

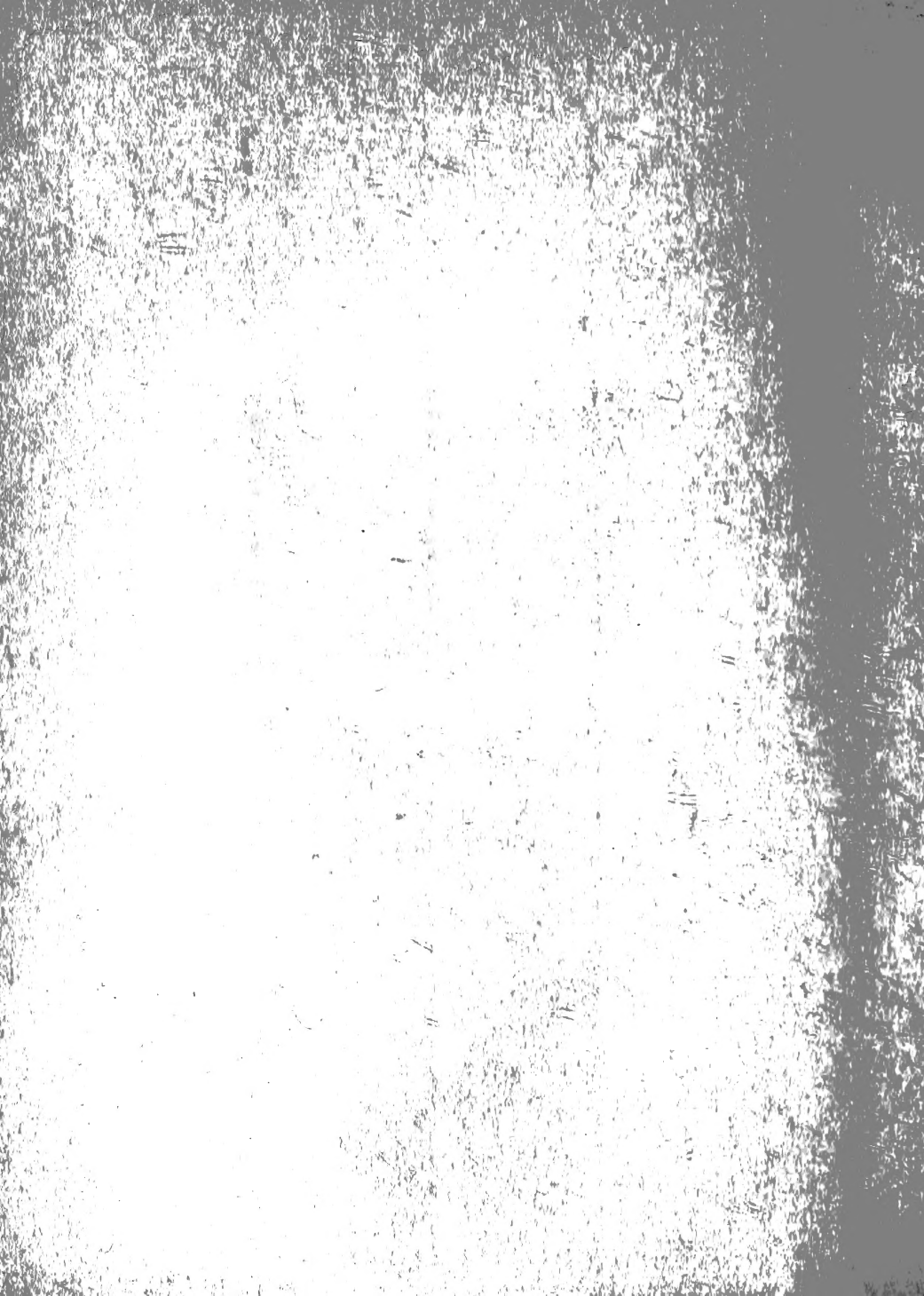
7/7/1982

S. 1301A

ACTA
PHYSICO-MEDICA
ACADEMIAE CAESAREAE
NATVRAE CVRIOSORVM

NOVA ACTA
PHYSICO-MEDICA
ACADEMIAE CAESARAE
LEOPOLDINO-CAROLINAE
NATURAE CURIOSORVM
EXHIBENTIA

EPHEMERIDES

SIVE
OBSERVATIONES HISTORIAS
ET EXPERIMENTA

A
CELEBERRIMIS GERMANIAE
ET EXTERARVM REGIONVM
VIRIS

HABITA ET COMMVNICATA SINGVLARI STUDIO
COLLECTA

TOMVS SEXTVS

ACCEDVNT APPENDIX ET TABB. AEN.
CVM PRIVILEGIO SACRAE CAESARAE MAIESTATIS

NORIMBERGAE,

Impensis WOLFGANGI SCHWARZKOPFII.

TYPIS CHRISTIANI THEOPHILI LENZII ANNO MDCCLXXVIII.

NOVA ACTA

PHYSICO-MEDICA

ACADEMIAE CAESARIAE

LEOPOLDINO CAROLINAE

SCRIPTA

1811

EPHEMERIDES

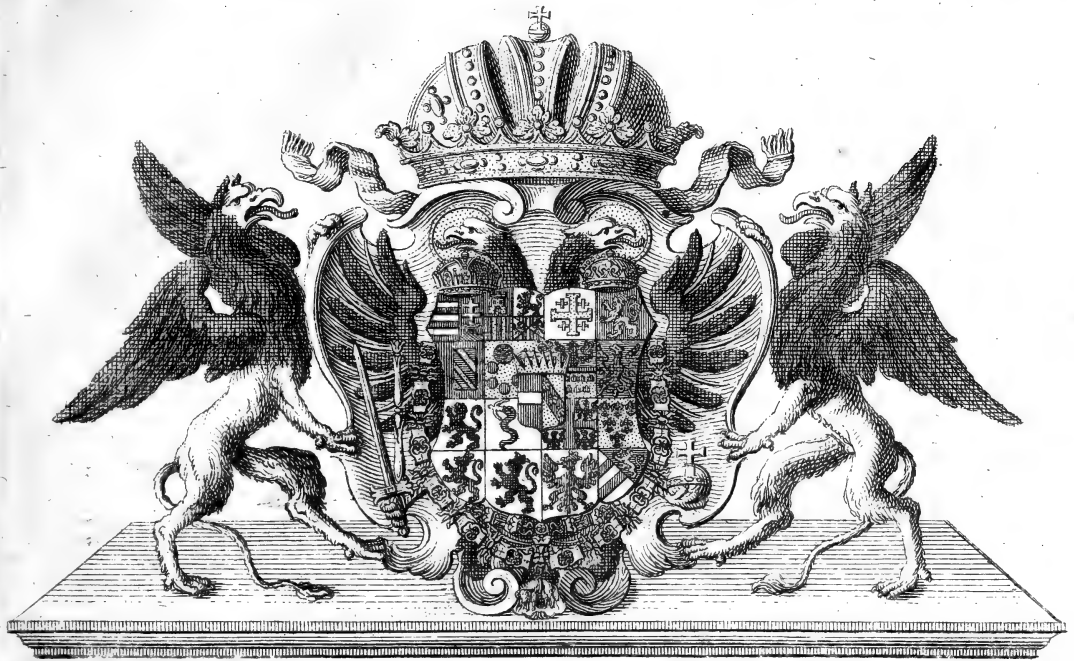
SIVE

OBSERVATIONES

VIRIS

TOMVS SEXTVS

SACRATISSIMO POTENTISSIMO
INVICTISSIMOQVE PRINCIPI
DOMINO DOMINO

I O S E P H O II.

ROMANORVM IMPERATORI
SEMPER AVGVSTO
GERMANIAE HIEROSOLYMORVMQVE
R E G I

CORREGENTI ET HAEREDI
REGNORVM HVNGARIAE ET BOHEMIAE
DALMATIAE CROATIAE SCLAVONIAEQVE
ARCHIDVCI AVSTRIAE
DVCI
BVRGVNDIAE ET LOTHARINGIAE
MAGNO DVCI ETRVRIAE
RELIQVA RELIQVA
DOMINO DOMINO
NOSTRO CLEMENTISSIMO

IMPERATOR CAESAR AVGVSTISSIME.

Devotissima eadem pietate, fide,
submissione, qua AVGVSTISSI-
MOS IMPERATORES, Academiae
Imperialis naturae curiosorum *statores*
& *conservatores, gloriosissimos*, vene-
rari licuit majoribus nostris, eadem, & si
qua ulterius eniti datum nobis est, men-

te humillima, ad MAIESTATIS TVAE
thronum provolvimur, AVGVSTISSI-
ME IMPERATOR, atque ardentissi-
me rogamus, ut liceat nobis, qualium-
cunque laborum nostrorum, per ulti-
mos hos annos, quibus JOSEPHVS
SECVNDVS, non Germaniae solum
suae, cui divinitus concessus est, sed
generis humani amor & delictum, &
pietate, clementia, virtute, exemplo,
nemini secundus, temperat orbem, ex-
actorum, quasdam reddere rationes,
dum isthoc novum volumen, taleque
quarta vice, ex quo imperii gubernacula
felicissime tenes, ad pedes TVOS depo-
nere conamur, atque simul indulgentissi-
mam gratiam, & favorem, quo hucus-
que

que & hanc TVAM academiam dignatus es, porro efflagitamus.

Hac solum mente, quae nos decebat, nunc utimur, neque ea repetimus, quae in omnium ore, animoque, sunt. Quis enim, dignum TANTO IMPERATORE, dicere Panegyricum sermonem, audebit? qui, excelsae virtutis tot editis documentis, absolutissimus, re magis quam verbis, SIBI IPSI existit *encomiastes, cujus quoque vultus, ubi populis affulget, gratior iis it dies, & soles melius nitent.*

Quare, dum & artes & scientias, & homines, tuearis, serves, & reddas feliciores, dulcissima spe & nos ali, benignif-

nignissime concedas, IMPERATOR
AVGVSTISSIME, ut, prouti idem illud
exoptat orbis, incolumitate omnige-
na diutissime gavifus, & a nobis

Ames dici: Pater, atque Princeps!

SACRAE CAESAREAE
MAIESTATI TVÆ

devotissimi
Academiae Naturae Curiosorum
Praefes, Director, Adjuncti,
& Collegae.

PRAEFATIO

Perstat itaque, quae est summi Numinis gratia, Academia nostra, atque perstare eam salvam, jure nostro, eo magis laetamur, quo magis nobiscum reputamus, quam fragilis saepe rerum status, & institutorum humanorum fors, sit, neque & cunctorum institutorum semper eadem sit duratio, vel aestimatio, ut potius saepe *aliquid* desideretur *novi*. Superavit autem *naturae curiosorum* haec nostra *academia* jamjam *seculum*, & quae olim, in Franconia nostra nascens, vix unam alteramve viderat sororem, ea nunc plures videt, & numerosam quoque prolem, si vel solam nostram spectemus Germaniam, & exteris quoque relinquamus sua, quamvis quoque & horum varii nobis sese associarint. Tantum autem abest, ut, invida, vel sola antiquitatis gloria ducta, alto supercilio, aetate minores societates, despiciat, ut potius laeta scientiarum incrementa, si vera ea sint, spectet, quae quidem saepe talia sunt, ut vix forte magis de promovendis his incrementis, quam de *statuendis* illorum *limitibus*, solliciti esse debeamus.

Quamvis itaque *genium seculi*, & *modernum scientiarum cultum*, suo modo, lubens aestimet academia nostra, tamen & honori sibi ducere potest, fuisse *eam*, quae aliis, & *posteris, naturae curiosis, facem* praetulit. Quae enim est *scientia* quae nunc in primis aestimari, tractarique, solet, quam *naturalis*, quae tot varias sub se comprehendit sectiones, praesertim *hominis cognoscendi studium*, & excolendi omnes eas partes, quae in *medicina* solent appellari *principales, & ministrae*? Quodnam autem, statim sub initium academiae nostrae, aliud fuit objectum, quod respexerunt majores nostri, nisi *universum naturae regnum*, & tot ejus regiones, & provinciae, in quibus peragrandis suam locarunt industriam?

Accidit vero illis quoque, quod circa alia rerum primordia accidere solet, ut quodlibet, tentatum, omni numero absolutum, confestim non fuerit. Ibant itaque, quo poterant, & quo non poterant stabant. Effectum vero interim est, ut, dum tamen aliquid fiebat, & dies diem postea docuit, posteris largior messis fuerit relicta, &, jactis amplioris doctrinae fundamentis, creverit in majus, quod fuit ante parum.

Vix autem hactenus ventum esset, nisi *observare* ea, quæ obvenirent, & quærere talia, in quibus observandi quædam dabatur occasio, & rimari, & inter se comparare, ea, quæ observarunt, suum esse duxerint; quæ cuncta vestigia secuti posterius, *observandi*, quem vocant, *spiritum* magis magisque accommodarunt, & ex observationibus, ad essentiarum, sic dictarum, parandi fere modum, varia extrahere conati sunt *resultata*.

Haud vero eo usque deducta plane est cognitio nostra, ut nunc in his, quæ acta sunt, acquiescamus, vel his dulce pulvinar nobis substratum esse, putemus, in quo inertes recubemus; sed, dum cognitionum *fragmenta* sæpiuscule ea esse appareat, quæ integra opera antea videbantur, omni ope niti debent *naturæ curiosi*, ut *nunquam otiosorum* nomen, agendo, experiundo, judicando, revidendo, porro mereantur.

In quibus itaque, per ultimos hos annos, versatus sit naturæ curiosorum labor, ea novo hoc volumine cum erudito orbe communicamus, haud quidem ignari, non omnes observationes ejusdem esse valoris, atque præstantiæ; verum, cum, in ferie cognitionis humanæ, dentur, quoque spatia imo lacunæ, ea quoque

que lustrare oportet, ut sic *particulae* suum quoque adferant, ad constituendum *totum*.

Atque cum jam tot, & numerosa, volumina, quæ edidit Academia nostra, prostent, in quibus & *bonus* jacet *condus*, quem pro *bono promo* habuerunt multi, his & hoc volumen addere decrevimus; & simul honoratissimos nostros collegas, imo quoscunque probos, quibus naturæ studium arridet, rogatos volumus, velint, pro ea, qua sunt perspicacia, ulterius suos continuare labores, atque, cum successu temporis, plures, qui academiam nostram ornarunt, atque annotationibus & muneribus suis *acta* nostra, *bibliothecam*, & *museum*, ditarunt, quorumque imagines in illustri positæ sunt, quæ est rerum humanarum conditio, & vicissitudo, morte, nobis saepe flebili, nostri amplius, in vivis, esse desierint, in horum locum succedere, & ex *Veteri nostro*, *symbolicoque*, *instituto*, et *secundum leges nostras*, nobiscum, in *Argo* nostra, vastum Naturæ Oceanum, per *navigare*, & re-cte tamen, physiculando, utile dulci miscere, quo fines nostros, quos proposuimus nobis, quantum datum est, & quod Deus bene ver-tat, attingamus feliciter!

I.

Continuatio

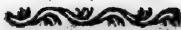
CATALOGI

Dnn. Collegarum Academiae Caesareae
Leopoldino - Carolinae Naturæ
Curiosorum

*ab anno 1773. usque ad annum 1778. in eandem
receptorum.*

Ordo
receptionis.

780. Dn. BOURDELIN, Doctor Regens Facultatis Medicae Parisiensis, Regiarum Principum Archiater Praecipuus, Professor Chimiae in Horto Regio, Academiae Regiae Scientiarum & Berolinensis Sodalis. *Artephius II.*
781. Dn. *Franciscus Du* JARDAIN, Collegii Chirurgici Parisiensis Magister. *Ammonius.*
782. Dn. *Antonius Nobilis* de STOERCK, Medicinae Doctor, Sacrae Caesareae Majestatis & Regiae Apostolicae Majestatis Archiater & Consiliarius Aulicus. *Mitbridates II.*
783. Dn. D. *Sebastianus* PAULI, Physicus Lucensis, Academiae Bononiensis Sodalis. *Hermogenes II.*
784. Dn. *Henricus* LUCCHESINI, Philosophus, Senator Serenissimae Reipublicae Lucensis. *Aristippus.*
785. Dn. D. *Henricus Palmarius* LEVELING, Serenissimi Electoris Bavariae Consiliarius, Anatomiae & Chirurgiae Professor in Universitate Ingolstadiensi, Academiae Electoralis Bavaricae Scientiarum & Societatis Moralis Oeconomicae Sodalis. *Heraclianus. II.*

Ordo
receptionis.

786. Dn. *Christianus Ernestus* HANSELMANN, Serenissimorum Principum Hohenloicorum Consiliarius Aulicus Dominalis & Feudalis, Consistorii Principalis Waldenburgensis Praefes, Academiarum Regiarum Anglicae, Borussiae, Electoralium Bavaricae & Palatinae, Societatis Latinae Ienensis Sodalis. *Dionysius Halicarnassens.*
787. Dn. *Paschalis* ADINOLPHI, Summi Romani Pontificis Clementis XIV. Praelatus Cubicularis & Archiater. *Caesareus* II.
788. Dn. D. *Ioannes Georgius Hasenoerl* de Lagusi, Celsissimi & Serenissimi Leopoldi Archiducis Austriae, Magni Etruriae Ducis Consiliarius & Archiater. *Alexander Trallianus.*
789. Dn. D. *Hannibal Mariotti*, in Perusina Universitate Professor Medicinae ac Botanicae. *Crateras* III.
790. Dn. D. *Ioannes Gottlob* LEIDENFROST, in Universitate Regia Duisburgensi Medicinae Professor, Academiae Regiae Scientiarum Berolinensis Sodalis. *Artemon.*

Anno 1774.

791. Dn. D. *Carolus Gottlieb* WAGLER, Serenissimi Ducis Brunsvico Luneburgensis Consiliarius Aulicus & Archiater. *Carpitanus.*
792. Dn. D. *Petrus* LUCHTMANNS, Anatomiae & Chirurgiae Professor in Universitate Ultrajectina. *Numisianus.*
793. Dn. D. *Ioannes Agathinus Le Roy*, Regiae Celsitudinis Comitis Provinciae Archiater, Academiae Electoralis Moguntinae Scientiarum utilium, & Principalis Hassiacae Giefensis Sodalis. *Attalus* II.
794. Dn. D. *Ehrenfried* POHL, in Universitate Lipsiensi Botanices Professor extraordinarius. *Philadelphus* III.

Ordo
receptionis.

795. Dn. D. *Ioannes Fridericus* GMELIN, in Universitate Goettingensi Professor Philosophiae Ordinarius & Medicinae Extraordinarius, Societatis Oeconomico-Physicae Tigurinae Sodalis. *Cassius Dionysius*.
796. Dn. *Christophorus Fridericus* SIGEL, Pharmacopoeus in oppido Vaihingen. *Aristophilus*.
797. Dn. D. *Christophorus David* MANN, Liberae S. R. I. Civitatis Biberacensis Physicus ordinarius, Academiae Electoralis Bavaricae Scientiarum Sodalis. *Bion*.
798. Dn. D. *Georgius Christianus* ARNOLD, Medicinae & Artis obstetriciae Practicus Lesnae in Polonia. *Nileus* III.
799. Dn. *Ioannes Leberecht* SCHMUCKER, Potentissimi Borussiae Regis Exercituum Chirurgus Generalis Primarius, & omnium chirurgicorum nosocomiorum castrensiū Director. *Heron* II.
800. Dn. *Ignatius* S. R. I. Eques a BORN, Dominus in Altfedlitzsch, Inchau, Tiffa, S. C. R. Majestati in re metallica & monetaria a Consiliis, Societatis Regiae Holmiensis, Magni Ducatus Sienensis & Georgicae Paduanae Sodalis. *Aristocrates Rbeginensis*.
801. Dn. *Georgius Sebastianus* DILLNER, Theologiae Doctor, in Curia Episcopali Ratisbonensi Cancellariae Director, & Collegii ad S. Ioannem Decanus. *Philolaus Crotoniensis* II.

Anno 1775.

802. Dn. D. *Aloysius* BERTINI, Medicus Lucensis, Academiae Augustae Perusinae ac Physico-Botanicae Florentinae Sodalis. *Epicbarmus* III.
803. Dn. *Franciscus Fridericus Sigismundus Augustus* S. R. I. Liber Baro de BOECKLIN a Boecklinsau, Dominus in Rust, Bisheim & Knoblochsburg, Condominus Praefecturae Kehl,

Ordo
receptionis.

Baronatus Fleckenstein, Allmannsweyler & Obenheim, Serenissimi Marchionis Brandenburgici Confiliarius Intimus, Serenissimi Ducis Wirtembergici regnantis Cubicularius, Societatis Electoralis Bavaricae Moralis & Oeconomicae Burghausensis Sodalis. *Deophanes*.

804. Dn. *Ioannes Baptista Ludovicus* de ROME de LISLE, Academiae Regiae Holmiensis Scientiarum & Electoralis Moguntinae Scientiarum Utilium Sodalis. *Archelaus* II.

805. Dn. *Balthasar Georgius* SAGE, Academiae Regiae Parisiensis, Holmiensis Scientiarum & Electoralis Moguntinae Scientiarum Utilium Sodalis. *Olympiodorus* III.

806. Dn. D. *Ioannes Baptista Michael* SAGAR, Physicus Circuli Iglaviensis in Moravia. *Evenor* II.

807. Dn. D. *Ioannes Iacobus* REICHARD, Medicinae Practicus Moeno-Francofurtensis & Horti Senckenbergiani Praefectus, Societatis Principalis Hasso-Gieffensis Sodalis. *Cajus Valgius*.

808. Dn. D. *Iosephus Franciscus* CARRERE, Anatomiae & Chirurgiae Professor in Academia Perpiniana, Academicarum Regiarum Montispeffulanae & Tolosatinae Scientiarum Sodalis, Censor Regius. *Numisianus* II.

Anno 1776.

809. Dn. *Guilielmus Godofredus* PLOUCQUET, Philosophiae & Medicinae Doctor Tubingensis, Societatis Electoralis Bavaricae Oeconomicae Collega Honorarius. *Polemocrates*.

810. Dn. D. *Christianus Godofredus* GRUNER, Serenissimi Ducis Saxo-Vinariensis Confiliarius Aulicus, Botanices & Theoriae medicae in Univerfitate Ienensi Professor, Academiae Electoralis Moguntinae Scientiarum Utilium Aftessor, Societatis Ienensis Latinae Sodalis Honorarius. *Dioscorides* VI.

Ordo
receptionis

811. Dn. *Ioannes Samuel* SCHROETER in aede primaria S. S. Petri & Pauli Archidiaconus apud Vinarienses, variarum Academicarum & Societatum Collega. *Olympiodorus* IV.
812. Dn. D. *Ioannes Philippus* du Roi, Medicinae Practicus, Praesidii militaris Serenissimi Ducis Brunsvicensis Medicus ordinarius. *Cassius Dionysius* II.
813. Dn. D. *Carolus Godofredus* HAGEN, Pharmacopoeus Regius Aulicus, Chimiae Professor designatus in Universitate Regiomontana. *Synesius* II.
814. Dn. D. *Eberhard* GMELIN, Praefecturae Wirtembergicae Freudenstadiensis Medicus ordinarius, Instituti moralis & litterarii, quod Erlangae floret, Socius Honorarius. *Marcion Smirnaeus*.
815. Dn. *Ioannes Christianus* WIEGLEB, Academiae Electoralis Moguntinae Scientiarum Utilium Sodalis, Pharmacopoeus Longobaliffensis. *Morienus*.

Anno 1777.

816. Dn. *Christophorus Albertus* EICHELBERG, A. L. M. Philosophiae Doctor, Gymnasii Vefaliensis Rector. *Thucydides*.
817. Dn. D. *Balthasar* HACQUET, in Universitate Labacensi Anatomiae, Chirurgiae atque Artis obstetriciae Professor Caesareo-Regius Publicus Ordinarius, Societatis Caesareo-Regiae agrariae & bonarum artium in Ducatu Carniolae Secretarius perpetuus, & Berolinensis Amicorum naturam indagantium Sodalis. *Pelops* II.
818. Dn. *Henricus* NUDOV Philosophiae & Medicinae Doctor, Practicus Gedanensis & in Gymnasio Professor Anatomiae, Societatis, quae Gedani floret, naturam indagantis Collega & Secretarius. *Numisianus* III.

Ordo
receptionis.

Anno 1778.

- §19. Dn. D. *Friedericus Wilhelmus* CAPPEL, in Universitate Iulia Carolina Helmstadiensi Medicinae atque Anatomiae Professor Publicus Ordinarius. *Marinus* II.
- §20. Dn. *Amadeus Emanuel* de HALLER, Inclutae Reipublicae Bernensis Ducentumvir, Rerum civilium & criminalium Iudex. *Titinius Capito*.
- §21. Dn. *Franciscus Carolus* ACHARD, Academiae Regiae Borussiae Scientiarum & Societatis Berolinensis Amicorum naturam indagantium Sodalis. *Hierotheus* II.
- §22. Dn. D. *Christianus Friedericus* REUSS, in Universitate Tubingensi Medicinae Professor Publicus, Societatis Berolinensis Amicorum naturam indagantium Sodalis. *Nonus* II.
- §23. Dn. *Christophorus Traugott* DELIUS Sacrae Caesareae & Regiae Apostolicae Majestatis Consiliarius Aulicus Actualis. *Appollodorus* III.
- §24. Dn. D. *Laurentius* MONTIN, Medicus Provincialis Hallandiae in Suecia, Regiae Academiae Scientiarum Holmiensis, Societatum Scientiarum Nidrosiensis, Lundensis atque Gothoburgensis Sodalis. *Phanias Erefus*.
- §25. Dn. D. *Carolus Petrus* THUNBERG, Medicus Societatis Belgicae in Indiam orientalem commercia agentis, Demonstrator in Horto botanico Upsaliensi. *Oribasius* III.

II.

C A T A L O G V S

Dominorum Collegarum hujus Academiae haecenus, quoad quidem nobis constat, demortuorum.

Ordo
receptionis.

418. Dn. D. *Ioannes Sebastianus* ALBRECHT, in Illustri Gymnasio Academico Coburgensi Casimiriano Philosophiae naturalis Professor Publicus Ordinarius, Physicus Ducalis Provincialis, Academiae Imperialis Naturae Curiosorum Adjunctus † d. 8. Octobris 1774. anno aetatis 80.
464. Dn. D. *Carolus* LINNAEUS, Potentissimi Regis Sueciae Archiater, Eques auratus Stellae Polaris, Medicinae & Botanices in Universitate Upsalensi Professor Publicus Ordinarius, Academiar. Regiar. Scientiar. Monspeliens. Holmienf. & Upsalens. Sodalis, & Parisiens. Correspondens. † d. 10. Januarii 1778. anno aetatis 71.
512. Dn. D. *Ioannes Philippus* BURGGRAV, Eminentissimi Celsissimi Principis Electoris Moguntini Confiliarius & Archiater, Physicus Francofurtensis ad Moenum. † d. 5. Iunii 1775.
540. Dn. D. *Christianus* MATERNUS de CILANO, primo Philosoph. natural. & Medicin. Prof. publ. in Gymnasio academico Altonensi, Comit. Pinnebergenf. & Ranzoviens. Medicus provincial. Altonensium Poliater & Collegii anatom. Director, postea Antiquitat. Graecar. & Romanar. Professor, praedicti Gymnasii Director, & Reg. Hafniens. Societat. Scientiarum Sodalis. † d. 9. Iulii. 1773.
560. Dn. D. *Albertus* de HALLER, Eques auratus Ordinis Regii Suecici Stellae Polaris, Potentissimi Regis Magnae Britan-

Ordo
receptionis.

tanniae Consiliarius Aulicus & Archiater, Botan. Anatom. & Chirurg. in Regia Goettingensi Universitate olim Prof. Pub. Ordin. Societat. ibidem & Oeconomicae Bernensis Praefes, Supremi Senatus Reip. Bernens. Viris Primariis adscriptus, Academiar. Imperial. Petropolit. Scientiar. Regiar. Paris. Londin. Holmiens. Hafniens. Boruff. Electoral. Bavar. Brunovic. Luneburg. Cellens. Principal. Hass. Homburg. Patriot. Bononiens. Arcador. Florent. Botan. Edinburg. Medic. Helvet. Med. Phys. Oeconom. Phys. Tigur. Batav. Harlemens. Paduanae ad incrementum Agriculturae Sodalis. † d. 12. Decembris 1777. anno aetatis 70.

568. Dn. D. *Philippus Conradus* FABRICIUS, Serenissimi Ducis Brunsvicensis Consiliarius Aulicus, in Academia Helmstadiensis Medicinae Professor Primarius. † d. 9. Julii 1774. anno aetatis 60.

591. Dn. D. *Rudolphus Augustinus* VOGEL, Serenissimi ac Potentissimi Magnae Britanniae Regis & Electoris Brunsvico-Luneburgensis Consiliarius Aulicus, in Academia Goettingensi Medicinae Professor Primarius, Societatis Regiae Scientiarum Goettingensis, & Academiae Electoralis Moguntinae Scientiarum Utilium Sodalis. † d. 5. Aprilis 1774. anno aetatis 50.

622. Dn. *Ioannes Sigismundus Valentinus* POPOWITSCH, in Universitate Vindobonensi Eloquentiae germanicae Professor, Academiae Caesareo-Regiae Roboretanae degli Agiati, itemque Ducalis Societatis teutonicae Helmstadiensis Sodalis. † d. 21. Novembris 1774. anno aetatis 69.

648. Dn. D. *Ernestus Ieremias* NEIFELD, Serenissimi ac Potentissimi Regis Poloniae & Electoris Saxoniae Consiliarius Aulicus, Practicus Lissiae in Polonia maiore. † d. 26 Aprilis 1773. anno aetatis 53.

Ordo
receptionis.

687. Dn. *Philippus Staius* MULLER, Philosophiae & Historiae naturalis Professor Publicus Ordinarius in Universitate Friderico-Alexandrina Erlangensi, Ecclesiae Evangelico-Lutheranae Diaconus. † d. 5. Ianuarii 1776. anno aetatis 51.
706. Dn. D. *Christianus Ludovicus* STIGELIZ, Capituli Wurzensis Canonicus, Supremi Saxonici Iudicii Aulici, Ordinisque Ictorum Lipsiensium Allessor, & Incluti Senatus ibidem Aedilis. † d. 4. Maii 1772. anno aetatis 48.
710. Dn. D. *Christianus Ludovicus* WILLICH, metallariorum Clausthalensium Medicus Ordinarius. † d. 20. Decembris 1776.
735. Dn. D. *Christophorus Theophilus* BÜTTNER, in Universitate Regiomontana Medicinae Professor Ordinarius, Physicus Samlandinensis, & Collegii Sanitatis Regiomontani Sodalis. † d. 10. Aprilis 1776 anno aetatis 68.
740. Dn. D. *Ioannes Ernestus* NEUBAUER, Serenissimi Ducis Saxo-Vinariensis Consiliarius Aulicus, in Universitate Ienensi Anatomiae & Chirurgiae Professor Publicus Ordinarius. † d. 30. Ianuarii 1777. anno aetatis 35.
770. Dn. *Nicolaus* SCHWEBEL, Philosophiae Doctor, Illustris Gymnasii Carolino-Alexandrini Onoldini Rector & Professor, Academiarum Imperialis Theresianae Roboretanae, Regiae Goettingensis, Electoralis Bavaricae, & Societatis latinae Ienensis Collega. † d. 7. Decembris 1773. anno aetatis 60.
785. Dn. *Christianus Ernestus* HANSELMANN, Serenissimorum Principum Hohenloicorum Consiliarius Aulicus Dominalis & Feudalis, Consistorii Principalis Waldenburgerensis Praeses, Academiarum Regiarum Anglicae, Borussiae, Electoralium Bavaricae & Palatinae, & Societatis latinae Ienensis Sodalis. † d. 22. Augusti 1775. anno aetatis 76.

III.
CATALOGVS

ALPHABETICUS

Excellentissimorum Virorum, qui pro sexto hoc Tomo Observationes physico-medicas communicarunt.

Ordo
receptionis.

Dn. *Paschalis* ADINOLPHI, Summi Romani Pontificis Clementis XIV. Praelatus Cubicularis & Archiater. Academ. N. C. *Caesarius* II. pag. 72.

Dn. D. *Georgius Christianus* ARNOLD, Medicinae & artis obstetriciae Practicus Lesnae in Polonia. Academ. N. C. *Nileus* III. Append. pag. 160.

Dn. D. *Ferdinandus Iacobus* BAIERUS, S. R. I. Nobilis, Sacrae Caesareae Majestatis Consiliarius & Archiater, Serenissimo Marchioni Brandenburgico Onoldino & Culmbacensi a consiliis aulicis, Comes Palatinus Caesareus, Academiae Imperialis N. C. Praefes. *Eugenianus* II. pag. 235. 258.

Dn. D. *Iosephus* BENVENUTI, Summi Romani Pontificis Eques, Medicinae Practicus in Serenissima Republica Lucensi, Thermarumque Lucensium Medicus ex Reipublicae auctoritate praefectus, Societatum Regiae Goettingensis, Bononiensis & physico-botanicae Florentinae Sodalis. Academ. N. C. Adiunctus, *Epicharmus* II. pag. 1.

Dn. D. *Aloysius* BERTINI, Medicus Lucensis, Academicarum Augustae Perusinae ac physico-botanicae Florentinae Sodalium. Academ. N. C. *Epicharmus* III. pag. 83.

Dn.

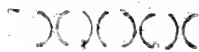
Dn. D. Christophorus Gottlieb BONZ, Liberae S. R. I. Civitatis Eslingensis Physicus ordinarius. Academ. N. C. *Diophantus* IV. pag. 205. 329.

Dn. Georgius Florentinus Henricus BRÜNING, Philosophiae & Medicinae Doctor, Comes Palatinus Caesareus, Serenissimi Principis Hohenloico Waldenburgensis Consiliarius & Archiater, Serenissimi & Illustrissimi Capituli Essendensis, ejusdemque Urbis Imperialis Physicus & Senator, Regiminis Politici Praefes, Academiae Electoralis Moguntinae Utilium, & Societatis Principalis Hassiacae Giessensis Scientiarum Sodalis. Academ. N. C. *Cbienus*. pag. 342.

Dn. D. Guilielmus Henricus Sebastianus BUCHOLZ, Poliater Vinariensis, Physicus Berkaviensis, Academiarum Regiae Francofurtensis ad Viadrum, Electoralis Moguntinae, Bavaricae & Principalis Hassio-Giessensis Scientiarum Sodalis, Academ. N. C. *Adjunctus*, *Solinus* III. pag. 238.

Dn. D. Christophorus Theophilus BÜTTNER, in Universitate Regiomontana Medicinae Professor publicus ordinarius, Physicus Samlandensis, Collegii Sanitatis Regii Membrum. Academ. N. C. *Euphranor*. pag. 27.

Dn. Lic. Ioannes Friedericus CONSRUCH, in Ducali Stuttgardienfi Academia militari Professor Medicinae ordinarius, Academ. N. C. *Olympius Milesius*. pag. 9. 55. 155. 165.

Dn.

Dn. D. *Henricus Fridericus* DELIUS, Serenissimi Marchionis Brandenburgici Onoldini & Culmbacensis Consiliarius Intimus Aulicus, in Univerſitate Friderico-Alexandrina Erlangenſi Medicinæ Profeſſor Primarius, Regiæ Societatis Monſpeliensis & Academiae Scientiarum & Artium Rhotomagenſis Sodalis. Academ. N. C. Adjunctus. *Democedes* II. pag. 10. 214.

Dn. FUCHSIUS, Legionum Regiarum in Potsdamo Chirurgus primarius. pag. 244. 264.

Dn. D. *David Henricus* GALLANDAT, in Urbe Fleſſinga Anatomiae, Chirurgiae & artis obſetriciae Profeſſor & Operator publicus, Societatis Zeelandicæ Fleſſingenſis Scientiarum Sodalis & Theſaurarius. Academ. N. C. *Medeus*. pag. 273.

Dn. D. *Ioannes Gottlieb* GLEDITSCH, Potentiſſimi Regis Borussiae Conſiliarius Aulicus, Academiae Regiæ Berolinenſis Scientiarum Sodalis, Botanicae Profeſſor publicus, Collegii medico-chirurgici Aſſeſſor ac Lebuſienſis Circuli Phyſicus. Academ. N. C. *Theophrastus Ereſus* II. pag. 90.

Dn. D. *Ioannes Fridericus* GMELIN, Profeſſor Philoſophiae ordinarius & Medicinæ extraordinarius in Univerſitate Goettingenſi, Societatis phyſico - oeconomicæ Tigurinae Soda-

Sodalis. Academ. N. C. *Cassius Dionysius*. Append. pag. 202.

Dn. D. *Eberhardus GMELIN*, Praefecturae Wirtembergicae Freudenstadianae Medicus ordinarius, Instituti Moralis & Literarum elegantiorum, quod Erlangae floret, Sodalis Honorarius. Academ. N. C. *Marcion Smyrnaeus*. pag. 277. & Append. pag. 354.

Dn. D. *Balthasar HACQUET*, Anatomiae, Chirurgiae & Artis obstetriciae Professor Caesareo-Regius publicus ordinarius in Academia Labacensi, Societatis Caesareo-Regiae agrariae & bonarum artium in Ducatu Carniolae Secretarius perpetuus, Societatis Berolinensis Amicorum naturam indagantium Sodalis. Academ. N. C. *Pelops II* pag. 294.

Dn. D. *Carolus Godofredus HAGEN*, Pharmacopoeus Regius aulicus, in Universitate Regiomontana Professor Chimiae designatus. Academ. N. C. *Synesius II*. Append. pag. 330.

Dn. D. *Christianus Rudolphus HANNES*, Physicus Vefaliensis & Ducatus Cliviae Provincialis, Academiae Electoralis Moguntinae Scientiarum Vtilium, Societatis Principalis Hassiacae Giessensis & Flissingensis Sodalis. Academ. N. C. *Antistius*. pag. 125. 261. 364.

Dn. D. Paulus Ioannes Fridericus HELMERSHAUSEN, Serenissimi Ducis Vinariensis Consiliarius, ejusdemque Praefidii militaris Medicus ordinarius, & Praefecturae Mega-Rudestadiensis Physicus. *Academ. N. C. Hygiemus IV.* pag. 151.

Dn. D. Hannibal MARIOTTI, in Perusina Universitate Medicinae ac Botanicae Professor publicus ordinarius. *Academ. N. C. Crateras III.* pag. 36.

Dn. D. Antonius MATANI, in Pisana Universitate Medicinae Professor publicus ordinarius. *Academ. N. C. Abbe-naeus II.* pag. 85.

Dn. D. Christophorus Andreas de MELLE, nosocomii pedestris Petropolitani Medicus, Anatomiae & Chirurgiae nosocomii tam pedestris quam maritimi Demonstrator, Regiae Suecicae Holmiensis Academiae Scientiarum Sodalis. *Academ. N. C. Diocles Caristius.* Append. pag. 170.

Dn. D. Laurentius MONTIN, Medicus provincialis Hallandiae in Suecia, Regiae Academiae Scientiarum Holmiensis, Societatum Scientiarum Nidrosiensis, Lundensis atque Gothoburgensis Sodalis. *Academ. N. C. Phanius Eresius.* pag. 324.

Dn.

Dn. Otto Fridericus MÜLLER, Potentissimi Regis Daniae
Consiliarius Status, Academiarum Regiae Suecicae Hol-
miensis, Electoralis Bavaricae, & Societatis Helveticae
Scientiarum Sodalis. *Academ. N. C. Chaereas* pag. 48.

Dn. D. Ioannes Ernestus NEUBAUER, in Univerſitate Ienenſi
Anatomiae & Chirurgiae Profefſor publicus ordinarius-
Academ. N. C. Empedocles II. pag. 290.

Dn. Petrus OSBECK, Potentiſſimo Suecorum Regi a concioni-
bus aulicis, Paroeciarum Haſſloeficae & Woxtorpicae in
Hallandia Praepoſitus, Academiae Regiae Holmiensis &
Upſalienſis Sodalis. *Academ. N. C. Philolaus Crotomiensis.*
pag. 327.

Dn. Guilielmus Godofredus PLOUQUET, Philoſophiae & Medi-
cinae Doctör Tubingenſis, Societatis Electoralis Bavaricae
Oeconomicae Membrum honorarium. *Academ. N. C. Po-
lemocrates.* pag. 207.

Dn. D. Ioannes Iacobus REICHARD, Francofurti ad Moenum
Medicinae Practicus ordinarius, Horti botanici Senckenber-
giani Praefectus, Societatis Principalis Haſſiacaе & Bero-
lieniſis Amicorum naturam indagantium Sodalis. *Academ.
N. C. Cajus Valgius.* pag. 170.

- Dn. D. Ioannes Iacobus RITTER**, Medicus Practicus Peylaviae in Silesia. *Academ. N. C. Mundinus II.* Append. pag. 1.
- Dn. Ioannes Baptista Ludovicus DE ROME DE LISLE**, Regiae Holmiensis & Electoralis Moguntinae Scientiarum utilium Sodalis. *Academ. N. C. Archelaus II.* pag. 186.
- Dn. D. Ioannes Casparus de RUEFF**, Serenissimi Electoris Bavariae Consiliarius aulicus & Archiater. *Academ. N. C. Theombrotus.* pag. 20. 249.
- Dn. Balthasar Georgius SAGE**, Academiarum Regiae Parisiensis, Holmiensis & Electoralis Moguntinae Scientiarum utilium Sodalis. *Academ. N. C. Olympiodorus III.* pag. 199.
- Dn. Ioannes Leberecht SCHMUCKER**, Potentissimi Borufforum Regis exercituum Chirurgus generalis primarius & omnium chirurgicorum nosocomiorum castrensiū Director. *Academ. N. C. Heron. II.* pag. 74.
- Dn. SELLIN**, supremus Chirurgus castrensis Legionis Regio-Borufficae militum cataphractorum sub Praefectura Pannevizii. pag. 113.
- Dn. D. Carolus Casparus SIEBOLD**, in Universitate Wirceburgensi Anatomiae, Chirurgiae & Artis-obstetriciae Professor publicus ordinarius, nosocomii principalis Iuliani Chirurgus primarius. *Academ. N. C. Philotimus III.* pag. 223.

Dn. *Christophorus Fridericus* SIGEL, Pharmacopoeus in oppido Vaihingen Ducatus Wirtembergici. Academ. N. C. *Aristophilus*. pag. 62. 66. 129.

Dn. *Carolus Gottlob* STEDING, Pharmacopoeus Norimbergensis. Acad. N. C. *Claudius Rocardus*. pag. 367.

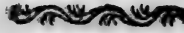
Dn. *Ioannes Christianus Antonius* THEDEN, Potentissimi Borussiae Regis Chirurgus generalis tertius & Legionum rem tormentariam exercentium Chirurgorum Praefectus. Academ. N. C. *Meges*. pag. 105.

Dn. D. *Carolus Petrus* THUNBERG, Medicus Societatis Belgicae in Indiam orientalem commercia agentis, Demonstrator in horto botanico Upsalensi. Academ. N. C. *Oribasius* III. pag. 328.

Dn. D. *Guilielmus Bernhardus* TROMMSDORFF, Facultatis medicae Erfurtensis Assessor ordinarius, Academiae Electoralis Moguntinae Scientiarum utilium Sodalis. Academ. N. C. *Aristander*. II. pag. 184.

Dn. D. *Melchior Adam* WEIKARD, Reverendissimi & Celsissimi Episcopi & Abbatis Fuldenfis Consiliarius & Archiater, Professor Medicinae, Academiae Electoralis Moguntinae Scientiarum utilium atque Electoralis Palatinae physicoeconomicae Sodalis. Academ. N. C. *Amphilochus* pag. 12. 175.

Dn.

Dn. Ioannes Christianus WIEGLEB, Pharmacopoeus Longofal-
liffensis, Academiae Electoralis Moguntinae Scientiarum
utilium Sodalis. *Academ. N. C. Morienus.* Append. pag.
398.

Dn. D. Christianus Ludovicus WILlich, Metallariorum Claus-
thalienfium Medicus ordinarius. *Academ. N. C. Rufus IV.*
pag. 251.

Dn. Francifcus ZANETTI, Philosophiae & Medicinae Doctor,
in alto Novarienfis Comitatu Cannobienfium Poliater. *Aca-
dem. N. C. Glicon.* pag. 33. 118. 263.

NOVORVM ACTORVM
PHYSICO-MEDICORVM
ACADEMIAE CAESARAE
NATVRAE CVRIOSORVM
TOMVS SEXTVS.

OBSERVATIO I.

Dn. D. IOSEPHI BENVENVTI

De

Lucensium Thermarum atmosphaera.

Perspectum satis est hominum temperiem pro cæli varietate variam esse; variam sanitatem, ac vitam, mores etiam & morbos pro regionum varietate differre; Medicum idcirco maxime decere, loci, quem inhabitat, naturam, atmosphaerae

Nov. Act. Phys. Med. Tom. VI.

A

rae

ræ qualitates & alterationes, soli & aquarum indolem exquisite scrutari, ut in morborum curatione methodum climati respondentem inveniatur, ægrisque mortalibus opituletur. Id ipsum veteres agnovere Hippocratem sequuti, qui aeris constitutiones ac medicaminum vires, multis in regionibus exploravit, variaque itinera discendi causa suscepit. Talibus ego exemplis excitatus, e re futurum existimaui, de Lucensium thermarum atmosphæra aliqua scribere, tractanda suscepturus, quæ nemo antea pertractavit.

Corfenæ pagus, qui Lucensium thermarum nomine venit, quindecim milliarium intervallo septentrionem versus ab urbe Luca disjunctus, sub longitudine graduum viginti octo, ac minorum quinquaginta, latitudine vero graduum quadraginta quatuor, in colle situs est. Tribus ex partibus a montibus quibus circumcingitur satis distans, septentrionem versus cum illo conjungitur, qui *Contronis* nuncupatur. Vallis & planities hac eadem ex parte jugo subest, nobilibus ædibus ornata, prope quam *Limæ* flumen rapido motu excurrit, quod cum torrente altero, *Camalionis* vocato, clivi radices ab occasu alluente, binorum ad milliarium distantiam in *Auferim* illabitur.

Corfenæ collis altitudinem metiri exoptans, Scheuchzeri methodo usus sum in Anglicanis transactionibus descripta, utpote quæ a celebri auctore trigonometrica præstantior declaretur. Bina igitur, cum ampla tubi cavitare, tum hydrargyri altitudine perfecte convenientia barometra, unum in collis cacumine, alterum in imo locavi, hac adhibita cautione, ut eodem ad amissum tempore, dum ego unum inspicerem, alterum amicus observaret. Compertum inde habuimus, hydrargyrum in barometro, quod in monticuli apice positum erat, ad parisinos pollices viginti septem, lineasque undecim ascendisse; ad clivi radicem, pollices viginti octo, lineas duas, cum quarta parte decimali, indicasse. Trium igitur linearum, cum quarta decimali disparitas fuit: singula autem linea cum ex lau-

laudato Scheuchzero unum & septuaginta parisinos pedes indicet, patet hinc altitudinem Corfeni collis bis centum triginta sex circiter pedibus æqualem esse. Ut vero ejusdem celsitatem supra mare (quod recta, duodecimo circiter lapide a Lucensibus thermis distat) exploratam haberem; iisdem instrumentis, iisdemque cautionibus, tam in pago nostro, quam prope maritimum Viaregii littus, sereno utrobique cælo, eodemque spirante vento, tentamen iteratum est, ex quo facile cognovi, Corfenae vallem quingentis quadraginta circiter pedibus supra Viaregii oras extolli.

Satis ex his patet, Lucensium thermarum aerem tenuem, levem, nitidum ac purum esse, nimia tamen subtilitate haud ita præditum, ut cum eo, quem in alpibus inspiramus, æquiparari queat. Ejus tenuitas demonstratione non indiget, quo enim magis atmosphaerae altitudo crescit, eo levior ac tenuior evadit, sin vero decrescat, ponderosior & crassior fit. Corfenae autem in pago, haud mediocrem atmosphaeræ altitudinem barometrum ostendisse, animadvertimus. Prout autem aer magis vel minus ponderat, corpora inde diversimode afficiuntur; compertum enim est humani corporis partem quadrato parisino pedi æqualem, ita ab atmosphaera comprimi, veluti si a triginta duorum circiter pedum cubicorum aquae pondere premeretur: cubicum autem aquae pedem, septuaginta tres fere gallicas libras pondo æquare. Spatium hinc quadrati pedis in humani corporis superficie tercentum triginta sex supra bis mille libras sustinere. Etenim $73 \times 32 = 2336$. Quot ergo quadratis pedibus humanum corpus constabit, toties descriptum pondus sustinebit. Mediocris viri statura, quindecim pedum statuitur: in hoc igitur aeris pressio triginta quinque millibus & quadraginta libris æqualis erit, cum $2336 \times 15 = 35040$. Quamquam humanum corpus, ut satis constat, diversimode premitur juxta varias mercurii altitudines in barometro, unde nil mirum, si atmosphaeræ variationibus tam notabiles, in hypochondriacis

præcipue, commotiones excitentur. At de atmosphærae gravitate satis. Ceteras qualitates examinabo.

Purum tunc dicimus aerem, cum adventitiis infalubribus corpusculis, animata ea sint, vel inanimata, scatere haud deprehendimus. Noster profecto nullimodo infici potest, cum a solo & aquis nullum infectum halitum promanare timendum sit. Nulla hic stagnantium aquarum foeditas, nulla hic specus, nullae cavernae; nulla ex vegetabilibus, animantibus, aut mineralibus prava miasmata; nullæ ex foetentibus artibus exhalationes promanant; quin potius incolæ, atmosphæram flagrantium florum, & salubrium herbarum effluviis odoratam hauriunt, quae spiritus recreat, blandam sanguini temperiem conciliat, hilaris mentis, vegetique corporis procreatrix. Solum ipsum non pingue, sed fabulosum, minus agrorum votis respondens, crassis, oleosisque halitibus neququam nocet. Accedunt & saluberrimi thermalium aquarum vapores, haud sulphurei, vel bituminosi, sed neutro sale, martiali itidem ochra scatentes, humano corpori amicissimi, ut edito haud ita pridem scripto demonstravi.

Roris etiam analysis de saluberrima soli nostri natura certiore me fecit. Ex Boerhaavio etenim, & Arbuthnotio didiceram, substantiis illis rorem imbui, quibus humus, unde oritur, abundat; ejus propterea analysin pro potiori methodo habendam fore, qua soli quovis in loco indoles referetur. Ne tædeat rogo, si, quae hac de re tentamina institui, fideliter enarrem.

Super pratum Villensibus thermis proximum, nocturno, æstivoque tempore, alba strophiola subtilissimae texturæ expansa reliqui, suspensa tamen, ac siccis baculis filo alligata, ut satis ab illis, ac subjectis herbis distarent, ne forsan ab earum contactu, diversam ros indueret naturam; antequam vero sol surgeret, rorem expressi, sal ab evaporatione relinquentem, illi non absimile, quod a thermalibus aquis extrahitur, ex tenuibus scilicet, albidisque crystallis, ad prismaticam figuram
pro-

proxime accedentibus conflatum. Magna vero me tenuit admiratio, cum ad tercentum circiter passuum ab ipsis thermis distantiam, in Corfenæ planitie, periculum ea plane methodo iterassem; rorem enim obtinui inodorum, insipidum, fluidissimum, nec falis miculam ab evaporatione relinquentem. Curiositate motus, pluries experimentum repetebam, chemicis periculis quamphurimis in usum vocatis; compertum tandem habui, rorem prope thermas, ejusdem semper naturae decidere, quod ab aquarum vaporibus fieri existimabam; alibi non ita: quem enim in planitie collegi, alias insipidum, interdum salino sapore præditum, neutro sale plus minus saturatum deprehendi. Cujus rei causa ab effluviis mutabili natura fortasse pendebat, quae continuo in atmosphæram evectora, sali acido primigenio uniuntur; magis vero alcalica salia sublevantur, cum ab aestivo sole arefacta tellus vapores emittit, eis propemodum similes, qui ex calcinatis lapidibus, vel coctis lateribus promanant. Rusticos tunc, delicatulas præsertim foemellas, interdum vidi pedum rubore ac pruritu vexatas, postquam super solum rorem madidum discalceatae ambulassent.

Vitrea septem vascula, quæ æqualem roris dosin, sub diverso cælo collectam, recipiebant, bene clausa, solaribus valde fervidis radiis exposui, quemque paludosis ex locis collegeram, septima die corruptum, ac vermibus inquinatum vidi. In duobus insuper vasculis, quae rorem saluberrimis in regionibus delapsum continebant, vermiculos duodecima die nudis oculis conspexi. Quem autem cætera vascula excipiebant, ros tardius putrefactus est, neque insecta exhibuit, ut in superficie viridescens materies, musco perquam similis adparuisset. Foetidus erat ros in singulis vasculis, ille vero magis, in quo vermes oborti sunt.

Ad aeris itidem puritatem libera ventorum perflatio conducit; de his propterea, cardinalibus nempe, obiter verba faciam. Ventum ab oriente spirantem, vernali & aestiva tempestate, siccum apud nos, & serenum cælum ut plurimum sequitur:

tur: hiemali vero tempore frigus, nivesque producit. Auster seu meridionalis, calidus, & humidus, facile pluvias infert; si vero non inferat, sensibilem secum humiditatem vehit, humano corpori noxiam. Raro Corsenae cælum australibus hisce ventis perflatur. Occidentalis, seu zephyrus, plerumque quidem siccus, sæpius in pago nostro æstivo tempore spirare solet. Aquilonaris siccus & frigidus, hiemali tempestate facile vehementerque perflando, ingentem in atmosphæra commotionem excitat.

Aer igitur noster ventorum impulsu agitatus infici nequit, ut stagnanti contingeret; nec aliunde a ventis, malis halitibus onustis inquinabitur, quod nulla extent suspecta loca, quae duodecim fere milliarium intervallo a Lucensibus thermis non absint: tametsi vero cominus existerent, interjectis præcipue montibus, minime nocitura forent, ut rationibus & exemplo demonstrarunt Varenius a) & Lancifius b). Rapidus insuper binorum fluminum motus, quæ ad collis ima excurrere diximus, atmosphæra agitationi plurimum conducit.

Insalubris quoque fit aer, nisi a solaribus radiis fatis calefiat, aequè vero si nimio æstu incalescat. Clariff. Halleyus caloris a sole provenientis quantitatem in Anglicanis transactionibus c) determinavit; neque tamen ego celebris viri methodum imitatus fui, ut Corsenae caeli calorem deprehenderem; thermometro potius tentamina institui, quibus compertum habui, Lucensium thermarum incolas, æstivo temperato calore frui, neque aspero nimis frigore hieme vexari.

Sunt, qui humiditate nimia Corsenæ cælum scatere crediderint, quod ibi aliquando aura ferotina decidat. An vero ex ejus defluxu benigna aeris temperies labefactari queat, accuratioribus judicandum relinquam, qui optime intelligunt, a relabentibus istis vaporibus, neque saluberrima loca, immunita esse

a) Geograph. gen. pag. m. 49.

b) De Silv. Cister. Consil. num. 5.

c) Ann. 1693.

esse: docuit enim Boerhaavius tellurem a solaribus radiis calefactam, millies diutius quam aerem calorem retinere; ex eisdem hinc superficie vapores exhalare pergunt a solis aestu commoti, etiam aere frigefcente ab ejus occasu; non igitur atmosphaerae culpa, sed a sole potius, magis minusve terram irradiante, major, vel minor aerae ferotinae copia repetenda est. In regionibus porro saluberrimo aere ditatis, uberius contingit vaporum defluxus, eo praesertim tempore, quo solis radii, magis ad perpendicularem lineam accedentes, diutius terram percipiunt. Soli & atmosphaerae qualitates aerae ferotinae sequitur, ibique hanc noxiam experimur, ubi illae sunt infestae.

Aquosis effluviis Corfenae caelum minime abundare, praeter hygrometrum, vulgares experientiae confirmant. Alkali fixa salia parum aeri exposita madescunt; vestes in scriniis diutius clausis repositae mucosae non fiunt, nec lintea humida; ligna albicanti mucore haud obducuntur; charta etiam & libri omnino ficci servantur; neque vasa stannea maculis quibusdam vix delendis inquinantur; sicuti udis in locis contingere animadvertimus. Vapores insuper in montium nostrorum cacumine minime condensantur, ut in alpidibus evenire animadvertimus.

Salubre omnino ac temperatum Lucensium thermarum caelum, praeter jam dicta, demonstrant insectorum quorundam absentia; aquarum bonitas, tam hydrostatica lance, quam chemicis tentaminibus explorata; solum aromaticis plantis redundans; optimus incolarum color, qui suavis moribus, acrique ingenio praediti sunt; vernaculi morbi per se nulli, eorumdemque incolarum longaeuitas, quae interdum ad nonagesimum annum protrahitur.

Quoad meteora, nihil de his peculiare animadverti, quod eodem plane modo in reliquis Etruriae locis haud adpareat; fati

fatis de ventis, & aura ferotina dixi. Tonitrua hieme praefertim audiuntur, eaque non levia. Lumen boreale haud infrequens est. Pluvia saepius, procella rarius oritur, tunc vero australi vento perflante. Quotannis fere utut aqua in glaciem coeat, nivesque cadant, citius tamen quam in urbe Luca liquefcunt.

Meteorologicas quotidie variationes observare solitus, quae ad eas attinent, aliquantulum attingam. Hydrargyri in barometro media altitudo, Corfenae in valle, pollices parifinos viginti septem, lineasque octo adaequat. Thermometrum hydrargyro repletum, ad Bülfingeri mentem constructum, scalam five graduum numerationem juxta Reaumurii methodum conjunctam habet. Hygrometrum caeteris praestantius, ex cannabina chorda valde retorta confeci. Eam in calido furno reliqui, donec ita exsiccata foret, ut facile, si extenderem disrumperetur. Tunc vitreo tubo inserui, cujus in superiori parte, acicula transversim per chordam adacta, spongiam aqua madidam introduxi, quae guttatim eam humectaret, donec plumbeum stylum, inferiori chordae parti extra tubum productae alligatum, haud ultro se contraheret, ac in gyrum verteret, sed spongia semota extenderetur. Comptum sic habui, chordae variationes intra pollicum trium, linearumque novem spatium contigisse, hinc in quadraginta partes, five gradus divisi. Hygrometrum sic factis mobile, faciliusque comparabile obtinui, eo siquidem magis, si chordam saepius renovarem; temporis enim decursu sensibiliber minus moveri animadverti.

Pluviae quantitatem ut detegerem, cylindrico vase figulino, vitrea interius crusta obducto usus sum, aperto aeri exposito, cujus diameter gallicum pedem, quatuorque pollices aequabat. Cessante pluvia, pondus delapsae aquae, potius quam mensuram, in meteorologica tabula adnotabam.

Ventorum directionem anemoscopium supra excelsum divi Petri ecclesiae turrim positum, ostendebat. Barometrum, Thermometrum, & Hygrometrum, in Xysto, qui occidentem respicit, locata sunt. Quotidie meridianis horis, eorum variationes observabam.

*Luca Hetruriae Onoldum
missa die 10. Martii 1773.*

OBSERVATIO II.

Dn. Lic. IOANNIS FRIDERICI CONSBRVCH

De

Sacco quodam intestini ilei inconsueto.

Dum cadaver lanionis cujusdam frigore peremti disseccandum erat, in regione iliaca dextra partem aliquam intestini ilei offendi inusitato quodam distinctam sacco, in quem deorsum intestinum hiavit. Longitudo illius duos pollices superabat. Ubi sacculus coepit, ibi ita patuit, ut commode binos digitos admitteret, dein hinc demissus, quo propius ad impervium suum fundum descendebat, eo paulo magis in angustius nitebatur. Ego vero ab his discedens, nihil amplius in sacco conspiciere potui, quod a vulgari intestini ilei structura esset alienum.

Scholion.

Observationi meae pauca haec liceat addere.

Rarissime hujusmodi intestini ilei sacculos, aut, si mavis, appendices, sive diverticula, illustris *Morgagnus* a) observavit, quamvis tot fecerit cadavera. Dum *Ruyschius* b) affirmat, haec diverticula ut plurimum, si non semper, in intestino ileo occurrere; *Morgagnus* aliter, ac quidem primo intuitu

a) De sedibus & causis morborum per Anatomen indagatis, Libro III. Epistola XXXIV. articulis 16, 17.

b) In Thesauro VII. Numero XV. 3.

tuitu videatur, accipienda esse celeberrimi hujus viri verba existimat. Nimirum, dicere illum velle; quum adsint haec diverticula plerumque ea in intestino ileo deprehendi. Verum illustris de *Haller c)* monet, perfrequenter conspici in intestino ileo has appendices, additque; saepe hujusmodi diverticulum in herniam peritonaei subire, & solum comprimi, dum princeps intestinum liberum supersit. Ita posse gangraenam intestini ab hernia nasci, & tamen iter per intestinum ad anum patere. Generari autem diverticula haec, si laxata alicubi muscolosa intestini membrana, aer & faex, a vicinis fibris transversis promota, incumbant in hanc partem minus resistentem. Caeterum illustris de *Haller*, & in colo, & in intestino recto, ac *Morgagnus* cum in recto, tum in duodeno hujusmodi quid, at rarius, quam quidem in intestino ileo, observarunt.

Vaibinga Onoldum
missa d. 20. Martii 1773.

OBSERVATIO III.

Dn. D. HENRICI FRIDERICI DELII.

De

Diverticulo ilei, & ventriculo biloculari.

Variae omnino sunt *conformationes*, quae, dum cadavera lustramus, si & a reliquis visceribus, & vasorum, & nervorum, distributionibus recedimus, circa intestinorum canalem nobis obveniunt. In his autem saepe dubium est, quid *connotatum*, quid *adscititium*, & morbosum, sit. Iam si v. c. in colica sicca, vel post eam & illam, quam *Pictonum* vocant, hic diametrum intestini cuiusdam in immensum saepe auctam, alibi autem nimis imminutam, & intestini partem tantum non plane

COA-

c) *Elementa Physiologiae corporis humani, Tomo VII. Parte I. Libro de intestinis.*

coalitam, & in funis modum constrictam reperimus, tunc conformationem hanc praternaturalem, & morbosam, utique appellamus. Tacemus *hernias*, rel. Verum si saccum ilei, in antecedenti observatione descriptum, consideramus, parum abest, quin eum connatum, successu temporis magis elongatum, judicemus, dum causa quaedam occasionalis non patet, ex qua mutata sit haec intestini fabrica. Similis autem fere conformatio nunc memoriae succurrit, quam olim in *amoenitatibus meis medicis* Decad. II. p. 93. descripsi, & depingendam curavi. Simul autem eo in loco notavi, inventos esse jam similes saccos, seu productiones ilei; prouti apud *Ruysschium* Thesaur. anat. VII. Tab. IV. fig. 2. videre est, ubi tale tuberculum, coecum, pro *diverticulo* praeternaturali habet. Ante aliquot annos simile diverticulum absque ulla herniae suspitione, mihi videre contigit in femina melancholica, quae suspendio sibi ipsi mortem contraxerat. Brevius autem illud erat, & inter binas, sic dictas, valvulas conniventes versus mesenterium, ortum sumserat, qua occasione simul adducere libet, me in ejusdem feminae cadavere, quod in theatro nostro anatomico publice dissecuri, invenisse *ventriculum*, quem *duplicem* fere vocasses, qualemque *b. Heisterus* in Act. Acad. Nat. Cur. Vol. X. p. 53. descripsit & Tab. I. fig. 3. depingi curavit. Erant autem fibrae ventriculi longitudinales in arcu majori, quem alias fundum nominarunt, adeo in fasciculos, ligamentorum speciem referentes, ita collectae, ut ex earum contractione ventriculus in binos saccos distinctus videretur. Olim ea femina saepius cardialgia vexabatur, & ad eam leniendam saepius hausto vini adusti, seu spiritus frumenti, utebatur. Iam dubium videtur, utrum haec structura ventriculi fuerit connata, & cardialgiae causa? An potius spiritus vini, cujus vis stringens, indurans, notissima est, fibras ventriculi longitudinales sensim in fasciculos collegerit, unde in medio ventriculo sensim isthmus ortus est, qui duplicem ventriculum simulavit? quae ultima sententia probabilior mihi videtur, si-

mul autem cautelam subministrat, non satis bene in pathematibus hypochondriacis & hysteriis, quorum species saepe cardialgia est, spirituosis tantopere abuti.

OBSERVATIO IV.

Dn. D. MELCHIORIS ADAMI WEIKARD

De

*Damnis purgantium in nervis mobilibus, ubi natura acre foras pel-
lere conata fuit, sive de morbi nervorum specie.*

Juvenis sexdecim vel septendecim annorum, litterarum cultor, patre natus litterato valetudinario, ad iram pronus, statu corporis gracili, cujus quoque fratrum unus morbos epileptico-convulsivos, choream sancti Viti, caeterosque spasmos ac tormenta fere incredibilia per tres annos passus fuerat: juvenis, inquam, ante binos annos morbo convulsivo ultra quadrantem anni paulo aliter ac nunc conflictabatur. Scabie postea superfusus est. Ab ineunte aetate plerumque deformis tinea caput exulcerabat, quae modo defuit; atque caeterum parum firma valetudine utebatur.

Nunc mense Februario anni 1773. circa frontem ac colum hinc inde elevabantur pustulae ac potius vesiculae albae pruritu molestae. Laudabatur aegro insigniter pulvis purgans d' *Ailbaud*. Mediam dosin voravit, verum diebus sequentibus sat male habuit: ineptus ad litteras, caput ipsi dolens, appetentia cibi hebetata fuerat. Repetenda, clamabant patroni pulveris atrore infucati, repetenda dosis. Repetebatur initio Martii effectu pessimo. Mox enim ingravescit aeger, e capite dolet vehementius, magis languet stomachus, atque indies advenit quidam paroxysmus palpebras claudens, linguam loquelae incapacem faciens: verbo, advenit paroxysmus quidam convulsivus, qualem mox describam. Fuerat is mitior initio morbi, deterior tempore ac vehementissimus.

Admo-

Admovi corticis peruviani pulverem ac denarium simul decoctum ligni quassiae. Videbatur post dies quinque vel sex mitigatus morbus, sed mansit capitis dolor, languebat mens, corpus, stomachus. Ambulabat ad lassitudinem uno die, reliquisque denuo se studiis adferebat. Mox catarrho correptus videbatur, ad quem quandoque pulveres ex kerm. miner. & stib. diaph. n. abl. atque spec. pectoral. adhibebantur, sed brevi magis patuit morbus seu paroxysmus convulsivus, qui parum hucusque delituit, semel vel bis de die increvit, fere indies pejor factus, urgens caput, pectus, artus, stomachum, nervos, tendines, quamdiu duntaxat pulvere ex moscho & saccharo, decocto ligni quassiae atque guttulis ex spirit. vitriol. dulc. drachm. iij. camph. dr. β. laudan. liq. Syd. ac tinctur. croc. ana gutt. 10. & reliquis mitigare valetudinem frustra tentaveram. Aliquoties infuso croci ante paroxysmum atque sub eo dato, atque pannis assiduo calidis corpus calidum ac madidum fervabatur, irritato conatu.

Paroxysmus autem, quem modo depingam, habebat hoc moris, ut ab aegro adverteretur adveniens; expectabat eum languidus, oculi somno pleni, neque palpebras porro sustinere poterat, quae tandem concidebant immobiles. In naribus protinus siccitas, demum in lingua secuta est. Amittebatur potentia loquendi, pectus fuit oppressum, dolens, respiratio cum labore, stertens, sonora, quandoque valde anxia. Corpus nonnunquam se extendens cum rigore, brachia mox rigida, mox flexilia, cutis subinde sicca, saepe mollis, quandoque humida. Lingua siccissima, quae, dum ei parum liquoris anodynii illinebatur, illico remissis spasmodicis, denuo brevi exsiccata. Motus plerumque tremulus ac convulsivus tendines pervagabatur. Tussis fere semper spasmodica, nisi paroxysmi vehementia eum suffocaret, humidior paroxysmo finito. Pulsus sub paroxysmo parvus, debilis, angustus ac summe tardus, tandem sub finem paroxysmi frequentior factus ac fortior. Dum mitior erat paroxysmus, sibi me-

te constabat æger, omnia audiens, intelligens; mansit deglutiendi vis ac debiliter manum vel brachium ad arbitrium movendi. Aliquoties autem in paroxysmo pejore mens, sensus, ac omnis vis movendi musculos aberant. Mane subinde levior paroxysmus aderat, sæpius nullus, ingruebat vero hora secunda vel tertia pomeridiana; quandoque citius, quandoque lente magis ac cunctanter adrepebat. Sitis subinde nimia, subinde nulla. Urina sub paroxysmo summe aquosa, pallida, ante eum plus minusve talis, ineunte paroxysmo plerumque frequenter missa. In manibus torpor ac præcipue in genibus cum impotentia movendi. Post paroxysmum æger jacebat languidus, appetentia cibi quandoque per plures dies nulla, artus impotentes, ac vires prostratæ; quandoque pituitam quandam tussiendo ejecit; mansit dolor capitis, tussis. Somnus fuerat non reficiens, meris protrusus insomniis.

Notandum quod nunc, sicut ante duos annos, sub hoc morbo dulcis quidam peculiaris sudoris odor in cubiculo sparsus advertebatur. Notandum quoque, paroxysmum jam omni tertio die rediisse graviolem. Nunc, uti & ante duos annos, ad risum quendam minus naturalem æger frequenter faciem componebat.

Decimo quarto Martii, die cæteroquin acerbiore ex ordine vel typo morbi, mane ipsi e novellis legebatur historia illius, qui Hamburgi dormiret triginta diebus, atque morbus morbo affinis pronunciabatur. Audiit hæc, desuper forte plus justo meditans ac timens sibi juvenis. Adverti enim post aliquot dies hanc historiam adhuc animo ipsius hæere penitus. Advenit hoc die post prandium medio tertiæ paroxysmus iniquus valde, hærens ad undecimam. Tussiebat vehementer, dolorem capitis, pectoris, artuum, manifestum fecit digitis, quamdiu mentis compos fuerat. Demum abfuit tussis, dum absque sensu jacuit, stertens fere lethaliter. Adeo quandoque videbatur exanimis, ut pro mortuo haberetur ab adstantibus. Tendines assiduo movebantur, digiti sæpius contrahebantur.

bantur; artus mox rigidi, mox flexiles. Sub finem paroxysmi per horam & ultra in sopore vel somno profundissimo cum respiratione valida jacere videbatur, non secus, ac plerumque solent epileptici. Bina injecimus clysmata, acre prius, mite ac blandissimum posterius, ad quod secuta alvus, fricavimus corpus pannis calidis, bina vesicatoria ad furas pedum posuimus.

Decimo quinto die, mitiore ex ordine, remedia pristina seposui & dedi omni tertia hora tres pilulas sequentium: R. Castor. Galban. ana dr. β. Asae foetid. scrup. j. Tinct. Castor. q. s. f. pil. gr. ij. atque subinde praebui guttulas viginti liquoris cornu cervi succinati. Paroxysmus meridie ferior, mitior, sed fere æque diu durans. Per pauca solum minuta mens ac sensus aberant. Ad brachia per aliquos dies applicata fuere epispastica cum aliquo ibi, ut videbatur, levamine, etiam ad caput applicassem, si juvenis ac mater ejus pilos e capite tolli permisissent.

Decimo sexto mane jam palpebras levare haud poterat atque ex capite dolebat insigniter. Continuatae pilulae ac liquor cornu cervi succinatus. Post prandium, medio secundae, paroxysmus ingruit, qui pridie medio quartae adfuit. Adeo hic conterebat vires, ut aeger post eum nec digitum nec pedem movere, nec palpebras, vel linguam movere potuerit, ita ut debilitatem aegri insuperabilem, eumque mox sequente paroxysmo e vita exiturum facile aestimasses. Nihil omnino ab aliquibus diebus comederat.

Decimo septimo adhuc summamistam inveni debilitatem, pulsum exilissimum. Putabam igitur festinandum medicamine. Tussim suffocabat debilitas. Dabam gr. iβ. sulf. antim. cum stib. diaph. n. abl. mane & a prandio; semper id medicamen unum pituitae paucae vomitum excitavit, mane cum veloci aegritudine, a prandio cum levamine. Omni hora dabatur larga dosis electuarii ex corticis peruv. unc. j. liq. anod. drachm. β. cum syrup. cinamom. q. s. Dabantur tertia quaque hora

hora pilulae, subinde guttulae, atque aliquoties pulvis ex limat. ferr. cum cinamomo & saccharo. Inde sensim pulsus celerior, fortior, color vividior, tussis liberior; levabantur palpebrae, in capite minuebatur dolor, excitabatur animus. Pessima quaeque, quippe dolor pectoris, artuum gravitas, ac reliqua mitigabantur. Paroxysmum vel levissimum vel nullum exspectabamus. Prospere enim omnino ista medicatio cessasse videbatur. Advertit autem aeger post horam tertiam adstare paroxysmum, palpebras sustinere haud valens; parum ibi opis ab aqua frigida affusa oculis percipit. Tandem monstrat nobis linguam siccam fieri, loquelam amitti, mente constante, ita ut sub paroxysmo scriberet, oxycrato linguam abluendam. Post mediam horam paroxysmus praeterierat. Pauca hoc die comedens a potu abhorruit, licet antea saepe potasset nimium. Urina nunc crassior, tincta magis colore fuit. Sudor atque feces odorem pilularum retulerunt. Mucidos nonnunquam in ore sapor. Post paroxysmum aequè bene cum aegro agebatur.

Decimo octavo horrens electuarium, duntaxat pilulas & liq. corn. cerv. succin. continuavit, aliquosque pulveres ex limat. ferr. cum sacchar. & cinamom. absumebat. Ultra horam juvenis quatiebatur paroxysmo, magnaue demum aegritudine.

Decimo nono pulveres ex ferro, nullae pilulae, guttulae ex Tinctur. Castor. Croc. & liq. anod. Fuere horae duae paroxysmo molestae. Minor post eum virium ac animi prostratio. Quippe dierum ordo alleviationem poscebat. Vesperi post paroxysmum ad corticem denuo confugi, atque aliquoties pulverem ejus cum oleo anisi adhibebam.

Vigesimo Martii mane rursus pilularum atque electuarii usum, ut supra, urgebam acriter. Paroxysmus a prandio mitis quadrante horae notabilis, mane levissime pulsans ostium. Cibum aeger magis appetiit. Continuabam medicamina.

Vigesimo primo medicamina eadem. Levissimus a prandio paroxysmi insultus aderat medio tertiae, sed rediit fortior ac pertinacior medio quintae, hora manens integra. Ab aliquibus diebus quidem nec vires, nec animus adeo, ut antea, decumbebant, tamen ita adhuc ligamenta ac muscoli invalidi ac relaxati fuere, ut caput erectum tenere, vel sedere in lecto, hucusque haud potuerit, vix pedes loco movere valens.

Vigesimo secundo medicamina eadem. Consumptis autem versus meridiem pilulis, nihil nisi electuarium absumebat. A prandio versus quartam oculos caeculos habuit, per quatuor vel sex minuta aderat paroxysmus, sub quo datus liquor anodynus cum saccharo, atque guttulae supra descriptae, quibus nunc parum laudani liquidi Sydenhamii additum fuerat. Relicta ab incompleto hoc paroxysmo levis quaedam aegritudo atque nictatio oculorum. Post quadrantem horae aut serius denuo paroxysmus aegroti, ut obluenti, irruit cum respiratione celeriore non stertente, vocis amissione, linguae siccitate, dolore pectoris, & reliquis, per decem minuta durans, quo finito aeger alacrior, aliquoties vini haustum in deliciis habens. Caeterum notari expedit, sub finem paroxysmi fere semper rigores ac tensiones corporis vel artuum atque oscitationes frequentius praeeisse. Vesperi sequens construi electuarium curavi: R. cort. peruv. conserv. rutae ana unc. j. liq. anod. drach. ℥. fyrup. cort. auran. q. s. m. f. electuar. d. s. Sumat omni bihorio ad nucis magnitudinem.

Vigesimo tertio, die juxta typum morbi deteriore, mane major dolor in capite, nec in animo ea, quae pridie, alacritas cernebatur. A prandio post tertiam paroxysmus aderat non ultra horae quadrantem durans, rediens autem medio quartae cum dolore pectoris & reliquis, ad medium quintae continuus. Paroxysmo finito lassitudo ingens ac dolor in artubus, demum succedens sudor. Urina mane citrina, post paroxysmum aquea. Alvus non mollis mane. Dabatur vesperi clyster ex lacte & oleo, vesicans ad nucham.

Vigesimo quarto ac quinto fere eadem. Sitis varians, debilitas ingens quandoque, & reliqua. Vigesimo sexto constitui sequentia: R. cort. peruv. rad. valer. sylv. ana unc. ℥. conferv. rut. drach. vj. syrup. cort. aurant. q. f. f. electuar. fumat omni bihorio ad nucis magnitudinem. Praeterea ter vel quater de die dabatur infusum, cum, vel sine lacte, ex sequentibus: R. flor. arnic. anth. aa pug. iij. herb. serpill. m. ℥. Vires prostratas saepius elaeosaccharo moschi erigere conabar. Facies, quamdiu paroxysmi hi durarent, plerumque florida ac vivida. Frustra aliquoties ob nimium e capite dolorem camphoram cum nitro ac absorbente porrigebam. Plerumque sub paroxysmo & post eum cutis maduit, paroxysmi sensim evasere breviores, at non constantes, acerbiores autem constanter tertio die. Initio Aprilis subinde caput levare poterat; circa collum nodulos quosdam sive glandulas induratas sensi.

Sexto Aprilis electuarium, quod hucusque in usu fuit, seposui, retento infuso ex flor. arn. anth. & herb. serpill. Dabatur mane & vesperi pulvis ex antimon. diaph. n. abl. gr. xv. fuligin. lap. cancr. ana gr. x. sulf. antim. tert. praecip. gr. iij. Levis hoc & sequente die diarrhoea aderat. Die septimo Aprilis iidem dabantur pulveres, & a prandio paroxysmus abfuit, sed ad vesperum usque debilitate aeger ac somnolentia premebatur. Per unum vel alterum minutum evigilabat, per quaedam demum dormire videbatur. Respiratio facilis, ciborum ac roboris appetentia. Vesperi ab hora quinta ad nonam sudor erupit cum levamine. Alacrior enim inde ac minus somno ac debilitate oppressus fuit.

Octavo Aprilis, medicamina eadem, atque praeprimis a prandio ea in somnum seu debilem soporem propensio, ita tamen, ut & haec paroxysmi mutatio alternis diebus tota die notabilior compareret. Fuit autem haec nunc morbi facies: Aeger e capite ac artubus vehementer doluit. Maxime irritabile systema nerveum, adeo, ut, dum extenderet brachia vel

vel corpus, dum loqueretur, scalperet, vel quaecunque ageret, illico per quaedam minuta vel diutius quasi dormiens ac fere absque sensu jaceret, dum tangerentur genua ac pedes, evigilaret perterritus. A minimo terrore, a re quadam in terram procidente vel ex alia causa excitato, ultra quadrantem horae absque sensu jacuit fere exanimis. Idem obtingebat, dum lecto eximeretur. Facies sub hac scenae mutatione non adeo florida, magis pallida. Linguam cum muco immundam vidi, praebui decimo Aprilis rad. ipecacoanh. ac kern. min. ana gr. ij. stib. diaph. non abl. scrup. j. Aliquoties inde evomuit materiem flavo-viridem absque sapore alieno. Denuo posthac electuarius ex cort. peruv. rad. valer. &c ut supra adtuli. Omni tertia hora ad nucis magnitudinem praebebatur. Debilitas hoc & sequente die ferme iniquior, ita ut undecimo Aprilis ad vires refocillandas demum elaeosaccharum moschi advocarem. Bis de die nunc per quatuor vel plures dies infusum salviae vino paratum fuit exhibitum. Dabatur vinum bonum, infusum Caffée, ac cibus roborans. Conitans a quinta ad nonam sudor.

Decimo tertio Aprilis, electuario neglecto, omni tertia hora guttas sexaginta tincturae sequentis porrigebam: R. cort. peruv. unc. β. flaved. cort. aurant. rad. valer. sylv. ana dr. ij. rad. serpentar. virg. dr. j. croc. austr. gr. xij. coccinell. gr. vij. infunde calide in spir. vin. unc. v.

Adverti non raro intra digitos vesiculas aqua mordaci repletas. Cibi reficientis nunc allidua appetentia, ac notabile valde circa decimum sextum ac septimum levamentum, ita ut per minutum subinde sedere ac corpus erigere potuerit, quin ut antea deficeret animo. Tandem die decimo nono ac vigesimo. Aprilis aeger meliuscule esse coepit. Sedebat in lecto, educebatur ex eo, & subinde duntaxat momento citius quidam sopor levissimus aut quaedam paroxysmi umbra praeteriit.

Constans diu fuit ista nervorum mobilitas, ita ut, licet juvenis sermonem cum aliis conferret aut chartis luderet alacris, illico per momenta quaedam (centies forte de die) subsideret quasi evanidus, quamprimum verbo quodam vehementius prolato aut strepitu fortuito vel levissime terrebatur. Facillime, dum subsidebat, attactu, vel acclamatione excitari poterat. Conabar ferro, cortice peruviano, vino, diaeta ac frictione debilitatem istam extirpare. Nonnunquam e domo diebus Maji fervidis manu ducebatur. Tandem autem sine Maji tangebatur morbillis nobis tunc epidemicis. Die uno aut altero ante febris eruptionem saepius ac alias linquens veluti animus revocari debuerat. A die febris autem excussa nervis ista mobilitas, debilitas animo. Caeterum morbillorum febre sat inique torquebatur. Ita igitur natura novit foras pellere morbum, quem ars incauta forte ad partes nobiliores intro duxerat. Mihi quippe videor exinde didicisse, quomodo purgantia vehementiora materiam acrem a peripheria ad centrum avocare, atque nervos mobiles morbose afficere valeant. Taceo decantati pulveris purgantis supra memorati finistros effectus, colicas ficas spasmodicas aliaque incommoda, & ubi aliquid profecisse fertur, vel fallacia experimenti, vel indivi-
dui dispositio in causa fuerunt.

Fulda Onoldum
missa die 6. Junii 1773.

OBSERVATIO V.

Dn. D. IOANNIS CASPARI DE RVEFF

De

Taenia seu Verme lato.

Non inter ultimas mortalium calamitates, quibus misere adeo affligimur, considerari merentur illae infirmitates, quae a vermibus hospitibus intestinorum ingratisissimis excitatae indes observantur.

Quam

Quam larvate incedere consueverint affectus ab animalculis hisce in intestinorum canali stabulantibus orti, ita, ut pauci omnino numerentur, quos vermes aut non sustentent, aut non mentiantur, neminem latet, nisi hospes in medicina sit.

Ast plurimum incommodi patientibus, & plurimum negotij medentibus hactenus facere consuevit vermis latus, Taenia & solitarius dictus, omnem medelam sæpe pertinacissime respuens: ni enim in globum quasi convolutus cum adunco capite suo, quo intestinorum parietibus quam firmissime adhæret, exturbatus fuerit, & sic demum cum eo totum animal per anum expellatur, indies incrementa de novo capiens ad multorum pedum longitudinem renasci mirissime observatur. Neque hunc unicum esse vermem, ast plurium vermiculorum ex illo genere, quos cucurbitinos vocant, continuata serie aliorum aliis adnexorum, celeberrimus MEADIVS evincere conatur *in suis monitis & praeceptis medicis pag. 66.*

Quantum hucusque infudarint omnis aevi saluberrimæ artis nostræ excultores, ut efficax experiundo remedium posteris relinquerent, quo confisi hostem hunc inimicissimum impugnare, ac devincere firmissime possent, nemo nostrum est, qui ignorat. Practici exercitatissimi passim dolent, vermium curam difficilem esse, eam vero Taeniarum & difficillimam, & sæpe impossibilem teste eruditissimo HAENIO in sua ratione medendi parte 12. pag. 212. Hinc nemini mirum videbitur, quod neque mercurius sub varia forma propinatus, nec asa foetida, nec martialia, nec stanni rasura cum sexcentis aliis exoptatum præstiterint effectum.

Idem conqueri videtur insigne illud artis nostræ decus ac ornamentum (quo cum mihi a viginti retro annis amicissimum colere licuit litterarum commercium) incomparabilis Liber BARRONIS SWIETENI, varia anthelmintica, dum de morbis infantum doctissime discurret, a celeberrimis auctoribus probata in medium adducens. Singularem tamen præ reliquis remediis virtu-

tem in expellendo verme latò tribuisse videtur arcano Domini HERRNSCHWAND, quod cum publico necdum communicatum dolet: methodum interea, quam præfatus auctor in usum duxisse creditur, exactissime delineando, minime dubitandam esse existimo, latuisse celeberrimum hunc virum illa, quæ hoc arcanum ingrediuntur pharmaca, cum nil unquam celando aperte ac sincerissime nunquam non cum Publico communicaret cuncta, quæ noverat.

Cum igitur rara fortuna in cognitionem famosi hujus arcani me venisse existimem, pulcherrimos inde, ac repetitis vicibus lætissime effectus observans, tardare nolui, quin hoc absque mora juris publici faciam, nil aliud in votis habens, quam ut methodus mox describenda, a peritioribus adhuc excolenda magis, in exoptatam proximi crescat salutem.

Pridie, antequam detur specificum, scrupulosum observetur jejunium, tota die præter tenuissima juscula cum pauca quantitate cremoris hordei, vel avenæ mista nil concedendo. Sexta vespertina dentur ægroto uncia tres olei amygdalarum dulcium recenter expressi, & post tres horas drachma una salis absinthii pro una vice cum potu Thee. Sequenti mane hora sexta accipiat primam dosin de pulvere inferius notato, sorbillando postea jusculum, & hora nona dosin secundam. Vermis postea plerumque expellitur, unde tertia dosis non semper necessaria judicatur; si vero vermis nondum exiverit, hora duodecima, tertia repetenda foret dosis, & hostis stationem deseret haud dubie. Non sine molestia equidem agit hic pulvis, sursum deorsumque valide quandoque purgando cum torminibus ventris. Languere quidam observantur per unum alterumve diem, cum tamen alii ab hoc medicamento parum afficiantur. Hinc si prima vice desideratum haud præstiterit effectum, absque ullo scrupulo etiam repeti poterit haec methodus, post aliquot tamen dierum intervallum: ni enim, quod supra monui, in globum convolutus exeat, aut in frustra abruptus, vermem integrum expulsus esse non creden-

dendum, cum paucō tempore ad plures ulnas mirissime renascatur, easdem, ut prius, ludens tragoedias. Nunquam igitur fidendum, aut quiescendum, donec in globum convolutus se manifestet.

R. Sal. absinthii ℞.

G. guttae gr. iij. iv - v. M. D. sic in triple ad chart. S. *Früh morgens um 6 Ubr das erste, um 9. Ubr das zweyte, und, wann der Wurm nicht abgehet, das dritte.*

OBSERVATIO VI.

Dn. D. IOANNIS CASPARI DE RVEFF

De

Ufu insigni corticis Peruviani in omnibus affectibus, qui per intervalla & periodice redire consueverunt.

Nil arti nostræ exitiale magis, atque detestabile fere ab omnibus bonis merito iudicatur, quam speciosus medicamenti alicujus (longo usu necdum probati) vanus titulus. Nil vero & arti nostræ quam saluberrimæ utilius accidere posse omnibus in confesso est, quam si medicamina nobis suppeditare valeat, quæ infallibilem efficaciam suam in debellandis certis morbis quotidie feliciter ostendunt.

Primum certe in hisce locum sibi vindicare videtur cortex peruvianus, felicissimum illud gentis loyoleae inventum, hinc & cortex Iesuiticus merito quondam appellatus.

Quamvis enim divinum hoc remedium varia agitata sciamus forte, fidis nempe tunc temporis, necdum fatis probatum experimentis; id demum omnibus (nisi hospites omnino in medicina sint, aut falsis agitati, obcoecatque praeiudiciis) in confesso erit, haud certius in re medica ullum existare remedium, ad morbos quoscumque (qui per intervalla & periodice quasi recurrunt) feliciter abigendos, profligandosque, nobilissimo hoc cortice peruviano.

Sen-

Sententiam hanc variis exemplis ex propria observatione, eaque repetita, sedulo collectis corroborare conabor.

Historia prima.

Miles legionis nostrae, qui granatorum ignitorum jaculatores salutantur, & cui crus a peritissimo chirurgo quam felicissime amputabatur, nullo inde subsequuto malo symptomate, octiduo vix elapso, tertia pomeridiana violento maxillae utriusque spasmo inopinate, ac absque ulla causa manifesta praegressa corripiebatur, ita, ut tam loquela, quam masticatione privatus, deplorabile, ac mirum adstantibus praebuerit spectaculum.

A congestione sanguinis ab amputato crure ad hanc partem facta, symptoma hoc deducens, venaesectionem celebrandam curavi. Applicatis simul ad partes affectas, utramque maxillam nempe, unguentis, ac cataplasmatibus quam molliissimis.

Factum inde, ut spasmodica maxillarum constrictione, bihorio vix elapso, pulchre soluta, affectus iste spasmodicus videretur sublatus. Altera die nihilo minus eadem ferme hora taediose rediit morbus, iisdem tamen jucunde cedens remediis. Hoc vero & die tertia recurrebat symptoma. Hinc cum spasmus iste periodice, & statuta quasi hora repetens typum quotidianae referre videretur, corticem peruvianum absque mora in usum vocare mecum constitui, ordine ac dosi ad febres curandas consueta, ac exoptatissimo cum effectu.

Miles enim ab hoc maxillarum spasmo pulchre curatus, optime valens plagaque consolidata ad Fortalitium Rotenbergense ablegatus, stationes suas ibidem sanus cum mutilatis sociis suis congrue peragere pergit.

Historia secunda.

Nobilissimus ab intimis serenissimae aulae nostrae consiliis, quinquagenario major, temperamentum melancholici, ac a longo tempore hypochondriacis multum vexatus miseris vehementer

mentissima derepente! corripitur odontalgia, dolorque gravissimus dextram solummodo maxillae partem afficere observabatur. Per duodecim incirca horas saeviit dolor, nec pulsu febrili, aut alio, quae febrem comitari solent, symptomate stipatus. Plurima eaque topica ut plurimum ad immanes dolores sublevandos, ast frustra, in usum vocaverat miserandus nobilissimus patiens remedia, donec ego die quinta in consilium vocatus exoptatum malo huic remedium adferrem.

Morbi enim genio exacte perpenso, ac reliquis optime perspectis, examinatisque, paroxysmum hunc odontalgicum in dies determinata hora redeuntem cum observarem, cortice absque mora in usum vocato, feliciter intra biduum immanes dolores laetissime sustuli, cum maximo nobilissimi patientis & adstantium admiratione.

Et simillimos a dato cortice exoptatissimos effectus laetus vidi in saevissimis capitis doloribus, qui periodice ac sine febre redire consueverunt, reliquis artis subsidiis variis frustranee applicatis.

Neque ullum malum aut incommodum, ab applicato cortice subsequens, unquam annotavi. Corpore praesertim prius rhabbarbo purgato.

Historia Tertia.

Primarius Serenissimae Aulae nostrae chirurgus lectissimam suam conthoralem per plures septimanas a dolentissima cardialgia flatulento-spasmodica vexatam tristis indoluit, ad euncta applicata rebellior, ita, ut affectus iste omnes tam suos, quam aliorum conatus turpiter haecenus elusisse videretur.

Demum & ego arduo super hoc affectu consultus, circumstantiis omnibus cum cura perpenso, cardialgicum hunc spasmus si non in dies, alternis tamen vicibus a meridie, hinc periodice, inordinate quamvis redire laetus observavi. Curam igitur sequentem in modum adornans.

Ad materiam acrem, qua nervosa ventriculi tunica in superiori suo orificio vellicari per intervalla observabatur, tam corrigendam, quam absque stimulo evacuandam, ut patiens de pulvere sequenti resolvente ter in die horis medicis dosim acciperet, auctor fui: R. Sal. polychrest. ꝑ. antimon. diaph. non ablut. rhab. elect. ꝑ. gr. vij. M. D. sic ad chart. sex doses, forbillando singulis vicibus duo vascula de speciebus thee formibus. Applicatis insuper ad cardiacae regionem linimentis anodynis ac facculis: R. Ung. anodyn. ꝑ. ol. nuc. moschat. expr. theriac. Androm. ꝑ. zij. axung. castor ꝑ. camph. in spir. sal. ammon. solut. ꝑ. bals. peruv. ꝑ. M. F. l. a. linimentum.

R. Fol. absinth. roman. menth. flor. samb. chamaem. vulg. ꝑ. manip. j. bacc. lauri, iunip. ꝑ. ꝑ. fem. foenic. anisi commun. ꝑ. zij. Incis. & contus. M. D. ad chart. pro facculis.

Notabilem equidem ex hisce adhibitis bonum effectum senserat patiens, cum paroxysmi ferocia remittere non solum, ast etiam ad dies aliquot siluisse videretur, taediose vero recrudescens iterum, nec applicatis antea cessit remediis, usum corticis exposcens. Hunc igitur aperitivis ac anodynis sociatum sequentem in modum ordinare non neglexi. Nec exoptatus spem meam fefellit effectus, summe dolorifico hoc affectu cardialgico paulo post felicissime profligato electuarii notati usu, quod notata dosi acceperat obsequens aegra, bis postea & ter in die per octiduum continuando. R. Cort. peruv. pulverifat. ꝑ. cascarillae, rhabarb. elect. ꝑ. tartar. tartarif. ꝑ. theriac. coelest. sal. sedat. Homberg. ꝑ. ꝑ. extr. chamaem. ꝑ. fyr. acetos. citri q. f. M. F. electuar. dosis magnitudo nuc. mosch. omni trihorio.

Rediit inde sanitas adeo perfecta, ut jam ab anno, & quod excurrit, ab omni morborum genere immunis vivat, saepius antea valetudinaria. Notandum vel maxime, quod affectus iste cardialgicus periodice recurrens nullis unquam comitatus observaretur symptomatibus febrilibus, cortice tamen integerrime curatus.

Simillimum exoptatissimum effectum observare mihi licuit in equite Serenissimi nostri custode (arcier), qui, saevissima cardialgia periodice recurrente molestatus & variis laceffitus remediis, solo & legitimo corticis usu cum sanitate demum rediit in gratiam. Notabatur in aegroto hoc singulare symptoma, gravissimum nempe durante paroxysmo delirium, hoc finito feliciter cessans, & cortici omnino obediens.

Merito igitur ad divinum remedium hoc in omnibus affectibus (qui per intervalla, & periodice redire consueverunt) tanquam ad sacram anchoram confugere licebit, a quacunque demum causa natales suos mutuentur, & ortum ducant. Et serio optandum, ut plura nobis remedia suppeditaret suppellex pharmaceutica, quibus suffulti equidem tam certo, secure ac jucunde prodesse possemus miseris aegrotantibus, ut cum cortice peruviano.

Monachio Onoldum

missae d. 24. Novembris 1773.

OBSERVATIO VII.

Dn. D. CHRISTOPHORI THEOPHILI BÜTTNERI

De

Exostosi maxillae inferioris per sectionem feliciter ablata.

Corporis nostri partes durissimas, puto osseas, variis molestiis ac morbosis affectionibus subiectas esse, quotidiana nos edocet experientia. Nolo varia fracturarum ossium genera, a laesionibus externis gravioribus saepius provenientia, in medium proferre.

Nolo luxationes ossium in articulis crebrius occurrentes allegare.

Nolo & internam in ossibus, *spinam ventosam* dictam, & externam, osseam substantiam corrodentem & deformem redentem, *cariem* commemorare.

Nolo tophos & gummata gallica, ex impuris succis ortum trahentia, hic adducere.

Nolo rhachitidem in articulis, spinamque vertebrarum bifidam considerare.

Tantummodo osseam excrescentiam vel exostofin maxillae inferioris nunc tangam, cum talem in maxilla superiori, relictis duobus dentibus molaribus, nuper ediderim, quae Volumini quinto novorum Actorum Caesareae Leopoldino-Carolinae Naturae Curiosorum, cum binis figuris aeneis, inserta legitur.

Liceat itaque mihi priorem, posteriore majorem, excrescentiam, sequenti morbi historia confirmare. Puella quaedam in pago *Ablitten*, sub praefectura Waldaviensi, duo milliaria a Regiomontio, Borufforum metropoli, dissito, anno 1753 vegeta ac optima partium externarum conformatione nata, baptizata & a patre Weigekufs, *Catharina*, nominata, anno aetatis suae sexto, 1759 lapsam, & ex hoc contusionem vel concussionem maxillae inferioris & praesertim in sic dicto *mento* passa, quam mox in loco indicato, sub dentibus incisoriis, tumor initio parvus, postea vero sensim sensimque major factus excepit, qui ad annum aetatis decimum septimum sic excrevit, ut labium inferius a maxilla hac plane dimotum ac depressum fuerit, quod miserae triste non solum dedit spectaculum, sed in aliis, eam intuentibus, etiam excitavit horrorem & averfationem, hinc necessitate coacta, me, physicum loci, anno 1770 adiit, ac testimonium, cum descriptione excrescentiae monstrosae, a me petiit, quo ceu persona, ad aliorum servitia minus idonea, regium in xenodochium recipi posset.

Obtinuit hoc beneficium & ab anno 1770 usque ad annum 1773 sana, laboriosa ac corpore robusto praedita ibi vixit.

Licet vero dura haec excrescentia ossea ab anno 1770 usque ad diem amputationis non majorem obtinuerit ambitum, uti & ipsa & alii praesentes bene observarunt, sed in eodem statu,

statu, eademque magnitudine, permanferit; misera tamen vitae suae fere pertaesa & impatiens anxie avideque, ut miseriarum suarum rami amputarentur, ut Cicero ait, desiderans, summis, aegrotorum in xenodochio regio curam habentem, Virum Praenobilissimum in scientia medica & chirurgica experientissimum, inque operationibus chirurgicis manualibus exercitatissimum, medicinae Doctorem & Chirurgum castrensem primum legionis pedestris de Borck, Dominum GERVAIS, precibus efflagitavit, ut se miseram ab hac excrescentia liberaret. Quibus petitis ille satisfactorius, die 22. Julii 1773. ad amputationem hujus excrescentiae constituta, me ad hanc operationem chirurgicam consilio faciliorem reddendam humanissime invitavit, cui etiam desiderio lubentissime annui.

Quum itaque ante operationem locum fixum hujus tuberculi investigarem, illius firmam in medio maxillae inferioris, sub dentibus incisoriis, sinistro canino & duobus anterioribus molaribus, jam nunc deficientibus, observabam sedem, & quidem in illo loco, ubi haec maxilla post partum ex duobus adhuc frustis constans, mediante cartilagine, per sychondrosin conjungitur, posteaque concrefcit ac indurescit, qui locus prominentiae propriae *mentum* dicitur.

Ex hoc loco progrediebatur processus vel petiolus, vel caulis, vel ramus quidam nominandus, cujus perimeter unum & dimidium, crassities vero unum pollicem non superabat, & sensim in maiorem, latiore, densiorem, fere ovalem & parvo capiti similem excrescentiam sese finiebat.

Dentes quatuor incisorii, sinister caninus & duo molares anteriores sinistri maxillae inferioris, ex hac excrescentia, ob laesionem alveolorum, sponte decisi observabantur, quorum unum & ultimum dentem caninum sinistram, modo ex alveolo jam nimis dilatato, pridie celeberrimus operator extrahere jufferat.

Excrefcentia ipſa plane abominabilis cuticulæ & cuti circumcirca firmiter adnata, cum maxilla inferiori parallela, feu in directum jacens, aut horizontalis cernebatur, nec tactui externo cedebat, ideoque non mollem, non membranaceam, non cartilagineam, ſed compactam offeam ſubſtantiam externam nacta erat.

Liceat mihi hanc excrefcentiam, reſpectu ſupra deſcripti proceſſus vel petioli brevis, *caput* vel *corpus* nominare, cujus pondus poſt amputationem, cum integumentis & ſubjecta pinguedine, quinque uncias & quinque drachmas tenebat.

Scalpello hanc exoſtoſin a maxilla inferiori ſolvere haud poſſibile erat, hinc nominatus operator, ad miſeram ab hac mole liberandam, cutem, quæ proceſſum vel petiolum brevem egredientem circumdabat, & ſub hac perioſteum firmiter adnatum, circuli inſtar, mediante cultello, gallice *biſtourie* dicto, uſque ad offeam hujus exoſtoſeos ſubſtantiam ſeparare neceſſe ducebat, poſtea vero, labio inferiori bene munito, parva ferra, deſcriptum proceſſum hujus excrefcentiæ, aliquot minutis, amputabat & auferebat.

Summa quidem, ex arteriis diſciſſis, ſanguinis profuſio ſequabatur, aſt ſine omni vulneratæ lipothymia & virium proſtratione, hinc poſt ſufficientem ſanguinis effluxum, vulnus, turundis & ſpleniis tectum, ſcæciæ ope, rite obfirmabatur ad majus ſanguinis profluviũ avertendum, & vulneratæ quietum vitæ genus gerendum ordinabatur, quod etiam bene obſervavit, & ſine omni febris acceſſu optime convaluit, nec non maxime hilaris & contenta nunc vivit.

Labium inferius antea a maxilla quindecim per annos ſeparatum & ab exoſtoſi depreſſum, mediantibus ſcæciis applicatis, ad naturalem redit ſitum, & non amplius, ut antea, deorſum vergit. Quo integumenta ab hac exoſtoſi rite ſeparare poſſem, illam per aliquot dies maceravi, in qua quidem ſummum edebat foetorem, aſt ſeparatio eo melius ſuccedebat.

Separatis integumentis, hanc exostofin adhuc in aqua recenti per aliquot dies detinui, quo succi interne collecti rite extraherentur, quibus itaque extractis, exostofin libero exposui aeri ac plane exsiccavi, quo eo melius substantia externa mere ossea, interna vero spongiosa, cellulosa vel cavernosa cognoscatur, hinc sicca nunc facta excrecentia tantummodo unam & dimidiam ponderat unciam; ex quo pondere mutato jam levitas hujus exostoseos ac spongiositatis internae major copia fati dilucide apparet.

Tota excrecentia in superficie externa superiori & inferiori maxime inaequalis, aspera, minus laevis, multis fulcis, impressionibus, parvis foveis & eminentiis stipata est.

Processus vel petiolus a maxilla inferiori ferra ablati non perfecte rotundus, sed oblongus, cujus axis major unum & dimidium, minor vero axis unum tantummodo tenet pollicem.

Processus hic superius tantum spongiosus cernitur, inferiori vero tabula alba ossea obducitur, quae firmissima & sub se spongiosam continet substantiam.

In hoc processu superius amplum adest foramen, quod alveolus unius fuit dentis, ante operationem extracti. Id cute tegebatur, nec tam amplum, uti nunc post separationem cutis, apparebat. In hoc foramine interna cavernosa substantia oculis fati se praesentat.

Sub processu descripto inferiori cavitas scaphoidea vel navicularis, cute & adiposa substantia tecta, latebat, quam denudatam nunc externe vere osseam & unum fere pollicem a processu distantem cernere licet.

Mensura a dicto processu superne usque ad locum inferiorem excrecentiae sumpta sex continet pollices.

Exostosis ipsa caput oblongum simulat, & uti superius jam dictum est, in superficie superiori & inferiori multis parvis & majoribus eminentiis ac interpositis foveis vel fulcis gaudet.

Circumferentia hujus excreſcentiae nondum plenarie ſex comprehendit pollices, & jure ſpongioſo-offea nominari meretur exoſtoſis.

Unde haec excreſcentia proprie orta? facile explicanda eſt.

Persona haec anno aetatis fuit ſexto, quo lapſum ad maxillam inferiorem paſſa, ex hoc lapſu vero contuſio gravis, maxillae hac aetate adhuc valde tenuis, ſpongioſae, fucculentae, perioſteo, vaſis ſanguiferis nervisque ſubtiliſſimis ſtipatae, exorta, quam non ſolum, in vaſis minutiffimis nimis compreſſis, conquaſſatis, inflammatis, circulus ſanguinis interruptus, ſed & perioſteï hujus maxillae laeſio & ſub hoc ex ſanguine extravafato ſuppuratio excepiſt. Perioſteo enim laeſo & ab offe ſeparato majorem extensionem os ipſum pati debere experientia confirmat.

Quia in hac aetate infantili ſucci vel humores, majori copia, ad meliorem offium elaborationem ac majus robur conciliandum adducuntur, facile a contuſione externa ſtagnationes & extravafationes humorum in vaſis ſic dictis capillaribus ſanguiferis exoriuntur, quae perioſteum offa arcte cingens & figuram vel terminum unicuique offi praefcribens, facile ab offe ſeparare valent; hoc factò, collectis & accumulatis humoribus in loco laeſo & debili, offa adhuc ſucculenta ſucceſſivam experiri excreſcentiam coguntur, quod in carie, tophis, aliisque excreſcentiarum offearum generibus apparet.

Ex hoc fundamento offea haec excreſcentia maxillae inferioris recens interne tota ſpongioſa, ob copiam multorum ſuccorum quoque majus, poſt emacerationem in aqua & exſiccationem vero ab his liberata minus habuit pondus.

Quod vero ab anno 1770. uſque ad annum 1773. non majorem molem & extensionem ulteriorem excreſcentia haec obtinuerit, rationem veram eſſe cenſeo, quod non amplius tanta copia ſuccorum internorum congeſta ac depoſita fuerit, quia potiora viſcera thoracis & abdominis, accreſcentibus annis, majore

majorem nutritionem & elaborationem requisiverunt; inque annis pubertatis mensium fluxus rite promotus & secutus congestiones sanguinis majores ad laesam hanc maxillam impedivit, hinc ex humorum superfluatorum defectu in eodem statu permansit, quem ab anno 1759. post lapsum successive crescendo, usque ad annum 1770. obtinuit, sicque ab anno 1770. usque ad diem operationis 1773. ulterior & major excrescentiae ambitus plane tunc desit.

Tab. I.

Fig. 1. Superficiem superiorem repraesentans.

- a. a. Processus vel petiolus parvus unius & dimidii pollicis latus & unius pollicis crassus maxillae inferiori accretus.
- b. Foramen vel alveolus dentis canini exemti.
- c. c. Bina foramina, quae alveoli dentium fuerunt.
- d. d. d. Varias eminentias in superficie superiori.
- eeee. Varii fulci vel varias impressiones in hac superficie.

Fig. 2. Superficiem inferiorem exhibens.

- aa. Processus vel petioli superficies inferior.
- b. b. b. b. Cavitas navicularis sub hoc processu inferius sita.
- c. c. Substantia cellulosa vel cavernosa hujus processus.

Regiomontio Onoldum

missa die 27. Novemb. 1773.

OBSERVATIO VIII.

Dn. D. FRANCISCI ZANETTI

De

Rhachitide.

Depravatam in hoc morbo esse nutritionem, vel ipsi sensus manifestant, omnes enim corporis partes male nutriuntur, dum aliae marcescunt, aliae vero in molem justo majorem

Nov. Act. Phys. Med. Tom. VI.

E

rem

rem excrescunt. Et quamvis hic infantum morbus valde pertinax sit: congruis tamen remediis per aliquot hebdomadas continuatis tandem depellitur. Sequenti methodo plurimos patientes a rhachitide liberavi.

1) Cacochymiam primarum viarum per rhabarbarum, vel ejus cum cichoreo syrupum, & aliquando etiam, si opus est, per lene emeticum ex radicis ipecacuanhae aliquot granis educendam curo; & hoc pro scopo purgante.

2) Decocti alterantis tria vel quatuor cochlearia de die fumenda ad tres hebdomadas praescribo: R. Herb. rutae murar. cort. aurant. rad. osmund. regal. aa ʒj. curcumae ʒʒ. Incis. ebulliant cum vini albi generosi & aquae font. aa ʒij. Colat. expr. adde in nodulo inclus. rhabarb. elect. & croc. mart. aper. aa ʒij. sacch. alb. q. s. Quibus elapsis hebdomadis, loco decocti *Ens Veneris Boyleanum*, (quod describitur in ejusdem exercit. de utilit. philos. natural. experiment. pag. 234. §. 14.) in pannatellis exhibitum ad pondus granorum quatuor vel quinque, plus minusve juxta aetatem vel morbi magnitudinem per dies quindecim substituo, interposita tamen de quarto in quartum dosi congrua rhabarbari pro corporis purgatione. Transacto hoc tempore per duas hebdomadas remediis internis jubeo feriari. Demum ad secundam dosin entis veneris devenio, atque exigente morbo etiam ad tertiam, quartam & plures procedo, servatis modis & formis ut supra, donec debiliores corporis partes vim aliquam & firmitatem consequantur.

3) Toto curationis tempore embrocationes coxis, cruribusque hoc linimento omni vespere adhibendas curo. R. rad. osmundae regalis minutim incisae, fol. salviae, roris marini aa ʒj. coq. cum vini albi generosi ʒiv. consumpta tertia parte F. colatura expressa, cui adde ol. lumbr. terrestr. ʒiʒ. coq. denuo ad tertiae partis remanentiam.

Partes inunctae leviter fricentur, dein panniculo subtili laneo involvantur, postmodum puer fasciis obvolutus in culla
re-

recubetur, supposito infirmis vertebris pulvillo potius duriculo.

4) Quoad victus rationem haec sunt servanda. Pro pueris adhuc lactantibus nutrix sana, recens ac juvenis boni habitus, victu potuque non abutens feligatur, ita, ut hac cautela lac bonum dulce ac mediocriter dilutum habeatur. In ablactatis victus sit tenuis, facillimaeque digestionis. Potus vero decoctum simplex radicis osmundae ac graminis etiam saccharo dulcoratum.

5) Interim prae reliquis cum PLATNERO (opusc. tom. I. dissert. 4.) ut vanum & noxium, imo ut perniciosissimum repudiandum esse censeo morem illum pueros miseros thoracibus duris, rigidis ferreisque includendi, quo ea, quae e sede sua cesserunt, valentius premantur. Compertum est enim, has deformitates in rhachiticis pueris non parum emendari, dum decrescente per aetatem morbo succus laudabilis, & satis virium corporibus redit haecque latius crescunt. In quibusdam infantibus firmari posse aliquantulum corpus, experientia docet, sed mediante thorace potius flexili, ocreisque pariter in pueris jam incedentibus, unica tamen intentione, ne magis vitentur partes in earum figura, interdicto tamen omni motu nimis exercitato sive stando, sive ambulando.

OBSERVATIO IX.

Dn. D. FRANCISCI ZANETTI

De

Scrophularum medela.

Strumae, sive scrophulae non ulceratae per se difficile tolluntur, nisi ferro, ut aliqui volunt, usu tamen horum remedium, cum moderata victus ratione, raro mihi defuit earum curatio.

R. Sapon. Venet. Extr. cicutae $\bar{a}\bar{a}$ $\bar{z}$ ij. Milleped. ppt. Mercur. dulc. $\bar{a}\bar{a}$ $\bar{z}$ ß. G. ammon. depur. $\bar{z}$ iß. M. c. f. q. ol. amygd. dulc. f. pilulae num. CC. Dentur puero decenni duae, adolescentulo tres alternis diebus mane jejune, vel etiam quatuor. Die vacuo a pilulis fumendum est decoctum ex rad. farsaparilla, china, bardanae, ligno lentisci &c.

In scrophulis apertis, post corporis purgationem cum electuar. lenitiv. & diacatholico, quae etiam repetatur omnibus decem diebus, efficacissimum est hoc linimentum quotidie renovandum, donec detergatur ulcus & cicatrifetur perfecte. R. fellium bovin. num iv, vel vi. ol. fl. ligustri per infusionem q. f. arsen. alb. pulver. $\bar{z}$ j. Exponantur in vitro clauso calori solis vel camini ad tempus, hac tamen cautela, ut materia aliquoties cum aliquo ligno ad modum spatulae dimoveatur. Praeparatum sic linimentum ad opus extendatur supra linteum carptum, ut ulceri applicetur, post viginti quatuor horarum spatium renovetur medicatio, abluta prius parte aceto vini fortissimo. Hoc linimentum applicari etiam potest strumis non apertis pro earum maturatione, sed hoc exigit longum tempus.

Cannobio. Onoldum
missae die 6. Decemb. 1773.

OBSERVATIO X.

DN. D. HANNIBALIS MARIOTTI

Inopinata mors ab arteriae phrenicae ruptura diuturnum vomitum consecuta.

Nobilis adolescens, Hippolytus Cesarei Perusinus, aetatis annum agens XXV. temperamento praeditus sanguineo-phlegmatico; statura quidem proceriori, quam quae per tempus expectanda fuerat; facie colorationi corporisque habitu non nihil laxo & subpingui; cum vitam a morbo fere immunem sem-

semper transegisset; si frequentes tantum vehementesque vomitus exceperis, quibus in navigatione pessime vexatus quotidie fuerat, dum in Hierosolymitanum equestrem ordinem adlectus, in Melitensibus ac Centumcellensibus triremibus triennio plus meruisset; in patriam nuper reversus, ut suavissimo vitae-otio frueretur, suae nimio plus fortasse confusus perfectae valetudinis specie, nihil sibi interdixit, quod in cibo, in potu, in corporis exercitatione, aut in alia re qualibet ad honestam voluptatem pertineret: gratis vero quibuscumque, utut deterioribus, liberius utebatur, quam quod oportebat. Animi is quidem recreandi gratia, ineunte Augusto mense vertentis anni 1772. nihil solis aestum, intempestivas refrigerationes nihil timens, venatus laboribus jamdiu affuetus, ad plura ab urbenostra milliaria biduo juveniliter equitaverat; cum peregre rediens, aliquod incommodae valetudinis indicium prae se ferre visus est; quam tamen cum omnino negligeret, duos tantum post dies, videlicet pridie Nonas Augusti vespere me accersivit. Quae praecesserant percontatus, & praesentem mediocrem febrim, quae ex catarrhalium genere erat, capitis gravedini, artuumque hebetudini conjunctam animadvertens, sanguinis missione primum propofita (quam tamen illi insuetus eques non valde probavit & insequentem distulit diem) nil aliud aegrotanti interea praescripsi, nisi paregoricam emulsionem ex melonum semine, cui pauca nitri depurati granafuerunt admixta; vitaeque regimen opportunum. Postridie mane ad eum reversus, tota nocte leni madore perfusum fuisse accepi: At vero febris haud satis remiserat; rubicundior erat facies, arebat lingua, & maxima ad vomitum aderat proclivitas; ita ut nihil potius fuerit aegrotanti, quam ut emeticum a me flagitaret; quippe qui, cum neque anxietate, nec spirandi difficultate, nec vehementi calore, nec dolore capitis, aut pectoris urgeretur, in animum sibi induxisset suum, evacuato per vomitum adeo sibi familiarem ventriculo, in vado futura esse omnia. Facilem dictis aurem praebere ego simulo: at emesi missionem sanguinis praemittendam esse enixe

contendens, hanc fieri extemplo jubeo, eductis a saphena decem circiter sanguinis unciis, qui nihil quidquam vitii alere visus est, res multo melius quam ante ire profecto coepit. Siquidem & febris imminuta est, & faciei color, & capitis gravedo & hebes membrorum dolor ita remisit, ut tota illa die ad feram usque noctem amicorum colloquiis jucunde vacaverit, libenter coenatus in utrumvis oculum tota nocte placide conquieverit, & jam sibi convaluisse omnino videretur. Quae tamen a summo mane hujus diei coeperat ad vomendum proclivitas, quaeque identidem per ipsum diem aegrum vexaverat, sequentis diei mane adhuc perseverabat; ita tamen, ut a solo largiori potu vomitus excitaretur, quo nil, praeter ipsum potum, & viscidas materias, e ventriculo extrudebatur. Accedebat praeterea hujus tertiae diei mane aliqua oris amarities, & linguae sordes; tum sensus quidam repletionis in abdomine, ut ipse referebat aegrotus; qui proinde vomitorium medicamentum iterum hoc mane vehementer etiam atque etiam a me flagitabat. Ego autem contra, bono quidem omni-
ne, emetico omnino posthabito, alvum unice subducere volui medicamento praescripto ex manna, fena, & cremore tartari, succo limonum paratis; tum quod medicamentum hujusmodi quotidiana praxis nostra in hac civitate jamdiu plurimum commendaverit; tum eo etiam animo, ut potionis jucunditate vomitum, si fieri posset, ab assumpto medicamento prohiberem. Ex voto tamen res omnino non cessit. Ubi enim primum alvus fluere coepit, ventriculus quoque aliquot vomitionis nisus passus est, qui iterum a prandio increbuerunt, ita tamen, ut rejecto potu stomacho minus grato, una cum viscidis ejusdem stomachi recrementis, & aliqua cibi portione, facile sedarentur, nihilque alvi purgationi officerent, quae quinquies per illum diem subducta est, nullis excitatis turbis, magnoque cum aegri levamine, qui ab excretis faecibus nauseam paullatim imminutam, oris amaritiam emendatam, ventris gravedinem sublatam, omnia denique in melius conversa
vespe-

vespere fatebatur. Hinc adventanti mihi hoc primum habuit, ut vinum in coena bibendum peteret, se jam perfecte convalescere affirmans, lecti molestiam diutius ferre non posse, & opus sibi esse, ut ventriculi morsus cibo aliquo interea leniret, quippe qui a servata diaeta, alvique purgatione vacuus, & languens refici omnino vellet. Explorato identidem pulsu, cum vix quidquam a naturali statu alienum in eo deprehenderetur aliorum etiam iudicio, qui hac in re multiplici experientia instructi atque honesta curiositate compulsi, ut ferme fieri ubique solet, mecum illum tentaverant; haud aegre concessum fuit, ut panis frustulo aqua madido, & aceto saccharoque condito famem aliquanto compefceret. Et sane mirifice se exinde refectum ac recreatum fallus, & de coena tamen adhuc anxie sollicitus, suavissima consanguineorum atque amicorum stipatus corona, juveniliter per lectum exultare, ludicrosque cum illis sermones ad integram ferme horam familiariter fuo more conferre non desistit; donec repente ad sequehoram circiter noctis ejusdem diei VIII. nempe Idus Augusti inter risus, jocosque, novo veluti excitato ad vomendum nisu, lecto ut insideat magno impetu sese attollit: convelluntur hinc artus, & collum; livore suffunditur facies; magnus ab imo pectore, inconditusque exprimitur clamor; gelido madent sudore genae; & fulminis quasi ictu percussus, in suorum conspectu ac paene in patris sinu, nullo edito verbo, quam citissime occumbit.

Postridie mortis, quae quidem bonis omnibus acerbissima, & quo magis, non dicam novitate sua, sed personae dignitate spectabilis, eo etiam gravior ac terribior universae fuit civitati, cadaveris secandi venia ab humanissimis consanguineis impetrata, ad tres circiter noctis horas ad id ventum est; una mecum dissectioni adstantibus Viris clariss. Nicolao Orsino Medico experientissimo, atque in patrio Perusino Lyceo Medicinæ Professore, Aloysio Bertinio Medico Lucensē doctrina ingenioque praestanti, qui Perusiacum aderat, aliisque permul-

tis

tis lectissimis viris, qui curiositatis causa, spectatum venerant; praeter eximios civitatis nostrae chirurgos Antonium Federicum, publicum theatri nostri anatomici incisorem, & Peregrinum Schiavinum jampridem in Senensi Lyceo Profectorem; quorum manibus peracta est dissectio.

Retecto cadavere, collum sub ipso mento nonnihil vivere animadvertimus, sicut & pectus: licet impensius antea praedictas partes livore suffusas fuisse acceperimus. Ad thoracis dissectionem accedentes, in quo unice tam subiti atque improvisi interitus causam ex perrupto aliquo insigni vase nos facile reperturos praedixeram, deductis integumentis, superiores externi muscoli intercostales, maxime dextri, qua costis, sternum versus, tendineo strato infiguntur, insigniter laesi, & quasi avulsi, perruptique conspiciebantur. Remotis deinde costis, sese primum nobis obtulit haud exigua sanguinis copia, quae universam sinistri thoracis cavitatem inundaverat, quaeque duas circiter libras cum semisse visa est aequare. Cum nihil pulmones exhibuerint, quod praeter naturam esset, si eorum tantum solito debiliorem habitum excipias; continuo cor, eique adnexa vasa diligenter inspicere curavimus. Cor itaque magnitudinis longe majoris, quam esse soleat, repertum est, ejusque universa compages admodum laxa, debilisque observata fuit. Ventriculorum parietes extenuati erant, vehementerque distracti, atque in medio eorum cavo, quod longe solito majus erat, modica nigricantis densaeque cruoris copia delitescibat. Ejusdem cordis auriculae coronaria vasa, utraque arteria, aorta scilicet, & pulmonalis, haud minus ac illis respondentes venae praeter modum expansae erant, & quaquaversus aequaliter distractae. Singula haec autem vasa sedulo considerantes, animadvertimus, superiorem aortae descendens partem, quae tota vivebat, duobus pertusam foraminibus, orbicularis formae, lentis magnitudinem ferme aequantibus, ad quorum margines subnigricans haerebat sanguis, majori copia facile hinc effluxurus, ubi illuc data ope-

ra adigeretur, inferiori arteriae portione leniter digitis undequaque compressa. Hujusmodi autem bina foramina, quae dimidium ferme unciae a se distabant, illi profus loco respondere visa sunt, in quo ab aorta producitur arteria phrenica, seu diaphragmatica sinistra, quae cum duplici ramo, & quidem utroque supra diaphragma, ab illa emergeret in nostro subjecto, quemadmodum in aliis similiter observatum ab aliis fuit; duplex propterea foramen a trunco tota avulsa in eodem trunco reliquerat. Diaphragma prae flacciditate sua satis conspicua nonnihil infra abdomen depresso erat, & magna suorum vasorum pars praeter modum sanguine turgebat. In abdomine ventriculum longe ampliolem offendimus, quam solet, & undique laxum. Hujus pariter vasa nigro sanguine plurima livebant. In intestinis nullum deteximus vitium; praeterquam quod duodenum & reliqua tenuia solito infirmiora, amplioraque visa sunt, atque alicubi livido colore infecta. Quae restant abdominalia viscera, omnia mole aucta, & laxitate immodica conspicua erant; maxime vero splen ita fluxum, ac fere dixerim corruptum apparuit, ut modica digitorum pressione discerneretur. Caput sectioni subiicere supervacaneum duximus, quod satis abunde causam mortis praecordia exhibuerint, quin ulteriori indagacione esset a nobis alibi investiganda.

Ut autem observationis nostrae aetiologiam breviter persequamur; ea, quae morbum praecesserant, consideranti vix dubium esse posse arbitramur, diurnum vomitum, cum quo in mari nobilissimus eques assiduo cum angore fuerat conflictatus, primam dedisse praecordiorum vitio occasionem, quod deinde, nova subeunte causa, promotum & auctum, repente vitales destruendo actiones, inopinatam, ac subitanam mortem intulerit. Nemo est in physiologicis doctrinis paullo versatus, qui nesciat, quas vomitio in humana oeconomia turbas excitat; & quos saepe exinde natos funestos effectus medici viderint, ob illa maxime vitia, quae in praecordiis creare so-

let. Quae quidem vitia si non iis omnibus contingunt, quorum pectus validis contentionibus exercetur: *id*, ut probe celeberrimus MORGAGNUS notat, *aut firmior vasorum, quae circa praecordia sunt, structura efficit; aut levior minusque assidua contentio, atque agitatio; aut denique minor copia sanguinis, meliorque conditio; ut sic ad eam, quam diximus, causam aliae distendentes aut erodentes non accedant* (de sed. & caus. morb. ep. 18. §. 24.). Nostro autem in adolescente, fato veluti quodam, ea omnia concurrere visa sunt, ob quae in praecordiis insigne vitium a vomitione oriretur. Naturalis enim fibrarum laxitas in illo erat fatis conspicua, cujus haud obscurum indicium praese ferebat ipsa praecox corporis proceritas: tum etiam humorum acrimonia aderat haud vulgaris; quippe quae abesse non poterat in fervidae aetatis juvene, cibis durioribus, fermentatis liquoribus, vino meraciori, exercitationibus immodicis jamdiu maxime dedito. Vehemens autem longeque assidua pectoris contentio certe non defuit, quando a prima in navim conscensione, ad ultimum excensum usque, ut a domesticis mox rescivimus, quotidie pluries immani vomitu per triennium, & ultra quati consuevit; quin diuturnus maris usus quidquam utilis fuerit nimiae diaphragmatis, ventriculique irritabilitati moderandae, quae a navis jactatione, ut ut medicri, contra inertiae vim spiritus animales, aliosque humores agente, jugiter affici perseveravit. Cum vero inter partes, quae maxime a vomitu afficiuntur, potissima sit diaphragma; facile fuit, ut hoc immaniter quotidie saepius per triennium convulso, paullatim arteria phrenica debilitaretur, ac distraheretur; donec tandem, novis accedentibus vomendi conatibus, a trunco avulsa dehisceret. Quidnam autem caussae fuerit, cur haec praeceteris arteria, eoque maxime in loco, quo ab aorta prodit, a vomitu laederetur, non facile est judicare. Expensa tamen pene immediata septi transversi convulsione in vomitu; cognito nexu ejusdem arteriae cum trunco aortae ad angulum acutum (HALLER elem. physiolog. Lib.

2. Sect. 1. §. 19.) animadversa que ipsius arteriae debilitate eo majori, quo cordi illa proximior est (Haller. op. cit. ibid. §. 14.); facti ratio conijci aliquo modo potest; maxime vero si in tanta vasorum omnium debilitate, specialem hanc arteriae phrenicae ponamus universali majorem natura extitisse; quando, ut elegantissimus CELSUS monuit, *raro quisquam non aliquam corporis partem imbecillam habet* (Med. lib. 1. cap. 3.) & hujusmodi prae ceteris in adolescente nostro fuisse diaphragma vel ille ipse ostendisse videtur labor, quo aliquot ante annos afficiebatur, quotiescumque tibias inflabat, a quarum proinde tractatione, ut nuperrime relatam est, mature desistere prudenter constituit.

Hanc vero arteriae phrenicae debilitatem in suo nexu cum aorta diu delitescere potuisse, quin sui ullum unquam ediderit signum; iis tantum inverisimile videri potest, qui nesciunt, quot in praecordiorum vasis gravissima aliquando observata fuerint vitia, incolumi profus sanitate, diu protracta, ut ex multorum eruimus observationibus, atque ab optimis discimus hac in re scriptoribus locupletissimis IOANNE MARIA LANCISIO, PETRO SENACIO, atque Italicae Medicinae ornamento nuperrimo IO. BAPT. MORGAGNO. Ut enim nonnulla tantum ab hoc postremo deprompta proferam, ad rem, de qua agimus, proxime pertinentia; quis sibi laesionem somniare potuisset in corde nobilis illius viri habitus formosioris, atque athletici, qui ad latus uxoris repente mortem occubuit, & in cuius cadavere *ruptura sinistri cordis ventriculi prope ostium aortae* reperta fuit, cujus *nulla signa* praecefferant; ut ex BOHNIO MORANDUS, ac denuo prae laudatus Morgagnus refert in suo absolutissimo opere de sed. & caus. morbor. ep. 27. §. 1? Quis divinando assequi potuisset arteriam magnam insigni vitio laborare in altero viro nobili bona corporis habitudine, crassis & vulgaribus cibus, & generoso vino dedito, cujus mentio est cit. loc. §. 28. in quo tamen subita morte sublato *aorta rupta* inventa fuit intervallo a corde digiti circiter transversi?

Jam vero frequentiores ubique sunt hujusmodi observationes, quam ut earum aliquam non medicus quilibet se vidisse meminerit. Ita nempe in praecordiorum vitiis saepe fit, ut non dicam medentes, sed ne aegroti quidem ipsi signum habeant, ex quo illa subesse coniciant. Quod nullum autem in nobili hoc adolescente latentis morbi signum extiterit, omnes sciunt, qui eum per integrum vitae suae cursum, nulla unquam validis etiam in motibus respirandi, nulla in utrumque latus decumbendi difficultate, pulsatione nulla praeternaturali, nulla pulsus intermittentia, aut inaequalitate, nulla animi defectio- ne, dolore in praecordiis nullo laborasse norunt; tum iis etiam suatum esse debet, qui semel cognitum vitium ejusmodi fuisse intelligunt, ut nullo se manifesto signo prodere posset. Quod enim nonnullos absentes medicos hac in re comminisci nunciatum est, fieri nempe nunquam potuisse, ut phrenica arteria rupta fuerit, sine praecedenti ejusdem insigni aneurysmate, quod profundam saltem aliquam pulsationem multo ante creaverit; pro commento hominum revera habemus, qui, ut *Laëtantii* verbis utar, *contradicendi studio insanunt, dum sua etiam falsa defendunt, aliena etiam vera subvertunt*. Facti veritas conjectura qualibet potior est: neque ullus alienis theorii locus, ubi contra res ipsa loquitur apertissime. Si universalem vasorum omnium, quae in praecordiis erant, superius a nobis indicatam dilatationem, seu potius universorum lumen solito majus pro aneurysmatico haberi velint; phrenicae quoque arteriae aneurysma cum illis ponere non repugnabo. At peculiari hanc affectam fuisse aneurysmate, quod pulsationem gigneret in praecordiis, id certe nec ratio, nec autopso concedere finit, cum nihil tale quidquam extiterit, & manifesta caeteroquin habeatur ratio, ob quam arteria illa ab aortae trunco diffilerit, in erodenti humorum indole, a qua paulatim nexus firmitas attrita fuit; in innata suarum fibrarum laxitate, in sanguinis ad illius angulum vehementi appulsu; in assidua denique suorum laterum distractione a diuturno vomitu; ob quae

quae omnia conjunctim agentia, gracilior in dies facta, ac paullatim in suo cum aorta nexu debilitata, nova subeunte caussa, scissa denique est, atque a suo trunco divulsa. Quid vero tantum monstri habet observatio haec nostra, ut difficilibus hujusmodi ac morosis hominibus fidem omnem superare videatur? Nonne ipsa mortis ratio excogitati aneurysmatis suspicionem adimit? Audiant, quaeso, quid hac in re doceat probatissimus MORGAGNUS in op. cit. ep. 27. §. 1. *Illud semper est animadvertendum, inquit ille, cordis aneurysmata, haud secus atque aortae, non ita necessarias subiti interitus causas esse, ut sunt cordis, aut aortae ruptiones. Immo dilatationes illae, nisi eodem demum pervenerint, ut nova alia causa extrinsecus, aut intrinsecus accedente, illico cessare debeat sanguinis circumitio, lentam potius mortem afferent, quam repentinam.* Legant, si lubet, repentinarum mortium, quas auctores referunt sectione cadaverum illustratas historias; & facile intelligent an falsa MORGAGNUS effutiverit, quando scribere non dubitavit, quod *etiam sine aneurysmate interdum eroditur, effunditque sanguinem arteria magna.* ep. 26. §. 7. Quod autem in casu nostro arteria haec ipsa magna eo potissimum loco perrupta fuerit, a quo phrenica emergit, ex iis, quae superius dicta sunt, facile inferre licet; proindeque etiam constat, quomodo ab hiantibus hinc in pectus foraminibus sanguis in thoracem effluerit, qui pondere exinde suo cor pulmonesque comprimendo, & superioribus cruoris undis succedentem stimulum subtrahendo, in causa fuit, ut quam citissime vitales motus cessarent atque inopinatus sequeretur interitus. Quominus enim hanc immediatam mortis causam proferamus, num illorum prohibebit opinio, qui, ut aliquid semper garriant, tantam sanguinis quantitatem, quantam revera vidimus in cavo pectoris sinistro effusam, spatium illud nunquam capere potuisse obmurmurant; vel, si tanta etiam fuerit, satis illam fuisse negant tam citae morti creandae? Advertant oportet, qui haec loquuntur, corporis proceritati pectoris capacitatem nostro in hoc rite con-

stituto juvene respondisse; quae propterea in praeternaturali statu non modo binas, tresve sanguinis libras capere potuisset, sed multo etiam majorem fluidi quantitatem; ut arguere licet ex observationibus multorum, qui empyemate, aut pectoris hydrope interierunt, quorum in thorace non adeo etiam praegrandi plurimae saniei, aut feri effusae librae repertae sunt. Meminerint praeterea oportet rationum omnium, quas doctissimus MORGAGNUS ex optimis physiologicis doctrinis elicitas profert in cit. op. ad ep. 26. §. 18. ut ostendat, quantam vim habeat mediocris etiam sanguinis quantitas in pectore effusa ad motus vitales quam citissime sistendos; ut mirari desinant quantitatem a nobis repertam illis revera citissime sistendis sufficere potuisse.

Illud quaerendum nunc esset, an aliquid in morbo, qui mortis insons mortem forte praecessit, commiserit medicus aut praetermiserit, quod ab omni eum culpa immunem minime faciat. Usquedum vero nulla hac de re ad nos querela pervenerit, nisi ab hominibus, qui commiserandi potius quam refellendi sunt; nobis interea sine contentione gratulari nos posse videmur, quod si non in morbo, quem insanabilem, atque ab ipso oedipo minime conjectandum nobis potius quam aliis maligna obtrudit; in ejus saltem curatione nobiscum certe adeo benigne fortuna egerit, ut nihil praestiterimus, quod mortem properare potuerit; contra vero remedia a nobis hujusmodi praescripta fuerint, quae, si tantum possent, ad aliquod certe temporis spatium illam potius differre potuisse videantur. Sanguinis missionem semel celebratam non minus cognito morbo, quam latenti praecordiorum vitio utilem, fortunate quidem iteratam a nobis non fuisse gaudemus; utpote qui, posita praedicta arteriae laesione, ex vasorum omnium immodica laxitate, non sine noxa id effici potuisse coniciamus. Emeticum utut a natura, morbique genio indicatum, atque ab ipso aegrotante expetitur constanter negatum a nobis esse, ejusque loco alvum blande subducens medicamentum exhibitum,

tum, qui non magnopere laetemur; quando res ita comparatas exinde vidimus, ut nimiorum humorum averfio a praecordiis utiliffima, vomendi autem actio omnium efflet aegrotanti nostro infenfiffima? Nonne nova ex hac noftra obfervatione ratio ad illas accedit, quas inter ceteros immortalis VAN SWIETENUS in medium attulit, ut cum BOERHAAVIO regulae illius: *vomitus vomitu curatur*, periculum, & falfitatem oftenderet? Adeo vero celebratam interni fenfus vim in aegrotis qui temere attendere usquequaque poterit; nec potius, emetici defiderium ubi hic respexerit, cum clariff. *Tiffoto* ftatuet, coeco aegrotantis infinctui haud aequae femper fidendum effe? Annon potius ignotis illis vocibus aufcultandum aliquando effe difcimus, quibus intimus animi noftri fenfus, fuum genium dixiffet *Socrates*, futura quafi praefentiens atque divinans, nos medicos perfaepe monet, ut in tanta rationum ambiguitate, quanta artem noftram comitari plerumque folet, unam potius quam alteram teneamus viam? Equidem non inficiabor, quod arroganter dictum nolim exiftimari, phyficam aliquam evidentemque rationem me ante oculos habuiffe, ob quam emeticum aegrotanti huic meo haud fatis opportunum exiftimaverim; fibrarum fuarum potiffimum debilitate, & fuccorum non mediocri abundantia perfpecta, quae vel clariff. *Geislero* iudice, emeticorum medicamentorum laudatore eximio, illorum ufum prohibent. Qui tamen tot alia neglexerim, quae hoc remedii genus poftulare videbantur; qui aegroti ipfius defiderio, quod confulere femper foleo, tam conftanter obftiterim; dum caeteroquin illa ipfa die hujus forori, quae perinde ac frater, catarrhali feбри laborabat, ex qua brevi convaluit, medicamentum hujusmodi fidenter praefcribere non dubitavi; non facile ipfe ego intelligo; nifi intimum meum quoque fenfum me audiviffe fatear, ex quo tantopere ab emetico in praefenti aegrotato timere didicerim; meumque confilium fortunam juviffe cogitem, quae fi unquam, nunc certe me non omnino deftituit. Si enim, quando ea praefiti, quae & cognito & in-

cognito morbo opportuna fuerant, nonnullorum tamen offensionem atque acerbiteriam vitare non potui; quid futurum fuisse coniectem, si qua in re me peccasse non modo sibi funderent, sed aliis etiam aliquo manifesto evincerent argumento? At vero, manum de tabula.

Lucca Onoldum
missa d. 23. April. 1774.

OBSERVATIO XI.

Dn. D. OTTONIS FRIDERICI MULLERI

Molluscorum marinorum Norvegiae

Decas I.

DORIS *clavigera*.DORIS *ovalis candida*, *pedicellis clavatis croceis*.

long. 10. lin. lat. 3 lin.

Mirifice & perquam largiter Creator O. M. animalculum hoc exornavit.

Corpus colore lactis albissimum, pellucidum, oblongum, antice dilatatum, obtusum, postice extensum, acuminatum, supra punctis convexis diversae magnitudinis, margine toto (caudae extremitate excepta) obsito, pedicellis albis, capite croceo, granulato, instructis; novem nempe in quovis margine laterali, quatuorque in antico minoribus, horum quatuor minora divergentia ultra medium dorsi postica versus conspiciuntur, an locum ani decorantia, quod analogia quidem jubet, foraminulum vero ne microscopio quidem detegere potui; apex caudae itidem croceus.

Pedicelli *Clavarias militares croceas* nov. act. nat. curios. Tom. IV. obs. XLV. tab. 7. fig. 5. mentiuntur.

Tentacula duo, in anteriore dorsi, acuminata, tota crocea; haec retractilia sunt; clavae marginales ad latus flexiles sunt, *dorsales* corripiti & produci videntur, non enim semper aequae visibiles existunt.

Subtus plana, tota alba; medio intestinum obscurum percipitur. Caput ut in *Limacibus* a pede discretum, oris in medio vestigium. Ab utroque capitis latere Papilla crocea, apice truncata, subemarginata, apparet.

Quoties margo lateralis dorsi aliquantum elevatur, series punctorum croceorum infra eundem in conspectum subeunt. Supina in summo aquae quiescere amat.

DORIS *fasciculata*.

DORIS *oblonga*, alba, fasciculis marginalibus fuscis.

long. 8 lin. lat. $2\frac{1}{2}$ lin.

Corpus album, oblongum, postice acuminatum, supra convexum, fasciculis quinque a latere dorsi ornatum, subtus planum.

Lobi fasciculorum oblongi, sublanceolati, rubro-fusci, vel cinereo albidi, sex in primo a capite fasciculo, dein numero decrescunt, ac demum in ipsa cauda solitarii.

Tentacula quatuor, bina nempe in fronte linearia, longa, curvata, acuminata, alba; bina alia antice in dorso, crassiora, teretia, fusca, apice obtusa, alba; pone haec puncta duo nigra, quae *oculi*.

Caput sublunatum, subtus ore notatum, infra hunc corniculum utrinque, transversim porrectum, album.

More *Limacis* incedit, supinusque in summo aquae saepe haeret.

Descriptio *Limacis papillofi* in *Fn. Suec.* huic convenit, at lobi, aut laciniae fasciculatae, nec tubercula nec papillae dici possunt.

In *Fuco* *Sacharino*.

DORIS *quadrilineata*.

DORIS *oblonga alba*, lineis quatuor nigris, auriculis sulphureis.
long. 4. lin. lat. $1\frac{1}{2}$ lin.

Animalculum vivax.

Corpus oblongum, extensum, album, antice obtusum, postice acuminatum, dorso convexum, lineis quatuor longitudinalibus interruptis nigris, duabus nempe in ipsa dorfi carina, reliquis in margine, maculisque sulphureis inscriptum. Frons auriculis seu mucronibus quatuor sulphureis instruitur; in antica dorfi parte *Tentacula* bina, distantia, brevia, obtusa, albidula, margine crenulato, nigro; in postica trina alia corpuscula, approximata tentacula magnitudine & forma aequantia, pone haec protuberantiae duae majores cylindricae, albae, apice sulphureae.

Subtus planum, album, in medio macula intestini subrubens pellucet; in hac pagina caput a corpore rimula discretum videtur, interstitiumque utrinque puncto sulphureo notatum. Os conspicuum.

In *Fucis* haud infrequens.

DORIS *tuberculata*.

DORIS *ovata*, supra undique verrucosa.
long. 4. lin. lat. 3 lin.

An *D. verrucosa* LINNAEI, omnia conveniunt; numero Tentaculorum excepto.

Corpus aurantium, patelliforme, lamellis duabus compositum, superior pellucida, laxa, quasi tegumentum animalis, verrucis luteis magnitudinis diversae undique obsita, subtus albidula, glabra; inferior ipsum corpus constituit, retractaque superiore ejusdem parte, caput detegit, figuramque *Limacis Buccini* fluviatilis capite a pede discreto prodit.

Tentacula aurantia antica dorfi parte verrucis duplo longiora exferit, & recondit; ope microscopii mihi annulata videntur.

Verrucae albidae, apice latiores.

In Sutura, quae caput & truncum subtus discernit, cirri brevissimi duo vel tres difficulter conspicui.

Buccinorum & Fasciolarum ad morem supina in aquae superficie natare amat.

In *Madrepora* pertusa.

ASCIDIA intestinalis.

ASCIDIA elongata, laevis, alba, interaneo in collum producto.

Tethyum seu Mentula marina penem caninum referens.

PLANC. de *Conchis*. p. 45. t. 5. f. 5.

Tethyum fasciculatum; BOHADSCH. p. 132, t. 10. f. 4. 5.

Tethyum fociabile; *Act. nidros.* 3, p. 81. t. 3, f. 3, 4. descriptio bona.

Tethya RONDEL. *pois.* 2, p. 31.

Techia GESN. *Fisch-buch*, p. 153.

Germ. Meer-Spitzen.

Langued. Bechus.

long. 15 lin. lat. 4. lin.

Corpus pellucidum, album, teres, elongatum, constans membrana exteriori tenuissima, hyalina, pellucidissima, striis subtilibus in utrumque sensum inscripta, apice aperturis duabus hiantibus corrugatis; haec in viva stricta laevis, in mortua rugosa, laxa, nubeculaeque instar contracta. Iam pellucet ipsum animalculum figuram lagenae florentinae exacte praefrens, collo nempe tereti, lacteo, apice in pedicellum producto; infra hunc in ipso collo protenditur alius pedicellus ejusdem longitudinis; hi aperturis membranae in vivo animali respondent, punctisque sex vel octo luteis ornantur. Venter globosus, luteus, pellucente intestino crasso vermiformi, lateri intus adjacente.

Basi ope fibrillarum *fucis* adnectitur.

Orificia aperiri & corrugari vidi.

Planci figura vivam, *Gunneri* mortuam, offert. Clarissimi *Bobadſch*, Tethyum cute forti & canali membranaceo, ante diſſectionem illius inconſpicio, quodammodo differt.

In variis Fucis.

ASCIDIA gelatina.

ASCIDIA dilatata laevis alba, interaneo suborbiculato.

Baſter. ſubſec. Tom. I. p. 84. t. 10, f. a. d.

long., 2. lin. lat. 10 lin.

Corpus album pellucidum, compreſſum, conſtans ſubſtantia *exteriori* tenaci, cryſtallina, duriuſcula, hyalina, quali animalia aquatica ova cingere ſueſcunt, abſque omni ſtriarum veſtigio: *interiori* complanata pallida; in hujus ſummitate aperturæ duæ æquales papillas ſimulantes, infra marginem punctis luteis notatæ videntur; a latere vero, uti in *Aſc. inteſtinali* inteſtinum luteum baſi convolutum, apice ad alteram animalis aperturam productum videtur.

Baſi fucis adhaeret abſque fibrillis aut pedicellis viſibilibus.

A præcedente ſat diverſa; a *Baſteri* ſolis punctis, quibus veluti hamulis obſita dicitur, diſcrepat, an diverſitas ex loco? figuræ rudes.

In Fucis haud infrequens.

ASCIDIA Mammilla.

ASCIDIA globosa laevis alba, foramine ſolitario.

diam. 3 lin. vel long. 3½. lat. 3 lin.

Corpuſculum ſphaericum, vel cylindraceum, molle, nudum, obſcure-album, non pellucidum, vertice oſculo hiante inſtructum; hoc in papillam minimam in pluribus protenſum.

In oſculo motum oſcitantem, liquoremque fibrillæ ſimplicis ſubtiliſſimæ inſtar interrupte ſtillantem ope lentis (la loupe) vidi. Veſtigium alterius aperturæ nullum detegere potui, hinc novum genus olim conſtituet.

In fuco *rubente* rara.

ACTINIA virginea.

ACTINIA coccinea tentaculis cylindricis annulatis.

long. 8 lin. lat. 7 lin.

Corpus cylindricum, albo rubroque varium, apice & basi truncatum, margine apicis cingitur tentaculis duplici serie, ad minimum viginti quatuor in quavis; haec cylindrica albida, annulis binis remotis rubris, longitudine glandis dimidio diametro aequalia; oculo armato annulis confertis subtilissimis compacta videntur, lineaque obscura longitudinalis pellucet.

Basis cava lutescens radiis subtilissimis a centro versus peripheriam divergentibus inscripta, membrana corporis externa basi varie plicatur.

Uti *Act. trunca* locum mutat, tentaculisque conditis lapides membranulae instar obvestit.

Refert figuram *Act. felinae* perillustris a *Linne*, seu *Bast.* t. 13, f. 1. at centies minor.

In lapidibus & fucis submarinis rara.

ACTINIA trunca.

ACTINIA conica glabra rufo-lutea.

long. 2-8 lin. lat. 3-2 lin.

Facie refert *A. effoetam* *BAST.* 1. t. 14, f. 2. at centies minor, nec in pluribus exemplaribus diverso tempore majorem dimidia uncia reperi. *Polypi Basteri* *act. angl.* vol. 50, t. 9, f. 4-6. *Batavis Klapkonten* huc referri debere, ex figuris patet, descriptio nulla data est.

Corpus, tentaculis conditis, hemisphaericum, opacum, glaberrimum, rufum; evolutis, conicum, subcylindricum, pellucidum, lutescens, centro apicis pervio, rosaceo, petalis, ut ita dicam, duodecim cincto, area inter figuram rosaceam & tentacula in nonnullis fusca, margine tentaculis acuminatis hyalinis innumeris corporis longitudine, puncto albo basi, medio & apice notatis; hoc saepe evanescit.

G 3

Ipsum

Ipsum corpus armato oculo in extensione longitudinaliter & subtilissime striatum conspicitur, tentaculaque extensa basi aperta videntur.

Truncum *Salicis* expansis tentaculis valde refert.

In Fucis & testaceis; locomotiva est, basi sese pro lubitu affigens; vivam plures septimanas in vitro servavi.

ACTINIA *squamata*.

ACTINIA *pubvinata, scabra, tentaculis subramosis*.

long. 9 lin. lat. 3½ lin.

Inter *Patellam, Ascidiam & Actiniam* ambigit, caracterem cujuslibet simulans.

Prima facie *patellam* mentitur, ejus enim instar faxis adhaeret, tegumento duro, squamuloso conditur, saxoque soluta, superficies infima molluscum glabrum, quale pes in lima-ce, papillis minimis cinctum, prodit; penitius inspicienti in superficie convexa binæ elevationes remotæ, aperturas *Ascidiae* revocant, denique patientiori indagatori altera elevatio operitur, octoque tentacula alba pinnatifida sese pandunt, proque lubitu singulatim moventur. In altera elevatione nullam unquam aperturam detexi, etiamsi eandem suspicatus essem, squamulas tamen secedere, areamque nudam apparere, rursusque recedentibus squamulis tegi, rarissime vidi.

Armato oculo puncta albida, sparsa in squamulis, conspiciuntur.

Saxis adhaeret haud frequens.

Mollusca haec, si *Ascidiam intestinalem & gelatinam* parum notas exceperis, quas, quia confundere auctores, huc quoque, descripsi, ignota prorsus & nova, in sinu *Christianien-si* Norvegiae, qua *Dröbachium* alluit, aestate anni 1773. expiscatus sum.

Hafnia Onoldum
missa d. 3. Maii 1774.

OBSERVATIO XII.

Dn. Lic. IOANNIS FRIDERICI CONSBRVCH

De

Foemina quadam ex febre putrida petechiali laborante, atque in ea singulari sensu frigoris in ventriculo & intestinis afflicta.

Foemina quaedam quadraginta circiter annorum, Wirtembergici pagi Enzweyhingen incola, ex aliquo tempore multis afflicta erat injuriis, atque, ut est taciturna & meticulosa, captam ex iis indignationem plerumque imo sub pectore condebat, & memores fovebat iras. Aestate anni 1773. multa biliosa forte evomuit. Die 16. Novembris laxans quoddam infusum assumpsit, frequenter ipsi alvum movens. Die infequente vehemens horror invasit aegram, ab hora quarta vespertina ad nonam usque perdurans; tum calor toto corpore accendi incipiebat, maximam vim ab hora ista nona usque ad duodecimam nocturnam exerens. Iam vires labebantur, caput artuumque articuli dolebant, hypochondriis etiam ossisque sacri regioni dolor aliquis inhaesit, & praecordia ex spasmodicis laborarunt angustiis. Ea symptomata die 18. Novembris per vices rediere. Die 19. ego de venaesectione consultus sum. Scire autem convenit, sanguine abundantanti foeminae novissime justo parcius fluxisse menstrua. Quamvis haud ignorarem, febrem hanc putridam petechialem, frequenter ex larvis pleuriticis subdola initia capientem, in famosa nostra Epidemia, multis imposuisse barbitonsoribus, ut ultra emplastrum & unguenta nimis altum sapientes, magno aegrotantium damno morbum repetitis venaesectionibus aggredierentur; ego tamen ad sanguinismissiones his in febribus minime facilis, aegrotae venaesectionem permisi. Prolectum sanguinem parum feri exhibuisse, & cruori lividam crustam esse innatam, mihi denunciatum est. Alias vero emissus in hoc morbo sanguis, floridus

ridus esse consuevit atque tenuis. Die 20. post inquietam noctem consueta febrilis exacerbatio vespertinis horis rediit. Propinatum a me laxans & bene alvum duxit, & aliquot movit vomitus acido sapore molestos. Die 21. aegrotam conveni; ea inprimis vehementem in occipite dolorem accusabat, brachiorum articulos adhucdum dolor tenuit, pulsus parvus fuit & celeriusculus. In collo, pectore & brachiis rubrae hinc inde petechiae apparebant, maculis istis a pulicum moribus exortis consimiles. Circa praecordia angustiae haerebant, & abdomen multis turgebat flatibus. Cum autem hodie aegrota, nullo permota medicamine, biliosa evomeret, eam etiam atque etiam rogavi, velit demum periclitatae vitae suae melius consulere, & implacabile adhuc in vomitoria deponere odium. Illa aegre obtemperans, devoravit tandem emeticum, quod multum biliosae saburrae excussit. Nox parum attulit somni. Die 22. versus meridiem & serius horrores subinde incidebant, quos calor insequeretur, capitis dolorem revocans. Nunc corpus petechiis scatebat, nullis tamen earum in facie apparentibus. In cruribus stupor quidam percipiebatur. Die 23. mihi relatum est, noctem fere omni somno orbam fuisse, dein hoc mane parum cruoris e naribus stillasse. Post meridiem foeminam contra morem suum loquacem inveni, facies intense rubebat, pulsus parvus erat & celer, caput denuo subitus invadebat dolor, & totum corpus aliquoties repentinis quatiebatur convulsionibus. Vesperi utriusque pedi vesicans emplastrum admotum est. Nox bona, neque prorsus infomnis transacta. Die 24. calorem inveni modicum, pulsus parvum & aliquantulum celerem, oculi turbidi erant, ac paulum inflammati, sermo pacatus, capitis dolor exiguus & auditus aurium susurrus ex parte impeditus. Fauces tenax mucus obsidebat, crebri scretus necessitatem faciens. Igitur syringae ope in fauces injectiones fiebant, quibus multum mucii emissum fuit. Stricta jam per aliquot dies alvus lotionibus ducebatur. Post solutam alvum meliuscula aegrota, at nocturna quies defecit, cum

ob vehementem calorem, tum ob distentum flatibus ventriculorum. Die 25. remittebant & calor & flatulentia, ac ulcera cantharidibus excitata parum suppurabant. Die 26. lingua purior, tussis rara, sanguinisque e naribus profluvium. Orta quoque est levior quaedam dysuria, quam cepae in lini oleo tostae & superdatae pubis regioni multum mitigarunt. Mucus fauces laceffens nocturnam turbavit quietem, & crebras oris collutiones exegit. Die 27. calor satis mitis, faucium molestiae nondum discussae, mictio difficilis, nox insomnis, alvus magis soluta, faeces liquidae & aliquoties cum tenesmo elisae. Mane diei 28. novum apparebat symptoma, siquidem aegrotata de ingenti frigore in ventriculo & intestinis querebatur. Post meridiem ipse adfui, supererat, teste aegra, solo in ventriculo sensus istius frigoris. Cataplasmata emollientia, superdata abdomini, imminuebant frigus illud, sed excitabant sanguinis ad caput impetum fluxumque cruoris e naribus, quocirca omitti debuerunt. Tum vero & abdominales spasmi praesto erant, & anxietates praecordiorum, suspiria inducentes. Deglutita cum sono in ventriculum descendebant, perinde, ac in vacuum quoddam vas delaberentur. Loquela balbutiens, pulsus pomeridianis horis parvus & minus celer, quam vesperi, mictio primo difficilis, postea minus impedita, nox una ex optimis. Die 29. & nocte insequente morbus mitiorem indolem retinebat, at die 30. omnia in pejus ruebant, namque aegrotata balbutire, & ingesta moleste deglutire coepit, brachia saepe tremebant, faucesque importuna titillatione laceffitae, a devorato quasi pipere urebantur. Subinde in breves somnos foemina incidebat, ac interdum a frigida aura sese afflari arbitrabatur. Post meridiem sudor erupit, primo exiguus, dein vesperscente jam die largior. Querimoniae de magni frigoris sensu in ventriculo iterum movebantur, simul flatus in abdomine quodam veluti rugitu obmurmurarunt. Vesperti magnum urgebat epularum desiderium. Cum alvus per aliquot dies praecclusa esset, clystina injiciebatur, quo plurimi propellebantur

flatus. Mane diei 1. Decembris uti de frigore in ventriculo, sic etiam de frigoris sensu in sinistro brachio, sinistroque pede querelae erant, neque tamen pes aut brachium ad tactum frigeabant. Corpus tepido sudore irrorabatur artusque crebra formicatio levesque convulsivi motus infestabant. Ipse ego hodie in collo & circa claviculas aegrotae albas miliares papulas conspexi. Nunc sonus in deglutiendo imminutus, somnolenta aegra continue in dorso jacuit, palpebris per somnum haud penitus coeuntibus. Die 2. Decembris bonam noctem aequè bonus dies insequeretur, cutis assiduo sudore pedumque ulcera bono pure maderant, nox satis commoda. Die 3. ipse vidi aegrotam; sudor tepidus & foetens, alvus facilis, sermo minus impeditus. Cum hoc vesperi, tum etiam hac nocte sensus istius frigoris molestias fecit. Die 4. foetidi sudores ubertim profluebant. Vesperi ad aegrotam veni; auditus facilius videbatur, pulsus sub initio parvus & tardus erat, postea cum parvo celer fiebat, nocturna quies bona neque tamen ob incidentem tussim intemerata. Die 5. demum vera sensus frigoris in ventriculo causa in conspectum prodiit, siquidem hoc mane magna copia glutinosae pituitae per vomitus eiciebatur. Erat ea foetens, ex virore flava, gelatinae instar tremula & frigida ad tactum. Nunc praecordiis multum levaminis accidit, neque frigus ventriculi rediit unquam. Die 6. sudor modicus, tussis mitior, somnus parcus, appetitus exiguus, petechiae fere disparuerunt. Die 7. tussis tantum non desit, aegrotam per dimidiam horam extra lectum esse potuit, nox placida. Die 8. ipse vidi aegrotam; pulsus fuit moderatus, sudor tepidus, tussis rara, miliares pustulae evanidae, fauces dolere & ingesta difficulter per gulam descenderunt. Decoctum salviae per syringam in fauces injici jubebam, foeminae etiam praescriptum a me linctum fastidienti, auctor eram, ut subinde exiguas cremoris lactis coagulati portiunculas caperet. Sublata nunc fere omni febre, pauculum vini multa aqua diluti, permisi. Ob impeditam alvum clystima ex floribus chamomillae vulgaris

in aqua coctis, additis melle & sale communi adhibendum erat. Per alvum nihil pituitae eliminatum esse, mihi quidem denunciabatur. Constat autem, quam parum hujusmodi in rebus fidendum sit assertionibus muliercularum, quae in famulatu aegrotantium sunt. Forfan etiam pituitosae per alvum dejectiones prius inciderunt, quam vomitus glutinosae istius saburræ. Die 9. ob frequentes ructus & foetentem oris halitum laxans remedium porrigebatur, aquam laxativam Viennensem potissimum continens. At ægrotamagnum ea re calorem sibi excitatum esse putabat, & quia medicamenti effectus julto tardior erat, alvus clysmate ducebatur. Die 10. soluta fatis alvo calor deferbuit. Discussio per Dei gratiam tam ancipitis aleae morbo, viribusque inter multum somnum & magnam ad varias epulas cupiditatem succrescentibus, laetus demum ad valetudinem factus fuit recursus.

Febris hæc putrida biliosa cum petechiis & albis miliaribus papulis, aliqua observatione haud profus indigna mihi videbatur. Hujusmodi enim febres anno 1772. mensibus imprimis Februario, Martio & Aprili, in magno Ducatus Wirtenbergici tractu, quam vehementissime per populum grassabantur, neque ex eo tempore ita desinebant, ut non interdum vel aliquos, vel plures invaderent.

Quod autem ad curationem harum febrium spectat, in ea duo præcipua momenta occurrunt: alterum, ut putrida, biliosa colluvies e primis viis eliminetur, ne resorpta affluat ad sanguinem, vel diutius in alimentario tubo retenta, cum graviter afficiat; alterum, ut sanguinis massa vindicetur a putrida corruptione, enata a putrilagine ista, e primis viis ad sanguinem transmissa. Igitur priori indicationi intentus, ægrotæ meae aquam laxativam Viennensem præscripsi. Cum primum autem foemina ad sumendum vomitorium persuaderi se patiebatur, protinus dedi potiunculam emeticam, ex radicis ipecacuanhæ scrupulo 1. radicis rhabarbari & cremoris tartari ana scrupulo dimidio, aquæ acaciarum uncia una, & syrapi

rubi idæi drachma integra. Neque me ab ea re absterruerunt conspicuæ jam jam petechiæ, utpote quæ nihil aliud sunt, nisi extravasationes cum ichoris cruenti, tum humoris corrupti ex putrida colluvie vitiatæ bilis & intestinorum saburræ tralatitii, nec unquam vel imperfectæ criseos nomen merentur. Sæpe ego alias inter exordia hujusmodi febrium vomitoria repetitis vicibus praebeo, posthæc unum vel alterum laxans suppeditans, ut putrida saburra ex intestinali tubo probe exturbetur. Neque a ratione abhorret, vel serius evacuantia remedia dare, nempe si forte minarum aliquid a retenta putrilagine appareat. Quodsi vero nisus ad vomitum inciderent, ab afflicto cerebro, vel inflammato ventriculo oriundi, tunc utique emetica non possent admitti. At cum prudentia sero datum vomitorium, non tantum id beneficii habet, ut proluviem quandam sursum excutiat, sed etiam, ut laceffat & excitet torpentes potissimum circa concursum paris vagi & intercostalis nervos, unde observamus, si vel nihil vomitu reddatur, (quamquam id fiat auspiciatius,) levatos tamen ægros videri. Sudoribus tamen criticis jam profluentibus, nihil ipecacuanhæ vel laxantis cujusdam medicamenti, sed tantum emollientia clysmata impune adhiberi posse, ego quidem existimo. Epenu laxantium remediorum radicem rhabarbari inprimis, tamarindos & aquam laxativam Viennensem in curatione harum febrium elegi; me enim non fugit, quam calamitosum sit, in acri & dissoluto humorum statu calida & acria purgantia porrigere. Sic scamnoneum, quod unus ex optimis auctoribus, qui de petechiis scripserunt, ægrotis suis dare consuevit, sanguinem dissolvit & faeces reddit foetidissimas, cum contra rhabarbaro vero, mannæ & tamarindis, adversus ipsam putredinem aliquid præsidii insit.

Proximum in curatione hujus morbi erat, ad alteram indicationem me convertere. Tum vero non potui non præcipue corticem peruvianum & spiritum vitrioli eligere, quippe de quibus abunde constat, quam efficaciter putredini humorum

morum opitulentur. Nec tantum cortex ab antiseptica vi, sed etiam a roborante sua virtute commendationem hic accipit. Hac enim succurrit vacillantibus naturae viribus, ut promovendis criticis evacuationibus sufficiant. Primo autem ægrotæ saturatum corticis decoctum accepit, postea extractum corticis in aptis aquis destillatis solutum, eique medicamini iteratis vicibus usurpato, aliquid clyssi antimonii aut spiritus vitrioli immiscebatur. Dein, tempore miliarium exanthematum, mixtura simplex ordinaria addita fuit. Ad potum ægrotis, petechiali febre tentatis, gratum quendam julepum propinare consuevi, nimirum aquam fontanam spiritu vitrioli & syrupo berberum vel alio, acidulo sapore imbutam. Foemina tamen non æque libenter julepum hunc bibebat, atque quidem complures alii ægrotantes; contra magis delectabatur usu decocti cujusdam ex radicibus graminis, althææ, herba & floribus verbasci, ac citri corticibus.

Ex morbi historia patet, frigidam istam & glutinosam saburram, putrida bile delibutam, evacuantibus remediis nequaquam exturbatam fuisse. Ex quo efficitur, corruptam bilem in primis viis delitescentem, viscido interdum adeo immerfam esse, ut villosæ tunicæ pertinaciter inhærens, vix evacuantibus possit eliminari. Igitur in tanta tenacitate hujus fomitis opportunum erit, & ante data evacuantia, & sub usu eorum, decoctum radicum graminis & taraxaci, oxymelle simplici imbutum, identidem ægrotis porrigere, vel etiam simul evacuantibus remediis oxymel squilliticum addere, ut resoluta viscida saburra facilius foras propelli queat.

Verisimillimum est, hujusmodi in febribus in partem metastaseos exanthematicæ venisse, quicquid biliosæ & putris amurcæ vasa lactea & venæ mesaraicæ biberint, neque tantum petechias, sed etiam miliaria exanthemata a fordibus e primis viis ad sanguinem translatis ortum duxisse. Sic etiam videmus in puerperis, ob sordium, in alimentario tubo tempore graviditatis collectarum, expurgationem neglectam, fa-

cile miliares papulas enasci. Porro in acutis febribus, in variolis & morbillis, post adstrictam diutius alvum, vel salutarem diarrhoeam temere suppressam interdum purpura exoriri solet. An autem ideo in nostra ægrota miliares papulæ haud adeo larga in copia propullularunt, quia magna pars retentæ putridæ bilis, glutine ita inviscata fuit, ut non posset e primis viis ad sanguinem transferri?

Vaybinga Onoldum
missa d. 14. Maii 1774.

OBSE RVATIO XIII.

Dn. CHRISTOPHORI FRIDERICI SIGEL

De

Amavrosi perfecta utriusque oculi Electricitate discussa.

Vir triginta sex annorum, temperamenti sanguineo-cholerici, alias firmæ valetudinis & robusti corporis, per paucos modo dies rheumatico brachii sinistri dolore vexabatur. Dolorem, cum levis esset, non tanti momenti esse existimavit, quin nundinas oppiduli haud procul a nobis distantis & hac vice, prout consueverat, frequentare posset. Iter itaque aggressus est, tempestate licet quam maxime turbida nivalique ac vento vehementissimo per omnem viam versus faciem ipsius sæviante. Vix vero dimidium viæ stadium attigit, cum ipsi caput gravari, oculorum acies, qua antea gaudebat, diminui, sensim obnubilari, tandemque omnis visus prorsus evanescere inciperet.

Miserrimus cæcus, ne quicquam, vel solis vel flammæ, luminis percipiens, nunc redux factus omnium primo auxilium Physici nostri tum temporis ordinarii, D. Henseleri, implorabat. Hic conveniens illum, cæcitatem ipsius quam optime amavrosin cum mydriasi junctam, & ex metastasi materiæ cujusdam arthriticæ tam subito ortam, existimavit.

Igi-

Igitur, ad primas repurgandas vias, ante omnia emeticum ex rad ipecacuannæ ꝰj. tartari emetici grano uno, poſtea veſicatorium magnum nuchæ applicandum, & pulverem laxantem e rad. jalappæ, refina ejusdem & mercurio dulci paratum, ſuaſit: ſingula vero in irritum effectum, etenim capitis gravativus dolor, denſiſſimaque caligo continuarunt. Venæſectiones itaque in brachio & in fronte, nec non pulveres leniter laxantes e conchis citratis, tartaro vitriolato & pulvere radicis jalappæ quatuor diebus ſumendos præcepit: deinde pilulas de ſuccino Cratonis, refina jalappæ & mercurio dulci auctas, una cum infuſo theæformi ex rad. ſaponariæ, ſarſaparillæ, foeniculi, herba ſalviæ, roriſmarini, ſem. foeniculi, ac eſſentia, ex eſſentia ſuccini alcaliſata, tinctura antimonii acri, ſpiritu ſalis armoniaci aniſato compoſita, per duas ſeptimanas præſcripſit uſurpandas. Veſicatorium inſuper & brachio imponebatur, ſcariificationes in brachiis & tergo inſtituebantur, pulvis errhinus ex helleboro albo naribus admittebatur, ſed incaſſum omnia.

Optimus ergo Medicus de viſus reſtitutione nunc proſus deſperans, ea qua in me fuit benevolentia, me adiit, omnemque caſus triſtiſſimi hitoriæ mecum communicavit, ultimo dicens: Hujusmodi cæcitatem fere ſemper fuiſſe inſuperabilem, non mirum ideo, ſi & hoc in miſero eadem tolli non poſſit.

Tum ego, nuper de duobus a gutta ſerena per electricitatem liberatis me legiſſe, reſpondi.

Primum experimentum in infante ſeptem annorum, Dorceſtriæ factum D. Floyer in diario Britannico, alterum Cel. Spengler Havnix palam feciſſe: ſin itaque per ipſum mihi liceret, & me in hoc cæco vim experturum eſſe electricam.

Lubentiſſime annuit mihi cel. Phyiſicus, & ego eo ipſo die cæcum ad me ducendum curavi.

Oculos ejus aſpiciens, pupillas ſerenas, fulgidas, nimis vero dilatatas, iridisque circulum maxime attenuatum animadverti. Veſicatoriorum ſtigmata erant ſanata, cæcitas vero ſum-

summa, dolor capitis noctesque infomnes hæcuscque continuaverunt, neque aliud oculis esse objectum, quam densissimum alborem parietis instar dealbati cæcus asseverabat. Igitur, præsentibus Physico aliisque testibus, cæcum per horæ quadrantem placentæ ceræ fatis amplæ insistere catenamque electricam manu tenere jussi, & ego per hujus temporis spatium continue, mox digiti mox ferreae clavis acumine, scintillas e fronte palpebrisque superioribus ejus clausis elicui.

His peractis, fellæ ut insideret, catenulamque electricam arctissime manu teneret, monui. Quo facto, ad methodum Mulschenbroeckianam eum concutere coepi.

Apparatus erant:

1. Globus vitreus decem pollicum in diametro.
2. Rota lignea, quacum agitabatur globus.
3. Tubus ex lamina ferrea, stanno obductus, quatuor pedes longus.
4. Catenula lagenam vitream aqua repletam ambiens, cujus extremitati globulus metallicus affixus erat.
5. Baculus ferreus a tubo in aquam lagenæ dependens.
6. Lagenæ patinæ stannæ aqua repletæ imposita.

Frictio globi vola nuda non pulvinari facta est. Globulus catenulae affixus fili sericei ope, quod ei alligatum erat, fronti, præsertim vero regioni nervum ophthalmicum condenti ac palpebris superioribus ipsis equidem clausis admovebatur, hoc saltim discrimine, quod prior frontis pars fortissimis concuteretur electricis ictibus, posterior vero palpebrarum, iisdem levissimis feriretur.

Utriusque generis ictuum, aeger prima vice ultra viginti expertus est.

Effectus erat plane nullus. Nox infomnis, caputque gravatum ut antea.

Secunda electricatio eodem modo peracta somnum per aliquot horas conciliabat.

Tertia somnum non promovebat, sed rheumaticum brachii dolorem resuscitabat.

Quarta dolorem brachii augebat.

Quinta electrificatione vix peracta, caecus candelae flammam, obscure licet, primo iterum videbat: somnus per aliquot horas tranquillus erat.

Sexta, septima, octava, praeter auctum brachii dolorem, nullam exhibebant mutationem.

Nonam, apostema rubens ad metacarpum sinistrum secutum est; causa forsan proxima doloris brachii.

Decima capitis gravitatem sustulit. Visus huc usque cohibitus, interdium noctuque praeter candelae flammam nil sentiens, nunc meliorem induit statum, ut mane sequenti quavis objecta per nebulam quasi densam observaret aeger.

Eodem die apostema ruptum pus emisit.

Ab undecima usque ad decimam octavam electrificationem nebula densa, quae hucusque oculis observabatur, post singulas electrificationes extenuari, visus magis clarescere coepit: Objectorum vero mensuram veram, licet clarius videre nunc contenderet, plane ignorabat, nec cavum a pleno, planum ab eminente, nedum colores vere discernere poterat.

Conditio visus haec plane singularis incitabat me, ut attentius iterum intuerer oculorum constitutionem.

Observavi pupillas plus justo adhuc majores, ac aliquam quidem, sed vix conspicuam mobilitatem earundem.

Dilatationis pupillarum adeo constantis causam in iridis rigore, & hunc in ejusdem vasis capillaribus sero stagnante turgidis, quaerendam esse tum suspicabar.

Igitur balsamum sequens quid valeat, continuatis electrificationibus periclitari mecum constitui.

Balsamum quod ex olei nucistae expressi drachmis duabus, olei cajeput, anthos, lavendulae, succini albi aa guttis quinque compositum erat, mane & ante cubitum pisi magnitudine palpebris superioribus clausis illini, jubebam.

Effectus voto respondebat, electrificationes enim porro vicies iteratas balsamique usum quatuordecim diebus continuatum constrictio pupillarum naturalis sequebatur, visusque in pristinum redibat statum, per sedecim nunc annos, ac in hunc usque diem, minime mutatum.

OBSERVATIO XIV.

Dn. CHRISTOPHORI FRIDERICI SIGEL.

Historiam sistens lapidis cujusdam singularis calcarii, haud procul a pago (Enzweybingen) in Ducatu Württembergiae reperti.

Minerarum, lapidumque praestantiorum dotibus quanquam Wurtembergia non aequè inclaruerit, ac aliae montanae regiones Europae, eam tamen fossilia animadversione dignissima atque ad vitam communem utilissima alere, & veteribus & nostris temporibus compertum est.

Helmintholithorum aliorumque corporum petrefactorum, acidularum thermarumque fama, veteribus jam jam celebrata, & exteris constat.

Quae vero novissima aetas detexit fossilia, forsan nondum satis cognita, haud minoris momenti esse existimo.

Lubens praetereo varias mineras, terras, petrosilices, lithanthraces, plures marmorum varietates, quotidie in usus mechanicos pulcherrimos cedentes modo paucis abhinc annis detectas, lapidis vero singularis calcarii mentionem facturum, cujus delineationem in mineralogorum scriptis hucusque frustra quaesivi.

Lapidis hujus vestigia ad sinistram stratae, vix mille passus ab Enzweyhinga distantia in summo montis jugo extra terram eminentia, reperiebantur: eruendo haec indagabantur, usque dum tota ingentis molis continuaque lapidis massa, nuda extus coloris ex albo flavescens, apparebat.

Diameter ejusdem tum in longitudinem, tum in transversum, quinque circiter pedes aequabat.

Admodum nodosa figurae subrotundae massa ex lateribus aequae ac ex fundo plures emittebat ramos coniformes, & longitudine & diametro diversissimos: alii enim tres ad quatuor, alii decem ad quindecim pollices ad basin erant densi.

Superficies superior pluribus extuberationibus, miris anfractibus sinuatis, mininisque crystallis prismaticis distincta & exasperata, fundi vero, ramorumque superficies fatis glabra erat.

Maximum lapidis corpus, quod nucleum massae referebat, ab omnibus ramis, callisque protuberantibus retundendo liberatum, Stutgardiam vehebatur, ibi in tabulas scissum politumque in splendidissima palatii Serenissimi Ducis Wurtembergiae abiit suppellectilia.

Totius baseos massa, maximam quoad partem erat pellucida & hyalina, striis lacteis irregularibus iisque copiosis cruciatim distincta. Igitur folia metalli tabulis supposita, diversimode tincta transparebant, ac mensas cistasve tabulis hisce artificiosissime obductas, splendore atque elegancia iis ex praestantissimo marmore confectis vix cedere, quin palmam potius praeripere, ipse testari possum.

Pars ad foveam relicta lapidis ulteriori contemplatione mihi digna videbatur. Extuberationes, a superiore lapidis parte malleo separatae, congeriem hemisphaeriorum referebant ex fibris infra approximatis, superne vero divergentibus constantium, coloris omnino lactei.

Frustra a lateribus & fundo lapidis decussa, nec non rami teretes coniformes, corticosam manifestabant lapidis indolem, rami etenim ex meris laminis sibi superincumbentibus constabant, pari modo & basis lapidis, laminis saltim densioribus gaudebat, nucleo vero vix conspicuo.

Exterior lapidis, tum baseos tum ramorum, cortex mox erat hyalini, mox flavescens fuccinei coloris, ejusque vel diaphani vel pellucidi.

Ille basin cingens duos circiter pollices, ramos vero ambiens tres ad sex lineas diametro continebat: reliquae interiores sibi superincumbentes laminae minus diaphanae magisque nivei erant coloris, caeterum simillimae priori.

Praeter supra dicta tubercula hemisphaerica totius lapidis massa fibris carebat distinctis, sed dura ista, haud vero scintillans nec fissilis erat, ac malleo tusa in incerta dissiliebat fragmenta; e filamentis tamen tenuissimis arctissime coadunatis eam conflata esse, acutissimus vel armatus oculus observabit.

Internam lapidis qualitatem exploraturus, lapidis crudi pulverisati drachmis duabus spiritus vitrioli unciam unam semis per vices affudi. Effervescencia oriebatur vehementissima, corrosio lapidis in levem albissimumque pulverem, sed nulla ipsius solutio: spiritus enim filtri ope a terra separatus, vix mutatam acidi indolem prodidit, oleoque tartari per deliquium saturatus ne quicquam terrae demisit.

Pulvis lapidis spiritu vitrioli corrosus atque exsiccatum albissimum nitidumque, nec oleo vitrioli neque aqua forti iterum solvendum, terram seleniticam omnino constituebat.

Spiritus falis lapidem crudum maxima effervescencia agrediebatur eundemque ad tertiam fere partem solvebat. Solutio filtrata atque oleo tartari p. d. saturata, terram albam praecipitabat. Decantatus, nondum vero oleo tartari saturatus, atque filtratus liquor in phiala vitrea lenissimo calore ad cuticulam inspissatus, paucas quidem minutissimas exhibuit crystallos magis prismaticas quam cubicas, ejusdem vero maxima pars omnem respuit crystallosum concrementum.

Spiritus nitri non concentratus lapidem crudum prorsus solvebat. Duae tertiae solutionis filtratae, in vase vitreo itidemque ad cuticulam exhalatae, neutquam in crystallos abibant

bant, sed magma salinum in aere prompte deliquesceus constituebant. Tertia solutionis restans pars, oleo tartari p. d. saturata, terram levissimam albissimamque reddidit.

Lapis crudus aquae purae immixtus quatuor nonas ponderis amisit.

Lapis calcinatus, in frustra incertae figurae dilapsus, ne minimum phosphorescebat.

Spiritus vitrioli, nitri, salis ipsi superfusi, eandem nec majorem vim in illo exhibuere, ac in crudo lapide.

Lapidicidis nonnullisque nostris fossilium studiosis tum marmoris, tum alabastrum nomine venit hic lapis.

Gypsum, alabastrum non esse, patet ex eo, quod spiritu nitri & salis solvi queat.

Veri marmoris indoli, figura ramosa, coniformis, corticosa, fibrae tuborum hemisphaericorum repugnant.

Spati nomen haud quadrat, quoniam fragmentis destituitur rhombeis planis.

Tophis calcariis vix annumerandus, ob loci rationem & massae grande volumen.

Stirio marmoreo proxime accederet, nisi caractere ejusdem essentiali, fibris scilicet perpendicularibus parallelis destitueretur, & laminas schisti horizontales dehiscens connectens, haud vero solitarie habitans repertus esset.

Anstalactites sit marmoreo-spatosus solidus Linn. syst. Nat. gen. 48. spec. 7. ob varias rationes jam jam affirmare vix ausim. Genesim naturamque vero lapidis perfectius perscrutandi, illumque certo cuiquam calcariorum generi adjungendi, in posterum fortasse dabitur occasio.

Scholion.

Dubitavi diu, auderemne lapidem, cujus historiam dedi, stalactitarum generi annumerare.

Lapidis tum ingens gravitas, istiusque continua tanti voluminis massa, tum loci natalis ratio, stalacticae adhuc mihi repugnare videbantur indoli: imprimis cum plures montium calcariorum lapidicinas mihi pervestiganti, nec unquam stillantia, stalactiten generans aqua, in conspectum venerit. Igitur, num forte aliquid simile offenderem, quod dubii lapidis genesin naturamque illustrare posset, magis consultum duxi, naturam ipsam consulere, pluraque calcariorum strata indagare, quam dubium me determinare lapidis genus.

Atque id, quod vix speraverim, longeque remotum esse cogitasset, nunc brevi nactum esse gaudeo.

Lapidicina, prope urbem nostram novissime facta, lapidis obtulit speciem, antea quidem mihi non visam, plurimam vero partem illi similem, quam Enzweyhingense fovebat solum.

Eadem aequae ac Enzweyhingensis, supremum montis, et calcariis diffitis nulloque ordine dispositis conflatum, occupaverat stratum.

Interstitia quaedam, a majoribus aliquot calcariis situ divergendo & inclinando facta, non solum stalactica materie repleta, sed ipsorum etiam calcariorum griseorum totam superficiem ea obductam, reperi. Praesertim vero calcarius quidam griseus, tres circiter pedes longus, stalactico spisso fluore ex omni parte quasi superfusus, apparebat, lateribusque hujus lapidis ramos coniformes 3-4-5. pollicum in diametro perpendiculariter adnatos observavi.

Substantia eorundem erat corticosa, solida, dura, non scintillans, coloris ex albo flavescens, crusta exteriori rudis, zonis interioribus tum opacis tum diaphanis, haud vero pellucidis, apicibusque plurimorum ramorum foramine instructis.

Qualitatem lapidis internam spiritibus acidis mineralibus explorans, eandem prorsus rationem, quam Enzweyhingensis ad istos exhibuerat, in illo observavi.

Huic ergo lapidi maximam cum illo Enzweyhingensi intercedere analogiam, ex dictis facile patebit.

Utrique enim & loci natalis & formae ramosae & indolis corticosae & texturae eadem fere competit ratio: nec Enzweyhingensi foramina apicum ramorum defuere, licet ista indicare nuper negligerem.

Enzweyhingensis ille, ab hoc noviter reperto, majore modo massae volumine, majore pelluciditate alboreque differt.

Naturam posterioris stalacticam tum situs ramorum perpendicularis defluendo ortus, tum substantia corticosa, ex laminis ad integrum pollicem densis constans, tum ramorum apices ad centrum perforati, uberrime docent; quapropter non dubito, quin hic posterior lapis stalactitae marmoreo solido, prior vero ob spatii materiem innatam, quae pelluciditatis alborisque praestantiam isti forte conciliavit, stalactitae marmoreo spatioso solido jure possit annumerari.

Utriusque genesin haud multo a se invicem diversam esse opinor; quum prope Adrianopolin & in Saxonia eadem spelunca utramque contineat speciem.

Nolim autem affirmare modo dictas stalactitae species, cum illis ad Adrianopolin & in Saxonia natis, quoad omnes characteres convenire, cum natura in procreandis lapidibus haud eam semper servet legem, quam in organicis observamus corporibus. Essentiales stalactitarum, solidi & spatiosi, modo ne desint characteres, sufficiet eis determinatum nomen, quod interea tam vagum erat, ut etiam Geographorum maximus, *Illustris* BÜSCHING, Enzweyhingensem lapidem pellucidi albi Alabastri nomine insigniverit.

Nota.

Addere adhuc necesse duco, phaenomenon illud, quod experimentum cum stalactite & spiritu salis factum exhibet, effectui spiritus salis puri non respondere.

Quum

Quum enim de genuina istius indole dubium mihi oriretur interea, spiritui meo, qui ab aromatario, bonae licet famae, emtus erat, dimidiam falis decrepitati partem ponderis injeci, eundemque ex retorto vitro abstraxi.

Profectus hic spiritus justam dubii causam manifestavit. Etenim & spatofus & solidus stalactites, quorum antea ab emto spiritu tertia pars non soluta remanebat, nunc paucorum minorum spatii profus in limpidum solvebantur liquorem.

In majorem rei lucem spiritui falis huic puro quartam circiter partem spiritus vitrioli addidi, & utrumque lapidem copiosum retinere sedimentum observavi. & fusionem lapidis in igne aperto profus irritam.

Vaybinga Onoldum

missae die 21. Maii 1774.

OBSERVATIO XV.

Dn. PASCHALIS ADINOLFI

De

Hepatis abscessu per urinam excreto.

Superiore anno MDCCLXXIII. exeunte Martio, Romam delatus est Bernardus de Monte, patria Soranus in Volscis, melancholicus vir, annum agens quadragesimum, qui acerbis circa hepatis regionem dolore afficiebatur. Accessit visceris hujus durities, atque elevatio, non sine maximo totius corporis languore, ac tabescentia. Febris quotidie, sed irregularibus horis, & absque typo, ut & sine rigore, accedebat, ac remittebat. Iam vero ab hac diagnosi, de hepatis abscessu dubitare coepi, & eventus ipse rem dubiam certissimam reddidit. Mihi quidem non unum ejus morbi exemplum occurrerat, nullum tamen mirabilius ad exitum perductum est. Curationem itaque phlebotomia ex saphaena, emollientibus, saponaceis, acidis denique sum aggressus. Febris, ac dolor quasi per vices alternabant, eaque symptomata nunc quidem paullulum remittere, nunc vero impetuosius fervere videbantur, ut alteram postularint ab haemorrhoidalibus venis per hirudi-

hirudines phlebotomiam. At vero post illam, nullum efficacius remedium, ipso cerato de galbano cum croco, copiose ac diu hepati adhibito: ab ejus enim usu, aegrotus aliquot post dies, absque ullo incommodo, mingere coepit albam & consistentem materiam, puri simillimam, quod ab inciso manat abscessu; id vero mirum, quod tanta defluxit copia, ut quatuor & amplius librae per urëthram quotidie excernerentur. Illud quoque observatu dignum, quod ejusmodi materies, si forte aliquandiu in matula detineretur, ea statim consistentia ac spissitudine coalesceret, qua solet lac, si per acidi commixtionem ex fluido coagulatum evadat; atque ita quidem, ut si ex matula super pavementum, aliquantulum etiam declive effunderetur, non tamen flueret, sed albae offae instar consisteret, & cohaereret; vel si interdum ab illa urinosi laticis portio secerneretur, reliqua condensata erat. Tandem ne ulla me fugeret hanc in rem observatio, coagulum istud per aliquot dies, aprico sub coelo sistendum jussi, atque ita exsiccatum reperi, ut membranarum quasi acervus videretur. Jam vero hujusmodi per urinarias vias portentosa, & quasi ultra fidem copiosa excretio, ad quadraginta circiter dies, plus minus perennavit; cum interim hepatici tumoris moles indiem nonnihil decreveret, ac paullo mollior aliquorsum evaderet. At sive in bonam, sive in malam partem morbus inclinaret, res variis semper obnoxia erat symptomatum vicissitudinibus, ac nonnunquam dolor & febris eousque augebantur, ut iterum venam tundere, atque anodyna & oleosa pharmaca praescribere oporteret. Bimestri tamen elapso, plane incolumis, Deo bene juvante, ad pristinam valetudinem restitutus est aeger, ut in patriam feliciter perrexerit, neque ad hanc diem ullam sit passus recidivam.

Roma Onoldum

missa die 3. Julii 1774.

OBSERVATIO XVI.

Dn. IOANNIS LEBRECHT SCHMUCKERI

De

Hepatis abscessu sanato.

Viscera singula corporis humani suis peculiaribus morbis & affectibus esse subjecta, & vario modo exinde sanitatem & omnem corporis oeconomiam destrui animalem, fatis notum est. Hepar quoque suos habet morbos & affectus peculiare, de quibus longam seriem proferre potuissim, si meum esset propositum, omnes & singulos recensere. Sed sufficiat, me tantummodo nonnulla differere, de eo graviore ejus affectu, qui abscessus audit, & variis causis efficitur. Inflammatio praegressa, in harum causarum numero, & vel exterioribus vel interioribus causis orta, omnino primum occupat locum. Laesione & conquassatione externa non solum inflammationem, imo multo graviore hepar morbos enasci posse, experientia constat. Clarissimus SCHARSCHMIDIUS 1) ex tali violenta externa conquassatione hepar penitus disruptum, & miseris fusione sanguinis repentina morte extinctos vidit. Raro quidem occurrit talis ruptura, saepius autem inflammatio & exinde abscessus. WALTHERUS 2) casum hominis cujusdam litteris consignavit, qui ex lapsu inflammationem & abscessum nactus, & rupto eo, sanieque in abdomen prorumpente, mortuus est. Varias inveniuntur causae interiores, quae inflammationem & hepatis abscessum efficere possunt, & earum nonnullas proferre mihi sit licitum. Febres intermittentes, male tractatae & sanatae, obstructions & infarctus hepatis relinquere, quae postea in abscessum abeunt, clarissimus SENAC 3) & quotidiana experientia docent. Scabies & poda-

1) *Medicinisches und chirurgisches Nachrichten* T. I. p. 44. 32. T. III. p. 388.2) *Theaurus observationum medico chirurgicarum* p. 143.

3) De abscondita febrium intermittentium natura.

podagra retropulsa, febres malignae putridaeque crisi imperfecta terminatae, saepissime tales abscessus procreant. Constantis enim est experientiae, febres istas talem exitum habere solemnem. Materia morbida exinde per metastasin ad varias corporis partes detruditur, & ut plurimum clarissimi PRINGLI 4) & aliorum experientia ad hepar. Quem fugit denique capitis vulneribus sanatis saepe numero abscessus hepatis lethales sequi, cujus phaenomeni causam inter omnes optime explicuit clarissimus *Bertrandi*. 5)

Hae causae recensitae ut plurimum quidem hepatis abscessui ansam praebent, tamen & aliae restant, quae nihilo secius ad hunc morbum procreandum sunt idoneae. Mirum est, omnino a multis fide dignis observatoribus hepar, post mortem penitus destructum & suppuratione correptum, sine ullo valetudinis detrimento & dolore, viventis, inventum esse. *Tobias CZASEBELIUS* 6) notabilem ejusmodi generis casum mulierculae, quae partus labore convulsione epileptica, postquam sedecim partus feliciter in lucem edidisset, extincta, memoriae tradidit. Inspectione cadaveris anatomica totum hepar corruptum & sub manus in centum particulas instar lanae discerptibile, & in ejus cava parte ingentem abscessum inveniebat, haec tamen matrona vivens colorem faciei floridum album & rubicundum habebat, & plane nullos dolores in ea parte fenserat. Lapides quoque in hepate nati interdum abscessus generare *GREISELIUS* 7) observatione singulari demonstravit. Subjiciens enim cultro anatomico mulieris, partu tempore mortuae, cadaver, cystidem materia purulenta plenam & infarctam & in ejus medio lapidem duriores & ovo gallinae minorem in hepate reperiebat, etsi quidem haec foemina nunquam in illa parte dolorem aut saltem gravitatem fenserat.

K 2

Hoc

4) *Betrachtung über die Krankheiten einer Armee im Felde.*5) *Memoires de l'Academie de Chirurgie a Paris.*6) *Bonnet medicina septentrionalium L. III. p. 656.*7) *Ephem. N. C. Dec. I. A. I. Observ. 66.*

Hoc autem est valde rarum, talem abscessum longius morari in hepate absque apparente valetudinis detrimento, cum tamen demum perniciosus, & nunquam ab omni periculo liber sit. Rupto enim eo & sanie in abdomen prorumpente, ægroti interdum extemplo e vita tolluntur, quod GEORGIVS ABRAHAMVS MERCKLINVS 8) observatione confirmavit, si etiam non statim pereunt, facta ruptura, tamen brevi tempore, ob materiæ acris effusæ erosionem & factam exinde de novo inflammationem, in reliquis visceribus, mors est inevitabilis. His accedit, quoniam sæpissime, in multis hominibus, viscera tam abdominis quam thoracis vario modo præternaturaliter inter se concreta connexaque sunt, ut abscessus viam insolitam & miram sibi aperiat, viscus connatum simul destruat, & omnem medelam eludat. Alter a me conscriptus casus tale exemplum exhibet.

Abscessu in parte anteriore & convexa hepatis generato, & qui tactu dignosci potest, incisionem instituendam esse chirurgi ab omni ævo docuere. PAULVS AEGINETA 9) & ALBU-CASIS 10) unicus fere inter Arabes, qui masculam chirurgiam hippocraticam professus est, suadent talem abscessum ope ferri igniti aperire. At FABRICIVS ab AQUAPENDENTE 11) eos refutavit, & demonstravit, hancce operationem non solum maxime crudelem & dolorosam, sed etiam æque periculosam esse, ac morbus, quem illa sanare volunt: *Albucaasis* & ipse libere fatetur, quod chirurgus tantummodo exercitatissimus illam in se suscipere potuisset, & quod illam plane omittere, prudentius sit.

Cultello autem multo feliciore successu plures hepatis abscessus inciderunt, & MARCVS AURELIVS SEVERINVS 12) docuit.

8) Ephem. N. C. Dec. II. Ann. I. Observ. 88.

9) De re medica. l. 6.

10) Methodus medendi l. I.

11) Oeuvres chirurgicales T. II. l. 50.

12) De abscondita abscessuum natura.

docuit, operationem semper esse instituendam, vel integro adhuc abscessu, vel etiam jam rupto, tam ad materiam educendam, quam etiam ad *ulcus*, decoctis & liquoribus mundificantibus & abstergentibus ope siphonis injectis, detergendum & mundificandum. Binos hepatis abscessus adhuc integros, felicissimo cum successu aperuit THEOPHILUS BONNETUS 13), & quidem unum cultro, alterum vero ope lapidis caustici. Cultro, etiam talem incisionem felicem instituit clarissimus SAVIARDUS 14) & multi alii, quorum nomina adducere nolo.

Operatione peracta, quando pus album & bene coctum in conspectum venit, observatores annotarunt, felicem esse sperandum eventum, ancipitem vero, si sanies ichorosa effluit, & secundum HIPPOCRATIS 15) praecepta semper lethalem.

Hisce praemissis ad propositum ipsum me adcingam.

Vir quinquaginta annorum, qui nunquam antea morbo laboravit, sed semper optima valetudine usus est, febre maligna cum deliriis affectus est, die nono deliria subito cessabant, & deinde brevi tempore convalescebat. Restabat autem tumor & dolor fixus in regione hypochondriaca dextra, & perpetua colica spasmodica, cum inflatione stomachi post pastum, diris doloribus conjuncta, quae quidem aliqua ratione alvo exonerata mitigabantur. Alvus erat tenaciter obstructa, faeces pessime foetentes, nisi clysmate adhibito, deponere poterat. Alii medici praescriperant laxantia rhabarbarina, cardiaca & roborantia, corticem peruvianum, & extracta amara, sine ullo tamen levamine, praeter aliquam virium augmentationem. Consultus ego pulsum languidum, faciei pallorem, tunicam oculorum adnatam flavo colore tinctam, somnum interruptum, appetitum penitus prostratum & dolores in regione hypochondriaca in dies se augentes inveni.

K 3

Aegro-

13) Medicina septentrionalis I, III. p. 655.

14) Observations de Chirurgie, Observ. 39.

15) Coac. praenotio.

Aegrotō in dorsum reclinato, quo melius tumorem explorarem, tactu dignoscere potui, lobum majorem hepatis aliquantum obstructum & infarctum, lobulum minorem autem multo magis inflatum esse, cum aliquo sensu doloris ad tactum.

Omnia haecce signa, mihi fati superque clara monstrabant, tumorem istum, cum reliquis symptomatibus per metastasin, febris imperfecta crisi finitæ, esse ortum. Sæpius enim jam antea tales imperfectas crises, & decubitus materiæ morbidae ad alias partes observaveram; aegroti mihi sæpe crisi instante apoplexia, vel convulsionibus, eripiebantur, qui paucis antea temporis momentis, sana mente mecum locuti sunt, quia morbida materia ad cerebrum deportata erat; sæpe etiam illa metastasis fit ad pulmones cum eorum corruptione lethali, ad nervos opticos cum cæcitate, de qua exemplum alio loco allegavi 16), ad glandulas parotides, axillares & inguinales, & practicis notum est, quam moleste tales abscessus metastatici sanari queunt. Molestissimum autem metastasis genus est sine dubio, quando fit vel ad sterni partem cartilagineam, vel ad membrorum articulationes & periostium delata, dirissima exinde oritur caries, quae interdum, omni adhibita medela, vix sanari potest & sæpe numero valetudinem, imo vitam, aegroti amittunt.

Facile itaque concludere potui, resolutionem tumoris huius sub circumstantiis, plane esse impossibilem, sed quod potius suppuratio quam citissime sit promovenda, ad ulteriorem corruptionem hepatis avertendam. Certiorem itaque feci aegrotum de status sui periculo, addens simul spem sanationis adhuc adesse, si mihi morem gerere vellet. Iussi itaque ut dolorosa & jam inflammata pars tumoris cataplasmate, ex semine lini & floribus sambuci, cum oleo lini cocto, continuo die nocteque foveretur; internis medicamentis abstinui, quia naturam auxiliatricem turbare nolui.

Die

16) *Chirurgische Bemerkungen, Theil I, p. 479.*

Die sequente tumorem non solum majorem, verum etiam in medio molliorem deprehendi, & aegrotus referebat, se dolorem urentem & pungentem in eo sentire, qui aqua frigida sumpta adaugebatur, id quod ex stomachi affinitate facile erat explicandum. Pulsus erat multo celerior & fitis etiam adaucta. Admiscui cataplasmati aliquam partem unguenti Basiliconis, ad suppurationem accelerandam, vespertino tempore pulsus, fitis, dolor, verbo, omnia symptomata magis adaucta inveniebantur, & cataplasmate rejecto majorem cutis externae inflammationem, & mollitiem mediae tumoris partis digito detexi.

Nullum tempus, mihi videbatur, nunc negligendum esse ad tumorem incidendum, antequam sponte rumperet. Incidi itaque provide cutem externam, tunicam adiposam & musculos usque ad peritoneum. Tumor nunc melius prorupit, facta incisione & vulnere dilatato effluebat sanies viridis, libram semissem superans & ita male odorata, ut adstantes eum odorem vix sustinere potuissent, & aegrotus breve animi deliquium pateretur. Ab eo resectus in abdomen collocabatur, ut sanies relicta melius efflueret, promanante sic quantitate aliquot unciarum. Quo facto, exploravi indice dextrae manus vulnus, & detexi non solum cavitatem amplam in lobulo minori hepatis, sed etiam istum lobulum ex omni parte arte cum peritoneo cohaerentem. Injeci exinde decoctum myrrhatum aquosum cum melle rosarum, materiae abstergendae causa, & ellychnia ex filo suspensa hoc decocto madefacta in vulnus dimisi. Ad usum internum praescripsi pulverem lapidum cancerorum citratorum & pro potu ordinario decoctum radices graminis cum succo citri. Nocte sequente cepit somnum tranquillum, qui eum huc usque fugerat, & crastina die pulsum pleniorum, sed minus celerem, inveni. Quia autem materia effluens adhuc saniosa erat, iterum decoctum supra dictum immisi, linimenta & fascias bis per diem imponere, & solutis illis, aegrotum per dies priores in abdomen prosterne
re

re jussi, ut nihil puris in ulcere remaneret. Praeterlapsis illis, pus meliorem colorem consistentiamque assumebat. Admiscui exinde decocti supra dicti unciis sex balsami commendatoris unciam semissem, qua mixtura non solum ellychnia illinivi, sed etiam tepesactam in vulnus, mediante siphone, imisi. Febre penitus nunc cessante & appetitu recuperato praescripsi infusum corticis, cum tinctura rhei aquosa. In dies aegrotus melior sese habere coepit, vulnus claudebatur, & intra quinque hebdomadam spatium cura erat feliciter absoluta.

Anno integro posthac praeterlapso, iterum hunc hominem vidi & ab eo audivi, quod intra hujus temporis spatium semper optima valetudine, sine ulla morbi reversione usus sit. Et quum neque vel ante vel post curam absolutam doloribus colicis, aut malo hypochondriaco vexatus fuit, nullum superest dubium, quin iste abscessus unice a metastasi fuerit ortus, facile etiam est explicandum, quam ratione illa materia morbida eum generare potuit. Concretio lobuli minoris hepatis cum peritoneaeo forsitan jam antea adfuit, forsitan etiam hepate crescente & inflammatione adveniente originem duxit. Hoc interim felicissimum erat, simulque, quod abscessus partem anteriorem & convexam, nec partem concavam & posteriorem sibi elegisset, ubi sine dubio exitus minus felix fuisset. A materia purulenta in sanguinem regressa & exinde in intestina deposita sine dubio, pulsus languidus, faeces mucilaginosae & male odoraee.

Casui relato alium tristioris quidem eventus adjungo.

Decurio quidam legionis secundae, Regi, ut dicunt, a custodia corporis, sexaginta annorum, vir robustus & a quadragesimo quarto suae aetatis anno castra sequens, praeter dolores colicos interdum occurrentes, quibus autem semper laxantibus rhabarbarinis & aliis se liberabat, die III. Augusti MDCCCL. iterum doloribus colicis vehementioribus cum diarrhoea corripiebatur. Praescripsi pulverem ex rheo & nitro absorbentem, quo assumpto die sequente melius se habere coepit. Ast brevi tempo-

temporis spatio praeterlapso dolores & diarrhoea, cum appetitus & somni prostratione, colore faciei & tunicae oculorum adnatae flavo, intumescencia abdominis, diris doloribus fixis urentibus & pungentibus stomachi, & pulsu febrili, recurrebant. Praescripsi iterum solutionem e massa pilularum balsamicarum polychrestarumque, pro potu ordinario decoctum florum chamaemeli, orizae & juscula e vervecum pedibus parata. Intestinis multo cum aegroti levamine purgatis, aliam solutionem ex extracto cascarillae aquoso, & tinctura rhei aquosa, cum pulveribus ex rheo & lapidibus 69. ppt. ordinavi. Dolores & febris mitigabantur quidem, & appetitus redibat, post aliquot dies autem de novo de gravitatis sensu in regione hypochondriaca dextra & epigastrica, cum anxietate pectoris & respiratione difficili conquerebatur. Statim venam fecavi in brachio, symptomata praedicta cessabant, remanente tamen diarrhoea, in dies crebriori, magis foetida, & per omnia pure cum sanguine mixto simili. Usus pulveris rhei decoctique chamomillae continuabatur, & decocto orizae gummi arabicum, acrimoniam temperandi gratia, addebatur.

Frustra tamen omnia adhibebantur. Diarrhoea, dolores urentes intestinorum, quibus etiam tenesmus jungebatur, in dies se augebant, & laxantia parum usus praestabant, ita, ut aegrotus porro medicamina sumere recusaret. Praescripsi tamen, appetitu iterum amisso, elixirium ex extractis chinae, cascarillae & rhei aquosis, aa zj. liquore anodyno minerali Hofmanni zss. & aqua melissae, & quotidie duo clysmata ex jusculo pedum vervecum & decocto chamaemeli applicare jussi.

Die 1. Septembris omnia symptomata iterum se augebant, febris erat fortior & dolor in intestinis vix tolerabilis, excretiones alvinae erant maxime gravcolentes, & ultimo nihil aliud quam sanguis excernebatur. Dolor urens stomachi ad eum ascendebat gradum, ut convulsiones sequerentur. Sanguinem mittere volebam, ast mors totam tragoediam finiebat.

Die sequente cum cadaver cultro anatomico subjecissem, illud parum emaciatum, sed crassitiem panniculi adiposi potius quatuor pollices aequantem, deprehendebam. Abdomen erat inflatum, & aperto eo sanies tenax rubella & foetida, quae omnia abdominis viscera inundaverat, in conspectum veniebat. Omentum erat sanum & pinguedine repletum, canalis vero intestinorum, ob materiam acrem contentam, multis locis coarctata, contracta & penitus inflammata erat. Stomachus gangraena corruptus, sub manus discerptibilis, & in parte anteriori curvaturae majoris, spatio trium pollicum a pyloro, perforatus reperiebatur. Eo loco etiam cum hepate concretus fuit, paulum vero ante mortem illa concretio, pondere & acrimonia saniei in eum effusae, soluta & effluvium in abdomen factum erat. Hepar praeternaturalem habebat magnitudinem, lobus ejus dexter induratus albidus & variis stigmatibus gangraenosus praeditus, sinister vero per totum corruptus quasi faecus materia purulenta impletus, parte concava, ubi stomacho adhaesit aperturam monstrabat. Cystidem fellis explorans, eam massa saponacea tenaci & fusca distentam inveni, & in hujus liquoris meditullio XIII. lapides duriores nigricantes, orificium ductus cholidochi occupantes & transgressum fellis in intestinum duodenum impediens reperti fuerunt. Splen erat spongiosus & fuscus, & mesenterium variis locis induratum. Caeterum renes viaeque urinae ac viscera thoracis sana & in statu naturali reperiebantur.

Ex his facile est dijudicandum, obstructionem suppurationemque lobuli minoris hepatis longe jam ante mortem adfuisse, & colicos dolores exinde originem duxisse, corrosio stomacho cum hepate cohaeso, & sanie in eum effusa diarrhoea purulenta dolorosissima efficiebatur, sublata tandem illa cohaesione, ob destructionem stomachi gangraenosam, materia purulenta in abdomen penetravit, & convulsionibus mortique causam dedit.

Berolino Onoldum missa d. 19. Octobris 1774.

OBSERVATIO XVII.

Dn. D. ALOYSII BERTINI

*De mirabili liquoris van Swieten in lue apherodisiaca curanda
virtute.*

Juvenis annorum circiter viginti quinque, mense Maji anno MDCCLXXIV. de inveterato celtico morbo eum dire exercente mecum summopere querebatur, & ut medicamina ad illum profligandum idonea praescriberem, enixe rogabat. Obstupui sane, quod jamdiu multos medicos consuluisse, multisque antiveneris frequenter usus esset, nulla valetudinis spe delectatus. Dulcificantia imprimis, salino-acres particulas obtundentia, ex vegetabili regno desumpsit; ex animali vero serum lactis, lac ipsum, & juscula medicata. Praestantissimas tandem mercurii vires, suadentibus medicis, illoque aegre ferente, frustra expertus est. Quin immo cum morbus magis magisque in dies saevisset, profundasque immisisset radices, juvenem omnino desperatum ita torquebat, ut postrema solum fata ex animo efflagaret. Symptomata singula, quae morbum comitabantur, universalem humorum diathesim, ad alkalinam colliquativam naturam vergentem, solidarumque partium debilitatem, & atoniam indicabant. Variis hinc in corporis partibus foedissima ulcera adparebant, in facie praesertim, & capillata capitis parte, ubi ulcus in dies diversimo de serpens conspiciebatur. Guttur, palatum, os, vicinaeque partes, iisdem ulceribus obsidebantur. Tonillae a celtica lue omnino consumptae deficiebant, velumque palatinum partim discissum, partim vero erosum, amplum potionibus omnibus per nares aditum praebebat. Mirum sane gingivas haud exulceratas fuisse. Pulsus debiles & languidi, summa virium prostratio, diuturnus & immoderatus ptyalismus, acri, ut aiebat aegrotus, materie refertus, marasmus, aliaque prava symptomata, juvenem brevi periturum clarissime demonstra-

bant. Hoc igitur in rerum statu, variisque adhibitis remediis, quid agendum supererat? Extremis morbis, extrema tentanda remedia HIPPOCRATES docuit: ad mirabilem igitur liquoris van Swieten a) usum, tanquam ad sacram anchoram confugi, curavique, ut aegrotus grani dimidium mercurii sublimati corrosivi in unciis duabus spiritus vini (qui loco spiritus frumenti apud nos usurpari solet) quovis mane, jejuno stomacho ingurgitaret, superbibendo statim lac, aqua multa dilutum, ut caustica sublimati vis infringeretur. Observavi tamen in aegro statim ac liquorem assumpisset magnos reiteratosque ad vomendum nifus, ita ut, ne ab auctoris celeberrimi methodo recederem, dosim augere minime licuerit. Memini tum temporis sublimatum corrosivum nova Gallorum methodo exhiberi, quae cum magis in casu nostro tuta videretur, eadem ego usus sum. Sublimati idcirco grana octo cum aquae communis libris sexdecim permixti, aegrotanti praescripti, & cochlear unum quovis mane, augendo sensim dosim usque ad cochlearia tria propinavi; simul vero monui mitem statim hydrogalam ad libitum superbiberet. Ad praecavendam vero stomachi debilitatem, panem in cinamomi decoctione ebullitum pro coena sumendum jussi. Victu utebatur tenui, dulcificante, & a vino prorsus abstinebat aeger. Hujus remedii usu sensim indies salus redibat, neque ulcera ejusmodi acri ichore madebant; quinimmo paucis aliis elapsis diebus ulcuscula illa omnino exsiccata paene disparuere. Quadragesima demum circiter a sublimati usu die optime se habebat juvenis, & de recuperatis viribus gratulabatur. Quid igitur ad celticam luem prorsus curandam sublimato praestantius? Quis in curandis pervicacissimis morbis, celeberrimi van Swietenii vestigia sectari recusabit?

Lucca Onoldum

missa die 19. Novembris 1774.

OB-

a) Vid. Comment. de reb. in Scient. natur. & Medic. gest. Vol. V. Pa. IV. p. 719. Lips. 1756.

OBSERVATIO XVIII.

Dn. D. ANTONII MATANII.

De tumoribus scrophularibus internis.

Siquid est, quod saepe medicorum ingenia torqueat, eorumque videatur cogitationes eludere, ii profecto tumores sunt, qui partes internas humani corporis adoriuntur. Inter hos tumor ille recensetur in abdomine sedem habens, cui scrophulae mesentericae nomen assignarunt pathologi, quemque alii strumosae rhachitidis nota, alii nominibus aliis plane diversis, distinguendum esse censuerunt. Hic sane nulla praefertim habita causae producentis, partis affectae, atque aegritudinum inde advenientium ratione, non modo cum vulgari, ut vocant, scrophula, strumaque fugaci *Warthoni a)*, & scrophula Americana *Rustelii b)* confundi maxime consuevit, sed etiam cum scrophulis leprosis, & cum strumis Amboinensibus, quae in Moluccis insulis excitantur. Eum vero tumorem internum, qui graeco vocabulo *ροσαστις*, latino *scrophula* seu *struma*, anglico *Kingsevil*, Italico *scrofola*, Gallicoque *ecrouelle* designatur, ex observata nuper aegritudine describendum censui, ut quid ad nosologiam faceret, magis magisque unicuique medicorum, reliquis inter se collatis observationibus, patefieret.

Pistorium urbs pervetusta Etruscorum est, amoenissimo tractu circumdata, ubi neque ob coeli inclementiam, neque ob situs infalubritatem, aliasque noxias alimenti, potus, rerumque omnium vitae usibus inservientium facultates, perturbari incolae possunt. In meridionali territorii Pistoriensis plaga, regio est saluberrima, quae a veteribus Caecinae nomen obtinuit, quaeque ignoratur utrum a Romanae urbis praefectis Caecina Decio Acinatio, vel a Caecina Mavortio Basilio

a) *Adenograph. cap. 40.*

b) *De us. aqu. marin. pag. 133.*

Decio c) seu potius ab Albino Caecina scriptore veteri d), seu a Licinio Caecina quadrigarum domino e), seu tandem ab Aulo Caecina, pro quo Tullius orationem conscripsit, cognomentum acceperit. Patriam regio haec Josepho Fedio suppeditavit, qui usque ad vigesimum septimum aetatis annum arti omnium utilissimae incubuit, agriculturae nimirum, quae non modo Serranos olim, & Cincinnatos exercuit, sed cum triumpho etiam, consulatu, & dictatura a Romanis conjuncta plures reipublicae cives valde nobilitavit f). Ea in arte multos exantlavit labores Fedius noster, aestus assiduos pertulit, saevissimasque hyemes toleravit, donec ab athletica declinans constitutione, atque temperamentum adeptus, ut Medici ajunt, pituitosum, se rusticis in rebus vix exercere amplius potuerit. En itaque illius aspectus a primaevo sensim degenerans rutilo colore, in foedum mutatus, fractae vires, omnesque functiones corporis molestiam producentes intolerabilem. Huc accedit, quod eo ipso tempore, quo corpus a naturali sanoque statu declinabat, matrimonio junctus, & assidua expertus conjugii blandimenta, saepe cum uxore congressus fuerit, ut vim humani generis servatricem experiretur. At hujusmodi imminutae sunt in juvenili corpore vires, ut elapso anno 1773. aegritudo aliqua primum in internis partibus excitata, mox ad externas paulatim transfret. Collum nempe, partesque finitimas, maximeque glandulas thyroideas, salivales, & axillares, scrophularis tumor ita deformabat, ut ne adhibitis quidem remediis utilioribus penitus evanuerit; ea sane ratione, qua in vetulis Helvetiae, ubi talis aegritudo endemia videri solet, non tam facile profundis firmata radicibus evanescit. Haec omnia in juvene adhuc infirmo ad praesentem usque annum 1774. producebantur, ita ut moerore confectus

c) *Corfin. De praef. urb. pag. 333. & 370.*

d) *Macrob. Saturnal. L. VII. cap. 13. Senec. nat. quaest. L. II. cap. 39.*

e) *Manut. Aduot. in Cic. epist. L. VI. ep. 5.*

f) *Cicer. Or. post. red. in senat. n. 5.*

fectus, ab ea, qua premebatur, aegritudine se prorsus liberari non posse putaret. Aprili enim instante, doloribus in abdomine identidem recurrentibus, diuturna alvi adstrictione, vomitu irregulari, & inappetentia valde molesta correptus est. Superveniente autem febre, Bernardinus Vitonius Pistoriensis Medicus non incelebris, ad eum invisendum, sanandumque, si fas esset, vocatus, de anxietate molesta commonefactus, praeter alia symptomata mobilem, indolentem, insolitamque duritiem in sinistra iliaca regionis parte detexit, quam, collatis undique signis, nil aliud nisi scrophularem esse tumorem circa mesenterium & intestina subortum, praegressaque inflammatione aliqua suppuratum, prudenter conjecit. Hinc factum, ut non neglecto eorum usu remediorum, a quibus expectari sanatio fortasse poterat, cuncta repente in melius conversa, paucis abhinc diebus, visa fuerint; attamen aegritudine, diu multumque ingruente parum abfuit, quin aeger repentino correptus insultu e vita migraverit. Inopinata enim supervenit cum per vomitum, tum per alvum foetentissima eruptio, quae multiplices continebat substantias partim albicante, partim purpureo maculatas colore, eamque functionum pene omnium tumultuaria immutatio consecuta est, donec tandem aliquando in ipso flore juventae Fedius iste noster ad plures abierit.

Vocatus chirurgus Aloysius Strambius defuncti juvenis municeps; cadaver anatomico cultro subiicitur; plura adstantibus observanda suppeditantur. Scrophularis praecipue tumor in conspectum venit, qui inter membranas intestini ilei sedem locaverat suam, quique citri grandioris magnitudinem adaequabat. Hic tam versus internum hujus intestini tractum, quam externum spatium, ab intestino ipso ac mesenterio effectum, sua sponte disruptus, materiam emiserat illi persimilem, quam paulo ante obitum evomuisse aegrotantem, ac per inferiora dejecisse monuimus. Tumores quoque alios inaequali praedito magnitudine obtulit conspiciendos incisio cadave-

daveris, huc illucque per mesenterium dispersos, quos livescentium congeries macularum interrupta dispositione foedaverat. Denique serpentis undequaque inflammationis indicia observationi finem imposuerunt.

His animadversis, profecto existimandum, humores aegrotantis, cujus meminimus, ita fuisse suapte natura comparatos, ut sive haereditaria labe, sive irregulari instituto vivendi genere in concretionem aliquam inclinaverint. Ad glandularem mesenterii structuram quod attinet, eam ad recipiendos scrophulares tumores aptiorem prae caeteris partibus esse, nemo non videt; cum insuper assiduus fiat in mesenterio pinguedinis ex omento manantis affluxus, quo in corporibus infirmioribus nonnunquam adaucto concretio multiplex excitabitur. Neque alibi in corpore humano frequentior tumoribus scrophularibus locus est, eo quod repetita comprobetur observatione, hujus indolis concretionem saepe in ea parte fuisse detectam, ubi fuit in aegrotante quoque nostro observata. Eam vero efformari facillime potuisse, scrophularis tumor, qui in collo, partibusque finitimis jam eruperat, demonstrare videtur. Cujus quidem propensionis originem, partim experturbato rusticae vitae regimine, partim ex opportuna humorum attenuandorum neglecta sedulitate, partim vero ex evacuationibus plus aequo affluentibus nequaquam cohibitis esse derivandam, quotidiana erudimur observatione. Memini profecto duodecim jam elapsis annis ob diuturnam occubuisse aegritudinem nobilem virum Pistoriensem cognomento Nicolaum, e Fabronia gente, equitem divi Stephani, quem ad Lucenses thermas sero nimis advectum, invisere non praetermisi, ut cl. Collegae, atque amico integerrimo equiti Iosepho Benvenuto, cujus curae commissus fuerat, morem gererem. Hic vel ab ineunte aetate humoribus adeo crassis a natura donatus fuerat, ut sarcocele laboraverit, qui nonnisi extractione testiculi, ab experto chirurgo statim peracta, sanari potuerat. At decem circiter elapsis annis, quibus

bus optimae valetudinis praebuerat argumenta, in aegritudinem incidit singularem, ab immutato vitae genere defumendam, innumerisque stipatam insultibus vix arte medica praenoscendis, a qua neque internis, neque externis remediis potuit umquam immunis evadere. Fato demum cessit, Pistorii dum essem, expositoque sectioni cadavere, nil aliud observavi, quam tumores hepar, partesque finitimas aggressos, maximeque unum quinque librarum pondus aequantem, qui a faucibus ad lumbarem usque regionem & spinam dorsi, cui fortiter inhaerebat, undique suspensus, protendebatur. Iam vero neminem latet, quod si ab allatis causis internarum partium vascula quotidie magis ampliora fiant, tumor aliquis producenter modo hanc, modo partem illam, modo plures infestare non desinens, eo quod humorum vires ab eorum quantitate consumantur, & velocitati respondeant, qua propelluntur in partes. Sed cum quoddam valetudine permanente veluti naturale aequilibrium asservetur inter ipsas, viresque vasorum, a quibus humores humani corporis continentur, hinc tali sublato in internis externisque partibus aequilibrio majores efficiuntur, & tumor aliquis efformabitur, quemadmodum alibi a me ipso demonstratum est g). Quae autem utilitas a multiplici remediorum delectu sit expectanda, Medicorum rationalium judicium esto. An proderunt in tumoribus scrophularibus internis amara, oleosa, acidaque remedia? An, antequam remotiores penetrent partium minimarum anfractus, pristinas qualitates amittent, & novas sensim acquirant a naturalibus longe diversas? An potentiora in ancipiti casu partes potius laedent, quam ipsas ad statum pristinum revocent? Rem sane incertam amplectitur, incertoque consilio movetur, qui eas sanare praesumit aegritudines, quas natura ipsa, cujus minister est Medicus, reddidit insanabiles. Tantum vero abest, ut hujuscemodi aegritudines, in juvenili aetate suapte natura inchoatae, atque in adulta paulatim adauctae, & gra-

g) *De oss. tumor. observ. P. I. §. 5. pag. 15.*

datim ingravescentes aptioribus evelli remediis possint, nisi prius earum semina destruantur, quin potius lento gradu exacerbentur, interitumque producant: licet enim, ut cum Horatio loquar, b)

*Naturam expellas furca, tamen usque recurret
Et mala perrumpet furtim fastidia victrix.*

Lucca Onoldum

missa die 31. Ianuarii, 1775.

OBSERVATIO XIX.

Dn. D. IOANNIS GOTTLIEB GLEDITSCHII

Meditationes, de quibusdam differentiis sexus, cum in animalibus tum in vegetabilibus, & de variis admodum notabilibus, quae in posterioribus vario tempore contingunt, mutationibus, sexum spectantibus.

Vegetabilia, ut creata viventia atque organica, veri sunt telluris nostrae incolae, perinde sicut animantia, hac sola differentia, quod proprie careant sensatione animali, ac illis visceribus, quae ad conservandam vitam & succi nutritii praeparationem requiruntur, qualia in animalibus reperiuntur. Interim nihilominus vegetabilia, quod hodie notum est, gaudent ejusmodi generatione & naturali propagatione, quae nititur in *actuali foecundatione germinis* seu staminis (*Keim*) sive in ovo aut femine delitescens. Foecundatio ista, secundum rationem atque experientiam, aequae ac in animantibus, duobus mediantibus diversis sexibus procedere debet, nisi essentialis scopus causae finalis frustrari debeat. Quemadmodum autem operationes naturae respectu foecundationis in animantibus & vegetabilibus, ex una parte permagnam similitudinem

osten-

b) *Horat. Epist. Lib. I. ep. 10.*

ostendunt, sic contra ex altera parte valde considerabiles differentiae occurrunt, quas vegetabilia prae animantibus & rursus hæc prae illis, in certis quibusdam magnis circumstantiis foecundationis, sibi quasi privatas agnoscunt.

Dantur sensu strictissimo *plantae mares*, quarum singulariter structæ *partes genitales*, & eo *spectantes humores*, æque ac in animalibus potioris sexus, in altera, ad ipsas naturaliter pertinentia, subjecta foeminea peculiari modo agunt, atque hæc ita quidem foecundant seu imprægnant, ut omnes illi principales eventus in eorum essentialibus attributis consequantur, quos fere in imprægnatione animalium foeminarum consequi videmus, cæteris paribus.

Partes illæ vegetabilium, ad foecundationem peculiariter destinatae, simul sumtæ, nobis sub admodum variis formis atque proprietatibus notæ sunt, quas omnes communi nomine flores (*die Blume oder Blüte*) dicimus, horumque proprias & peculiare actiones, scilicet, *foecundationis negotium, efflorescentiam* nominare (*das Blüen*) solemus.

Hic flos in singulis plantis tertiam partem principalem constituit, in quem tandem omnes veluti ex intimis suis recessibus sponte explicantur, & in qua parte tandem gemmarum sive cymarum incrementum plenarie terminatur, postquam extimam suam partem seu extremitatem medullæ, semper corculo (*dem Herz Keime*) tanquam rudimento futuræ novæ plantæ, in foecundando semine, tradere debuerunt, quæ (*pars*) post maturitatem, a planta matre tandem separata decedit, & sponte sua ex propriis viribus medullæ ipsi impertitæ, plane novum incrementum continuat.

Flores igitur, in quibus solis partes foecundationis sive fructificationis, cum omnibus eo pertinentibus organis unitæ reperiuntur, & in se vicissim agunt, propter hanc ipsorum essentiali functionem, constituunt peculiari modo fabricatam officinam foecundationis naturalis. Hic quidem maxime prolixus atque amplissimus dicendi campus foret, si vel illas tan-

tum differentias commemorare luberet, quæ in foecundationis negotio animalium juxta & vegetabilium manifestantur, etfi de cæteris nullam mentionem faciamus, quæ convenientiam foecundationis ovi & feminis declarant.

Quoniam vero plurimæ horum Physicis (*den Naturforschern*) jam jam nota sunt, vel certe esse possunt; tantum hoc loco generalia quædam, in gratiam aliorum naturæ curiosorum, in mentionem proferam, quæ quamvis evidentia atque certa sunt, tamen minime attentione digna vulgo reputantur. Scimus nempe, experientia magistra, quod cum successiva evolutione animalium corporum, universæ illorum partes, pròinde etiam genitales, pro ratione externi habitus sensim paulatimque sic effigrentur, uti nimirum statim post partum vel exclusionem ex ovo, quoad figuram, situm, numerum ac magnitudinem & etiam reliqua huc pertinente naturali proprietate, præsentem sunt, scilicet quales in animalibus, novissima aetate, esse queunt, ac debent: ut exinde sexum masculinum vel foemineum rectissime perspicere possimus. Variationes quidem atque exceptiones in variis generibus parvulorum insectorum, nondum satis cognitorum, obtinentes, non nisi ad insecta tantum referri debent, & ex illorum adhuc subinde fubeundis transmutationibus explicari queunt.

Ista formatio partium genitalium in animalibus, in quantum externa facie cognosci possunt, usque ad certum quendam gradum procedit, & quidem longo tempore ante, quam animal per plenariam & absolutam internam evolutionem omnium eo pertinentium ac requisitarum partium, ad eum statum perveniat, ut per aut in eas cum perfectis viribus, atque etiam humores ad foecundationem necessarios secernere, & per illos agere valeat.

Hic tum status præfens singularem periodum constituit, qua cuncta animalia mira quadam vivacitate prædita existunt. Verosimile autem est admodum, quod hæc singularis periodus, propter propagationem, pro varia duratione vitæ ipsorum

rum animalium, ipsa quoque variet, videlicet quod forsitan magna pars illorum pluribus vel paucioribus annis ante opus habeat, ad internas genitalium partes debite evolvendas; quo corpus post suam conformationem vires necessarias adipisci possit, ad materias pro foecundatione requisitas ex semet ipso depromendas secernendasque, atque hoc ipso ad producendum stimulum illum, non nisi admodum imperfecte nobis cognitum, quo in suum subjectum, amore fertur; de quo de hinc in animalibus foeminis maxime considerabiles sequelas observamus. Tamen illorum quoque animalium statum nobis repraesentare possumus, quae per breve temporis spatium vita gaudent, quod saepe annos 2. 3. 8. 12. vel tantum totidem menses, septimanas aut etiam 24. horas explet, quo generationis negotia maturius, seriusve, aut parcius, vel etiam saepe unica tantum vice perpetrant, antequam vita defungantur.

Huc accedit etiam secunda quaedam circumstantia, quae, propter jam indicatam maximam differentiam, quae est inter permagnam partem animalium atque vegetabilium, sese manifestat, & ipsa quoque singularem considerationem meretur. Haec tam manifesta est quam vulgaris; scilicet animalia quaecunque, si simulac ex ovo prodeunt sine ulteriori transmutatione, seu subeunda metamorphosi, partes suas genitales secum jam afferunt, ista quidem organa genitalia sua semel evoluta semper retinent, neque ea quotannis mutare aut renovare necesse habent: sive nunc coitionem suam unica pluribusve vicibus celebrent aut sustineant, & inter haec diu foecunda maneant, sive statim post primos annos effocta fiant. Atqui haec quidem admonitio, illis certe hominibus, quidni, superflua videri poterit, qui structuram atque usum florum haud perspicientes, hos non habent pro illis organis, quae revera sunt; contra vero Physici de ista naturali generationis lege sciunt, foecundationis officinam in plantis & quidem omnibus, quotquot humanae notitiae subjectae sunt, opus suum tantum unica vice posse subire, atque ergo quotannis ad singulam no-

vam foecundationem, etiam de novo produci oportere. Nam nemo quisquam vidit, unum eundemque florem in planta perstare & plus semel aut tertia quartave vice fructum ferre.

Plantae, quantum quidem cognitum nobis est, de admodum conspicuis harum partibus, quarum regularem structuram sensibus nostris distinguere & optime perspicere possumus, demum post multas variasque passas transmutationes, ex intimis suis recessibus seu penetralibus in florem explicantur, veluti insecta, sicut initio monitum fuit. Verum ubi determinatam quandam aetatem adeptae sunt, necesse est, ut sint in tali statu, qui simul vitae durationi conformis sit. Nunquam enim planta ulla statim initio aut prima sua aetate plena & perfecta forma conspicitur, ubi primum velut animalia ex ovo suo, ex semine progerminat, sed tantum successive evolvitur ad eum statum, quo denique florem agere valeat, qui nec ipse semper prima & secunda vice fructui ferendo par existit, sed saepe post efflorescentiam rursus decedit.

Itaque differentia sexus masculini foeminei aut androgyni seu hermaphroditici, nunquam in plantis, sicut fere in animalibus recens natis, statim primo initio cognosci potest; ut taecamus, quod ipsis nomen proprium jam indicare queamus, antequam florem earum prius exspectaverimus & examinaverimus. Reliqua signa characteristica, quae nobis per multas repetitas observationes formare possumus, semper sunt incerta ac inconstantia. Momentum ejus rei, tam respectu rerum physicarum, quam oeconomico-practicarum abunde superque manifestatur

Exempli loco nobis sequentes plantae servire possunt, propter quarum multiplicationem ac frequentiore usum oeconomicum, inprimis interesse debet, ut differentiam sexus atque floris quam primum cognoscamus, ad requisitas culturas eo dirigendas. Loco plurimarum hoc loco tantum quasdam ejus generis adducemus, quarum flores masculini & foemini, in duabus plane separatis plantis, ex eodem semine pro-

progerminant. Dioicæ tanquam genus *Juniperi*, *Salicis*, *Populi*, *Myricæ*, (*des Wachsstrauches*), *Hippophae* (*des Weidendorns*), *Pistaciæ* (*des Pistacien Baumes*), *Lupuli*, *Taxi*, *Cariacæ* (*Melonen Baumes*), & aliorum, quibus ob certas necessitates non possumus carere; ad quas pari ratione adhuc referuntur alia vegetabilia, quæ ex una eademque planta, in diversis ramis, præter hermaphroditicos partim fertiles flores, adhuc masculinos vel foemineos a se invicem distinctos gignunt, plantæ polygynæ vocantur, nonnunquam etiam præterea ad se spectantes separatas plantas mares vel foeminas habent.

Ejusmodi sunt quædam species palmarum, *Phoenix*, *Chamaerops*, *Coccus*, *Areca*, *Caryota*, *Fraxinus*; *Diospyros*, *Ceratonia* (*Joannis-Brod-Baum*), *Morus*, *Acer* atque *Rhamnus*.

Quædam hic memoratarum plantarum sua propria amenta seu *Iulos* ferunt (*Blumenzapfen*). Illud temporis punctum, in quo plantæ illæ in florem suum evolvi incipiunt, de quarum speciebus alias jam consueti sumus, quod vel flores hermaphroditicos vel masculinos vel foemineos proferant, qui modo fertiles modo steriles sive caeci vulgo dicti sunt, Botanicos, quod illorum scripta produnt, plus semel seduxit, ut in determinando sexu erraverint, & festinantius egerint, dum plantas in tales ordines seu classes dispertiti fuerunt, ex quibus mox postea easdem expungere, atque ad alias classes referre necesse habuerunt.

Quando itaque tandem plantæ in florem explicantur, atque hinc sua foecundationis organa produxerunt, tenellæ istæ partes minime ejus proprietatis atque durationis sunt, quemadmodum in animalibus, ut nimirum suum opus propagationis plus unica vice perficere possent, sed cadant potius partim cum reliquis floribus (*Blüte*), partim cum semi, & plene maturo fructu; vel alio aliquo modo pereunt. Ex adverso planta quaelibet ad singulam unamquamque foecundationem, quotannis has partes plane novas reproducit; cujus plane contra-

rium in animalibus satis notum est. Sed sicut ex omnibus speciebus animalium, ita & ex maximis unum quodlibet ad unicam tantum singularem foecundationis officinam necessarias partes alit; sic singulae plantae vero fere quotannis ingentem vim florum solitariorum producant.

Causa hujus rei non adeo difficulter eruenda esse videtur, cum earum fertilitas, infinitesies major esse debeat, quam quidem animalium, quae plantis vescuntur & vivunt, vel in alium quendam usum illis indigent.

Omnes plantarum species, quae simul plus uno florum genere in duobus distinctis floribus monstrant, istae non semper statim primo initio utriusque generis flores proferunt, quod faciunt aetate proveciore & magis auctis viribus. In tali casu per dictum temporis spatium incertos nos reddunt, ut non aliter certiores siamus, quam si optime inquiramus, num planta quaedam adhuc admodum debilis sit, primum oriunda, sive parvula, proinde primum fertilis fieri incipiat, & an florem suum prima an secunda vice ferat? hic status nos docebit, num de hisce aliquid determinare valeamus, aut longius differendam esse hanc determinationem. Namque inter tales plantas, quae forte masculum florem a foemineo, solo situ ac sede in diversis ramulis, separatim proferunt, v. g. ut *Corylus*, & *Juglans*; si harum alterutra primum florem gerit, non semper illico primo tempore utrumque masculinum & foemininum florem in ea reperimus, ut hinc cognoscere possimus qualis sit, & ad quemnam naturalium ordinum v. g. Systematis Linnæi referri debeat; sed demum aliquo tempore elapso utrumque florum genus in conspectum provenit.

Imo saepe in *Juglande* certis quibusdam annis evenit, ut *quamplurimos flores mares, paucissimos vero foemineos* ferat; vel e contra *ingentem florum foemineorum copiam*; nullo nec uno quidem *amento masculino* conspicuo; quo in casu infecta velut ordinati naturae ministri ad hoc opus, *pulverem florum seminalem*, ab aliis vicinis *juglandibus* copiose afferunt. Quod exemplum

plum non tantum saepissime oculis vidi meis, sed idem etiam, hoc ipso anno, in arbore XX annorum, propinque ac curatissime observare licuit. Facile quispiam hujus rei ignarus in eam opinionem adduceretur, ac si praeter notam *Iuglandem* & *Corylum*, adhuc seu insuper darentur aliae ab illis *diversae*, *masculinae*, aut *foeminae*: nam fieri etiam potuit, ut ad quandam mixtam speciem spectarent, quales species *Acerum* & *Rhamnorum* genus comprehendit, & item de *Ceratonia* quoque hodie inventum est.

Hinc haud obscure patere potest, quam cautus esse debeat usus herbarii vivi, respectu peregrinarum nondum satis cognitarum plantarum, ad cujus ductum toties Botanici praecipitatas suas determinationes sine ulteriori examine fundare solent.

Interim adhuc semper ista quaestio agitur, quid in hisce diversus situs ac nutritius succus vel abundans vel deficiens sub diversis regionibus coeli efficere possit? Porro annon omnium plantarum flores ibi in *veros fertiles flores hermaphroditicos* evolvi possint, qui in aliis coeli regionibus tantum *masculini* vel *foeminei* esse reperiuntur? ut cujus rei veritas reipsa jam per exempla confirmata est. Sicut item porro disquirendum foret, num plantae tantum apud nos, *floribus hermaphroditicis foemineis* praeditae, & proinde ad suam foecundationem, *alio flore mare* necessario indigentes, in aliis regionibus coeli, se non aliquando in *flores hermaphroditicos foecundos* evolverent? *filamenta* (die Staubträger) enim & *antherae* (Staubhülsen) jam praesentes sunt in *floribus hermaphroditicis foemineis*, ita ut iis contentus *pucillus seminalis*, tantum adhuc legitime ad foecundationem efformari debeat Nihil obstante certa veritate omnium illorum, quae paullo ante dicta sunt, quae vel sine ulla contradictione affirmari, vel & partim per experientiam evinci queunt, tamen reliquae omnes conditiones simul sumptae dictitant, quod *ordo foecundationis* in plantis aequae certus & universalis sit, atque in animalibus, & quod in utro-

que regno naturae, exceptis limitibus utrilibet propriis, admodum crebrae frequentesque similitudines obtineant. Animalia masculina a foeminis semper differunt, & ambo junctim curant negotium propagationis. Animalia hermaphroditica perfectissima, aut completa ut vocantur, admodum rara sunt, manca vero & imperfecta tanto frequentiora occurrunt: dum aberratio a naturali conformatione tam externarum quam internarum partium genitalium nimis variabilis est, ut fere post accuratorem inquisitionem, modo alteram partem tantum quasi delineatam, alteram modo solam ad propagationem habilem reperiamus; saepius autem neque hanc neque illam. Quae formationes ut ad manifeste vitiosas pertinent, sic monstrositas genitalium partium, praesertim quando androgynas representare debent, nonnunquam adeo indistincta, confusa & perversa sunt, ut fere vera signa distinctiva sexuum omnino desiderentur.

E contrario major pars vegetabilium plantis consistit, quae completos flores hermaphroditicos fertiles ferunt, hoc est tales, ubi masculinae ac foemineae partes genitales inter commune aliquod contegens tegumentum ita inter se omnes connectantur, ut sese sine ullo impedimento tangere atque ita foecundare possint. Longe minor numerus respectu priorum constat talibus ita distinctis plantis androgynis, quae nempe in diversis ramulis, florem masculinum vel foemineum separatim proferunt. Tertia quaedam species plantarum flores profert hermaphroditicos ex masculinis & foemininis mixtos, & nonnunquam adhuc in plenarie distinctis plantis florem masculinum aut foemininum. Uti autem inter haec neque aliquid superfluum neque supervacaneum aut imperfectum locum habet, sic modo memorata differentia sexuum certam suam relationem habet, partis unius ad sterilitatem partis alterius florum: siquidem modo masculinus modo foemineus sexus in floribus, non plenarie usque ad foecundationem explicatus seu evolutus deprehenditur. Caeterum adhuc dantur aliqua genera, quorum species, naturales peculiaribus masculinis & foemineis plantis consistunt, (*plantae dioicae*),
sicut

sicut de animalibus jam dictum est, quae vero in regno vegetabili minimum numerum respectu priorum constituunt.

Verum autem ad accuratiorem diiudicationem omnium istarum differentiarum, certa requiritur cognitio, quae nititur diuturnis observationibus, & fere turbatur amore coeco, qui nos certis systematibus, praeceptoribus, vel horum auctoritati atque amicitiae servili jugo alligat, ut hinc profiteri non audeamus, quod revera cernimus, sed potius opinionibus quasi adhaerere debemus, de quarum certitudine nobis nondum constat. Nam in examinatione florum masculinorum ac foemineorum optime distinguere nos oportet, an naturales isti sint, an vitio debitaе formationis tales facti fuerint, sicut v. g. in *luxuriantibus* (*wuchernden*) & *truncatis floribus* fit; item in floribus alias aggregatis, praesertim propter copiam & magnitudinem illorum in nimis angusto & coacto thalamo, & deficientem succum nutritium omnino fieri solet. Quam cito enim non immutatur directio tenellarum fibrarum nervosarum in tenerimis florum partibus per formationem, & quam facillime non impeditur directio mollium processuum medullarium, ut in ultimis suis extremitatibus duriores evadant.

Distinguenda itaque in examinatione praecipue sunt, certa quaedam naturalia genera & ordinationes plantarum, ab illis in systemate sexuali ita dictis *syngenesistis*, simul & *graminibus monoicis, dioicis & polygamis*; ex quibus omnibus, si quidem secundum artis principia (*nach der Gründlichkeit*), atque veritatem agere voluerimus, non curando omnes illas regulas, quas ad legendas hasce, usque in hoc tempus parum determinatas circumstantias, & confusionem praecavendam, atque sustentandum adeo, usque in hunc diem, admatum systema sexuale plantarum vulgo tyronibus dare solent: plurima genera plane expungi, atque sub classibus florum hermaphroditicorum referri deberent.

Verum enim vero si defectum, & antheras cum filamentis mutilatas, in plurimis floribus, modo memoratorum generum, ordinationum atque classium plantarum, jam jam demon-

stravimus, quin ad ipsos characteres generum plantarum applicata fuerunt: ita etiam ex contrario destructio fibrarum in formatione florum, fatis nota est. Exemplo quod hanc rem clarius explicet instar omnium servire potest *Zea Linnaei*, quae est planta monoica, & nihilominus adeo annotabilem atque extraordinariam praeternaturalem dispersionem & confusionem florum masculinorum & foemineorum, alias naturaliter segregatorum, ostendit, quas alioquin in hujus generis speciebus vix suspicemur, quales tamen revera reperiuntur.

Denique jure adhuc hoc loco mentio facienda est cujusdam circumstantiae, quae quoniam saepe praetervisa fuit, inter auctores scientiae naturalis (seu Physicos) objectionibus, contradictionibus, & erroribus occasionem dedit, & proinde ob accuratiorem dijudicationem florum tam in masculinis quam foemininis speciebus plantarum solitarios (s. sporadicos) flores plane abscondit, quos inter illos minime quaereres: scilicet aliqua planta masculina, aliquos perpaucos foemineos habet, & alia foeminea simul aliquos masculinos profert, de quo nihil nobis primo intuitu apparet. Sub ista circumstantia peculiaris quaedam providentia naturae latere videtur, atque hinc apparere potest, quare saepe in plantis maribus nonnulla femina existant, & quare planta foemina nihilominus semina sua ad perfectam maturitatem perducatur, licet quibusdam in locis, longe lateque nulla subjecta masculina detegi potuerint.

Univerfa florum genera, de quibus in praecedentibus sermo fuit, sive simplices fuerint, sive ex hisce compositi, & cum altero sexu quocumque ad sui foecundationem & propagationem instructi sint, tamen ob causas naturales, respectu sexus certum ordinem servant, qui adeo constans est, ut nulla ex plantis suum sexum revera permutet, & ut ergo planta foemina, si quidem revera talis est, nunquam in marem mutetur, quamvis licet partes suas, quae foecundationem spectant, determinato tempore abjiciat, & quotannis renovet; quod posterius, uti jam monuimus, in animalibus nunquam locum habet.

bet. Ut interim non expendamus peculiarem modum, gravesque rationes & singularem necessitatem sustentationis omnium specierum atque animalium, quam natura in vasta sua oeconomia per prædeterminationem staminis in ovo five semine, tanquam æterna lege constituit: in quibus nimirum pars formantis seu foecundantis medullæ, & quidem ejus ipsius medullæ mediante semine, cum illuc pertinentibus tinctoriis humoribus, illius speciei plantae vel animalis, quae jam mille abhinc annos & ultra existit, in omnes longissima ferie consequentes species, sine imminutione transferri debuit: hoc momentum, inquam, harum circumstantiarum non perpendendo, quidam animo suo induxerunt, serio contendere, quod & animalia & plantae, suum genus juxta & speciem permutare possent, & etiam revera mutarent. Apparentiis, formationibus præternaturalibus, monstrositatibus, atque falsis observationibus seducti, suam opinionem præcipuo exemplo salicum confirmare annisi sunt, ad quarum permutationes, alioquin per se satis magnas & paene in infinitum procedentes, parum videntur animum advertisse, partim vero id quod viderunt parum intellexerunt, & sinistram ejus explicationem dederunt.

Regnum cum animale tum vegetabile hinc inde in quibusdam ejus classibus, ordinationibus & generibus, plura pauciorave monstra exhibet, quae vero tanquam accidentalia, inconstantia sunt, variabilia, & quod adhuc magis est, satis cito cognoscuntur. Si præter alia in regno vegetabili florum structura per extraordinarium excessum, aut imminutionem quarundam partium essentialium, a naturali lege ita recedat, ut in talia monstra abeant, per quae essentialis finis genus propagandi, quodammodo plus minus frustratur, aut plenarie aboletur. Forte illa, quae in præcedentibus de quibusdam speciebus arbuscularum tenellarum vel fruticum, ratione temporis momenti, quo efflorescere atque fructus ferre incipiunt, dicta fuerunt, occasionem dederunt huic errori, statuendi ob diversitatem florum imperfectorum, tanquam quaedam species suum genus revera mutassent. Verum autem quomodo,

quaeso, non vel per unicum inopinatum afflatum tenellarum plantarum feminalium seduci possumus, dum juxta crescendo, una post alteram densa sylva florere incipiunt, quae aliquoties rescissae, ex radicibus plane regulariter inter se discurrentibus, rursus denuo progerminant; nisi quidem certo nobis constat, tantum unius stemmatis esse, cujus flores per plures annos continuos, accuratius observari a nobis possint.

Salicum species, quae paene per excedentem multiplicationem volatici sui, lanuginosi seminis, & per perpetuam sustentationem ope propaginum (*Säzlinge*) fruticum, atque stipitum (*Stöcke*) fere extra cognitionem ceciderunt, usque in hunc diem, adhuc parum examinatae fuerunt. Illustris Linnaeus XXXI. species illarum exhibuit, quarum pars vero rursus intercalari apte possunt. Species omnes quae apud nos crescunt, quantum scitur, tam masculinas quam foemineas plantas, plenarie inter se distinctas proferunt. In masculinis quidem filamentorum numerus perquam variat, alternis vicibus modo 1. 2. 3. 4. 5. ad 6. ferunt, verum in quibusdam numerus incertus manet.

Dn. Scopoli Flor. Carniol. ed. 2. inter *salices hirsutas ac latifolias*, quas in nostris regionibus *Werfft, Sobl- oder Sabl-Weiden*, vel etiam *Felber* vocant, *salicem* quandam *hybridam* refert, cum longis singularibus seu solitariis filamentis, qui ad dimidietatem usque fissa & binis antheris instructa sunt. Hl. Linnaeus, Spec. Plant. 262. n. 1. e pulchram aliquam *salicis speciem*, *foliis glabris denticulatis* retulit, quam *amenta florum hermaphroditicorum* habere ait, caeteroquin perquam similem *salici ipsius pentandrae, vel laureae*, quae posterior illa est egregia *Laurea* nostras, sive *salix lanuginem gossypinam* ferens (*Baumwollen Weide*). Qui *salices* per plures annos consequentes attenta mente contemplatur, me non monente certe observaverit, eas admodum proclives esse, quae formam suam mutant: ad quod plurimum facit copia *salicam feminalium*, cui accedunt

dunt permagnae illae vicissitudines, quae ex multiplici ingestatione pulveris florum seminalis, mediantibus apibus aliisque insectis, a mense usque Aprilis ad Iulii mensem, quotannis originem sumunt, & quae fere multiplicitate extra cognitionem nostram cadunt.

Tribus abhinc annis, ut in examinatione specierum salicum aliquam operam navare apud animum constitueram, per saepius iteratam contemplationem *salicis pentandrae*, & speciei *cujusdam intermediae*, quam, secundum descriptionem, cum nulla potissimum, nisi cum illa flore hermaphroditico Ill. Linnei, comparare possum, *florum hujus foemineorum amenta* quaedam multo longiora tenuioraque caeteris deprehendi. Florem quidem jamjam miserant (*abgeblüet*), sed tamen ita parce, ut ego reliquias filamentorum inter jam immutata pistilla, tanquam aliquid inexpectatissimum, optime observare potuerim. Paulo ante eodem spectaculo, in singularibus florum foemineorum filamentis *salicis viminalis* nostratis (*unsere Fischer-Weiden*) gavissus sum: dum forte quidam meorum discipulorum, quem inprimis diligentissimum habeo, *Dn. Steidel*, inter frutices seu dumos vulgaris speciei *salicis capreae* (*der gemeinen Abänderung des kleinen rauben Werftes*) flores masculinos & foemininos ejusdem speciei, sibi comparare studens, *in eorum florum amentis*, *inaequalem & fere inusitatam miscelam florum marium cum foemineis observaret*, quos ut rem novam admiratus, illico mihi ad ulteriorem disquisitionem offerebat. Facile istum fruticem, quippe ob peculiare suos flores, inveniebam, & etiam postridie ejus diei, tribus locis ex toto diversis viridarii, quod hic Berolini est, Regii, in quadam copia inveni, ubi alias nulli nisi *masculini aut foeminei frutices* reperiuntur. Ferme quotidie istos frutices invisebam, quo, ubi deflorent, certior fierem, *revera fertiles esse nec ne?*

Vere praeterlapso observatio mea continuata est, usque dum semen maturuisset, & de omnibus, quae quidem huc spectare possent, sequentia omnium accuratissime observavi.

Modo

Modo memoratae *Salices capreae* (*d. Werfft oder Sabl-Weiden*) omnes tanquam *salices feminales*, a *volatico semine ortae* fuerant, & sine certo numero & relatione, quae determinari posset, ad se invicem, *integra florum marium ac foemineorum distinctorum amenta ferebant*, in iisdem ramulis *primariis vel secundariis*, figurae ac magnitudinis valde consuetae & ordinariae, sicut in specie majori ac naturali esse sueverunt: simul autem adhuc praeterea quaedam *Amenta hermaphroditica foecunda*. In utrorumque florum amentis priorum generum nihil singulare distingui poterat, *in ramulis vicissim cum florum hermaphroditicorum amentis*, sine certo ordine *alternabant*. Posteriora tamen, propter conspicuitatem suam fere medium tenebant, inter ambo priora, *quae magis erant amenta foeminea quam masculina*. *Filamenta ordine per paria conspiciantur, ubique pistillis intermixta*, & *majores illorum antherae pulvillum seminalem foecundum spargebant*. Odor gratissimus erat & analepticus, atque apes frequentes advolitabant.

In quibusdam amentis (sive julis *Blumenzapfen*), florum hermaphroditicorum, filamenta numero variabant, modo copiosiora modo pauciora erant, aut in inferiori extremitate, aut versus apicem amentorum nonnunquam *solum in medio*, vel etiam *in uno alterove latere amenti*, ut adeo quidem (flores) *modo magis masculini vel foeminei*, modo *ex toto hermaphroditici* essent, paucis tantum praeter masculinos deciduis; & equidem jam mense Iulii vertente maturum semen illorum accipiebam.

Haec salicum species ergo foret, quae aut hybrida nominanda foret, sed quae nihilominus tamen ab hybrida illa celeberrimi Consil. mont. Scopoli, juxta propriam ipsius relationem, ex toto diversa existeret: aut meliori quidem jure nominaretur *salix polygama hybrida*, quoniam in diversis primariis vel secundariis ramulis, trium diversorum generum, & praecipue quidem florum hermaphroditicorum amenta producit.

Possimus hoc phaenomenon istius salicis, item generationem plantae polygamae, respectu perfectorum amentorum florum hermaphroditicorum, jure certo considerare ut plane singularem atque rarissimam, quae in tali plantarum genere contingit, quod alias *apud nos tantum species dioicas* continet, atque complectitur.

Necesse est contigisse plane singularem conjunctionem, per foecundationem medullae, in ipso stamine feminis, quae in ista medulla directionem subtilissimorum fibrosorum processuum plane immutare valuit, & eo ipso forsan plane singularem potestatem impertita est, prorsus novam formam effingendi, cujus existendi modum intelligere non valemus quidem, sed quae nos in sequalibus casibus ad profundam meditationem instituendam, cum emolumento instigare potest. Fortasse alii ante me quoque eandem rem observarunt, & *hinc pronunciarunt, quod salices sexum mutant*. In praesentiarum contentus ero, adeo rarum spectaculum oculis percepisse atque cum aliis communicasse, donec aliquando par exstitero, illud utilius applicandi.

Berolino Onoldum

missa die 23. Februarii 1775.

OBSERVATIO XX.

Dn. IOAN. CHRISTIANI ANTONII THEDEN

De

Hymene coalito, & plenario defectu uteri.

Innumera sunt phaenomena in chirurgia occurrentia, quorum rationem non statim assequi licet, quicumque autem attento animo naturam rimatur, illiusque velut vestigia premendo, usque in abstrusissimos recessus eam persequitur, huic quidem haud occulta manere potest, quin causas vitiorum cer-

Nov. Act. Phys. Med. Tom. VI.

O

tissime

tissime revelabit, atque laboris sui infinite magnum, longe maximum praemium ipsum manet, quando quidem opitulari humano generi didicit.

Natura in sexu sequiori, ubi hic ad perfectionem pervenit, fluxum menstruum producit; quem plurimae quidem absque difficultatibus accipiunt, nonnullae vero ex illo diutissime languent, & iterum aliae ejus plenarie immunes manent; verum hae posteriores exinde lernam malorum perpetiuntur, ac aetatem suam languentes degunt. Prohibet plurimas pudor, quo minus prudentibus Medicis malum suum aperiant, plerumque autem loco medicorum aniculae de hac re consuluntur, quae saepissime pessimis sequelis dant occasionem. Quodsi optimus quisque Medicus in consilium aduocetur, & si medicamenta, alias nunquam operam fallentia, incassum adhibeantur, tum requirendum sedulo est, annon circa quandam phasin lunae, maxime circa lunam falcata, (*das erste Viertel*), vel aliquot diebus post, orgasmus versus genitalia contingat, quod si ita sit, ad inspectionem ocularem & explorationem manualementem adhortari debet, ubi tum statim causae retentionis menstruorum deteguntur. Duo casus certe me docuerunt, quod hymen vaginam uteri penitus occludens causa extiterit, quare fluxus menstruus erumpere non potuerit, & casu quodam edoctus sum, uterum muliebrem plenarie defecisse. Prior foemina quidem subitanam opem recepit, posterior vero a plurimis chirurgis lustrata, omnino sine utero esse deprehensa est, nihilominus tamen ista foemina circa eam phasin lunae, qua menstrua prodire debebant, aliquam pressionem & sensum gravativum versus sinum percipit, ubi tum vagina uteri brevior facta videtur. Fundus vaginae digitis sentiri potest, nec tamen durities aliqua matricis, multo minus adhuc aliquod oris uterini vestigium reperiri potuit.

Virgo quaedam, annorum septemdecim, post decimum quintum aetatis annum ex menstruorum obstructione languerat,

rat, cum dexterrimorum medicorum tum vetularum consiliis remediisque usa est, sed omnibus frustraneo effectu. Facie & habitu cachexiam denique prae se ferebat, & postremo ego quoque in consilium adhibitus fui. Tempore novilunii congestio percipiebatur versus obscoena, tres ad 4. dies durans, postea vero sequente angustia pectoris & lassitudine (*Zerschlagenheit*) universi corporis scalas non absque difficili molestia ascendere poterat. Remedia, quae alioquin raro fefellerunt ad restituenda menstrua, hic incassum adhibui. Sed postquam semper dicto tempore congestionem illam versus partes observarem, ad inspectionem adhortabar, quae denique die secundo postmemorata congestionem permittebatur. Extemplo hymen magnitudine monetae, quae duo grossos aequat, (*eines 2. Groschen Stücks*), conspiciebatur, inferius fornicatum, colore ferme nigro. Hinc statim judicabam, id esse a sanguine accumulato; & inciso tumore cum debita praecautio- ne, plaga in formam crucis facta, statim coagulatus cruor, fluido sanguini permistus cum impetu prorumpebat. Aegra inde illico se levatam sentiebat, & in posterum tributum suum lunare statuto tempore absque ulteriore molestia solvebat.

Hic casus postea causa fuit, cum iterum de puella quadam 15. annorum, mensium obstructione laborante consulerer, ut statim ad inspectionem adhortarer, qua concessa conspiciebatur hymen clausum, monetae magnitudine unius grossi, procul dubio ideo, quod nondum per crebriorem sanguinis appulsionem ita dilatatum esset, sicut prius; administrata fuit operatio, atque haec aegra priori in omnibus similis existebat.

Supra monui, uterum aliquando plenarie defecisse, ut vagina manu intropelli potuerit, verum post accuratam disquisitionem, inveniebatur in causa hic esse hymenis productionem.

Foemina erat, etiamnum inter vivos degens, conjux militis ejus generis, qui tormentis bellicis (sive rei tormentariae) praeficiuntur (*eine Cannonier-Frau*) 28. annorum, quae suafu

muliercularum, vigesimo anno aetatis viro nupserat, ut per matrimonium menstrua sua adipisceretur, quibus vero post octennem concubitum cum viro pancreaticae valetudinis nihilominus non prodeuntibus, illa chirurgum quendam cohortis, atque iste me consuluit. Inspiciebam istam mulierem, & saccum inveniebam, membranaceum, inter labia vulvae prominentem, quo intropulso quoad digito pertingere poteram, nullum uterum potui percipere. In accumulatione menstruorum hic faccus brevior crassiorque in sua substantia erat, quoniam vero nullum uterum observare potueram, ab operatione destiti, illa vero post annum elapsum vehementer institit, ut operatio fieret, & quod si ego ipsi opitulari nollem, sese in Nosocomium Charitatis introituram esse, ajebat. Illam ostendebam viris, Domino PROEBISCH, atque SCHMUCKER & Chirurgo stipendiario Regio, nomine HEMMANN, omnes isti viri ad meam accedebant sententiam, nimirum saccum illum esse hymen per coitum productum, cujus post ablationem forsitan ipsa vagina atque uterus in conspectum proditura sint. Igitur suscipiebam operationem, quae in ablatione totius istius facci consistebat; praesentibus viris supra nominatis; verum neque vagina neque uterus ipse reperiebatur, sed spongiosa substantia, quae in pelvi solet, facile ad sanitatem perducebatur. Primae coitiones cum mare dolorosae erant, insequentes autem blandiores; nunquam aliquid humoris purulenti ex apertura effluit, de fluxu ordinario vero, item de utero, annuo spatium & ultra post operationem, nihil quicquam se manifestavit.

Cautum est de hac foemina, quod si forte, caeteroquin adhuc sanissima, moritura sit, ut post mortem sectione aperiri debeat, quo orbis litteratus aliquando de hac re ulteriora cognoscere queat.

OBSERVATIO XXI.

Dn. IOAN. CHRISTIANI ANTONII THEDEN

De

Superfoetatione.

Diu multumque ab omni tempore de superfoetatione in utramque partem disputatum est, dum quidam illam uti possibilem statuerunt, verum haud sufficientibus exemplis innixi sunt, major pars vero hanc ideam ridiculam reddere conati sunt.

Theoria quidem superfoetationem concedere nequit, verum experientia docet, quam facile in theoreticis eveniat, ut erremus. Equidem hujus rei his diebus exemplum habui. Uxor cujusdam decurionis militum, ut ipsa quidem opinabatur, foetum octimestrem gerebat, die 28. Octobr. in culinam intranti quicquam excidit ex partibus pudendis, praeter dolorem, quod quum respiceret, infans erat circiter trium aut quatuor mensium, sexus masculini; secundo die post, doloribus abortis ad partum, infantem parvulum quidem sed tamen sanum parit, etiamnum cum haec scribo vita fruentem, debilis quidem est, sed tamen tum cute tum crinibus & unguibus perfectis praeditus.

Abortum istum apud me, in spiritu vini asservatum videre licet, cum praelongo funiculo umbilicali.

Post partum obstetrix mox supra os uteri invenit substantiam quandam spongiosam, intus excavatione quadam conspicuam, id quod illam in admirationem abripuit, nihil tale unquam antea conspiciens; procul dubio hoc loco secundarius foetus situm suum habuit, ego vero nullis post verum partum exortis symptomatibus, nihil ulterius in hac re observare potui.

Hic casus maxime notatu dignus est, quem idcirco Academiae Caesareae N. C. quantocyus propalare propero, ut

controversiam tamdiu agitatam, cum maximo suo honore ad finem perducere queant.

Scholion.

Mulierem gravidam ex novo coitu iterum concipere posse, exquisite probavit rationibus & exemplis illustravit Celebrissimus WILH. HULDER. WALDSCHMID, Professor Kiloniensis, Collega quondam noster, in epistola de superfoetatione falso praetensa, Append. Volum. II. Act. Phys. Med. inserta, sententiis affirmantium & negantium studiose diligenterque collatis. Quae vero longo tempore post primam conceptionem fit, ut plurimum imperfectus abortus reiicitur, qualem legere licet l. c. Observ. 124. nono post partum foetus maturi die exclusum fuisse embryonem digitum longum. Id quod confirmat oculatissimus FRID. RUYSCHIUS Observat. anat. Chirurg. 14. & Thesaur. anat. VI. embryonem semi unciae magnitudine natum esse sex horis post partum novimestrem, ceu infallibile superfoetationis exemplum. Ex magna gravidarum falacitate uterum denuo referari, & hac ratione duplicem diverso coitus tempore conceptionem fieri posse perhibetur. In praesenti casu foetus uterque abortivus eandem habet diagnosin.

Ferd. Jac. Baierus.

OBSERVATIO XXII.

Dn. IOAN. CHRISTIANI ANTONII THEDEN

De

Hydrophobia cum morte terminata, absque morfu rabidi animalis orta.

Quidam miles ejus generis, qui tormentis bellicis praeficiuntur, germanice, *ein Cannonier*, nomine Dorst, ex cohorte Capitanei Dn. PITSCHELS, annos natus 26. macilenti corporis

poris, quoad professionem suam factor, potationi vini ardentis, saltationibus, & voluptuario vitae generi totus addictus, postquam abhinc decem hebdomadas sese militum dictorum ordini adstrinxisset, die 12. Septembris, ad solemnes tormentorum explosiones, in expeditionem ire jubebatur. Die isto magnum frigus erat, atque pluviosus aër, & miles noster, sicut caeteri, septem horis continuis isti caelo exponebatur, hinc vestes ipsius ex toto madebant a pluvia, atque ejus corpus vehementer refrigeratum erat. Ad fragorem explosi tormenti bellici vehementi pavore percussus fuerat, finito vero exercitio militari, largum potitaverat vini adusti haustum; laetus deinceps, quasi re bene gesta, post iter fere dimidii milliaria ad stativa revertens, adhuc duas mensuras seu quartarios (vulgo *zwei Quart*) cerevisiae albae pro potu hausit.

Diebus 13. atque 14. Septembris iterum ad solemnes tormentorum explosiones versus campum exercitus cum agmine proficiscebatur, quamvis jam pridie 12. Sept. vespere frigus & aestum passus esset, quod autem non indicaverat: sed d. 14. dolores punctorii pectoris cum pulsu duro & pleno ipsum invadebant, quare sanguis ipsi ad $\frac{3}{4}$ mittebatur, simul exhibitis pulveribus resolventibus, qui etiam noctu, dum non dormiret aeger, sumi debebant, ad promovendam transpirationem.

Die 15. autem mane Chirurgus cohortis comperiebat, quemadmodum bis noctu frustra tentatum esset, ut illi pulveres ipsi ex aqua darentur, cum thea vero sumendi facilius. Verum hora quarta pomeridiana, aeger omnem aquam abhorrebat, quin motus convulsivi orirentur, simulac quispiam potum oblaturus ipsi appropinquaret, atque os ejus tetano s. spasmo maxillae firmissime clauderetur. Punctorii pectoris dolores adhuc vehementes erant in sinistro latere, quare iterata vice unciae X. sanguinis detrahebantur, frictiones, fots, vesicatoria, omnia incassum tentabantur. Die 16. Sept. multam salivam

livam spumescensentem reddebat, & quicquid ipsi propius accederet, mordendi cupiditate ferebatur; haec durabant in noctem usque ad horam 12. ubi tum cerevisiam postulans, hujus plenam mensuram strenue ebibebat; interea motus convulsi-
vi perdurabant usque ad diem 17. mane hora 5. qua morte oc-
cubuit.

Post mortem sectione in cadavere instituta, remoto cranio, omnia vasa occipitis sanguine praeternaturaliter turgebant, sinus longitudinalis simul & laterales pleni erant denso congruato cruore, tertio ventriculo cerebri copiosa aqua continebatur, qua etiam glandula pinealis scatebat. Pectore atque abdomine apertis, pulmones item aspera arteria, nec non cor cum suo pericardio in statu naturali conspiciebantur, diaphragma vero vehementer inflammatum, ita ut punctum seu centrum ejus tendineum plane rubrum nil quicquam alboris ostenderet. Ventriculus mire exiguus erat intestino similis, oesophagus superius, qua ab ore incipit, ac inferius manum latam, inflammatum erat.

In hepate observabatur pars inflammatione tacta inter ligamentum umbilicale atque venam cavam. Colon, quod maxime admirandum erat, a caeco usque ad rectum mire flatibus extendebatur, valde inflammatum. Similiter intestina tenuia flatibus expansa turgebant & maxima inflammatione affecta erant; in reliquis omnibus partibus nihil notabile occur-
rebat.

Ex omnibus hisce liquet, morbum illum fuisse veram paraphrenitidem. Defuncti vitae genus, per crebriores exaestuationes, quas subita refrigeria exciperent, in eo acrimonias humorum arthriticas genuerant, quas diutius corpori admissum frigus ad diaphragma ac colon determinavit, atque horum inflammationem produxit. Quibus hydrophobia se, tanquam symptoma associavit.

Berolino Onoldum

missae die 23. Februarii, 1775.

OBSERVATIO XXIII.

Dn. SELLIEN

Perillustri Domino Directori Cothenio exhibita

De

Vehementi laesione calvariae a praecipitatione ex equo quinque vicibus trepano subjecta.

Quidam subpraefectus militum, cui Gasser nomen erat, legionis tum temporis Seydlitzii, nunc vero Pannewitzii, & quidem centuriae praefecti superioris Domini Comitis de Lottum, aetate 38. annorum, Streelae, equo calcaribus subditis, missis habenis, per plateam volucris cursu ferebatur, atque die 2. Octobr. 1773. tanta cum vehementia una cum equo praiceps agebatur, capite contra praeacutum saxum impingens, ut is ipse miles pro mortuo in suum domicilium deferretur, in auxilium advocato Chirurgo castrensi turmalii, qui ibi loci in stativis aderat. Hic, equo delapsus, voce destitutum sensuumque usu carentem deprehendens, extemplo nuncium ad me, cum relatione, breviuscula quidem, sed tamen de morae periculo admonente, misit, atque ipse ille statim aegro satis largam sanguinis copiam, vena secta detraxit. Postridie d. 3. Octobris, jam jam primo diluculo aderam, & aegrum in tristi statu conspiciebam, quare statim ad explorationem properabam, periculum enim in mora erat. Igitur externis integumentis cranii, supra & juxta locum laesum remotis, apparuit fractura quaedam, figura rhomboidali, unum & dimidium pollicem longa aequae ac lata; mox supra apophysin nasalem, & ab utroque latere, ambos sinus frontales, magis vero dextrum afflixerat, ita, ut fracti hujus ossis portio, ab interiori substantia diploetica, in inferiori cranii lamina ubique, circiter una ac dimidia linea largius quam in superiori tabula dehisceret, & ita firmissime sub cranium intruderetur, ut neque vectem inter interstitia adigere, neque levatorio fundi, os loco dimovere

nedum eximere potuerim. Praeterea id frustum adhuc firmiter cohaerebat, cum nasi osse & cum sinu ossis frontis, ita, ut plane immobile esset. Porro conspicuae aliquae fissurae, me iusserunt, utin denudatione partium laesarum ulterius procederem, quo simul etiam dolor, subinde inferendus, unica vice finiretur. Ibi ergo scissuram duorum pollicum in medio ossis frontis, ex transverso suturae coronalis, secundum longitudinem sagittalis ad lambdoideam descendentem, in sinistro osse bregmatis terminatam, inveniebam; reliquas duas scissuras autem non ulterius persequi poteram, ob situm difficilem, qui altiores explorationem prohibebat. Ut autem haec prior investigatio crudelior, ac cruenta esset, ita nihilominus maximo emolumento fuit, respectu obstupescationis, febris vulnerariae, atque tumoris faciei. Sectione non tantum musculus fronto-occipitalis, & musculi supraciliares plenarie discindebantur, sed neque etiam arteriarum aliquot conspicui rami, & ipsius musculi temporalis pars, incolumes manere poterant. Aeger refici viribus videbatur, cum quilibet cunque credidisset, illum doloribus necessario succubiturum; deligatio sicca hanc curationis partem hac vice finiebat; conduplicata lintamina, seu Compressa, ut vulgo vocantur, ex vino tepido cum aceto & aqua coulardi expressa, caput tegebant, & subinde renovabantur. Pulveres temperantes & absorbentes cum chinae cortice, una cum usu potus aciduli & clysterum internam curationem absoluebant. Hisce aeger magis magisque reficiebatur, hinc ego occasionem nactus, ipsum bono animo esse jubebam, fore enim, ut omnia ad ejus commodum sint evasura, quando quidem faciendam operationem cum patientia & animi constantia subiturus esset, nam quod dolorosissimum esset, jam superatum esse; patiens autem nihil horum recusabat. Pulsus neque nimis durus febrilis, neque celer admodum erat. Eadem die post meridiem, ut religato vulnere observabam cessare sanguinis profusionem, ad operationem me accinxi; atque ipsi pro-

prope fracturam & supremam fissuram utrinque duas magnas coronas applicabam, & juxta illas rursus duas alias, ita, ut pyramides tantum duabus lineis a margine distarent, & portio fracti ossis a marginibus coronarum accuratissime tangeretur. Iam nunc ope elevatoriorum integram ossis fracti portionem, intrusam, & etiam ope instrumentorum commodorum scabros angulos inter binas coronas remanentes, & aculeos laesi cranii removere, simul etiam statim meninges a sparsis festucis sinus frontalis dextri purgare poteram. E contrario in parte declivi fissurae praelongae, quae in osse bregmatis erat, idem trepanum applicabatur, quo haec quoque pars supra sinum longitudinalem durae matris ab extravasato cruore liberaretur, atque obviam suppurationi iretur. Ut ut dilaniatum caput hujus viri compareret, cujus os syncipitis aperturam trium pollicum latitudine, una computatis aperturis trepano factis, & $2\frac{1}{2}$. pollices in altitudinem porrectam, habebat, cranio insuper pluribus in locis multis fissuris fatifcente, atque sinu frontali dextro ex toto fracturis comminuto, & orbita utraque fissuris affecta; in quo porro sinus falciformis & ipsa dura mater per vehementiam lapsus plenarie a cranio divulsa erat, & cerebrum quoque procul dubio vehementer concussum fuerat: his omnibus non obstantibus misellus noster aeger, veluti ex orci faucibus ereptus ad animam redibat. Dolor universus in parte laesa, sub cranio atque in ipso cerebro post triduum elapsum plenarie cessabat. Mentis suae optime compos erat, pulsus plane non febrilis, somnus reficiens minime infomniis turbatus; tam secretiones quam excretiones nulla promotione artificiali indigebant; frigus tum calorem & sudorem aeger noster aequae ignorabat, sicut etiam nauseam ciborum potusve, licet equidem inter haec magnam moderationem suadebam, id quod etiam, sub continuo usu supra memoratorum medicamentorum, accuratissime servabatur. Oculi, eorumque palpebrae imo tota facies nullam patiebantur inflammationem, neque tumor ullus aut rubor pallorve aegri aspectum foedabant. Duo Medici & quinque Chirurghi hujus urbis,

quos participes hujus casus feceram, id tanquam rarum & mirum spectaculum considerabant. Una quaeque dies, & nova quaeque deligatio, aegrum juxta & me maxima spe implebant, dum omnia ad animi sententiam contingerent; siccae perpetuo simul & calidae deligationes, bonum pus & praecipue vulneris puritatem procurabant; dura mater ac aperturae cranii, maxime egregia carne opplebantur; ipsa ossa asperitate sua incipientem exfoliationem ostendebant, quare ego horum superficies perforationibus ad id aptiores reddebam. Etiamnum festucae aliquae, sinus frontalis dextri, & aliquot aliae in lamella inferiori ossis cranii sponte jam per suppurationem separabantur, quas facile eximere poteram. Ut autem octo diebus continuis tanta affluerat salutis spes, & nonnisi optima quaeque prognosis instituenda videbatur, sic derepente pulcherrimus futuri eventus, quasi momento temporis permutabatur. Etenim profundius delitescentes causae, sive pus altius absconditum, quo nemo mortalium penetrare posset, cerebro officere oportebat, nec nisi maxime fonticae causae valebant, optimos in futurum exitus in tristes permutare. Febris, tum pulsus parvus, tremulus ac intermittens, noctes insomnes, appetitus prostratus, deliria, labia vulneris arida, ab omni pure libera & collapsa, subsultus tendinum, spasmus cynicus oris; omnes hae in pejus mutationes die 19. post factam laesionem ordiebantur; omnia remedia tam interna quam externa jam opem suam denegabant. Indies pergebat incrementum vehementiae morbi & symptomatum pejoris notae cumulus, & tribus elapsis septimanis vita nostri aegri finiebatur.

Post mortem in ventriculis cerebri, super tentorium cerebelli, & medullam oblongatam, crassae tenacis materiae larga copia reperiebatur, quae adeo firmiter meningibus & ipsi cerebro adhaerebat, ut nulla arte humana removeri potuisset, quoniam talia occupabat loca, quae manus optimi cujusque artificis fugiebant, & forsitan ex ruptura quorundam vasculorum cerebri originem duxisse videtur. Similis autem tenax materia

ria etiam supra ac infra duram & piam matrem ipsi cerebro incumbibat, parique modo quoque inter finum falciformem & super corpus callosum. Item adhuc profunde delitescentes fissurae inveniebantur, a marginibus usque ad ipsas cavitates orbitalium tendentes. Sinus frontalis dexter, ut supra monui, plane destructus erat. Os sphenoidium ac ethmoidium similiter hinc inde fissa erant. Istae fissurae juxta & reliquae laesiones, ex figura adjuncta adhuc clarius cognosci poterunt.

Ergo, nisi quidem concussiones, dilacerationes & suppurationes, in adeo tenera structura cerebri, per validas illas laesiones contigissent, vel etiam iis positis, cerebrum tamen, aliquo modo, a pure liberari potuisset; rarissimum sane exemplum praebuisset hicce casus omnimodae fracturae cranii in integrum restituta, cujus medela bono facta fuit auspicio.

Atque sic quidem se habet hujus aegri historia, quam *Tecum, Vir Perillustris, Regis Potentissimi Clementissimi Borussiae, a Consiliis intimis, tum Directore Acad. Caesariae Nat. Cur. longe celeberrimo, communicare, & mei officii esse, & oblectamento mihi duxi; quippe qui persuasus sum, quod pro cognito abunde mihi, animi, non satis laudandi, charactere Tuo, quo totus erga proximum amore flagras, & etiam exemplis, ex libris aut ore tenus perceptis, delectaris, morborum, sive internorum sive externorum: hinc confido, inquam, fore, Vir Generosissime! ut huncce casum conspectu Tuo dignaturus, atque animo rerum novarum aequae avido, sis accepturus, uti olim quidem assolebas, quando annis belli praeteriti, hanc mihi veniam sumebam, ut Tibi, tanquam supremo Medico castrensi, nobilioris alicujus morbi historiam ex nosocomio nostro, nonnunquam referrem.*

Vale etiam atque etiam. Dabam Ohlaviae, die XXVI. Decembr. MDCCLXXIV.

Delineatio cranii laesi.

Tab. I. fig. 3.

Lit. A. Partis, fracti ossis frontis, circumferentia, immobilis & sub cranio infra intrusae, cujus vera latitudo tres pollices, supra margines superiores orbitae, altitudo vero duos & dimidium pollicem, ab apophysi nasali usque ad futuram coronalem aequabat, simul &

Lit. B. Coronae quatuor, quae applicari debuerunt, quo ossis fracti portio, ossibus nasi firmissime cohaerens, eximi posset.

Lit. C. Apertura quintae coronae applicatae, quo extravasatus cruor, qui sub declivi parte capitis erat, evacuari posset.

Lit. D. Fissura novem pollicum, ab osse frontis ad futuram coronalem petens, terminata sinistrorsum in osse bregmatis.

Lit. E. Duae fissurae, quarum altera a sinistro latere, intra orbitam in tres ramos dividebatur; haec vero, a parte dextra, primo per totum destructum sinum frontalem dextrum penetrans, deinde quatuor distinctis furculis per orbitam dispartitur, sed data prius alia fissura, super os nasi dextrum.

Berolino Onoldum
missa die 28. Febr. 1775.

OBSERVATIO XXIV.**Dn. D. FRANCISCI ZANETTI**

De

Morbo vulgo Pelagra.

Sex circiter abhinc annis inter nostrae Insubriae agricolas utriusque sexus, sed praesertim inter inferiores, & male passos, morbus quidam insaevit ac dilatatur, qui symptomatum ut-

ut plurimum lethaliū varietate novitateque, omnium utique sed praecipue Physicorum animos & studia ad sedulam penitentioremque sui disquisitionem summopere excitat, ut praesentiora, quibus queat occurri, remedia dignoscantur.

Sub aequinoctio vernali plerumque hic morbus subrepat, quando agrestes viri, mulieres, pueri, puellaeque ad culturam agrorum exeunt, a mane usque ad vesperam. Qui ex illis ad hunc morbum procedunt, de insueta quadam corporis lassitudine per plures ante dies seu hebdomadas conquerentes rusticana sua munia vix valent implere; tristes & moesti paulatim fiunt, ac si hypochondriaca affectione distinerentur. Accidit inde, ut cutis color in dorso manuum ac pedum eorum, praecedente distensionis sensu, in rubro-lucidum mutetur tanquam erysipelatosum, qui postmodum per gradus aliquantulum lividus efficitur. Ibi epidermis exsiccatur, continentes tunicae dissiliunt, corrosa cutis in squamulas albas veluti furfuraceas decedit, tandem ad solstitium aestivum omnia in pristinum restituantur. Redit cuti naturalis constitutio, & ni pejora accidant, morbum negligunt agricolae, neque quidquam praeterea patiuntur mali. Haec porro mira sane externae affectionis series, quam leviter attigimus, omne morbi illius, quem vulgo Pelagram vocant, principium atque indicium est.

Proximio anno succedente, vel aliquo interposito juxta majorem vel minorem corporis dispositionem, eodem tempore redeunt symptomata, quae evanuerant, & pari quam ante morbi successu desinunt.

Hac periodica boni & mali alternatione per aliquod tempus progrediuntur Pelagrosi, usquequo vires despumationem humoris inquilini per hanc viam valeant expellere, quibus deficientibus pedetentim invalescit morbus, ac confirmatur. Cutis immutata non ita facile desquamatur, sed lividior fit, rugosior, & quasi callosa, rimisque scatens. Interim represso mali intuitu seminio nervosa symptomatum prorsus crudelium complicatio premit, varieque ludit in aegros. Alii etenim fissuris in lingua,

gua & palato humorem salivalem copiosissimum ad ptyalissimum usque eructantibus corripuntur; alii stomachi ardoribus, cardialgiis, materiarum mordacium vomitibus; alii colicis doloribus, diarrhoeis, dysenteriis vexantur.

Foeminae iisdem magis quam viri subiiciuntur ansis; statim ac Pelagra detinentur, mensium suppressione laborant; imo in quibusdam morbosum virus ad vulvam quoque se extendens, ibi rhagadias multas ab intus creat, quae ex ulceribus sibi adnatis ichorem quemdam evomunt, qui per partes excurrendo irritat, excruciat, inflammat.

Notandum tandem venit, in omnibus Pelagrosis confirmatis post vertiginis caducae speciem diu passam, delirium melancholicum fere semper subsequi, quod gradatim consequuntur nova gravissima, & feralia symptomata: virium defectus nempe, omnimoda quasi motus cessatio crurum, femorumque; diarrhoea colliquativa remediis omnibus contumacissima; summa corporis macies, animi deliquium, quod sequitur mors, nisi hanc ante incurrerint se sponte aquis submergentes, ut saepe accidit.

En brevis & genuina Pelagrae historia repetitis observationibus innixa. Nemo, quem ipse sciam, usque adhuc de hac cutis affectione peculiariter scripsit, neque graphica apud veteres Medicinae, ac Chirurgiae Patres reperitur descriptio. Verum siquidem est Pelagram nonnulla habere symptomata, quae cum scabie ferina, herpete farinaceo, vitilagine, impetigine, lepra Graecorum affinitatem pariunt, sed nequeunt illi morbi huic recte aequiparari (uti cuilibet Physico mature omnia perpendiculari luce meridiana clarius apparebit) & eo magis, quod invicta experientia edocemur, Pelagram etsi confirmatam, ab opposito supradictorum affectuum non solum non ad distans, sed neque per contactum communicari; constat enim tot Pelagrosos in rusticis familiis degere, ac in eodem lecto cum fanis cubare, quin ulla propagetur labes; constat plurimas haberi uxores inveterato morbo vexatas, sano interim marito,

& contra. Num igitur Pelagra, morbus epidemicus, aut endemicus? Neutrum videtur: hic quippe non universim grafatur, nec alicui regioni familiaris est. An morbus sporadicus? Utique: Pelagra enim agricolas in nostra Insubria hic & illic indiscriminatim aggreditur.

Remotam hujus morbi causam indagantes in hac definienda mussitant, haec tamen, si quae hariolari licet, praeter illud ignotum, quod ex aere consequitur, ab alimentis mihi videtur esse petenda. Nemo enim nisi qui hospes in physicis, chymicis, atque medicis est, in dubium vocabit, quod quale alimentum est, talis sit chylus, qualis chylus, talis sanguis &c. Communia Insubrium agricolarum cibaria suapte natura dura sunt, acria, terrestria: scilicet leguminumfercula; pultes ex panico, vel milio decorticato cum aqua simplici incoctae, solo sale, vel quandoque oleo nucum conditae; panis ex secale, milio, ac praecipue ex frugibus, quas Itali vocant *Melga Melgone* o *Grano turco* confectus male coctus, nimisque fermentatus. Aqua simplex pro potu, & haec in quibusdam pagis impura ac lutulenta, interdum, sed raro vinum acidulum ex vinaceis cum aqua dilutis ac fermentatis expressum &c.

Pluribus abhinc annis, mutato, ut ita dicam, Italico coelo summa annonae penuria extitit, paucissimae collectae fruges, & hae fere semper vitiatae, vel immaturae; hinc memorati agrestes viri praeter consuetudinem his minus congruis & insufficientibus alimentis ad arcendam famem uti coguntur. Hoc posito, quis inficias ibit a demptis (conf. *Haller.* ad praelect. acad. p. 455.) & pravis ingestis acrimoniam acidam in corpore produci talem, ut inde morbi chronici & difficiles orientur. (conf. *Boerhav.* instit. med. §. 753. ad 765.) Acria & acida ex intestinis ad sanguinem delata, pruritus, efflorescentias, pustulas, aliosque cutis morbos excitare notat *Swietenius* (de morb. spontan. ex acid. hum. §. 64.) & abunde testatur *Gorterus* (compend. med. tr. 38. §. 63.) Neque ab eadem opinione alienus esse videtur Ill. *Frid. Hoffmannus*, (diff. 11. de *Nov. Act. Phys. Med. Tom. VI.* Q sal.

sal. morbos. generat. in corp. hum. §. 23.) *Acidum, inquit, in massam sanguinis delatum, & cum partibus sulphureis terreis nuptum, degenerat in sal salsum, quod si non rite per universale illud sanguinis evacuatorium cutim, nec non per renes secernitur, & e corpore exterminatur, ulteriori commotione intestina acre simul factum, & ad glandulas subcutaneas delatum, facit ibi rosiones, pruritum, tenuissimarum fibrarum dilacerationem, variasque exulcerationes, scabiem, phymata, cutisque foeditates &c. ad quorum classem reduci debet etiam Pelagra. Insuper si haec acrimonia acida in corpore jam existens per vias, quas sumpsit, amplius non despumatur, imo a causis, quae pergunt agere, ulterius sustentetur, nonne peiores magis quam ante debent produci effectus? Ex morbo morbi fiunt, & licet una tantum sit causa, tamen juxta circumstantias, varios etiam potest effectus parere. Non omnes quippe corporis partes aequaliter sunt constitutae & dispositae, ut aequae facilius afficiantur a causa morbifica; sed cum partes differant structura & dispositione, accidit etiam, ut principium quoddam noxium huic parti non noceat, alteri grave damnum inferat. Non aliter & in Pelagra.*

Remota origo & causa Pelagrae, nisi vere sit, quae hucusque descripta est, non aliam facile dici posse existimarem. Quidquid tamen de hoc, profecto constat ex enarrata symptomatum antecedentium & consequentium qualitate, causam proximam esse humorem tenacem per hyemem eo magis collectum, acredinis haud mediocris participem, qui accedente vernali calore solvitur, ejusque subtilis portio ad cutim usque protracta, per eas partes, quae & magis defatigantur, & soli magis exponuntur, despumatur, sed ibidem subsistens, exhalante parte volatili aperitur in squamulas postmodum diffluentes.

At inquires: Ecce agricolae tantum, non tot miseri, hoc caritatis tempore pejoribus utentes cibis Pelagrosi evadant? Cur item non rustici domi degentes, eodemque victu utentes?

Et

Et morbus iste rura tantum aggrediens, oppidis parcat & urbibus? Cur denique in agricolis periodice in principio recurat, & plane quandoque intermittat, & remittat?

Facile tamen est respondere:

1) Ad morbi cujusdam genesin non una causa remota ex naturalibus & non naturalibus, sed plures in unum principium materiale morbosum ut plurimum debent conspirare. Hinc quos agricolas una cum perpetuis agri laboribus summa premit egestas, facilius invadit Pelagra. In his dantur quaedam occasionales causae ex conditione vitae, & artis suae, quae nec in misera ac rusticana gente, nec in oppidis ac civitatibus habentur. Agrarii quippe aeris inclementiae expositi in agriculturae operibus exercendis, modo australibus, modo septentrionalibus ventis perflati, modo pluviis ac rore nocturno madefacti, terrae exhalationibus suffiti, aestivis solibus torrefacti, ut ut fortes, ac duro e robore nati, tam magnas mutationes tolerare nequeunt; quare modo sudore diffuentes, modo perfrigerati &c. victu prava accedente vitiosorum humorum apparatus cumulant, unde malorum cohors, ac varietas ipsis magis, quam aliis incumbit.

2) Licet jam existentem causam morbus ipse non statim consequitur effectum. Id autem ex eo perspicuum est, quod acida & acria diu quandoque latent in corpore, quin junctis veluti viribus morbum efficiant ostendantque; ex defectu potissimum proportionis movens inter & mobile, quae si desit, effectum ipsum deesse necesse est. Praeterea, quemadmodum causa agens in corpore disposita sit oportet ad agendum, ita ad suscipiendum reagendumque requiritur. Haec si attendantur, non amplius difficile erit judicatu, cur praesentibus licet causis morbificis motus morborum non semper praesentes sint, sed certis temporibus quidam ex iis revertantur.

Paucissimis adhuc attingere juvabit quae de Pelagrae duratione sentiuntur, & de ejusdem cum aliis morbis admixtione observantur. Opinandum itaque videtur cum cl. *Sydenhamio*

(obs. med. sect. v. cap. 4.) morbos certas habere periodos pro occultis illis, atque adhuc incomptis alternationibus, quae ipsius terrae accidunt visceribus, pro varia scilicet duratione, ac aetate ejusdem: quodque sicuti alii morbi jam olim extitere, qui vel jam ceciderunt penitus, vel aetate saltem pene confecti exolvere & rarissime comparent (cujusmodi sunt lepra ac alii fortasse nonnulli); ita qui nunc regnant morbi aliquando demum intercident, novis cedentes speciebus, de quibus nos ne minimum quidem hariolari valemus. Memoratis Pelagrae effectibus varia quoque adduntur peculiariora morborum symptomata, juxta diversas aegritudinum complicationes, aegrorumque dispositiones; unde pessimum est, quoties morbus hic cachexiae, cacochymiae, scorbuto, phthisi, aut hydropi associetur. Inter symptomata hujus morbi familiaria febris nequaquam est, qua si Pelagrosi quandoque corripiantur, id aliunde proficisci necesse est; cum ejusdem febris curationi constans Pelagra ne minimum quidem obsistat.

Ad perficiendam hujus pervicacis morbi curationem Infubres clinici usque adhuc infudant, & licet majori artis industria, cautela & observatione etiam in nosocomiis hanc ipsam procurare intentent, (purgationibus scilicet urgente humorum sarcina, phlebotomiis urgente plethora. Intus diluentibus sive a jusculis ex amygd. d. rad. cichor. lapathi, scorzonerae, hordeo, avena, corn. cervi sarfaparill. paratis; sive a fero helleborato, tamarindato, nitrato, cum antiscorbuticis & refrigerantibus medicato desumptis. Item decoctis ex lignis; pulveribus alcalicis, diaphoreticis &c. Item mercurialibus. Extus balneis & emollientibus, frictionibus, cucurbitulis, localibus &c. praeter tot alia praesidia medica, chirurgica & diaetetica juxta symptomatum exigentiam applicata & distributa &c.) perraro tamen hactenus evenit, ut tam multae peritorum industriae, optatae Pelagrosorum valetudini, perfecte respondeant. Artis ante descriptae beneficio duntaxat effectum est, ut Pelagrae initiatae symptomata ad tempus desinant, confirmatae vero ali-

quan-

quantulum mitigentur; dein incrementum recipiant, pejora etiam accidant, & tandem mors ipsa miserrime consequatur.

Pauca haec de Pelagra scribere existimavi, & Academiae sapientiori examinanda proponere, ut innotescat sub parva epidermidis in dorso manuum ac pedum immutatione morbum exitialem latere, & remedium sibi a conjunctis peritorum studiis tandem exposcere.

Cannobio Onoldum

missa die 12. Aprilis 1775.

OBSERVATIO XXV.

Dn. D. CHRISTIANI RVDOLPH HANNES

De

Spasmo vesicae urinariae lethali ex scabie retropulsa.

Frequens morborum gravium ipsiusque mortis causa est exanthematum tum acutorum tum chronicorum retrogressio. Non desunt in Medicorum scriptis observata, tristes hujus rei testes. Ex sola scabie retrogressa quanta infortunia nata legimus! Apoplexiam ex illa lethalem memorat *Cummes*; lethargum *Simon Scholzius*; maniam memorant *Morandus & Landais*; melancholiam & surditatem *Baldingerus*, qui idem vir epilepsiam inde etiam natam testatur, quam ex eadem hac causa ortam viderunt *Trincavellus*, *Riedlinus*, *Hagendorn* multique alii; pupillae immobilitatem cum visus hebetudine *Guenzius*; amavrosin *Ettmüllerus*; cataractam, amavrosin, febrem peculiarem & exitiosam atque varia alia exanthemata ejus repressioni succedentia *Ludwigius*; pulmonum cordisque inflammationem *Forlani*; catarrhum suffocativum *Schaarschmidt*, *Unzer & Hagendorn*; asthma *Ettmüllerus & Waldschmidt*; phthisis pulmonalis prodromos ipse ego ex hac causa natos vidi, fugatos revo-

cata lenium diaphoreticorum & ex his praesertim florum sulphuris ope ad cutem scabie. Vomitus inde enormes vidit totiusque corporis vehementes commotiones aliaque symptomata, mortem minantia, *laenichen*; diabetem *Weberus*; mictum cruentum *Fridericus Hoffmannus*; hydropem *Waldschmid* & *Deidier*; ictorum *Camerarius*; viscerum concretionem *Delius*; acutam febrem, cui tympanitis accessit, *Morgagni*, qui inde ortum etiam pectoris hydropem & ischuriam narrat; & quot alia alii Medici mala a *Friderico Hoffmanno*, *Hundertmarckio*, *Fickio*, *Kleinio*, *Schlegelio* aliisque recensita.

Vocabar ego aliquo mane in nosocomium militare, ut militi aegroti, annos nato triginta fere, facerem medicinam. Summo stupore affectum illum invenio, ad interrogata nil quicquam mihi respondentem. Tussi sicca, eaque frequenti, illum vexari, doloremque saepius sentire ventris testatur mihi chirurgus centuriarius, affirmantque in eodem cum illo cubiculo jacentes alii aegroti milites, quorum nihil ego ipse experiri poteram ex ore stupidissimi aegroti, qui torvo vultu me adspicit. Tumidum & tensum valde ejus abdomen, praesertim hypochondrium dextrum; deprehendo, tumidosque pedes. Praebuerat illi chirurgus legionarius, qui nunc extra urbem profectus erat, pulveres ex rhabarbaro squillaeque radice confectos, quibus pulverem millepedum jungi jubeo. Vesperam versus nunciatur mihi in maximo vitae discrimine aegrotum versari. Non cunctor adire. Invenio illum diro spasmo tortum, totum ejus corpus ligni instar adeo rigidum, ut nullam ejus partem vi movere ullus adstantium posset. Oculos in orbitis fixos tenet, videntes torvum, os clausum, dentesque sibi firmissime affixos.

Arteriarum pulsus modo erat magnus, modo parvus, modo celeris, modo tardus, interdum intermittens. Facies, quae pallebat antea, nunc intense rubet, turgentque ejus vasa. Non neglectis simul aliis, quae ars jubet, auxiliis, sanguis e vena brachii dextri mittitur opera non facili, qui, lanci immixtus, cute

te tegitur densa, phlogistica. Soluto hoc spasmo, qui vel quadrantem horae fere duraverat, clamores aegrotus edit inarticulatos, quos intendit, quoties ejus ventrem quis tangit digitis. Nunc urina fluit, sed parca, inscio aegrotō. Pulveres illi aliquas moverant desurrectiones ante spasmi insultum. Nec clysmata emollientia, nec fomentationes ventris calidae, nec infriicta illi unguenta ejus diminuebant tumorem. Aucti clamores dolores prodebant auctos. Lustrans denuo aegroti corpus hinc inde obscura ulcusculorum vestigia observo, praesertim circa regionem pubis. Praegressi alicujus exanthematis jam mihi suspicio nascitur, morbumque, qui aegrum torquet, spasimum esse vesicae urinariae, ob suam vehementiam totum corpus in consensum trahentem, atque ab exanthemate retropulso ortum, simulque cerebrum reliquaque viscera etiam sine illo consensu pati, nunc opinor. Omnem interim dabam operam, ut veram morbi causam eruerem, tandemque ex ore praefecti secundarii experior, aegrotum, ex com meatu ante aliquot hebdomades reducem, cutem habuisse scabie foedam secumque portasse unguentum, quo se aliquoties quotidie perunxisset, quoque jam domi patriae fuisset usus, ejusque ope illum brevi fuisse a scabie liberatum, observatum vero fuisse in illo magnum stuporem, quo non laboravisset antea, mejendique difficultatem, tandemque ortum fuisse vehementem hunc aegroti morbum, ob quem in nosodochium esset ductus. Iam mea conjectura abibat in certitudinem. Redit sequenti die, vesperscente caelo, paroxysmus aequae fortis, sed brevius durans. Redit & vespere hanc subsequenti tempore matutino, & nunc sub illo expirat aegrotus.

Quid in corporis interioribus acciderit, sciendi cupidus, in viscerum conditionem inquirō. Pectoris cavum multum continebat aquae limpidae, urinam olentis, quam veram urinam dicerem. Pulmonum lobi, maculis hinc inde colorati lividis, tophos recondebant, quorum aliqui prodebant initium suppurationis. In abdominis cavo similis ac in thorace collecta erat aqua.

aqua. Tumebat valde hepar, in cujus superficie eadem, quae in pulmonibus, apparebant maculae. Ren dexter solito major erat sicut & ejusdem lateris ureter naturali amplior. Sed mirum quantum aucta vesicae urinariae densitas, vel pollicem crassitie aequans, turgentibus ejus vasis cavoque illius adeo coarctato, ut vix unciae fluidi esset capax. Ut cerebrum a sua theca integumentisque liberarem, mihi, ad aegrotorum lectos properanti, omnibusque jam ad sepeliendum cadaver paratis, haud mora dabatur.

Crassitiem illam parietum vesicae urinariae auctam non infrequens calculi, in illa hospitantis, symptoma esse, quis nescit Medicus? *Bonetus, Morgagni, Camerarius, Holtzhausen, Freisius, Müllerus* & alii id suis observatis confirmant. Sed alias etiam hujus crassitiei causas observatores memorant. Ex collecto ad vesicam pure, quod ex ulcerato rene provenerat, illam *Weisus* vidit. Ex spasmico vesicae diuturno *Fridericus Hoffmannus*. Ex vesicae scabie *Ruyschius*. Distinguendum autem esse inter scabiem vesicae & scabiem ad vesicam retropulsam, jure monet, qui de vesicae urinariae morbis erudite disseruit *Christianus Zuberus*. *Cl. de Bingen* vero, dum illam in docta sua Dissertatione de carnositate vesicae morbofa dictae crassitiei causis adnumerat, & hanc ut talem causam non tacet; quam eandem irritationis vesicae morbofae, hincque ejus nati spasmi, saepius recurrentis, & densitatis illius auctae in milite illo veram fuisse causam, nullus dubito.

Forfan mortem avertisset tempestive per artem resuscitata in cute scabies. Paucos Medicos latebunt, quae de scabie artificiali docte disseruit olim *Hundertmarck*, sicut & pauci ignorabunt felices illos effectus, quos ex insita scabie in homine, maximo stupore affecto, expertus est ill. *Mutzelius*, quos vero ab aliis Medicis haud repetitos legi, miror.

Vesalia Onoldum
missa die 11. Maii 1775.

OBSERVATIO XXVI.

Dn. CHRISTOPHORI FRIDERICI SIGEL

sistens

Recensionem binorum casuum tragicorum, qui ex usu radicis cujusdam venenatae, falso pro radice Hellebori nigri venditatae, orti sunt.

Accedunt

Notae radicum Hellebori nigri veri & supposititiarum.

Quo certius constat, vel acutissima sensoria ad virtutes qualescunque plantarum penetrandas earumque infinitas fere diversitates cognoscendas haud suppetere: eo majore digni sunt ii casus attentione, qui vires plantarum plane novas & inexpectatas easque cum salutare tum metuendas, nobis ponunt ante oculos.

Et praeclare quidem de re medica non minus quam oeconomica meritos existimaveris, qui istiusmodi casus justa enarratione persecuti hortantur, ut plantas salutare, quas experimentorum commendat testimonium, adhibeas, at, aliorum damno sapiens, a noxiis abhorreas.

Hi si in notas plantarum characteristicas penitus inquisivissent, easque justae effectuum recensionis junxissent, auxissent certe specificorum numerum, imo tot fere conservassent homines, quot mortem ex ollis hauserunt inscii.

Neque vero ii, qui hoc nostro aevo plantarum, quas terra alit, prope omnium veros characteres, adaequatas definitiones, nomina generica & specifica legesque systematicas dedere, quarum ope tutissima via ad distinctam plantarum cognitionem pervenire licet, nil in hac re fecere reliqui.

Licet enim lubentes gratissimique erga tantos praeceptorum profiteamur, istas leges ad integrarum plantarum cognitionem

onem juvare plurimum: applicare tamen eas ad singulas plantarum partes, ab iisdem aliarum plantarum partibus dignoscendas, ut harum permutatio caveatur, haud novimus. Constat enim, multas plantarum partes sub systema a fructificatione desumptum revocari neutiquam posse.

In hisce casibus, quum experientia teste facillime fieri possit, ut mox habitus externi quaedam analogia, mox vaga nominis determinatio fallat, praesertim si partium quarundam analogia inter diversa intercedat individua, permagni interest, ut omni cura in characteres eorum inquiramus distinctivos, quibus ne partes quidem destitui observamus: exemplo vero sint individua genuina nec dubia, sic falsi, si ad characteres genuini conferatur, mox elucescet ratio.

Solicita ejusmodi & distincta materiae medicae cognitio, praepriis incumbit pharmacopæo. Quanta enim calamitas aegro, quanta Medico & pharmacopæo maxime suboritur, si dubia nec satis cognita hic dispenset medicamenta, aegrotusque pro salutari, quam expectabat, medicina, deleterium accipiat venenum.

In veritatem hujus asserti, leviorum errorum in officinis ex causa supra memorata passim obviorum, plura equidem in medium asserere possem exempla, sed mitto ista, e difficillimis tristissimis casibus unum atque alterum jam allegaturus, quos ex analogia, inter radices veri *Hellebori nigri* & plures isti supposititias ex parte intercedente, originem traxisse, plane non dubito.

Enim vero, omni licet per integrum biennium adhibita opera & solitudine plantae infamis istius radiceis, quae adeo funestos edidit effectus, compos fieri haud potui: fore tamen, ut assequi eam, tandemque palam facere mihiliceat, spem minime abiicio.

Sed nec integra planta, ceterum a nobis desideratissima, ad praesentem scopum opus habemus.

Non

Non a foliis. non a caule jugulati sunt homines, radix est homicida, nec recens illa, sed exsiccata.

Et hanc ipsam habeo ad manus, hanc etiam cum propriae vitae discrimine, sub omnium, qui applicari poterant, sensuum vocavi examen.

Hujus characteres distinctivos investigare satégi, jam nunc, quae ipse didici, cum aliis, iis maxime communicaturus, quorum interest, innocentissima & saluberrima quaevis medicamina aegrotis propinare, id quod nec inutile putaverim, nec ab officio meo alienum.

Supremum in coelis Numen supplex veneror, ut hoc quaecumque tentamen in proximi salutem vergere jubeat.

Historia

Morborum & sectionis cadaverum.

Loc. - d. 22. Nov. 1771.

Praefecturae Ducalis - - novissime praeterlapsa nocte praetor hujus pagi detulit, uxorem Schanzii cujusdam ex vino medicato a Chirurgo - - praescripto, a filio ipsius autem composito, quod hesterno mane hauserit, hora meridiana duodecima mortuam esse: Nec non Chirurgum - - a Schanzio in uxoris agonizantis auxilium vocatum, quam vero jam invenerit exanimatam, tum ut vini medicati innocentiam demonstraret, tum ut adstantes de salva filii re certiores convictosque redderet, hora circiter secunda pomeridiana vitrum ordinarium 3.-4. unciarum ejusdem vini medicati exhaustisse, ex quo protinus vehementissimo correptus morbo, horam circiter 5. vel 6. hesternam vespertinam mortem obierit.

Rebus sic lapsis, laudatissimae Ducalis Praefecturae cura, inspectio amborum cadaverum legalis sectioque instituta est.

Conditio repertorum in uxore Schanzii haec est.

Habitus subjecti corporis longus & macilentus.

Brachiorum pedumque nec non abdominis integumenta maculis caerulefcentibus hinc inde distincta apparuere.

Neque tumor faciei neque intumescencia abdominis manifesta, posterioris vero durities observata.

Per totius tergi decursum suffusus ruber caerulefcentis color apparebat, absque ullo putredinis signo.

Abdomine aperto, vasa omenti & mesenterii sanguifera, praesertim ad nexum cum intestinis, sanguine coagulato impleta & turgida exstitere.

Totus intestinorum canalis valde inflammatus plenusque flatuum, excrementorum vero expers inveniebatur.

Iecur, praecipue vero ipsius sinister lobus, durum valdeque inflammatum.

Vesica fellea, multo, aquoso, limpido, rubicunde-fusco-lutei coloris felle repleta.

Ventriculus penitus collapsus, in extrema aequae ac interna superficie valde inflammatus, nuspium vero perrosus.

Vasa ejusdem sanguifera nigro coagulato sanguine turgabant & hinc inde maculae lividae videbantur.

Tunica ventriculi villosa penitus abrafa conspiciebatur.

Cavum ventriculi, praeter majus cochlear liquaminis dilute ex luteo rufescentis inodori insipidique, nihil continebat.

Pharynx cum oesophago nonnullis caerulefcentibus notatus fuit maculis.

Bini pulmonis lobi, plumbei erant coloris & per totam fere superficiem maculis intense caeruleis insigniti, ceterum plurimum tumentes & nigro coagulato sanguine materiaque purulenta repleti, valde inflammati nec non a tergo adnati.

Cor magnum, ventriculi aequae ac auriculae ejus, vasa coronaria & arteria magna cum vena cava aliisque vasis sanguiferis cruore nigro, ex parte & coagulato, turgebant.

Ventriculus cordis sinister polypum tres uncias longum aiebat.

Caput,

Caput, respectu, quod praeternaturale in isto nihil, perspecta vero mortis causa in pectore & abdomine apparuerit, non apertum est.

Peracta inspectione sectioneque cadaveris, ex mariti, filiae aliorumque affinium ore & phaenomenorum tum antecedentium tum concomitantium ratio erat experienda, quae breviter est:

Uxorem Schanzii quinquaginta quinque annos natam, jam per aliquot annos valetudinariam, a 3. inde vel 4. mensibus omni mane tussi conatuque vomendi, vesperi vero frigore & lassitudine corporis vexatam, jam pluries Chirurgum - - adisse, ut morbo ipsius, quem vocabat hystericum, mederetur. Absente nuper Chirurgo - - filium ejus species ad consuetam patris formulam pro vino medicato ipsi composuisse, de quorum infuso die 19. hujus 2. modicos exhauserit cyathos. Effectus eorum *ἀνω καὶ κάτω* subsecutos, fuisse tam vehementes, ut valde debilitata inde & lipothymica evaderet, dieque subsequente usum infusi lubenter negligeret; die vero 21. hujus & ejus quidem hora post matutinam octavam dimidia, exhaustam cyathi partem saltem dimidiam, causam tamen fuisse, cur post paucissima temporis momenta tum vehementissimis torminibus, anxietate praecordiorum, atrocissimis vomendi conatibus vomitibusque largissimis ipsis, sanguinis quidem expertibus, correpta, tum etiam subsultibus tendinum, veris convulsionibus & lipothymia vexata, hora demum 12. animam efflaverit.

Formula Vini medicati haec fuit :

R. Fol. fenn. el. ʒvj. rad. ellebor. nigr. ostrutii, pimpinellae, cort. aurant. sem. anisi nostr. foenic. aa ʒij. Hb. trifolii fibrin. Mj. crem. tartari ʒij.

ppt. m. d. s. die Haelffte mit 3. Schoppen siedend Wasser anzubringen und eine halbe Maas Wein kalt nachzugießen.

Chirurgi - - cadaver sequentia ostendebat phaenomena.

Corpus mediae longitudinis, membris robustis.

Abdominis, binorum pedum brachiorumque integumenta multis caerulefcentibus rubicundisque maculis obsita.

Facies cum collo manifeste tumebat, abdomen non aequae, sed durum apparebat.

Tergi totius ambitus colore intenso rubro violaceoque suffusus.

Abdomen apertum sanguifera omenti & mesenterii vasa cruore coagulato repleta in conspectum dabat.

Intestinorum universa compages valde inflammata, plena flatuum, prorsus vero expers excrementorum.

Hepatis iusto majoris superficies superior valde inflammata, dura, inferior plumbei coloris.

Vesica fellea magna, multo felle lutei ex fusco coloris repleta.

Ventriculus inflatus & vasa sanguifera superficie ejusdem exteriore plena spissi coagulati sanguinis.

Interior ejus superficies ex toto inflammata & ex parte cruenta.

Tunica villosa tota decorticata.

Pharyngis & Oesophagi superficies manifeste inflammata maculisque caerulefcentibus insignita.

Ventriculi cavitas praeter dimidium cochlearis de liquamine rubicunde fusco viscoso nihil continebat.

Diaphragmatis, splenis, renum & vesicae conditio, insoliti nil monstrabat, excepta vesica, quae spasmodice contracta, dura, parva penitusque vacua erat.

Bini pulmonis lobi, quorum sinister pleurae totus fere adnatus, valde inflammatus & cruore coagulato spisso & materia purulenta scatebant.

Cordis ventriculi & auriculae multo spisso & plurimum coagulato sanguine turgebant.

Sanguis in aliis majoribus vasis sanguiferis contentus, similiter spissus atriq̄ue coloris deprehendebatur.

Cranio aperto observare licuit sanguifera substantiae corticalis cerebri vasa multo coagulato sanguine itidem turgere.

Ventriculi bini anteriores cerebri, praecipue vero sinister, multum feri condebat extravasati.

Vasa sanguifera plexus choroidei plus justo sanguine repleta fuere.

Iam de Chirurgo.

Hunc, relatum est, quadraginta duos annos natum, vino medicato vix hausto de praecordiorum anxietate, spasmis nervorum, tremore membrorum valde conquestum esse, & quum de veneni in vino praesentia non amplius dubitarit, ut id quam ocyssime involveretur atque excerneretur, multum butyri in aqua calida soluti nec non olei olivarum ingurgitasse, nihilominus tamen, licet vehementissimi vomitus cum sedibus quam plurimis sint infecuti, sensim debilitatum, horam circa 5 - 6. absque convulsionum manifestatione mortem obiisse.

Ex praedictis licet infusi vis venefica satis manifesta fuerit, Cel. tamen Inquisitor eam & in cane exploraturus erat. Alacris ergo satisque robusti canis gulae uncias quatuor ejusdem infundendas curavit, moxque in illo observare licuit conatus vomendi, primo spumam albam, dein vero infusi partem exturbantes.

Tremor totius corporis, plures vomitus dejectionesque alvi subsequabantur. Haec inter phaenomena canis paralyticus visus parum adhuc progredi tentans, intervallo trium primorum ab infuso accepto horae minorum, periit.

Cel. Inquisitor istius loci Physicus, numquid arsenici, mercurii sublimati vel tartari emetici ex errore Chirurgi juvenis infusum intraverit, suspicabatur: per liquores vero, quos vocant reagentes, nullius horum praesentia detegi poterat.

Hinc

Hinc non potuit non Illustre Collegium Archiatriale radici, quae sub radicis Hellebori nigri nomine infusum ingressa est, omnem tribuere culpam, quod iudicium quam verum, quam solidum sit, recentiores casus aliquot iique non minus tragici testantur.

Superfedeo tamen istis recensendis. Unum liceat addere & narrare, quae ex mera famosae radicis delibatione ipse perpeffus sim incōmoda.

Quum exemplaria haberem radicis, & hujus, quae homines modo dictos & istius, quae alios alibi necavit, experiendi eram cupidus, an utraque ejusdem sit saporis, habitus licet externi analogia id confirmare videretur.

Hora itaque quarta pomeridiana de ambarum specierum fibris tantillum dentibus contrivi & linguae caute admisi. Utraque eundem linguae impressit saporem, primo non admodum nauseosum, parum austerum, postmodum vero urentem & vellicantem. Molesti sensus impatiens omnem mōvi lapidem; iteratis vicibus os elui frigida, lac dulce cremoremque illius aliquamdiu ore detinui idque & aceto forti, ol. amygdalarum nec non spiritu ceraforum tentavi, sed incassum omnia. Ardorem ac vellicationem in ea parte linguae palatique, quam radix attigerat, ne minimum quidem diminuta deprehendi. Animadvertens itaque quam difficulter verum antidotum admittat hocce venenum, felicem clanculum me depraedicavi, qui tanta cautione usus, tam exiguam linguae partem tanto veneno attigissem.

Ex affecta linguae palatique parte latex frigidiusculus continue stillaverat, quem tantum non semper ejicere consultum duxi.

Tandem in levem talem molestiam non amplius animadvertens, nec mali quid metuens, hora sexta vespertina medicamina quaedam componere volui, laborem vero vix aggressus, horrore ingenti per totum corpus ac vertigine me correptum fensi.

Degustationi radice, cum cautissima fuerit, causam adscribere plane dubitavi; ad coenam vero vocatus, cum omnia esculenta vinumque adversa mihi esse deprehenderem conatusque vomendi sentirem, conjugis optima voto, ut Cel. nostri *Physici, D. Consbruchii*, uterer consilio, haud amplius resistere consultum duxi.

Is adveniens, cum paucis abhinc horis me vidisset incolumem, praesentia morbi phaenomena veneno adscribi posse ac debere omnino arbitrabatur. Omnium ergo primum suasit, ignota etsi veneni qualitas esset, demulcendi & involvendi causa, largam recentis lactis copiam exhauriendam, denique & aquam tepidam largiter potandam.

Horripilationes creberrimae, anxietates praecordiorum, vertigo, magna virium prostratio, risus frequentes ad alvum & vesicam tenesmoidei subsecuti continuarunt, emeticum itaque ex *ipecacuanhae* $\mathfrak{D}$. & cremoris tartari $\mathfrak{B}$ ut sumerem, suavior fuit.

Hauftus hic emeticus multam quidem ingurgitatae aquae lactisque copiam exturbavit, magna tamen capitis turbulencia levesque membrorum & oculorum involuntariae distorsiones tandemque lipothymia insequabantur.

Cutis erat sicca, nec sudor prima nocte, quam totam insomnem transigebam, fervente largo *Theae* infuso provocari poterat.

Insequente die, lipothymia torsionibusque membrorum cessantibus, anxietates praecordiorum & intumescenciam abdominis cum appetitus magna prostratione adhuc sensi: Mixturem ergo ex aquis carminativis, anima rhei & tartaro tartarifato sumendam praescripsit *Celeberr. Medicus*. Hoc haustu usurpato, appetitus quidem rediit, sed tertia jam vice, hora quarta pomeridiana redibant horripilationes, vertigo, lipothymica passio, quae vix verbum facere mihi permittebant lectoque affigebant. Adgressum hujus paroxysmi ex singulari tensione vel pressione occipitis percepi.

Conspiciens Cel. Medicus febrem hanc symptomatibus afflicti systematis nervorum stipatam esse, nunc cortice peruviano rem agere voluit. Ipfus ergo consilio unciam dimidiam corticis alcoholifati optimi 16. horarum spatio devoravi, effectu autem haud optato. Horripilationes quidem non amplius manifestae, sed ingens calor capitis, major anxietas, inquietudo & prostratio virium subveniebant, appetitus etiam subsequente die erat imminutus; usum ergo corticis continuare minus consultum duxit, essentiam succini Gmelini, ut summum nervinum, utilem existimavit. Hac ad octavum usque diem usus, percepi quidem omni vespera vertiginem subitanam, virium prostrationem, sed indies imminutos paroxysmos: duodecimo tandem ab invasione die aquam laxativam Viennensem larga sumsi dosi, paroxysmo per Dei gratiam non amplius redeunte.

Mira sane & stupenda ex dictis patet radicis hujus efficacia, non minus vero mireris diuturnum affectae linguae palatiquae ardorem & vellicationem per 14. dies continuantem. Haec tamen notandum, quod lingua mea anteriore parte, quam radice attingi, me antea incio, fissuras egerit scorbuticas, per quas venenum vasis fortasse majusculis venosis eo facilius sese insinuare potuit.

Inquisitio in causas toties adulteratae radicis Hellebori nigri.

Vegetabilium vix ulli tanta fuit famae vicissitudo, quanta in nigri observatur hellebori specie.

Ejusdem vetustissimis temporibus celebratissima radix postmodum ob varios finistros, quos ediderat effectus a multis dubiae ac incertae virtutis habita, funestorum denique eorumque iteratorum casuum, ejus usum secutorum, causa, a pluribus ad infamiam nunc penitus delata, deprehenditur.

Causam tam diversorum effectuum ac factorum, quamlibet id a pluribus iisque clarissimis viris fieri videatur, abs me impetrare non possum, ut e climatis vel foli diversitate repetam & uni eidemque hellebori speciei adscribam.

Alpibus Stiriae, Helvetiae, Tyrolis, Angliae, quibus nostra planta indigena, vix tanta accenseri poterit foli coelique differentia & potestas, ut eandem plantam dictarum Alpium aliae mitissime alterant, aliae blande laxante, aliae letifera imbuant qualitate.

Quaenam Anticyrana, *Hippocrati* sacra illa hellebori species fuerit; quoniam veteres delineationem botanicam neglexerunt, aenigma manet solvi nescium.

Nostrae interim officinalis per plura jam secula gaudemus iusta descriptione & accurata fatis delineatione a *Carolo Clusio*, *Matthiolo*, *Pecklino*, *Rudolpho Camerario* aliisque orbi propolita, atque a compluribus, e quibus *Freindium* ac *Meadium* nominasse sufficiat, comprobata, quam si pharmacopolae semper habuissent ob oculos, certe tot aliarum plantarum radices helleboro non essent substitutae.

Hocce vitium haud solius seculi nostri tribuendum iniquitati, cum seculis jam abhinc duobus *Carolo Clusio* ac *Matthiolo* de eo conquerendi iusta fuerit causa.

Neque vero mirum, pharmacopoeos olim sensim evasisse dubios & ancipites levitatisque huic obnoxios, cum ejusdem seculi Eruditi de vera *Hippocratis* specie ipsi dubitaverint & *Matthiolus* cum *Clusio*, Helleborum nigrum *Linnaei*, *Lonicerus*, & *Tabernaemontanus* Adonidem vernam *Linn. Remb. Dodonaeus* vero, *Astrantiam* *Linn. spec. 1.* pro illa vera *Hippocratis* specie, aestimaverint.

Nostra aetate, cum hellebori variae dentur species, plures vero diversarum plantarum radices, hellebori nigri radicem speciem mentientes inveniantur, easque ab infimae fortis hominibus, mox sufficiente cognitione destitutis, mox lucris fame captis, colligi in propatulo sit: Adde, quod aromato-

polarum plurimi vel ob negotiorum cumulum, vel alias ob causas, etsi genuinae speciei saepius calleant notitiam, vix tantam in emendis his a rhizotomis adhibeant curam, quantam rei & difficillime cognoscendae & maxime momentosae sufficere censemus: non est, quod miremur, & in nostris subinde pharmacopoliis diversas, hellebori nigri nomine insignitas radices esse reperiendas, inprimis si pharmacopoeorum patriam eas haud alere compertum, & ab exteris petere, illis necesse sit.

De eodem fati genere Cel. B. *Erhard* jam 16. abhinc annis in historiae plantarum oeconomicae Part. VII. p. 12. valde conquestus est. Dolet ibidem necessitatem ab egregio, ut dicit, medicamine, ellebori nigri scilicet radicibus, abstinendi, quod pharmacopoeis istius loci, ab aromataris plerumque veratri nigr. Dodon. III. istarum loco mittantur. Easdem, quin majores, de hac re in ejusdem libri Part. X. p. 162. dignissimus ejusdem successor querimonias jaetat. Haud-falsas vero istas ellebori radices, multo minus Veratri nigri D. III. esse putat, sed a climatis terraeque diversitate vim purgantem & in vera specie ad drasticam imo venenosam qualitatem exaltari posse, existimat.

Plura de ancipiti saepissimeque funesto radicum ellebori usu, quae passim in operibus eruditorum legi possunt, haec repetere superfedeo, in characteres autem tum veri hellebori nigri radicum, tum earum, quae illis substitui consueverunt, indagare earumque notas characteristicas patefacere eo magis operae pretium putavi, quo minus in pharmacopoliis verae inveniuntur ellebori nigri radices, saepius vero falsae, perniciosae, quin interdum venenatissimae & hoc quidem absque omni pharmacopoei culpa.

Pharmacopoeum enim, cui ab exteris petendae sunt radices, quid juvat systema plantarum a foliis vel partibus fructificationis desumptum? haud recentes is expetit sibi plantas, sed radices siccatas, quas accipit caule folisque orbatas.

Notis ergo radicum certioribus characteristicis & in ficcis inveniendis, instructus ille sit necesse est: Utrum vero saltim de hellebori nigri veri radice, ut de falsis, quae ei supponuntur, taceam, ejusmodi unquam datae sint notae, valde dubito.

Omnes nimirum & celeberrimorum auctorum, quascunque reperire licuit, definitiones, eas solummodo radices fibrosas, vel fibras ex eodem capite prodeuntes, appellant.

Quam vagus vero, quamque communis toti radicum fibrosarum classi sit iste character, neminem latet.

Magna adhaec de tenuitate & crassitie fibrarum inter auctores discrepantia, tam necessariam cognitionem radicum difficiliorum adhuc reddit: alii enim tenuiores, alii crassiores fibras praefereudas dicitant, cum contra alii, in sola terrae climatisque diversitate majorem minoremve crassitiem illarum quaerant. Pharmacopoeus itaque licet dexterrimus & cum omni agens sollicitudine ac circumspeditione, nisi veri hellebori plantam ipse coluerit, ejusque probe sibi notaverit characteres, non poterit non in dubio versari quam periculosissimo.

Radices fibrosas ita definire, ut & siccae a se invicem dignosci queant, difficillimam rem esse, satis expertus sum, multosque insuper dari, qui forte eam plane frustraneam habeant, praevideo: nimirum quod siccae radices plerumque mutilatae, fibrarumque certe characteribus destitutae sint, priusquam pharmacopoeae veniant in manus.

Verum enim vero, negare quamquam nolim, omnes fere ficcas radices fibrosas esse mutilatas, neutiquam tamen eas omnibus notis orbatas esse dixerim.

Etenim inter copiam, quam solent pharmacopoei ab exteris vel rhizotomis accipere, aliquot saltim radicum individua vel scapi petiolorumque receptaculi, vel hybernaculi, vel fibrarum characteres monstratura, plurima vero caudicis notas retinentia, observari poterunt.

Inter hæc, dicam, quæ minus mutilatæ sunt notisque adhuc gaudent characteristicis, atque inter superstitem copiam comparatio partium fiat necesse est, & analogia totius copiae, nisi quidem nimium fractæ mixtaeve variarum radicum sint fibrae, elucefcet.

Notae characteristicae

Radicum Hellebori nigri veri & supposititiarum.

Plantas, quarum radices Helleboro nigro vero supponi solent, quum Botanicis satis cognitæ & a pharmacopoeis non colligendæ sed fugiendæ sint, ne sim longior, non delineabo: radicum saltim illarum notas, quas possum exactissimas, daturus.

Quum vero patria nostra haud alat helleborum nigrum verum, ni passim in Botanophilorum hortis colatur, ut veræ speciei magis innotescat character, descriptionem, quam in historia plantarum Cap. IV. dedit *Iohannes Baubinus* non male hic collocatum iri opinor.

Helleborus itaque, qui *Linnaeo*, scapo subbifloro, foliis pedatis, Syst. Nat. gen. 622. spec. 2.

Casp. Baubino 186. Helleborus niger flore roseo.

Clusio autem, Veratrum legitimum, audit, a *Ioh. Baubino* hisce describitur verbis:

„Helleborus niger flore albo interdum etiam valde rubente, radicem habet numerosis fibris, vulgari paulo crassioribus, donatam: Folia a radice pediculo spithamaeo, crasso, succulento, tereti, punctis purpureis ut Dracunculi majoris, notato appensa, divisa ut plurimum in folia novem viridantia, laevia, rigidiora crassioraque quam in vulgari flore viridi, lata, obtusa serrata. Pediculi singularium foliorum ut & averfi folii nervus, purpurascens: inter folia flores occultantur pediculo plurimum palmari & sesquipalmari succulento & maculento ex foliis quinque can-

„candidis, ungue purpurascens extrinsecus, subrotundis,
„striato venularum discursu praeditis ad florisimum foliolum
„oblongum integrum, paulo inferius aliud tanquam vagina
„interdum divisum in plura: Floris medium occupant stami-
„nula multa lutea brevique cum corona 10-12ve tubulo-
„rum virentium, succedunt filiquae corniculatae intortae,
„septenae, in quibus semen fit interdum, ut eunte in semi-
„na flore, ejus folia tam intus quam extra colorem contra-
„hant ferrugineum.

Descriptioni huic hellebori nigri veri, promissas addo
radicum ejusdem, a caulibus & foliis separatarum, notas chara-
cteristicas, quas sequentibus eadem de adulterinis Helleboris.

Helleborus niger *imm.* S. N. gen. 622. spec. 2.

Helleborus niger officinarum verus.

Radice hujus caudex articulatus, ramosus; ramis bre-
vissimis, 2-3 articulis, ex omni latere provenientibus, do-
natis.

Ramorum quilibet imus articulus, a quo scapus & petio-
lus decesserunt, acetabuli instar excavatus apparet.

Articulorum longitudo valde inter se differt: nam alii ejus-
dem sesquilineam, alii 2. ad 5. lineas Paris. habent. Crassities in
recentium utraque extremitate 2. vel 3. linearum, in siccarum
sesquilineae duarumve. Pars media earundem parum attenuata.

Fibrae ex articulationibus copiosae proveniunt, ex me-
dia attenuata earundem parte, pauciores; omnes glabrae, te-
retes.

Eadem in annosioribus radicibus, ubi rami articulati val-
de coacervati sunt, saepius contortuplicatae.

Carnosiores & annosiores fibrae a spithama ad pedem lon-
gae, crassitie culmum hordei parum superantes, reliquae cul-
mum zae aequantes. Extremitates earundem ramis capilla-
ribus praeditae. Juniores fibrae ramis destitutae.

Fibrae ex siccatum radicum vel tertiam partem tenuio-
res sunt recentibus, rugosae & incurvatae.

Color recentibus pallide fuscus, ficcatis fusco nigricans.
 Substantia fibrarum carnosa, haud lignosa, fragilis.
 Sapor acriusculus, herbaceus, dulcedine quodammodo
 mixtus, minime amarus.

OBSERV.

Haec dicta hellebori radix, quam *Codronchius* & *Rolfinckius* veram illam *Hippocratis* speciem esse contendebant, omnibus fere celeberrimis Medicis ducentos jam ultra annos, quamvis priorum sententiae repugnarent, legitimus officinarum Helleborus niger audit.

Rarissime vero haec species occurrit in officinis, neque facile ab aromatariis impetranda.

Helleborus vaginis foliaceis digitatis, flore virente. Hall.
 Helv. 317. nr. 1.

Helleborus caule multifloro, folioso, foliis digitatis (viridis) Linn. S. N. sp. 3.

Helleborus niger hort. flore vir. Bauh. P. 185.

Plantae hujus radici eadem fere conditio notarum quae hellebori nigri radici, excipias modo, quod gemmas parum crebriores, fibras largiores, sed breviores, teruiores nigrioresque emittat. Difficillime igitur ea a priori esset distinguenda, nisi sapor amarissimus valde nauseosus majorque acedofatis eam discerneret.

OBSERV.

Notari hic meretur, omnes, quos legi, materiae medicae scriptores, hunc, quem in viridis hellebori radice observavi saporem, verae nigrae supra descriptae hellebori speciei tribuere. Uno *) *Iacobo Rudolpho Camerario* mihi assentiente.

Harum radicum multus est usus & ab aromatariis Francofurtensibus veri hellebori nigri radices putantur.

Helleborus vaginis pallidis, vix ferratis, flore virente. Hall. Helv. 317. nr. 2.

Hel-

*) Vid. ejus Differt. Helleborus medice delineatus. 1684.

Helleb. caule multifloro, folioso, foliis pedatis Linn.
Syst. Nat. gen. 622. sp. 4.

Helleborus niger foetidus. Bauh. Pin. 185.

Haec planta gemmis, non ex radice sed ex trunco articulato erumpentibus, multiplicatur. Radicis caudex non articulatus, capite simplici praeditus, lignosus, saepius flexuosus, longitudinis quandoque pedalis, crassitiei superne pollicaris, ramis crassioribus divaricatis, fibris ramosis capillaribus: saepius etiam, praesertim junioribus, simplex fusiformis, fibris ramosis hinc inde coacervatis.

Substantia, tam caudicis quam fibrarum, semper lignosa.
Color ficcatis ex nigro griseus.

OBSERV.

Ut ab hac radice sibi praecaveant pharmacopoei, in diversis scriptis monentur: eas autem vel nunquam vel rarissime officinas intravisse, persuasum est mihi, quum habitus hujus radiceis quam maxime recedat ab hellebori nigri & viridis radicum habitu.

Adonis perennis dodecapetalos Hall. Helv. 319.

Adonis flore dodecapetalo fructu ovato, (vernalis)
Linn. S. N. gen. 618. spec. 2.

Helleborus niger tenuifolius, Buphthalmi flore Bauh.
P. 186.

Radiceis hujus caput brevissimum. Caudex non articulatus, a gemmis vero ad omnem directionem quotannis provenientibus ramulis brevissimis auctus, nodosus.

Fibrae ex basi gemmarum provenientes simplices, copiosae, carnosae, 8-12. pollices longae, radicibus annosioribus contortuplicatae.

Color recentibus e nigro spadiceus, ficcatis nigerrimus.

Odor nauseosus, fortis.

Sapor acris, amarus, dulcedine parum mixtus ut in agarico.

Hybernaculum fere planum, bracteatum.

Substantia fibrarum carnosae, non lignosae, ideo fragilis.

OBSERV.

Quod radix haec in Saxonia superiori & in Gallia pro vero Helleboro usurpetur & optime quidem priori substitui possit, Celeberrimus *Vogelius* perhibet in Hist. Mat. medicae pag. 195. Me ipsum quoque illam olim a Francofurtanis accepisse & veri loco divendisse fateor.

Actaea racemo ovato, fructibusque baccatis, (spicata)
Linn. S. N. spec. 1.

Aconitum bacciferum C. Bauh. P. 182.

Christophoriana Dodon. purg. p. 231. Clusii hist. 2. pag. 86.

Caudex radice hujus articulatus, ramosus, ramis, hellebori nigri plerumque longioribus & ex pluribus quam tribus articulis vel ex eodem latere vel ex alternis oppositorum laterum articulis erumpentibus, constat.

Receptaculum scapi petiolique acetabuli instar excavatum ut in Hellebori nigri & viridis radice.

Fibrae crebriores ex infimo ramorum articulo, sparsim vero & parcius per effoet. caudicis decursum proveniunt.

Omnes sunt ramosae, ad extremitates ramosissimae capillares, quarum maximae culmum zae aequant.

Colore cum hellebori n. radice conveniunt.

Substantia lignosa, fibrosa, minus fragilis.

OBSERV.

Radix haec ob magnam habitus externi analogiam, quam cum helleboro nigro habet, ab eo difficillime discerni potest, nisi auctus articulorum numerus, ramorum directio, rami fibrarum & substantiae fibrarum lignosa indoles respiciantur. Omnium frequentissima ideo etiam occurrunt in officinis, quum in uno vere plures centenarios earundem ad Bahlingam & Tuttlingam effodivisse rhizotomos, certior factus sim.

Astrantia foliis quinquelobis: lobis trifidis. Linn. S. N.
gen. 290. sp. 1.

Helleborus niger faniculae folio major. B. P.

Helleborus niger verus Dioscorid. & R. Dodon.

Caudex radice simplex, fusiformis 2-3. pollices longus, articulatus, articulis vix dimidiam lineam longis, fibris per omnem superficiem confertus, 3-4. pollices longis, ramosis, filiformibus ramis capillaribus brevibus donatis, coloris ex fusco nigricantis.

Hybernaculum plerumque filamenta mollia (scapi petiolorumque reliquiae,) cingunt.

OBSERV.

Raro indagantur arhizotomis hae radices, quamvis minus peccent, si has aliarum loco substituunt, quum Illustris ab *Haller* in Enum. Stirp. Helv. p. 440. mitiorem in illis vim purgantem, quam in ipso *Helleboro*, animadverterit.

Helleborus caule plerumque unifloro, petalis & siliquis plurimis. Hall. Helv. 218.

Trollius corollis conniventibus, nectariis longitudine staminum. (Europaeus) L. S. N. gen. 620.

Ranunculus flore globofo. Dod. purg. 287. sp. 1.

Radici hujus plantae brevissimum caput, nullusque fere caudex: ex basi saltim gemmarum copiosae fibrae 6-7. pollices longae in terram descendunt, quae quoad maximam crassitiam culmum secalis aequant & per totum decursum ramis multis compositis, ad extremitates vero iisdem copiosissimis decompositis praeditae sunt.

Hybernaculum exsiccatum bracteatum & conicum, a putrefactis petioli & pedunculi relictis fibris velut setis circumvallatum est.

OBSERV.

Haec radices saepius circumferre rhizotomos ex cujusdam rhizotomi ore mihi relatum est, qui eas effectum multo mitiores esse, quam *Aetnae* radices putabat.

Aconitum foliorum laciniis linearibus, superne latioribus, linea exaratis. (Napellus) Linn. S. N. 603. spec. 3.

Aconitum caeruleum, f. *Napellus*. Bauh. Pin. 183.

Caudex radice polymorphus, tuberosus, mox globosam, mox conicam referens figuram: hinc inde fibras copiosas, ramis supradecompositis praeditas, emittit.

Fibrarum crassities culmum zae maximam partem aequat, longitudo 3-4-5. pollicum.

Color siccatis nigro griseus.

Hybernaculum siccatis vix conspicuum.

Substantia non lignosa, fragilis.

OBSERV.

Ne radices hujus plantae pro *Helleboro nigro* adhibeant pharmacopolae, id quod jam saepius factum & annotatum sit, monet *Schulzsius* in *Thef. Mat. med.* p. m. 151.

Plantae anonymae radix venenatissima.

Radice hujus caudex glaber, non articulatus, junioribus fusiformis, annosioribus pyriformis. Priorum maxima diameter 3-4. linearum, posteriorum 6-8-9. linearum. Utriusque longitudo, usque ad extremitatem in fibras desinentem, pollicem unum & dimidium vel duos plerumque aequat.

Fibrae semper binae approximatae per omnem caudicis ambitum sparsim proveniunt; longitudinis 6-8. pollicum, crassitie culmum zae aequantes. Rami fibrarum rarissime observantur, nisi in extremitate, ubi tenuissimi extant compositi, capillares.

Hybernaculum bracteatum, vix conspicuum, planum uti in *Anemone* radicibus.

Color crassioribus fibris fusco-nigricans, tenuioribus fusco-rubens.

Substantia solida, non vero lignosa, valde fragilis.

OBSERV.

Venenatissimam descriptae modo radice vim non solum supra dicti sed & eodem anno in variis Wirtembergiae locis usum ejus insecuti & observati casus funesti uberrime confirmant.

An haec eadem forte hellebori radix, quam Cel. B. *Erhard* & eximius ejusdem successor atro carbone notarunt?

Viribus enim conveniunt, & tenuitas & color rubescens fibrarum utriusque competit radici.

Quum adulteros inter helleboros vix detur fortissimum tale venenum, quod minutissima adeo portione, eaque vel coquendo extracta, tam certam inferat necem ac nostra radix anonyma, & binos illos casus funestos, quorum alterum *Illustr. I. B. Morgagni* *) ipse observavit, alterum vero ex *Guil. Fabricio* **) allegavit, non possum non eidem radici adscribere: nam plantam, infamis hujus radicis, *Wirtembergiam* forte haud solam, sed & alias regiones Europae protulisse & nocivos ipsius effectus expertas esse, verisimile est.

Eam igitur investigare tam indigenis quam exteris, quibus nempe tristissimos ejusmodi casus praecavere curae cordique erit, omnino operae pretium videbitur.

Quam ego curam & operam, etsi frustra per biennium in hac re impenderit, eandem tamen etiam in posterum me adhibiturum &, quamprimum mihi licebit, plantae nomen characteresque indicaturum esse, spondeo.

Vaibinga Onoldum
missa die 11. Junii 1775.

Scholion.

Deleterii effectus radicis, cujus in observatione praecedente fit mentio, non poterant non me monere, ut copiam quandam ejus, quae usurpata fuerat, si adhuc haberi posset, rogarem. Accepi postea nonnulla exemplaria, atque cum honoratissimis Collegis communicavi. Varias tum radices vegetabilium, e classe toxicorum, consideravimus, & e terra ineunte autumno effodimus, unde demum collatis sententiis, & comparatis ipsis exemplaribus, abunde patuit, transmissam

T 3

vene-

*) I. B. Morgagni Libr. IV. Epist. anatom. LIX. §. 15.

**) . . . . . §. 16.

venenatissimi effectus radicem, hucusque anonymam, nullam aliam esse, quam radicem *Aconiti Napelli* LINN. Sp. Pl. p. 791. num. 4. f. *Aconiti caerulei* majoris f. vulgar. f. *Napelli veri*, der blaue Eisenbut f. *Sturmbut*. Depicta est, cum integro plantae habitu, haec radix in variis iconum plantarum collectionibus, verum non ubique ita, ut naturae verae & per omnes partes respondeat. Sic v. c. in Centur. VI. HERBAR. BLACKWELLIANI Tab. 561. reliqua quidem planta bene, sed conica magis radicis facies expressa est, cum in aliis v. c. TABERNAEMONTANI, DODONAEI, imo DIOSCORIDIS tabulis paulo melior, convenientior & non tuberosa, sed conica magis unum cum dimidio pollicem longitudine, & ad quatuor forte lineas latitudine aequans, appareat. Conum autem radicis principalis plures comitantur fibrae aliquo modo iis similes, quae in helleboro nigro officinali observantur, ut tamen non adeo nigrae sint. Cum vero venenata indoles hujus plantae, in vulgus nota, atque a longo jam tempore fatis confirmata sit, non tantum e tristi hac, & noviter exemplis probata experientia elucet, quam caute mercari debeant ii, qui a rhizotomis, haud fatis herbarum scientia & cognitione instructis, radices usui medico impendendas, coëmunt, atque eas, pro iis, quibus venditantur, absque severiore adhibito examine, habent, atque usurpant. Sicuti quoque ex observatione hac patet, quam subactò iudicio, & omni adhibita cautione in virulentis vegetabilibus, prout hucusque ex parte tulit seculum nostrum, uti debeant, qui ex eo, quod: *ubi virus, ibi virtus* sit, & aliis toxicis utuntur, ut inde salutarem quandam alterationem in corpore morbo excitent. Quanta ubique opus est discretione!

D. H. F. Delius.

❁ ❁ ❁

OBSERVATIO XXVII.

Dn. D. PAVLI IOANNIS FRIDERICI
HELMERSHAVSEN

De

Hepate novem librarum cum pancreate dislocato.

Luculenter sane culter anatomicus aperit in dissectis corporibus, morbis chronicis defunctis, vel potius in valetudinariis, semper fere hepar labe quadam affectum esse, sanis etiam reliquis visceribus. Saltem, quam diu studii anatomici causa Berolini commoratus sum, plurima cadavera dissecta, morbo chronico demortuorum hoc confirmaverunt assertum. Vel enim ipsa hepatis substantia erat variata, scirrhis, tumoribus, athero-steatomatibus obsita, vel vasa & imprimis vena portarum & ejusdem distributiones se repraesentabant polypis & sanguine grumoso obstructae, ex quibus plura gignebantur mala, quae lento passu progredientia subjecta morte enecabant tarda. Praxis viginti annorum illas observationes anatomicas non solum confirmavit, sed saepius etiam me edocuit, symptomata graviora in partibus remotis, attamen non in his, sed in hepate, fixam habuisse sedem. Quoniam vero symptomata labis hepatis & hujus obstructi visceris raro ab initio graviora sunt, ideoque non in oculos incurrunt, nisi status inflammatorius accedat, plerumque effectus in partibus se & excretionibus dicatis sese manifestant, in his causa morbi anxie quaeritur. Sectio foeminae hoc assertum luculenter confirmavit, quam ob raritatem & momentum publici juris facio. Foemina quadraginta annos nata, corporis gracilioris, longi, mater quinque liberorum sanorum, cachectica & scrophulis laborans, iterum sexta vice gravida, infelici & inopinato modo, cum aquam in vase majori tergo adfixo, ad defendendum ignem arcis apportando per notabilem distantiam pro & retrahebatur, ex quo

quo tempore statim tumore quodam majori in dies quasi crescente in regione epigastrica supra ventriculum inflabatur, cujus causa partim in infantis dislocatione, partim in alterato utero quaerebatur. Elapso tempore trimestri inde a perpetua violenta protractione partum legitimum, sanum excludebat, & tunc expectabat anxie decrementum tumoris cum remissione symptomatum; sed spes eam sefellit, tumor enim magis sese expandens fortius subjacentes partes adeo premebat, ut erecto corpore suffocaretur, ac non granulum esculentorum & nequidem liquidorum ingurgitare sine metu suffocationis posset, gravissimisque vomituritionibus omnia & minutissima ori ingesta iterum & summa cum virium prostratione evomerentur, anxietate in praecordiis semper manente. Subjectum non carebat auxilio tam externo quam interno, imo ex clementia Serenissimae Principis optima juscula & esculenta ex culina aulica illi porrigebantur, & eruditis consiliis domini Archiatri suffulciebatur, sed tenuissimis nutrientibus janua erat clausa, & experientissimus Medicus magis observatorem & spectatorem, quam medentem agere cogebatur. Ardentissimis precibus pertaesa aegrotans ob ingentes dolores sectionem tumoris vel potius ejus extirpationem efflagitabat, qua forsitan ventriculus liberari & gradus dolorum mitigari possit, sed hoc nemo audebat, partim ob praesentem contabescentiam corporis, & defectum virium, partim ob connexionem certam cum ventriculo & aliis partibus nobilioribus, partim ob incertitudinem contentorum hujus singularis tumoris, quem quidam lienem scirrhum abruptum, alii simplicem scirrhum, alii tandem partem cartilaginosa costarum vi abruptam esse putabant & suspicabantur; tumor enim duritiem & figuram magis convexam cartilaginam habebat. Aegra per septem hebdomadas doloribus enormibus, fastidio ad lipothymiam usque vexata, exhaustis viribus, extremum tandem efflabat halitum. Ex gratiosa concessione Domini Archiatri & Consilii aulici Domini Doctoris Hufeland reliqui Medici ordinarii sectioni aderant, ut informaren-

marentur de vero statu hujus singularis tumoris. Manus expedita Chirurghi aulici Domini Herold separabat cum laudabili circumspectione omnes partes, & statim separatis integumentis communibus & rejecto omento & peritonaeo se repraesentabat hepar ingentis magnitudinis, cujus omnia ligamenta quidem firma adhuc & illaesa erant, substantia autem tam interna, quam externa innumerabilibus disseminata & obsita erat steatomatibus & apaxabonem pinguem figurabat, lobus tamen Spigelii caeteroquin sanus adhuc reperiebatur. Moles hujus visceris reliqua abdominis viscera connexa ex situ dislocavit naturali, sic ventriculus plenarie compressus usque ad hypochondrium sinistrum, & lien magis submersus sub costis spuriiis locum obtinebant suum. Pancreas vero quasi elevatum & allatum formabat singularem istum tumorem quasi scirrhosum magnitudine capitis infantis recens nati; dissecto illo tamen non, nisi materia mellea alba in admirationem spectatorum inveniebatur, cum hepate mediante cellulosa, connexo, simul inhaerebat ventriculo & necessariam ejus expansionem impediabat, si etiam ventriculus dislocatus esculenta devorare potuisset. Intestina, renes & uterus caeteroquin pro statu chronico subjecti morbofo adhuc magis naturales, quam praeternaturales erant, exceptis minoribus steatomatibus inprimis ad fundum uteri disseminatis. Hepar cum omni diligentia separatum simul cum pancreate pondus novem librarum mercatorum communium adimplebat; & hypochondriacam replebat regionem dextram usque ad iliacam, totam regionem epigastricam & pro parte quoque sinistrum hypochondrium, imo diaphragmatis partem musculosam dextram, & membranofam in pectoris cavitatem profunde premebat. Praeterea viscera pectoris saniora erant, quam credebamus. In vasis ipsius hepatis, tam a vena portarum pendentibus, quam a coeliaca, notabile vitium, ut polypus, sanguis grumofus non observabatur, sic etiam cystidem felleam fere in statu naturali invenimus. Status ergo praeternaturalis hujus nobilioris visceris in

ingenti ejus expansione, magnitudine & gravitate ac steatomatibus per totam substantiam intus & extus disseminatis, ut ne spatium pollicis naturale constitutum fuerit, consistebat, nihilominus vero subjectum miserrime, inprimis post exclusionem foetus (qui adhuc vivus & sanus) usque ad mortem, per septem hebdomadas, cruciavit, quod non mirandum, si consideremus, quod ob ingentem magnitudinem & molem hepatis, reliqua viscera pressa, dislocata inordinatum, impeditum circulum sanguinis perpessa sint, quod omnes functiones ab hepate dependentes graviter alteratae ut essent, necesse fuerit. Attamen mea quidem ex sententia, omnes hae causae haud sufficientes sunt ad gravitatem symptomatum observatorum, & ad celeriolem exitum, nisi nutritio simul plane sit sublata, partim ob denegatam expansionem ventriculi ex pressione hepatis & pancreatis, partim ob plane impossibilem introitum esculentorum in ventriculum, dum ingesta vel fluida vel solida ex pondere non penetrare & perpendiculariter descendere poterant, quin ob dislocatum & ad hypochondrium sinistrum delatum ventriculum oesophagus, ut lineam curvam & circa orificium ventriculi saccatam formaret, necesse erat. Hanc ob causam ingesta frustra assumebantur, ac penetratio impossibilis erat, ob situm, attamen irritabant & vellicando inprimis simul orificium anxietates & dolorificas excitabant vomituritiones. Et ponamus, etiam mollia & fluida esculenta introitum invenisse, tamen nutritio ob pancreas obstructum corpori praescripta fuit; huc vero adhuc sub lite & altioris indiginis res manet, utrum status & situs praeternaturalis pancreatis ex perpessa injuria ortum traxerint, vel antea jam jam existiterint, etsi probabile est, obstructionem & tumorem pancreatis jam jam per longum tempus adfuisse, & cum hepatis statu praeternaturali crevisse, per perpessam compressionem vero dislocatum & sic magis in conspectum venisse.

Vinaria Onoldum

missa die 25. Junii 1775

OBSER-

OBSERVATIO XXVIII.

Dn. LIC. IOANNIS FRIDERICI CONSBRVCH

sistens

*Cataplasmatis e radicibus Dauci sativi effectus insignes in ulcere faciei cancroso, at exiguos**in Cancro mammae exulcerato.*

Rusticum quadraginta & quod excedit annorum, ulcus divexabat e duro tumore enatum, & fere in totam lateralem, eamque sinistram nasi partem, nec non in potiore partem palpebrae inferioris sinistrae se diffundens. Multum putridae carnis superincrevit ulceri, quod duris, luridis & retortis oris cinctum, saniem fudit acrem & vehementer olentem. Dominus Gaum, clarissimus inclytæ Academiae Tubingensis Chirurgus, (cujus amicitiae hunc casum debeo,) radices Daucci sativi tritundas curavit, dein succum ita expressit, ut massa spissioris cataplasmatis temperaturam haberet. Hujusmodi cataplasma bis singulis diebus ulceri superdedit, idque remoturus, semper antea decocto herbae Conii humectavit. Praeter haec aegrotus decoctum lignorum & pulverem Corticis Peruviani capere debebat. His igitur per quinque circiter menses ita gestis, & sumto etiam subinde cathartico, tum resolutus est tumor, tum ulcus ad integram sanationem fuit perductum.

Virgo quaedam nobilis 49. annorum, in medio fere dextrae mammae scirrhum aluit globosum, scabrum, mobilem, per se inibi exortum; cujus quidem excisionem minime permittebat, vehementer abhorrens crudelem chirurgiam. At suspectum istum, & progressu temporis livido colore notatum tumorem, saepe prurigo tentabat, glandulae, quae sub dextra axilla sunt, intumescabant, quin etiam instantibus, vel jam jam profluentibus menstruis, in tumorem insurgere con-

fuevit tota afflicta mamma, scirrhus aliquantulum dolente. Emplastra ac epithemata ex herba Conii parata, & pilulae ex inspissato succo Conii confectae, adversus id malum nihil poterant. Tandem, auctis indies calamitosi symptomatibus, vitiosus humor velamentum, quo scirrhus comprehendebatur, nec non supremam cutem exedit, occulto scilicet cancro in apertum degenerante. Cancrosus iste scirrhus mole sua gallinae ovum tum adaequavit. Ego vero auctor fui, ut chirurgus bis per diem cataplasma ex radicibus tritis Dauci sativi mammae imponeret. Scilicet id genus curationis adversus cancrosa mala aliquid praestare posse, observationibus clarorum virorum, *Sulzer, Denis, Gibson & Nicolson* cognitum est. Quoties itaque chirurgus cataplasma a mamma removit, toties ulcus mundificavit decocto saturato herbae Conii, aceto Lithargyrii aucto. Nunc etiam omissis pilulis e succo Conii paratis, pulvis Corticis Peruviani aegrotae porrigebatur, alvo subinde laxante remedio soluta. Potius erat decoctum sanguinem depurans, neque raro virgo generosa emulsiones, aut gratos acidulos iulepos capiebat. Dum haec ita gerebantur, morbus mitiorem indolem simulabat, siquidem mammae dolores desinebant, acris sanies puri similior reddebatur, ipso foetore ejus evanido. Ad haec nihil sanguinis, quemadmodum antea accidit, ex ulcere stillabat, nec amplius, quae imponebantur, nigricante colore foedata apparebant. Mense Augusto anni 1773. cataplasmata ex radicibus Dauci sativi adhibere coepimus, ultra tres menses in eorum usu persistentes. At labilis erat & infida curationis hujus prosperitas, pervicax enim malum pedetentim in pristinam malignitatem se inclinavit. Nimirum ulcus peiori iterum ichore madebat, scirrhum compluribus in locis corrodente. In tam afflicto rerum statu varia tentabamus, potissimum epithema ex decocto Corticis Peruviani, Essentia Myrrhae sine alcali, & aceto Lithargyrii imbuto, non neglecto, interno Corticis usu. Verum haec omnia elusit implacabilis morbi atrocitas, quandoquidem ulcus foetido &

acer-

acerrimo ichore inundatum latius se diffudit, validaque tussis canerosam mammam adeo concussit, ut sub hisce luctaminibus aliquoties sanguis ex ulcere prorumperet; quin etiam nocturnae tussis irritamenta omnem fere discusserunt somnum, unicum miserae solamen. Hectica autem febre continenter urgente, cibi desiderium defecit, corpus valde contabuit, & magni successere languores. Circa medium mensis Januarii, anni 1774. ad ultima ventum est, febris enim & perdita quaevis morbi symptomata intendebantur. Tandem his calamitatibus lipothymiae accesserunt, quarum novissima cum ingrueret, protinus aegrae libra forte medica spissi, atrii & putredinem olentis sanguinis ex ore & naribus prorupit, quo sub insultu anhelans spiritus ex miserrimo & tantum non semeso a tabe corpore dissolvebatur.

Itaque virginem insultus morbi nigri e vivis rapuit; ejus scilicet, qui prima est species morbi nigri *Hippocratis a)*, si nempe Coum pro vero auctore librorum de moribus habere velis. Sanguis iste ater & corruptus ex infarctis antea, & nunc disruptis ventriculi venis provenit. Dudum enim symptomata vidisses, tum, quae ad hujusmodi infarctus aliquid facere potuere, tum quae eos jam jam latentes suspicari nos jusserunt. Namque virginem per complures annos ex crebris alvi obstructionibus vagisque hystericeis spasmodis & maxime cardialgia laborasse sciendum est. Sanguis ipsius spissus fuit, mensuum fluxus largus, nec semper definita tenens tempora.

In novissimo morbo aegra frequenter & saeva ventriculi tormenta, & magnas praecordiorum angustias accusabat, atque tum valida pulsatio in epigastrica regione admota manu poterat percipi. Quod si vero, id quod saepe accidit, tarda alvus a propinato cathartico, vel inmissa lotionem movebatur; duras, globosae, & mucosae obductae faeces prodire consueverunt. In ipso morbo singulis vicibus parcius stillabant menstrua, ac tandem omnem sistebant fluxum. Scilicet ex his be-

a) De morbis libro 2.

ne patet, atrae bilis cum cancroſa materie affinitas. Veteres Medici ſemper fere atrabilem, tanquam ſcirrhi & cancri cauſam, incuſaverunt, *b)* & eo intenderunt curationem, ut ſolutus atrabilarius humor e corpore educeretur.

Quem ego in hoc malo effectum cataplaſmatis e radicibus Dauſi ſativi obſervavi, eundem fere Clariffimum *Nicolſon* in ſimili morbo notaſſe video. *c)* Dolens autem fateor, quod mihi nunquam licuerit eſſe tam felici, ut teſtum, vel exulceratum mammae cancrum perſanarem. Nihilominus antiquiſſima tempora exemplum praebere videntur, exulcerati mammae cancri, medicamentis perſanati. Nimirum legitur in *Herodoti* monumentis *d)*, de *Democede*, Medico Graeco, tum ob curatam difficilem luxationem *Darii* regis, tum ob recuſata regia dona, & expetitam *Aegyptiorum* Medicorum vitam celebri, ſanaffe eum *Atoſſam*, *Cyri* filiam, *Darii* conjugem, cui in mammilla ortum ulcus, quod diſruptum, latius ſerpebat. Quam diu id parvum erat, pro more ſexus pudibunda celaverat, cum vero in pejuſ vergeret, *Democedi* detexit. Nulla fit in hac curatione ſectionis vel uſtionis mentio.

Quam multa remedia noviffimis temporibus adverſus cancrum depraedicata ſint, non eſt, quod hic exponam. At mihi certe vana videntur Medicorum conamina, quibus unicum contra illum quaerunt ſpecificum. Quodſi enim, quemadmodum experientia conſtat, cancroſa materies diverſae indolis eſt, nae hi, qui omnibus cancris, unum idemque remedium invenire ſtudent, perinde oleum perdunt operamque, atque illi, qui univerſali cuidam medicinae inveniendae aſſidua cura & cogitatione invigilant. Quapropter magis e re eſſet, curate exponere, quo in caſu ſingula remedia ſalutem attulerint, quam unico ſpecifico quemvis cancrum perſanatum ire. Revera, vel ipſe

b) Galeni Methodus medendi ad *Glaucanem*, Libro. I. capite 12. editione *Chartarii* pagina 389.

c) *Commentarii* de rebus in ſcientia naturali & medicina geſtis. XVIII. 406.

d) Libro III. pagina 211.

ipse Cortex Peruvianus & herba Conii, ut in quibusdam casibus mira praestiterunt, sic in aliis fidem minime liberarunt.

Praeter haec monere fas est, quod in mammis tumores & ulcera dentur, scirrhus & cancro fere similia, neque tamen his nominibus notanda. Sic pertinaces indurationes in mammis ex lacte coagulato ortae, neque veri scirrhi sunt, neque in cancrum degenerant, sed potius, nisi resolutionem admittant, in lentas & fistulosas suppurationes vertuntur. Porro in mulieribus immundae veneris contagio delibutis, teste Clarissimo *Bierchen*, e) triplex in mammis occurrit tumorum & ulcerum forma. Nempe nunc ulcera cutanea sunt, pure madentia, nunc instar sphacelantium apparent, nunc autem duritiae distinguuntur, inde a costarum membrana exorta. Prima species, uti habitu suo lardo simili, veneream indolem facile prodit, sic duae reliquae cancrum mentiuntur. Igitur, dum haec & alia perpendo, non iniquum mihi videtur suspicari, saepiuscule forsitan Medicos, minime, quemadmodum sibi persuaserunt, veros cancos domuisse, sed aliis mali moris ulceribus felicem medicinam fecisse.

Post effectum cancriformis scirrhi frequenter malum deterius repullulat, & anceps antea salutis spes in certam desperationem convertitur. Constat, quod saepe ex relictis in margine & fundo vulneris duris scirrhi propaginibus, ceu ex totidem radicibus novus cancer progerminet. Interdum etiam calamitas eo augetur, quod cancriformis virus prius intra indurata scirrhi vasa retentum, hoc effecto libere vagatur, & a vicinis resorptum vasculis, cum glandulas juxta fitas, tum sanguinis massam inficit. Quam ob rem, si ad scalpelli operam decurritur, festinandum est, & recenti re id agendum. Est autem, quemadmodum eleganter ait *Pecklinus*, f) ingenitum molliculis foeminarum animis, ut crudelem chirurgiam, initio usui futu-

e) Commentarii de rebus in scientia naturali & medicina gestis. XIX. 518.

f) Observationes Physico-Medicae. pagina 187.

futuram, fero demum, & post frustrata omnia remedia viresque collapsas admittant. Ideo cavendum erit, ne lenta alioquin sanatio violento conatu abrumpatur, & qui in longitudinem extrahi morbus potest, subita morte expietur.

Vabinga Onoldum
missa die 2. Iulii 1775.

OBSERVATIO XXIX.

Dn. Lic. IOANNIS FRIDERICI CONSBRVCH

De

Hydrope Anasarca, Liquore Nitri fixi discusso.

In Observatione XXVIII. proxime praecedentis Tomi harum Ephemeridum strictim egi de Hydrope abdominali, liquore Nitri fixi perfanato, nunc exemplum proponere liceat intercutanei Hydropis eodem discussi medicamine.

Rusticus quidam annos natus plus minus 40. tum ob lassitudinem morbosam, tum ob neglectam dudum sanguinis missionem, venam sibi in pede secari curat. Postero die febris ex magno horrore incipiens hominem adoritur. Primae accessiones vesperi redire consueverunt, horroribus, quos calor aliquis exceptit, nec non capitis dolore & multa siti conspicuae. Brevi post singulis diebus aliquot exacerbationes incertis temporibus inciderunt. Ad haec & sicca tussis, & pressio dolorque in dextro hypochondrio aegrum divexabant, ac facies multum pallebat. Quinto die pedes primum aquosus tumor occupat, dein paulatim totum corpus molli & pallido tumore ampliatur.

Is tumor, dum premitur, fossulam, quae tarde rursus impletur, habet, impressi digiti vestigium. Ipse vero homo languidus & moleste spirans, paucam, eamque fuscam reddit urinam. Pulsus, si quidem febris tempora excipias, parvus

vus fuit & tardus, ipsaque febris elapsa prima septimana fere omnis disparuit. Scrotum & penis vasto ac aquoso grandescabant tumore, tumido praeputium usque adeo intorto, ut fere urinae fistulam intercluderet. Rebus sic se habentibus chirurgus quidam accersitur, qui aegro laxantia & decoctum ramusculorum juniperi propinat.

Morbo autem in pejus se inclinante meum expetitur consilium. Praescribo igitur Gummi Ammoniaci depurati drachmam integram, Extracti panchymagogi Crollii scrupulos quatuor, Resinae Jalappae scrupulum dimidium, pulveris radice scillae praeparatae drachmam dimidiam, & Essentiae lignorum quantum sufficit ad pilularis massae temperaturam. Singulae pilulae pondere grana duo aequabant, quarum sex ter per diem erant devorandae. Potui decoctum illud juniperinum ulterius aptum censui. Primo quidem remedia aliquid laudabile praestare videbantur, at morbus, mox in pejus se inclinans, bonam spem fallebat. Nimirum corpus majori, quam unquam tumore augebatur, spiritum ita gravante, ut aeger, exstructis ad erectiorem situm culcitris, potius in lecto federet, quam decumberet. Cum eo ventum esset, curationem Liquore Nitri fixi tentare decrevi, quapropter dedi Liquoris Nitri fixi drachmas sex, adjectis Syrupi capillorum Veneris drachmis duabus. Hujus liquoris mane & vespere septuaginta guttae capiebantur, in usitati istius decocti cyatho. Quid ergo evenit? Ecce tenues & dilute flavae urinae ubertim profluunt, tumor subsidet, spiritus levatur, modico sudore irroratur corpus, vertuntur in melius omnia. Igitur consumpto salutifero liquore, eundem denuo parari jussi, quo iterum usurpato jam proxime aberat valetudinis integritas. Tum quidem e re fuisset roborantibus remediis medicationem absolvere; verum aeger jam satis consultum esse sanitati suae existimans, maluit medicamentis vacare, & quod curationis fuit reliquum, tempori & naturae committere; neque sane spe sua frustratus est, sed potius brevi incolumitati restitutus.

Hydrops Anasarca aqua inter cutem proprie dicta est, quamvis *Celsus a)* dicat, tum demum in hydropem incidere eos, quos aqua inter cutem male habeat, si primis diebus non succurratur, & *Aretaeus* tria hydropis genera eo nomine comprehendat. *Hippocrates* duo tantum hydropis genera videtur agnoscere, Ascitem & Tympanitem, Levcephlegmatiam autem rudimentum hydropis. Sed *Aretaeo* Levcephlegmatia est, quando totum corpus alba, crassa & frigida pituita intumescit, & Anasarca, dum caro in cruentam saniem liquatur, ad speciem ejus, quae ab ulceribus intestinorum manat. Etsi vero multis recentiorum Levcephlegmatia & Anasarca unus idemque morbus sint, mihi tamen haud vilipendenda videtur distinctio, cum varia requiratur cura. Neque desunt celeberrimi viri, e quibus *Fridericum Hoffmann* & *van Swieten* nominasse sufficit, qui distinctionem admittunt. Sic autem inprimis a se differunt hi bini morbi: In levcephlegmatia corporis habitus tumidulus, mollis, pastaceus & frigidus apparet, in Anasarca plus tumoris est, qui a pedibus exortus lente ascendere consuevit. Levcephlegmatia, aqua inter cutem mitior, in hanc degenerat, quoties frigida illa pituita in aquosam tenuitatem diffluit. Praeterea partibus Anasarca obsessis arctius adnotus digitus foveolam imprimit paulatim evanescentem, id quod minus facile contingit in Levcephlegmatia, ubi collectus mucosus humor difficilius in vicinas cellulas urgetur. Scire autem convenit, *Aretaeum* minus recte hoc signum in Anasarca obvium, Asciti tribuere, siquidem id tum tantum in hydropem abdominali animadvertitur, si morbus comitem habet Anasarcam. Quodsi ad medicationem respicis, eam utique facilius admittit Levcephlegmatia, quam aqua inter cutem. Levcephlegmatia enim languentes puellae, vel moderatis, vel nullis laxantibus praemissis, post data roborantia, motumque corporis provide per gradus auctum, de subsidente pallido tumore, & redeunte ad cutem vividi coloris gratia gaudent.

Ita-

a) De Medicina, Libro III. sub initio Capitis 21.

Itaque Galenus b) pituitam haud inepte vocavit femicoctum alimentum, quod non evacuare oportet, sed coctionem in eo absolvere. Verum in Anasarca curatio purgantibus inprimis & diureticis, seorsim & conjunctim, ac denique tonicis remediis est exequenda.

Vaibinga Onoldum
missa die 11 Julii 1775.

OBSERVATIO XXX.

Dn. Lic. IOANNIS FRIDERICI CONSBRVCH

De

*Gravissima Passione Iliaca,**Abscessu**in Inguine dextro soluta.*

Quando in ancipiti morbo, quod superest paucae spei, pro video consilio regere volumus, ipsa se nonnunquam interponit officiosa natura, & inopinato casu aegrotantis saluti propicit.

Bibosa & menstruis jam carens mulier, 48. annorum, passione iliaca graviter decubuit, & ab empirico quodam nescio qualia accepit remedia. Auctis continue calamitatibus, quinto demum morbi die de Thrafonis medicina diffidebat. Vexabantur miseram immanissimi ventris dolores, qui per totum abdomen diffusi, maxime epigaltricam regionem infestarent. Ipsum abdomen tumidum & valde tensum apparuit, ventrisque itinera, quibus excrementa feruntur, adeo impedita & praeclusa fuere, ut neque cibus per alimentarem tubum descenderet, nec ullus flatus emitti posset. Igitur continui rictus protrudebantur, quicquid etiam cibi & potionis assumptum est, id omne fere, brevi post, multa bile delibutum, per validos vomitus rejectum fuit. Immo tetra demum

X 2

&

b) De naturalibus facultatibus. Libro. II. C. 9. Oper. Edit. Iuntin. Classe I. p. 302. A.

& ipsas faeces redolentia vomitionibus prodire, urgentibus simul & magna febre, & vehementibus praecordiorum angustiis. Venaesectio, lotiones frequentes, laxantia, nec non temperantia atque anodyna aliquid profuisse videbantur, verum potius naturae ope mulieri immunitatem praestitam fuisse, credere fas est. Nimirum peractis in hac medicatione tribus diebus, in inguine dextro prominuit tuberculum, durum, fere indolens, neque inflammatum. Chirurgus tumorem perperam pro hernia inguinali incarcerata, eaque forsan dudum latente, habens, quaerebat aegrotam, annon ex hernia laborasset? id quod ea pernegavit, quin asseruit, se jam ante aliquot annos simili, mitiori tamen morbo detentam, hujusmodi tuberculum in dextro hypochondrio habuisse, brevi evanidum. Neque tamen id metum exemit Chirurgo, qui potius de reponenda hernia sollicitus, emollientia cataplasmata tumori admovebat, & quae prolapsa esse sibi persuasit, in ventrem reducere nitebatur. Interim tumor multum dolere, & ex parvulo magnus fieri coepit, urgente etiam febre, parvo & celeri pulsu conspicua. At aegrota nimio plus secura, & de rebus suis minime anxia, nil amplius medicaminum sumsit. Fatiscens etiam iliaci morbi saevitia firmare potuit mulieris incuriam. Prout enim increvit tumor, pro eo & alvus facilius respondit, & ventris cruciatus vomitusque remilere. Postquam igitur per octiduum emollientia cataplasmata adhibita sunt, ecce inflammata nigricansque macula in tumore parum emollito apparuit, quo facto tumor post paucas horas in maculae sede per se apertus, pus emisit tenue, nigricans, foetidissimum, ac multo remixtum sanguine. Subsidentis tumoris hiatus, ut latitudine, sic & longitudine pollicem circiter aequabat. Superdata adhuc sunt per aliquot dies consueta cataplasmata, sed exulcerato loco diutius unguentum digestivum fuit adhibitum. Per 14. dies circiter pus emanavit; primo quidem copiosum, tenue & foetidum, deinde paucum, & utcumque bonum. Desiit jam gravissimus morbus, brevi etiam

iam omnis reliquus tumor discussus est, atque ulcus persanatum.

OBSERVATIO XXXI.

Dn. Lic. IOANNIS FRIDERICI CONSBRVCH

De

Membranosis concrementis cum purulentis sputis ejectis.

Mulier 37. annorum, jam diu infirma conflictata valetudine, primum cruenta, postea purulenta exspuebat. Ante 5. fere annos dolor antea dextrum thoracis latus occupans, in sinistrum se inclinavit, gliscente subinde aliqua febricula. Tum aegra sinistro lateri haud potuit incumbere. Autumno anni 1771. post improvidum recentis vini potum, sub valida tussi, & nescio quo in pectoris penetralibus strepitu, in sinistro pulmone sibi quasi aliquid avelli sensit, quod continuo cum pure ejectum, lacerae cujusdam membranae simulacrum exhibuit. Hoc ubi evenit, febrilis accessio incidit, labantibus interea afflictæ viribus. Brevi post iterum aliquid membranosi cum purulentis sputis ejectum est, sed absque tanta symptomatum vehementia. Rebus pedetentim in melius versis, malum quietiora tempora mulieri præstabat; breves tamen erant atque infidæ induciæ. Nimirum jam insequente hyeme misera correpta fuit lue petechiali, eaque perditæ decubuit. Emerisit tamen, quod mireris, e tanto discrimine, id quod tamen mulierem a pristini morbi insidiis haud potuit vindicare. Die enim 5. Februarii anni 1773. vehementi tussi affligebatur, quæ tria membranosa eduxit concrementa, albo spissoque pure delibuta. Singulatim prodibant illa, brevissimo tamen interjecto tempore. Quod antequam incidit, eadem apparuere signa, quæ primam membranae ejectionem antecedeabant, longe tamen, quemadmodum in altera ista excretionem, mitiora. Hoc

facto aegrota deficientis animi minas sensit, mox evanidas. Sinistro hypochondrio, sinistroque thoracis lateri continue dolor aliquis inhaesit, & implacabilis tussis subflavum pus eduxit, cruentis distinctum striis. Ultimo Maji 1773. aegrota purulentam expectoravit membranam. Ab eo die usque ad 25. Junii, tum 6. membranae prodierunt, tum membranosa quaedam massa pure contaminata, quam mulier pro disrupta vomica habuit. Dum haec acciderunt, cruenta exspuebat, ac febricula tentabatur crebris horroribus stipata, qualis quidem sub membranarum expectoratione incidere consuevit. Interea & vires aegrotae quodammodo concidebant, & corporis habitus ex aliquo tempore intra mediocritatem persistens, paulum extenuabatur. Neque tamen haec impediabant, quo minus aegrota, die (ni fallor) 26. Julii me adiret, unam ex ejectis istis membranis, spisso & subflavo pure conspurcatam mihi ostendens. Satis magna erat evoluta membrana ista, nihil tamen fibrosi & organici in ea conspexi. Ipsa vero aegrota asseruit, se nunc in utrumque latus cubare posse, pectusque sibi quasi vacuum videri, spiritum nuper difficiliorem, nunc esse allevatum, importunam in trachea titillationem, quae crebrae tussis necessitatem fecerit, desiisse, diuturnam autem raucedinem incrementa cepisse. Die 9. Augusti 1773. frater mulieris mihi retulit, illam satis bene se habere, ut etiam messoriis laboribus interesse possit. Ego vero dudum prohibui duros istos & agrestes labores, in quibus sane nimia est sedula haec mulier.

At nolo singula membranosa sputa recensere, ne taedium faciam lectoribus. Scire tamen convenit, aegrotam asserere, univrsam numerum membranarum, quas tussi ejecerit, esse octodecim. Novissima expectoratio sub initio mensis Decembris anni 1773. facta est, postea nihil amplius membranosi & purulenti sputi in conspectum venit, spiritus potius ex eo tempore allevari, raucedo imminui, ac tussis desinere coeperunt. Itaque mulier nunc commode per acclivia ascendere, onera por-

portare, omnesque, qui rufficam decent, labores peragere potest.

Menstrua per morbum raro & inordinata fluxerunt, dein aestate praeterlapsi anni opportune & justo modo ferebantur, & continuarunt rite fluere, usque dum mulier impraegnata fuerit.

Tam diuturno morbo pauca remedia opposui, demulcentia praecipue, temperantia, vulneraria, balsamica atque anodyna. Multa eorum e penu domesticorum remediorum deprompta sunt, ne scilicet medicatio fieret sumtuosa mulieri, non minus rei domesticae, quam sanitatis difficultate laboranti.

Multiformia interdum intra tracheas generantur polyposa concrementa, quae foras ejecta, in devia saepe deduxerunt Medicorum opiniones. Sic apud *Tulpium a)* observata profant, quibus probare annitur, integram venam a pulmone expectoratam esse. Mirabatur autem tantam fieri potuisse in pulmone parenchymatis dissolutionem, ut liberum ab omni substantiae pulmonalis adhaesione appareret ramosum tale vas, ac si otiosus Anatomicus removisset circumpositi visceris impedimentum. Inauditum id credidit esse miraculum, quod miratura sit posteritas. Quasi vero *Galenus b)* tot seculis ante non vidisset similia. Certe & post *Tulpium* plura hujusmodi observata habentur, inter quae *Dringenbergii c)* morbus eminet.

Optime de extuffitis his vasorum simulacris statuerunt celeberrimi viri *Ruyfch d)* *Kaau e)* van *Swieten f)* & *Murray;*
g)

a) Observationes medicac. Libr. II. Cap. 12. 13.

b) De locis affectis. Libr. I. Cap. I. Tom. VII. Edit. Chart. p. 379.

c) Abrahami Kaau Perspiratio dicta Hippocrati per univcrsum corpus anatomicc illustrata. p. 114. 115.

d) Musaeum Anatom. p. 122.

e) Kaau Perspiratio dicta Hippocrati &c. p. 116.

f) Commentaria in Boerhaavii aphorismos. T. IV. p. 31.

g) nempe quod sint polyposa concrementa in bronchiis collecta. Horum etiam tribulem duco satis ingentem istam massam, quam pro pulmonis frusto habuit *Tulpius b)*. Eam scilicet cum frequenti sanguine ejecit Medicus quidam post sumtum antimoniatum remedium, atque exinde dictum, ac factum obiit. Probe memini, me haud ita pridem vidisse carnosum quasi corpusculum, a virgine quadam nobili, eaque haemoptica & summe hysterica, sub spasticae tussis luctaminibus cum cruentis sputis expectoratum. Anxii ea de re adstantes, putarunt, bonam virginem detritam a pulmonis parenchymate portiuunculam exscreasse, quum tamen nil aliud esset, nisi parvulus polypus, a coagulato sanguine intra bronchia enatus. Etsi vero haec ita se habent, existimem tamen ego, post violentas pulmonum laesiones, & in conclamato phthiseos statu evenire posse, ut de solidis hujus visceris partibus aliquid abruptum exspuatur, siquidem fidem haud denego *Benedicto, i)* qui internecinae tabis signa exponens, „post excretum, inquit, pus coenosum, colorisque cinerei, quod aquae injectum, facile ei quasi commiscetur, fundumque petit, pulmonum pariterque vasculorum, nec non membranarum eorum „distrigmenta succussa deducuntur.

Denique simulacra ista membranarum, ab aegrota nostra ejecta, concrementis intra bronchia finistri pulmonis ortis accenseo. Ea enim neque veras membranas, neque vomicarum exuvias fuisse arbitrator. Equidem nolo inficias ire, fieri interdum posse, ut exigui folliculi pure pleni expectorentur, quales nempe observavit Celeberrimus *Klein k)*, haud tamen crediderim, integras vomicas, magnitudine ovum columbinum aequantes, extussitas esse, quamvis in observatorum monumentis

g) Nov. Comment. Soc. Reg. Scient. Goetting. T. IV. p. 44. Commentar. de Rebus in Scientia nat. & Medicina gestis. Vol. XX. p. 611.

b) Observationes medicae. Libro. II. Cap. 14.

i) Theatrum Tabidorum. p. 123.

k) Interpres Clinicus. p. 232.

tis l) hujusmodi exempla passim occurrere videas. Est etiam in promptu, unde conjicere possis, excreatas membranas, interdum ab observatoribus pro fragmentis internae tunicae asperae arteriae falso habitas fuisse. Certe Illustris van Swieten m) observationem aliquam Galeni huc referre nullus dubitat. Caeterum a veritate haud alienum videtur, purulenta aegrotae nostrae sputa, ex ulcere in Bronchiis sinistri pulmonis latente prodierunt. De asperae arteriae ulceribus Aetius n) & Morgagnus o) suis freti experimentis asserunt, quod haud prorsus respuant sanationem. Atque haec cum ita sint, utique cavendum est, ne persanata talia ulcera pro curata phthisi vendites, nec extussita annulorum tracheae fragmenta pro vero phthiaseos signo habeas, neque putes, Baglivii p) aphorismum; pertinaci raucedine afflictos anno vix elapso tabe consumi, nihil exceptionis admittere.

Sed polyporum bronchiis inhaerentium ortus & causa saepe sanguis est, sub haemoptysi in aereos tubulos elapsus, ac inibi coagulando in solidas degenerans massulas. Fieri etiam potest, ut folliculi glandulosi, tunicae secundae asperae arteriae & bronchiorum basi sua infixi, a dilatatis vasculis adferentibus solito plus humoris acceperint, qui per oscula glandularum in cavitatem aereorum tubulorum expressus, non tantum vitiose spissari, & mora polyposus reddi, sed & ad formam fistularum, quibus tum inest, se componere potest. Exhalans vero ex arteriis in cavum bronchiorum tenuissimus humor prohibere videtur, ne hisce tenacius adhaereant polyposa

l) Schenckii observationes medicae. T. I. L. II. p. 405. 406.

m) Commentaria in Boerhaavii aphorismos. T. IV. p. 30. 31.

n) Aetii Med. Tetrabibl. III. Serm. I. Cap. 64.

o) De S. dibus & Causis morborum per Anatomen indagatis. T. II. Epist. XXII. artic. 27. p. 191. &c.

p) Praxis medica Libr. I. Cap. XIII. §. 6. p. 122.

posa concrementa, quapropter interdum sine magno molimine expectorantur.

Vaibinga Onoldum
missae d. 15. Septembris 1775.

OBSERVATIO XXXII.

Dn. D. IOANNIS JACOBI REICHARD

sistens

Animadversiones quasdam botanicas.

1. *Cornus sanguinea* LIN. ut plurimum flores quatuor petalis totidemque staminibus instructos habet; sed ego etiam, non quidem saepe, flores quinque petala totidemque stamina gerentes vidi.

2. Ill. JACQUIN (*Vind. p. 26.*) *Saginem procumbentem* LIN. floribus corollatis apetalisve ludere observavit, cui observationi & mea circa hanc plantulam, in nostris oris sponte crescentem, instituta omnino consentiunt observata.

3. In *Lysimachia nemorum* LIN. nova Florae nostratis cive, quam ad rivulos, radicem montis campestris irrigantes copiose legimus, flores interdum sex staminibus praeditos observo, tunc & ipsa corolla cum calyce in sex lacinias divisa conspicitur.

4. *Spondylium foliis hirsutis pinnatis, pinnis quinquelobis* HALL. (*Flor. helv. ed. 2. n. 809.*) quod erit *Heracleum Spondylium* LIN. in nostris pratis copiose crescit. Involucrum universale in hac planta modo deficit, modo ex unico, ad quinque usque foliola conflatum esse video.

Ad sex usque foliola perill. HALLERUS l. c. numerat.

5. Sic etiam in *Caro Carvi* LIN. vel nullum reperio involucrum generale, vel tantum monophyllum; parziale autem nunquam non adest, & unico vel pluribus fit foliolis.

6. In *Tulipa sylvestri* LIN. florem, a natura sua plane aberrantem & sequenti modo comparatum, observavi. Erat autem planta Horti botanici Senkenbergiani, cujus curam gero, incola. Flos octo habebat petala; filamenta octo, quorum duo parte inferiori coalita erant, in superiori vero in duos apices divisa; antherae octo, apicibus filamentorum insidentes; capsula 4-quetra, 4-locularis, 4-valvis; stigma 4-lobum.

7. *Chrysofplenium alternifolium* LIN. raro certe florem terminalem quinquefidum & decandrum habere, olim dixeram (*Flor. Moeno-Francof. Part. I. n. 270.*). Hoc vero anno (1775) bene multa examinavi hujus plantae exempla, attamen, sanctus attestor, nullum plane florem, calyce quinquefido staminibusque decem praeditum, inveni.

8. *Chrysofplenium oppositifolium* LIN. nova Florea nostratis civis est, & ad rivulos circa montem campestrum reperta. In hac quoque planta haecenus nondum deprehendi florem, calyce quinquefido & decem staminibus instructum, licet bene multos operose investigarim flores. Numerus ergo staminum in genere Chrysofplenii octonarius naturalis esse videtur. Quare etiam hoc ipsum genus ex sua fede, in qua haecenus stetit, removendum, & in octandriam digyniam recipiendum esse existimem.

9. *Stellaria nemorum* LIN. quam iterum inter novas Floreae patriae cives numerandam habemus, in montanis locis circa montem campestrum spontanea crescit. Flores hujus plantae omnes decandri & trigyni constanter a me haecenus reperiuntur. Quando itaque b. WILLICHII (*observ. bot. 1762. n. LXIII.*) *Stellariae nemorum*, Goettingae crescenti quinque semper adscribit tubas, non videtur *Stellariam nemorum* LIN. coram oculis habuisse, sed *Cerastium aquaticum* LIN.

10. In *Cerastio* namque *aquatico* LIN. constanter decem stamina numeravi, aut pistillorum numerus variabilis est, ita ut saepius quidem quinque, sed etiam quatuor & sex & septem adsint pistilla, nunquam vero tria.

11. *Agrimoniæ Eupatoriæ* LIN. examinans, nihil staminum numero inconstantius esse deprehendo. Modo namque 6, modo 7, 8, ad 14 usque, imo 16. staminibus variat planta. Pistilla semper duo.

12. *Prunus spinosa* LIN. pedunculos interdum geminos, interdum bifloros habet. Calycem etiam 6-fidum cum sex petalis instructum observo. In uno eodemque flore duo germina haud saepe quidem reperi, quorum quodlibet suum germinat pistillum, tunc & plura quam quinque petala, & calyx in plura quam quinque segmenta erat divisus.

13. *Sorbus aucuparia* LIN. raro certe tria, saepius quatuor & quinque, rarissime sex habet pistilla.

14. *Nigella arvensis* LIN. saepius quatuor, raro tribus variat pistillis.

15. *Crataegus Oxyacantha* LIN. saepius duo, sed etiam unicum vel tria habet pistilla. Quatuor perill. HALLERUS (*Flor. Helv. ed. 2. n. 1087.*) vidit. Baccæ in nostris stirpibus frequenter duo officula, altero latere plana, altero convexa includunt; sed reperi etiam baccas, unico subrotundo semine foetas; vidi alias, tria officula trilatera habentes, quorum duo latera plana, tertium erat convexum. Officula quoque quatuor HALLERUS (*loc. cit.*) observavit. Numerus ergo seminum respondet pistillorum numero.

16. *Zinnia pauciflora* & *multiflora* LIN. magna junguntur adfinitate. Ad utramque a se invicem distinguendam illi flores sessiles, huic pedunculatos tribuit perill. de Linné (*Syst. Veget. ed. Murray. p. 641.*). Verum enim vero utramque stirpem flores pedunculatos gerere, me autopsia docet. In ipsa etiam iconæ *Zinniae paucifloræ*, quam ZINNIUS in *Cat. plant. Goetting.* exhibet, florem pedunculo suffultum videre est. In unâ aequæ ac altera planta folia sessilia dici debent, ut res omnino non declaretur, si perill. de Linné (*l. c.*) *Zinniam multifloram* folia petiolata habere scribat. Neque flosculorum in radio obviolorum color sufficit ad unam ab altera discriminandam, quum & Z.

multiflora floribus luteis in Horti botanici Senkenbergiani possessione sit. Neque tandem in ipso corollularum radiantium numero verum & constans inter utramque plantam discrimen ponendum est. WILLICHIVS (*Observ. bot.* 1762. n. CXXXVIII.) jam memoriae tradidit, *Z. paucifloram* semper plures quam quinque, & ad decem usque habere radii flosculos; ego in floribus praecipue primariis ejusdem plantae undecim, etiam duodecim, imo quatuordecim & sedecim reperi flosculos. Eundem variantem flosculorum numerum in floribus *Zinniae multiflorae* etiam observabis, ut utramque secundum flosculorum radii numerum inter se distinguere velle, vanum sit. In eo autem utriusque plantae vera diversitas consistere mihi quidem videtur, quod *Zinniae multiflorae* caulis cum ramis sit pilosus seu hirtus, *Zinniae* autem *pauciflorae* villosus. Ergo, si quid iudicio, dicenda esset:

ZINNIA (*pauciflora*) caule villoso,

Et ZINNIA (*multiflora*) caule piloso.

Ceterum adnotare adhuc lubet, semina *Z. pauciflorae* vaporarii tepore ad germinandum opus habere, ea vero *Z. multiflorae* sub dio fata optime progerminare.

17. Rarae stirpis, *Huræ* scilicet *crepitantis* LIN. aliquot exemplaria possidet Hortus noster Botanicus. In caldario perpetuo habitant & nunc quotannis florent, nullum tamen adhuc perfectum produxere fructum; flos quippe femineus infelici ausu nimis praecox floret & ante masculi florescendi tempus jam emoritur, ut illius impraegnatio fieri nequeat. Stigma duodecimfidum esse perhibet perill. de Linné (*Syst. Veget. ed. Murray. p. 724.*) quod olim decemfidum dixerat (*Gener. plant. ed. VI. p. 504.*) Ego in nostris stirpibus unicum vidi stigma in tredecim partes, & quatuor in undecim partes divisa. Stigma vero 10-sive 12fidum nondum animadverti.

18. Per quatuor jam annos in Horto botanico quandam *Lantanae* speciem colimus, quam pro *Lantana trifolia* LIN. habui. Aliter autem nunc sentire cogor, quum nostra plan-

ta cum ista *Lantana trifolia*, quam ill. MEDICUS in *Act. Acad. Palat. Vol. III. phys. pag. 222. seq.* bene describit, non in omnibus conveniat. Paucis itaque nostram sum descripturus, ut pateat, quibus signis ab hac distat. Semina cum nomine *Lantanae annuae* LIN. missa sunt. Sed annua non est; licet enim libero exposita aeri primo jam floreat anno, tamen, seminibus nondum maturis, hiemis injuria perit, in hybernaculo autem servata frutescit. *Caulis* lignosus, ramosus, setis hispидulis armatus, primo anno quadratus quatuorque sulcis notatus, in annosioribus subrotundus, pluribusque sulcis exsculptus. *Rami*, uti caulis, setis hispidi, primo etiam anno, si sunt folia opposita, quadrati, quatuorque sulcis notati; in annosioribus vero plantis, ubi folia vides ternata, rami ex pluribus quam quatuor angulis sulcisque componuntur. *Folia* serrata, ovato-oblonga, supra viridia, scabra, infra albido tenui mollique tomento obducta, omnino petiolata, substantia folii in petiolum paululum decurrente; primo anno opposita; in uno tamen alterove ramo terna, rarissime quaterna, sequentibus vero annis omnia sunt terna. *Flores* pedunculati, longe spicati, ex qualibet pene foliorum ala prodeunt, imo duos interdum pedunculos, spicam florum ferentes, ex unica ala prodeuntes video. *Pedunculi* florum ad tres uncias paris. plus minus longi, quadrati, patentes, subtomentosi. *Spica* oblonga, imbricata. *Corolla* hypocrateriformis, limbo quadrifido, laciniis integris, superiore inferiorique majoribus. *Color* corollae carneo-violaceus, fauce flava, albo annulo superne cincta. *Faux* vero respectu coloris omnino mutationi obnoxia est; primum namque flava est, dein fit alba, & tandem cum annulo suo in eundem pene, quem reliqua corolla habet, colorem mutatur. *Drupa* pisi minoris fere magnitudine, glaberrima, purpurascens.

In reliquis cum *Lantana trifolia*, ab ill. MEDICO *loc. cit.* descripta convenit, a qua autem praeprimis differt colore faucis flavo evanescente. Si vero colores florum vel mutabiles vel

vel non mutabiles ad *Lantanae* species rite inter se distinguendas sufficiant, nostra stirps a *Lantana trifolia* erit diversa. An vero sit ea, quam *Lantanam annuam* dixit LINNAEUS, res difficilis dictu. In caldario ceterum quotannis floret & copiosos fert fructus.

19. *Teucryi Chamaepitydis* LIN. stigma simplex capitatum sursumque curvatum dicit clariss. SCOPOLIUS in *Flor. Carniol. tom. I. p. 418.* In plantis vero hic sponte habitantibus idem stigma bifidum & subulatum video, illust. etiam SCHREBERUS (*Plant. verticill. unilab. p. 19.*) semper bifidum observatum habet.

20. *Hypericum Kalmianum* LIN. tria tantum pistilla habere observo; id quod jam ante me clar. du ROI (*Harbkesche wilde Baumzucht tom. I. p. 310.*) adnotasse reperio.

Francofurto ad Moenum Onoldum
missa die 28. Octobris 1776.

OBSERVATIO XXXIII.

Dn. D. MELCHIORIS ADAMI WEIKARD

De

Morbo nervoso-putrido.

Mulier annorum forte quadraginta, plurium liberorum mater, macilenta, ut eam ad hecticam proclivem dixisses, cholericam, menstruorum profluviis obnoxia, nimis animi curis ac taediis vexata, ab annis tribus vel quatuor aliquando arsenicum loco nitri acceperat, servata post id, ut audii, lacte & oleosis.

Symptomatibus ab aliquot annis, variis, ut in hysteriis solitum est, dire urgebatur. Medicis ac medicamentis variis vane plerumque confidebat. Versus dextrum thoracis
latus

latus a paucis annis dolorem ac ardorem quendam sensit, qui menstrui fluxus tempore minor fuit.

Nonnunquam elixirium acidum, atque martialia non absque omni fructu adhibui. Atque postea, dolorem illum ac ardorem subinde devolvi ac locum mutare adverti, demum illum potius circa intestina ac praecipue circa coecum & colum oriri persuasus sum. Praeterea ab anno dolore ac ardore oculorum laboravit.

Tandem aestate anni 1775. calore aeris summo ex febre ista, quam nervosam putridam dixi, dire procubuit. Die nempe Junii quarto febre correpta fuit, sequenti mane chirurgus salis Sedlizenfis unciam porrexit, quae valide evacuabat ita, ut sexto Junii die valde debilis ac nonnunquam quasi synoptica esset, diarrhoea continuante. Dolor pectoris cum tussicula febrem comitabatur.

Sexto Junii a prandio sinapismus ad locum doloris appositus fuit. Alvus die ac nocte fluxit largiter. Ea propter gumi arabicum aqua vel lacte solutum omni bihorio dabatur.

Septimo Junii ad aegram vocatus fui. Pulsus erat celer, duriusculus ad centum fere pulsationes intra minutum ascendens. Respiratio tum erat sat libera, tussicula adfuit absque expectoratione, licet pituita, quam ejicere haud poterat, in pectore haerere videretur. Urina erat turbida, pridie flammea, lingua alba. De doloribus artuum inferiorum querebatur, qui admoto sinapismo nonnihil levati sunt. Bibebat tum decoctum specierum pectoralium, cui quandoque, si saeviret calor, nonnihil nitri antimoniati admiscebatur.

Octavo demum fluebat alvus. A meridie ad levandum sputum aliqua cochlearia mixturae ex stibio diaphoretico non bluto, oxymel. scilliteo. nitr. depur. sumpsit.

Nono potum ex aqua cum syrupo & spiritu acido minerali praebui. Inde fluxus alvi sistebatur. Parum posthaec fluxus menstrui prodiit.

Decimo mane aegram vidi. Demum de dolore in dextro thoracis latere querebatur. Applicato unguento ex spir. C. C. Unc. j. olei olivar. Unc. ij. de nocte desuit dolor. Mensium ultra fluxus nullus erat.

Undecimo Iunii die mane aegram miserrime decumbentem vidi. Nocte delira fuit ac anxia. Lingua sicca, & labia quasi combusta erant. Pulsus tertio vel quarto ictu intermittebat, lentus caeterum, impeditus ac duriusculus. Pectus oppressum fuit. Nonnihil menstrui sanguinis prodierat. Sitis aderat non tamen nimia. Siccitas in faucibus ac pituitae tenacitas advertebatur. Binos tum duntaxat pulveres exhibui, omni bihorio unum. R. Lap. cancr. ppt. scrup. j. nitr. perlati gr. xij. kerm. min. gr. j. Superbibebat infusum florum sambuci cum nitro antimoniato. Tussis inde movebatur, non pituita.

Caeterum sudor videbatur viscidus, nasus acutus, extrema nonnunquam frigida, ita, ut omnes actum esse de mulieris vita existimarent.

A prandio quandoque aliquid sacchari moschati lingebat. Eximium autem robur a liquore anodyno hausisse se ajebat.

Ardorem circa interiora abdominis sensit. Hinc serum lactis] suaferam. R. lact. ꝑ. aq. ꝑ. coq. adde vin. Unc. ij. succ. citr. Unc. j. f. serum.

Nocte versus duodecimam copiosa alvus aegra inficia effluerat, donec se undique fordidam sentiret. Ardor internus posthaec desierat.

Decimo tertio summe debilis ac nonnunquam delira fuit. Pulsus celer erat at aequalior, mitis diarrhoea ingruebat. Hoc & sequenti die decoctum ex cortice peruviano & radice serpentariae adhibuit, quod levem sudorem expulerat.

Decimo quarto diarrhoea aberat. Plerumque dormiebat. A prandio ad aegram veneram. Vidi eam debilem. Pulsus minus celer erat ac pridie. Lingua mane sicca, aliquoties abluebatur, nuncque rubra fuit non sicca. Dolor in latere persistit. Decoctum album cum pauco vini dedi continuando

moschum & liquorem anodynum. Aquam cum lacte demum appetiit & accepit. Versus noctem cataplasma, dein emplastrum de meliloto ad latus apposuit.

Decimo quinto vehementissima tussis cum dolore lateris insigni, infomnem vexavit aegram. Crepitus ac motus mirus, testante marito & ancilla, de nocte in thoracis latere advertebatur. Expectoratio nulla. Pulsus mollis, debilis, octoginta & aliquot ictus intra minutum praebens. Suaferam decoctum album cum vino, aquam mineralem martialem cum vino, continuando medicamina atque praeterea quandoque cochlear mixturae sequentis: R. spir. C. C. essent. castor. $\bar{a}\bar{a}$ gtt. XX. aq. fl. til. Unc. IV. syr. violar. drach. vj. Ad latus dolens epispasticum, demum vesicans apponebatur.

A prandio invisebatur. Alvum deposuerat. Cutis leniter madida ac vultus minus tristis fuit. Parum sputi aliquoties ejecit. Dolores evanuerant, atque mensium stillicidium patulum erat. Notandum hic, quod semper ante mensium eruptionem major versus thoracis latus dolor, ardor ac motus adfuerint. Ad sputum incidendum dabam corticis peruviani scrupulum lacte coctum, verum quinque inde per noctem movebatur alvus.

Decimo sexto meridie invisebatur aegra. Summus erat hoc morbi tempore solis ardor. Corticem jam aqua coctum voluit, ter inde deposuit alvum. Facies & animus hilariores erant cum madore cutis magis notabili. Fluxus mensium jam post octo dies altera vice rediens demum absque causa praegressa se subduxit. Dolor ac pulsatio in thoracis latere, quasi in basi mammae sinistrae pergebant. Tussis erat mitior, sed eadem pectoris oppressio.

Remedia fuere fere eadem ac pridie, quippe moschus, liquor anodynus, mixtura excitans ut supra. E vesica a cantharidibus elevata nunc aperta magna effluxit feri copia.

Decimo septimo ter de nocte alvum deposuerat, & bis adhuc mane ad meridiem. Facies fere eadem, pulsus paulo altior,

altior, animus nonnihil serenior, cum magna tamen semper ad somnum proclivitate. Respirabat optime. Valide non raro tussiebat cum dolore. Dolor per duos dies juste pulsans post feri e vesica effluxum ablatu fuit. Corticis demum peruvianii pulverem sumpsit, qui bis iterum alvum solvit. Pro cibo dabantur cerasa, ac decoctum album pro potu.

Decimo octavo tussis fuerat valde vehemens cum lateris dolore. Parum jusculi comedebat. Pulsus erat mollis, ordinatus; virium defectus adhuc erat notabilis. Dabam bis de die elixirium vitrioli Myns. atque vinum cum aqua minerali. Pro nocte sequente suasi grana septem massae pilularis de styrace, si tussis rursus ingrueret.

Decimo nono infestante de nocte tussi pilulas easdem sumpserat, atque bene inde dormiebat. Mane ut pridie lassus fuit, debilis, lingua mollis, sani coloris, pallido rubri. Arteria 70. vel 75. intra minutum micabat. Dabatur porro elixirium vitrioli.

Vigesimo mane dabatur pulvis ex radicis rhei, tartari tartarifati, ac flavedinis corticum aurantiorum aa scrup. j. Octies inde alvus fluida graveolens. Pulsus undecimo jam intermisit ictu ob stimulum a purgante vel materie corrupta mota, ut puto, intestinis illatum, ut arteriarum cum intestinis cerneret sympathiam. Tussis die sequente minus vehemens cum exigua expectoratione, facies vividior, viribus licet languentibus. Sexaginta guttae elixirii calorem concitare videbantur, hinc nunc triginta duntaxat porrigebantur. Perspiratio aegrae valde conspicua fuit virtute forsitan aeris atmosphaerae calidi. Remedia erant elixirium vitrioli, liquor anodynus, serum lactis vinosum. Urinam vidi turbidam, cerevisiae non absimilem, cum sedimento tartareo vasis lateribus apposito.

Levamen insigne ab alvi evacuatione sensit. Pulsus ordinatus. Dolorem in latere dextro semper praesentem habuit & tussis inde causam derivabat aegra. Videtur mihi, aiebat, corpus quoddam grave ovi forte magnitudinem habens, a

costa quarta vel quinta superiori deorsum ad hypochondrium viam legere.

Post purgans sumptum alvus claudebatur. Clyisma inde vigesimo tertio suaferam, quod omiserant incurii. Etenim hoc morbi tempore milliari dimidio ab aegra abfui, hinc nec quotidie, nec diu videre eam potui, relinquens caetera Medicinae Candidato caeterum fatis accurato. Pridie suafu chirurgi ad latus dolens vesicam lacte repletam apposuit, unde levamen jactabat, ea nunc vesperi rursus applicata horror totum corpus leviter concutiebat. Per diem decoctum cichoraceum potavit.

Vigesimo quinto frigus ac horror advolant, calore modico ac leni cutis madore sequentibus. Mane maculae in cute miliares mixtae conspiciebantur. Languebant vires. Pulsus erat parvus, frequens, contractus, urina colorata absque sedimento. Alvus ter aperiebatur sero lactis vinoso; dein mixtura ex cortice peruviano, radice serpentariae & caeteris parabatur.

Vigesimo sexto eadem symptomata cum urina urente. Sedes quatuor sero lactis vinoso ac decocto cichoraceo cum tartaro tartarifato provocabantur. Oscitabat frequenter. Pulsus in latere dolente dextro plenior erat ac naturalis, magis contractus ac parvus in latere sinistro, minuta interim ejus frequentia. Somnus erat tranquillior. Die sequente demum somnus erat reficiens, alvuster aperta. Levis, qui insurgebat horror, guttis quibusdam liquoris anodyni compefcebatur. Eximia erat liquoris anodyni ac moschi in erigendis viribus efficacia.

Vigesimo octavo, aura flante boreali, per noctem frigus quoddam sustinuit, alvo per sexdecim horas clausa, hinc vigesimo nono virium languor, dolor in latere pulsans ac notabilior, tussis vehemens, ac demum frigoris sensatio ad diem sequentem. Materiem tenacem, fibrosam aliquoties diebus sequentibus tussiendo extorsit. Alvum per triginta horas neglexerant, hinc trigesimo secundo rheo ac sale aperienda fuit. Dabantur subinde roborantia, ac aliquando ad levandum sputum, quod

quod nunc successit felicius, kermes mineralis ac oxymel scil-
liticum. Exanthemata exsiccabantur. Redibant sensim vires,
licet irritabilis valde ac spasmis exposita esset.

Tandem varia dyspeptia ingerens, vel aliud forte commit-
tens vitium, per octo dies diarrhoeam ad animi deliquium usque,
non absque torminibus, perpeffa est. Convaluit rursus post
evacuantia ac deinde roborantia, anodyna & reliqua.

Postea aquam mineralem martialem cum lacte suaferam,
melioere fere ac antea fruebatur valetudine, ardore interim
oculorum ac dolore nonnunquam ac pressione circa hypochon-
drium dextrum, dudum assuetis, mitioribus tamen ac alias, de-
nuo revertentibus.

Vir nervorum sensilium, biliosus, ab aliquot annis curis,
egeffate, vitae taediis ac variis fortis malignae iniquitatibus
immaniter affligebatur. Dire nunc in vicinia nostra eo fere,
quem modo descripsi, morbo procubuit. Recuperata vix fan-
nitate, tempeffate immiti, ad nos pergit, atque mox hic spe
melioris fortis frustrata, atque egeffate premente in eundem
mifere morbum delabitur. Initio recidivae hujus lene emeti-
cum ac postea cremorem tartari a chirurgo acceperat. Post
tres vel quatuor dies visitavi aegrum ac obstupui, dum miser-
rime procumbentem viderem. Nimia adfuit pectoris oppres-
sio, cum tussi quandoque ac dolore: vox vacillabat, ita, ut
vix conjicere possem, quid loqueretur: pulsus erat irregular-
ris, pessimus: anxie petebat opem. Illico dabam liquorem
anodynum, demum pulveres cum camphora, postea corticem
peruvianum, serpentariae radicem, &c. Epispastica appone-
bantur ad furas pedum, & supra pectus vesicans, quod autem
de nocte dejecerat, ita, ut exigua duntaxat vesica elevata esset.
Post aliquot horas vocem ac vires melioeres jam observaveram.
Nihil autem aequae conduxit, ac vinum, quod sequentibus
diebus procuravi, ac liquor anodynus, quem avidae saepius
appetebat. Mite saepius adfuit delirium, moerorem ejus pro-
dens ac animi sollicitudinem, atque fugata adhuc febre cessa-

vit. Ad tempus adhuc protrahebatur morbus ac aliquoties rheum cum sale medio dabatur, dum Febris denuo insurgere videbatur. Vigente morbo quotidie febris exacerbabatur auctum omnibus, quae narraui symptomatibus. Dicam brevibus: liquore anodyno, vino, ac reliquis roborantibus, non neglecta alvi ductione, servabatur aeger, quem moribundum omnes crederent. Surditas a morbo reliqua binis ambrae granis gossypio exceptis ac cuivis auri immixtis tollebatur. Elixirio vitrioli Mynsichti, vino ac diaeta vires cum cibi appetentia recuperatae sunt.

De alio jam narraui fabro automatario, in observationibus medicis pag. 69. qui meditatione, calamitate ac mulieris petulantia exhaustus simili morbo laborans, aequae morti proximus videbatur. Ad menses ferè protrahebatur morbus initio quotidie fere exacerbatus, tandem magis intermittentis generis propinquus. Symptomata erant ingens pectoris oppressio cum tussi, ac dolore quodam, ceu pondus in pectore, tremor, debilitas nimia, stupor, abdominis tensio, delirium non continuum, caloris sensus mox major, mox minor, colli aliquando dolor, linguae saepius siccitas, ac sitis, pulsus contractus, parvus inaequalis, visus obscuritas, tendinum subfultus, demum miliaria & reliqua pessima. Quoties ibi alvum cedere necesse fuit! Praecipuum rursus a liquore anodyno, moscho, vino, acidis, emolumentum fuit. Surditas relicta quoque ambra in aures immixta, ac pedum tumor in utroque viro aegro frictione, ligatura, vel sale ac cineribus tostis tollebatur. Inceperat morbus diarrhoea, & Medicus quidam morbi ignarus, nescio quae a fluxu alvi mala timens, incrassantia, adstringentia & exterius supra ventriculi regionem theriacam ac alia pessima adhibuerat: inde posthaec nimia ad putridi generationem propensio, virium nimia prostratio, febris pertinacia ac miliarium generatio.

Ejusdem fere generis, sed quandoque magis chronicus, seu intermittens morbus erat, quem in observationibus medicis a pag. 57. ad 70. descripseram.

Corollarium. Ergo inter praecipua febris nervosae symptomata enumero pectoris oppressionem cum dolore saepius ac tussi quadam spasmodica, praeterea virium languorem, tremorem, pulsum parvum, spasmos &c. Delirium non ferox est, mite plerumque, quandoque anxium, animi curas saepius tradens ac negotia, oculis non rubentibus ac torvis, nec voce audace celeri. Facies saepius tristis est ac collapsa. Caeterum febris ista fere semper invadit otiosos, quorum vis nervosa studiis, moerore, venere ac curis exhausta est, hypochondriacos, hystericas &c. Hinc notus dudum morbus fuit Anglis ad hypochondriacum malum ac caeteros nervorum morbos magis proclivibus, ac in nostra jam Germania aequae ac reliquae nervorum affectiones, pro moderno vivendi more, observatur frequentior.

Materiam simul corruptam seu putridam in intestinis conjunctam esse, a linguae forditie, a nausea, ab abdominis tensione, flatulentia, borborygmis, alvi mollitie ac suppressione, atque a fecum praecipue graveolentia desumitur, atque inde evacuantium iteratorum indicatur necessitas. Vim nervorum posthaec optime erigunt vinum, liquor anodynus Hoffmanni, cortex peruvianus, moschus &c.

Vera inflammationis signa raro aderant, nec quivis dolor aut pulsatio eam adesse probat. Hinc forte apud plerosque vel omnes caute a venaectione abstinendum erit. Observavi linguae siccitatem ac sitim in hisce morbis a spasmodica vasorum exhalantium contractione oriri, ut in morbis aliis convulsivis consuetum est. Hinc nec siccitas illa caloris semper ac inflammationis indicium. Saepissime guttis paucis anodynis linguam in his aegris illico madidam reddere potui.

Interim non reticendum erit, quod urgente calore acida mineralia, & vegetabilia, nec non alia remedia refrigerantia cum fructu adhibuerim.

Fulda Onoldum
missa die 6. Novemb. 1775.

OBSERVATIO XXXIV.

Dn. D. GVILIELMI BERNHARDI TROMMS-
DORFF

De

Vomica rupta & sanata.

Homo quidam agrestis triginta, & quod excurrit, annorum, peripnevmonia, quam pseudo-medicus curare conatus erat, explicatus, alio implicatus malo, de difficillima respiratione, tussi sicca, virium defectu corporisque contabescencia que-rebatur. Omnibus itaque, ut vulgo fit, medicastris medica-mentis frustra adhibitis, tandem tantorum malorum copia cir-cumfusus me quidem adiit auxiliumque petiit. Quem quum visitassem, non solum omnia, quemadmodum supra memoravi, deprehendi symptomata, verum etiam, quod dignum miratu erat, vocem hujus miseri antea sat fortem atque gravem, nunc admodum debilem atque canoram inveni. Pulsus erat celer & debilis, appetitus quidem bonus, sed semper pejor post pa-stum sese habebat. Ex morbo praegresso & symptomatibus praesentibus, facile vomicam in pulmonibus latere conjectura adsequi poteram. In angusto itaque hic infelix versabatur, adeo, ut vel suffocatione vel phthisi illum perituum eo magis judicaverim, quo minus pus inclusum per aperturam arte fa-ctam ob profunditatem educi hoc in casu poterat. Interim ad hecticam febrem tussimque siccam minuendam & respirationem faciliorem reddendam exhibui sequentia medicamenta: 1) Sac-cha-

charum lactis & cort. peruv. ter vel quater in die ad ʒb de quolibet, in sero lactis sumi iussi. 2) Infusum theaeforme, quoniam aeger tale expressie postulabat, in usum vocavi ex herb. marrub. alb. cederach, veronic. scabios. tussilag. flor. arnic. rad. liquirit. & sem. foenic. aa ʒij M. D. S. *alle Morgen und Nachmittag wie Thee zu brauchen.* Infuso simul oxymel squilliticum loco sacchari miscui. Quae medicamenta levamen quidem, sed nullum auxilium praestabant, siquidem corpus in dies magis magisque in maciem abiit. Tandem impatiens aeger, putans majus dimensum medicamentum plus minore efficere, (pro more istiusmodi hominum, qui semper in quantitate medicamenti majorem spem ponunt, quam in qualitate, dictitantes: *viel hilft viel*) loco cochlearis unius fere dimidiam specierum ad infusum destinatarum partem sumit, neque aquam ferventem super illud fundit, sed aqua calida probe discoxit, & ex felicissimo errore ingentem copiam hausit. Quo facto brevi post horrendas anxietates & cardialgias cum conatu vomendi sentit, adeo, ut adstantes de recuperanda salute ejus desperarent: tandem sub gravissimo dictorum symptomatum impetu, repente oriebatur vomitus cum fragore quodam satis forti in pulmone, magna copia sanguinis atrii & puris ex ore explodebatur, adeo, ut aegrum fere suffocaret; sed vires naturae obtinuerunt; siquidem in adstantium maximam admirationem & sui gaudium repente libere & profunde spiritum trahere poterat. Quantitas puris excreti Mens. j. uti mihi relatum est, superavit. Quo facto tussis, quae antea erat sicca, nunc cum excreatione materiae purulentae fuit conjuncta, respiratio mansit libera & facilis, sub continuato usu feri & sacchari lactis cum cortice peruviano & decocto ex lichene islandico parato, inprimis vero myrrha, quam quotidie ad ʒj-ij masticare, salivam deglutire, resinofum vero exspuere debuit, febris lenta & tussis sensim cessarunt, sic, ut aeger iste morti antea proximus ad integram atque vegetam sanitatem fuerit redactus, praeterquam quod vocem exilem atque canoram retinuerit.

Erfurto Onoldum missa d. 29. Decembris 1775.

OBSERVATIO XXXV.

Dn. IOANNIS BAPTISTAE LVDOVICI DE
ROME DE LISLE

De

Antiquorum Alabastrite & variis quibusdam lapidibus quos Recentiores Alabastri nomine appellaverunt Disquisitiones Historico-Physico-Criticae.

Alabastrum vulgo dicitur lapis albissimus 1), polituram admittens, marmorique duritie cedens: sed quid is sit, & quo apud antiquos nomine innotuerit, hic sedula investigatione examinandum mihi propono.

E mox citatis auctoribus liquet, graecam vocem τὸ ἀλαβαστρεῖον (unde latinorum *Alabastrum*) a scriptoribus antiquis pro peculiaris cujusdam lapidis nomine usurpatam non fuisse 2), verum per hanc intellexisse veteres, determinatae cujusdam formae vasa, e qualibet materia confecta, & illa potissimum, ubi balsa-
ma aliaque pretiosissima unguenta reponebantur. 3)

Ex vasorum illorum nomine lapis qui ad ipsorum fabricam inserviebat *Alabastrites* fuit dictus 4). Porro inter plurimas
lapi.

1) „Ab Alabaastro gypseo, inquit Clarissimus *Daubentonius*, procul dubio deprompta est vulgaris illa sententia: *Alabaastro Candidior*; nullum enim alabastrum, calcarium absolute candidum nosco. Forsan etiam haec sententia tum primum, invaluit, cum *Alabastri* nomine marmora candidiora vulgo vocitata fuere. „
Aët. Acad. sc. Paris. an. 1754.

2) *Herodianus*, qui sub Alexandro Severo historiam graece conscripsit, hanc vocem ἀλαβαστρεῖον pro *Alabastrite* primus usurpavit.

3) *Alabastrum*, vastersum & sine ansa pharmacopolarum ubi unguenta & phar-
maca reponuntur. Suid. Lexic. ἀλαβαστρεῖον, alabastrer, vasis unguentarii genus, longitudine fastigiata, in pleniorē orbem desinens, vel forma turbinata sine an-
sulis. Scap. Lex. vide *Plutarch.* in Alexandro & Matth. cap. 26.

4) *Alabastrites lapis*, marmoris genus ita dicti, quod ex eo Alabastra conficerentur. *Dioscor.* lib. 5. *Alabastrites marmoris* genus dicti *Onyx*, interstinctus variis
coloribus, ex quo vasa unguentaria, Italii *Alabaastro*. *Laur.* amalth. onomast.

lapidis Alabastritis varietates a *Plinio* recensitas, eminent illa Graecis dicta *ονυξ*, Latinis *Marmor onychites*, videlicet propter diverforum colorum venas, quibus achatem onychem refert.

Nunc hujus Alabastritis naturam determinare, & quae sint illius cum variis lapidibus Alabastris nomine insignitis similitudines ac differentiae enarrare operae pretium est.

Boetius de *Boot* recte observat, *Alabastritem* seu *Alabastrum veterum* olim inter marmoris species fuisse relatum, & ab illis si non colore, saltem duritie distingui posse: „mollior enim est, inquit, ac ita, ut vascula ad unguenta servandainde fieri possint, unde nomen obtinuit. Si tam mollis sit, ut „cultro scindi possit, etsi vulgo *Alabastris* nomine appelletur „(quod nomen omnibus fere linguis servat), tamen Gypsi potius species est 5).

Huc usque recte *Boetius*, sed hallucinatur, cum soli duritiei intentus, Alabastrum gypseum ut imperfectum alabastritem, ipsumque Alabastritem ut incoctum & imperfectum Marmor intuetur 6). Quamvis enim Alabastrites calcarii lapidis indolem prae se ferat, sicut & Marmor, non ideo similis & eadem origo cuique, & cum Alabastrum gypseum Gypsum, Alabastrites vero calcem ustulatione suppeditent 7): hos lapides majori adhuc inter se distare intervallo, quam Alabastrites & Marmor, facile quisque conjiciet.

At quantum inter se distent Alabastrum gypseum & Alabastrites, hodie apprime callent rerum naturalium periti; hunc enim

5) *Boet. de Boot* de lapid. & gemm. Lib. II. cap. 263. p. 490. edit. Lugd. Batav. 1647. in 8.

6) *Videtur, dum ita molle est Alabastrum, incoctum esse Alabastrites, & ille incoctum & imperfectum marmor. ibid.*

7) *Idem exustus emplastris convenit, inquit Plinius hist. nat. Lib. 36. c. 8. Lapis Alabastrites, vocatus onyx, exustus & resina aut pice exceptus, duritias discutit. Dioscorid. lib. 5. c. 153, quae proprietates calci probe conveniunt non gypso.*

enim inter calcarios, illud inter gypseos lapides reponunt: sed nescio quo fato acciderit ut recentiores omnes, paucis exceptis, auctores, ea quae *Theophrastus* & *Plinius* de Alabastrite vel Alabaastro calcario praedicaverant, ad Alabastrum gypseum transfulerint.

Ni fallor, hujusce communis erroris principium non aliunde provenit, nisi quod vox ista *Alabastrum*, per quam peculiaris cujusdam formae vasculum veteres designabant, postea ad Alabastrum gypseum a neotericis translata, sensim sensimque mos invaluit gypseum alabastrum cum lapide alabastrite, qui minime gypseus, confundendi.

Nunc vero, ut taceam lapidis Alabastritis absolutissimam cum Alabaastro calcario nostro similitudinem, solus vasorum praedictorum usus lucide demonstrat, eorum materiem nequam fuisse gypseam: talis enim lapis, nedum ad liquores eximii pretii rite servandos inservire potuerit, ut testatur *Plinius* 8), eos vel lente imbibisset, vel per laxae substantiae aut etiam a liquoribus ipsis solutae poros facilem exitum praebuisset 9); & revera gypseum lapidem quamvis non ab acidis, tamen ab aqua sola solubilem esse compertum est.

Theophrastus & *Plinius*, quibus haec gypsea substantia ejusque proprietates erant notissimae, non ajunt, Alabastritem lapidem ad gypsum conficiendum idoneum fuisse, sed ad hunc usum coqui lapidem *Alabastritae similem aut marmoroso* 10). Non ergo marmor onychites vel Alabastrites ad id quaerebatur, ut quidam ex *Theophrasti Pliniique* verbis male collegerant 11),

8) Hunc aliqui lapidem Alabastritem vocant, quem cavant ad vasa unguentaria, quoniam optime servare incorrupta dicitur. Plin. hist. Lib. 36. cap. 8. edit. Har- duini Paris. 1723. in fol. vol. II. p. 734.

9) Cum Alabastrites imposta unguenta vel humorem in se non trahat, Alabastrum vero plane in se sorbeat, ut interdum per corpus ipsius transudet. Boet. de Boot. Loc. supra citat. pag. 492.

10) Qui coquitur lapis non dissimilis Alabastritae esse debet aut marmoroso, Plin. hist. nat. Lib. 36. cap. 24. & Theophrast. de Lapidib. §. 112.

11); nam cum lapis quivis alii similis dicitur, id non ad amborum habitum internum, sed ad externum tantum valet, quod reipsa verum est ex Alabastris quibusdam gypseis cum Alabaastro calcario collatis 12).

Georgius Agricola & deinde *Boetius* antiquorum Alabastritem ab alabaastro recentiorum seu gypseo sola duritie cum diffinissent, *Cl. Wallerius* in eundem errorem lapsus, lapides omnes Alabastris nomine notos sub genere gypsi reposuit. Tres itaque profert in Mineralogia sua mollioris gypsi varietates, nempe sequentes: *Alabastrum candicans*, *Alabastrum candicans maculis nigris*, & *Alabastrum rufescens* vel *Onychites*; quibus Alabastris mollioris varietatibus, quartam addit *Alabastris durioris opaci* nomine: huic *Marmor Alabastrites Agricolae*, imo vero *Plinii*, pro synonymo datur, subadditque *Wallerius*, praedictum Alabastrum caeteris Alabastris speciebus esse durum magis & magis compactum, sed prorsus opacum. „Hoc excepto, „inquit, praecedentium omnes habet proprietates 13). „ En itaque Alabastritem *Plinii*, *Agricolae*, *Caesalpini*, *Boetii* & aliorum, sub *Alabastris* denominatione generica, inter species alabastris gypsei relatum; nec ulla quidem in reliquo *Wallerii* opere de Alabaastro calcario facta mentio est, Alabastritis enim species, quas *Plinius* *Lychnitem*, *Pbengitem*, & *Lygdinum Marmor* appellat 14), in ista Mineralogia tanquam marmoris albi semipellucidae quaedam varietates proponuntur 15).

Cele-

11) Vide *I. Hill* Commentar. in *Theophr.* lib. de lapid. ad §. 110. 111. & 112.

12) Hanc similitudinem externam agnovit *Caesalpinus*, ubi agit de Alabaastro gypseo in Etruria circum Volaterram reperto. *Hodie*, inquit, *fodiuntur gypsi lapides in Italiae multis locis ... sed lapis Alabastritae similis foditur in agro Volaterrano, pulcherrimus aspectu, ex quo conficiunt ad tornum vascula & varia imagines, Alabastrum vocant ... ex ejus rasura ac caeteris fragmentis modicigne conficiunt gypsum.* *Caesalp.* de metall. lib. 2. cap. 8.

13) *Waller.* min. spec. 47. var. 1. 2. 3. 4.

14) *Plin.* hist. nat. Lib. 36. cap. 5. §. 22.

15) *Wall.* min. spec. 44. var. 1.

Observatio XXXV.

Celeberrimus autem *Linnaeus*, in prioribus sui Systematis naturae editionibus, *Alabastrum* ad ordinem lapidis calcarii sub genere Marmoris eo duntaxat revocaverat, quod & gypsum ibidem collocaverat: alteroque *Marmor fugax opacum*, altero *Marmor fugax subdiaphanum* cognominato 16), credibile est quod Alabastrum a Gypso minori vel majori opacitate clarus hic auctor tunc solum distinxerit; at in posterioribus ejusdem operis editionibus, ubi Marmor & Gypsum unumquodque distinctum genus constituunt, Alabastrum in genere Gypsi reposuit, tanquam natum ex aqua thermali more Italicitae, subjungitque illud pro copia acidi effervescente interdum, saepius vero non 17).

Porro doctiores Nomenclatores, clariores Lithographi, artis chymicae peritiores Magistri, e Suecia, Germania, Britannia, omnes una eademque voce hac in re consentire videntur; nam praeter quos modo recensui, *Scheuchzerus* 18), *Wolfartus* 19), *Woodwardus* 20), *Ritterus* 21), *Hebenstreitius* 22), *Woltersdorffus* 23), *Pott* 24), *Cartbeuserus* 25), *Cronstedtus* 26),
Voge-

16) Syft. nat. edit. Paris. an. 1744. p. 7. *Marmor fixum particulis difformibus* (la pierre a plâtre) *marmor. fixum particulis arenaceis micantibus* (l'albâtre) Ejusd. syft. nat. edit. Lugd. Batav. 1756. p. 156. spec. 9. & 11.

17) Ejusd. syft. nat. edit. XII. Holm. 1768. tom. 3. p. 45. & 46. *Gypsum Alabastrum particulis impalpabilibus diaphanum.*

18) Itin. alpin. Tig. 1702. in 4. & ejusd. Meteorol. & Oryctogr. Helvet. Tig. 1718 in 4.

19) Hist. nat. Hass. inferioris; Cass. 1718. in fol.

20) Foss. of all kinds digest. Lond. 1728. in 8.

21) De Alabastris Hohnsteinensibus & Schwartzburgicis. Helmst. 1731. & 1732. in 4.

22) Comment. in Mus. Richterian. Lips. 1743. in fol.

23) Syft. mineral. Berol. 1748. in 4. obl.

24) Lithogogn. Berol. 1751. in 4.

25) Elem. miner. Francof. 1755. in 8.

26) Miner. Stock, 1758, in 8.

Vogelius 27), Baumerus 28), novissimeque Scopoli 29), lapidem gypseum *Alabastri* nomine salutant & de Alabaastro calcario ne verbum sonant; huic autem antiquum *Alabastritis* nomen reservare saltem debuissent, si quidem & gypseo lapidi *Alabastri* denominationem conferre voluerunt; ista vero *Alabastritis* denominatio apud *Cronstedtum* reperitur 30), sed Gypso fibroso annexa, nam *Alabastri* nomen *terrae gypseae, induratae, solidae particulis impalpabilibus* ibidem tribuitur; 31).

Attamen recentiores aliquot scriptores *Alabastri* titulum contulerunt calcariae cuidam stalactitae, quae coloribus, sinuosis venis & duritie antiquorum Alabastritem ad amussim refert. Inter hujusce sententiae primarios eminent *Aldrovandus* & *Imperatus*, ambo ex Italia oriundi, ambo inter antiquitatis rudera positi, illoque feliciori situ, ad Alabastrum antiquorum verum agnoscendum proximiores, quam septentrionalium regionum Naturae periti. Specimen a priore prolatum sub his verbis: *Alabastrites maculis fluvium imitans* 32), Alabastrum calcarium omnino demonstrat. *Imperatus* autem non modo *Alabastrina Marmora* proponit 33); quasi Alabastrum inter & marmor media, sed etiam descriptionem *Alabastri*, ut vocat, *gelati* per duos integros paragraphos profequitur, quod quidem nihil aliud est, quam mera Stalactitae species 34).

Hoc quoque Alabastrum agnoverunt nonnulli peregrinatores curiosi ac sagaces in cryptis quibusdam subrupestribus calcaria stalactita refertis. Sic *Cornelius le Bruyn*, in diario sui ad

27) Mineral. syst. Lips. 1762. in 8.

28) Naturg. miner. Goth. 1763. in 8.

29) Princip. miner. syst. & pract. Vetero-Pragae, 1772. in 8.

30) In miner. supra cit. §. 17.

31) Ibid. §. 15.

32) Aldrov. mus. metall. p. 749.

33) Ferr. Imper. hist. nat. lib. 25. cap. 8.

34) *L'Alabaastro che chiamiamo Gelato e dell'istessa sostanza chela sciria.* ibid. lib. 24. c. 13.

ad Orientem itineris, memorat montes Alabastrinos, quos ad octoginta circiter millia (150 *Werste*) ab Archangelopoli detexit. „Ibi, inquit, Alabastrum subterraneis in locis, a natura „mirabili modo excavatis & instructis, reperitur. . . . . Hi mon- „tes ad duo millia usque protenduntur & duarum horarum spa- „tio secundum Peudi fluminis ripas cernuntur, nullaeque ul- „terius similes dantur cavernae 35)„. *Ioannes Chardin* itidem in itinerario Persico loquitur de Marmore quodam eximio, candidissimo & quasi translucido ad Taurum montem reperto, quod mihi videtur esse illum Alabastritem, quem in eodem monte parva mole repertum *Plinius* tradit 36); hujus marmoris candidi pellucidique montis Taurinensis specimen exhibet *Brückmannus* in Epistolarum itinerariarum centuria secunda 37): meminitque in diversis earundem Epistolarum locis de pluribus aliis Alabastris calcarii lapidicinis, quas in itinere obvias bene compertas habuerat.

Is ergo solidissimis fretus argumentis *Kramero* respondebat: „*Revera calcem ex Alabaastro confici, notasque genericas „Marmoris & Alabastris prorsus easdem esse* 38)„. Verum tamen *Celeberrimus Pott*, in sua Lithogeognosia, hanc *Brückmanni* sententiam ut duplici errore fatuam explodit. „*Etenim, „inquit, ex Alabaastro gypsum non calcem conficiunt, & nota Mar- „moris generica in eo consistit, quod marmor acidis solvatur & igne calcinetur; Alabastrum vero in acidis non solvitur & in igne „gypsum evadit* 39)„. At hic primo *Pott* supponit, omne Alabastrum esse gypseum, deinde Alabastris denominationem lapidi

35) *Corn. le Bruyn*, Voyage au Levant, tom. V. p. 284.

36) *Paulum distare ab eo* (Alabastrite) in unguentorum fide multi existimant *Lygdinos* in Tauro repertos, amplitudine qualances craterasque non excedant, antea ex Arabia tantum advehi solitos, candoris eximii. *Plin. hist. lib. 36. cap. 8.*

37) *Brückm. epist. itiner. Cent. II. ep. 25. p. 236. n. 24. & supplement. ad cent. II. p. 1160.*

38) *Commercium litterarium. Norimb. 1740. p. 76.*

39) *Pott Lithogeogn. Cap. 2. versionis Gallicae Vol. I. p. 52.*

di calcario convenire nullo modo posse. Itaque *Koenigium* simul reprehendit, quod Alabastrum tanquam Marmoris speciem protulerit, *istud enim*, inquit, *omnino falsum* 40). Falsum equidem, si & Marmor & Alabaastro eadem origo tribuitur, vel si, ut *Pott* autumat, soli lapidi gypseo alabastris nomen conceditur, dum vero antiquorum Alabaastro negatur.

Genuinum hoc sincerumque antiquorum Alabastrum, *Hill* in sua fossilium historia admittere tunc visus est, cum sub *Alabastritis* nomine generico *Alabastra* sic descripsit: „Genuinum lapidum a marmore parum distantium, magnis ac distinctis concretionibus compositum, eximiam polituram admittentium, aequalis sed fragilioris texturæ, mediocrem habentium duritiem, cum chalybe non scintillantium, in acidis cum effervescentia solubile, & facile in calcem reductibile, um 41)„. Ista præmissa generis Alabastrini sat lucida definitione, ad specierum descriptionem transit auctor, quarum tres præcipuæ sunt: 1. *Alabastrites nivea, splendidissima, frustulosa, quæ Marmor Lygdinum antiquorum.* 2. *Alabastrites lucidissima, frustulosa, albido-flavescens, quæ Marmor phengites antiquorum:* 3. *Alabastrites frustulosa, variegata, quæ Alabastrites antiquorum.* Haec coloris pallide flavi, melleum inter & fuccineum 42), variisque venis ac maculis distincta, & *Alabastrum orientale, marmor onychites & Alabastrites probatissimorum auctorum* 43).

Alabastris calcarii notas genericas & específicas, quas in suis in *Theophrastum* commentariis prænominatus auctor jam adumbraverat, in modo memorata historia cum probe exposuisset,

40) Ibidem pag. 51.

41) *Hill* hist. of fossils. Lond. 1748. in fol. p. 489.

42) *Probantur qui maximi, mellei coloris, in vortices maculosi, atque non translucidi. Vitia in iis corneus color aut candidus, & quidquid simile vitro est.* *Plin.* hist. nat. lib. 36. cap. 8.

43) *The Alabaster of the Ancients, the Aegyptian Alabaster, and the Alabastrites of all the more correct authors.* *Hill* l. c. p. 492.

set, nunc ad *Cronstedti* sententiam in nuperrime edito opere 44) conversus est. Ibi namque Alabastra quasi selenites lapideae proponuntur & quatuor species constituunt, nempe Alabastrum album Aegyptiacum, Alabastrum fuscum Siculum, Alabastrum obscure flavum Graecum, denique Alabastrum fuscineum Aegyptiacum & Persicum: qui procul dubio lapides, indolis seleniticae cum sint vel gypseae, nihil habent quod commune sit cum Alabaistro antiquorum vero, istud enim est calcarium, fatente *Hill* ipso in sua doctissima fossilium historia.

Cui tamen erudito viro error *Cronstedti* aliorumque, tam e Germania quam e Suecia in Mineralogia & Chymia illustrium, eo minus hoc anno 1771, imponere debuisset, quod ab anno 1754. 45) Cl. *Daubentonius* regalis academiae scientiarum Parisinae socius, in sua de Alabaistro commentatione lucidissime demonstraverat: 1. Alabastrum omne non esse gypseum, ut tamen *Linnaeus*, *Wallerius*, *Pott*, alique dicitaverant, sed etiam extare alabastrum calcarium; indolem ipsam marmoris prae se ferens. 2. Alabastrum calcarium esse verum & genuinum alabastrum, idemque pretiosissimum & Alabastri nomine maxime notum, si fidem adhibemus variis orientalis Alabastri speciminibus 46), quibus curiosorum Musea & Gazophylacia summo-pere ornantur, sub forma mensarum, urnarum, magnorumque vasorum, remotissimae quandoque antiquitatis opus exhibentium

44) Fossils arranged, according to their obvious characters, by I. Hill London 1771. in 8.

45) Vel potius 1759, hoc enim anno Acta Academiae anni 1754. e praelo tandem prodire.

46) Inter rariora Musei mei servatur caput humanum, cui desunt cranii pars & maxilla inferior: partes autem hujus capitis superstites Alabastri veri Orientalis crusta, quinque vel sex lineas alta, ceu larva obiectae sunt, caeque polituram perpulchram admiserunt. In partibus alabaistro nudis apparent ossa ne minimum immutata, & spacia vacua, a dentibus quibusdam collapsis relicta, inter dentes ipsos alabastrino cortice tectos facile conspiciuntur. Unde erutum fuerit praeclarum istud regnorum animalis atque lapidei consortium prorsum latet. Vide annexam iconem Tab. II. fig. 1. & 2.

tium: 3. Alabastrum calcarium omne esse stillatitium, nullamque aliam reperiri differentiam inter indigenas, nostras Stalactitas, e cryptis *Offelles* & *Arcy* vulgo dictis erutas, & Antiparoanum alabastrum, si mutuo comparentur, nisi vividiores in isto colores, insignioremque politura laevorem, quibus orientale Alabastrum ab occidentali potissimum distinguitur: 4. Stalactitas, ut saepius spatofas, particulisque crassioribus, semipellucidis aut vix opacis, promiscue mixtis, constantes, *Alabastrum* proprie dici, unde sequitur non omnem Stalactitam alabastrinam esse, sed omne Alabastrum esse stalactitium: 5. Demum notas hujus Alabastris, gypseo minus albi, distinctivas ad sequentes reduci posse, nempe nitorem fere oleaginosum, hebetiorem illo, qui in marmore cernitur, sed sicciorem illo, qui lapidem vulgo dictum *Iade* quasi pinguedine inficit; deinde semipelluciditatem quamdam obscuriorem illa, quae chalcidonio, sed puriorem illa, quae marmoris candido propria est.

Si egregia haec & solidissima Cl. *Daubentonii* sententia non tale pondus habuerit apud septentrionales eruditos, quale sperare fas erat, forsitan istud tribuendum est aliae doctissimi *Guettardi* de Stalactitis lucubrationi, eidem volumini actorum academiae scientiarum insertae. Quamvis enim Academicus ille *Daubentonio* concedat „stalactitam omnem calcariam quae „polituram recipit, & habet venas, colorem, semipelluciditatem, aliasque Alabastris proprietates, hujusce speciem re- „vera constituere,„ simul contendit sedulo cavendum esse, ne arbitremur, omne Alabastrum tali origine praeditum reperiri, additque multo praestantius esse, cum non paucis naturae peritissimis arbitrari, quod sint in rerum natura Alabastris quaedam species, a congelatis seu stalactitiis differentes, & quorum lapidicinae, probabiliter iis, e quibus marmora alique calcarii lapides eruuntur, similes, eandem causam formatricem admittunt ac modo dictae.

Sed cum de existentia illarum Alabaſtri lapidicinarum, quarum ſtrati regulares horizontalesque dicuntur, nullum aliud testimonium protulerit *Guettardus*, quam observationes mancas quasdam ex *Brückmanni* Epistolis itinerariis depromptas 47), ejus opinioni non ſubſcribere tamdiu licebit, quamdiu oculis non ſubjecerit aliquas Alabaſtri lapidicinas, quarum ſtrati ſint aequae regulares ac in marmoreis. Aliunde vero ſufficit attento animo explorare alabaſtri calcarii duritiem, texturam, ſemipelluciditatem, venarum diſtributionem, propriumque nitorem ipſum ad affirmandum, hujus lapidis originem non eandem fuiſſe quam Marmoris.

Nihilominus iſta Guettardi opinio multo majorem apud ſeptentrionales favorem obtinuit, quam illa Daubentonii ſupra laudata. Linnaeus enim, Walleriusque & Pott ipſe Alabaſtrum calcarium pro quadam ſpecie Marmoris albi, proprio nomine non indigentis, ſemper ut antea habuerunt; ſolusque gypſeus lapis ad hunc uſque diem *Alabaſtri* titulo remanſit inſignitus. Si tamen clariffimi illi viri *Alabaſtri* denominationem lapidi quodam gypſeo, absque ulla reſtrictione, continuare non dubitant, dum alii eandem lapidi quodam calcario tribuere contra nituntur, quanta non inde orietur in ideis & in nomenclatura confuſio? ad hanc vero vitandam confuſionem Gallici nomenclatores quidam 48), Alabaſtro gypſeo contulerunt *Alabaſtritae* nomen, quod, ut ſupra monuimus, ſoli Alabaſtro calcario veteres aſſignabant: ſed cum recentiores aliqui iſtud *Alabaſtritae* nomen alabaſtro calcario ſeu ſtalactitio reliquerint 49),

maxi-

47) *Brückm.* epist. itiner. cent. I. epist. 26. pag. 8. & 11.

48) *Valm. de Bomare* miner. tom. I. ſpec. 125. pag. 135. *Bucquet* introd. tom. I. p. 419. quorum prior inepte ad Alabaſtrum calcarium retulit (p. 175.) *Linnaei Wallerii*que ſynonyma Alabaſtro gypſeo (de quo agit p. 135.) tantum convenientia.

49) *Caesalpinus*, *Boetius de Boot*, *Albröwandus*, *Hill* & ipſe *Linnaeus*, *Stivium marmoreum diapbanum, ſolubile, fibroſum, Alabaſtrites*. It. Scan. 121. & *Syſt. nat.* ed. XII. p. 47.

maxime verendum est, ne eadem confusio, ex homonymia orta, post paulo resurgat.

Denominationibus itaque jam vulgatis *Alabastris calcarii* & *Alabastris gypsei*, utpote non ambiguis, firmiter haerendum est, clare enim illae utriusque Alabastris naturam menti subjiciunt. Sic ego *Alabastris vitrei* nomen indidi Alabaastro cuidam, nuperrime in Anglia reperto, ex quo vascula conficiunt elegantissima 50), quae colorum amoenitate polituraeque nitore, ipsis orientalis Alabastris vasis ne hilum cedunt. Hanc substantiam *Alabastris* nomine insignivi, eo quod ex variis successive sibi superimpositis particulis crustulatum, Alabastris stillatitii modo, concreta sit: hoc autem facile agnoscitur undulatis superficiei rugis ante polituram, eaque recepta venis fasciisve discoloribus, quae varia lapidis incrementa testificantur: eamdem *Alabastrum vitreum* voco, eo quod sit ex indole spatii *vitrei* dicti aut fluoris violacei, cui *pseudo-amethysti* nomen, unde haec etiam a quibusdam *Alabastrum Amethystinum* cognominata. Sed praeter amethysti colorem, qui Alabastrum istud albo crystallinum ut saepius comitatur, in eo quandoque apparet mixtura flavescentis, rubescentis, carnosique candoris, quae substantiam fordide albam, plus minus opacam, venarum in modum percurrit.

Sic itaque distinctis variis Alabastrinis lapidibus, in *calcarios*, *gypseos* & *vitreos*, nullum amplius ambiguitati locus, quandoquidem singularis quaeque Alabastris species, peculiari cuidam spatio convenit; & revera *Alabastrini*, itidem ac *selenitici spatiosi*que lapides, cum sint omnes secundariae generationis opus, quidquam inter se simile, quamvis aliqua ex parte differant, habere certissime debent. Hi lentius liberiusque concreti, fere omnes crystallifati reperiuntur, & eo magis translucidi,

B b 3

di,

50) Vide nostram de novi istius Alabastris vasculis descriptionem in Catalogo Collectionis mineralium selectae, Parisiis edito, an. 1769. in 3. pag. 98. 99. &

di, quo minutioribus purioribusque contexti sunt particulis. Illi autem (Alabastrini lapides) ab aqua citiori tardiorive cursu, aut stillante aut uberius fluente conglutinati, regularem assequi formam crystallifando nequeunt, & ita lapidei sedimenti vel stalactitae figuram ut plurimum induunt; quam vero in statu purioris spatii habuissent pelluciditatem, crassiores ipsis immixtae particulae, velo quasi obducto, subtrahunt, sed exinde oritur splendidiorum colorum insignis illa varietas, qua lapides isti maxime commendantur.

Quod ad duritiem densitatemque diversarum Alabastrum specierum spectat, proprietates illae eadem fere sunt ac in spatii selenitibusque congeneribus. Sic gypseum Alabastrum Alabastrum calcario tum duritiae tum pondere cedit, & calcarium vitreo, sicut ipse selenites levior & mollior spatio calcario, hocque levius & mollius vitreo 51).

Iam ex supra dictis abunde patet: 1. Lapidem *Alabastrum* antiquorum prorsus eandem esse substantiam, quam hodie *Alabastrum calcarium* vocamus: 2. Calcarium hoc Alabastrum marmoribus proprie dictis nullo modo annumerari posse, *Alabastrum*que denominationem lapidi cuidam gypseo, caeteris exclusis, perperam hucusque fuisse concessam: 3. Praeter calcaria, gypseaque Alabastra tertiam speciem dari, quae, *Alabastrum vitrei* nomine gaudens, a duabus aliis facile distingui potest: 4. Tandem omnia haec Alabastra nihil aliud esse, quam species quasdam spatii calcarii, selenitis aut spatii vitrei, heterogeneis particulis minori vel majori quantitate donatas, quo quidem consortio sed & celeriori concretione, nativam pelluciditatem, propriamque crystallifatione figuram assequi non valuerunt. Unde concludere est, *Alabastra* non ad peculiarem

51) Selenitis gravitas specifica, hydrostatici examinis ope probata, reperta fuit partium 2322, illa spatii calcarii partium 2720. illa denum spatii vitrei, Pseudo Topazium dicti, partium 4270. Vide *Cotes physc. experiment.*

tem quamdam classem revocanda, sed unamquamque Alabastris speciem sub genere spatii, cui convenit, esse collocandam.

Parisiis Onoldum

missae d. 28. Decembris 1775.

OBSERVATIO XXXVI.

Dn. BALTHASARIS GEORGII SAGE

De

Variis res metallicas ad calcis statum redigendi modis, de ipsorummet vitrorum coloribus, ac de illis, qui a metallicis calcibus in diaphanum vitrum album introducendi sunt.

Non posse res metallicas in vitrum redigi . nisi praevia illarumdem calcinatione, compertum est. Ustulatione metalli proprium deperdunt colorem, ipsorum fugit gravitas, specifica, absoluta crescit. Calces metallicaes omnes, prout familia media ab acido phosphori, metallis insito, oriunda haberi debere certissimum est: has inter quaedam sunt in aqua facile solubiles, ut ab arsenico plumbove calces derivatae demonstrant.

Iuvantibus igne, electricitate, aere, alkalibus, stanno & hydrargyro queunt res metallicaes in calcem redigi.

Prima & vulgatiores calcinatio operante igne producitur: ille vero res metallicas permeando dividit, dehinc solutum a materiis ustioni idoneis acidum, cum metallorum phlogisto in consortium, terrisque metallicis connexum familia media constituit: haec familia media acido ignis composita vulgo calces nuncupantur. Variis gaudent illae coloribus, sed metallicaes terrae omni phlogisto orbatae, albae evadunt, nec in vitrum redigi possunt, quod a stanno & ab antimonio diaphoretico patet.

2. Electricitatis opera mediante papyro, res fere omnes metallicae in calcem converti possunt, mediante inquam papyro. Nam duabus vitri laminis interposita auri folia, vehementiore motu electrico excitatoris ope percussa, vitrum incrustare videre mihi successum est, eaque sat vitro oblita & permeata fuisse, ut nec ab aqua regia dissolverentur.

Apparatu vero sequenti aurum motu electrico in calcem reductum inveni.

Cum in prelum electricum folia auri inter duas chartas introduxissem, maximamque vim electricam in tormentum, apud nos *batterie*, e quatuor vasis vitreis stanno obductis compositum deposuissem, unaque excitatoris extremitate prelo imposta, altera motum electricum a tormento sollicitassem, chartis e prelo obductis, eas auro in purpura minerali transmutato coloratas reperi. Chartae hae per sat temporis spatium hepatis sulphuris decompositi odorem ferverunt.

In illa auri calcinatione electricitatis via gignitur hepar phosphoricum, quod metallo connubit, dein acidum ab igne electrico emissum hepar phosphoricum destruit, dum altera ejusdem acidi pars metallis connexa calcem metallicam constituit.

Acidi cujusdam in igne electrico praesentiam sequens experientia demonstrat.

Illius acidi coercendi gratia ampullam excipulariam, quatuor sextarii gallici capacem, rite disposui, cujus collum una uncia & semi sphaeram ampullae praeminebat. Olei tartari per deliquium sufficiente quantitate imbuta cum fuissent excipuli latera interiora, idoneo subere hujus orificium obturavi, dein per medium obturamentum virgam metallicam a) introduxi, illamque ad unciam circiter unam a fundo excipuli distantem retinui; insuper ad aeris circulationem duos vitri tubos inter obturamentum positos alternatim occludebam & re-

a) Hujus virgae summitas fuit sphaerica, extremitas vero acuminata. Sphaera quidem extra, acumen intus excipulum erat.

cludebam; virga metallica conductori contigua asservabatur. Cunctis sic inde dispositis, ab excitatore motum electricum octies protuli; quatuor elapsis horis excipuli latera crystallis parallelipipedibus obducta conspiciebantur.

Quae quidem crystalli mihi visae sunt omnino pares illis quas acidum volatile materiae lucis phosphori, sponte destructi, suppeditat, quando in excipulo oleo tartari obducto excipitur. At salium istorum examen in altera dissertatione investigandum remitto.

Pleraque metalla aeri exposita, superficiale suum nitorem deperdunt & gravitate absoluta crescunt; haec metallorum alteratio Rubigo dicitur, tunc res metallica phlogisto manent spoliatae, & mediante igne idoneo facile in vitrum defluunt.

Auro in aqua regia soluto, centum aquae stillitiae partibus diluto, paucis elapsis diebus, dissolutionis superficies purpurescit, & longiore temporis lapsu, fundum vasis purpurea calx auri passim iisse reperitur *b*).

Sicut calces metallicaes salia sunt media ex acido phosphori metallis coadunato composita, ita & res metallicae emenstruis ab alkalibus separatae ut calces haberi queunt, jamque sunt salia media eodem acido composita, quaeque pariter in vitrum, confluunt, excepto tamen lunae praecipitato, quod post incandescentiam, sub forma metallica in crucibulo reperitur.

Aurum aqua regia solutum in calcem, purpuram minerali Cassii vulgo dictam, stanno interposito redigitur, vitrum diaphanum purpureum, ab auri calce induit colorem, eoque magis purpureum quo major fuerit introducta in vitro calcis congeries.

Purpura mineralis absque ullo additamento igni vehementiori in crucibulo exposita convertitur in metallum; crucibuli fundo depositum aurum remanet globulosum album ac

b) Vide, mes memoires de chimie p. 67.

ductile, quando purpura mineralis dissolutione nimis acida praeparata fuerit, contra vero cum dissolutio fuerit auro saturata, tunc calx cinereum & fragilem auri regulum profert. Haec autem calx auri vitro quidem albo concurrente liquata smaltum purpureum prodit, quod quidem majore stanni quantitate adoperiri reputandum; nam vero uti minor quantitas stanni inhaeret, tunc non smaltum sed vitrum conficit purpureum.

Purpura mineralis *Cassii*, adjunctis duodecim plumbipartibus in catino probatorio excocta, micans & malleabile aurum suppeditat, quae quidem experientia denuntiat, a stanno in calcem conversum aurum facillime ad metalli statum reportari posse.

Una cum mercurio trituratæ res metallicaæ cum partim in calcem convertantur, acidum phosphori metallis inesse denuntiant. Hoc acidum ab hydrargyro adductum mihi videtur, hydrargyrum etenim, amalgamationis via metallis adjunctum, sub forma crystallina metalla profert, unde ut in aliis salibus aqua, sic in metallico crystallo haeret mercurius; plus minusve mercurii retinent res metallicaæ, ut ex tabula mea amalgamatis liquet. c) Ac si demum polyhedrum omne regulare a variis salibus ortum semper ab acido, vel terrae, vel alkali, vel cuivis substantiæ juncto, suam trahit originem, hydrargyro magnam acidi copiam inesse necesse est.

Enumeratis experientiis constat metallicas calces, calcinatione, aere, alkalibus, stanno aut hydrargyro productas, ejusdem esse naturae, easque acidum phosphori continere, quocum in vitrum converti posse facultatem & proprietatem acquirunt.

Por-

c) Vide mes memoires de chimie p. 87.

Porro vitrorum metallicorum colores, ab iis, quos in vitrum album eadem infundunt calces, quam plurimum differunt. Etenim calx cupri absque additione vitrificata smaltum prodit rubescens, contra vero calx cupri vitro albo obducta vitrum elegantissimo viridi gaudens. Acido ni fallor, quo vitrificatio promovetur, colores a calcibus metallicis in vitrum album obducti valent assignari. Etenim acidum phosphori, variis etiam modis alteratum, semper cum cupro viridem constituit colorem, quod e viridi aeris & malachita patet. Hoc acidum phosphori mediante ferro rubrum semper induit colorem; exempla sint sanguis, vinum & rubinus, qui marte colorantur. Sic & acidum phosphori auro coadunatum colorem semper producit purpureum, animalium enim cutes, marmor, lignum & papyrus, auri dissolutionis contactu purpurefunt; denique vel electricitate vel stanno producta auri calx purpureum induit colorem.

Nuper academiae plumbum ad praeparandam auri purpuram, stanno magis idoneum esse indicavi, & in his temporibus auri fulminationes investigans, platina, auro, argento, cupro, ferro, zinco, & regulo cobalti aurum sese incrustare comperi, contra vero stanno, plumbo, bismutho & regulo antimonii ac arsenico appositum in purpuram mineralem converti.

Colores, a metallicis calcibus in vitrum album introducti, multo ab earundem calcium absque additamento vitrificatarum, coloribus differunt, uti ex tabula sequenti patet.

Colores calcium
metallicarum.Colores vitrorum
metallicorum.Colores metallicis
calcibus in vitrum
album inferti.

Calx arsenici.. alba.	citreus . . . . . Δ	
stibii . . . . cinerea . .	hyacintheus . . . Δ	
bismuthi cinerea . .	rubescens	rufescens.
zinci . . . . cinerea . .	. . . . .	viridescens.
cobalti . . . rubescens	[cyaneus in nigrum colorem vertens.	cyaneus.
mercurii rubra		
stanni . . . . alba	. . . . .	smaltum album.
cupri . . . . nigrescens	rubescens	viridis.
ferri . . . . rubescens	niger	ruber. Δ
plumbi . . . . cinerea . .	albidus foliaceus	flavus ut topaza
argenti . . . . cinerea . .	flavescens	eflavo cinerefcens
auri . . . . . purpurea	. . . . .	purpureus.
platinae.. cinerea.	. . . . .	viridescens.

pleraeque calces metalli-
cae in ista tabula relatae
lenta calcinatione prae-
paratae fuerunt.

vitra volatilia
 Δ . sic indicata sunt.

Observationes ad colorem calcium metallicarum perti-
nentes.

Calx antimonii vehementiore igne praeparata alba est &
pellucida facileque in vitrum redigi potest.

Zincum ustione calcem albam volatilem & phosphoricam
producit.

Calx ferri calcinatione rubescit.

Calx plumbi reverberatione ignis rubescit, tunc minium
vocatur.

Parisii Onoldum
missa die 28. Decembris 1775.

OBSERVATIO XXXVII.

Dn. D. CHRISTOPHORI GOTTLIEB BONZ

De

Ictero recens natorum.

Recens nati propemodum omnes tertio quartove die a partu, quin quandoque jam secundo, ictero corripuntur in mea regione, illis non exceptis, quibus continuo post partum lene laxans exhibitum fuit, licet ob hanc rationem in regno Suecico rariorem hunc morbum esse contendat clarissimus *Rosenstein*. a) Secundum *Boerhaavium* in omni recens nato adest, b) ex quo apparet, illum in Belgio frequentissimum esse. Idem Vir Celeberrimus, cui quoque assentitur Ill. *Rosenstein*, c) ex primo lacte in ventriculo acescente natum esse asserit, id in duodenum pulsus replevisse id intestinum, atque ostium ductus choledochi obturavisse, ut bilis regurgitaverit in hepatis, venam cavam, massamque sanguineam, cutemque flavo colore tinxerit. d)

Sed cum ipsa sollicita natura ductum choledochum inter tunicas duodeni transeuntem, & lumine obliquo in intestinum hiantem efformaverit: ejus obstructio non ita facilis videtur. Deinde, si etiam concedam, recrementa lactis subinde ostium choledochi ductus subire posse, tamen illa a retro affluente bile, succoque pancreatico haud difficulter iterum eluuntur. Quid quod ipsum lac maternum, tenue primis diebus atque serosum, ad coagula ejusmodi facienda, quae choledochum ductum obstruant, putem non esse idoneum. ones

a) *Anweisung und Cur der Kinder Kranckheiten. Gött. und Gotth. 1774. p. 389.*b) *Hermanni Boerhaave Praelectiones cum notis Alberti de Haller T. III. §. 348. p. 165.*c) *L. cit. p. 391.*d) *Loc. cit.*

ones aetate aliquantulum provec̄ti, verbi gratia, bimestres trimestresve lac maternum aliudve per plures subinde septimanas coactum evomant, faeces quoque caseosas, acidum spirantes excernant: nihilominus exinde non redduntur icterici, quapropter lactis coagulum morbo huic producendo aptissimum se non praebet. Alteram causam addit Cl. *Rosenstein*, e) nempe obstructionem ductus choledochia humoribus mucidis & viscidis, sed illorum praesentia in omni recens nato (nisi cel. Auctor sub iisdem cum *Ettmullero*, f) *Sennerto*, g) *Baglivio*, b) meconium intelligat) neque evicta est, neque exilla, etiam posita, oppilatio ductus choledochi tam secure, ut jam monui, adstrui potest. Quae igitur adeo communis infantilis morbi vera ratio? Notum est, fetus intestina, quin etiam ventriculum repleri peculiari stercore, unguenti, vel electuarii simili, subviridi, diversum a muco proprio intestini, qui meconio remoto superest. i) Illud potissimum a bile diuturniori mora virorem contrahente derivare non dubitarem: equidem non amarum est, verum nec bilis in fetu amara est. Quarto jam mense incipit bilis apparere, k) & illam postea non mediocriter secerni suadet organum amplissimum, hepar fetus maximum, merito duplo, quam in adulto homine majus, cum etiam plus duplum sanguinis vehat. l)

Iam fetus in lucem editus per vasa umbilicalia non amplius nutritur, fugit maternum lac, vel sustentatur aliis alimentis, ut plurimum lactariis, ventriculi & intestinorum actio incipit, chylus transit per vasa lactea & ductum thoracicum in sanguinem; cum vero ille intestina permeet, biliosis sordibus undi-

e) Libr. cit. p. 390.

f) Mich. Ettmulleri Opera omnia. Ff. ad Moenum 1688. Part. I, p. 614. it. Dissert. X. c. 2. §. 5.

g) Boerhaavii praelectiones T. I. §. 99. p. 431. not. 6.

b) Frid. Hoffmanni Med. rat. systemat. Tom. III, p. m. 103.

i) Elementa Physiol. Alberti de Haller T. VIII, p. 264. & 367.

k) Element. phys. T. cit. p. 366. not. t.

l) Element. phys. T. cit. p. 364.

undique inundata, fieri non potest, quin iste particulis biliosis inquinetur, ex quibus ad massam sanguineam translatis ictericum pusillorum colorem deducere quid obstat? Laxans etiam tenellis tempestive datum intestina meconio tam cito haud liberat, ut inde morbus hic praecaveri inter nos possit. Nil ulterius addo, nisi unicum testimonium Cl. *Lunckeri* ex ipsius Pathologia generali, p. m. 202. desumptum, ubi ad causas antecedentes icteri generatim spectati bilem quoque refert, quantitate abundantem, in ventriculo & duodeno cum chylo permixtam.

Esslinga Onoldum

missa die 9. Ianuarii 1776.

OBSERVATIO XXXVIII.

Dn. D. GVILIELMI GODOFREDI PLOVC-
QVET

Suppositorium & clysmata, ore reddita.

Occurrunt in historia medica observationes adeo portentosae, ut veritas illarum haud paucis suspecta videatur: ex harum genere haec est, quam traditurus sum, historia, quae illas ab antecessoribus notatas confirmare poterit, cum scilicet hujus facti equidem assiduus testis autoptes fuerim.

Virgo, viginti trium annorum, inde ab anno aetatis suae decimo quinto hysteriam, omnesque ejus effectus experta, caeterum robusta florensque, mense Decembri 1774. alvi constipatione per aliquot dies absque notabili incommodo afficitur. Die tertio aliquoties vomit, utpote ad vomitus admodum proclivis, quos olim, ut frequentissimum symptoma hystericum, passa erat. Sensim dolores acuti universum abdomen internum occupant, vomitus pergunt, alvo interim pertinacissime clausa. Oritur febris, & dolores illi mutantur in sensum ardoris intolerabilis, omnia quasi intestina perreptantis:

omnia

omnia ingesta, medicamenta & quaevis gutta potus nictu oculi vomitu rejiciuntur, ut aegra sitim intensissimam tolerare, quam creberrimis illis vomitibus se subicere malit.

Die morbi quinto relatum mihi fuit, clyisma, (quae interim frequentissima suppeditabantur) ore rediisse, idque odore & sapore evidentissime se manifestasse. Ego de plenaria rei veritate dubitans, sensuum priorum experimento certior me reddere volui, & clyisma ex mero lacte tepido paratum injiciendum curavi: (Aegra antea per mensem forte & ultra lacte caruerat) Adsto lecto, eventum observaturus. Peractis triginta circiter minutis secundis horae, lac injectum ore redditur, absque vomitu violento, sed nisu tantum levi, lac, inquam, album, dulce, nequaquam mutatum, nec bile nec faecibus tinctum, quantitate nec auctum, nec imminutum.

Post aliquot horas adhuc unum ex lacte tepido confectum clyisma parari curavi, quod eodem modo, ut prius, temporis spatio haud majori interjecto, per os rediit. Vidi quoque, embolum syringae sponte deorsum trahi, & lac contentum quasi per suctionem introrsum rapi.

Iam de suppositoriis applicandis sermo erat. Equidem & haec ore reditura praedicebam. Adstantibus inauditum hoc portentum vix, ac ne vix quidem credentibus, concessi, ut prunum damascenum siccatum, inversum sale bene fricatum ano immitterent; post duo minuta prima horae digito explorari jubeo, an adhuc in intestino recto haereat? aderat. Peractis iterum duobus minutis primis discesserat: Et en, post quinque minuta prima horae, ex quo immissum erat, ore redditur suppositorium, solum non mutatum, eadem fere figura, qua ano indebatur, nisi, quod magis elongatum videretur.

Per integrum hoc temporis spatium abdomen nec durum nec tumidum erat, tactus autem dolores vehementes excitabat.

Interea medicamenta varia, ipsumque opium, extracto chinae mistum, venaesectiones, clysmata, cataplasmata, inunctiones,

Etiones, balnea tepida assidue administrabantur, sed inefficax. Frustrula mali citrei solummodo manducare, hisque sitim immanem aliquantum fallere aegra poterat absque vomitu. Tandem nivem recentem linteo involvi, universoque abdomini imponi curo, ea lege, ut, simulac nix a calore corporis liquefceret, recens iterum nix imponatur, id quod per quatuor horas strenue factum. Nocte subsecuta scybala durissima per alvum reddebantur; die postero alvus iterum iterumque copiosissime solvebatur, vomitus cessabant & medicamenta iterum assumebantur, & brevi post restituebatur aegra, ita, ut hodienu[m] vivat, nec ullum digestionis egestionisve vitium patiatu[r].

Epicrasis.

Quamvis plures de clysmatibus ore rejectis, & aliqui de ipsis suppositoriis eadem via redditis testimonia dederint, sunt tamen multi, qui veritatem ejusmodi historiarum in dubium revocare, easque ut impossibiles rejicere annisi sunt.

Ita de clysmatibus ore redditis testantur viri plures praecleari, qui Ephemeridibus Miscellaneisque Naturae Curiosorum suas observationes inseruere. Praeter hos Thomas Bartholinus, Borellus, Fabricius Hildanus, God. Schulzius, ex variis Schenckius, Bonetus, Stalpart van der Wiel, Acta Erudit. Lips. a[nn]o 1682. Schurigius, van Swieten, de Haen, aliique.

Aliqui horum etiam suppositoria ore reddita observarunt, quas inter historias famosa illa Matthaei de Gradibus eminet. Sunt vero e contrario Viri Doctissimi, qui, difficultate explanationis pressi, ipsas historias rejicere, & ad fabellas relegare maluerunt.

Ita Morgagni Advers. anatom. Nro. X. p. 27. reditum suppositoriorum per os vix, ac ne vix quidem admittit; Unzerus (Arzt. VI. Band. p. 395.) in his casibus vitium observationis subrepsisse existimat.

Alii absque ruptura vel destructione valvulae coli tale quid contingere posse, negarunt.

Quicquid autem contra rei possibilitatem excogitare, vel argumentari quis velit, id certe ipsa rei existentia refutabit fatis superque.

Valvula coli rupta, aliove modo destructa, omnia in crassis intestinis contenta sursum pelli posse, nemo non videt. Hoc vero in nostro casu non obtinuisse, testatur valetudo integra restituta.

Posita insigni valvulae relaxatione, eadem phaenomena oriri possent, qualia Tulpus refert, quae vero nostrum casum non illustrant.

Thomas Bartholinus *Histor. anat. Cent. IV. Hist. 68.* valvulam coli eapropter non obstare autumat, quod „vel motu „totius abdominis conniveat, vel laxetur, laedaturque humorum acrimonia. Obscura vero haec sunt. Potest etiam quantitas ingestorum, & liquidorum, specie enematum injectorum, vel & aer, caecum colonque adeo extendere, ut valvula ampliolem circumferentiam nanciscatur, unde orae ejus se amplius contingere nequeant, hinc omnia in crassis contenta in ileum transire, & tandem evomi possint. Cel. Haguenot, qui caeterum viribus motus peristaltici parum aut nihil tribuit, hoc fieri posse, concedit. *Memoires de l'Acad. R. de sc. de Paris. a. 1713. p. 488.* Nec adversatur Ill. de Haen, *Rat. med. T. II.* qui tum demum, cum intestina per gangraenam relaxata sunt, tantam valvulae aperturam fieri posse statuit, ut enemata scybala, vel & suppositoria transire queant: sed & haec nihil ad nos. Etenim nec ingesta, nec aer, caecum ejusque valvulam hic adeo extendere poterant, cum abdomen nec tensum nec tumidum esset. Et praeterea clyisma lacteum purum, aliis rebus non permistum, eadem quantitate, qua ano injectum erat, ore rediit. Nec gangraenam adfuisse, cita & solida aegrae restitutio demonstrat.

Alias ergo causas hic subfuisse, oportet.

Intestina sensu & vi motrice praedita sunt, quae posterior praecipue in fibris eorum muscularibus residet: Valvula coli, utpote propago intestini ilei colique, fibris ex iis tenuis crassique intestini confluis munita est; fibra autem muscularis quaelibet spasmu affici potest, cujus causas exponere hujus loci non est: Crediderim in casu nostro eas fibras, quae a crassis intestinis in valvulam porriguntur, vel solas, vel potissimum spasmu diuturno affectas fuisse, ita, ut harum contractio oras valvulae ad parietes crassi intestini apprimeret, adeoque a se invicem dimoveret, totamque valvulam hiantem sifteret. Elegantissima Tabula V. Ill. Albini annot. academ. L. III. inserta conferri meretur. Per hunc hiatus spasmodicum & liquida & solida corpora transire, validoque motu antiperistaltico, per modum spasmi clonici agente, per integrum tubum intestinale, contraria licet directione, moveri poterant. Summa aegrae proclivitas ad spasmos suadet, hunc verum ipsius statum fuisse.

Supereft, ut indicetur, quomodo clysmata lactea adeo pura ore redire potuerint? Cum aegra sitim diuturnam sponte toleraverit, scybala dura, exsucca in intestinis resistere, quae forte alteri tantum parieti eorum quasi affixa fuerunt, ita, ut spatium sufficiens pro enematibus & suppositoario transituris superfuerit. Motus autem antiperistalticus nihilominus vires magnas, quin solito majores exercere potuit, cum fibrae musculares parietis liberi in isto obice punctum fixum, ad quod aniterentur, invenerint.

OBSERVATIO XXXIX.

**Dn. D. GVILIELMI GODOFREDI PLOV-
CQVET**

Ventriculus cordis sinister ruptus absque causa manifesta.

Vir eruditus, quadraginta sex annorum, vitam fere sedentariam degens, vegetus autem & robustus, nisi, quod vitio digestionis laboraret, & hinc varia symptomata hypochondriaca subinde pateretur, mense Novembri 1773. circa meridiem subito dolore acuto corripitur, qui scapulam humerumque sinistrum, idque latus universum occupabat.

Dolor interim aliquantum remittebat, ita, ut aeger prandio assidere, cibumque capere posset; mox vero, sub finem prandii ob vehementius redeuntem dolorem lectum petere cogebatur: pulsus tum temporis erat parvus, debilis, & tardus, motus brachii sine doloris intensione peragi poterat. Hinc ex spasmodico genere hunc dolorem esse censui. Praescripsi clysmata crebra, medicamenta antispasmodica, leniterque laxantia, ast omnia incassum. Ipsa ea nocte, post quindecim circiter horas a primo insultu moritur aeger. In cadavere inspecto externe nihil singulare apparebat. Omentum adeo breve erat, ut vix dimidiam partem intestinorum contegeret. Tenuium magni tractus passim levi inflammatione correpti, colum hinc inde coarctatum, reliqua autem viscera abdominis naturaliter constituta erant.

Aperto thorace pericardium valde extensum oculis se subjiciebat, quo percusso plures unciae atrii congruati cruoris emanabant: ventriculus cordis sinistri foramine lacero pertusus insolens exhibebat phaenomenon. Fibrae lacerae iterum ad se invicem accesserant, & laesionem simulabant, qualem glans e sclopeto jacta inferre posset. Digitus unus alterve facile immitti, & in ipsam ventriculi cavitatem pertingere poterat.

rat. Caeterum cor ipsum nequaquam adesum vel extenuatum, sed robustissimum erat. Pulmones flaccidi, cinerei, collapsi, ne vestigium quidem inflammationis vel sanguinis infarcti congestive monstrabant.

Epicripsis.

Casus analogos fimilesque, quos *Cl. Mumssen* in dissertatione de corde rupto diligenter collegit, et eleganter disposuit, repetere hic nolo: Recentiorum casum ventriculi cordis dextri rupti commemorat *Donald Monro, Neue Edimb. Vers. und Bemerk. B. III. pag. 257. *)*

Ratio explicandi duplex concipi potest:

Aut cor ipsum incipiente morbo adhuc incoluere erat, & postea disruptum fuit, aut laesionis initium in corde erat, quae crescens sensim sensimque eo usque perrexit, ut tandem vera cordis ruptura inde nasceretur. Priorem casum mihi sic repraesento.

Atrium cordis se contrahens pellit secundum leges circulationis undam sanguinis in ventriculum: Hic, percepto stimulo se contrahere, receptamque undam in arteriam urgere debet. Posito nunc, hanc ventriculi contractionem ob stimulum, alibi quidem latentem, universum tamen systema nervorum in consensum trahentem, differri tamdiu, donec idem atrium novam undam sanguinis acceperit, hancque in ventriculum jam plenum protrudere conetur: Quid fiet? Pars huius undae posterioris transibit ex atrio in ventriculum, huncque magis adhuc distendet. Cum vero atrium sese plerarie exonerare non potuerit, non relaxabitur, sed in statu contracto persistet, novisque viribus stimulante sanguine sese liberare tentabit. Hoc vero nixu una continua columna sanguinis atrium ventriculumque replens, annuli valvulosi eam partem, quae ostio arteriae praesidet, huic fortiter apprimet.

Dd 3

Ita

*) Similis fere observatio reperitur in *Fraenkischen Sammlungen* Part. XI, p. 310. seq. D.

Ita sanguis, a contracto ventriculo pressus, valvulam attollere non poterit. Vis autem urgens parietes atrii ventriculique, (praecipue autem hujus, quia jam ante sanguinem receperat,) valdopere distendet, donec membrana cordis interna aliquo loco lacerata, fibras cordis nudas vi extendenti exposuerit: Hae vero partim a se invicem discedere, partim rumpi debuerunt, eo facilius quidem, quo magis antea tensae erant: Ita sanguis huc cedere, & in ipsum pericardium exire potuit.

Alter modus explicandi hic erit:

Membrana cordis interna caussis, quae indicari nequeunt, minima quadam rima hiare coepit. Inde forte dolor per consensum nervorum in scapula, humero & universo latere sinistro perceptus. Sanguis autem per fibras cordis proximas erumpere tentans has dilaceravit. Flumen sanguinis per eam rupturam, qua data porta, ruens rimam magis magisque distendit, & torrentem per omnem ventriculi substantiam traduxit, ut nunc in pericardium erumpere posset. Quis autem modus ex his in casu substrato locum habuerit, id quidem haud in aprico positum mihi videtur.

Tubinga Onoldum
missae d. 13. Januarii 1776.

OBSERVATIO XXXX.

Dn. D. HENRICI FRIDERICI DELII

Cereus, gelu, igne, ferro, martyr, superstes.

Vegabilia omnis non fert omnia tellus. Sunt quibuscunque suae stationes, interdum migrationes, sunt sua prolepsi, germinationi, florescentiae, fructificationi, tempora, sunt morbi, sunt & plantarum vitae termini. Functiones autem, vegetationum & mutationum modi, si a materia alimentaria

taria & nutritionis ratione nunc recedimus, & ab atmosphaerae mutationibus, praelertim a caloris & frigoris gradibus, determinantur & limitantur. Hinc suum cuique plantae esse debet, circa calorem & frigus, regimen, si praecipue e natali solo aliorum transferuntur; quanquam & sint, quae plura *tolerare* queant, & sint, quae curiosius tractari malunt. Inter eas praecipue *exoticae* sic dictae, & e calidioribus regionibus in frigidiores translatae, singularem curam, si earum integritatem & perennitatem optamus, exposcunt, maxime sub hyemis inclementia. Ut ideo & *thermoscopia* excogitata sint *botanica*, qualia jam MICHELI, & ante viginti annos ill. GESNERUS, *Professor Tigurinus*, descripsere, quorumque potissimum *usus* in hybernaculis est. Prouti vero morbis animalium, a regimine, circa calorem & frigus minus recte adhibito, oriundis, etiam medendi methodum appropriatam opponimus, sic & vegetabilibus, si injuriam passa sunt, conveniente regimine succurrere possumus. Prodeat exemplum.

Ante plures annos parvam sobolem *Cerei* s. *Cacti erecti maximi Surinamensis octangularis*, vix sex pollices longam, terrae commisi, atque debitae eius educationi & regimini invigilavi ita, ut capto quotannis incremento, altitudo eius nunc tres pedes jam excederet. Appropinquante hyeme anni 1763. eundem, cum aliis plantis, quas in hortulo meo colere soleo, in hypocaustum quoddam interim reposui, non calefactum, donec tempestatis ratio tepidarium vel caldarium requireret. Subito autem, circa Novembris dicti anni finem, intensum gelu, ad 12. gradus infra 0. *thermometri Reaumuriani*, ingruit. Altero mane, cum hybernaculum meum inspicerem, actum esse cum cereo meo, dolebam, cum eundem, stiriae in modum congelatum, conspicerem. Sed experimentum tamen placuit instituire, utrum, regelatione provida instituta, conservationi daretur locus. Igitur provide in tepidiorem quendam locum eum transtuli, in quo post aliquot horas igneae particulae, sub vaporum forma, plantae congelatae undique confertim

fertim adhaerebant. Tum linteo quodam eam circum circa leviter contexi, ne nimis cito congelatio procederet, & humores subito soluti in putredinem vergerent. Intra 48. horarum spatium ita autem *cactus* naturalem suum habitum & molli-
tatem recuperavit, ut naturali simillimus evaderet. Quo facto, eum in solitum antea locum reposui, & laetus animadverti, nihil damni a congelatione passum eum esse; ut potius sequente aestate nova iterum ceperit incrementa.

Simile quid in alia planta exoticâ, *Aloë* scilicet, seu *Agave*, calidioris alias Americae incola, jam per viginti fere annos a me culta, alio tempore observare me posse, mihi initio persuadebam. Saeviit autem praeterita hyeme intensissimum gelu, ita, ut, dum ab aliis nunc observationibus meteorologicis, & enumeratione variorum frigoris graduum, recedo, die 1. Februar. MDCCLXXVI. mercurius in thermometro Reaumuriano ad $18\frac{1}{2}$ lineas infra 0. seu congelationis punctum, descenderit. Circa finem Ianuarij vero dictam plantam altero mane, cum, ex incuria, hybernaculum nocte praeterita non tepefactum esset, stiriae instar congelatam invenio, ea autem eodem modo tractata, & in cellam reposita, regelata visa est, ut tamen exteriora & inferiora crassa folia in putredinem jam abierint, quibus, vere appropinquante, resectis, folia media dentato-spinosa, in conum plicata, integra tamen nunc conspiciuntur, & d. 18. Aprilis exposita libero, & ad 18. gradus supra 0. calido, aëri, se se explicare gestiunt.

Expectabam itaque foliorum uberiolem explicationem, & plantae, tam diu cultae, ulteriolem vegetationem, & si coelo ita visum foret, suo tempore florescentiam. Folia autem uberiolem recusabant evolutionem. Interim dum conus meus, per aestatem fere mediam, in hoc statu remanserit, iudicavi, in eius statum curiosius inquirere, & tum tristis animadverti, radicem plane versam fuisse in putrilaginem, conumque sic facile ab ea separavi. Animadverti autem simul, *nodum*, hucusque cum radice junctum, e quo folia surgebant, quodammodo integrum & duriusculum adhuc esse. Igitur depuravi

puravi eum a putredinis recrementis, & solis radiis fervidis, ut siccesceret paullulum, exposui. Tum noviter in testam, terra repletam, illum reposui, &, dum non adeo profunde eum terrae mandare potuerim, fulcimentis circumdedi. Autumnum versus illum visitavi, & laetus cernebam, e nodo novas radículas ortas esse, quibus visis, experimenti loco, utrum radix quoque integra renascitura forte sit, testam, insequente hyeme, in museo proprio colui, eamque mense Mayo anni MDCCLXXVII. quo haec addo, solis radiis exposui. Externa tum folia quinque cepere sese explicare, interna autem convoluta magis remanebant. Quare medium hunc conum noviter explicare tentaturus, eum plane, inferne putridum, extraxi. Unum autem post alterum folium caute separavi, & in ultimis recessibus, proh dolor! inveni siccum & marcidum futurum caulem, & cum eo nunc frustratam spem dolui, post paucorum annorum spatium, nisi hoc fatum accidisset, futuram aloes meae florentiam. Cum interim externa folia laete vegetare pergerent, omne quod in fundo, & orto sic spatio, seu foramine, putrescentiae reliquum erat, caute separavi, & naturae reliqua commisi. Post aliquot autem hebdomades e medio huius foraminis nova quaedam aloes meae soboles surrexit. Hac visa integram plantam provide e testa sumsi, examinaturus, utrum radix principalis fuerit forte renata. Ea autem non apparuit, sed nova dicta proles e nodo sumserat originem, & viam sibi, per spatium supra descriptum, paraverat, dum undique, per nodi ambitum, radices novae fibrosae & ramosae, per terram reperent. Noviter itaque testae commisi plantam, & colui, nova ea sobole, quae e medio plantae succreverat, cum pristinis maioribus eius foliis, interim bene valente, qualis nunc ei status est, Novembri mense MDCCLXXVII.

Hac occasione vix possum, quin simul notem, scripsisse
 b. LOESEKE in *Abhandlung der auserlesenen Arznei-Mittel*,
 Berol. 1755. p. 129. *se vidisse Aloën quandam, quae per plures*
Nov. Aët. Phys. Med. T. VI. Ee   annos,

annos, perque tempus aestivum & hybernum, in cacumine praetorii cuiusdam, in libero aëre habitaverit, absque ullo damno, a frigore perpeffo. Addit simul, operae pretium esse, tentare ulterius, utrum plantae aliae exoticae quoque aërem liberum nostrum perpetuo ferre possint. — At quam egregie, lepideque se decipi, fallique, in quale subreptionis vitium, dignum risu, se deduci passus est scriptor? Nonne enim in pluribus viridariis, exstructisque in iis praetoriis, similes plantae conspiciuntur, quae e metallo, vel ligno, suis coloribus infecto, parantur, & ornamenti loco, haec loca occupant? quis, eas naturales esse, somniabit? — Ante quindecim annos, cum novam contignationem propriae meae domui adderem, loco vexilli anemoscopici, vel alius ornamenti, testam, e lamina ferrea confectam, in qua posita erat Aloë, ex similibus laminis fabricata, & viridi colore infucata, frontispicio imponi curavi. Haec Aloë, arte facta, omnem aeris iniuriam bene tulit, & adhuc fert. Simile quid, procul dubio, vidit fabellae autor! Miramur propterea, eandem fabellam in nova eiusdem libri editione non excussam, sed impressam esse iterum. — —

Sed ad *cereum* meum redeo. Cum is quatuor pedum magnitudinem attigerit, ante tres annos, versus vernum tempus, ubi e terra surgebat ad pedem integrum usque, putredine sphacelosa corripiebatur, forte quod & mures terram effoderint, & radici damnum intulerint. Misertus aegroti, & ne omnis pars sincera traheretur, aliquot pollices supra inferioris partis sphacelum, cultro, omne sphacelatum amputavi, quo facto plantae integrae bini pedes, cum dimidio, remanserunt. Sphacelata pars ita corrupta erat, ut omne parenchyma in tabum diffunderet, aqua facile elutriandum, quo facto haec pars inferior, ad radicem usque, cyathum referebat, quem lignosa pars, seu, prout placet, liber, nondum plane corruptus, sistebat. Eam autem superficiem omnem, in qua amputationis operatio peracta erat, statim ferri lamina latiori candente, diligenter confricavi, donec plane siccesceret, id quod altero die

die repetii. Tum per aliquot adhuc dies, in loco calido, sicco, columnam hanc octangularem, spinosam, fervavi, postea eam vero, in apto receptaculo, terrae, liberoque aëri, commisi, ubi, adhibito debito regimine, novas radices egit, altero anno, ad quatuor pollices usque, altitudine crevit, imo postea, haud procul a loco amputato, novas soboles, seu, si mavis, stolones, genuit.

Tenacitate itaque quadam vitae cereus gaudet, & dum medicamento aegrotus sanari non potuit, sanatus est ferro, & igne, & praeter gelu, utramque operationem chirurgicam feliciter sustinuit, adhuc superstes.

Possunt equidem dicta, analogice, ad alios vegetabilium morbos transfumi, ut tamen cujuscunque individui natura singularis, prout & in regno animalium decet, observetur.

Erlangae

d. 30. April. 1776. & d. 22. Nov. 1777.

OBSERVATIO XXXXI.

Dn. D. HENRICI FRIDERICI DELII.

Forficula, noctambulo, devastator.

Dum in praecedente observatione nonnullorum, quae in hortulo meo obvenere, mentionem fecerim, haud plane abs re esse, ratus sum, aliam quandam observatiunculam, levidensem quamvis, adjungere, e pluribus, quae forte alio tempore addi queunt, cum naturae curioso ubique objiciantur quaedam, quae attentionem mereantur.

Est in hortulo meo areola, in qua per plures annos e fato ibi *semine petroselini* plantulae, sylvae instar, laete, in usum domesticum, succreverunt. Binos autem ante annos indignabundus vidi plantulas, quae folia feminalia vix protruserant, subito penitus evanuisse, atque animadverti, insectum aliquod,

veluti e morsura colligebam, eas devorasse, & eas saltem, nec alias, quae forte, ut solent, eodem in solo succrescunt, ut atriplex, alfine, &c. Saepius itaque per diem in hostes inquirebam, qui vero nullibi hic apparuere.

Interim memineram eorum, quae in *collectionibus Franco-nicis Part. IV. p. 277.* olim retuli, scilicet in vitro quodam me cepisse ingentem multitudinem *Dermestis fasciati*, tantopere membranacearum, & adiposarum, partium devastatoris. Itaque, cum interdium devastator suspectus petroselini conspectum meum fugeret, noctu eum forte praedae invigilare, harriolatus, terrae commisi vitrum, amplum, ita, ut margo superior superficiei terrae parallelus esset: vitroque immisi petroselini, jam magis adulti, folia nonnulla, ut ignotus hucusque hostis esca hac invitaretur. Bene cessit stratagemata. Altero enim mane ingentem copiam *forficularum* vitro ingressam esse animadvertēbam, quibus sic, ob vitrei vasis laevitatem, *facilis descensus averti*:

Sed revocare gradum, superasque evadere in auras

Hic opus, hic labor

vanus omnino, erat.

Apparebat itaque occultus hucusque *petroselini devastator*, qui quidem semper variorum florum, & fructuum, hostis, dicti autem vegetabilis vix idem, reputatus est. Noctū vero dum huic devastationi litabat insectum, *noctambulonem* illud appellavi, ut a *tenebrionibus* distinguerem, prouti singulare scarabaeorum genus appellavit *perill. de LINNE. V. & b. MÜLLERI Linneisches Natur System. P. V. Vol. I. p. 367. & 396.* quanquam hic noctambulus fui, rerumque, quas venabatur, bene conscius fuerit, quod secus solent homines noctambuli.

Causa vero, cur eodem in loco antea petroselinum laete succreverit, nec devastatum fuerit, in eo jacet, quod contignationes lignae, prope hanc areolam, ante decem annos noviter fabricatae, hucusque integrae fuerint, neque nidulationem

tionem insectorum admiserint, quae vero nunc facilior erat, dum e temporis, & tempestatum, injuriis, ligna nunc, ex parte, in putredinem vergebant, siquidem, hac animadversa, in spatiosis exesibus colluviem forficularum reperiebam.

Sua est cuique animali oeconomia, veluti ejus quoque specimina in *Collect. Francon.* Part. XLVIII. p. 524. dedi. Ita & forficulae! Sed nunc simul remedium capiendi hostem, servandique servandum, adductum est. Eodem autem uti solent ad capiendas *gryllotalpas*. Neque enim hic alia proderant, licet & areolam cineribus aliisque anthelminticis, conspergerem. Imo pluries, per eandem aestatem, eadem contingebat devastatio, licet terrae, plantulis orbae, plus vice simplici versae, nova semina commissem, donec casu, & speculatione, dicta evenirent. Quapropter cuncta exesorum lignorum loca, pluribus forficulis repleta, fervente aqua perfudi, & inundavi, & sic multa millia forficularum trucidavi, simileque experimentum quotannis repetii, quo facto, hosteque victo, iterum suo tempore largum, & intactum, petroselini, ex eadem areola, proventum impetravi.

OBSERVATIO XXXXII.

Dn. D. HENRICI FRIDERICI DELII.

Empbraxis intestini recti, praecipue a cortice Peruviano.

Absit, ut ullo modo nobili Peruviano cortici quidquam virtutum medicarum derogem. Quanquam & interdum de iis inter medicos dimicatum sit, satis tamen nunc evicta virtus ejus roborans, in febribus acutis, & intermittentibus, in sphaelo, in cachexia, in debilitate varia, in fluore albo, aliisque adfectibus morbosis, ubi suo tempore, locoque, adhibetur, pulcherrimos produxit effectus. Verum & optima medicamenta, data non apto tempore, locove, nocent.

Generosa femina, quadraginta aliquot annorum, habitus strictioris, puerperia nulla, tribuum lunare semper satis parcum, experta, alvo ficciori obnoxia, febre quadam lenta laborare

Et ;

videtur,

videtur, cum tenesmo, pro haemorrhoidali habito, siquidem & tubercula nonnulla apparebant circa ani limbum. Post plura adhibita medicamenta, languorem febrilem, & debilitatem, tamen non tollentia, demum medici corticem Peruvianum in auxilium vocarunt, atque largas fatis pulveris doses, cum Rhabbaro mixtas, quotidie sumendas, ordinarunt. Status inde non melior, ut potius alvus eo minus responderet, quae clysmatibus fere solis aperiebatur. Cum meum nunc quoque consilium rogaret aegrotā, satius duxi, attenuantia, humectantia, aperientia, primum vocare in usum, in quem finem, cum tempus quoque vernum faveret, *serum lactis* ordinavi, cum radicibus & herbis recentibus appropriatis decoquendum, quae quoque, expressae, tepide, & limbo ani, sub cataplasmatibus forma, imponerentur, & simul usum elixirii alicujus visceralis, resolventis & roborantis, usum, suasi. Bene se habebat sub horum medicaminum usu aegrotā, alvus tamen non adeo respondebat. Sentiebat potius in recto intestino dolorem quandam fixum, quem cum globo comparabat, qui ibi haereret, qui pro latente abscessu haemorrhoidali, a quo omnia gravia timebat, habebatur. Post varia clysmata emollientia, ventum nunc ad lini oleum, quod refractis dosibus ano injiciebatur. Levamen inde tenesmi, sed per intervalla recurrentis. Cum autem insignibus ad desidendum conatibus vexaretur, globum quendam exitum quaerere sentiebat, qui vero ob molem, & siccitatem, non plane excludi poterat. Igitur ipsa aegrotā cultellum quendam eburneum, quo praecipue utuntur ad pulverem diapasmatis, quo capilli conspergi solent, a facie abrādendum, *Pudermesser* dictum, arripiebat, eoque globum majorem, stercus equinum referentem, in frustra nunc dissectum, ex ano effodiebat, e qua secuta exclusionē difficili insigne levamen sentiit aegrotā. Curiosius autem explorata haec massa thrombum referebat, qui nihil aliud erat, quam Peruviani corticis, nimis largiter antea ingesti, ut & Rhabbarbari, coagmentata moles, massa stercoraria obducta. Continuato autem

tem fero lactis, aliisque appropriatis medicamentis, imo evacuatis nonnullis aliis globulis minoribus, evanuit abscessus haemorrhoidalis timor, cunctaque in meliora sensim vertebantur.

Quae ex hac observatione deduci possunt consuetudinae, cautelae, iis, longiore sermone declarandis, facile superfedere possum, cum ea in aprico posita esse videantur, & in salutem aegrotantium haud difficulter verti quoque possint.

Erlanga Onoldum

missa d. 16. Ianuarii 1776.

OBSERVATIO XXXXIII.

DN. D. CAROLI CASPARI SIEBOLDI

De

Singulari & curatu perdifficili Labio Leporino.

Anno 1772. mense Novembri, Michael Schwind, puer quatuor annorum, fabri cujusdam ferrarii, in terra Serenissimi Principis ab Hohenlohe & Weickersheim degentis filius, sanus caeterum & pro sua aetate vegetus ac robustus, a patre suo curae meae committebatur. Morbus, quo laborabat, erat innatus, topicus, singularis, & duplex tam labii & maxillae superioris fissura, ab utroque angulo oris tam lata, ut utriusque spatio apex digiti indicis potuerit interponi, tres hinc partes, duae laterales, & media una dividebant palatum ad velum palatinum & uvulam usque diffusum.

Tabula IV. fig. 1. iuxta mali naturam delineata evidenter ostendit, quam monstrosa & extraordinaria haec fuerit deformitas, quae, cum puer rideret aut fleret, ob alarum nasi & amborum labii marginum retractionem ita augebatur, ut non levem aspicientibus moverit horrorem, & plurimi eorum, inter quos Medici & Chirurghi erant, nullam huius deformitatis ex arte chirurgica sperandam esse medelam crederent. Litt.

a. a. ostendit duos labii superioris, eminentia subrubra circumseptos, multum a se invicem separatos margines, qui sub risu & fletu tam valde retrahebantur, ut quinque fere digiti in eorum hiatus potuerint poni. Litt. b. b. sistit ambas nasi cartilagineas alas, cum labii marginibus continuatas, & simul cum illis sub risu & fletu ita retractas & complanatas, ut vix nasi alarum naturalem figuram servarent. Litt. c. c. ostendit mediam labii superioris partem, pinnae nasi & mediae protuberanti maxillae superioris parti accretam, cutis tenuis, parum tela cellulosae & exiguae fibrae musculares hanc labii partem efficiebant. Litt. d. d. ostendit mediam & proeminentem maxillae superioris & narium septo, sive vomeri, unitam, non ubique ad litt. c. c. descripta parte tectam.

Tab. IV. fig. 2. sistit in capite parum retrorsum verso, narium, oris interni & palati deformitatem, horrendum sane in vivente spectaculum, hoc in situ duplex maxillae superioris & palati duri fissura, una cum ossibus spongiosis, & ossis ethmoidei cellulis, membrana pituitaria ubique tectis, non sine nausea videri poterat. Hoc spectaculum majorem adhuc horrorem excitabat, quando puer per unam aut alteram ossis maxillaris fissuram protrudebat linguam, id quod saepius facere solebat. Haec deformitas impediēbat, quo minus puer ulum verbum distincte proferre potuerit, neque dubium, quin ab ipsa jam nativitate deglutitio fuerit perdifficilis.

Quam misero loco sunt infantes horrendis ejusmodi vitiis affecti, quae praeter invisam & turpem deformitatem, quam secum ferunt, etiam legitimam nasi, narium, & oris functionem graviter laedunt? quam deplorandi & compassionē digni sunt eorum parentes, praesertim, quando vix ullum huic malo auxilium superesse intelligunt? Putavi propterea, me rem gratam & utilem facturum, non solum miseris illis, sed toti humano generi & imprimis artis chirurgicae curiosis, si, quam modo descripsi & figuris adjunctis illustravi, singularem deformitatem hujus Academiae operibus inserendam traderem, ut omni-

omnibus palam fieret, ejusmodi vitium, ut ut grave, terribile & insanabile videri possit, nihilominus arte chirurgica tam pulchre tamque feliciter, praeter omnem parentum & aliorum spem curatum fuisse, ut vix aliquod pristinae difformitatis vitium amplius appareat.

Non is sum, ut primus esse contendam, qui talem morbum curandum susceperit, alios doctrina, experientia & nominis celebritate longe praeclariores in arte chirurgica viros sanationes similibus etiam gravium deformitatum cum felici successu suscepisse non ignoro. Hos inter est D. *Zacharias* VOGEL Academiae nostrae membrum, variisque chirurgicis operibus clarissimus, qui in *Tom. III. Nov. Act. Physic. ... serv. XLII.* pag. 161. singulare labium leporinum perfecte curatum exhibet; casum duabus figuris illustrat, & methodum, quam exhibuit, fideliter describit. Quantum noster casus & nostra methodus differant ab illa, ex figura & infra describenda encheiresi nostra patebit. Alter est Dominus DE LA FAYE, Academiae Regiae Chirurgicae Parisiensis membrum, Chirurgiae Professor & Practicus celebris, plurium utilium chirurgicorum librorum autor, hic in actis Academiae Regiae Chirurgicae Parisiensis Tom. I. Part. III. pag. 18. varias similibus deformitatum curas, & observationes publici juris facit, rem tribus illustrat figuris, & encheiresin suam describit. Miror ego, *Guilbelmum Fabricium* HILDANUM, tam egregium & per Germaniam nostram elapso saeculo celebrem chirurgiae practicum in suis observationum & curationum chirurgicarum centuriis nullam attulisse de labio leporino observationem; neque SAVIARDUM in sua observationum chirurgicarum rariorum collectione ullam de hoc morbo mentionem facere, cum tamen suo tempore Chirurgus fuerit multa praxi in Gallia celebris. Mihi in Franconia nostra intra octo annos septies monstruosum hoc malum occurrit, ut de simplici & curatu faciliiori labio leporino nihil dicam.

Encheiresis, qua in hoc puero, & in tribus aliis, eodem malo affectis, operationem institui, haec est:

1. Exiguam & mediam labii superioris partem Tab. II. fig. 1. litt. c. c. signatam scalpello transversim, a nasi pinna ad ossis maxillaris mediam & protuberantem partem discidi.

2. Serrula huic operi adaptata eminentem litt. d. d. notatam partem osseam dissecui.

3. Labia litt. a. a. signata discindendo membranam internam, ad alas nasi usque, ab ossis maxillaris marginibus ita separavi, ut commodius protrahi & adunari possent.

4. Margines labiorum jam liberiorum, forfice ad alas nasi usque ita abscidi, ut nihil eminentiae, qua erant circumscripti, subrubrae & se unioni opponentis, remaneret.

5. Inter plures in hac operatione, ob robustam pueri constitutionem necessarios ministros, unus ambabus manibus caput pueri firmiter tenebat, & ne sanguis in trachaeam arteriam flueret, anterieus inclinabat, genas & labii superioris scissi partes antrorsum & ad se invicem ita ducebat, ut duabus acubus argenteis, Anglicis, capitatis, quarum cuspides ex chalybe & triangulares erant, & iterum retorqueri poterant, illas perforare potuerim.

6. Hoc facto filum sericeum cera obductum ad formam numeri ∞ circum acus, ad lineae unius & sesqui mathematicae latitudinem ab invicem distantes, volvebam, & sanguine ubique spongia deterso acuum cuspides, ne partes labii offenderent, & rubiginem contraherent, digitorum ope retorsi.

7. Emplastris minoribus & majoribus, spleniis utrique buccae impositis, ut & fascia uniente, operationi labii leporini alias a Chirurgis destinata, adductionem & unionem laesorum labii marginum promovere conatus sum.

8. Spiritu vini cum aqua vulneraria mixto, quotidie repetitis vicibus plumaceolam vulnere impositam humectabam, & totum apparatus, si necesse erat, mutavi, exceptis acubus, quas intactas reliqui.

Facile quilibet intelligit, hanc operationem longam & taediosam fuisse, praesertim si considerat haemorrhagiam ex arteria quadam, dissectione proeminens ossae partis, laesa, & ex coronariis labialibus ortam, ut & vehementes pueri ejulatus & gesticulationes obstaculo fuisse, indeque moram & turbas accidisse. Non obstantibus tamen his 5. die post operationem, quo apparatus una cum aciculis desumebam, taediosum nostrum laborem perfecto coronatum vidi successu, de quo & ipse puer, parentes, & omnes operationi assistentes mecum summopere gaudebant. Antequam octo dies rusticus in ditione ejusdem Principis Serenissimi ab Hohenlohe & Weikersheim degens, qui meum auxilium adversus idem malum, quod filia ipsius 2. annorum ex utero attulit, implorabat, mihi retulit, se vidisse & probe examinasse ante aliquot menses puerum, de cujus morbo & curatione hucusque locutus sum, eumque tam pulchre sanatum esse asseruit, ut vix percipere potuerit deformitatis cujusdam vestigium, quare se nullatenus de integra sui infantis curatione anxium esse dicebat, dummodo ejus curam suscipere vellem.

Cum robusta, pro aetate, pueri fuerit constitutio, manifestum est, pluribus ad comprehendendum, & firmiter tenendum illum, sub operatione tam gravi & complicata, opus fuisse ministris, quibus si infans unius aut duorum annorum operationi subjiciatur, non opus est. Hujus enim clamores, & gesticulationes minus fortes operationem & operatorem exercitatum non facile turbant aut impediunt.

Vix, qui artem ipse non exercet, crediderit, quantum temporis, roboris, ac patientiae constiterit, dissectio mediae ossis maxillaris protuberantiae, nam praeterea, quod basis ejus fuerit larga, duo alveolis suis inclavati erant dentes, qui eburneae fere consistentiae & firmitatis ferrulae obvii disseccari debebant; mea autem opinione nullo alio instrumento quocunque opportunius & securius separatio hujus ossae partis institui potuisset.

Dissectionem hanc ferrula institutam evitare non poteram, nimis enim tenuis & parca erat labii superioris litt. c. c. Tab. III. fig. 1. delineata pars, ut unionem cum lateralibus ejusdem labii partibus sperare, & tentare possem, idque eo minus, quod jam frustra aliquot post partum diebus id ab aliis Chirurgis tentatum fuisse scirem.

Bracteola, qua usus est Clar. D. *Zacharias* VOGEL, quam neque adhibuit Cl. De la FAYE, non usus sum, usum ejus superfluum duxi.

Nullis remediis, si duo exceperis clysmata, puerum ad operationem praeparavi. Affirmant practici spatio quorundam post operationem elapso mensium fissuram maxillae ita extinctam inveniri, ut vix animadvertatur ab eo, qui rem minus accurate considerat. Hoc ita se habere, in duobus a me sanatis similibus labiis leporinis non sine admiratione vidi, & quilibet curiosus rei videre poterit. Nescio cur de hac abolitione fissurae dubitandum sit, cum incremento aetatis enim crescunt cum omnibus partibus etiam ossa, & hinc illa, quae post natiuitatem a se disjuncta sunt, etiam magis ad se sensim accedere posse facile concipitur.

Supra laudatus D. De la FAYE in Actis Academiae Chirurgicae Parisiensis citat *Mangetum*, *Anton. de HEYDE*, *Henr. VOLGNADIUM*, *BARTHOLINUM*, *NUCKIUM*, *Job. Ludovicum HANNEMANN*, *Daniel Lud. VAN HORN*, & *FRANCO*, qui de simili labii leporini tam difformis specie scripserunt, inter quos duo ultimi methodum illud curandi pertractarunt. Primus refert infanti eminentiam osseam Tab. IV. litt. d. d. fuisse excissam, ad fugendi restituendam facilitatem & ad sistendam haemorrhagiam cauterium actuale fuisse ossi & arteriae interosseae laesae applicatum. Alii eminentiam hanc forfice incisiva abstulerunt, & ipse De la FAYE confirmat hunc casum esse valde difficilem. Cauterium actuale ad sistendam haemorrhagiam crudele nimis remedium & curae obstaculo esse judico, mihi spiritus

ritus vini rectificatissimus per spongiam arteriae applicatus perfecte satisfecit.

Wirceburgo Erlangam
missa d. 20. Januarii 1776.

OBSERVATIO XXXIV.

Dn. D. CAROLI CASPARI SIEBOLDI

De

Felici Penis Carcinomatosi Amputatione.

Anno 1773. die 20. Octobris rusticus 46. annorum, homo, quantum ex habitu faciei, totius corporis, & pulsu judicare licebat, sanus & vegetus, meum implorabat auxilium. Morbus, quo afficiebatur, erat carcinoma penis, verrucosis excrescentiis tam enorme & horrendum, quam illud Tab. IV. Fig. 1. & 2. ab utroque latere repraesentant. Non tantum visu horribile erat hoc malum, sed tam intolerabilem edebat foetorem, ut cum naribus totum quoque museum meum, antequam illud aspicerem, eo mox fuerit infectum. Similem figuram penis cancrofi exhibet *Guilhelmus Fabricius Hildanus* additque historiam feliciter ejus institutae operationis. a) In causas hujus mali inquirenti, se ante unius anni decursum dolorem titillantem & mordentem in glande, & interna praeputii membrana, cum vesiculis liquore pellucido impletis, perpeffum fuisse, aegrotus mihi narrabat, seque nullam posse assignare causam, qua hoc sibi malum contraxerit, & usque huc se dirissimos & vix tolerabiles dolores hac in parte ita quidem fuisse passum, ut saepius prae illorum vehementia lectum tenere debuerit, sponte mihi fatebatur. Se se contagii venerei periculo unquam exposuisse omnino negabat. Erysipelaceum

Ff 3

a) Vide ejus Lib. Chirurgicum in fol. 1652. observ. LXXXVIII. german. Edit.

quid ab initio fuisse, & malum hoc ab acri humorum diathesi ortum, ipse, fortasse ex Medici, quem ante me consuluit, iudicio opinabatur; vix ego aliter de causa morbi cogitare poteram. Aegrotus non nisi ab amputatione carcinomatis, in sana parte penis instituenda, auxilium exspectans, hanc absque omni mora, ob dolorum vehementiam, a me avide desiderabat. Nullo alio quocunque remedio, quam amputatione curam fuisse tentandam & sperandam, omnes illi mecum sentiebant, qui medicis oculis malum hoc mecum examinarunt. Et quis quaeso in tam enormi partis hujus carcinomatosa degeneratione, quam figurae nostrae ad vivum sistunt, usum cicutae, aut aliorum ita dictorum specificorum remediorum suadere, & adhibere ausus fuisset? nunquid malum hoc, momento, cultelli ope, curabile, longiori mora, qua dubia interna remedia, qualia omnia & singula hucusque, etsi summis encomiis elata, esse iudico, fuissent adhibita, incurabile devenisset, & certae aegrotus traditus fuisset morti; id quod Clariss. *Haenius* cicutae usui non absque fundamento opponit *b)*, & me variis in cancris tam mammarum, quam labii inferioris, docuit experientia; nollem tamen suas, in certo quodam hujus mali gradu, cicutae virtutes efficaces denegare.

Quare aegroti petitioni satisfacere, & illum eodem vesperi, quo hic Herbipoli advenit, clysmate ad operationem praeparare nullatenus haesitabam, nec minimum enim erat symptoma in aegrotto detegendum, quod longiorem exigeret praeparationem. Pulsus erat naturalis, lingua humida, sana, singula viscera suo rite fungi munere, & omnia in corpore, si partem affectam exceperis, salva esse mihi videbantur. Sequenti die operationem hac encheiresi institui: 1. Linteo integram, ut manu facilius & securius quidem prehendi posset, circumvolvebam, visu & foetore nauseosam, partem. 2. Partem perfecte mollem & sanam medio pollice a morbosa, retracto
quan-

b) Vide literas ejus ad Cl. *Tralles*.

quantum ad cicatricem opus praeputio, fasciae medio pollice largae quibusdam circularibus firmiter stringebam, quo corpora cavernosa una cum urethra ad se invicem ita adducebantur, ut mole diminuta, & nervis compressis, operationis dolor notabiliter diminui posset. 3. Scalpello curvato, sive falciformi, penes hanc fasciam, partem affectam, sinistra prehensam, unica & celeri incisione amputabam. 4. Cum tres circiter unciae sanguinis, tam per corpora cavernosa, quam per arterias ambas ischio-cavernosas, relaxata circulari fascia effluerint, & haemorrhagia cessare nollet, spiritu vini rectificatissimo vulneratam hanc penis partem, ad constrictionem & retractionem vasorum efficiendam, attingebam, sed nullo inde effectu secuto, instante animi deliquio, acu curvata a celebri Londinensium Chirurgo *Bromfield* delineata c) & publici juris facta, ambas arterias protractas filo, cera obducto, ligabam, & sensim ex corporibus cavernosis aequae ac illis arteriis sanguis fluere cessabat. 5. Linteo carpto, spleniis & fascia aqua vegeto-minerali madefactis partem deligabam; splenia in medio erant perforata, ut urina facile excerneretur.

Nulla taediosa symptomata operationem sequebantur; primis tribus diebus pulsus vix febrilis, fitis mediocris, & suppuratio tertio die bona satis & sufficiens erat, vulnus magnis passibus consolidationi accedebat, & digestivo simplici deligabatur: tam bene se habebat aeger decimo post operationem die, ut permissionem domum redeundi a me peteret, nec doloribus nec alia quadam incommoditate vexatus, & sumptus, quos in diversorio facere debebat, longius ferre nequiens. Cum 4. die urinae pateretur retentionem, nulli alii causae, quam urethrae transcissae incipienti coalitioni cannulam eburneam, ad impediendam hanc, ipsi immittebam, quam ut ad perfectam curationem vulneris usque applicaret, & per aliquod adhuc tempus portaret, illum hortatus sum.

Hoe

c) Vide Observationes german. Edit. Tab. 1. fig. 4.

Hoc in statu, ligaturis arteriarum ischio-cavernosarum nondum separatis, gratus, &, licet pene quatuor circiter pollicibus accurtato, laetus domum rediit. De vulneris cicatrice brevi absolvenda non erat dubitandum, nihil enim aderat, quod posset obstaculo fuisse. Clar. quidem D. *Zacharias Vogel d)* decimo post similem operationem die, vulnus consolidatum esse scribit, sed an cum uxore coitum exercere potuerit, ignoro. Nulla vero mihi dubitandi est ratio, cum plus quam media penis pars remanserit sana & intacta. Exempla prostant, quibus viros, amputato fere juxta synchondrosin pubis, pene, mulierestamen impraegnasse suas, confirmatur. Unum tale in *Franconicis collectionibus e)* reperitur, quod a viro maxima fide digno Academiae hujus membro, & mihi, cum viveret, amicissimo D. *Boenneken*, Physico olim Suinfurtensi celeberrimo, cum tam evidentibus quibusdam circumstantiis refertur, ut vix minimum de veritate facti possit obmoveri dubium. Scimus desuper ex anatomica uteri structura, illum, dum appetit, descendere, & ejaculanti peni obvium sese offerre, id quod *Galenus* ipse affirmat *f)*, & facile etiam concipitur ex illis casibus, qui de virginum impraegnatione absque omni tam dilatatione, quam laceratione, ab artis obstetriciae practicis adeo annotati sunt. Clar. *Levret*, unus ex celeberrimis artis obstetriciae magistris & meus quoque hac in arte, cum ante novem annos Parisiis degerem, ad cineres usque devenerandus praeceptor, id confirmat *g)* dum dicit: Mulier absque dilacerato hymenis circulo potest impraegnari, exempla prostant incontestabilia.

Hanc quam adhibui penem amputandi encheiresin, ut simplicem, sic minus crudelem, & dolorificam, itaque aliis complicatioribus praefendam, nemo non videt; nullus in vesicam

d) Vide ejus observ. chirurg. XVIII. pag. 107.

e) Vide *Fraenkische Sammlungen* Vol. VI. Part. 34. pag. 335.

f) Vide de Sem. Cap. IV.

g) Vide *L'art des accouchemens* pag. 29.

vesicam per urethram immittitur catheter & nulla injicitur ligatura, quae ad desperationem usque in tam nervosa & sensibili parte irritare mihi videtur; hanc cum successu quidem suo tempore adhibuerunt *Fridericus Ruyschius b)* & Chirurgus quidam Italus *i)*, damnat vero egregius Chirurgus ille Gallicus *le Dran k)*, qui facta amputatione, & arteriis sanguinem fundentibus ligatis, cannulam urethrae immittendam suadet, idemque proponit supra laudatus *Guilhelmus Fabricius Hildanus*, qui tamen ante *Ruyschium* & alios, crudelem ligaturam simplici amputationi praeferentes, practicos, elapso scilicet seculo, chirurgiam exercuit.

Iam dum haec scribo, in mentem venit vir quidam honestus, & ex optimis civibus unus, cui similem, quo affligebatur, carcinomatofum & verrucosis excrescentiis obsessum, penem, ne vitae periculo expositus esset, amputare debebam. Hic supra descriptam nostram methodum, prae ligatura, eligebat, & factus mihi est, imaginem ligaturae parti sanae & tam nerveae constrictae, horrorem, & animi ipsi concitasse deliquium, quem effectum in ipso non producebat imago amputationis, tanquam minus dolorificae. Illud hic addendum puto, nimirum, tam copiosam ex una arteria ischio cavernosa secutam fuisse haemorrhagiam, ut bis per diem in lethale fere inciderit animi deliquium, de quo & mulier, cum infantibus, & cognati, mecum non parum erant anxii; stetit tandem ex post sponte haemorrhagia. Unam ex his arteriis ligabam, altera sic erat sub integumentis communibus retracta, ut sub conamine illam protrahendi & ligandi, imum secutum sit animi deliquium. Cum vero ex aliorum observationibus mihi constaret, etiam sponte sensim haemorrhagiam, speciatim post

b) Vide observ. anat. chir. centur. observ. XXX. pag. 29.

i) Vide tractat. chirurg. D. *Palucci* edit. German, observ. I. de amputatione membri virilis.

k) Tractat. de operationibus pag. 206.

post grave animi deliquium, substitisse, non eram adeo anxius, tanto autem major erat anxietas, cum de novo haemorrhagia inciperet; suaderem hinc, nunquam aegrotum, qui talem sustinuit operationem, ante ambarum harum arteriarum ligaturam lecto tradendum esse. Quamvis enim nullum adesse videatur vitae periculum, inquietudo tamen, cum terrore summo, praesentibus & operanti injicitur, quam ligatura praevenire non ita difficile est. Dein certum est, si ex penuria, aut tenuitate sanguinis tales aegroti laborent, varios ex his causis generari morbosos & chronicos, interdum curatu difficiles, effectus.

Cum de pene ejusque amputatione dictum fuerit, non erit incongruum, illi subnectere aliud, quod circa hanc partem in praxi mea obvium, & diario meo insertum, reperio, forsan rerum curiosarum, quas Academia perhibet, collectioni adnumerandum; est nempe *Penis Cornutus*, quem in paupere quodam operario, 40. annorum viro, deprehendi, vid. Tab. V. fig. 1. Cornu hoc synchondrosin pubis versus directum, & ultra semi pollicem longum, in apice incurvatum, ex illa superiori coronae glandis parte propullulatum est, postquam praeputum, ob magnam angustiam, qua urinae exitus impedi-ebatur, a Chirurgo medium ante annum fuit abscissum. Praeter majus cornu lit. a. consignatum, alia bina minora, lit. b. & c. consignata, ex continuatione coronae glandis emergere incipiebant. Radicitus illa excidi, & brevi secuta bona suppuratione, consolidata sunt ulcera. Cum nulla luis venereae haberem signa, mercurium non exhibui, sed lenibus purgantibus, & decocto purificante, aegrum per aliquot menses tractavi, qui, ob magni in exercendo coitu obstaculi ablationem, laetus & gratus domum petiit. Similes excrecentias in femore, natibus, adeo in fronte, aliisque partibus corporis humani egerminatas aliqui observarunt in arte viri clari. An sedem suam proximam haec cornua, quae hic communicamus,

in glandulis sebaceis, quibus corona glandis scatet, habeant? vix dubitandi ratio est.

*Wirceburgo Erlangam-
missae d. 3. Martii 1776.*

OBSERVATIO XXXV.

Dn. D. FERDINANDI IACOBI BAIERI

Modus arcendi foetorem in cancro mammaram exulcerato.

Inter morbos chronicos, qui artem salutarem remorari solent, eminent cancer mammaram exulceratus molestis admodum symptomatibus stipatus. Dolores, putrilago, febris hectica, foetor & incommoda plura mitiganda & demulcenda sunt. Est sane haec genuina methodus ac regula medendi, ut, si sanitatem reddere non licuerit, circumspiciat tamen salutem providens vitam servare ac prorogare, & calamitosis justum afferre levamen. Maximam vero creat molestiam odor foetidus & ingratus, quem aegrotae & adstantes averfari solent, ex ichoris flavescens & sanguinis nigricantis putrilaginosi effusione. Tertia jam vice in hoc casu curam adhibui palliativam haud infelicem, nec defui, quin ratio remediorum internorum aequae ac externorum indicationibus responderet. Quando igitur in ulcus corrosivum ac saniosum cancer degeneravit, ad sorditiam mundificandam & abstergendam optime profuit ab initio per aliquot dies unguentum digestivum: R. Terebinth. Venet. c. aqu. plantag. lot. ʒj. G. elemi, ol. ovor. hyoscyami expr. aa ʒij. Croci austr. gr. iij. vitell. ovor. q. s. ad subigendam terebinthinam M. Ad hyperfarcosin coercendam margini inspergebatur pulvis erad. aristoloch. rotund. verae, hb. sab. bin. Lap. calam. ppt. aa ʒiv. Sacch. saturni ʒj. In peripheria defensionem adimplevit emplastrum de sperm. ceti & de hyoscyamo partibus aequalibus concinnatum, vel etiam sparadrapum ejusdem virtutis cum aethiope minerali sociatum. Omnem

vero graveolentiam abstulit cum insigni suppurationis moderamine mixtura balsamica. R. Spir. matricar. ziiij. Ess. myrrhae f. alcali par. ziss. bals. peruv. nigr. zj. ol. terebinth. zss. M. cum linteo carpto applicanda. Porro eandem praestitit energiam epithema: R. Spir. vini rectific. ziv. extr. tabaci, tormentillae, plantag. pulv. myrrh. rub. elect. aa zij. Stent in digestionem ad justam solutionem.

Optime quoque profuit succus tabaci rec. expressus cum oleo myrrhae p. d. & Essentia succini ad cohibendam putredinem. Tandem facculi e speciebus paregoricis & resolventibus parati in subsidium vocati sunt, & sic continuato usu res aegrarum non solum tranquillae, sed etiam omnibus exhalationibus foetidis vacuae permanserunt. Quicquid enim non potest tolli in totum, satis est, si in tantum fiat, ut tolerari possit, atque ita prorogari, & produci sic saltem vita.

OBSERVATIO XXXXVI.

Dn. D. FERDINANDI IACOBI BAIERI

Oris tortura curata.

Paulo quidem rarior, sed gravis est oris tortura, morbus circa faciem innascens, admonente Celso Lib. IV. cap. 2, quem Graeci spasmus cynicum vocant, idiopathicus praesertim, qualem sequens sistit casus.

Vir quidam rei venatoriae deditus hypochondriaco-scorbuticus, annum agens quadragesimum quintum, circa solstitium aestivum cum tempore diurno ex motu corporis admodum incaluisse, nocte autem insequente pluviosa levem horrorem sensisset, altero die oris tortura, sive distorsione obliqua sursum versus tempus dextrum inopinatum corripiebatur, atque illuc etiam pars faciei dextra trahebatur, sinistra contra laxa & molli remanente, quin imo oculi sinistri palpebram nec claudere, nec oris sinistra parte sorbere aut flare, aut literam

teram pronunciare poterat, adeo, ut finistrum faciei latus quasi insensibile ac stupidum notaretur.

A cito nimis impedita transpiratione insensibili inductam esse musculorum contractionem, ex historia morbi patet. Ut igitur ulterior humoris acido viscoso scorbutici ad ramulos nervorum affluxus, eorundemque obstructio & lateris finistri faciei paralysis per humoris stagnantis discussionem ac remotiōnem, atque meatuum apertionem, sicque restauratum liquidum nervei influxum tollatur, sanguinis missio conducit in brachio dextro celebrata, adhibitis simul remediis nervinis & antispasmodicis. Post aliquot dies purgatio instituta fuit cum pilulis de succino & mercurio dulci, deinde maxime proficuas expertus sum species pro vino medicato e rad. imperator. angelicæ, irid. flor. L. assafras, fol. & flor. paralyf. roris marini, salv. baccis juniperi, sem. foenic. dulc. cubebar. cardamomi. Ast longe optima fuerunt evacuantia particularia, masticatoria, errhina & ptarmica ipsa, frigidi, pituitosi obicis optima antidota. Pro ptarmico usu praescribatur pulvis rad. irid. flor. mechoacannæ albæ, fl. benzoës, sacch. alb. ol. majoranæ, nigellæ destill. acuat. Pro apophlegmatismo cubebæ, piper longum, cortex Winteranus, sem. angelicæ, sinapi, nasturtii c. sacch. alb. & mucilag. G. tragac. in forma trochiscorum exhibebantur, qui laticem salivalem tanta cum euphoria moverunt, ut inter breve temporis spatium omnis faciei deformitas, una cum usu loquelæ integro in statum naturalem restitueretur.

OBSERVATIO XXXXVII.

Dn. D. GVILIELMI HENRICI SEBASTIANI
BVCHOLTZ

De

Naphtha aceti.

Iam pridem in ephemeridibus gallicis, Journal encyclopedique in scriptis, inventorem naphthae aceti se confessus erat Comes de *Lauragais*, nulla tamen de conficiendi modo mentione facta. Quo perlecto fluidi istius praeparationem tentare constitui, naphthis ex omnibus cognitis regni mineralis acidis elaborandis per duodecim annos paene continuos occupatus, qua in re utilia inventa, quae observare mihi fuit occasio, suo tempore in publicum edam.

Ex aeris aerugine vel ejus floribus aceti spiritum volatilem atque saturatum, ad aceti naphtham elaborandam qui pertineat, destillari posse, me haud fugiebat. Hoc fluidum praeparatum atque cum decenti spiritus vini quantitate mixtum & destillatum, nihil quod naphthae in proprio sensu simile esset, dedit. Cujus enim liquoris cum odor tantum insuavitatis haberet, tantumque nares offenderet, inter remedia utilia numerare nullo modo potui. Adde valde acidum odori isti intolerabili iunctum saporem, a parte aceti inflammabili proficiscentem, cum acetum metallo concentratum eo iterum liberatum fuerit.

Statui ergo acetum destillatum cum alcali fixo concentrare, vi ignis id liberare, & hac ratione ita dictum acetum radicum parare. Quod fluidum destillatum, & quod ratione odoris volatiliter a descripto aeruginis aceto admodum diversum esset, cum ei decentem rectificatissimi spiritus vini portionem admiscuissem omnique industria atque cautelis destillarem, nulla naphtha, sed liquoris anodynus vegetabilis mediocriter

criter odorem naphthae spargentis species, orta est. Praetereo cetera hoc studio facta tentamina, ne sim nimis longus.

Brevibus, spe isto tempore destitutus sinceram optimamque methodum naphtham aceti nanciscendi, ante aliquot tempus in egregie scripta, lectuque dignissima dissertatione inaugural. *Ioann. Christoph. Westendorffii* Wismarienf. *de optima acetum oncentratum ejusdemque naphtham conficiendi ratione, utriusque affectionibus ac usu medico cet.* Goettingae 1772. habita, ubi probabilem hujus naphthae conficiendae methodum inveni. Experimenta a *Celeb. Westendorffio* imprimis ea de causa mihi arridebant, quod acidum aceti ad alcali salis marini concentratum esset, ipseque praescirem, acidum aceti cum alcali puro ex sale marino junctum, terram foliatam tartari, perraro in aëre humido deliquescentem gignere, quod mihi spem magnam scopo potiundi, daret.

Recepi itaque libram unam sodae alicanticae nigri coloris in pollinem redactae. Huic pollini in vitro capaciori aquae fontanae adfudi libras quatuor: tum reposui in fornace calida atque lignea virgula probe agitavi. Viginti quatuor horis elapsis miscelam charta bibula percolavi, atque curavi, ut in vase vitreo heic apto adeo evaporaret, donec in aere frigidiusculo inde crystallos orituras esse suspicarer. Cum vero nullae, ut a principiis chemicis sperare potuissem, crystallos reperirentur, sed in vasis fundo salsa sevo saque massa haereret, totum usque ad siccum in catino testaceo, qui encausto pictus erat, evaporare jussi. Hoc labore peracto, restabat siccum atque pulverulentum sal, quod pondus quatuor unciarum cum dimidia habebat, cui in magno vitro (*Zucker-Glas*) sub continua agitatione libram fortis aceti e vino destillati, sensim admiscui, certissime persuasus, fore ut massa efferverceret: sed spe decidi. Cum autem per noctem (medio Martio) in temperato frigoris gradu fuisset, postero die albas, nitidas laevesque, cum tangerentur, crystallos inveni, quae salis mirabilis Glauberi similes essent. Plus destillati aceti cum adfudissem,

non

non amplius efferbuit, qua de causa massam totam in ahenum ex aurichalco factum idque amplum missam, igni imposui, ut ad ferventis aquae gradum caleceret. Tum lignea virgula continuo agitans, acetum destillatum tam diu admiscui, donec fervens massa quieti se traderet. Acetum hac vice, cum massa igni imposita esset, admixtum, sex librarum pondus habebat. Massa eodem modo effervescebat, quo aliud fixum alcali aceto destillato mixtum, solet. Postquam latis aceti hoc sal recepisset, colavi calidam adhuc massam charta bibula duplicata, in qua, cum omnis humor perfluxisset, albae, & ad tactum tenerae terrae magna pars remansit, quam ulterius examinandam reponebam.

Fluidum illud subfuscum percolatum in aheno supra nominato immunditiis liberatum ad ignem modicum adeo in vaporem actum, ut libra saltem remaneret, nullas crystallos reliquit. Eundem humorem vitro urinario immissum, in pusula, evaporationis ope, eo usque consumpsi, ut arte chemica crystalli expectari potuissent, sed hac etiam vice me fefellit opinio, cum massam hanc, frigidissimo tum libero aeri, per tres dies totidemque noctes expositam, crystallisationis ne umbra quidem sequeretur.

Postquam denique unciam adhuc dimidiam lenissimus calor abstulerat, & vas refrigeratum tum inclinarem, ut quid in imo vase esset, videri posset, crystalli minima oculis meis se obtulere. Idem illud nominatae dissertationis auctor §. L. notavit: „cum in quiete, inquit, liquor per aliquot dies stetit, & ego vitrum post haec inclinarem, ut videre possem, an crystalli natae essent; tunc sub hoc lenissimo motu statim in liquore oriebatur calor cum exhalatione forti acetosa vocalili, atque insequente coagulatione totius liquoris crystallina, cet.

Parvae hae, vasis motu ortae crystalli, magna parte terrae mixtae mihi videbantur, ideoque huic lixivio aquae purae uncis quatuor adfufis, vitrum arenae calidae imposui, ut cry-

crystalli istae perexiguæ denuo resolverentur; quo facto humorem colavi, non exigua terrae parte reperta, in colo, cum humor transisset, residua, quae a terrestribus oleosisque, quae aceto vini sunt, partibus, proficisci videtur, cum qualibet exhalatione, uti sequentia docebunt, & repetita colatione, ejusmodi terra adesset. Facta in eum modum exhalatione, ut crystallos futuras suspicarer, vitrum hoc fluido repletum, per noctem aëri libero tum admodum frigido, exposui, postridie pulchras, nitentes, longissime aculeatas salique mirabili Glauberi perfecte similes crystallos nactus (vid. dictae dissert. §. VII.) quas, ut siccae fierent, modice calefactae fornaci imposui. Altero die admodum miror, omnes istas crystallos splendorem, quem tam egregie sparserant, perdidisse & instar salis mirabilis Glauberi, cum nimio calori traditur, occaecatas, atque ad tactum in album plerumque pulverem transientes. Has igitur crystallos per calorem adeo mutatas in residuum humorem salis mei acetosi injeci, uncia aquae purae addita; quam massam, donec ferveret, in pufula calefaciendam curavi, cumque noctu libero aëri, ut antea, tradita fuisset, sequenti mane pulchrae eaeque longissime aculeatae crystallos existere, quae aqua frigida citissime ablutae, cribroque impositae in aëre, qui conclavi modice calidus erat, siccabantur.

Acta omnia haecenus narrata toties repetebantur, quoties crystallos adhuc orientur, quarum ultimae, quod notari meretur, pulcherrimae & maximae erant. Quaelibet autem nova crystallifatio, novam quoque subfuscae mollisque terrae partem, imum petentem, habebat, quae colando inde separari debebat. Ne vero quidquam salis periret, colum cum charta, cui sal ad siccandum dabatur, aqua destillata frigida semper eluendum curabam.

Residuum salis lixivium, quod jam quinque salis acetosi uncias dederat, per duos menses in officina chemica opertum reposui: quo facto, pulchrarum magnarumque crystallos, quae salis de Seignette similes erant, magisque quam quae pri-

ma vice ortae, flaverent, duas uncias cum dimidia accepi. De crystallifatione falis e vini aceto (fel de vinaigre) tacere praestat, ut de ejus indole quaedam commemorare possim. Sali huic neque sapor neque odor acidus erat. Drachmam ejus dimidiam ad pulverem redactam in vasculum vitreum, odoribus inde hauriendis paratum (flacon) missam, adspersi duabus vel tribus guttis olei vitrioli fumidi Nordhusani, unde subtilis volatilis isque acidus spiritus exhalabat, qui mihi fociisque nares admoventibus, lacrimas, ut fortissimus spiritus falis ammoniaci solet, exprimebat. Hoc sale, instar falis volatilis singularis efficaciae & generis, ut ego quidem opinor, hystericae imprimis, tum deliquiistum spasmis vexatae, uti possent.

Aetherem acetosum sequenti modo obtinui. Quatuor uncias pulveris crystallorum, quae acetoso prima crystallifatione ortae erant, denuo modico calore siccatas, ut superflua ex aëre attracta aqua separaretur, in vitream tubulatam retortam, quae duas libras capere potuisset, injeci, eamque in pufula positam, excipula decentis magnitudinis instruxi, & juncturas vesica suilla madefacta, linoque crassiori clausi. Per os retorti vasis epistomio vitreo instructum sensim instillabam olei vitrioli boni fumantis Nordhusani duas uncias, ita ut circiter drachma singulis vicibus intraret. Cum oleum instillare pergerem, vehemens satis effervescencia atque exaestuatio oriri coepit, multique vapores albi & suffocantes expulsi, in excipulam, dum os superius in dorso vasis retorti, epistomio e luto madido confecto, assidue clausum erat, abibant.

Dicta quantitate olei vitrioli immissa tubuli fictilis Batavi manubriolo falis oleique massam bene miscebam, ore superiori vesica clausa. Tum ignem, qui perpauca parvisque carbonibus tam diu aequali gradu alebatur, quamdiu albi vapores in excipula apparent, admovere coepi. Vapores cum disparent, ignis gradus sensim sensimque adeo augebatur, ut
omnis

omnis volatilis spiritus aceti permearet, albiq; vapores in retorto vase & excipula penitus evanescerent.

Aperta postero die excipula, duas uncias cum dimidia humoris destillati, qui fortissimus erat, admodum volatilis spiritus aceti invenio. Residuum in vase retorto alba solidaque falis massa, quæ versus imam partem vasis nigricabat. (Vero simillimum est colorem hunc mutatum ab inflammabili oleosa falis indole proficisci, quæ una cum concentratis e vitriolo acerbis resinofum quid gignit) Iam spiritum hunc aceti fortissimum, in eodem vase retorto tubulato, cujus ope a sale separatus erat, quatuor unciis purissimi, quater rectificati spiritus vini sensim miscebam, ut fieri solet, dum oleum vitrioli spiritu vini, ad parandum liquorem anodynum Hoffmanni, miscetur. Vas retortum reponebatur in pufula cinere repleta, & excipula ad hunc laborem apta instruebatur. Cinerem loco arenae ea de causa eligebam, ut nimius calor, cum fieret destillatio, vitaretur; quod ut eo certius accideret, loco carbonum lampade usus sum, ne experimentum contraheret vitium aut deficiente providentia incassum iret.

Lampas ad id negotium studio confecta duobus tubulis (*Dillen*) instructa erat, ut, sin opus esset, duo ellychnia accendi possent. Experientia autem testatur, ad ortum atque evolutionem omnium naphtharum primum lenem fomentationem aut digestionem mixti fluidi requiri, eaque de causa prioribus quatuor diebus ellychniorum unicum ut arderet, curavi, cui vespere tantum olei dabam, ut flamma per totam noctem aleretur. Hoc modo cineris calor non majorem gradum adipisciebatur, quam gallinae incubantis fere esse solet.

Quatuor diebus peractis alterum ellychnium incendebatur, lampasque subjecto lateris frustulo pufulae propius admovebatur: quo facto versus quinti diei meridiem humor sensim in consueta fasciis (quemadmodum fluidum, multa naphtha gravidum transire solet) in excipulam stillavit. Hoc caloris, quem dixi, gradu uno die fere tres unciae permeabant,

cumque orta vespera circa horam octavam nihil amplius sequeretur, altero die loco ignis, quem lampas dederat, ignem modicum carbonibus paratum, eligebam, qui, residuum de spiritu quod esset, transmitteret.

Ob alia, quibus distinebar, negotia demum quatuor hebdomadibus absolutis ad experimenta rediens, excipula sublata, admodum suavem spiritum ibi reperi, qui admodum recreabat nares, vini optimi Rhenani odorem spargens. Ab aliis ergo naphthis omnibus tam odoris quam saporis ratione longe alienus erat.

Duæ drachmæ spiritus hujus destillati seu liquoris anodynii vegetabilis, cum eadem aquæ portione in vasculo vitreo bene mixtæ, in superficie circiter dimidiam naphthæ drachmam ostendebant. Quo fluido in aliud vitrum embolo polito instructum fuso, tenerum illum vix visibilem vaporem animadverti, qui apparet, quoties naphthæ in aliud vas mittuntur, quemque nemo, nisi in ejusmodi rebus exercitatus, videre consuevit. Continuatio in posterum sequetur, quæ alia de naphthis mineralium acidorum experimenta suppeditabit.

Vinaria Onoldum
missa die 29. Martii 1776.

OBSERVATIO XXXXVIII.

Dn. FVCHSII

Sontici cujusdam vulneris transversalis in larynge, feliciter ad sanitatem per ducti.

Miles quidam robusto corpore, ejus generis, qui pyrobolarii, nostratibus *Grenadiers* vocantur, de tertia prætorica cohorte, sub centuria Præfecti Majoris de Thermo, nomine Beyer, ætatis XXX. annorum, temperamenti cholericæ, is forte cum aliquo commilitonum jurgia & inimicitias gerens, de-

desperabundi animi propositum inierat sese submergendi; quocirca sero vespere e diversorio suo clam omnibus egressus, in alveum plenum aquæ se præcipitem dabat, nilquicquam, non mergebatur enim, sed recta domum repetens, in granarium aliquod non valde sublime supra latrinam conscendebat, ibique sibi jacenti guttur transversum novacula præscindebat.

Commilitones ejus illum desiderantes, ubique perquirendo, tandem eum in hoc situ offendunt.

Hæmorrhagiam profecto quidem multo maximam fuisse dicunt, atque æger de facto, scilicet die XXVI. Decembris 1775. in nosocomium delatus fuit.

Erat autem vulnus tres pollices longum, & cartilaginee thyroideæ ferme in medio transversaliter plane percissæ, sed cartilaginee arythenoideæ tantum incisæ erant, arteriis thyroideis, una cum binis musculis hujus nominis abscissis, simul etiam latera anteriora musculorum platysmamyoideorum, & muscoli sternomastoidei incisi erant. Arteriæ vero carotides & venæ jugulares, tam inquam externae salvæ erant.

Æger animo etiamnum desperabundo, commilitonibus suis, quorum opera in nosocomium delatus & quibuscum ante altercatus erat, capite in sublime erecto objurgare volebat; verum vice articulatae vocis, e loco vulneris inconditus sonus instar rugitus exaudiebatur, simul etiam copiosus aër una cum mucro cruento e vulnere prodibant, ita ut flamma binarum candelarum, ad vulnus lustrandum præsentium, aëris proflantis vi extingueretur. Eodem tempore cum tussi crebra & vehementi copiosus sanguis congrumatus pituitæ mistus insequebatur, qui statim post factam incisionem de vulnere in pulmones destillaverat.

Postea aegri capite valdopere antrorsum inclinato, ac vulnere prius purificato, statim labia vulneris, ope emplastro unientium adunata, deligabantur ligatura sicca, quæ pluribus circularibus circumductionibus in collo firmabatur; ad caput autem figendum, tenuis, sed firma tamen, fibula

lignea obvestita, longitudine binarum spithamarum ac manum lata, ad nucham applicabatur; quae eadem fascia, pluribus circuitibus circa collum ac frontem, sese in nucha decussantibus, deinde inter scapulas infra brachia reflexis in situ suo immobilis retinebatur.

Sic capitis perpetuo antrorsum reflexi immobilitas efficiebatur mediante fascia, quae dicitur funda inclinans capitis (verticem capitis ambiente): cum capitibus, cujus antrorsum de fronte pendentibus, utroque 6. ulnas longo & tres digitos lato, circuitiones super mentum fiebant cruciatim, ita, ut dextrum fasciae caput infra brachium sinistrum, & sinistrum fasciae capitulum infra dextrum brachium ducerentur, utraque capita illinc sursum adscendendo decussabantur super extremitate fibulae lignae ad nucham applicatae, atque hinc utrinque ad latera capitis descendendo, sese denuo ante mentum decussabant; & istae circumductiones tam crebro reiterabantur, quousque longitudo fasciae permetteret.

Hanc positionem scopo accommodatus situs in lecto plurimum adjuvit; ad quam toto curationis curriculo ad finem usque servandam cum fasciatione tum eodem situ in lecto servato cogebatur aeger; in quibus, ne hic quid turbare posset, primis 14. diebus Chirurghi centuriales apud eum excubias agebant.

Statim post factam primam deligationem aeger jamjam distincte, licet nonnisi submissa voce, verba facere poterat; id quod indicio erat, nervos recurrentes a pari vago ad epiglottidem transmissos, praeprimis voci inservientes, praescissos fuisse.

Ad praecavendam futuram inflammationem, sanguinis unciae XII. ex brachio mittebantur. Facta V S. ne aeger statim nausea oborta, spontaneo vomitu particulas ingestorum incoctorum reddebat, scilicet brassicam ruffam atque panem, quae modo ante vulnus inflictum ingesserat.

Postridie collum occupabat inflammatio, quibusvis stipata symptomatibus, pulsu nempe duro, celeri ac pleno, doloribus

ribus capitis, cervicis, colli, & vulneris, concomitante summe maxima deglutitionis difficultate, quam etiam augebat tussis continens cum sanguinis sputo. Quare tum venaesectio secunda, & 12. horis post tertia administrabatur.

Ad pharyngem & oesophagum lubricandum quavis dimidia hora aliquot parvula cochlearia sequentis linctus exhibebantur, ex melle rosar. & oleo amygd. dulc. rec. nec non infusum theiforme arnicae florum, cochleatim liguriendum; at vero summa difficultas erat quicquam deglutiendi.

Die tertio remota prima deligatione vulnus cum suppurantibus deligabatur, & plumaceoli spiritu vini camphorato humectabantur.

His factis tussis remittebatur, sanguinisque sputum minuebatur, sed febris nihilominus perdurabat, deglutitione perinde adhuc difficili & dolorosa; quocirca quarta vice instituebatur VS. continuatis medicamentis internis.

Die quarto post vulnus inflictum deglutitio parum faciliior erat, & febris a suo impetu multum remiserat.

Interne aegro, quoniam post vulnus factum alvum non reddiderat, infusum propinabatur laxans antiphlogisticum ex manna, pulpa tamar. & fennae foliis, (clysma enim ob deligationem & morbi constitutionem applicatu impossibile erat.) Istud laxans aliquot sedes aegro commovit.

Die quinto tussis plenarie cessaverat, febris exigua erat, atque deglutitio minus difficilis. Hocce & reliquis diebus avenae decocto aeger nutriebatur. Interne, ob praesentem etiamnum febrem suppuratoriam, quavis hora dimidia phiala pro thea infusi chinae cum melle ros. edulcorati porrigebatur; quod diebus sequentibus continuabatur. Ob suppurationem nimis largam, dehinc vulnus sicce tantum, cum essentia myrrhae humectatum deligabatur.

Cuncta hucusque feliciter ad votum procedebant, donec die nono post vulnus inflictum pus ex intimo vulnere in asperam arteriam defluens, (quod hucusque leviori screatu per os excre-

excretum fuerat), vehementem tussim concitaret, & nova facta colli inflammatione denuo deglutionem dolorosam valde & difficilem redderet, cum pulsu iterum inflammatorio.

Interne loco infusi chinati supra relatus linctus crebro exhibebatur, atque rursus missio sanguinis ad uncias XII. ex brachio celebrabatur, postquam die decimo medicamine purgante antiphlogistico alvus aliquot vicibus ducta fuerat; quo facto tussis decrevit, pariter etiam febris, & deglutitio minus molesta erat. Quapropter die undecimo infusi chinati usus repetebatur denuo.

Die decimo octavo, post vulnus inflictum, ex supra memoratis symptomatibus rursus nova repullulavit inflammatio laryngis & deglutionis difficultas, quæ tamen post factam VS nem nec non alvi solutionem per antiphlogistica purgantia, cito iterum devicta fuit.

Vulnus indies magis claudebatur, at vero perfecta cicatrificatio abhinc usque ad 6. septimanam morata est.

Scholion.

Ex hacce observatione, tanquam corollarium, sequentis theorematis veritas evincitur; nimirum in asperæ arteriæ vulneribus haud opus esse futura cruenta: 1. quia hæc non solum difficillima opera applicabilis est; quum nempe caput contra pectus applicandum sit; sed 2. quia eadem suppurationem auget, sedula opera hic præcavenda. Denique 3. futuram ficcam plurimum adjuvat fascia inclinans capitis, huic scopo abunde satisfaciens.

Observatio hæc, me quidem iudice, maxime rara existit Chirurgorum Germanorum, de tanto vulnere transversali laryngis, citra acum & absque filo felicissime ad sanationem perducti.

Retulit certe quidem *Dom. Bilguer* duos tales casus vulnorum laryngis cæsim inflictorum, lib. observ. p. 219, quæ sanata

nata fuerunt, verumtamen non citra futuram cruentam ad sanitatem reduci posse, visa sunt.

Monſieur *la Foye* ex Chirurgis Gallicis, quantum memini, primus fuit, qui ejusmodi vulneris absque acu ac filo curationem tentaverit, vid. *Ej. Principes de Chirurgie* p. 383. ubi fasciam, qua ille ad capitis inclinationem usus erat, descriptam videre est, le Bandage inclinatif, ou la Chercheuse, sed nimium quantum compositam, nec caput tam immobile in eodem situ retinentem quam cujus supra mentionem fecimus, Funda nobis dicta.

Alia quaedam fascia uniens ad hunc scopum, a *Garengeoto* exhibita, legitur *Tom. I. des Memoires de l'Academie de Chirurgie* p. 588. qua iste usus erat, in quodam hujus generis aegro, ubi acupuncturae perrupta cute, futuram fefellerunt: isthac quidem caput ad anteriora incurvatur, at vero aeger ad latera quoque caput flectere valet.

*Berolino Onoldum
missa d. 12. Junii 1776.*

OBSERVATIO XXXIX.

Dn. D. IOANNIS CASPARI DE RVEFF

De

Calculis vesicae praegrandibus per urethram excretis.

Monialis quaedam septuagenaria major ab aliquot jam annis gravissimis, quibus calculo vesicae laborantes molestantur, vexabatur doloribus, qui mitigationem quidem, ast curationem exoptatam nunquam admiserant, incassum adhibitis applicatisque cunctis, quæ ars sub titulo lithontripticorum dictitat, nec neglecto longo ipsius herbæ uvæ ursinae usu, quod remedium, tanquam specifica virtute gaudens, Celeberrimus Professor Vindobonensis de HAEN ad mitigandum hunc affectum

Nov. Act. Phys. Med. T. VI.

I i

tan-

tantopere commendavit. Ad tollendum igitur inveteratum hoc malum aliud certum solidumque sperari haud poterat auxilium, quam ab ipsa operatione chirurgica, lege artis a peritissimo artifice instituenda: quam vero cum patiens per verecundiam nullatenus admitteret, ad id solummodo curatio, aut potius mali incurabilis mitigatio dirigebatur, ut dolores immanes, qui per intervalla redibant, remediis oleosis, lubricantibus, ac anodynis, tam interne quam externe lege artis applicatis, quantum fieri poterat, mitigarentur. Inter continuos igitur cruciatus doloresque vitam miserrime agenti contigit, ut decima sexta Iulii anni currentis die corripereur atrocissimis imi ventris doloribus omnem humanam patientiam longe superantibus, conjuncto continuo ad lotium reddendum stimulo, ac gravissimo ani tenesmo. Tandem saevissimis hisce doloribus per dimidiam circiter horam plurimum agitata, atque ad incitas fere redacta, praemissis, conjunctisque ardentissimis ad Deum precibus calculum primo majorem in Tab. V. fig. 2. delineatum, qui pondus sesquiunciae fere superaverat, & paulo post alterum fig. 3. unciae unius feliciter exclusit, absque ullo gravi inde subsecuto symptomate, ita, ut optime modo se habeat prius afflictissima, nullum in organis urinariis perferentiscens incommodum. Uterque calculus non glaber, sed asperae, scabraeque superficiei est, cineritii coloris, ac figurae ovalis.

Bina in rarissimo hoc affectu considerari merentur momenta, omni admiratione quam dignissima, & primo quidem, qui fieri potuerit, ut bini hi calculi, molis adeo singularis, fuerint exclusi per vias tam angustas illis omnino illaesis, praesertim cum sphincter vesicae organum sit carnosum-musculosum, fibrisque potissimum transversis contextum, hinc ad stricturam magis, & sui contractionem, quam ad dilatationem aptum pronumque. Et secundo, quod sphincter cum urethra ab irruente gravi hoc pondere adeo dilatatus pristinum recuperaverit tonum roburque, ita quidem, ut nullum in hisce organis

nis remanserit vitium, & prius afflictissima optime modo valeat, & quantum per ætatem decrepitam licet, integra gaudeat sanitate. Hoc ex descripta morbi singularis historia concludendum esse arbitror, etiam in gravissimis morbis haud desperandum, nec miserum ægrotum fato suo temere esse relinquendum, administrando potius cuncta, quae ars suppeditat remedia, cum natura arte adjuta quandoque faciat miracula.

Scholion.

Praeter alios casus parallelos conferri merentur quæ b. BOENNECKEN de calculis grandioribus sponte excretis retulit in A. N. C. Vol. X. p. 408. Observ. CIV. & Illustr. Delius de excretionibus octo calculorum post ischuriam quinque dierum in Erlang. Gel. Anzeigen 1751. N. XII. memoriae prodidit.

Monachio Onoldum
missa d. 25. Augusti 1776.

OBSERVATIO L.

Dn. D. CHRISTIANI LVDOVICI WILlich

De

Lacrymandi Pronitate nimia.

Vir generosa profapia aequè ac munerum dignitate illustris involuntarias crebro fundens lacrymas, a pueris aliquoties erysipelas perpeffus erat: hoc certe malum, quatenus praeter alias corporis partes, oculorum quoque glandulas, vasa & musculos communicata inflammationis ac distensionis noxa obruit, iterato praecipue recurfu suo potentissimam existere causam judico ad lacrymas proclivitatis. Hinc enim non solum largior & praeternaturalis humorum affluxus ad oculos subinde proritatur, sed etiam dictae partes quoad tonum suum ac secretionis officium adeo laeduntur, ut levi emergente oc-

caſione, conſentientibus ſpiritibus, ipſoque animo, liberrime dimittant lacrymalem lympham. Quamvis enim in quibusdam morbis etiam citra mentis conſenſum, aut notabilem ullam alterationem uberrime & continuo lacrymantes conſpiciantur; in præſenti tamen caſu manifeſta conjuncta fuit quæpiam animi lenitas & mollities in ſe quidem neutiquam vicioſa, ſed potius laudabilis, qualem vulgare celebrat proverbium, bonos viros lacrymabiles pronuncians.

Quod vero ſæpius abſque præſentia objectorum, quæ alias fletum invitare valent, Illuſtri Domino lacrymæ eruperint, id quidem non ſoli animo & ejus laudatæ modo lenitati imputandum cenſeo, ſed a corporis conſtitutione magis pendere arbitror. Spectat huc 1) temperamentum quodammodo phlegmaticum ſuggerendæ lacrymis materiæ haud parum favens, 2) ætas ſenectuti jam vicinior, quam conſtat proclives reddere ad lacrymandum homines, ut propterea potiſſimum ſenes bis pueri adagio nuncupati videantur. Novi fane unum alterumque ejusmodi virum ſenem, cui ætas gravior, neque mentis, neque corporis vires multum labefactaverat, præterquam inducta majori ad fletum promptitudine. Seorſim & 3) attendi meretur vita anteacta, dum ſine dubio Illuſtris Dominus inter alios diætæ errores (ad præſentem affectum forſan commodatos) exceſſus præſertim in potu crebro admittere coactus fuit. Ita enim omnino ſolet, ut viri ad rei publicæ gubernacula ſedentes, inprimis ad aulas & Magnatum conventus delegati, non laborare tantum, ſed & potare pro patria teneantur. Iam vero notiſſimum eſt, illos, qui Baccho ſic frequentius litant, oculorum affectibus obnoxios evadere, præſertim facilius illacrymari; porro & 4) cauſis annuenerunt decet infinitas curas & occupatiſſimas pro ratione officii continuo per tot annos ſuſceptas, quæ non poſſunt non ſpiritus animales reddere ſenſim debiliores, ut ad occurſum haud ita conſueti alicujus objecti illico turbentur, ipſique ani-

mo tristiores offerant ideas, lacrymis saepe intempestivis an-
sam daturas.

Interim quod mitigari affectus, &, ne in deterius ruat,
praecaveri certis auxiliis quodammodo possit, non penitus
desperavi, eumque in finem ordinavi pilulas de succino, ex-
tractum marocostinum Mindereri cum Mercurio dulci попъ итн. 202511
laxantes pro pluribus dosibus, essentiam ambrae liquidam,
balsami Peruviani nigri, liquorem salis volatilis oleosi, infusum
pugillare theiforme nervinum & cephalicum, addita larga
portione ligni aloes & saffasfras, cum cortice, trochiscos apo-
phlegmatizantes, & collyrium pro ablutione oculorum ex
aqua plantaginis, euphrasiae, cum nihil albo & saccharo saturni,
paratum, nec immemor fui fonticuli in brachio sinistro exci-
tandi, inprimis vero moderationem assiduitatis continuae com-
mendavi. Hoc quaecunque consilium, observatis simul
congruae diaetae regulis, insigne attulit levamen.

OBSERVATIO LI.

Dn. D. CHRISTIANI LVDOVICI WILLICH

De

*Graviditate cum continuo catameniorum defectu, eorumque prae-
ternaturali post partum excretionem.*

Virgo quaedam decora macilenti minusque plethorici corpo-
ris habitus decimum nonum aetatis annum agens non-
dum lunare tributum solvit, attamen viro nupta est. Elapso
triennio feliciter peperit, verum lochia vix per semihoram
excernebantur. Totidem interjectis annis Lucinam iterum
vocavit, in quo puerperio aequae ac in priore se res habuit.
Integra prosperaque gaudebat valetudine usque ad annum
quadragesimum, quo necessitas urgebat, ut dens cariosus
evelleretur, cujus ex alveolo copiosus erupit sanguis, per in-
tegrum

tegrum horae spatium, unde mensibus alternis per octennium profluit. Abhinc haemorrhagiae expers quadragenaria mulier bene & athleticè valet.

Scholion.

Sanguinem menstruum neque ad conceptionem, neque ad foetus formationem, ejusque conservationem necessarium esse recentiores docent Physiologi, id quod comprobant varii casus Ephemeridibus nostris inserti, & plura insolitarum viarum exempla.

OBSERVATIO LII.

Dn. D. CHRISTIANI LUDOVICI WILLICH

De

Ufu Acidularum noxio in vitiiis renum & vesicae.

Inter morbos chronicos, qui Medico crucem figunt, & patienti languorem tabificum minantur, ulcera renum & vesicae eminent. Etenim continua seri urinarii secretio partem affectam rodendo stimulat, & abstersionem aequè ac consolidationem impedit. Resorbentur in massam sanguineam particulae purulentae, lethalitatis imminentis prodromi, usque ad universalem destructionem. Tale quidpiam fisisit sequens casus.

Matrona quinquagenaria, finito lunari tributo, ante biennium conqueri coepit de stranguria & difficultate quadam urinae, cum qua particula quaedam mucosae ac tenacis materiae per intervalla excernebatur. Cum vero post sufficientem corporis expurgationem decocto quodam vias urinarias abstergente ac leniente uteretur, symptomata cuncta remiserunt, ita, ut paulo post melius se haberet & convalesceret. Primis autem anni proxime elapsi mensibus cum malum recrudesceret,

rét, & major mucii fabulosi quantitas (sensibiliter a rene dextro) ad vesicam descenderet, exindeque cum majori dolore expelleretur, non sine ratione conjecturam feci de calculosa aegrotantis dispositione, ac in curatione varia medicamenta tam evacuantia quam alterantia pro corrigenda ista diathesi exhibui, iisdemque tantum profeci, ut per aliquot menses ab omni molestia libera viveret, & rei familiari rite iterum prospicere posset. Nihilominus etsi ex illo tempore salubrem observaret diaetam, & medicamenta ad praeservationem nunquam negligeret, malum tamen istud non plane cessavit. Nam exacto trimestri spatio iisdem difficultatibus in excretionem urinae premi coepit, adeo, ut major copia pituitae glutinosae, ac veræ gypseae cum urina mingeretur; quæ cum in debilitata ex continuis doloribus vesica paulatim postea colligeretur, & suppressionem urinae minaretur, repetita diligenti corporis expurgatione, blandioribus medicamentis, quae acrimoniam urinae simul respicerent, eam attenuare & mature eliminare conatus sum, antequam penitus lapidesceret, aut vesicam exulceraret; compacta jam enim erat & quasi coagulata, adeo ut pondere suo vesicae incommodaret, nec non in erecto corpore ad cervicem ejus rueret, in decumbente autem recederet ad fundum. Dum hæc ago, nonnulli amicorum, me quidem refragante, autores fuerunt, ut peteret matrona fontes Hornhusanos, quorum virtus in curandis nephriticis aliisque morbis nimium quantum decantata est, unde etiam nostra ad illos magno & implacabili desiderio properavit, spem salutis recuperandæ omnem in illis aquis collocans. Utebatur autem ab initio fonte gratiæ dicto, deinde S. Ioannis: quorum ille cum per alvum & vesicam magnam mucii copiam violenter expelleret, acrimonia simul sua renis dextri vitiosi carunculas papillares fortè corruptit, certe sanguinis sinceri mictio subsecuta fuit. Itaque alterum hunc substituit, qui mitius egit, sed nihilominus falsedine sua malum exacerbavit, adaucta urinae acrimonia. Relictis igitur his fontibus domum reversa est.

Cum-

Cumque de dolore vesicae, & intolerabili ardore urinae, quodque eam in primo somno continere non posset, accedente labefactione sphincteris, valde conquereretur, conspecta urina materiam ejus in fundo subsistentem (quae copiosa, livida, & subinde cruenta, ac foetida, longaque diversa ab illa, quae olim luteo pallidi coloris & pauca erat) pus esse contra aliorum sententiam audacter pronuntiavi, praesertim cum febris lenta simul conjungeretur, & sanguinis mictio praecessisset. Maximum igitur subesse periculum ex ulcere vesicae & renis dextri, quem praecipue affectum esse, dolor in lumborum dextra parte, & descensus materiae per inguen dextrum, excretaeque carunculae indicabant, praedixi, ac omnem meam operam ad curationem ulceratarum partium direxi. Et quamvis per aliquot septimanas bene processerit curatio, ita, ut cuncta fere symptomata mitigarentur, attamen quia medicamenta integris viribus neque ad renes, neque ad vesicam penetrare poterant, ulcus tantum sanare impossibile fuit. Interim portio puris a rene dextro per venam cavam, hepar transeuntem, ad cor delata (hinc aliquando animi deliquium) & inde ad pulmones, unde tussis sicca, & vox clangosa, ipsos quoque exulceravit, qua ratione, licet contra phthisin etiam idonea medicamenta mature adhiberentur, in tabem lethalem morbus desit, qua tandem honestissima aegra d. 19. Febr. A. MDCCLXXV. exspiravit. A prima autem decubitus die, quae erat circa initium Decembris anni proxime praeteriti, ad ultimum usque halitum tantam puris quantitatem indefinenter excrevit, ut, quod 24. horarum spatio cum urina efflueret, partem mensurae civilis quartam excederet. In dissecto corpore statim vidimus hepar quasi situm mutasse, ita, ut medium abdominis occuparet; quod licet insolitae magnitudinis, caetera tamen naturalis constitutionis erat, excepta parte reni dextro proxima, quae quasi sugillata livescebat. Sub hepate ventriculus angustus latitabat, & orificium ejus dextrum seu pylorus amplior, quam alias esse solet, conspiciebatur.

Inte-

Intestino duodeno recte inferebatur vesiculae bile turgentis, & pancreatis ductus. Omento & mesenterio exigua superebat pinguedo. Lien alias naturalis constitutionis magnitudine renibus fere cedebat. Coecum intestinum minimi digiti crassitiam & magnitudinem vix aequabat. Colon quoque gracilius erat tenuibus intestinis, jejuno & ileo, nec medium digitum amplitudine superabat. Pancreas mollitie naturali destituebatur. Renes autem vulgarem magnitudinem, quemadmodum & ureteres crassitiam communem valde excedebant. Ren dexter, quem omnis mali autorem dudum notaveram, pure repletus, totaque ejus substantia consumta erat, ut & ureteris dextri, cui subjectus musculus psoas livefcebat, interior tunica tota exulcerata, ut & vesica putrida & corrupta, fibraeque ejus exulceratione absumptae erant. In renis sinistri media parte unica tantum caruncularum papillarum corrosa, reliquae vero integrae, quemadmodum etiam ureter sinister ab exulceratione immunis fuit. Uterum in regione cum vesica contigua intertrigo conspurcaverat, ex impetuosa transpiratione materiae peccantis. Remoto sterno in dextra thoracis parte pulmones fere toti in pus abierant, ita, ut cavitas illa vacua appareret, quoniam reliqua portio exigua ad jugulum usque ascenderat: in sinistro vero latere sui adhuc lobi erant, quamvis & ipsi exulcerati, & tuberculis quam plurimis inaequales. Cor magnitudinem naturalem servabat, copiosiore tamen obductum erat pinguedine tam in basi, quam per latera. Dextrum ejus sinum purulentus sanguinis grumus, sinistrum vero ater sanguis replebat.

Quis autem amplius negaret, partem affectam a potu acidularum incongruo majorem sustinuisse exacerbationem, & intempestive stimulando in pejus ruisse? quod autem tanta mictus purulenti quantitas per bimestre & ultra exierit, id partim multitudini partium exulceratarum, partim copiae sanguinis per pulmones & renes juxta leges naturae transeuntis, inique in aegra nostra putrefacti adscribendum est; qua de cau-

sa etiam parum sanguinis post mortem in corpore repertum fuit.

Clausthalia Onoldum
missae d. 12. Ianuarii 1776.

OBSERVATIO LIII.

Dn. D. FERDINANDI IACOBI BAIERI

Ulcus linguae phagaedenicum sanatum.

Quam sinistre agatur in averfandis remediis, quae in prima quasi herba suffocare valent malum imminens, ex casu sequenti patet. Vir quidam honestus ante mensem circiter aliquot aphthas linguae scorbuticas pullulare sentit, & ab initio vix ullam admittit medelam, donec latius serpere coeperint, quoniam ab immediato appulso aëris absconditum depravatumque serum salivale propter particulas salinas, fluore coacto & extravasato, ita acuebatur, ut in acrimoniam corrosivam degeneraret, unde ulcus phagaedenicum cum notabili tumore & durtie linguae tandem subortum fuit. Postquam vero non solum substantia linguae, & sub ejus extrema cute latens corpus reticulare mucosum valde spongiosa existunt, verum etiam circa basin multa corpuscula conica cum glandulis interspersis occurrunt, a quibus affluens saliva statim resorbetur, totaque oris cavitas interna innumeris glandulis referta est, & dolor ulceris affluxum salivae nimium acceleravit; facile colligere licet, cur medicamenta serius adhibita effectu optato haecenus caruerunt. Ad hunc impetrandum auctor fui, ut ulcus quovis possibili modo mundificaretur, fibrae & glandulae per adstringentia salutaria roborarentur, & acor salivae septicus emendaretur. Apprime profuit mixtura ope penicilli, vel subtili linteo applicata, R. spirit. theriacal. camphor. ʒj. spermat. ceti ʒij. M. & solv. in vitro obturato leni calore, dein admisce Ess. myrrhae s. alcali parat. ʒij. Alternis vici-

vicibus diaclyfma faepius in ore tenendum: R. rad. fymphyti major. ꝯj. fol. plantag. quercus, fcordii, fl. liguftri, rofar. rub. balauftior. cort. granat. aa ꝯij. incif. coq. in aqua chalybeat. ꝯiſſ ad remanent. ꝯbj. colat. adde fyr. e rofis ficcis ꝯj. mellis rofat. tinct. laccæ Mynf. aa ꝯß. Pro uſu interno ordinavi elix. balfam. Hoffm. Halenf. ꝯiij. liq. fal. volat. oleof. ꝯiß. mane cum juſculo medicato ſumendum, XLV. gutt. pro doſi, a meridie ſaccharum lactis in decocto coffee largiter ſorbillandum. Continuatis per octiduum medicamentis aeger cum valetudine in gratiam rediit.

OBSERVATIO LIV.

Dn. D. FERDINANDI IACOBI BAIERI

Urethrae exulceratio ab acrimonia ſeri urinarii curata.

Vir quadraginta ſeptem annorum, temperamenti ſanguineo cholericum, lauta fruens diaeta, ante annum conqueri coepit de dolore circa regionem umbilicalem dextri lateris, cui ſuccedebat frequens ad urinam excernendam ſtimulus, ante & poſt miſtionem invadit tam in urethra pruritus, quam in extremitate glandis penis ardor, pungens, lancinans, dyſuriae haud abſimilis dolor, vel curru vel equo vectus frequentio- rem ſentit ad mejendum ſtimulum. Urina tenuis, cruda ac turbulenta, nonnunquam ſubcruenta grumisque ſanguineis exilibus mixta, & in fundo matulae mucum relinquit, in aſcenſu vel deſcenſu ſcalarum dolor in glande percipitur, ceſſante vero motu dolores ſuffaminantur. Siſis haud intenſa eſt, appetitus naturaliter conſtitutus, & reliquae functiones natura- les bene ſe habent.

Tametſi affectus ille nihil aliud ſit, quam inchoata exulceratio urethrae ab acrimonia tranſeuntis lotii tartarea profiſcens; licet tamen ſuſpicari, focum ejus latere intimius in corpore, & tam univerſalem maſſae ſanguineae dyſcraſiam tar-

taream, quam privatum vesicae urinariae vitium, mucii nimirum acrioris colluviem, si non & ipsum, quod probabile videtur, calculum subesse. Hinc enim mali diuturnitas, & a motu corporis subinde ingravescens dolor quam promptissime ori ac deduci queunt. Sicut autem praecipua curationis momenta eo intendunt, ut antecedens causa, nempe impuritas sanguinis tartarea, corrigatur, facta inde in urinae organo sequestrationi dicatis coagula salina acria resolvantur & expellantur, urethra erosa vel exulcerata consolidetur; ita seorsim indicationi respondit infusum pugillare calidum ex rad. peucedani, pimpinellae, graminis, liquiritiae, herb. virg. aur. chaerefol. serpilli, summit. hyper. fl. genistae, lign. nephrit. fassafr. fem. foenic. dulc. alth. dauc. cret. & jujubis, quovis mane jejuno ventriculo probe saturatum ad uncias sex vel octo hauriendum & loco sacchari syr. de althaea edulcorandum, post vero pilulas, easdemque noctu ante somnum pariter deglutiendas commendavi, quarum basis fuit terebinthina cypria & rhabarbarum, additis extractis liquiritiae & hederæ terrestres. Intermedio vero tempore & post meridiem suasi, ut electuarium assumatur, cujus ingredientia fuerunt conserv. hed. terrestr. fl. nymph. condit. lactuc. hispan. rad. pimpin. trochisc. alkekengi c. opio, milleped. ppt. & opobals. ver. c. f. q. syr. de althaea, pro lubitu superbibatur dictum infusum. Mixturam denique profuturam arbitratus sum ad symptomata urethrae mitiganda, & hanc consolidandam, si ipsi aliquoties de die tepidus ille liquor per congruum siphonem iniiciatur: R. Trochisc. de carabe zj. alkekengi zj. sacch. saturni ꝑβ. croci austr. ꝑβ. aqu. plantag fl. samb. aa zib. M. ebull. tantisper, hinc col. & adde ꝑβ mell. rosat. ziiij. M. Quae omnia, servatis utique diaetae regulis, insigne levamen attulerunt patienti, & integram restituerunt sanitatem.

OBSERVATIO LV.

Dn. D. CHRISTIANI RVDOLPHI HANNES

De

Aphonia aliisque incommodis vermium ejectione sanatis.

Vermibus nulla fere frequentior morborum causa est. Nul-
lum symptoma tam peregrinum tamque daemonicum ob-
servari, quod vermes excitare non possint, *Pechlinus* testatur,
& quis non de hujus testimonii veritate sua ipsius experien-
tia convictus est Medicus clinicus? Epidemicos morbos non
raro vermes comitantur eorumque vehementiam augent. *Ra-
mazzini, Degner, Kloekhof, Benvenuti, Pringle, Darluc, Na-
vier* aliique id suis observatis confirmant, ipseque ego, quum
febris dysenterica olim in patria mea saeviret, sum expertus.
Digna sunt, quae in omnium medicorum manibus versentur,
ea, quae de epidemia aliqua, quam observavit, verminosa
memoriae prodidit *van den Bosch*, qui vir simul de praecipuis
verminantium morbis erudito sermone est commentatus.

Inter morbos, quos vermes gignere valent, etiam apho-
nia est. Productam a vermibus illam notarunt *Fridericus Hoff-
mannus, van den Bosch, Vandermonde, Tode, Christophorus
Cramer*, vidique illam ab iis natam non ita pridem ego ipse.
Ecce meam observationem.

Venit ad me urbis patriae meae civis, querens, filiam
suam, undecim natam annos, loquelam amisisse gradiendique
facultatem. Viso illam. Deformatam, resolutis dextri lateris
musculis oreque sinistrorsum tracto, ejus faciem observo, vul-
tum fatuum. Pendebat flaccidum omnino & omni motu, non
autem sensu, carens, brachium dextrum. Ejusdem hujus la-
teris pedem, non plane quidem resolutum, dum ire puella
tentabat, trahere tamen erat coacta. Ad interrogata, quo-
ties respondere nitebatur, ne unicam voculam proferre vale-

bat. Locuturae enim lingua in altum volvebatur, retorta ad fauces ejus apice.

Certam morbi causam experiri non poteram. In aegrotulae oculis pupillas valde dilatatas observo. Tumet ejus abdomen. Pallet facies. Vermium in intestinis praesentiam suspicor. Praebeo remedium illud, ex radice valerianae, sale polychresto, radice jalappae & oxymelle squillitico confectum, quod, sicut *Stoerckio*, *Collino*, *Baldingero* aliisque, sic & mihi plus semel magno usui fuit. Movit hoc aliquot desurrectiones, nullam vero vermium excretionem. Nauseabat ejus saporem puella. Subeunt animum meum egregii illi effectus anthelmintici, quos vomitoria mihi saepius praestiterant, quosque moderatore b. m. *Vogelio* Goettingae publice olim *Robnius* defendit. In minimis dosibus maximos effectus medicantes tartarus emeticus edit, remedium hoc insipidum, quod & illi facile sumunt, qui alia remedia abhorrent. Non vanae illae laudes sunt, quas illi in suis scriptis tribuit *Hirschelius*. Inter ejus virtutes excellit etiam illius vis anthelmintica, quam etiam in SOCIETATIS MEDICAE HAFNIENSIS COLLECTANEIS, TODEUS praedicavit. Hujus tartari grana duo solvi jubebam in aquae communis unciis sex. Cujus solutionis quum aliquot cochlearia puella sumisset, oriebantur aliquot lenes vomitus pluresque desurrectiones atque cum his quatuor exhibant magni lumbrici teretes, quos diebus sequentibus, continuato ejus tartari, sed majori aquae quantitate diluti, usu, plures sequebantur. Hujus excretionis verminosae tam salutaris fuit effectus, ut aegrotulam intra quatuordecim dies sanitati omnino redditam viderem, nullo in usum vocato alio remedio.

Vesalia Onoldum
missa die 30. Maii 1776.

OBSERVATIO LVI.

Dn. D. FRANCISCI ZANETTI

De

Hepatitis funesta ab ulcere exsiccato.

Vir quidam illustris annorum sex supra quinquaginta, temperamenti sanguineo-melancholici, habitus corporis obesi, sed pallido lutei coloris faciei, cum pluribus abhinc annis in pede gestaret ulcus, de cujus expurgatione se bene haberet, anno 1776. praeter expectationem ficcato hoc emunctorio, vix elabitur trimestre, quod dolore tensivo dextri hypochondrii sub costis spuriis molestissimo pleuritidem mentiente una cum febre intensa, pulsu duro, calore magno & gravitate de-
 volutionem & decubitum difficilem in alterutrum latus faciente, nec non dyspnoea cum tussi sicca, adhibitis subito, quae ad indicationem conferebant, subsidiis, phlebotomiis scilicet, fomentis mollibus externe oleosis, interne antiphlogisticis morbus non cessit, processit ac invaluit aegro suspirioso facto ac anhelante. Die morbi sexta cum rigore non antea vexato invadit febris, totumque corpus patientis flavedine tinctum comparuit, die septima aeger occubuit.

Aperto cadavere haec fuerunt inventa: hepar ab externo lividum, interne exulceratum, pori biliarii calculis repleti, in cystide fellea nulla bilis vel paucissima, lobus pulmonis sinister sphacelatus, dexter parvis tuberculis obrutus, reliqua abdominis viscera illaesa.

Cannobio Onoldum
missa Calendis Junii 1777.

OBSERVATIO LVII.

Dn. FVCHSII

Autocir e suspendio ad vitam revocatus.

Miles quidam robusto & quadrato corpore, aetate 25. annorum, de regia praetoriana cohorte, formidine poenae ob leviculum aliquod delictum, animi propositum iniebat, vitae suae filum abrumpendi, moreque moriendi Mahometano. Quare die octavo Junii 1776. in suo domicilio sese ex laqueo suspendit.

Subpraefectus militum more consueto circa horam nonam vespertinam militum diversoria visitaturus, illo non invento, una cum commilitonibus contubernalibus ejus, qui ipsi quoque sodalem desiderabant, communi opera eum perquirundo tandem in latrina offendunt laqueo ex collo suspensum, genibus inflexis ac pedibus terram vergentibus.

Iuxta indicium ancillae ejus domus, ante 15. vel 20. minuta horae latrinam intraverat, proinde circiter quadrantem horae in ea pependerit.

Confestim a subpraefecto militum fune praescissus quoad omnium musculorum inactivitatem prorsus exanimis prolabebatur. Chirurgus ejus centuriae statim advocatus nonnulla reperit vitae indicia: pulsus arteriae brachialis mire exiguum, lentum & retractum; respirationem valde lentam simul & debilissimam; musculorum autem omnium absolutissimam inactivitatem. Igitur statim imperato situ corporis perpendiculari, aliquot guttas spiritus salis ammon. in os infundit, sanguinisque libram unam ex brachio mittit (quia venam jugularem externam cum propter incisionem funis multum infra cartilagineas thyroideas factam, tum propter intumescentiam cellulosae supra funem, reperire non poterat).

Venaefectione administrata, statim sub hora decima in nosocomium deportabatur, ibique imperato prius situ erecto corporis, deinde iterum ex brachio sanguine ad libram unam & dimidiam misso, clyster injiciebatur, qui vero mox, qua intraverat, regrediebatur propter sphincterum ani ac vesicae relaxationem, quare etiam urina praeter voluntatem proflebat: extremitates corporis perpetuo verriculis verrebantur & panniculo laneo perfricabantur, atque caput pectus & genitalia aqua frigida imbuebantur.

His efficiebatur, ut functiones vitales redirent, ita, ut pulsus arteriarum celerior ac plenior & respiratio profundior suspiriis interrupta fierent, functionibus interim animalibus continuo adhuc perturbatis. Fomentationes autem & frictiones sine intermissione adhibebantur. Versus horam undecimam vehementes ingruebant convulsiones, una cum voce mugitum referente, quae perdurabant in multam noctem, interdum quasi per vices remittebant. Simul etiam pulsus continuo frequentior fiebat ac plenus, & durus valde contractus. Convulsionibus durantibus epithemata frigida constanter administrabantur, & exiguis intervallis duae adhuc parvae venae-fectiones instituebantur, simul etiam aliquot clysteribus ex fumo tabaci applicatis, quibus largissima excretio excrementorum, tandemque vomitus excitabatur.

Hora prima post secundum clyσμα, quartamque venae-fectionem institutam, convulsiones desaevebant, persistente adhuc sopore & obnubilatione cerebri; aeger autem nonnulla sensibilitatis indicia prodebat, a spiritu vitrioli, quo ope plumulae nares tangebantur; imo vero etiam deglutiebat aceti ac theae miscelam ori immisam, id quod antea nequiverat. Singulo semihorio cochlear plenum emulsionis ex seminibus melon. aquilegiae, citri praeparatae, cum camphora & sale volat. C. C. exhibebatur, donec sopor discuteretur. Externe vero, ob soporis constantiam ac sensuum externorum defectum quinque vesicatoria, scilicet in suris, brachiis ac nucha

Nov. Act. Phys. Med. T. VI.   L 1   appli-

applicabantur. Circa horam tertiam sopore perdurante, tertia vice clysmate ex fumo peti applicato, rursus copiosa excretio ciborum inconcoctorum & vomitus sequebantur, caeteris paribus. Versus horam quintam pulsus mire plenus durusque adfuit, quare quinta VS. instituta.

Sopor autem continuabat ad usque horam nonam matutinam postridie, dum interea effectus quinque vesicatoriorum manifestabatur, quippe aeger 12. horis post suspensionem primum verbum proferebat, bene multis corporis quassationibus concussionibusque veluti ex profundo aliquo sopore exuscitatus, tum querebatur de doloribus colli ac capitis, atque posthaec somnus levior exstitit.

Pulsus inflammatorius adhuc persistebat, quare adhuc eodem die sexta vice, & postridie ejus diei septima V. S. celebrata.

Interne vero aegro post resuscitationem emulsionis loco mixtura quaedam cum aceto largis dosibus porrigebatur: hinc factum est, ut simul quotidie applicatis enematibus febris symptomata una post septimum diem finiretur. Deinceps autem auxilio selectiorum alimentorum, & medicamentorum amaro-adstringentium, robore amisso paucis diebus restaurato, perfectissime profus cum sanitate in gratiam rediit.

Epicrisis.

Facillime patet, hujusmodi homines partim quidem mori ex apoplexia, partim vero suffocatione, nisi confestim post suspensionem aegris feratur auxilium.

Quapropter sequentes tenendae sunt indicationes.

1. Postquam talium hominum apparenter mortuorum caput in situ erecto fuerit repositum, corpus vestibis liberetur; massa sanguinea largis VSibus minuatur (non habita ratione pulsus parvi, qui ab initio est, post venae sectionem vero nunquam non succrescens), eademque opera sanguinis ex cerebro regressus quam ocyssime promoveatur. Siquidem certo

ex observatione supra relata videre licet, in hoc subjecto VS ne quinquies repetita, singula ad t̄bj. & quod excurrit, opus fuisse, donec cerebrum sanguine perfecte depleretur, ac sensibus integritas rediret pristina.

2. Perinde etiam opus est motione pulmonum & cordis instituta per insufflationem aëris, & infusionem spiritus salis ammoniaci &c. ad sanguinem in pulmonibus & auriculis cordis stagnantem rursus in suum circulum redigendum: quemadmodum inspectio anatomica post mortem haud ita pridem manifestavit in subjecto, quod pari fato extinctum, & nimis diu absque auxilio medico relictum fuit: scilicet pulmones & auriculæ cordis sanguine turgebant, vasis cerebri similiter distentis.

3. Ejusdem ponderis sunt frictions & aquae frigidae applicationes, quippe quibus tam vires solidorum emortuae (scilicet elasticitas ac cohaesio) quam vires quoque vitales (scilicet sensibilitas & irritabilitas) simul incitantur, & eo ipso praecipue per propagationem irritabilitatis a peripheria ad centrum motus produci potest: quoniam nimirum irritabilitas in animalibus modo mortuis, in primis violenter peremptis, haud illico prorsus perit; cuius rei documento sunt pisces post mactationem adhuc subsilientes, nec non cordis motitatio ex animalibus & vivis ranis exenterati, quovislibet stimulo irritati.

OBSERVATIO LVIII.

Dn. FVCHSII

Anatome laqueo voluntarie suffocati.

Miles quidam de genere Pyrobolariorum (*Grenadiers*) robusto corpore, 31. annorum, ante unum annum demum ordinibus militum adscriptus, & hoc currente anno caeteroquin sanus fuit, sed ultimis tamen mensibus quodammodo melancholicus visus est: is die 10. Junii 1776. triste animi propo-

fitum, vitam laqueo finiendi, longe dexterrime exsecutus fuit, scilicet laqueo novo fortique, minimum digitum crasso, dimidii pollicis spatio infra cartilaginem thyroideam in collo applicato.

Apparebat quod miser iste animi sui propositum optime praemeditatus fuerit, quem in finem laqueum tam alte ad obicem firmaverat, ut sella, qua in ascendendo usus erat, eversa aut derelicta, deinceps latum pedem ab humo emineret. Iuxta indicium militis, qui illum fune rescaverat, non nisi 20. minuta horae pependit, quippe qui sub hora X. matutina adhuc cum illo confabulatus esset, eumque jentaculum capientem vidisset: idem etiam ancilla domestica referebat. Confestim post primum nuncium hujus facti, omnia in auxilium hominis praesto fuerunt. Ne vel minimum quidem, quod facile colligere licet, aderat vitae indicium; facies ob copiam sanguinis vasa distendentis tumida simul & livida erat; oculi rigidi ad quemvis stimulum factum immobiles; funis autem circumcirca collum incidendo sui vestigia reliquerat, crassitiem ejus indicantia, & infra cartilaginem thyroideam, quippe in puncto fixo funis, plane cruenta.

Corpore reposito, ita, ut caput & pectus sublimius jacerent, subito aperiebatur vena jugularis, sequente parva haemorrhagia, quae vero propter insignem partium intumescenciam brevi iterum cessabat.

Aperta vena in brachio, sanguis ex venis a ligaturaurgentibus ad aliquam distantiam propellebatur, verum similiter brevi iterum cessabat, quamvis maxima opera data ad illius effluxum continuandum.

Interea altero in hisce occupato, faciem alter aqua frigida perfundebat, eandem simul & collum fricando cum aceto; eodem tempore ori & naribus instillabant spiritum salis ammoniacaeque in pulmones adigebatur ad novos stimulos producidos; simul tertius aliquis lecticam accersebat, ad majorem curam corporis in nosocomio instituendam.

Igitur ibi sanguinis missiones tam in collo, quam in brachio iterato celebrabantur, sed frustra; clysteres applicabantur stimulantibus cum spir. falis ammon. interpositis injectionibus fumi nicotianae; subinde frictionibus corporis, imprimis inferiorum partium, nec non thoracis ac brachiorum, plantarumque pedum ope verriculorum, tum frigidis epithematibus circa scrotum & abdomen varie continuatum, ad humorum motum & impulsum versus cordis vasa promovendum. Opera data fuit ad instillandum acetum infuso theae dilutum, pro faucium, uti dictum est, irritatione; simul etiam bronchotome instituebatur, ad facilitandam aeris in pulmones impulsionem: & quamvis ista auxilia sine intermissione continuo administrarentur, facile tamen colligere licuit, omnia fore incassum; clysteres nimirum applicati singuli rursus syringae occurrebant, plenariae paralyseos argumentum; quivis acerrimus stimulus sensibilissimis partibus admotus omni effectu carebat; quid? quod ad firmam probationem trepanatione celebrata, frustulum illud dextri ossis bregmatis terebra refecatum, eximebatur, quo facto guttae aliquot spir. fal. ammon. vol. durae matri instillabantur, quae parvum quendam strepitum videbantur edere, caeteroquin nullam irritationem excitabant.

Tantum igitur absfuit, ut quavis data opera quamvis per plures horas continuata, etiam levissimum indicium revivificationis apparuerit, ut potius tanto magis operam deluderet successivum caloris corporis sensibile decrementum, corpore licet stragulis laneis calefactis cooperto, & perpetuis frictionibus institutis.

Igitur post plenissimam probationem de impossibilitate reddendae vitae huic misero, corporis sectio administrabatur: quae in ista memorabilia in sensus incurrerunt, enarrabo.

Aperto cranio dura mater firmissime adhaerebat; vasis ejusdem ita sanguine turgentibus, ut tota membrana quasi inflammata appareret; in cujus superficie ab utroque latere sinus longitudinalis, quo aperto plura puncta ab extravasato &

stagnante sanguine producta oculis offerebantur, conspicuae erant corrosiones aliquot, per quas parvulae pustulae albiae transparebant; hae, ulteriori examine instituto, tam per laminam internam quam arachnoideam tunicam ac piam matrem usque ad substantiam cerebri penetrabant, utroque margine hemisphaeriorum, atque eorum superficie pro parte occupatis, quantum suspicari licuit, alicui acrimoniae illic depositae, natales debebant. In interstitiis utriusque hemisphaerii, quae lamina perpendicularis durae matris efficit, supra corpus callosum multum ichoris lymphatici reperiabatur.

Remota dura matre, vasa cerebri quasi injectione repleta comparebant; arachnoidea tunica tumida facta, & inter hanc atque piam matrem mucus gelatinosus pellucidus universam cerebri superficiem occupavit.

Substantia cerebri usque ad corpus callosum remota & apertis ventriculis tricornibus, utriusque liquore extravasato pleni erant, qui in dextro ventriculo sanguinis referebat colorem, in sinistro vero magis sero similem. Plexus choroideus collapsus sanguine carebat. Posthaec removebantur corpus callosum & septum pellucidum, ad inquirendum in ventriculum tertium, cujus parvum receptaculum similiter extravasato liquido cruento plenum erat. Plexus impar glandulam pinealem operiens perinde sicut choroideus flaccidus propter extravasationem omni carebat liquore, glandula pinealis duriuscula, haud tamen, veluti saepe apparet, arenulis aspera.

Post remotam laminam transversalem durae matris, seu tentorium cerebelli, eo fine, ut cerebellum ac ventriculus quartus examini paterent, illius vasa aequae ac cerebri plenissima & distenta inveniebantur, conspicuo ubique tam in ventriculo quarto, quam in ipsa basi (cerebri) cranii sero cruento copiosissimo, ita, ut medulla oblongata utrobique ab eo comprimeretur, & trans foramen magnum usque ad medullam spinalem eodem esset stipata. Extravasatorum omni-

um quantitas certo certius aliquot unciarum pondo aequabat.

In cavitate thoracis, pulmones ob contenti sanguinis copiam quasi inflammati, alioquin sani existebant, pericardium non nisi consuetam liquoris quantitatem complectebatur; vasa cordis coronaria multo cruore referta; auricula dextra ac ventriculus anterior plena cruoris adhuc dum manantis; posterior vero ventriculus sanguine plane vacuus; ipsum cor quovis respectu integrum ac robustum sine omni concreto polyposo.

In cavitate tertia hepar conspiciebatur insolitae magnitudinis, quibusdam in locis mire scirrhosum; contra vero vesicula fellea valde exigua parum bilis spissae unctuosae recondebatur.

Ventriculus usquequaque distentus cibus paulo ante triste hoc animi propositum ingestis & odor quoque spiritum frumenti, quem homo biberat, spirabat. Caetera viscera abdominalia absque omni laesione; vesica urinaria lotio plena, sed sine calculi vestigiis conspiciis. Praeter haec etiam observabatur excretio feminis, cujus insignis adhuc copia praesentatione per urethram prodibat.

Indicatis itaque iis, quae in sectione observata fuerunt, nunc restat, ut de hujus quoque utilitate pauca referam, quatenus cognitionem ac scientiam therapeutice juvat, & illos casus determinare docet, in quibus liberatio horum miserorum possibilis aut impossibilis existat.

Terminus fatalis est apoplecticus & suffocativus; ex impedito enim sanguinis circulo & sufflaminato aeris ingressu in pulmones utrumque fieri solet. Impetuosa vasorum turgescencia in cerebro sensum & motum confestim abolet, & sublata respiratio mortem accelerat. Praeter solemnes venae sectiones supra laudatas locales etiam evacuationes in hoc casu longe forent utilissimae, cucurbitularum ope, ac praecipue huic scopo inservientium hirudinum applicatione, quia posteriores
vasa

vasa non tantum aperiunt, sed etiam continuata suctione elasticitatem vasorum debilitatam egregie augment, atque instar venarum revellentium considerari possunt.

His evacuationibus celebratis secunda indicatio praecipue eo collimare debet, ad sanguinis ingressum in cor proinde ac hujus motum restituendum, id quod prius factum, secundum primam demonstrationem, non tantum inutile, sed etiam manifeste nocivum foret. Certe hic quidem aeris insufflatio in pulmones primum meretur locum; huic secunda est frictio, & quaevis remedia stimulantia, cujusmodi sunt clysmata, per quae humores in majores motus excitantur.

Quod si hunc scopum consecuti fuerimus, posthaec epithemata aquae frigidae ad aliquod tempus protracta necessario auxilio erunt, ad sanguinem in motum actum magis a partibus externis versus cor deducendum; denique vero postea quoque purgationibus primarum viarum recte opera dabitur.

Omnia haecenus disputata autem ante vasorum cerebri disruptionem, ac plenariam cordis quietem praecedere debent, utroque vero jamjam facto, varia relatione impossibile est, vel minimam vitae scintillam exsuscitari posse.

Laqueo igitur forsitan supra cartilagineam thyroideam injecto, proprie tunc processus mastoidei punctum fixum seu quietis exhiberent; tam arteria aspera, quam vasa revehentia haud potuerint compressione deleri, proinde nec regressus sanguinis a capite plenarie impeditus est. Sub hisce circumstantiis, corpore a laqueo cultro liberato, vel vitae adhuc indicia scilicet pulsus arteriarum, respiratio &c. praesentia erunt, aut saltem remediis rite in auxilium vocatis brevi sequentur. Quod si vero colli constrictio infra dictam cartilagineam facta sit, & aspera arteria & quaevis vasa sanguinem revehentia ita invicem erunt compressa, ut nusquam sanguinis transgressui locus concedatur, prognosis est funesta: corpore aliquamdiu in tali statu derelicto, necessaria inde sequitur universa humorum in cerebro extravasatio, unde

de demum subtilissima organica structura, quae caeteras omnes vires oeconomiae corporis animalis continet, exturbabitur. Accedit sanguis in pulmonibus stagnans, proxima suffocationis causa.

Quapropter omnis reviviscendi spes evanescit, & naturae dissolutio irreparabilis manifesteprehenditur.

*Berolino Onoldum
missae d. 20. Augusti 1776.*

OBSERVATIO LIX.

Dn. D. DAVIDIS HENRICI GALLANDAT

Exhibens casum foeminae gravidae, cujus uterus & placenta tempore partus, acutis petrefactis punctis obsessa inventa sunt.

Iam olim ab HIPPOCRATE *a)* Medicorum Principe, & postea a multis aliis praxin medicam exercentibus observatum fuit, *b)* tam in utero mulierum, quam in aliis corporis humani partibus, per concrecentiam materiae petrefacientis, calculos generari. Dantur & exempla foetuum uterorumque petrefactorum; sed uteri gravidum petrefactio, quae vel ad placentam usque extenditur, merito rarissimis casibus accensenda.

Observatio sequens indicio erit, non solum in arte obstetricia dari aliquando casus, tantuma quotidiana abludentes experientia, ut prima fronte minime cognosci queant; sed erit etiam argumento, homini, admirando illi a Deo condito microcosmo, talia evenire, quae ne sagacissimum quidem hominis ingenium perspiciat.

Vice-

a) Lib. 5. de morb. vulg. Sect. 7.

b) V. Memoires sur les Concretions calculeuses de la matrice, par M. Louis; dans les Memoires de L'Academie Royale de Chirurgie T. 2.

Vicesimo secundo Iulii anni septuagesimi primi hujus seculi arcessebar domum matronae, genere Anglicae, tunc temporis primiparae, quae femina 25. annos nata mihi dicebat, se teneriori aetate valetudinariam, ex abortis vero mensibus prosperiori usam fuisse valetudine; at ex inito matrimonio uno hoc conflictabatur incommodo, ut fluxus menstrui tempore fere vehementiores pateretur dolores colicos, quos dolores etiam subinde graviditatis tempore senserat, nullis tamen adversus eos adhibitis medicamentis.

Parturientem hanc digitis explorans feminam, partum adproperare & caput foetus rite positum inveni. Ex bona pelvis constitutione, auctis torminibus, osculi uterini apertura, tum & aquarum incremento, foetusque descensu, naturalem facilemque ominabar partum. Ac revera post dimidiam prope horam elapsam, membranis ruptis, aquae effluere, hinc tormina incrementum coeperunt; unde caput foetus usque in cavitatem ossis sacri & coccygis descendebat, sensimque extra pudenda deprimebatur; quo facto corpus perquam facile sequebatur. Filiolam vivam, justo tempore natam & bene formatam, ligato & abscisso funiculo umbilicali, tradidi nutrici.

Hucusque omnia cesserant ex voto, & trium horarum spatium feliciter peracta erant: statim vero postquam tradideram infantem, puerpera de insolitis & peracutis querebatur abdominis doloribus. Manu abdomini applicata, ut uteri statum explorarem, hunc non amplius inactivum inveni, uti se continuo post partum habere solet, propter ingens spatium, quod subito in ejus cavitate relinquitur, in qua placenta paulisper retinetur, sed deprehendebam uteri latera jam in commune centrum redacta, placentam ab omni parte premere. Ex tactu tumoris duri & determinati, figurae ovalis, cujus pars maxima sursum versa erat, nullus dubitabam, quin uterus revera jam placentam separaret & expelleret; eo magis, quod subitus & copiosior sanguinis fluxus insequeretur, nec puerpera de vehementibus queri torminibus cessabat. Haec-

ce duo modo dicta considerans symptomata, illico placentam extrahere statui.

Quum vero more solito & debita cum cautela funiculum umbilicalem premere & attrahere inciperem, patiens vehementer exclamabat fluxus increfcebat: hinc placentae extractione aliquantum temporis supersedere fatius ducebam; sed nec dolor, nec fluxus imminuebantur. Aegram per aliquot momenta sibi relinquens, nihil tentando experiri volui, num tuto placentae expulsionem naturae committere liceret, sed frustra; quippe vehementis & doloris & fluxus incrementum summum in mora periculum indicabat.

Manum igitur an in uterum intromittere possem, tentare constitui; sed digitis ad finem vaginae usque introductis, reperi partem placentae jam osculo uteri inmissam, ibi loci constringi. Ulteriori exploratione detegebam partem istam placentae valde asperam, nec dissimilem esse cuti piscis Galei. Iudicabam acuta illa puncta, sive eminentias, causam fuisse tum acutorum dolorum, tum copiosi sanguinis fluxus, & per necessarium ducebam placentam quamprimum extrahi, quo omnia praecaverentur symptomata. Manum ergo utero immittebam, quod tamen difficile erat, tum propter validam spasmodicam oris uterini contractionem, tum propter acuta quibus placenta obsidebatur puncta; quae placenta maxima ex parte cum utero adhuc cohaerebat, & quatenus eam digitis caute separabam, animadverti aequè in latere seu substantia uteri atque in placenta magnam acutorum punctorum copiam, quae mihi in hac operatione maximo erant incommodo. Feliciter tamen opus ad finem perducebam, gaudens quod placentam fere illaesam extraxissem, & vehementes dolores fluxusque illico diminuerentur.

Matris & infantis debita cura habita, ad explorandam placentam me accinxi. Funiculus & membranae nihil monstrabant extraordinarii; placenta solitae erat figurae, magnitudinis & crassitiei; sed pars ejus convexa seu superficies, quae utero adhaeserat, summam merebatur attentionem. Loco

enim innumerarum minutarum papillarum, seu potius minorum abruptorum vasculorum, quæ ex placenta in uterum & ex utero in placentam transeunt, in omnibus fere distinctis lobulis ingens petrefactorum acutorum punctorum cernebatur copia, quæ non dissimilia erant magnis fabuli granis, & fatis profunde substantiæ placentæ infixæ hærebant. Digito superficiem tractanti ejus asperitas mihi videbatur non absimilis illi, quam exhibet exterior cutis piscis Galei superficies. Horum punctorum aliqua ex substantia placentæ exempta, propius examinans, perspicue videbam esse corpuscula petrefacta; quaedam tamen e minimis, osseæ videbantur esse substantiæ. Ardenter singularem hanc placentam adfervare cupiebam, sed præ vetere & vix eruenda præjudicata opinione non licuit; aegre concedebatur, ut quibusdam artis cultoribus monstrarem, antequam combureretur.

Patiens nulla singularia experta fuit symptomata post placentæ extractionem; consueto temporis spatio convaluit, etiamnum (1775) superstes, & præter solitos, quibus fluxus menstrui tempore infestatur, dolores colicos, fatis sana.

Scholion.

Similem casum describit THEODORUS ZWINGER Dec. II. A. IX. observ. CXXXVII. Ephem. N. C. secundinas primiparæ, quæ tempore graviditatis esu fructuum inprimis crudorum & acetariis maxime oblectabatur, hinc inde asperas ceu arena conspersas fuisse. Curatius investiganti per cultrum anatomicum passim in vasis sanguiferis sese manifestabant particulæ fabulosæ, duræ, asperæ pluribusque in locis exigui calculi friabiles.

Vissinga Onoldum
missa d. 28. Decembris 1776.

OBSERVATIO LX.

Dn. D. EBERHARDI GMELIN

siftens

Historiam mortis subitaneae mulieris gravidae cum subjunctis animadversionibus.

Mulier plebeia, triginta & aliquot annorum, sex liberorum mater, quorum adhuc quatuor superstites sunt, primarum graviditatum tempore notatu dignis molestiis haud affecta, trium demum ultimarum hebdomade decima nona vel vigesima aliquam respirandi difficultatem cum anxietate crebra experta est, quae symptomata cum incremente abdominis mole aucta sunt. Ex illo tempore, quo iis primum affecta est molestiis, tota corporis superficies externamaculis latis, multis, flavis ubique conspersa fuit, iis quoque nec post partum evanescentibus. Absoluto partu nec respirandi difficultatem, nec anxietates amplius est experta. Medio circiter Aprilis anni 1775. iterum concepit, primisque graviditatis mensibus bene peractis, quarto jam mense scelas majori cum difficultate ascendit, ad labores domesticos & levationem ponderum ac onerum jam ineptior est, ad quemvis paululum citatiorem motum majori cum molestia respirat, anxietatibus frequentioribus corripitur. Singula fere septimana earum molestiarum adeo notabile incrementum sensit, ut ipsa de fatali ominaretur eventu. Aliquoties vena secta est. Die vigesimo sexto m. Octobris prandit inter horam undecimam & duodecimam cum quatuor suis liberis pastillos ex lacte & farina confectos (Milch-Knoetgen, Milch-Knoepflein nostratibus), nec praeterea de aliqua re conquesta est. Post prandium petit, quamquam a sorore fuerit monita, quae id laboris libenter in se suscepisset, fontem aliquot centenos passus a domo sua remotum, trullamque ordinariam (Wasser-Gelte) quindecim circiter

citer mensuras Wirtembergicas capientem, aqua nunc plenam, ipsa capiti suo imponit, domumque redit; rediens autem statim angustationem & pressionem pectoris sensit, & in media via tanta correpta est anxietate & tam subito, ut crederet, quasi mali nominis auram ipsam afflasse, & suffocationem jam imminere. Attigit tamen adhuc domum propriam; trulla, aqua plena, illico deposita, in hypocausto decubuit ad scamnum, caputque pulvinari, quod soror attulerat, imposuit. Post aliquot minuta se erexit, dixitque o Iesu! quantis cum anxietatibus dimico, quantam angustationem & pressionem circa pectus & scapulas sentio! Suaserunt adstantes venae sectionem, admittere autem eam noluit, quum ante aliquot modo dies vena ipsi fuerit secta. Confugerunt nunc ad universale plebis remedium spiritum vini; parum ejus ore ingerit, pectus etiam eo lavarunt, reliquum infanti dederunt: tunc iussa decubuit, dicens, sibi melius esse, imo optime nunc valere. Soror, hucusque assistens, animadvertit in aegra stertorem, soporem, somnolentiam, speratque fore, ut nunc placidus obrepat somnus; & dulci hac spe confisa abiit. Ea vix domo egressa gravida de scamno cadit, ipsius filiola natu major, octo annorum, currit ad aviam suam, quae illico accurrens reperit filiam in terra jacentem dorso incumbentem, cum manibus capiti impositis. Varia tentavit, ut eam revocaret in vitam, e. g. aquam frigidam faciei insperisit, ipsam concussit, acetum naribus admovit, sed omnia incassum. A finito prandio usque ad hanc periodum vix horae quadrans elapsus est. Accersitus praeterea Chirurgus, qui confestim adveniens defunctam mensae ab adstantibus impositam reperit; pectus pannis laneis fricavit, venamque secavit in brachio; sanguinem quidem aliquem fecisse saltum, sed illico iterum cessasse retulit: ceterum corpus rigore emortuali jam fuit extensum. Motum foetus animadvertens me vocari iussit, egoque vocatus illico adveni, invenique gravidam quidem mortuam, sed vividos adhuc foetus motus; ideoque ad partum

caesareum administrandum me accinxi. Ast praepudicia plebeja & pessimi alias mores agnatorum non permiserunt sectionem, ut auxilium & protectionem superiorum implorare antea fuerim coactus, eaque ratione viginti minuta a morte matris sint elapsa, nec vita in foetu amplius animadversa, ut, licet instituta sectione caesarea, foetus mortuus, puerulus, albo colore praeditus, septem circiter mensium, fuerit educus.

Sectio Cadaveris.

Magistratus loci, ut praescinderet omnem causae violentae suspicionem, curavit sectionem legalem, cujus haec sunt momenta. Suscepta est viginti horis a morte.

Cadaver jam sparsit foetorem putridum, in collo, pectore & hypochondriis jam lividum apparuit. Totum corpus valde rigidum violentiae alicujus externae vel contusionis, a lapsu facile derivandae, ne unicum quidem praebuit vestigium. A vertice ad calcem mensuravit corpus vix quinque pedes Norimbergenses. In facie & brachiis plurimae maculae latae, flavae visui se obtulerunt. Sutura partes sectione caesarea separatas reunens conspiciebatur quatuor digitos transversos ab umbilico in laevo latere versus os pubis: eam iterum solvimus, & eduximus puerulum adhuc ope funiculi umbilicalis cum placenta connexum. Tota externa infantis superficies jam colorem ex rubro-lividum exhibuit, in digitis pedum & manuum, jam ungues formati fuerunt, pili in capite effloruerunt, totum corpusculum a vertice ad calcem mensuratum habuit sedecim cum dimidio pollices Norimb. & staterae impositum ponderavit libras tres & quadrantem, ponderis civ. Wirtemb. absque funiculo umbilicali. Placenta cum uteri fundo firmiter concreta erat, & tempori graviditatis convenientem magnitudinem, crassitiem & consistentiam habuit. Funiculus umbilicalis pariter comparatus fuit optime. Uterus praeter sectionem incisioni cutis respondentem
nihil

nihil a statu naturali alienum exhibens, aliquot digitos transversos supra umbilicum extensus erat. Peritonaeum, intestina, mesenterium, pancreas, lien, naturali modo se habebant. Ventriculus, optime quidem comparatus, sed situ aberrans, ut nequaquam ad medium usque regionis epigastricae extensus, sed in sinistro solummodo latere locatus, & costis totus quantus fuerit absconditus, erat semi-plenus pastillis illis lacteis, nondum in pulvem conversis, sed solidis iis adhucdum, absque lacte circumfluente, quod cum istis ingesserat. Iecur aperto ventre vix margine suo inferiori in conspectum veniens, totum intra costas absconditum, ut diaphragmatis superficies ventralis esset citra modum concava, & pectoris cavitas dimidia fere sui parte angustaretur, & inconsuetae fuit magnitudinis, & ponderavit libras quatuor Wirtembergicas; ejus substantia fuit justo durior, & intus plena papillis lardi speciem exhibentibus, quasi essent parva steatomata. Vesicula fellis semi-plena erat liquore pallide-flavo, sero magis, quam bili simili, qui hinc inde sanguine paululum tinctus esse videbatur. In renis sinistri pariter duri superficie inferiori anteriori erat hydatis, cujus diameter unum pollicem aequabat, flavescentem liquorem continens: ren dexter quoque erat subdurus. Vesica urinaria erat vacua.

Aperto pectore vidimus pleuram, quasi inflammatam, vasa nimirum ipsius rubra, magna & distenta. Pulmones nulli accreti, in parvum spatium coacti, in utroque cavo fere ubique lividi, nigri, compacti, densi, nequaquam vero ita, ut aquae injecti fundum petiissent. Arteriae & venae majores sanguine turgebant. Cor nihil praeternaturale ostendit, nisi cameras suas sanguine plenissimas. In capitis integumentis, pilis derasis, sugillationis nota haud ulla apparuit. Cranio aperto vidimus vasa cerebri sanguinea, numerosa, valde distenta, & plexus choroidei saturate rubro colore perfusi fuerunt. Ad reliqua cerebri accuratius investiganda, otium nobis concessum non est: Praejudicia enim illa plebeja in animis

mis agnatorum tantum incenderunt furorem, ut, nisi abstinuiffemus, ad malas & crudeles in nos actiones fuiffent impulfi. Repositis itaque visceribus, & claufis per futuram ventribus, finem operi nostro impofuimus.

Animadverfiones.

Morbi ab aucta alicujus visceris, praefertim in infimo ventre, mole, vel perverso ejusdem situ oriundi, viventibus aegris, cum primis si functiones privatae illius visceris non adeo a ftatu sano recedant, vel fymbola, quam id viscus ad fanitatem confert, non adeo nota fit, nec aucta moles foras pateat, faepius non cognoscuntur, etiam ab oculatiffimis & perfpicaciffimis Medicis: iis autem per fua signa nonnunquam cognitis, illico patet, eos vel curatu esse difficiliores, vel id quod faepius accidit, esse plane incurabiles. Saepiffime non nisi post mortem sectione cadaveris morbi ejusmodi natura & vera cauffa detegitur. Illustrabo id effatum observatione *Hildani* quadam: hominem integrae aetatis, optimaque temperiei, insolitum frigus, gravitatem & stuporem in utroque crure sentire incepiffe, sine ulla cauffa cognita praegreffa; auctis fenfim his malis gangraenam, & post illam sphacelum ad genua adfcendentem, & mortem, fequuta esse. In cadavere inveniebatur tumor fcirrhofus venam cavam defcendentem comprimens circa illum locum, ubi in binas iliacas finditur. Quis in hoc casu divinasset cauffam? quis eam cognitam sustuliffet? Sectione autem inventa est ita, ut paterit clariffime, hanc praecise, nec aliam morbi mortisque exstitiffe cauffam. Ast summa cautela hic opus est, cum in cadavere inveniatur etiam ille corporis ftatus, in quo erat, dum morti proximum fuit, plurima inveniuntur per morbum mutata; quae, utpote effectus morbi, male pro ejus cauffa venditarentur. Comparanda ideo sunt & antecedentia & concomitantia morbi & mortis, cum eo ftatu, qui sectione repertus est; applicanda sunt vera & certa theoremata phyfico-medica; & si dein casti ratiocinii ope demonstrari potest,

quod statu eo praeternaturali, sectione reperto, praesente, sub certis conditionibus vivente homine omnia ea evenire debeant, quae vivente & moriente aegro observavimus sub iis conditionibus revera evenisse; tum omnem acquirimus certitudinem physicam de natura & causa vera morbi & mortis; praesertim si status viscerum reliquorum in cadavere repertus respondeat illi mortis generi, quo mortuum fuisse aegrum per rationes supra memoratas convicti sumus. Applicabo hasce regulas ad casum praesentem, ut eruam mortis hujus improvisae & subitaneae causam.

Tempore ultimarum graviditatum perpeffa incommoda, respiratio nimirum difficilior & crebrae anxietates, lenti, difficilis & impediti per pulmones circuli sanguinei tum signa, tum effectus sunt; quum motus corporis auget ea, quies contra minueret. Mulier ista quum absoluto partu molestiis illis iterum liberaretur, suspicari facile potuerunt incauti, utrum tempore graviditatis majus semper affectantem & occupantem spatium, eo ipso cavitatem pectoris *solum* angustasse, eaque ratione anxietatis & respirationis difficilis exstitisse causam, accedente corporis motu occasionem praebente. Obstat autem, quo minus is solus pro causa earum molestiarum haberi possit, illarum absentia, tempore primarum graviditatum. Neesse itaque est, ut pars quaedam corporis, vel ad organon respirationis proxime faciens, vel cum isto saltim connexa, sensim sensimque ita fuerit mutata, ut accedente extensione uteri non potuerit non ea mala producere. At quae sit illa pars laesa? scitu est difficillimum, *Boerhaavio* jam notante, ob innumerabilem fere partium ad respirationem concurrentium multitudinem. Vires thoracem elevantes & deprimentes, thoracis forma & structura, pulmones cum sua fistula, reliqua thorace contenta, adeo integra & sana, dum viveret, videbantur, ut ne unicum quidem vitii indicium praebuerint. Nonnunquam turbatur etiam respiratio vitio cerebri, vel nervorum quoque culpa, in fonte cerebro, nervis nempe

nempe five ad respirationem inservientibus, five cum his de-
 mum colligatis, aut acrius irritatis, aut pressis, obstructis, in-
 timeve perversis: nec hae partes ullum laesionis cujusdam ex-
 hibuere signum. Occasione hac in mentem venit incompa-
 rabilis *Morgagni* monitum: „*propter imae thoracis, & summae*
„ventris partis communes fines, non satis a pluribus Medicis ani-
„madversos, aliis non reminiscantibus, nonnullis ignorantibus,
„quam alte intra diaphragmatis fornicem, circumcirca thoracis
„cavo infimo comprehensum, subeat cum altioribus suis visceri-
„bus supremum ventris cavum; ob id haud raro accidere cum in
„aliis, tum praesertim in respirandi vitiis, ut causa, quae ad
„ventrem pertinet, thoraci perperam adscribatur.„ Ergo in no-
 stro casu cum aliqua veri specie conjecturari potuit, viscus ali-
 quod ventris mole citra modum fuisse auctum, vel quovis
 modo a statu sano degeneratum, & ab extenso utero intra dia-
 phragmatis fornicem altius propulsum, pectorisque cavum
 tantundem diminutum & angustatum. Cui conjecturae aliquod
 addere potuere pondus ortae illae sub prima molesta gravidita-
 te, & nunquam postea evanidae, maculae copiosae, latae,
 flavae, in facie praepimis & extremitatibus superioribus ap-
 parentes, & ad hepar quovis modo laesum conjecturam in
 specie dirigere. Consentiant enim etiam *Morgagni* observa-
 tiones, quod cum maculis istis flavis plerumque vitium ali-
 quod hepatis conjunctum sit: & ideo jure dicuntur hepaticae.
 Tulit forsitan animo patienti plura incommoda, etiam citra
 graviditatis tempus, quorum cognitio Medicum magis instru-
 xisset, & ad malorum fontem propius duxisset, praesertim
 si functiones visceris alicujus privatae fuissent laesae. Tantum
 ad summum conjectatorie assequi per artem licet, sine inspe-
 ctione cadaveris: haec autem omnes dispellit tenebras, &
 plenam accendit lucem. Ea nimirum repertum est jecur
 praemagnum, subdum & insoliti ponderis, praesertim si
 comparatur cum corpore tantillae longitudinis; ejusdem sta-
 tum a sanitate recedentem ulterius confirmabat pallida & aquo-

sa bilis cystica : & renes quoque indicabant corporis dispositionem ad ejusmodi degeneraciones viscerum. Jecur praeterea inventum est intra diaphragmatis fornicem tam alte protrusum ab utero aliquot transversos digitos supra umbilicum extenso, quemadmodum inter sextum & septimum graviditatis mensem esse solet, ut diaphragmatis superficies ventralis esset quam maxime concava, pectoris cavum dimidia fere sui parte angustatum, & jecur praemagnam vix margine suo inferiori in conspectum veniret. Ventriculus erat semi-plenus cibus, & in sinistro latere locatus totus.

Nunc facile, ut puto, intelligitur series & ordo symptomatum, in nostra muliere observatorum, eorumque itus & reditus. Quamdiu nimirum citra graviditatis tempus jecori illi praemagno & ponderoso concessum est in infimo ventre spatium sufficiens, quo locari potuit; sanitatem nondum turbare adeo potuit, quum a statu sano nondum degeneraverit ita, ut vel bilis secretionem plane prohibita, vel acrimonia, pure, tabo, generatis, totum corpus pessumdare; nec eam acquisiverit jam magnitudinem & duritiem, ut non tantum mole sua descendenti, sed & pondere multum officere ascendenti diaphragmati potuerit. Ast demto vel imminuto solum illo spatio per uteri expansionem a foetu, vel etiam ab alia quacunque causa, jam protrudatur oportet altius intra diaphragmatis fornicem; & quum id insolitae fuerit magnitudinis & duritiei, cavum pectoris, in quo pulmones cum corde siti sunt, valdopere angustare debet, quod reperimus ad dimidiam fere usque partem angustatum. Ita sensim per incrementum foetus nascitur descendenti diaphragmati insuperabile obstaculum, & thorax non amplius secundum longitudinem ampliari potest. Inde fit, ut aër inspiratione haustus non possit amplius omnes pulmonum cellulas explicare & expandere, nec sanguini e corde dextro venienti latam parare aream, ut etiam major, quam tranquillus & lentus humorum motus requirit, sanguinis copia per pulmones in dato temporis spatio meare potu-

potuerit: imo ipsum cor, cum diaphragmate proxime connexum, ab hepate intra diaphragmatis fornicem tam alte protruso pressum & situ suo paulum dimotum in libero suo motu impeditur. Inde, dummodo tranquillus est motus sanguinis, atcunque bene valent ejusmodi homines, ita tamen, ut etiam sub quietis statu a cordis palpitationibus non possint esse semper liberi.

Quamprimum autem motu corporis, vel quoque aliis modis, motus humorum augetur, ut dato temporis spatio major sanguinis copia per pulmones pelli debeat; pectus ad omnes diametros sub inspiratione augeatur, necesse est, ut *bronchia undique auferi, pulmones explicari & inflari, vasa, quae cellulosa vagina cum bronchiis conjungit, longiora fieri, extendi, anguli parvi majores, & circulatio facilius evadere; & dum vesiculosa pulmonis caro aëre plena fit, spatium auferi, in quo vasa capillaria pulmonis migrant, rami arteriarum & venarum in majores angulos diduci, lobi lobos minus comprimere, compressio vicinorum minui, liberius ergo ex corde missus sanguis in majora, minimaque vasa arteriosa pulmonis irruere, & accelerari possit.* Quum autem in nostro casu status viscerum in infimo ventre ita fuerit comparatus, ut & pectoris cavitas multum inde angustaretur, & diaphragma descendere haud potuerit; non mirum est, aucto per motum corporis humorum circulo, sanguinem in majoribus pulmonum vasis accumulari, & cor dextrum vehementer dilatari: orto autem inde ingrato sensu, homo omnes inspirationis vires intendit, ut sanguinis per pulmones motus promoveatur; sed quum pectus ob dicta impedimenta juxta omnes dimensiones ampliari non possit, respiratio evadit difficilis, & sensus angustiae, anxietatis, quasi mens de vita periclitante anxia esset, secundum aeternas Naturae humanae leges oritur: vid. *Boerhaavii Aph. 631.* Fac nunc, sub dictis conditionibus vel sanguinis circulus vehementer intendatur, vel accedat nixus, spiritum cohibens; si praeterea addas ventriculum cibus repletum, cavum pectoris angustans

magis; jam stagnare debebit sanguis in majoribus vasis inter pulmones & cor dextrum, id vero valide dilatari; inde vero anxietas summa, respiratio difficillima, suffocationis metus, virium lapsus, & quum sanguis venosus in cor dextrum se evacua- re non possit, stagnabit etiam hic, maxime capitis, ante clausum cor dextrum, faciem tumefaciet cum rubore, accumulabitur in cerebro, soporem, somnolentiam, apoplexiam inducet; sicque stagnando ubique vel extravasando quoque machina hominis subsistet, suffocationem excipiente apoplexia lethali. Id quod fatum ab iisdem causis quidem etiam imminet, quorum organa respirationis libera sunt, iis autem & gradu & duratione intensioribus; quum eae leviores sub dicto organorum respirationis statu illi fato inducendo jam sufficientes sint.

Quum itaque status corporis humani ita a sanitate recedens, prouti sectione repertus est, itum & reditum memoratorum symptomatum, certo ordine sibi invicem subsequen- tium, imo & mortem, sub datis conditionibus, necessario inferat; quum defuncta citra graviditatis tempus nec angustiae vel anxietatis sensu afficeretur, nec respiratione difficili, motu corporis accedente laboraret; quum crescente, quo gravi- da erat, foetu, ultimarum graviditatum tempore, molestiae illae inciperent, auferentur, quamprimum motu exercebat corpus; quum illa post prandium, pleno ventriculo, grave elevans onus, idque gestans, eaque ratione spiritum cohibens, summa corripere- tur anxietate, spiritum vix amplius trahere potens, brevi post fere insensilis facta, in soporem, stertorem caderet, sub quo moriebatur, ut a prandio finito ad mortem usque vix quarta horae pars fuerit elapsa; nullum superest dubium, quin mors & symptomata, ante mortem appa- rentia, dicta ex ratione evenerint. Sic a priori, ut dicunt, in liquidum constitui illud morbi & mortis genus. A poste- riori idem probat livida & nigra pulmonum facies, accumu- latio sanguinis, praesertim in vasis pulmonalibus majoribus &

& corde ; rubor pleurae inflammatorius, & sanguine turgida, & distenta, copiosa cerebri vasa: & quod eae viscerum mutationes sub ultimis vitae minutis demum fuerint inductae, theoriae etiam parum gnarus facile perspicit, quum cum eo statu vita non diu consistere possit: & quod causa eorum symptomatum ante mortem apparentium, in thorace sedem suam non habuerit, patet ex statu viscerum thorace contentorum sano & integro quoad caetera, si excipias mutationes manifeste sub vitae cum morte lucta demum illatas. Nec aliam concurrisse mortis causam probat absentia signorum causae violentae vel assumpti veneni. Celeris corporis putredo effectus est praematuri aëris ingressus in abdomen, cui sectio caesarea portam aperuit.

Dyspnoeae exempla ab aucto jecinore, eoque versus diaphragma protruso, habentur in *Boneti* sepulchreto, eamque dyspnoeae speciem *Sauvagesius* vocat dyspnoeam a phisconia. Nec desunt ejusdem varietates ab nimia mole aliorum ventris viscerum aut annexorum septo transverso, aut tantummodo subjectorum. In asthmatici cadavere inventum est pancreas, quod in plures tumores excreverat, totidem poma referentes, & ad canceri naturam vergentes ; referente *Morgagno* in aureo libro de sedibus & causis morborum, L. II. Ep. XV. n. 11. Idem immortalis vir alium describit casum, huc facientem ep. XVI. n. 4. Feminae nimirum mors non lenta ab hepate magno, diaphragma sursum pellente, ut thoracis cavea minor fieret, & a thorace aqua pleno evenit, pulmonibus non nihil & rubris & duris, variisque maculis nigris distinctis, caetera sanis, ovariis quoque induratis repertis. Alius huc etiam pertinere mihi videtur, ab Autore vero aliorum relatus. Ep. LVI. n. 12. Anus octoginta annorum, apoplexia correpta, haud multo post non tam ex ea, quam ex ejus minus animadverso effectu mortua est: nam cum resoluta vesicae vi, qua lotium tum retineret, tum extruderet, assidentes mulieres stillicidio deceptae, tantum lotii exire, quantum ju-

giter

giter in vesicam descenderet, arbitrarentur, anus autem immanem hujus distentionem aut sentire aut significare non posset; eidem accidit, ut citius moreretur: scilicet aperto ventre, sese obtulit vesica lotio adeo distenta, ut ad umbilicum perveniret, & ileum utrumque occuparet, intestinis fursum ita compulsis, ut hinc jecur & diaphragma altissime urgerent, inde vero lienem & ventriculum adigerent medium versus epigastrium.

Omnes dyspnoeae hujus varietates communibus signis non cognoscuntur. Integritas quidem partium respiratori proxime inservientium, ut asperae arteriae, pulmonum, thoracis, diaphragmatis, sanguinis ipsius, cerebri, nervorum, omnibus iis communis est, nisi obtineat complicatio. Ast quatenus ventris pars vel mole increverit, vel situ aberraverit, tantummodo per laesas illas functiones, quae ab illa parte pendent, cognosci potest, si laesio functionis in sensus vel Medici vel aegri incurrat; vel quoque si pars in tumorem excrescens ita sita fuerit, ut extus a Medico distingui possit.

Quum autem cum aucta alicujus visceris mole non semper cesset ejusdem functio; nec omnium viscerum symbolae, quas ad sanitatem vel ad speciale quoddam opus e. g. digestionis, conferunt, adeo privatae & ab omnibus aliis distinctae sint, ut a nobis cognoscantur, quemadmodum pancreatis; nec quavis degeneratio statim se prodatur, nec ex tumore extus apparente viscus laesum dignosci possit semper; patet, rarissime dyspnoeae hujus species viventibus aegris cognosci. Varietatem, quam casus noster exhibet, si historiam morbi & mortis contemplamur, per signa sua, conjectura quam maxime probabili assequi nunc possumus. Optandum hinc esset, ut & de reliquis varietatibus historiae exactae haberentur descriptae. Omnibus ejusmodi aegris conducit diaeta, quae tranquillum humorum motum conservat, omnibus sollicite vitatis, quae motum illum intendunt.

Superfunt aliqua notanda: Ultimo prandio ingessit defuncta certo lac, quocum pastilli illi cocti & mensae appositi fuerent, & quidem quadrante horae ante mortem; sed de lacte in ventriculo nihil reperi. Quum autem alia observata doceant, ejusmodi fluida, quale lac est, non tam cito elabi ventriculo, sed diutius ibi morari; vero simile est, istud tum per ultima respiracionis molimina, tum per actionem ventriculi etiam post mortem aliquamdiu continuantem, propulsum fuisse per pylori angustias: ideo ventriculum tantummodo semi-plenum nos invenisse existimo.

Deinde inveni utrumque cordis ventriculum sanguine plenum, quod theoriae primo intuitu adversari videtur, quum sub dicto rerum statu expulsionem sanguinis in arteriam magnam nihil obstiterit. Ast theoriae id minime adversatur. Dum enim ab impedito sanguinis per pulmones transitu cor anterius se non amplius exonerare potuerit in arteriam pulmonalem, jam sanguine turgentem, valide dilatabatur, & aliqua sanguinis portio meabat adhuc per pulmones ad cor posterius: ventriculo anteriori nunc dilatato valide, posterior, quum utriusque fibrae musculares invicem implicentur & decussent sese, contrahere se non potuit, ideo & sanguine a pulmonibus veniente distentus est, motu cordis semper existente synchrono. Verum quidem est, sub ultimis vitae motibus cor dextrum contrahere se adhucdum sinistro jam quiescente, ast quod notandum, eo haud dilatato valide. Uterque ventriculus cordis eodem tempore non potest esse in statu sibi plane opposito, ut uno valide dilatato alter se contrahat.

Rubor pleurae inflammatorius repertus aliquid ad controversiam facere videtur de sede pleuritis: sed quum angustia temporis detentus, non adeo inquisiverim, sitne cellulosa pleurae, quae rubore fuerit tincta, an pleura ipsa? rem in medio relinquo. Fetus noster pondere & longitudine sua mensuras Cel. *Roederer* confirmat, qui foetus 34 - 36. hebdomadam reperit a libris tribus semis ad libras quinque & uncias.

quindècim & ab 1'. 9 $\frac{1}{2}$ '' ad 1' 6''. fetus vero noster, nisi decepta fuerit mater, sit triginta hebdomadum; ut etiam exinde jure possit statui, ipsum intra uterum vegete vixisse, imo crevisse ad matris usque mortem: & si reliqua addamus signa, cuticulam attactum firmiter sustinentem, ungues in digitis pedum & manuum, & capillos capitis; concludi potest, illum jam eo robore fuisse praeditum, ut sectione caesarea adhuc vivus exclusus, vitam suam sub cauto & prudenti regimine continuare potuisset.

*Erlanga Onoldum
missa die 6. Decembris 1776.*

OBSERVATIO LXI.

Dn. D. IOANNIS ERNESTI NEUBAVER

De

Vasorum felleorum varia conformatione.

Non levis notatur in his pro animalium diversitate differentia, quae occasionem quoque exhibuisse videtur, cur quaedam animalia bile carere audacter magis, quam prudenter, dicta fuerint, v. g. equus, camelus, cervus, columba, & pisces aliquot, cum tamen accuratius horum animalium extispicium aliud doceat.

Scilicet utut plurima animalia folliculo aequè fellis ac poro biliario gaudent, reperiuntur nihilominus eorum quaedam, quibus posteriore saltem instructis, vesicula biliaria deficere videtur, aut non adeo conspicua est. Folliculi fellis praesentiam in equo negant *Rufius* in anatome equorum Lib. 3. cap. 2. *Needham* de form. foetu. L. 4. & *Simon Pauli* ex anatome regii equi Act. Hafn. vol. 3. Observ. 33. quibus contradicunt *Thomas Brown*. error. popul. L. 3. cap. 2. & *Blasius* observ. anat. ita tamen, ut vesicula haec extra hepatis substantiam minus eminentem conspicuatur, sed illi profundius immersa perperam a pluribus investigata fuerit.

Cervi hepar & vasa biliaria lustrantes, praeter tunicam pori hepatici nullum aliud bilis receptaculum, i. e. nullam vesicam deprehendimus; illius tamen rami per hepatis substantiam dispersi ingentes satis conspiciebantur, quorum unus in illa hepatis parte, cui alias folliculus adhaerescit, in alveum, ipsum truncum latitudine dupla superante, ad duarum unciarum longitudinem extendebatur; in columba nullam vesicam felleam, duplicem vero porum hepaticum vidimus, quorum superior s. major ad duodeni latus insertionem suam aliquanto profundius descendit, hinc demum ad superiora reflexus in ejus cavum penetravit.

Sicut autem paucissima dantur animalia, quorum fellis vesicula sinui hepatis non insculpta latet; ita quaestio habetur: An haec folliculi fellis cum hepate connexio superficialis existat? vel annon insimul ramulos quosdam biliarios ex hepatis penitioris substantia emergentes illa recipiat? posterius probabile videtur, quod dum lenta manu avellitur ac separatur vesicula ab hepatis substantia, fibrae plurimae observentur connectentes, quas cum *Highboro* Disq. anat. L. 1. p. 3. c. 2. radices illius folliculi biliaris credo. Cum in cane nuper dissecto ramulum ejusmodi disciderimus, bilis vestigium ex sapore, sanguinis vero admiscelam ex colore collegimus, ita, ut propaginem venae portae intra capsulam communem cum biliaria latentem fibram hanc suspicari fuerimus. In simili subjecto vidimus in vesiculae discissae cervice foramina tria oblique satis substantiam hujus subeuntia, stilum manifestissime admittentia, horumque unum compresso hepate bilem eructans; cuncta vero vasorum biliariorum communicationem permittentia, licet propter summam exilitatem ulteriorem illorum progressum examinare haud licuerit. Pariter in hepate bubulo deprehendimus biliariorum canalium tres majores, duos ex hepate emanantes, & unum cysticum, qui in truncum choledochum intestinale coalescebat. Cysticus iterum de se spargebat canaliculos plures, &, ni fallor, ultra

XII. majores & minores; quorum patentes magis hepatis substantia profundius immergebantur, & cum hepatis ductu notabiliter satis communicarunt, quod stilus per cysticum immisus, & per hepaticum denuo egrediens, in nonnullis etiam ramulis stilus, immo separata paululum hepatis substantia manifestabat. Praeter hos tamen cystici canalis ad hepar tendentis ductus *Glissonius* etiam duplicem observavit, qui in ipsius folliculi anteriorem partem, oblique admodum, prout ab Amstelodamensibus describitur, postquam in unum truncum coaluerat, inferebatur, stilum autem vesicula, aequae ac ab extra admittens, immo binos adhuc similes ductus stilus ab interiore folliculi admissus monstrare videbatur. De caetero flatus per ductum cysticum impulsus, & vesiculam valde distendentis portio sponte recedebat per eandem viam; at flaccidior aliquantum vesica, ut ut palpata, eundem flatum haud statim removebat, nisi postquam fortior accedebat compressio, probe autem & ad notabilem turgescientiam inflato per ductum cysticum folliculo, flatus tandem diversos & manifestiores hepatis tractus percurrerebat, & per hepaticum aggrediebatur, immo separata magis hepatis substantia, canales communicantes manifestius videbamus. Conformatio orificii ductus cystici in vesicula instar epistomii prominentis (v. g. sicut pylorus intestina respiciens) se habebat, ita, ut interius omnem regressum a folliculo ad cervicem videatur occludere. Tandem ductus hepaticus dexter valvula semilunari manifeste munitus erat; sed in sinistro hujus vestigium non apparebat.

Denique in conformatione vasorum biliariorum notabile observatur discrimen ratione insertionis ad intestinum, ita, ut quomodo in homine aliisque animalibus pluribus ductus cysticus atque hepaticus ante insertionem dictam coalescant, & in eandem intestini partem determinentur; in aliis tamen non solum toto suo tractu distincti maneant, usque dum duntaxat communi osculo in intestinum pateant, prout in serpentibus & anatibus conspici licet; sed separatim quo-

quoque, interjecto notabili spatio, ad hoc se exonerent, ut in pennatis plerisque, quod in ulula & pavone Acta Hassn. vol. 3. obs. 98. & 114. testantur, & in gallina vidimus.

*OBSERVATIO LXII.***Dn. D. IOANNIS ERNESTI NEUBAVER****De***Processuum cerebri mammillarum cum naribus connexionem.*

Processus mammillares, nervos olfactorios, five illos, quibus mediantibus exhalationes odoriferae ad cerebrum deferuntur, quidam Anatomicorum negarunt, quidam affirmarunt. Negantium vero fundamentum, quod ossis cribriformis meatus a dura matre obturentur, hinc medullaris illorum nervorum substantia per hos ad nares vix deriveatur, harum partium conformationem & habitudinem curatius rimati sequentia deprehendimus.

Scilicet 1) in capite vitulino, si per transversum discissi processus mammillares apici hujusque interiori superficiei e longinquo applicetur tubulus, & hujus ope diversis medullaris illius substantiae plagulis inspiretur flatus, in harum nonnullis foveae mox apparebant conspectiores, aliis haud subsidentibus, sine dubio meatibus ossis ethmoidei respondentes, ipsisque continuae. 2) Nasi radice pariter transversum discissa per tubulos hujusque cartilagineas, si stilus proportionatus immittatur, absque ulla renitentia cavitatem dictorum processuum medullarium subintrabit. 3) Si eandem nasi radicem secundum longitudinem incidas, vel potius disquames ita, ut cartilagineorum horum tubulorum ossi cribriformi continuatorum paries superior tollatur, & medullaris in dictis ossis cavernis latens processuum illorum appareat substantia, conspi-

cuae fient hujus lacinae nominatos tubulos infarciētes, & quidem felicius per microscopium. Immo tandem & 4) in capitis cujusdam vitulini latere dextro observavimus veros & fibrosos nervos a processu mammillari emanantes ad binos narium tubulos derivari, quod tamen antea me nunquam vidisse fateor.

Accedit hic, quod in avibus observare liceat, horum nares ad cerebri cavitatem revera & manifeste satis terminari, sicut in ulula a *Borrichio* dissecta *Bartholinus* Act. Hafn. vol. 1. observ. 2. testatur, nosque in anseris capite vidimus: scilicet dum aperiebatur hujus cranium & cerebri anterior, ac processibus medullaribus respondens pars per transversum dissecabatur, flatus mediante tubulo adspiratus cavitatem profus manifestissimam reddebat, & in hac bina foramina monstrabat, quibus immissus stilus facili negotio, & absque omni remora ad nares utrinque descendebat.

Fena Onoldum
missae d. 6. Ianuarii 1777.

OBSERVATIO LXIII.

Dn. D. BALTHASARIS HACQVET

De

Avulso ex articulatione scapulae brachio in praeternaturali partu.

Neminem tam peregrinum in eruditorum monumentis esse arbitror, qui ignoret tristissimum juxta, ac mirandum maxime casum, quem Philosophicae Transactiones N. 449. pag. 313. mense Augusto *Samueli Mood* obvenisse meminerunt, quemque *Ioannes Belchier* chirurgus accurate adnotaverat; contigit videlicet ut rota dentata funem, quem brachio circumvolutum infelix hic vir gerebat, arripuerit, una virum in aërem

aërem sustulerit, & brachium de corpore, una cum scapula avulserit, quin is nimia sanguinis profusione obiret.

Ejusmodi casus non tam raro accidunt, ut videtur, praecipue in metallifodinis, ubi hydrostaticarum, aliarumque machinarum copia est; in fodinis homines saepius ejusmodi calamitate tanguntur, ut eorum artus aut dilacerentur, aut prorsus avellantur, & tamen compluribus ex illis vita servata est. Ipse virum in Hungaria noveram, cujus brachium ex articulatione vi rotae in hypomochlio ablatum est, & tamen hic homo, quemadmodum ipse mihi fassus est, tam misere mutilatus brevi tempore ex hoc vulnere convaluit. Verum quod attinet exarticulationem brachii prolium viventium, quae in partu praeternaturali impeditae fuerant, vix erit celebrem aliquem locum invenire, qui ejusmodi casus aut ex ignorantia, aut ex ineptitudine positos referre non possit.

Atque hoc illo potissimum tempore frequentius accidit, quo minor erat cognitio, quam habuimus de situ, totoque mechanismo partium genitalium.

Et si experientia nos docet, hoc saepe prolibus adhuc vivis contigisse, tamen haud scio, an exemplum tale ullibi notatum sit, quo vidissemus, prolem post partum mutilatam in vivis fuisse conservatam.

Equidem non in uno, sed pluribus locis memoriae traditum est, prolem vivam, & tali modo mutilatam in lucem produisse, attamen paulo post esse mortuam. Cum igitur proles in partu mutilata, & in vivis servata res mihi videatur prorsus singularis & nova, sequentem casum pluribus exponere aggredior.

Anno 1766. die 3. Martii Catharina Skrabka Labacensis, matrona venusta & elegans, partu prolem non minus sanam ac venustam datura erat. Post dolores aliquos egressa est aqua, & dextrum brachium prolis ex vagina uteri excidit. Accersebatur, ut parturienti opem ferret, mulier, quae licet obstetriciae artis non esset perita, hanc tamen artem continuo

nuo exercebat. Iam ignara haec obstetrix vehementem matri intensionem causata est, una brachium attrahens, at incasum, fieri enim non poterat, ut mater tali modo praeternaturali foetu liberaretur.

Nulla igitur alia matronae sese liberandi restabat via, quam ut brachium ex articulatione tolleretur, quo fieret, ut caput secundum ordinem & leges naturae primum egredere-
tur, & adeo mortuam prolem eniteretur.

At quamvis mater omnibus viribus niteretur foetum edere, ille tamen nullatenus prodiit. Tandem obstetricem hanc ineptam infelix cogitatio subiit, partes chirurgi suscipere, & partum instrumentis promovere. Antequam ad opus aggressa est, instrumentum ipsa confecerat. Magnam longamque furcam bina instructam cuspide paraverat, eamque inflexerat in extremitate in formam duplicis unci. Hoc lethale instrumentum intulit utero, idque in prominentes partes applicuit, omnino sperans, se prolem hoc modo in lucem producturam. At quam primum cuspides seu unci carni viventis prolis infingerentur, illa tanta vi se retraxit, ut ictus, quo proles in basin uteri regressa est, matri vehemens deliquium causaretur. Quo facto attonita a proposito destitit, probe intelligens, & matri, & foetui esse pereundum.

Post aliquod tempus vires mater recuperaverat suas, ubi uno alterove dolore exagitata, prolem vivam, quamvis fessam pauxillum, absque dextro brachio facillime & celerrime enixa est, non sine exigua adstantium admiratione.

In scapula prolis natae clare vestigia videbantur uncorum impressorum; vulnus ex avulso brachio more provinciae tractatum est, eodem modo, quo tractari solent vulnera a tartaricis populis, nempe ope laridi, dum penitus concreveret, nullo interveniente chirurgo, utpote, quemadmodum opinantur, non necessario.

Remedium profecto tale, quod sanguinem magis elicere, quam illius profusionem cohibere poterat, cum laridum

res emolliens, & neutiquam adstringens fit, & tamen factum est, ut nihil sanguinis amplius ex disruptis arteriis promanaret. At ratio hujus maxime patet, quod remedium hoc usurpatum exiguam relationem ad motum elasticum vasorum habuerit; satis enim, abundeque experientia docemur, vasa divulsâ parum, aut plane nihil cruoris emittere, cum vi elastica omnes fibrae arteriarum valde se retrahant, & aperturam obstruant, quod vero non accidit, si vas abscindatur, cum fibrae circulares longitudinalibus resistent, ubi vero dilacerantur, tum circulares ex parte pereunt, & adeo longitudinalibus non resistunt.

Conabor in alia dissertatione hanc propositionem celeberrimae societati uberius ante oculos ponere, in qua nempe de dilaceratione funiculi umbilicalis seorsim agam.

Iam pauca de situ prolis. Videtur sub initium fitum hujus fuisse naturalem, tandem manum in elapsu praecessisse, & sic partum naturalem impedivisse. Ipse partus hanc suspicionem movet, dubium isthoc non inane est; nam quamvis mater adhuc vivat, qui tamen partus processus fuerit, non recordatur amplius. Nullus dubito, quin quamprimum matrona manum senserat, tam rudis mulier, quae obstetricis vices agebat, defuerit, quo minus eam ad se retraheret, ita, ut partus laboriosus in praeternaturalem verteretur; itaque inepta foemina in simplicitate sua elaboraverat, partem prominentem, & partum impediens amovere, ut partum ipsum faciliorem redderet; at opinio illam & spes sefellit; quare eo deducta est, ut descripto superius instrumento iterum uteretur, quod effectu suo non caruit, quamquam contrario fini, ex quo adhibitum est. In his enim circumstantiis instrumentum longe alios effectus produxit; avulso enim brachio saltem, ut natura ferebat, & ut eventus exhibuit, caput in sinistra parte pelvis jacere debuit, quandoquidem facies contra os sacrum versa erat.

Cum furca applicaretur, ejusque graves unci viventi proli dolores, sicut superius dixi, adferrent, illa se magna vi ad basim uteri retrahebat, quo factum est, ut mater grave deliquium pateretur, nec sine gravi periculo, cum facile contingere posset, ut basis uteri disrumperetur. Interea cum proles ita se retraheret, caput naturaliter pelvim ingressum est, unde partus naturalis & felix secutus est.

Hoc casu commotus, saepe & multum cogitare mecum coeperam, annon optabilius, & e re humana sit magis, si necessitas urgeat, ut brachium avellatur, & facies prolis versus tergum matris conversa sit, & adhuc dolores adsint; an, inquam, non optabilius, an non e re humana magis, & rationi conformius sit, caput exigua trunci elevatione dirigere & adjuvare? judico enim fieri posse, ut, dummodo caput non sit nimis magnum, & diameter pelvis cum eo in naturali proportionem stet, partus saepe citius absolvatur, quam inversione prolis in utero materno plena doloribus, quae interdum non cum exiguo periculo conjuncta est?

Hanc dissertationem cum scriberem, contigit, ut ipsa nocte, quae diem 22. Januarii 1777. praecedit, ad mulierem rusticam, quae jam mater 6. filiorum erat, evocarer. Haec infelix mulier 19. ejusdem mensis noctu parturire coeperat. Liquor amni praesiluit illico, post dextra manus prolapsa est. Cum vero ab urbe haec mater trium horarum spatio distaret, ut ruri apud nos mos fert, proxima ex vicinitate mulier, quae vices obstetricis ageret, accersitur. In quibus circumstantiis partus infausta obstetrix tam diu in extrahendo brachio incassum elaboravit, donec tandem exarticulatum & semiavulsum fuerit. Proles jam perdita & mater non procul ab interitu suo distare videbatur. Die igitur 21. quidam in urbem mittebatur, qui obstetricem accerseret, at cum nullam habere posset, unam ex iis foeminis, quae obstetricibus adjunguntur, secum adduxit, quae & malum matris non minus, quam prolis statum agnoscens, & probe intelligens, se huic operi parem non esse,

esse, nihil moliri ausa, dabat consilium, ut mulier trahae imposita in urbem ad me deportaretur, ubi foetu suo liberari possit. Advecta est etiam ad nos die 22. elapsis duabus horis a media nocte valde misero statu, ut facile conjici potest. Brachium prolis ex vagina uteri semi dependebat, adhaerens adhuc parti integumentorum communium. Quamvis vasa brachii jam in vico femiavulsa fuerint, proles tamen mutilata, usque dum medium prope iter urbem versus teneret mater, vixerat. Ad matrem adductus deprehendi eam valde defatigatam, partes pudendas excessive, ob ineptam & malam obitricis tractationem intumuisse, & intus pendens brachium; idque non deformatum uni duntaxat cutis parti plus adhaerens. Cum in illo nullum expertus sum vitae vestigium, id penitus depromebam. Alterum quod eodem modo non erat adeo remotum, tactu consecutus sum, quod me certum esse jusserat, mortuam jam esse prolem.

Uterus cum valde esset exsiccatus, & mater absque doloribus, & summopere debilis, extemplo incommodam valde inversionem prolis in utero materno perfeci, simulque in prole observavi, illam adhuc ante breve tempus in vivis fuisse. Absoluto partu crebra deliquia mater passa est, quae quidem & ante jam experta est. Haec deliquia secutum est ingens frigus; arteriae pulsus erat debilis & tenuissimus, quibus perspectis mulieri esse pereundum censei. Extemplo ei juscula copiose porrigi jussi, quibus simulsumptis duas uncias vini ordinarii admiscui; id quod illius arteriae pulsus sensim iterum plenior reddidit, ita, ut hora 12. in meridie oppressionem aliquam pectoris perferentisceret, ubi octo uncias sanguinis per venae sectionem emittere, & mixturam antiphlogisticam adhibere coactus fui; partes pudendae aptis fomentationibus tractatae sunt.

Hora sexta vesperi deprehendi arteriae pulsus aequaliter plenum, cui magni dolores dextrorsum in matrice accesserunt, quam valde induratam, maximisque doloribus exacerbam,

batam, & proinde inflammata conspicui; itaque repeti venae sectionem, & antiphlogisticam mixturam continuari jussi.

Singultu spasmodico jam laborabat, cum in urbem deportaretur, qui nunc vehementior evaserat; die 23. mane arteriae pulsus magis adhuc erat suppressus, & dolores in parte inflammata in eodem gradu vehementes, quare meo consilio repetebatur tertio venae sectio, at hora 3. a meridie desit dolor; aderat igitur illud punctum temporis, quo uterus gangraena corripui debuisset, cui accedebat diarrhoea, & incontinentia urinae, quam gelidus sudor comitabatur.

Quis jam tibi sensus, amice lector! in hoc casu? quae cogitatio? an non una mecum senties, hanc matrem certam mortis victimam, paulo post futuram pronuntiabis? at elusit illa nostram mortis sententiam, fefellit cogitationes nostras, id, quod firmis naturae & corporis sui viribus in acceptis referat potius est necesse, quam nobis aut omni arti nostrae. Cum ab ea die 23. discederem, demandaveram adstantibus, ut viro nuntiarent, eam proxima adhuc nocte obituram. Altera die inquirebam, quam hora extremum vitae spiritum emisit? at cum quidam meorum discipulorum insperatum mihi nuntium afferret, eam vivere adhuc, & melius vivere; quanta cum admiratione, & laetitia devolabam ad aegrotam, de cujus longiori vita & salute desperaveram. Adverti arteriae pulsus esse emendatum & pleniorum, attamen adhuc febricitantem, die enim 24. frigoris vim maximam sustinuit; diarrhoea aberat, lochia suo ordine aderant, uterus mollis, & sensibilis, verbo, omnia meliori jam erant loco. Ad haec usum mixturae antiphlogisticae inserto cortice peruviano continuari jufferam.

Hic confitear necesse est, quemadmodum ex prioribus patet, me inique judicasse; conclusi quidem ex signis diagnosticis, aut in eo erraveram, quod vesperi, cum vehementiores dolores desinerent, utrum non iterum extrinsecus manu exploraverim, & lochia non observarim. Contigit enim sine dubio ex eo tempore magna evacuatio ex utero, quae ex-

gente sic natura dolores sustulit. Nisi nunciatum mihi esset, dolores momento desiisse, aliter forte judicasset, at vix mihi persuadeo, factum fuisse, ut omnia reliqua mala signa opinionem, quam habui, mihi ademissent.

Noctu 24. bis frigore corripiebatur, & cum eam altero die mane hora 9. inviserem, iterum pejus sese habebat; arteriae pulsus suppressus erat & celer, lochia cessaverant, & uterum rursus induratum & tumidum deprehendi, & cum per quartam horae partem apud illam commorarer, denuo frigore correpta est. Mixtura cum cortice, & cum borace & cum decocto emolliente continuabatur. Eadem die vesperi illam eodem modo affectam deprehendi, liberam tamen frigore. Enemata nequaquam ommissa sunt. Causam non facile detegere hujus velocis & malae immutationis poteram, usque dum a circumstantibus intelligerem, adfuisse maritum, qui eam, ut erat, semimortuam devectorus erat, quod miseram & infelicem matrem in eum terrorem conjecit, ut eam illico vehementissimum frigus cum spasmis occuparet. Desiit admiratio, qua ob repentinam isthanc immutationem perculsus eram, & omnis in id conversa est, quod illa non extemplo has inter injurias exspiravit. 50. enim observatio IV. Voluminis ex litterarum monumentis celeberrimae societatis, quae refertur a IOANNE SEBASTIANO ALBRECHTO, a me ipso per 15. annorum praxim comprobata est, quae est, paulo post obiisse puerperam quamdam, cum illi acerba res nuntiaretur.

Ab hoc tempore insensibilitas quaedam totum sinistrum latus occupaverat, quae aliquam immobilitatem in sinistrum brachium, pedemque induxerat. Interea hoc incommodum & in caeteris, qui praecessere, partibus experta est; 27. infirmam in sat commodo valetudinis statu reliqueram si animi pathemata demas, quae patiebatur frequentius. Mater illius & maritus eodem die vesperi verbis, & minis acriter in illam invehebantur, quo factum est, ut denuo convulsionibus corripereetur, & ultimo die Ianuarii animam efflaret; uterus ab

omni gangraena immunis erat, neque lochia malum odorem spargebant. Sectionem anatomicam instituire mihi non licuit.

At revertamur rursus ad propositum nostrum, unde aliquantum aberravit oratio mea. Proles, de qua nobis sermo, amisso brachio unum annum, & duos menses vivens completit, & tandem ex malignis variolis mortua est. In vita multum ingenii & rationis ostendit. Argumentum iterum, quod, quo parcius succus nerveus in alias corporis partes diffluat, eo plus ingenio accedat. Argumenta in rhachiticis ubi totum corpus consumptum est, & caput tantum accrescit.

Labaco Onoldum
missa Calendis Martii 1777.

OBSERVATIO LXIV.

Dn. D. BALTHASARIS HACQVET

De

Lacte contagioso & lethifero nutricis morbo venereo affectae per Anatomen instituta.

Nobilis Domini, & Carniolae Provincialis de SCHIFERSTEIN uxor, nobilibus & ipsa orta natalibus, optatissimo eventu, quemadmodum anno 1774. ita & mense Ianuario anni 1776. prolem peperit masculam, non minus elegantem, quam bene valentem. De firma, eaque in plures annos duratura parentum hujus prolis ejusdemque avi & aviae maternae valetudine constat inter omnes. Quid quod & eorum vivendi ratio non modo ab omni seu licentiae, seu alterius criminis suspicione remota & libera, sed honesta etiam, omnique decore apprime consentiens sit. His enim in acceptis referri oportere arbitror, quod eadem mater paucis abhinc mensibus prolem iterum enixa fuerit & vegetam & firmam. In his
ter-

terris, nescio, quonam fato, infelix mos obtinet, ut parentes, quorum vel conditio vel res meliori sunt loco, nutrices conducant, quae proles lacte alant, & iisdem non raro cum lacte vitiorum semina instillent; quasi vero vererentur, ne quid dignitati suae detraheretur, si ipsae matres prolibus suis lac, quod iis a natura hunc in usum datum fuisse videtur, subministrarent. Hae enim matres aut suo immodico fastu, aut pessimis aliarum ejusdem conditionis & fortunae matrum exemplis inductae autumant, in eo non ultimam praerogativarum suarum partem consistere, ut se hac consuetudine tam iniqua prolibus tam etiam naturae legibus adversa a vulgo, & ceteris, qui inferiori habentur loco, secernant. Quae quamquam ita se habeant, quemadmodum dixi, nolim tamen, quis existimet, me tam acrem insausti hujus moris impugnatorem esse, ut illum ex humano genere penitus eliminatum cupiam: possunt enim, non ignoro, eae circumstantiae emergere, in quibus non solum proficuum, sed etiam necessarium est, ut nutrices prolibus lacte alendis conducantur: sic inter cetera gracilitas matris, aut debilitas non raro obstant, immo prohibent etiam, quo minus ejusmodi mater prolem suam proprio alat lacte, viresque suas non sine vitae propriae discrimine consumat. Id quod & hujus prolis, de qua in praesentiarum agimus, matrem impulit maxime, ut ei de nutrice prospiceret. Id unum velim, parentes, qui in ejusmodi redacti angustias coguntur prolibus suis de nutricibus providere, sibi persuadeant, se negotium tractare adeo grave, adeo plenum periculis, ut nunquam satis eorum curae & cogitationes in hac electione evigilare possint. Quod quam certum sit, tristissimo omnibusque parentibus metuendo exemplo demonstrabo; cui observationem adnectam, quam de lacte contagioso & lethifero nutricis morbo venereo affectae per Anatomen institui.

Praedicta mater vel propter corporis gracilitatem lactando impar meretricem, si quis illius externam formam, & constitutu-

stitutionem corporis consideravit, sanam & bene valentem rure accersivit, quae, quemadmodum primogenitam prolem anno abhinc elapso lacte aluit, ita & hanc alteram aleret. Utinam tam felici etiam eventu! Illud hic praeterire non possum, primogenitae quoque prolis corpusculum scabie, leprae simili, multisque bubonibus obductum fuisse, verum per multiplicia purificantia factum est, ut scabie hac liberata in vivis conservaretur. Utraque proles, quam haec enixa est meretrix, mortua est; me latet an una & altera ex lepra interierit. Infelix hujus prolis, de qua nobis sermo est, mater cum scabiem, seu lepram in primogenita prole non a contagioso lacte meretricis extitisse suspicaretur, nullo modo dubitavit, quin hanc denuo rure accerseret, ut & secundo genitam aleret.

Primo statim mense, quo haec secundo genita hujus lac fugeret, per diem saepius vomere coepit; id, cum nil mali de nutricis lacte quis opinaretur, onerato nimium ventriculo tribuebatur primum, dein vero, cum vomitus in dies continuo singulos, & saepius contingeret, omnis hujus morbi culpa in ignoti alicujus mali vim, quo ventriculi nervis magna irritabilitas accederet, conjecta est. Ad haec se manifestavit teterima scabies, quae successive totum caput, vultumque occupaverat, attamen huic nil analogi cum crusta lactea fuit. Communis erat omnium sensus & opinio, hanc scabiem nil aliud, quam periculosissimam impetiginem esse; cui illico ordinarius Poliater per evacuantia occurrendum esse putavit, quamquam sine sensibili fructu; infirma enim proles omnem medicinam, quam sumpserat, illico evomuit; & licet dosis esset exigua admodum, aut etiam involventia adhiberentur, tamen valde raro contigit, ut ventriculus quidpiam irritantium retineret.

His non obstantibus proles per sex prope menses valetudine utebatur utcunque commoda, & ad speciem bona; post hoc tempus in dextra illius auricula parotis protuberabat, quae tamen paullo post, nullo adhibito medicamine, evanuit: mox
tumor

tumor sub maxilla inferiori comparuit, qui in suppurationem abiit ante, quam induratio, quae aderat, per suppurationem & resolutio tolli potuerit. Hujus ulceris suppuratione usque ad finem vitae jam major, jam minor fuit.

Haec inter cum septimum proles vitae suae complevisset mensem, repente scabies disparere videbatur, quae post breve tempus copiosius, quam antehac, egressa est, ad quam copiosus humorum concursus in naribus accessit. Ubi crebra ulcera in membrana pituitaria exorta sunt, veramque narium ozaenam formaverunt, quae ad ultimum usque vitae diem perstitit: non aberat ab his foetor, qui ulcera venerea comitari solet; demum etiam in reliquo corpusculo hinc inde tumores varii prodierunt.

Inter hos corpusculi cruciatus, postquam infelix puerulus primum vitae suae annum emensus est, me primo accersere parentibus placuit. Quam misera fuerit jam aegrotae proles conditio memoratum est: adverti praeterea, totum pueruli caput vultumque valde crassa crusta obductum, tumorem illum sub maxilla inferiori vehementer induratum, manus impetigine infectas; deprehendi quoque bubonem in sinistro brachio, & alium sub genu dextri pedis, & tres similes in cetero corpusculo; duo ex his in suppurationem abierunt.

Hi omnes speciem bubonum venereorum, ut supra descripta impetigo speciem scabiei venereae prae se ferebant. Reliqui bubones, qui jam disparuerunt, reliquerunt maculas nigricantes, & quasi violaceas; quae omnia non mediocrem mihi suspicionem illico moverunt, puerulum forte a nutrice sua luem hausisse veneream, cui opinioni eo firmiter adhaesi, quo certius intellexi, ab eadem meretrice prolem jam primogenitam lactatam, & simili prope morbo fuisse affectam. Omnes bubones, qui in suppurationem abierunt, rubras maculas reliquerunt, veluti signum, quod semper membrana adiposa per suppurationem fuerit absumpta, quemadmodum in scabie venerea plurimum accidit, cum ulcera in iis locis com-

parent, ubi membrana adiposa exigua est, & cui muscoli subjacent. Illico meretricem amoveri, & nutricem aliam melius valentem, & honestiorem adduci jufferam, quae infanti lac subministret. De bona valetudine, & honestate hujus nutritricis vel ex eo certi eramus, quod prolem propriam & vegetam, & firmam, & benevalentem in vivis habuerit, eamque proprio lacte nutriverit.

Tandem humores depravatos per evacuantia, qualia sunt: resoluta manna, syrupus de cichorio cum rheo depellere tentaveram, at utut mollia haec remedia erant, & in exigua dosi adhibita, raro tamen accidit, ut non vomitus, quo omnis medicinae vis eludebatur, sequeretur: cetera quoque remedia, quibus puerulo opitulari optaveram, fructu carebant suo, propterea quod tam parvulo inferri nihil potuerit, nisi per lac nutritricis, quae ex meo consilio assiduis decoctis sarsaparillae, chinae nodosae usa est: cur mercurialium usum nutritrici dene-gandum judicaverim, primum est, quod secunda hac via depravatos jam succos, & sanguinem prolis non sit emendatura; secundum est, quod inopportuno tempore sanguis nimium rarefieret: ad haec quotidiana me docet experientia, mercurialia foeminis longe non esse tam salutaria, quam maribus. Indubium enim esse arbitror, fibras earum, ut metalli resistent gravitati, non sufficere; hinc saepe in hydropem incidunt, vel etiam plane partes durae emolliuntur: annon experientia item quotidiana docemur, etiam virorum corpora ex frequentiori mercurialium usu attolli, & incrassari? Objici quidem hic potest, ad hoc ea decocta saepius usurpata, quibus in gonorrhoea maligna utimur, non parum conferre; intereatamen expertus sum, me his non adhibitis eosdem fructes obtinuisse; feliciori semper eventu, decocta lignea, quam mercurialia apud ejusmodi aegrotos usurpata sunt. Atque tale decoctum ligneum est, quo quidam poliater noster labi venereae medetur, & quo magnam sibi nominis famam in orbe comparavit: in hoc ex mercurialibus nil admiscetur. Ego idem decoctum saepius adhi-beo

beo foeminis lue venerea affectis. Consistit vero totum decoctum, ni fallor, quamquam in arcanis duntaxat suis esse hic vir autumat, in sequentium lignorum speciebus, videlicet in radice sarsaparillae, in china nodosa, in bardana, in ligno guajaco, & sic dicto sassafras; accedit ad haec etiam antimonium crudum, quod telae lineae illigatur, dein quaedam nuncis putamina, & lapis punicis, qui quem effectum edat, ignoro, cum aqua resolvi nequeat. Haec omnia simul coquantur. Certum est, integram compositionem rem novam neutiquam esse; hoc enim decocto, ut ingenue fatear, optimo eventu saepe jam usus sum. Quantum haec commemorata decocta lignea huic morbo emolumentum adferant, quantumque serviant, praesertim si ante mercurialia jam fuerint adhibita, celeberrimus Archiater *Fordiceus* c. 16. observat. medic. & inquisit societatis medicorum Londini a) comprobavit.

Sed ad nostrum aegrotum iterum redeamus: Scabies venerea hausto per aliquod tempus lacte salubriore, & variis decoctis temperato nostrae nutricis, sensim in manibus & vultu imminui videbatur. In hoc apparenter meliori, & nisi vomeret, optimo statu, ob iter quoddam botanicum, quod suscipiendum mihi erat, ad duas hebdomadas puerulum reliqui. Vomitus interea more solito, si praeter lac aliud quid hauriret, accidit. Confecto itinere prolem in eodem prope, quo eam reliqueram, valetudinis statu deprehendi; inflammatio quaedam exigua accesserat, quam in oculo sinistro animadverteram; observavi quoque in anteriori oculi camera aliquam suppurationem coepisse. Malo tam periculoso, tamque intempestivo, ne visum amitteret puerulus, omni modo occurrendum putavi. Extemplo itaque adhibui venae sectionem localem ope hirudinum, quos auri applicui.

Duae & $\frac{1}{2}$ unciae sanguinis ablatae sunt, hirudinum enim gravitatem antea bilance exploraveram; similem venae sectionem

Qq 2

nem

a) Medical Essays, observations and inquiries by a society of Physicians, London 1775. Tom. 1. n. 16.

nem localem post duos dies denuo fieri iussi, ubi simul adhibui evacuantia, praesertim mercurium dulcem, & in exigua dosi, sed cum puerulus plerumque iterum medicinam evomeret, optato effectu omnis mea cura caruit. Applicui quoque cervici vesicantia, quibus suppurationem promoverem, externe vero usus sum cocta florum malvarum aqua, cui aliquot guttas spiritus camphorati admiscui, observaveram hic methodum ex ophthalmici *Ianin*, b) qua, utut simplicissima sit medicina, saepissime jam non sine effectu optatissimo usus sum. Quamvis omnia, quae suppetunt, remedia adhibuerim, quibus speraveram, futurum, ut oculus non laederetur; impedire tamen nullo pacto poteram, quin suppuratio in oculo non continuo major contingeret: cum jam nulla spes superesset, ut resolutio suppurationis fieret, aperiendam corneam transparentem esse judicavi: at huic sententiae meae pueruli mater restitit, hinc nil aliud expectaveram, quam corneam transparentem a suppuratione exesum iri. Sensim cornea transparens intumuit; qui tumor in ulcus abiit, ita, ut tunica aquea staphyloma faceret, post aliquod tempus etiam iris egressa est. Nisi puerulum jam perditum putassem, certissime remedium supra memorati cl. *Ianin* in hoc casu adhibuissem, butyrum antimonii pluribus enim jam occasionibus expertus sum optimo haec mihi fortiora caustica usui fuisse. Si oculi incisio facta fuisset, certe staphyloma impedivissem. Haec inter ad nos D. Hilmer quidam ex iis ophthalmiatri, qui per universum peregrinantes orbem male credulis hominibus non raro imponunt, delapsus est. Illico per domos schedae volantes distributae, quae & adventum suum nobis nuntiarent, & praeconia non modo artis suae, sed etiam liquorum, & dexteritatis suae continerent. Quanta laetitia parentes infirmae prolis accepto hoc nuntio affecti fuerint, facili negotio quisque, qui, quo animo parentes in proles suas ferantur, novit, asse-

b) Mémoires, & observations anatomiques, physiologiques, & physiques sur l'oeil, par M. Jean Janin, à Lyon 1772.

assequetur. Itaque accersitur, initur, me praesente, cum illo consilium de misera oculi conditione; interrogatus, an spes aliqua supersit, ut oculus non amitteretur, pleno ore pollicetur, & eo confidentius, quo certior erat, se ultra duos dies hic loci non commoraturum esse, restituendum indubie fore oculum puerulo, si divinis, & vel ideo carissimis liquoribus, quos allaturus est, usi fuerint. Parentes, licet dissuasisset, hunc hominem de coelo missum rati, & nullis parcen-tes sumptibus, ambabus manibus hos liquores arripiunt, & pueruli oculo applicant; verum dum secunda vice id tentarent, jam ingeminari dolores coeperunt & inflammatio de novo exorta est. Quare factum est, ut integra lagena non sine indignatione prius abjiceretur quam ego investigare hos liquores potuerim. Quantum conjicio, nihil aliud fuit in his liquoribus quam vel saccharum saturni, vel vitriolum album resolutum. De hoc bono viro, & ophthalmico Hilmer celeberrimum *Zachariam Vogel*, in suis observationibus c) (p. 332. & sequentibus) rate sensisse comperi; idem enim omnino est, qui fuit.

Interea, cum ego evacuantia puerulo adhiberem, saepe me subiit cogitatio, an non frequens hic vomitus mercurio dulci tribui possit, quamvis & idem aliis medicaminibus acceptis, quibus mercurialium nil admixtum erat, contingeret.

In hanc itaque cogitationem intentus sedulo eadem medicamina aliis aegrotis prolibus adhibui, & nunquam hunc finistram effectum observavi. Et quamquam de accurata praeparatione, qua pharmaciae nostrae medicamina conficiunt, satis certus essem, attamen, cum in praedicta medicina conficienda singularis cautela adhiberi debeat, & vel minima inadvertentia medicaminis vim immutet, ipse hanc medicinam praeparare constitui; jam fieri cum saepissime viderem, ut, quamvis sublimatum cum hydrargyro nativo fatiaretur per re-

Q q 3

peti-

c) *Anatomische, Chirurgische und Medicinische Beobachtungen und Untersuchungen von Zacharias Vogel Rostock. 1759.*

petitas sublimationes, illa pars, quae primum ascendit, rara magis & alba fiat, ac gustata vehementer urat, esse igitur acidum salis marini non satis satiatum in comperto est, cui magna vis corrosiva relicta sit, omnis enim corrosiva vis sublimati consistit in copia commemorati acidi salini. Id quod primo accidit, si in praeparatione sequens provida diligentia non observetur. Nam postquam certissimus, nos desideratam copiam mercurii sublimato apposuisse, fatisque illud fatiatum esse, tum hoc mixtum iterum in porphiro in tenuem pulverem redigi debet. Ad haec cura quoque nostra sit, ut prima illa alba & rarefacta pars a reliquo sejungatur, ubi initio sublimationis albus pulvis in superficiem assurgit, qui nihil est aliud quam mixtum ex sublimato & mercurio dulci, consequenter valde periculosum aegro, si quidquam ex hoc medicinae, quam accipit, admixtum sit. Quare, ut & omni sollicitudine & suspitione me liberarem, & securior essem, meis hanc medicinam ipse manibus confeci.

Verum ubi, licet diligenti & provida cura omnia acta fuerint, velim tamen tota praeparatio ad sequens examen revocetur. Confecta aquila alba, si certus esse cupis, nil amplius corrosivi adesse; tota massa in pulverem redigatur, cui aqua calida pro quantitate necessaria affundatur, tum fiet, ut sublimatum illico resolvatur, & mercurius dulcis solus, & purissimus remaneat. Dein aqua calida effundatur, & reliqua siccentur. Atque tali modo praeparatus mercurius dulcis absque ullo periculo ab aegroto sumi potest, & non sine fructu. Illud cave, ne aqua superfusa diutius retineatur in vase, quam necessarium sit, ut ea abluantur. Alioquin enim timendum esset, ne quid ex reliquis cum tempore resolveretur. Et quamquam omnes cogitationes meae & curae in eo totae evigilaverint, ut aegroto medelam aliquam afferrem; nullo tamen pacto vomitum, qui in dies, & vehementior, & frequentior existit, & cui consumtio etiam accessit, impedire & mitigare poteram. Ultimis duobus vitae mensibus, & frequentior, & vehe-

vehementior vomitus nocturno tempore accidit, quam diurno. Abjecta tandem omni spe venenum lacte haustum e tenero corpusculo expellendi anodyna adhibui, quibus factum est, ut vomitus aliquantum levaretur.

Cum viderem, ad vomitum consumptionem accessisse, facile cl. Viri *Mollinelli* d) auctoritas me in hanc potissimum sententiam impulit, ut existimarem ingentem & induratum tumorem, qui intestinum duodenum occluderet penitus, adesse oportere. Ex hoc enim non solum difficillimus, & tanto tempore continuans vomitus, sed etiam externa consumptio, & flavescens, qui se prodit, color facili negotio derivari potest.

Etsi vomitus & consumptio aegrotae corpusculum proles depascebant, nunquam tamen in eo vel vestigium flavescens coloris apparuit. Post mortem quoque per anatomen comperi, ventriculum, & situm naturalem, & formam retinuisse. Quamdiu proles vixerat, adhaesi magis sententiae per experimentum comprobatae praedicti cl. viri *Mollinelli*, quam aliorum, quamquam symptomata ea erant, ex quibus & alias morbi causas conjicere licuisset, quae mihi ignotae non erant. Ego tamen nullus dubitaveram, quin, quemadmodum glandulae externae, ita & meseraicae obstructae sint, id quod consumptionem non mediocriter promovet.

Dum aegrotus ad ultimos vitae dies deduceretur, vomitus cessaverat; sed ultimis tribus diebus, quibus jam proles nutrimenti quidpiam suscipere recusaverat, coepit acutioribus torqueri doloribus, & ita agi misere in omnem partem, volvi-que, quemadmodum ii solent, qui mortiferam hausere potionem. Atque hoc erat, quod concipere non poteram. In his gravissimis cruciatibus proles animam creatori suo die 15. Mensis Junii anni 1776. reddidit.

Non facile ego ullam occasionem, novi quid videnti, tanto ardore arripui atque hanc ipsam, quae mihi visa est tam nova, & insolita, ut omni facultatis medicae attentione dignam

d) Bononienfes de scient. & art. insti. atque acad. commentarii Tom. II. p. I.

gnam censeam; ante alia accipiebam cognoscere, an in hoc casu recte sententiae *Mollinelli* adhaeserim, an vero in iudicio meo aberraverim.

Sectio anatomica in praesentia ordinarii Poliatri & Chirurgi & aliorum a me instituta est, omnes avidi praestolabamur, quidnam id fuerit, quod proli ultimis praecipue diebus tam graves cruciatus attulerit. Aperto abdomine vehementer mirabar intestina extrinsecus bile conspersa, & infecta, eaque jam in gangraenam degenerare coepisse. Nos suspicabamur, vesicam bileam aliquam extraordinariam & contra ordinem & leges naturae aperturam habere debere, unde bilis in corpusculum egrederetur, & hac ratione absolute lethalem bilis extravasationem accidisse. Examinaueram mox vesicam felleam summa adhibita cautela, ne illa cultro ulla in parte laederetur, verum illam ea forma, eoque loco esse, quam naturae lex & ordo exigit, & continentem adhuc aliquam bilis portionem deprehendi. Tum progressus sum ad ductus biliferos; ductus hepaticus, cysticus, & cholidochus omni defectu caruerunt, & multo minus aperturam extraordinariam & naturae adversam habuerunt. Iecur quoque naturae legibus conformabatur. His perspectis investigaveram ventriculum; antequam cultellum apponerem, illum paululum intumuisse adverti, id quod putredini inchoatae adscripseram. Igitur manum lentissime per concavitatem costae spuriae sinistrorsum extendi, ut eum deprimerem. Vix attigeram, auditus est sibilus aliquis, qui nos omnes, ut conjici potest, attonitos reddidit. Ventriculus illico concidit. Haec apertura extraordinaria in ea accidebat parte, qua vasa brevia continentur. Stomachum excepturus inveni, plus eum, quam aequum est, accrevisse lieni; ita quidem, ut rugam formare videretur. Quamvis haec extraordinaria & parva inflexio particularem faceret concavitatem, nihil tamen intus deprehendi, nisi parumper nigri humoris, quemadmodum in reliqua parte. Hac summa cura, & maxima cautela usus sum, dum ven-

ventriculum e corpusculo tollerem, ut criminationi occurre-
rem, quae *Mediaviae* facta est, cujus celeberrimus auctor
Morgagni, e) Libro I. de morbis ventris Epist. Anatomico-
Medica, art. 14. ubi de quadam anu adfert, mentionem facit,
ad quam is die quodam stomachum attulit, quem perforatum
quidem ulcere deprehenderat, quin tamen detegeret, majo-
rem quandam effusionem in abdomine contigisse. Neque in
hac infirma prole non ulla alia nisi bilis effusio facta est, quae
vehementi contractione abdominis e vesica per duodenum &
ventriculum in corpus egressa fuit. Cum dein dextram illius
partem, quam lues adhuc non infecerat, aperirem, inveni
unciam adhuc atri humoris, qui valde fuit gelatinosus, similli-
musque illi, qui continebatur adhuc in vesica bilea, foetorem
tamen nullum exhalabat hic humor; quemadmodum & reli-
qua in hac corpusculi parte, licet summo tunc temporis ae-
stu torqueremur. Dicit *Hippocrates* in suo Aphorismo f): cu-
jus extemplo sub initium morbi nigra bilis aut vomitu, aut se-
de animadvertitur, hunc certa mors manet. Eadem, ut judi-
co, effusio nostram prolem & tam crudeliter excruciauit, &
vitae dies breviores reddidit.

Eodem die, quo mortua est, 6. horis ante finem vitae
suae per vomitum ejecerat humorem similem illi, ut ex tela
cognovi, in quam effusus est, qui in stomacho subin deprehen-
debatur. Id, quod experientia confirmatur, ad quam vir ma-
gni ingenii *Budaeus* g) in celeberrimis actis provocat, ubi di-
cit: „vesicam bileam majorem ex hoc eodem atro humore
„intumuisse, quem aegroti per vomitum ejicerent„. Postquam
jam illaesam ventriculi partem sufficienter aperuisssem, & con-
tentum nigricantem humorem effudisssem, deprehendi non mo-
do aperturam extraordinariam, & praeternaturalem, sed etiam
circa

e) De sedibus & causis morborum per anatomen indagatis. Patavii 1765.

f) Aur. Corn. Celsi de Medicina Libro octavo.

g) Ephemerides nat. cur. 1. & 2. Cent. obs. 105.

circa eandem partem basim versus tria magna ulcera, cujus superficies seu crusta non adeo indurata fuit. Hac parte luci objecta animadverti, quaedam ex his ulceribus latius se extendisse, graviusque grassata fuisse, quam reliqua; in ea praesertim parte, qua tenue foramen patet, per trium, aut quatuor linearum diametrum nil, praeter membranam communem reperiatur; nec aderat amplius tunica villosa nervea, nec muscularis; eodem modo deerant hae tres membranae duobus aliis ulceribus, quorum diameter sex prope linearum fuit.

Tertium quod non adeo increverat, carebat membrana solum villosa & nervea denudata circumjacebat. His cognitis planissime visum est, primo ulcera haec diversis orta fuisse temporibus, 2do illa hausto veneno extitisse, ex venereo scilicet lacte; 3tio perceptionem doloris ea proportione fuisse jam majorem, jam minorem, qua nempe jam major, jam minor pars tunicae nerveae denudata fuit; sub initium vero inflammationem esse exortam indubie patebat ex eo, quod ventriculus insolito modo lieni accreverit. In hoc casu, quod rarissimum, & admirandum maxime videbatur, est, quod haec adhaesio adjaceret aperturae & ulceribus. Hoc comperto fensi me vehementer errasse ad stipulando opinioni cl. *Mollinelli*, quando quidem illam circumstantiam, quam ex simili praedicti viri exemplo adesse arbitrabar, non deprehenderam. Cum vero mesenterium inquirerem, inveniebam glandulas ejus, ut arbitratus sum, fere omnes obduratas.

Hae obdurationses necessario consumptionem promoverunt, quemadmodum exiguus nutrimenti usus.

Sed ad laesum ventriculum redeamus; nullum ulcus erat gangraenosum & in sua extremitate vix induratum, si illud demas, quod praeternaturali aperturae, & extraordinariae adjacebat, attamen in illo, cui nihil praeter membranam villosam deerat, nihil horum deteximus. Obvium erat omnium oculis ventriculum lienem versus tenuiorem fuisse, quam in illo

ullo alio loco. *Valsalva* idem observavit in sectione cadaveris juvenis viri, qui saepius de ventriculi doloribus questus est, & repente exspiravit. Legatur *Epistola* 25, art. 2. immortalis *Morgagni*, ubi historia viri hujus accurate notata est. At ego in meo aegroto nec deformatum lienem, nec rubras maculas in ventriculo, quae notata sunt in viro juveni, deprehendi.

Cum e stomacho omnia ejicerem, intentus eram maxime, an non & lumbrici adessent, memor bubulci, cujus *Morgagni* *Epistola* 43. art. 22, mentionem facit; suspicabar vehementer forte & ventriculum ab his animalculis laesum esse; observaveram enim hoc jam pridem, ipsemet in sectione cadaveris cujusdam, & optimae aetatis militis, anno 1762. in magno caesareo-regio nosocomio militari Pragae in Bohemia, ubi profectoris Anatomiae munere fungebar; in illius ventriculo quinque magnos inveni lumbricos, & in ventriculi basi consumptam membranam villosam ad grossi unius latitudinem. Hic miles usque ad suum vitae finem vomebat vehementissime, ut mihi chirurgus hujus nosocomii narraverat, quin tamen unquam egredientes ex suo corpore lumbricos adverterit; verum ego in ventriculo, & in toto intestinorum canali ne vestigium quidem horum animalculorum deprehendi; & qui fieri potuisset, cum proles tantum saepe mercurii dulcis hauserit, ut ei saepius exonerationem per alvum promoveret. Quamvis *Scopoli* b) opinetur, mercurium, nisi, quemadmodum ego illum adhibui, vel alio modo praeparatum, non esse remedium specificum contra haec animalcula. Quantum a vero aberret hujus viri opinio, alia occasione demonstrare conabor; nam in eodem loco, in quo has observationes instituere licet, simul morabamur & laborabamus.

Plurimorum testimonio auctorum & scriptorum patet, multas etiam & alias causas esse posse, quibus extraordinaria haec, & praeternaturalis ventriculi apertura tribuatur. *Boerhaave*

R r 2

b) I. A. Scopoli de Hydrargyro Idriensi. Tentamen 3 pag. 93. Venetiis 1761.

haave i) observat, ventriculū ob multa vasa sanguinea, quae intus sunt, eodem modo inflammationi, quam alias quaslibet corporis partes, esse obnoxium; hinc ait. in 951. aphorismo: ut reliquae, ita quoque stomachus vera inflammatione corripī potest. Et in aphor. 955. si suppuratum abit, multa mala, nausea, vomitus, dolor succedunt, quae saepe mirabilia apparent, ignorata causa raro curantur.

Humores quidem, etsi salutare sint, magna tamen, ubi in stagnationem degenerant, incommoda adferunt, attamen indubium est, certos humores in corpore humano etiam sine stagnatione naturam veneni acerbissimi induere. Bilis hos inter principem sibi locum vindicare videtur; quae ventriculū irritare, & forsan laedere posset: de illius tamen malignitate nullum mihi fortius est exemplum, quam id, quod *Morgagni* Epistola 59. art. 18. adducit, spectans juvenem *Ridolfi*; ubi dicit, quae ut ventriculus quoque multam continebat aeruginosam bilem, cujus tactu scalpellum violaceo colore inficiebatur; idem scalpellum, eadem bile stillans in carnem unius, & alterius columbae cum leviter impressisset, sic quidem, ut bilis intra vulnus remaneret, haud multo post uterque tremens & convulsus periit: quin etiam mica panis illa admista bile a gallo gallinaceo devorata, hic quoque parem habuit exitum. Si tamen bilis ventriculū corroderet, idem omnino intestino contingere deberet.

Praeter bilem nullum est fluidum, quod malignitate sua ventriculo tantopere obesset, ac sputum hominis in ore cancrois, & venereis ulceribus infecti, si sputum continuo deglutiat. Ego *Vesaliae*, quae ad exercitum gallicum inferioris Rheni pertinet, anno 1758. commorabar in nosocomio venerea lue infectorum, ubi interdum 400. facile, & etiam 500. curabantur. Hic mihi optima saepe occasio oblata est, qua & usus sum, singulares observationes instituendi.

Inter

i) G. L. B. van Svieten, Commentaria in Hermanni Boerhaave aphorismos de cognoscendis & curandis morbis, T. 3, p. 141.

Inter alios duo erant, qui in ore corrosiva ulcera habebant; hi si sputum deglutiverunt, semper acerbissimos dolores senserunt, ita, ut vomere inciperent. Haec symptomata non in his tantum, sed & alio tempore in aliis observavi. Atque hinc fieri existimo, cur ii, qui hac lue infecti sunt, plerumque hac maligna perceptione, licet ad eam non advertant, adacti venenatum suum sputum ejeciant. Quid obstat, quo minus judicari possit, illam rusticanam & pauperem mulierculam, cujus meminit Ill. *Morgagni* Epistola 29. art. 20. sputum ejusmodi noxium deglutivisse, quando quidem diligentissimus vir, ventriculum ejus, & oesophagum corrosum deprehenderat, quin ullum, vel minimum veneni vestigium in ventriculo detexisset, quod tamen detegi debuisset, cum & consumptio recens & ventriculus femiplenus fuerit.

Hae solum causae verae, propriae & internae esse mihi videntur, quae laedere ventriculum possent. Quae praeterea super veneno contagioso dici possunt, huc non pertinent. Interea pauca magni momenti opera, quae de laeso ex causis internis ventriculo agerent, existant. Aspiciantur acta clarissimarum societatum, *k) Foresti, l) Liceti, m) Weckeri, n) Halleri o)*. At lac nutricis lue venerea infectae adeo esse contagiosum, ut in primis viis corrosiva & lethalia ulcera producat, non memini me in his operibus animadversa legisse, quemadmodum adnotatum deprehendi luem veneream per secundas vias vel innocenti proli a meretricibus communicatam fuisse.

Atque ut hoc in casu nostro de puerulo suspicarer, id me maxime impulit, quod primis suae vitae mensibus vehementissime

R r 3

tissime

k) *Ephem. nat. Cur. Mem. del' acad. des scienc. 1716. p. 183. & 312. & Philos. Trans. 1750. n. 495. & 406-371.*

l) *Obs. 33. de ventriculi ulcere.*

m) *De his, qui diu vivunt sine alimento.*

n) *Dissert. de virgine ventriculum &c. 1735.*

o) *Element. Phys. T. V. p. 171.*

tissime saepe vomeret. In lumbricos causam mali conjicere non ausus sum, siquidem ii tam brevi tempore generari non poterant, & ulterior experientia me docuit, aegrotum semper iis caruisse. Id ut insigniori inflammationi adscriberem, non mihi probabile visum est, quando quidem tenellus puerulus stante tali inflammatione tam diu vivere non potuisset.

Et si ventriculus solito plus lienem versus porrectus fuerit, non tamen in eo loco ubi ulcera protuberabant contiguus erat. Interea non negavero, corrosivum & venereum humorem lactis sub initium exiguam inflammationem eamque localem excitasse, atque hinc ulcus exstitisse; verum tam exiguam cum illa, quae ex stagnatione sanguinis in vasis capillaribus ortum duxit, comparari non debere arbitror. Memini quidem superius, quod bilis vim corrosivam acquirere possit, hic tamen loci de ea hoc demonstrari nequit, quoniam intestinum quoque duodenum ulceribus infectum esse debuisset. Etiam succus pancreaticus fieri potest corrosivus, uti ego aperiens cadaver anus expertus sum, dum in amphitheatro anatomico genitales partes exponerem: pancreas hujus vetulae erat admodum magnum, & durum, pars illius erat cancrofa, in qua ubi scalpello incisionem feci, id statim violaceo imbutum est colore, quod mihi non vanum argumentum visum est, acerrimum salem alcali adesse. Attamen communem ductum sanum & non obstructum inveni.

Iam quaeri ex me possit, cur venereum lac non prius os, ejusque partes quam ventriculum infecerit? fateor, hoc contingere potuisse, & interdum etiam contigit, ut in ore ulcera exstiterint, quae tamen non adeo magni momenti indicia habuerunt, & quae aphthis similia erant, proindeque culpa lacti tribuebatur. Cur autem venenatum lac vim corrosivam in ventriculo exfereret, non adeo mihi difficile demonstratu videtur. Venereum lac non raro abhinc multis annis in corpore circumfertur, quin vim suam malignam exferat; ratio hujus est, quod sufficiens adhuc vehiculum habeat, quo fit,
ut

ut acrimonia impediatur, ne firmas & compactas magis partes aggrediatur. Annon experientia quotidiana docemur, crassitudinem & pinguedinem corporis esse praeservativum contra hujusmodi vim? jam vero proles, quae fugit, lac brevissimo tempore in ore & fauce retinet, unde fit, ut lac prius in ventriculum defluat, quam se resolvere, & venenum se a suis implicitis crassis partibus expedire possit.

At vero in ventriculo receptum lac & plus temporis nanciscitur se resolvendi, simul innumerae aliae adfunt causae, quibus partes substantiales separantur: deestne forte nobis quotidiana item experientia? an non hac didicimus, cibos quoque recentissimos, quibus vescebamur, post longius quoddam tempus rancidos fuisse factos?

Dum de ventriculo parvuli superius agerem, commemoravi, in ea parte, cui solito plus adhaerebat, parvam inflexionem formasse, eamque singularem. An non in hac parte lac, quod sugeret puerulus, aliquo tempore consistere potuisset, usque dum venenum dissolveretur, aptumque redderetur, ventriculi tunicae arrodendae? Hinc mihi verisimile videtur, alterna semper exorta fuisse ulcera, quorum igitur primum fuisse id, quod aperturam habebat, est existimandum, atque haec apertura extremis primo diebus existit.

Dubium praeterea non est, quin aegroti dolores eo fuerint auctiores, quanto pluris tunicae nerveae patierit. Quam acriter infans lue venerea fuerit infectus, exinde colligi potest. Vix ac nutricem recentem nactus est, elapsis duobus mensibus, ac ejus lacte vescebatur, omnes contagionis casus cognosci poterant. Mammis, quibus puer lac sugebat, deformabant venerea ulcera, & ea quidem copiosa, quibus infelix mulier praesentissimo periculo perdendi papillas exposita erat. Post prolis obitum legitime erat a lue venerea curanda. Postquam totam corporis inferiorem partem examinassem, nihilque invenissem, quod legibus ordinique naturae adversaretur, aggressus sum examinare cor pueruli. Quo
aperto

aperto deprehendi ambos lobos cum tenuibus fibris, quae a communi tegmine pulmonum protendebantur, & porrecti pleurae adhaerebant; caeterum hinc inde vehementer erant indurati, quamquam puerulus, dum viveret nunquam gravem respirationem duxerit. Praeterea nihil in corpore occurrit, quod ordini aut naturae legibus adversaretur. Caput per anatomen examinare non mihi integrum fuit, non dubito, quin si haec mihi potestas facta fuisset, in superiore saltem faucis parte plurima deprehendissem ulcera, forte & sinus frontales iis non caruissent, cum, ut dictum est, puerulus ad finem usque vitae suae veram ozaenam habuerit.

Cum noster hic casus, quem exposui, non satis notus sit, & quandam novitatis speciem prae se ferre videatur, cum res prope inaudita sit, ventriculum prolis ab hausto venereo lacte laesum fuisse, quid vetat, quin hanc ventriculi laesionem corrosivo sputo adscribamus, quanquam similes casus proferre non possimus? At quam parum diligenter adhuc de venereis morbis tractetur, & inquiratur, docet *Morgagni*, ex cuius divino opere superius laudato coronidis loco sequens exemplum adduco in rem forte meam aptissimum. Praefatus auctor L. V. Epistola Anatomico-Medica 65. sic habet:

Ad plerosque attinet ventris morbos, art. 3. Vir annos natus 44. cum a patria abesset, in montosis & incultis locis multa adversus levissimam gonorrhoeam virulentam ex argento vivo remedia sumpsit, qualia habere potuit, perperam fortasse, & praeparata, & servata. Quibus dum uteretur, ventriculus non modo irritabatur, verum etiam vomere cogebatur. Ab eo tempore, quaecunq; comederet, aut biberet, coepit fere omnia rejicere, ni rejiceret, ventriculi angore, quo semper propemodum, sed leviter afficiebatur, multo magis torqueri, & singultu quoque, & postquam rejecerat, si nova sumeret alimenta, haec saepius retinere. Multam eamque crassam & pravi saporis exspuebat salivam.

Pigra

„Pigra alvus, lacte injecto nihil, nisi duros excrementorum
 „globulos reddebat. Et quamvis pulsus necdum quidquam
 „haberent, quod ab naturae modo recederet; macies tamen
 „non erat levis. Plura, & varia aduersus hunc in usum tra-
 „cta sunt auxilia, sed incassum omnia, ut denique homini mo-
 „riendum fuerit. Ventriculus pylorum angustum habuit, &
 „praedurum, & prope ulcusculum, in reliqua autem interiore
 „facie multas quasi glandulas passim disiectas.

Hæc si historia non est integre analogica meae, habet tamen, quo similis ei esse videtur. Primo vir, cujus *Morgagni* meminit, non potuit esse in summo gradu venereus? Id unum doleo, quod illius & partes genitales, & fauces non fuerint inspectae, hoc si factum fuisset, probabilius in fauce ulcera quaedam maligna deprehensa fuissent, quae salivae tam terribilem foetorem tribuebant. Quid? non eadem venenata saliva id efficere potuit, quod in nostro puerulo lac effecit? saltem quod minimum est, eodem modo vomebat, & stomachus iisdem erat infectus ulceribus. Etiam obstructio mei aegroti erat creberrima, sicut ea viri superius commemorati; uterque aegrotus pariter laborabat consumptione. Ego quidem omnia haec conjectura ita fieri arbitror, nec quo probem, habeo, illustrabitur autem haec materia obscura si diligenti attentione & frequentius cadavera ejusmodi venereorum per anatomen examinanda fuerint. Ut colligo, videtur *Morgagni* culpam male praeparatis, & forte pejus conservatis mercurialibus attribuere, quae huic lethalem morbum attulerunt. Miror ego tantum virum, qui summam semper attentionem & diligentiam in cadaveribus investigandis adhibuerat, glandulas mesaraicas intactas fuisse; dicit quidem: in reliqua autem interiore facie multas quasi glandulas fuisse induratas; quod si etiam ulcera remediis corrosivis adscriberentur, iis tamen non indurationem tribuero, vel saltem hujus effectus causa nos latet.

Labaco Onoldum missa d. 15. Martii 1777.

Nov. Act. Phys. Med. Tom. VI.

S s

OB-

OBSERVATIO LXV.

Dn. D. CHRISTOPHORI GOTTLIEB BONZ

De

Causis quibusdam morborum, mortisque non ita praevisis sectione in tribus cadaveribus detectis.

Improvidus juvenis viginti annorum terram arans ab equo calcitrante tempore matutino in medio abdomine feritur. Humi prostratus doloribus illico affligitur acerbissimis, surgens autem, domumque non procul distitam redux lecto se commisit. Ad cruciatus abdominis mitigandos & inflammationem intestinorum praecavendam vena secatur ter. Clysteres aliquot quoque infunduntur: quorum autem ulterior injectio ob dolorem in intestino recto inde excitatum intermissa fuit. Exterius, ubi cutis nullo modo laesa, saltem levissime inflammata erat, applicabantur facculi, speciebus sic dictis cephalicis pleni, vinoque calente intincti. Inflammatio externa mox disparuit; dolores vero intestinorum cessare recusabant, jungebantur vomitus, & altero die sub vesperam aeger moritur.

Abdomen post mortem intumuit sine ulla fugillationis, livoris, aliusque laesionis nota, illoque aperto prorumpabant flatus copiosi, fluidumque flavedine tinctum pessime haud olens octo decemve librarum pondo. Intestina neque faecibus, neque flatibus multum referta erant; colon autem apparuit gangraena affectum, & hinc inde in jejunio, ileo tractus offendebantur summe inflammati, rectum spectabatur totum inflammatum, hinc infusio clysterum dolorifica fuit. Curatius tandem in fontem effusi liquoris inquirenti exhibet se in regione hypogastrica portio intestini ilei, inflictu unguulae equinae, solea ferrea munitae penitus usque ad mesenterium disrupta, cujus extremitates ad aliquot unciarum latitudinem sphacelo erant corruptae. Patuit hinc juscula, aquam, caeteraque liquida, quae aeger sitibundus ingurgita-

vit per aperturam intestini effluxisse, cavumque abdominis replevisse. Scybala intestino egressa non reperi. Omentum putridum, hepar & lienem in statu naturali, ventriculum potentis refertum deprehendi.

Conferatur omnino memorabilis casus a cl. ALBRECHTO in horum Actorum Vol. X. p. VIII. seqq. descriptus, ubi & celeb. WEFFERI observationes huc spectantes citatas invenies.

II. Cachecticus juvenis XVIII. annorum tussi laborabat chronica variis medicamentis diu incassum impugnata. Tandem in latere dextro palmum a spina dorsi & scapula distans enascitur tumor, quo aperto pus effluit copiosum. Adhibentur injectiones vulnerariae; puris effluxio ex abscessu, cujus tractus sinuosi usque ad dorsualem spinam tendunt, continuat, rejiciuntur subinde sputa purulenta; gibbosus aeger fit, & accedente febre hectica, anno, a formato apostemate, elapso diem supremum obiit.

Suspiscabar pus ex suppuratis pulmonibus in thoracis cavum defluxisse, exitumque per abscessum externum sibi parasse, qualia exempla recensent recentissime III. HAEN a) & Clariss. GESNER b). Verum sub sectione pulmones deprehendebantur sanissimi, reliquaque viscera integerrima. Mediae dorsi vertebrae erant cariosae, modico pure in pectoris cavitate, in quam abscessus externus ultimis saltem vitae diebus hiasse videtur, perfusae. Sputa purulenta a resorpto in venas bibulas pure deduco, uti haud ita pridem sputa biliosa in febre cholericam a bile ad pulmones delata observavi.

III. Vir XL. annorum post gonorrhoeam ab empirico procul dubio adstringentibus suppressam sensim sensimque imas dorsi vertebrae protuberantes persentit, paulo post spina dorsi coepit incurvari, costis utriusque lateris dextrorsum vergentibus. Quae spinae dorsi affectio non potuit non in deterius labi, dum vir, olim robustus plaustrum segmentis ligneis oneratum subiecto dorso levare nititur. Iungitur pedum im-

a) Rat. medendi T. V. p. 195.

b) Sammlungen von Beobachtungen aus der Arzneigelahrtheit, 2. Band. Seite 31.

becillitas a pressione medullae spinalis, hinc ingressus difficilis; flatulentus aeger evadit; tota regio hypogastrica mirum in modum induratur, mollior autem redditur aegro supino jacente: cujus rei rationem in mesenterio haud parvis scirrhis tumoribus obsesso posui. Liquor mercurialis Plenckii per tres septimanas propinatur, balneis praemissis, junctisque variis ex arte chirurgica petitis praesidiis, sed incassum. Tandem post anni intervallum superveniens hydrops ascites debili ac emaciato aegro vitam eripuit.

In cadaveris sectione reperiebantur sequentia: nimirum in abdomine serum extravasatum ponderis aliquot librarum; in hepatis caeteroquin non male constituti parte concava hydatis feri libram continens; lien solito major, & a figura ordinaria abludens; mesenterium vitii expers; imae vertebrae dorsi extrorsum motae; colon, & ex parte ileon, nec non jejunum valde flatibus distenta. Cum vertebrae denique lumborum omnes introrsum flexae fuerint, abdominis cavum inde redditum est justo angustius; hinc in nimis arcto spatio contenta intestina flatibus turgida in statu aegroti erecto duritiem illam in ventre extrinsecus perceptam produxerunt. Mollius autem reddebatur abdomen resupinato aegro, ubi intestinis sursum recedentibus majus paratum fuit spatium. In thoracis visceribus nil vidi, quod notatu dignum esset.

Esslinga Onoldum

missa die 21. Martii 1777.

OBSERVATIO LXVI.

Dn. D. LAVRENTII MONTIN

De

Lepidio Bidentato.

Quanta incrementa novissimis temporibus ceperit scientia botanica, nemini latere potest, nisi qui ignoraverit, quot

quot antea incognitas plantas detexerit *Banks & Solander* in Promontorio Cap Horn dicto, infulisque adiacentibus; immo in Otaheite, nova Zelandia & nova Hollandia, *Mutis* in Mexico, *Commercon* in Madagascar & alibi, *Koenig* in Malabaria, *Thunberg & Sparmann* in Capite bonae spei, nec non *Forsteri* utrique cum *Sparmanno* in infulis maris pacifici. Ope horum peregrinatorum maximae Florae gazae inventae sunt, cujus, ut reliqua taceam, luculentissimum praebet testimonium vel sola Flora Capensis, sedula *Thunbergii* nostratis industria plus triginta generibus & prope nongentis speciebus aucta, sed etiam plantae e remotissimis terris adlatae, vigent fructumque in nostris regionibus ferunt. Inter illas, quae ex seminibus a Doctore *Sparmanno* Sueco in infulis oceani meridionalis collectis, & e Capite bonae spei ad me missis, exortae sunt, herba est, autumnò praeteriti anni, immo per totam hyemem in olla, sub modico caloris gradu, florens & femina] perficiens, cujus descriptionem & figuram heic subiungo.

Radix annua, vel forte biennis, fibrosa. Caulis herbaceus, erectus, teres, foliaceus, laevis, glaber, notatus punctis minutissimis, albescentibus, densis, ornatis pilis brevissimis, simplex, dichotomus, fere fastigiatus, pedalis. Ramis alternis paulo divaricatis, laxis, cauli similibus.

Folia caulina, digitalia, alterna, remota, horizontalia, saepe dependentia, sessilia, lanceolata, sensim adtenuata ad basin, prope apicem utrinque dente vel serratura unica, rarissime altera in medio notata, praeterea integerrima, obtuso cum acumine, utraque pagina pube minutissima, & fere inconspicua tecta, glabra, nitida, praesertim superne, subnervosa, latiori parte plana, angustiori concava, carinata. Ramea dimidio minima omnino integerrima, praeterea caulinis similia.

Stipulae nullae.

Flores terminales, racemosi, racemis erectis nudis: pedicellis duas lineas longis, teretibus, asperis pilis parvis canescentibus, apice crassioribus.

Calix: Perianthium tetraphyllum, erectum, apice connivens dimidiae lineae longitudine: foliis lanceolatis, concavis, margine membranacea alba cinctis, acutis, intus coloratis albis, extus in medio viridibus, villosis.

Corolla tetrapetala, calice parum longior, cruciformis, alba: petalis obovatis integerrimis, concaviusculis, desinentibus in ungues paulo angustiores, longos, superne in medio canaliculatos.

Stamina: filamenta quatuor, interdum tria vel tantummodo duo, receptaculo inserta, foliis calicinis incumbentia, illis longitudine aequalia, subulata alba, nitida. Ubi duo solum filamenta, desunt quae margini germinis opposita essent. *Antherae* ovatae, flavae, supra trifurcatae, in medio adfixae apici filamentorum.

Pistillum germen superum, longitudine staminum, ovatum, compressum, emarginatum, in medio utriusque lateris sulco longitudinali exaratum, ad basin supra insertionem petalorum glandulis quatuor melliferis, minutis, viridibus instructum. *Stilus* brevissimus, summitates emarginaturae germinis superans, cylindricus, pallide viridis. *Stigma* albescens, truncatum, coronatum glandulis minutissimis, cylindricis, humidum fecernentibus.

Pericarpium: filicula compressa, ovata, emarginata, stilo in emarginatura huic longitudine aequali persistente, bilocularis, dissepimento transverso, lanceolato, albo pellucido, margine elevato triplo crassiore, valvulis cymbiformibus, extus venosis.

Semen unicum in quolibet loculamento, dissepimento prope apicem adfixum, ovatum, compressum, longitudinaliter bifurcatum, glabrum, brunneum, margine angustissimo, fere membranaceo cinctum.

Licet

Licet in nova hac specie non ultra quatuor stamina inveniuntur, filicula praeterea sit manifeste ovata non cordata, disperma minime poly sperma; in caeteris tamen omnibus ex aëre convenit cum genere lepidii, ideoque illuc referri debet, cujus differentia specifica erit :

Lepidium bidentatum foliis subtetrandiis, foliis caulinis lanceolatis, ad apicem utrinque dentatis, filiculis dispermis. Habitat in maritimis insularum maris pacifici. Usus: ut anti scorbuticum loco acetariorum a D.D. *Sparmanno & Forsteris* & nautis Anglis comedebatur.

Tabulae V. a. Fig. 1. sistit plantam magnitudine naturali. Fig. 2. florem, & Fig. 3. filiculam magnitudine multoties auctam.

OBSERVATIO LXVII.

Dn. PETRI OSBECK

De

Larva & Phalaena Boleti.

Larva alba laevis, capite & punctis plurimis nigris. Quatuor puncta dorsi nigra unicujusque articuli, fere in quadratum posita, & tria puncta nigra laterum ad pedes, in unoquoque articulo, in triangulum posita; primo & secundo articulo ad caput, ut & proximo caudae exceptis, quorum puncta lineas transversales formant. Caput & pars articuli proximi nigra. Pedum primorum tria paria fusca; posteriorum quatuor paria alba breviora. Habitat in boleto fagi, edit corticem lignumque fagi, arbore adhuc viva, hieme, vere & fere per totum annum has larvas observavi. Exit autumno per boletum, in quo pupam formavit tempore verno, mense Maii. Exeuntem vidi phalaenam mense Augusti jam depictam Tab. V. b. Fig. 1. 2.

Pha-

Phalaena Boleti (Tinea) fusca, linea communi dorsali lata subbidentata fasciaque postica albida, pedibus posticis lanatis.

Magnitudo Phryganeae grandis.

Corpus albidum longitudine fere dimidii alae.

Caput albidum fusco contaminatum.

Antennae filiformes fuscae, albo variegatae, longitudine dimidii corporis.

Oculi nigri.

Palparum interior articulus barbatus, exterior laevis tenuis acutus.

Thorax colore capitis.

Pedes albi, anteriores laeves, posteriores lanati, spinosi.

Alae glabrae deflexae, corpore multo longiores.

Primariae supra fuscae albo contaminatae linea lata communi alarum dorsali fasciaque ad apicem alae albida fusco irrorata. Maculae fuscae apicis alae septem. Subtus subfuscae.

Inferiores fusco albidae.

OBSERVATIO LXVIII.

Dn. D. CAROLI PETRI THVNBERG

sistens

Crassulae Generis XXVIII. Novas Species in Capite bonae spei detectas & descriptas.

Agmen ducunt *Foliis petiolatis*

1. *Cordata*: foliis cordatis; floribus solitariis.
2. *Spatulata*: foliis cordatis; corymbo decomposito.
Sequuntur *Foliis sessilibus connatis*.
α. *Scapo subnudo*.
3. *Tecta*: foliis ovatis, obtusis, laminuloso-cinereis, floribus aggregatis.

4. *Hemispærica*: foliis orbiculatis, ciliatis; thyrso composito.
5. *Montana*: foliis ovatis, acutis, ciliatis; floribus capitatis.
6. *Barbata*: foliis orbiculatis, barbatis; floribus verticillatis.
7. *Cotyledonis*: foliis oblongis, tomentosiss, ciliatis; floribus corymbosis.
8. *Tomentosa*: foliis sub lanceolatis, villosis, ciliatis; floribus verticillatis.
9. *Cephalophora*: foliis linearibus, obtusis; capitulis pedunculatis.
10. *Spicata*: foliis lineari-fubulatis; obtusis; floribus verticillatis.

β. Caule foliis imbricatis tecto.

11. *Deltoidæa*: foliis deltoidibus acutis; floribus corymbosis.
12. *Corallina*: foliis deltoidibus, obtusis; floribus umbellatis.
13. *Vestita*: foliis deltoidibus, obtusis; floribus capitatis.
14. *Columnaris*: foliis orbiculatis; floribus capitatis.
15. *Pyramidalis*: foliis ovatis, quadrifariis, obtusis, integris; capitulis sessilibus.
16. *Alpestris*: foliis ovatis, acutis, quadrifariis, integris; capitulis pedunculatis.
17. *Turrita*: foliis ovato-oblongis, acutis, quadrifariis, ciliatis.
18. *Rupestris*: foliis ovatis, integris, glabris; corymbo decomposito.
19. *Argentea*: foliis ovatis, integris, argenteis; corymbo decomposito.

γ. Caule foliis sparsis remotioribus.

a. foliis planis.

20. *Retroflexa*: foliis oblongis; caule simplici; floribus cymosis.
21. *Perforata*: foliis perforatis, ovatis, ciliatis; caule erecto.
22. *Thyrsoflora*: foliis ovatis, acutis, ciliatis; thyrso spicato.

23. *Capitella*: foliis oblongis, acutis, ciliatis; floribus verticillatis.

24. *Crenulata*: foliis lanceolatis, obtusis, crenatis, corymbo composito.

b. *Foliis teretibus vel triquetris.*

25. *Pubescens*: foliis ovato-triquetris, villosis integris.

26. *Mollis*: foliis triquetro-subulatis, integris, mollibus.

27. *Ramosa*: foliis tereti-subulatis, integris; caule erecto, fruticoso.

28. *Ascendens*: foliis triquetro-subulatis, integris; caule decumbente.

Observatio: Crassulae omnes habent folia opposita.

1. *Crassula cordata*: foliis petiolatis, cordatis, floribus solitariis.

Crescit prope Swartkopps Zoutpan, in silvula.

Floret Novembri, Decembri.

Radix annua.

Caules herbacei, debiles, sensim tenuiores, inferne foliosi, superne ramosi, carnosii, teretes, incarnati, erectiusculi, palmares.

Rami in caulis supremo oppositi, capillares, patenti-erecti, glabri.

Folia caulina fastigiatiim opposita, petiolata, cordata, rotunda, integra, reflexo-patentia, crassa, carnosia, viridia, margine punctisque rufis, frequentia unguicularia; *ramea* similia, sed multoties minora & tenuiora, viridia circulo punctorum intra marginem.

Petioli semiunguiculares.

Flores terminales, solitarii, pedunculati.

Pedunculi capillares lineam longi.

2. *Crassula spatulata*, foliis petiolatis, spatulatis, crenatis; corymbo decomposito, trichotomo.

Crescit in silvula juxta exitum Zeekorivier.

Floret Ianuario.

Radix perennans.

Caulis herbaceus, tetragonus, laxis, procumbens, glaber, ramosus, spithameus vel ultra.

Rami alterni, simplices, fastigiati, diffusi, cauli similes.

Folia opposita, petiolata, cordato-spatulata, subcucullata, obtusa, patentia, crenata, glabra, internodiis breviora, subunguicularia.

Petoli sensim dilatati, subreflexi, foliis breviores.

Flores corymbosi.

Corymbus supradecompositus, trichotomus.

Pedunculi & pedicelli divaricati, glabri.

Braëta sub singulo pedicello subulata, brevissima.

3. *Crassula tecta*, foliis connatis, ovatis, obtusis, laminuloso-cinereis; scapo nudo; floribus sessilibus.

Crescit in Carro, trans Hartequas Kloof.

Floret Decembri.

Caulis subnullus.

Folia subradicalia, opposita, connata, frequentissima, imbricata, ovata, obtusa, subtus convexa, supra concava, crassocarnosa, pulvere cinereo (instar squamarum Lepidopterorum) tecta, basi nuda, cartilagineo-ciliato-unguicularia; superiora minora.

Scapus erectus, filiformis, pollicaris.

Flores in capitulum collecti, plures, sessiles, minuti.

4. *Crassula hemisphaerica*, foliis connatis, subrotundis, ciliatis, hemisphaerice imbricatis; caule nudo, thyrsifloro.

Crescit in montibus Roggefeld, in Carro juxta Olyfants rivier orientalem, & prope ejusdem rivuli thermas.

Floret Decembri.

Radix fibrosa annua.

Folia radicalia, plurima, alternatim opposita, connata, subrotunda, mollia, cartilagineo-ciliata, hemisphaerice imbricata, deorsum, carnosa, tenuia, pollicaria, superioribus sensim minoribus, pallida, rufo-punctata.

Scapus e centro foliorum, simplex, carnosus, aphyllus, albidus, palmaris.

Flores spicato-paniculati.

Thyrſus compositus.

5. *Crassula montana*, foliis connatis, ovatis, acutis, ciliatis, caule subnudo; floribus capitato-aggregatis.

Crescit in summo monte Bockland.

Floret Octobri, Novembri.

Folia radicalia connata, ovata, acuta, concava, tenuia, ciliata, frequentissima, patula, glabra, vix femiunguicularia, viridi purpurascens; caulina trium circiter parium, consimilia, sed minora remota.

Caulis filiformis, erectus, digitalis, purpurascens.

Flores capitati, sessiles.

Capitula plerumque solitaria, raro duo lateralia simul.

6. *Crassula barbata*, foliis connatis, orbiculatis, barbatis, hemisphaerice imbricatis; caule subnudo; floribus verticillatis.

Crescit in rupibus montium Hantum prope villam Grootrivier, in Roggefeld.

Floret Octobri, Novembri.

Radix fibrosa, biennis.

Folia radicalia plurima, aggregata, hemisphaerice imbricata, connata, suborbiculata, tenuia, glabra, margine fasciculatopilosa, subpollicaria; caulina duorum parium, consimilia, sed longe minora remota.

Caulis subangulatus, erectus, glaber, spithameus, crassitie fere calami.

Flores verticillati.

7. *Crassula Cotyledonis*, foliis connatis, oblongis, tomentosis, ciliatis; caule subnudo; floribus corymbosis aggregatis.

Crescit prope Swartkopps Zoutpan in silva.

Floret Decembri.

Caulis simplex, erectus, herbaceus, subtetragonus, aphyllus, tomentosus, crassitie pennae, pedalis.

Folia radicalia, plura fastigiatis opposita, confertissima, connata, ovalia, obtusa, carnosa, supra plana, subtus convexa, integra, tenuissime ciliata, subtomentoso-mollia, pollicem lata, digitalia, erecta; *caulina* trium parium minora.

Bractee in pedunculis fastigiatis oppositae, connato-vaginantibus, ovatae, obtusae, appressae, lineam longae, tomentosae.

Flores albi, corymbosi, pedicellati.

Pedunculi trichotomi.

Corymbus decompositus.

8. *Crassula tomentosa*, foliis connatis, lanceolatis, villosis, ciliatis; caule subnudo; floribus verticillatis.

Crescit in Hantum.

Floret Octobri, Novembri.

Folia radicalia oblongo-lanceolata, obtusiuscula, connata, hirsuta, ciliata, imbricata, pollicaria; *caulina* trium parium, minora.

Caulis angulatus, erectus, villosus, pedalis.

Flores verticillati.

9. *Crassula cephalophora*, foliis connatis, lineari-oblongis, obtusis, integris, capitulis lateralibus, pedunculatis.

Folia radicalia connata, linearia, obtusa, erecta, subtomentosa, digitalia; *caulina* nulla.

Caulis teres, erectus, subtomentosus, spithameus.

Flores capitati.

Capitula opposita, pedunculata, magnitudine pisii.

10. *Crassula spicata* foliis connatis, lineari-subulatis; scapo subnudo; floribus verticillatis.

Crescit in Carro.

Floret Decembri, Ianuario.

Folia radicalia fastigiatis opposita, connata, lineari-subulata, erecta, supra concava, subtus convexa, glabra, digitalia, confertissima; *caulina* opposita, minora.

Caulis teres, herbaceus, erectus, glaber, spithameus.

Flores verticillati.

Verticilli approximati, sessiles, multiflori.

11. *Crassula deltoidea*, foliis connatis deltoideis; caule tecto; floribus corymbosis.

Hottentottis: Kata Kifo.

Crescit in Carro prope Olyfantsrivier, Hantum.

Floret Decembri.

Caulis herbaceus, carnosus, teres, erectus, semidigitalis, inferne nudus, superne foliosus, ramosus.

Folia alternatim opposita, connata, deltoidea, terminalia, imbricata, apice patula, integra, pulverulento-glaucula, semi-unguicularia.

Flores terminales, corymbosi.

Corymbus compositus subfastigiatus.

12. *Crassula corallina* foliis connatis, deltoideis, obtusis, caule tecto; floribus umbellatis.

Crescit in campis siccis Hantum inter Daunis & Roggefelsberg.

Floret Novembri.

Radix fusiformis, fibrosa, perennis.

Caules radicales, plures, filiformes, dichotome-ramosi, erecti, pollicares.

Rami alterni, erecti, ramulosi, fastigiati.

Folia in ramis & ramulis fastigiatis opposita, sessilia, distincta, suborbiculata, carnosula, apice incrassata, integra, basi viridia, apice pulverulento, alba, punctis virentibus impressis quadrifariam exstantia, frequentia, internodiis longiora, lineam longa.

Flores ex apicibus ramulorum, plurimi, terminales, erecti, pedunculati.

Pedunculi filiformes, glabri, uniflori, foliis vix longiores.

Planta corallinam marinam refert, sed major.

13. *Crassula vestita*, foliis connatis, deltoidibus, obtusis; caule tecto; floribus terminalibus capitatis.

Crescit in Onderste Roggefeld locis lapidosis siccissimis.

Floret Novembri, Decembri.

Radix fusiformis, fibrosa, repens, perennis.

Caulis erectiusculus, ramosus, palmaris, basi nudus.

Rami & ramuli alternatim sparsi, foliis tecti, pollicares.

Folia alternatim opposita, connato-perfoliata, deltoidea seu ovata, subtus valde gibba, obtusiuscula, integerrima; superiora frequentissima, pulverulento-alba, punctis minutis viridibus; inferiora emarcida; quadrifariam imbricata.

Flores in ramis terminales, aggregati, sessiles, flavi.

Capitulum florum caule cum foliis vix grandius.

14. *Crassula columnaris*, foliis connatis, orbiculatis, ciliatis, hemisphaerice imbricatis, caule erecto; floribus capitatis.

Euphorbium aphyllum, rotundum, squamis crassis, imbricatis, florum coma multiplici. *Burm. Dec. Afr. p. 19. Tab. XI.*

fig. 2.

Crescit in Onderste Roggefeld in Bockland.

Radix fibrosa.

Caulis teres, glaber, pollicaris, totus foliis tectus.

Folia connata, orbiculata, glabra, ciliata, haemisphaerice imbricata, unguicularia.

Flores terminales, capitati, copiosissimi, albi.

Capitulum hemisphaericum.

15. *Crassula pyramidalis*, foliis connatis, quadrifariam imbricatis, ovatis, obtusis integris; capitulis sessilibus. *Tab. V. b. fig. 3.*

Crescit juxta Olyfantsrivier orientalem prope thermas.

Floret Octobri.

Radix perennis.

Caulis flexuoso-erectus, ramosus, totus foliis tectus, palmaris.

Rami alterni.

Folia connata, quadrifariam imbricata, ovata, obtusa, integra, marginata, lineam longa, glabra.

Flores in ramis terminales, capitati.

Capitula solitaria, sessilia, pifo majora, globosa.

Similis *Crassulae muscofae*; sed differt

a) Caule crassiori.

β) Floribus capitatis.

16. *Crassula alpestris*, foliis connatis, ovatis, acutis, integris, quadrifariam imbricatis, capitulis pedunculatis. Tab. V. b. fig. 4.

Crescit in rupibus koude Bockefeld, Boeckland, Roggefefeld. Floret Octobri.

Radix fibrosa.

Caulis teres, glaber, erectus, inferne ramosus, ante florescentiam totus foliis tectus, dein excrefcens, palmaris, purpurascens.

Rami radicales, unus vel duo, breves.

Folia connata, ovata, acuminata, concava, integra, imbricata, unguicularia, viridi purpurascencia.

Flores terminales, capitati.

Capitula plura, pedunculata, pifo majora.

Pedunculi femiunguiculares, purpurascences.

Valde similis *Crassulae montanae*, differt autem

a) Foliis magis acuminatis, nec ciliatis.

β) Caule crassiore, foliis tecto.

γ) Capitulis & floribus majoribus.

17. *Crassula turrita*, foliis connatis, quadrifariam imbricatis, ovato-oblongis, acutis, ciliatis.

Crescit in Carro prope Olyfantsrivier.

Radix fibrosa, annua.

Caulis herbaceus, debilis, erectus, teres, articulatus, foliis tectus, glaber, palmaris.

Rami, si ulli, axillares, brevissimi.

Folia alternatim opposita, connata, quadrifariam imbricata, carnosa, cartilagineo-ciliata, crassa, acuta, glabra, rubra; inferiora oblonga, supra concava, subtus convexa, pollicaria; superiora ovata, supra plana, subtus convexa, semiunguicularia; suprema sensim minora & magis approximata.

Flores nunquam vidi.

18. *Crassula rupestris*, foliis connatis, ovatis, integris, glabris; caule tecto; corymbo supradecomposito.

Crescit in rupibus, Onderste, Roggefelf, fronte montis Bockland, montibus Hexrivier.

Floret Octobri, Novembri, Decembri.

Radix perennis, fibrosa, ramosa.

Caulis teres ramosus, erectus, palmaris & ultra.

Folia alternatim opposita, connata, ovata, acuta, integerrima, glabra, supra plano-concaviuscula, subtus convexo-carinata, approximata, internodiis longiora, subunguicularia, viridia, margine rufescente, erecto-patula.

Flores corymbosi.

Corymbus supradecompositus, trichotomus, fastigiatus.

Pedunculi & pedicelli glabri, albo-purpurei.

Bractea sub singulo pedicello ovata, minuta, alba.

19. *Crassula argentea*, foliis connatis, ovatis, integris, argenteis; caule tecto; corymbo supradecomposito.

Crescit culta in hortis Societatis ad Cap & Rondebosch.

Floret Augusto.

Radix perennis.

Caulis fruticosus, ramosus, pedalis et ultra.

Rami teretes glabri.

Folia opposita, ovata, suborbiculata, patenti erecta, carnosa, crassa, integra, glabra, sessilia, obtusa cum acumine, margine acuto, pollicaria.

Flores terminales, corymbosi.

Corymbus supradecompositus, ovatus.

20. *Crassula retroflexa*, foliis connatis, oblongis, remotis; caule simplici; cyma composita, pedicellis retrofractis.

Crescit in Swartland, Saldan, anabay, regionibus St. Helenae-bay, prope Bergrivier, in Rode Sand montibus, prope Winterhuck.

Floret Septembri, Octobri.

Radix fibrosa, annua.

Caulis filiformis, flexuoso-erectus, digitalis, glaber, purpurascens.

Folia caulina, duo vel quatuor, connata, ovato-lanceolata, obtusa, patentia, integra, semiunguicularia.

Flores cymosi, erecti.

Cyma decomposita, subdichotoma.

Pedunculi & pedicelli retrofracti, capillares.

Bracteae sub pedunculis & pedicellis, oppositae, foliis similes, sed minores.

Varietas triplex:

α) Floribus aurantiacis, major.

β) Floribus luteis, mediocris.

γ) Floribus albis, minor & tenerior.

21. *Crassula perforata*, foliis connato-perfoliatis, ovatis, ciliatis, remotis, caule erecto, thyrsofloro.

Crescit in silva prope Swartkopps Zoutpann.

Floret Decembri.

Caulis teres, articulatus, erectus, sensim attenuatus, foliosus, glaber, pedalis.

Folia fastigiatis opposita, connato-perforata, ovata, acuta, carnosa, cartilagineo-ciliata, patentia, unguicularia, longitudine internodiorum, viridia, subtus margineque supra rufescentia.

Flores spicato-paniculati, seu thyrsoides.

Thyr-

Thyrus interruptus, spithameus, compositus, subsecundus, incurvus.

Pedunculi & pedicelli filiformes.

22. *Crassula thyrsiflora*, foliis perfoliatis, ovatis, ciliatis, patulis; corymbo composito, spicato.

Crescit inter Soendags & Vischrivier.

Caulis teres, herbaceus, erectus, spithameus, glaber.

Folia connata, ovata, obtusa, ciliata, erecto-patula, internodiis breviora, glabra, semiunguicularia.

Flores thyrsoidei, albi.

Thyrus sensim attenuatus, decompositus, palmaris.

Bractee sub pedunculis & pedicellis oppositae, foliis similes, sed minores.

23. *Crassula capitella*, foliis connatis, oblongis, cartilagineo-ciliatis, patulis, floribus verticillato-capitatis.

Crescit in Carro inter Cannaland & Olyfantsrivier.

Floret Decembri, Ianuario.

Radix fibrosa.

Caulis teres, glaber, erectus, spithameus, crassitie calami, superne interdum ramosus.

Folia connata, oblongo-lanceolata, acuta, ciliata, remota, internodiis longiora, pollicaria, glabra.

Flores verticillati, albi.

Verticilli sessiles, multiflori, approximati.

24. *Crassula crenulata*, foliis connatis, lanceolatis, punctato-crenulatis, remotis; corymbo decomposito.

Crescit prope Lurisrivier.

Floret Decembri.

Caulis herbaceus, erectus, teres, foliosus, articulatus, glaber, viridis lineolis albis variegatus, crassitie pennae, pedalis.

Folia fastigiatis opposita, sessilia, subconnata, lineari lanceolata, obtusa, supra concava, subtus convexa, serie punctorum intra marginem crenulata, carnosa, glabra, internodiis lon-

giora, digitalia, erecta, apice patula; superiora sensim minor
ra & remotiora.

Flores corymbosi albi.

Corymbus decompositus, trichotomus, fastigiatus.

Bractæe duae, oppositae, sub singulo pedicello, minutae.

Pedunculi pollicares.

Pedicelli sensim breviores.

25. *Crassula pubescens*, foliis connatis, ovato-subulatis, villosis;
caule ramoso; floribus corymbosis.

Crescit in Carro prope Cannaland.

Floret Novembri, Decembri.

Radix perennis.

Caulis filiformis, frutescens, ramosus, erectus, ruber, glaber,
spithameus.

Rami subverticillato-terni, ramulosi, pubescentes.

Folia connata, tereti subulata, carnosa, crassa, villosa, patentia,
longitudine internodiorum, lineam longa, supra planiuscula,
subtus gibba,

Flores corymbosi.

Corymbus compositus, trichotomus.

26. *Crassula mollis*, foliis connatis, tereti triquetris, glabris,
mollibus, remotis; caule erecto, simplici; corymbo tricho-
tomo, supradecomposito.

Crescit juxta introitum in Cannaland ad Lange Kloof.

Floret Ianuario.

Radix perennis.

Caulis frutescens, angulatus, rufescens, tenuissime tomentosus,
articulatus, calami fere crassitie, pedalis.

Folia connata, subtriquetra, acuta, glabra, vel tenuissime sub-
tomentosa, mollia, patula, unguicularia; inferiora magis
approximata; superiora remotiora.

Flores corymbosi.

Corymbus decompositus, trichotomus, subfastigiatus.

Pedunculi pollicares.

Pedicelli sensim breviores.

Bractæae sub pedunculis & pedicellis duae oppositae, foliis similes, sed minores.

27. *Crassula ramosa*, foliis connatis, tereti-subulatis, integris, remotis; caule frutescente, ramoso, erecto, corymbo composito.

Crescit in Carro prope Swartskopps rivier; alibi.

Floret Decembri.

Radix perennis.

Caulis frutescens, filiformis, inferne ramosus, foliosus, glaber, pedalis.

Rami alterni, longi, sensim attenuati, glabri, rufescentes.

Folia fastigiatim opposita, tereti-subulata, internodiis longiora, unguicularia, integra, glabra, patula; superiora sensim minora.

Flores corymbosi.

Corymbus coarctatus, compositus.

28. *Crassula adscendens*, foliis connatis, triquetris, integris, patulis; caule procumbente; ramis erectis, superne filiformibus, subnudis; corymbo composito.

Crescit in Carro prope Swartkoppsrivier; alibi.

Floret Decembri.

Radix perennis.

Caulis suffruticescens, decumbens, teres, ramosus, glaber.

Rami alterni, cauli similes, erecti; apice elongati, nudi, filiformes.

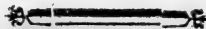
Folia in caule & inferiore parteramorum connata, triquetra, glabra, integra, patula, acuta, internodiis longiora, unguicularia, approximata.

Flores terminales, corymbosi.

Corymbus decompositus, fastigiatus.

Berolino Onoldum

Wissae d. 20. Augusti 1777.

OBSERVATIO LXIX.

Dn. D. GEORGII FLORENTII HENRICI
BRÜNING

circa

Usum Camphorae externum in Variolis.

Superfunt in arte Machaonia permulta adhuc, si vel morbos consideres, iisque medendi methodum, sive remedia spectes diversa, diversis morbis, diverso tempore, diversa dosi, diversa ratione adhibenda, quarum integrior cognitio antecessores nostros in arte latuit; latuit hucusque nos ipsos.

Ratiocinium, ipsaque theoria saepe fallax observatur, fallax non rarius experientia, fallax item experimentum. Latet saepe in corpore ipso, latet in medicamento, latet in ejus applicatione, latet in sexcentis aliis lynceo subinde oculo invisibilibus minutiis, realibus tamen; latet in observatore, in observatione ipsa, junctisque huic saepe fortuitis circumstantiis totius fallaciae natiq̄ue inde in praxi medica erroris fundamentum.

Medici cordati interest, tam ad promovendam utilitatem publicam, quam ad stabiliendam firmiter, quam profiteatur artem, causas has rimari, repetere capta experimenta, repetere quam potest accuratissime, notare fideliter, quae vidit phaenomena, sicque gradatim ad possibilem certitudinem promovere divinam poterant artem.

Disputatum ante aliquod tempus inter celeberrimum Serenissimi Episcopi Monasteriensis Archiatrum HOFFMANNUM & Clivensium poliatrium ill. SCHUTTE fuit, de usu opii & camphorae in morbis variolosis. Nostrum omnino non est inter hos tantas componere lites. Sententiam saepe numero in thesi veram, in hypothesi falsam scimus. Disputata in utramque partem diu jam fuerat haec materia. Multum jam lucis huic affuderat cl. TRALLES, qui paradoxon illud sensibus, Campho-

phoram refrigerare, irrefragabilibus fundamentis demonstravit, reddiditque opio, quas quorundam praejudicium illi subtraxerat debitas laudes.

Habemus hercle, quæ summi numinis benignitas est, habemus medicamenta, quorum notitiam antiquitas multis talentis redemisset. Mercurium habemus pessimæ venereae luis, multorumque aliorum, qui glandulas occupare solent, morborum atrocissimorum quam maxime rebellium debellatorem. Chinae corticem habemus, februm intermittentium omnis ordinis & classis, & quod plus est putredinis & gangraenae victorem invictum. Habemus camphoram multifariis non infimæ classis morbis quam appropriatissimam. Habemus opium, pluraque alia primæ activitatis probatissimæque virtutis remedia. Verum enim vero, si (prout fieri hucusque a vulgo medicorum hoc consuevit) medicamenta hæc, nulla habita ratione casus præsentis, ægri ipsius, morbi, ejusque stadii, causæ vel symptomatum, posthabita insuper de remedii ipsius requisita præparatione, forma, dosi, applicatione, omni necessaria cura, si denique non propriis suis, quibus conveniunt morbis, sed omnibus aequè, quos prioribus similes reputamus, indiscriminatim adhibentur, non potest, quin optimorum sic remediorum fama turpiter inquinetur. Fuit hoc mercurii, chinae, camphoræ, opii, fatum; ut nata ex incauto eorundem & minus tempestivo usu damna, medicamento exhibito, latentique in illo nocivæ alicui qualitati occultæ imputarentur. Alia huic scopulo opposita non minus damnosa fÿrtis est illa, ubi a succedente semel prospere morbi gravioris cura, adhibito bonis avibus remedio major adscribitur vis medicatrix, quam quidem a natura illi indita est. Hujus farinae sunt magneticæ illæ deprædicatæ nuper nimis levato supercilio curæ venditaque plurima (non omnia) venentiarum herbarum extracta: quorum laudi, si dimidium demseris, supererit satis. Ridiculum profecto foret, ex viso semel vel prospero vel sinistro applicati cujusdam remedii successu,

virtutes ejus velle determinare. Non ita: repetendum pluries experimentum, repetendum sub iisdem circumstantiis, tentandum sub aliis; tunc demum apparebit, quousque vires ejus medicatrices pertingant.

Morbi variolosi difficilis historiam describere molior, quemque adhibita medicamenta in hoc fortita sunt eventum.

Puerulus triennis, praenobilis, cetera sanus & vegetus, a parentibus vegetis & sanis progenitus, lacte materno (non tamen ex illustrissimae matris culpa sed ex lactis defectu) nunquam nutritus, nullo unquam morbo alicujus momenti affectus, quem excellentissimi parentes adeo exquisitam servare diaetam jusserant, ut nunquam adhuc carnis vel piscium tantillum degustaverit, hic post leviora incommoda, appetitum depravatum, insomnia, oculorum dolores, febris corripitur, cum vertigine, cephalalgia, lumbagine, membrorumque omnium externorum lassitudine & difficultate summa, tanta, ut lectulo sese committere cogeretur. Sitis ad haec magna urgebat, accedensque inquietudo summa custodibus insigne facebat negotium. Prima haec morbi dies reputanda.

Post insomnem, continuisque jaëitationibus consumptam pavoribusque intermixtis notatam noctem postera dies malum in pejus ruere ostendit, inquietudo augebatur, accedebat nausea, singultus, ad vomitum conatus, diu inanis, dein vomitus ipse, opplebatur caput, suffundebantur insigni rubedine oculi, sequebantur veri & violenti in externos quoque artus propagati motus convulsivi. Compertum hodie in arce habebatur, grassari per viciniam variolas, commoratosque in vicino pago saepius servos domesticos, qui sine dubio contagium domicello communicaverint. Variolas itaque sub his phaenomenis delitescere cum non improbabile videretur, statim quae tam sublevando quam curando instanti morbo iudicabantur apta, sine mora vocabantur quoque in usum. Aestui sanguinis nimio potiunculam refrigerantem ex gelatina fructuum horaeorum acidorum, segniorique alvo clyisma familiare

are ex decocto hordei cum melle opposuit praefens tunc temporis ibi perillustris Comitissa de P. jam ante meum adventum. Accedens interim & ego hypocaustum insuper spatiosum, aeri si lubuerit pervium, altum parari curavi. Lectulus sola subjecta mastruca sternebatur, remotis omnibus pulvinaribus plumeis, corpusque aegroti solo panno cotoneo levissima lana duplo obtegebatur. Cibus hodie poma acida malivia cocta, cerasa acida condita; solutaque, ut jam monui, ex ribesiis gelatina, potus fuit. Sub vesperam febris exarsit magis, redierunt convulsivi artuum motus secutaque est inquietissima nox, pendente qua hic illicque per artus papillae protrudebantur copiosae futurarum variolarum prodromi. Genus itaque morbi jam apparebat; praecoxque altera jam morbi die facta materiae adhuc crudae & immaturae variolosae determinatio ad corporis perimetrum, non solum veneni hujus s. fermenti variolosi malignitatem, sed insignem quoque abundantiam indicabat.

N. En jam L. B. phaenomenon theoriae medicae contrarium! aegrotum hic conspicis variolosum, pessimis variolis laboraturum, cujus illustrissimus parens variolis admodum benignis olim decubuerat, nullasque indetulerat cicatrices. Illustrissima vero mater post editum demum in lucem hunc filiolum, variolas per insitionem excitatas primis solum, ut ita dicam, labiis gustaverat. Aegrotum a prima nativitate sanum, laudabilissima diaeta a teneris altum, nullis vel carnibus vel piscibus, vel aliis calefcentibus, aut succos corporis calefcenti natura impraegnantibus cibis unquam nutritum: hunc in morbi progressu profecto miraberis, insuperabilem fere succorum universalem in calefcentiam & putredinem nisum videns. *Nibil ergo emolumenti in hoc morbo attulit sollicita ciborum electio.* Firmo quidem talo stat illa sententia: calefescere & putrescere citius carnes & pisces, quam quidem vegetabilia: dubia vero haec quaestio est, num cibi ex regno animali hausti hunc suum ad calefcentiam nisum

„sum in corpore sano vivo retineant, succisque reliquis cor-
 „poris humani coimpertiant? videtur sane, quod non. Vi-
 „demus quippe putrescere aequae cito bubulum sanguinem, ani-
 „malis phytophagi, quam humanum; qui carnibus aliisque
 „alcalescentibus, saepe alcalibus nutrimur. Militat porro
 „pro nobis cl. HAENII experientia, qui hominis calculosi san-
 „guinem post assumptas septendecim libras saponis veneti, hau-
 „stasque mille quingentas aquae calcis libras invenit sanissi-
 „mum, nulla alcalina labe omnino infectum: quum tamen
 „ante captum hoc experimentum universa medicorum cohors
 „a cura tali male sana maxime depravatum iri sanguinem reli-
 „quosque omnes corporis vivi succos uno ore clamitasset.

„Quid ergo, inquires, ad praecavendos morbos putridos,
 „quid ad praeparationem corporum pro insitione variolarum
 „abstinentia ab esu alcalescentium? - jure rogas. - Dubitave-
 „runt jam plures. Exceptionem interponi solitam ab ani-
 „malibus rapacibus solis carnibus vel piscibus vescentibus, qui
 „sanguinem admodum alcalescentem habent, hic non exspe-
 „cto: sanguinis horum animalium in alcalescentiam nifus non
 „nisi a vita, quam vivunt semper operosa & activa, fera; non
 „a victu solo proficiscitur. Bovis arantis carnes alcalescenti-
 „am non minorem monstrant, quam carnes animalis sarcophaga-
 „gi. Succi hominis mercenarii, pane sicco & aqua lacteque
 „acidulo congrumato vescentis, ad putredinem magis proni
 „hercle sunt, & alcalescentes, quam succi in otio versantis,
 „carnibus quotidie vel piscibus, iisdemque subinde semipu-
 „tridis nutriti divitis. Nullius ergo usus illa praeparationis
 „ad variolas pars est, quae solum acescentium esum imperat.

„Ergo & indifferens alcalescentium usus in morbis? —
 „Nequaquam: — si vis coëtrix organorum digestionis sacro-
 „rum debilitata adeo fuerit, ut subigere ingestos cibos vel po-
 „tus non valeat, manet in illis alcalescentis natura, quin & in-
 „quilini corporis humores, quibus fermentum hoc admiscetur,
 „transeunt in eandem diathesin. Sin autem organorum dige-
 ren-

rentium naturale sanumque robur praevaluerit, succis inquilinis sanis; & male sana quoque ingesta assimilantur. Comitum sic novi ab O*** qui, incredibile dictu! solo fere faccharo & pinguedine animali vescitur, idque per longos jam annos, sine vel minimo visibili fanitatis dispendio. Haec intransitu.

Tertia jam illucescebat morbi dies. Haec expulсарum praecedente nocte papillarum variolosarum numerum per totum faciei artuumque superiorum ambitum insigniter augebat simulque reliqua dierum praecedentium symptomata; quibus & oculorum inflammatio admodum molesta & dolorifica accedebat, quae tanto magis formidabatur, quum sub meridiem in oculo sinistro geminae apparerent in cornea tunica variolae; quarum si suppuratio praeveniri non potuisset, certo certius oculi illius jactura fuisset metuenda. Ex collatis his phaenomenis sponte fluebat de futuro morbo iudicium: interim tamen omnia, quae praesenti rerum statui accommodatissima iudicabantur, adhibebantur. Abdomen a clysmate hesterno clausum, elevatum & nonnihil tensum enema emolliens bene aperuit, oculis lotio, refrigerans, camphorata, adhibebatur saepius, simileque refrigerium, ex aceto camphorato, spongiis excepto, volis manuum applicatum, aestum eorundem commode reprimebat. Quae interne dabatur medicina, emulsio erat refrigerans, antifebrilis, camphorata. Potus ex fero lactis tamarindinato paratus, gulae non admodum gratus, cum decocto vel infuso potius panis fermentati bene citrato, & infuso theae citrato alternative largiter hauriebatur.

Die morbi sequente quarta, expositae per totam corporis superficiem variolae quoad numerum increverant quam maxime, absque quod, quae pridie eruperant papulae, se notabiliter elevaverint. Hinc quum tam de insigni variolosi fermenti in corpusculo hoc praesentis copia, quam de genio variolarum ipsarum, quae ex minorum & confluentium pessimarum classe fore iudicabantur, summe probabile jam ferri posset

prognosticon, apertum magis abdomen, alvumque laxiorem servare, tam per hausta ore medicamenta, & victum, quam per injecta ano clysmata institui. Prius ex tinctura aquosa florum papaveris rheados cum camphora & pauxillo nitri maritata adjecto simul ex eodem papavere syrupo & pulpa tamarindorum parabatur; potus ex aqua communi cum syrupo ribesiorum & spiritu vitrioli mixta fiebat. Clysmatibus ex emollientium classe paratis, camphorae in vitello ovi solutae drachma adjiciebatur: simulque, ut promptior & copiosior variolosae materiae exitus parari posset, ipsaque haec materia a superioribus & nobilioribus partibus ad inferiores develleretur, praecipue quum firmo adhuc talo in laevi oculo haerent emersae ibidem heri variolae, cantharidum pulverem cum emplastro de hyosciamo subegi, & surae utrique apposui; & quod plus est, totum abdomen linimento ex unciis duabus cum dimidia camphorae in vitello ovi subactae parato involvi, unde per horam unam alteramque aliqualis symptomatum remissio impetrata, sic, ut somnus quoque insequeretur satis placidus. Inquieta tamen erat quae ex post sequebatur noctis pars & insomnis, magisque adhucdum adaugebatur variolarum copia, dum interim exanthemata primae eruptionis aliquantulum ichoris colligerent, acquirerentque superficiem planam cum centro inciduo concavo.

Sequenti mane, (erat quinta morbi dies) quum augeri totius corporis tumorem simulque reliqua symptomata ad oculum crescere viderem, ex collatis insuper omnibus hujus morbi phaenomenis manifestam ejus malignitatem satis dignoscerem, quem die praecedente multo suasa illustrissimarum tunc tempore praesentium in arce convivarum inchoaveram camphorae largiorem externum usum repetii, aegrumque tribus unciis camphorae in vitello ovi subactis involvi usumque medicamentorum pridie adhibitorum sedulo continuavi. Aerem praeter haec in cubiculo saepe mutavi, idque totum, quod aeris clementia permittebat, ad apertis fenestris perflabile ven-

to feci, quinimo aegrum ipsum, qui summo incendio uri videbatur, subinde lectulo suo eximi & circumferri per hypocaustum jussi. Injiciebatur bis in die memoratum jam enema, quaeque infuris creata fuerant artificiosa ulcera, unguento digestivo deligabantur. Pulsus tota hac die, quamquam citissimus, constans tamen erat & aequalis. Potus lac ebutyratum erat & hydrogala. Sub vesperam febris maximopere augebatur, accedebatque sopor, quem dentium continui stridores frequentesque pavores interstrepebant. Utrumque tamen post novam camphorae applicationem, quae sera vespera fiebat, minuebatur ad visum, ipsa vero nox insomnis ducebatur & inquieta.

Postridie summo mane memoratum jam aliquoties linimentum ex tribus camphorae unciis imponebatur denuo, augebatur nihilominus corporis totius tumor, praesertim faciei, sic, ut uterque jam clauderetur oculus. Variolae ne hilum elevabantur, desinebant omnes in planum concavum stigmate depressiori in sui medio notatum, nec quicquam hucusque, si pauxillum liquoris tenuis aquosi exceperis, collegerant puris. Vacua a variolis loca ubiquaque scarlatinum exanthema occupabat, sicque omnino imperspirabilis jam reddebatur universus corporis cortex. Pectus hodie opprimebatur. Alvum tertium saltem enema aperuit, inflatumque abdomen statui naturali reddidit. Urinae difficultatem superimpositum pubis regioni chaerefolium in lacte dulci decoctum fugavit. Medicamento interim refrigerante camphorato, potu ex aceto rubiidae & soluto in aqua roob ribesiorum cum acido Dippelii utebatur largiter. Quod ad erosa a vesicatoriis loca attinet; haec, quum adhibitum digestivum ex vitello ovorum & terebinthina cum melle rosaceo ob firmiorem cum cute subjecta cohaesionem aegre admodum ferrent; cum solo unguento basilico jam curabantur: sed neque tum quidem minimam puris guttulam prodebant. Appetitus omnino languebat, continuusque dolor artus divexabat acutus. Sub vesperam tribus

iterum camphorae unciis involvebatur aegrotus. Vigilia prima nonnihil tranquilla, reliqua vero nox inquieta & omnino infomnis erat.

Pulsa hac, involucrum ex tribus camphorae unciis repetii sine vel minimo apparente ex adhibito hoc remedio generoso fructu; pulsum potius molliorem, citatiorem & fere undosum deprehendi. Variolarum ne unica elevabatur, colligebant omnes ferum acre; exsiccabatur pergameni instar summa cutis & depressam pustulae omnes superficiem monstrare pergebant. Post meridiem diei hujus septimi pulsus velocitas augebatur quam maxime, quin remittebat interdum. In alarum nasi, (qui locus ante susceptum morbum laesus forte fuerat) variolae atro purpureo liquore replebantur, recedente quoque circumfusa illis usque huc area rubra, quae in lividam transibat. Veritus ego ne in gangraenam abirent & reliquae pustulae, ut putredinem instantem & praevisam ex violenta hac febre humorum solutionem & depravationem omnimodam caverem, vires corporis deficientes roborarem, meliusque, si fieri posset, pus obtinerem; decoctum saturatum ex cortice peruviano parari, amygdalasque dulces cum seminibus frigidis & papaveris albi semine in hoc emulgeri, hocque nitro & camphora muniri jussi: ex quo omni bihorio unciam unam hausit paratissimus ad omnia, & cuivis praecepto obedientissimus puerulus. Potus hodie acidum Dippelii fuit paratumque ex rubis idaeis acetum, cum aqua remixtum. Alvum clyisma emolliens & refrigerans cum camphora servavit lubricam. Ulcera a vesicatoriis creata, cantharidum pulvere quamvis laceffita, nullam fundebant puris vel suspicionem, sicque propugnata illam a sciolis quibusdam nimis temere sententiam: „quod prolectum in variolis benignioribus cantharidum ope pus, vera materia variolosa non sit, sed solum „simplex vi operatricis naturae in deglubito loco genitum, „cum materia morbi non relativum sterile pus, morbum „ipsum non levans, materiamque variolosam in corpore nec minu-

„minuens, nec ex corpore educens, experientia manifeste redarguebat. In substrato quippe casu, ubi totum suppurationis variolarum opus supprimebatur, pustulaeque ipsae non nisi ichorem quendam acrem erodentem colligebant, eadem prorsus materia fere caustica, non pus, per haec loca eliminabatur. Sub vesperam febris incendebatur ardens, quae tamen post camphorae externam applicationem nonnihil remittebat. Post mediam autem noctem nova denuo incrementa capiebat, ad diluculum usque non interrupta saevitica pergens, donec summo mane, superimposita recens corpori camphora inducias quasdam denuo conciliaret. Aegrotulum ipsum hodie valde debilitatum inveni (octava erat morbi dies). Nox perquam dolorifica, infomnis omnino et propter abolitum visum inquietissima fuerat. Maxima, quae interdum et nocte adhibita fuerat cura, refrigerium corporis & oculorum spectans, horumque fere continua lotio-ex collyrio praementionato camphorato, incommodum hoc praevertere non potuerat, nec impedire, quo minus in diversis locis gangraena corriperebatur singulae variolae, colorem induerent violaceum atrum, amitterent rubellam sibi circumjectam hucusque zonam, & collaberentur omnino. Quid consilii? Fovi corticis decocto calido semivinoso fatalia haec loca; perrexi in interno corticis peruviani decocti usu, tam strenue, ut intra nycthemeron sesquiuncia chinae a puero hoc trienni in decocto assumeretur. Hoc autem non obstante in variis partium extremarum locis, quin & in ipso jam per aliquot continuos dies foto & camphora condito abdomine, maculae prodibant violaceae, subbrunae, spatia a variolis inania occupantes. Et has quoque decocto corticis jam memorato foveri continuo suasi. Quo factum quidem est, ut proserpens hoc crudele malum interciperetur ejusque propagatio ulterior inhiberetur; verum elevatio ulterior variolarum laudatorisque puris ex ichore hoc generatio, quam tamen cortex peruvianus alias effi-

efficere quotidie observatur, frustra sperabatur, depressae se-
debant omnes & relabebantur.

Animum jam lente subiit suspicio, *Camphoram*, quam pre-
cibus armatis victus sub hac forma, & hoc respectu prima vi-
ce externe adhibueram, *praepedire materiae variolosae in cor-
pore actu praesentis crudae fermentationem*, evolutionem, cocti-
onemque necessariam, & non nisi ex his prospere succeden-
tibus procedentem suppurationem. Suadere hoc videbatur
notum illud phaenomenon: non suppurare vullnusculum mate-
ria variolosa imbutum, si vel tantillum camphorae linteolis
fermento varioloso madidis adspargatur. Accedebat observa-
tio alia: *Conciliare camphoram*, hac methodo *externe adhibi-
tam*, *corpori, cui applicatur, manifestum* ad horrorem saepe ac-
cedens *refrigerium*, mediante quo constricta corporis exter-
na superficies, non solum admittendae materiae hujus criticae
incapax omnino redderetur ad tempus; sed ipsa etiam vi
actuosae naturae propulsa ad perimetrum materia exanthema-
tica reprimeretur, reliquoque humorum latici communicare-
tur exaltata, & mutata in pejus; hinc praesentissimo periculo
exponeret aegrum. Maxime in casibus illis, ubi, ut hic, de
existentia fermenti hujusmodi variolosi, crudi, immutati,
aperta indicia prostant.

Nova enim hac octava morbi die facta variolarum eru-
ptio ultra fidem larga, me, mecumque omnes, qui aegrotu-
lo saepe aderant, illustres coobservatores uberrime convince-
bat, circumfluere adhuc aegri corpusculum fermento crudo
varioloso *a camphora neque victo, neque debilitato*. Ut igitur
hac de re certior fierem; ante camphorae applicationem ae-
gri pulsus tetigi, numeravique ad indicem horologii valde
accurati, anglici, minuta secunda monstrantis centum quin-
quaginta & octo pulsus intra horae minutum; eundemque
post horae dimidium denuo explorans, non nisi, centum &
quadraginta novem notavi. Potus hodie partim ex tamarin-
dis fuerat, partim ex acido Dippelii cum syrupo ribesiorum.

Alvus

Alvus post geminum larga camphora maritatum enema tandem respondit. Vescicatoriis notata loca puris omnino nihil, merum potius, qui sub variolis quoque latitabat, ichorem plorabant. Nox insequens tota inquieta, intercurrensque somnus continuis pavoribus interpolatus, nec naturalis nec reficiens fuit. Crescebat summopere aestus internus, sine notabili pulsuum augmento. Sitis, quae urgebat intensa, potu aquoso, spiritu vitrioli & syrupo ribesiorum copioso restinguebatur. Sub diluculum arteria, quam in carpo tangebam, centies trigesies bis intra horae minutum vibrabat. Post applicationem solitam camphorae autem ad centum viginti & sex pulsus descendebat, qui tamen circa meridiem ad 131. post meridiem vero intra similia temporis bihoriaria intervalla ad 134-140. 147. ad centum quinquaginta novem usque exaltabantur.

Hora octava matutina diei morbi decimi pulsuum vibrationes ad horologium computatae accurate centum triginta tres intra minutum explebant, quae tamen hora nona matutina, una post camphorae applicationem, ad 125, diminuiebantur, absque quod alia refrigerans medicina interim sumpta fuerit. Subsequentibus autem horis sensim ejus celeritas ita rursus increfcebat, ut circa meridiem ad 130. iterum ascenderet. Hora pomeridiana prima pulsus contrahebatur & intermittebat subinde ad tertium pulsum semel, aliquoties autem bis. Praevio horrore frigeabant externa; obpalescebat rubella pustulas variolosas circumambiens zona; intercipiebatur respiratio; delirabat aeger, dum interim maximo incendio urerentur praecordia. Paroxysmus hic valde atrox erat, & plenus periculi. Spasmodice externum corporis corticem hic contrahi, nec credo injuste, putabam. Festinatur malum; veloxque expetebat auxilium praesentissimum, quod instabat vitae periculum. Sciebam, opium in minori dosi exhibitum partium extremarum praepremis vasorum minimorum spasticas constrictiones perbelle solvere, auctoque in his humorum motu ner-

Nov. Act. Phys. Med. T. VI. Y y   vulos

vulos vasis his circumjectos grato reficere stimulo. Sciebam, spurios in parturientibus dolores a spasmo oriundos subprimi, verosque ad partum dolores dictu citius promoveri. Neque adeo diu est, quod pertinacissimas a spasmo natas alvi obstructions laudani ope solverim alvumque laxam medicamento hujus alias constipantis ope restituerim. Urgente itaque morbo opium statim ad SYDENHAMI methodum sub forma liquida exhibere non dubitavi; & sesqui forte unciam infusi theae aquosi calide forbillandam simul propinavi. Effectus voto respondit: reficiebatur tenellus, liberior fiebat respiratio, reddebatur externis membris naturalis calor & color, sequebaturque post fedes binas, graveolentissimas, somnus bonus, tranquillus & reficiens; sub quo larga iterum variolarum feges tam in brachiis & femoribus, quam in abdomine ipso, ipsissimisque in locis, qui cum camphora in immediato contactu fuerant, erupit. Elevabantur quoque, quae octava morbi die prodierant pustulae magis ac ante, naturamque benigniorem monstrabant quam fraterculi primae eruptionis. Continuatus toto die fuit decocti corticis c. amygdalis emulsi usus, tempore autem intermedio, ad fallendam sitim, aqua communis decocta, cum acido vitriolico & syrupo ribesiorum remixta, aliquando vero tamarindorum decoctum porrigebatur. Alvus enemate aperiebatur. Ceterum aegrotus noster hodie admodum male habuit. Variolae prorsus immutatae stabant, absque vel minimo suppuracionis aliqualis indicio. Ulcera a cantharidibus nata, exsiccabantur. Crescebat de hora in horam sitis, febrisque post meridiem gradatim ita augebatur, ut hora sexta vespertina, quum centum quinquaginta & novem vibrationes intra minutum faceret in carpo arteria, leve quoddam accederet delirium, simulque omnis periret perceptae hucusque sitis sensatio. Adhaec urinae nascebatur difficultas, intercurrensque singultus; quae omnia utpote spasmodum genere futurorum hujus classis graviorum symptomatum praecursus fore verebar. Plantis itaque pedum epispastica ex fermento, aceto & sapone applicavi; quae

quae quum saepe renovarentur, tam dysuriam, quam delirium depulerunt. Permultum tamen simul praestitit injectum emolliens enema, quod, alvum bis aperiens, insignem graveolentissimae materiae copiam eduxit. Post camphorae externam applicationem, quae octava vespertina fiebat, pulsus, qui antecientes & sexagesies intra horae minutum pulsaverat, jam post pauca minuta ad centum quinquaginta quinque redigebatur.

Nox insequens tota, omnino insomnis, jactitando consumebatur, brevisque intercurrentis somnus insomniis terribilibus, pavoribus & deliriis interpellabatur. Tandem descendente ad 142. circa horam tertiam matutinam. pulsuum numero, somnus insequabatur placidus cum semiadapertis oculis.

Quae sequebatur undecima ancipitis hujus morbi dies, sub symptomatibus satis levibus (praeteritorum ratione habitata) transiit, excipere, quod respiratio, propter clausum nasum, difficilis aliquando fuerit. Accedebat singularis quaedam aegrotulo veniens idea, ut sub qualibet inspiratione, summa vi tantam aëris copiam in pulmones attraheret, quantum petus capere poterat; hanc saepe per quinque & plura minuta secunda retineret, tandemque illum eadem plane vi, qua hauserat, rursus expiraret; & hoc omne sine ulla detegenda causa. Nec omnibus adhibitis precibus, adulationibus, promissis vel minis, ut ab hac respirandi methodo abstineret, potui impetrare: tandem vero aliis rebus intentus, a malo hoc consilio, fortassis deliro, destitit sponte, somnumque ad unam alteramque horulam cepit.

Hora circiter octava vespertina abdomen sine apparente ulla causa (nam pomeridianis horis alvum bis & copiose satis exoneraverat) insigniter tumere, tympanique instar inflari coepit sic, ut levissima quibus amictus erat obtegumenta suffocationis metu solvi debuerint: intermittebat pulsus, deficiebat cum animo quoque ratio, sentire videbatur nihil solisque suspiriis passiones suas indicabat. Nascebantur convulsivi mo-

tus interni ad artus externos jam jam propagandi. Verbo; prognosticon, quod in instanti ferre poteram, acerbumerat. Nullam accusare poteram variolosae materiae retropulsionem: Variolae ipsae immutatae stabant ut ante. Solam fermenti variolosi crudi in corpore hoc praesentis, & indies aucti, insignem copiam, pro parte fortassis ad nobiliores internas quasdam partes depositam, paroxysmi hujus unicam credebam causam. Facile fieri potuisse argumentabar, quod materia haec variolosa ad externas corporis partes (quae in hoc morbi stadio, ubi sicari variolae incipiebant, imperspirabiles maxime, & admittendae hujusmodi materiae criticae propter ariditatem cutis & praeternaturalem organorum ejus se & excretoriorum constitutionem incapaces esse solent) deponi prohibita, jam ad tubum intestinalem, commune illud materiei cujuslibet exanthematicae cuti destinatae diversorium, fuerit delata, ibique cum hospitantibus hic loci succis inquilinis, jam non minus morbosus, fermentationis speciem subierit, generatoque sic aëre copioso, valde elastico, intestina, & cum his abdomen totum in prodigiosum hoc volumen intra pauca minuta elevaverit. Haec supponens, ad compescendum, quod manu abdomini applicata satis percipi poterat, internum incendium simulque ad econdensandam rarefactam hanc in intestinali tubo auram, camphoram solito modo in vitello ovi solutam quam potui frigidissimam abdomini applicabam, totumque apparatus linteis frigidis madidis obtegi jubebam simulque binis intra breve tempus injectis clysteribus eluere corpus ipsamque hanc materiam promte educere institui. Utrumque successu non caruit. Subsedit venter, rediit in semitam pulsus, iterumque post violentum hunc paroxysmum, plus bis centum variolae novae, per totum corpus, maxime autem in illa rursus abdominis superficie prodibant, quae per octo jam continuos dies nocte & interdium camphora involuta jacuerat. Spuriae hae variolae non erant. Non magis quam priores. Patebit hoc ex ulteriori morbi progressu.

Quae octava morbi die eruperant, similes per omnia jam illis variolis hodie erant, quae tertia morbi die prodierunt, quaeque decima morbi die fuerant exclusae, has promptius germinare & elevari videbamus.

„Hoc itaque fermentum variolosum a camphora, quam „ego huc usque verum variolarum antidotum credideram, cu- „jusque partim interne partim externe viginti forte unciae „jam fuerant adhibitae, non solum non subactum vel extin- „ctum; sed ne quidem infirmatum adeo fuerat, quin satis acti- „vum maneret, ut tres, satis notabili intervallo abs se invi- „cem distantes eruptiones largas producere potuisset. Inte- „rim tamen in usu camphorae rogatus persistiti, simulque tamen „decoctum corticis chinae saturatius cum feminibus frigidis „emulsum, quod uncias duas corticis capiebat, intra nycthe- „meron fumendum addidi.

Nox reliqua, ratione morbi habita, satis tranquilla erat, pulsus pacatior esse, somnusque placidus obrepere coepit, qui tamen interdum brevibus deliriis cedebat, vigili quoque accedentibus.

Sequenti itaque duodecima morbi die, epispastica pedi- bus iterum adinovi, materiam inimicam ad encephalon forte abituram per admotum hunc stimulum ad inferiora alleclurus. Haec post paucarum horarum ibi moram serenitatem animi rationemque bonam reduxerunt, sed breves hae induciae erant. Hora enim post meridiem secunda & dimidia, tume- redenuo coepit & inflari insigniter abdomen: hinc quum pri- die veram materiae fermentantis putridae in intestinis praesentiam monstraverit eventus, brevissima via hanc ejicere con- stitui. Factum hoc injecto clysmate, exhibitoque simul rha- barbaro cum tartari cremore mixto. Unita haec remedia ma- gnam materiae putris, actu fermentantis educerant, affere- bantque praesens levamen. Novum ejusdem commatis par- oxysmum, nocte redeuntem, injectum idem clyσμα solvit; reversurum, potus ex tamarindis, alvum solutiorem servans,

praevenit; sequebantur tres sedes, excernebatur cum urina ingens crudi puris copia, somnusque fucebat tranquillus.

Sequitur decima tertia morbi dies. — Expergefacto circiter circa sextam matutinam aegrotō, rhabarbarum cum tartari cremore mixtum exhibebatur, quod grandem graveolentissimae putrilaginis copiam cum maximo tenelli levamine tribus repetitis vicibus exturbabat, neque tamen ad naturalem flatum tumens abdomen reducebat: pergebatur interdiu in usu decocti corticis peruviani saturati, in quo, propter aspreddinem gutturis accusatam, gummi arabicum solveram.

Arefieri jam pergebant hic illic per faciem & brachia variolae, appetitus exiguus erat, fitis major, febris vix diminuta; dormientem pavores adhuc fuscitabant; quin &, qui pendente somno obtinere visi fuerant dentium stridores, pergebant. Seniorum eruptionum variolae elevabantur cito, materiaque tenui aquosa, uti priores implebantur. Par incrementum ceperant illae, quas camphora externe applicata immediatē texerat. Quod reliquum, oculi hodie reclusi, apertusque, post emollitas ope olei amygdalini & sublatas crustas variolosas, nasus internus, majorem aegrotulohilaritatem conciliaverat. Respiratio liberior erat; urina hesternae similis, purulenta, excernebatur. Sub vesperam enema carminativum laxans imperavi, quod post applicationem externam camphorae (cujus jam non nisi sesquiuncia utebar) flatu copiosissimos eduxit cum tenelli euphoria.

Victam sic quidem morbi vehementiam subinde cogitabam; mox autem de ultimo fine sollicitus adhuc, de possibilitate materiam hanc variolosam, crudam, malignam, nec subactam, nec mutatam, in corpusculo hoc praesentem, copiosissimam, mutandi, coquendi, & ex corpore hoc summe debilitato, infantili, educendi, antequam irreparabile aliquod damnum produxerit, valde dubitabam.

Die decima quarta; post applicationem camphoræ externam (cujus hodie solum unciam pro qualibet dosi adhibebam) simul cum prima decocti corticis febrifugi saturati portione, tincturam rhabarbari aquosam addidi ad gtt. XLV. unde sex insectæ sunt & copiosæ sedes. Pulsus quidem minus frequens quam diebus præcedentibus; sed tamen febrilis, durus, parvus, esse pergebat. Aegrotus tamen ipse manifeste alacrior post captum somnum videbatur, quamquam summopere debilis. Prandium sumsit ex jusculo avenaceo, succo citri nupto, pauculoque de pomis acidis frixis, roobque ribesiorum, permisque ut pauxillum vini Rhenani generosi (quod peramabat ægrotulus) cum pane biscocto saccharato adderet. Post prandium somno sese commisit puerulus, subque somno florere & rubellum magis colorem induere tota corporis vacua a variolis cutis visa est. Factum hoc revera post paucas horas distinctius videbam, simulque detexi, non rosea solum zona circumdari denuo variolas, sed mutari jam quadantenus in laudabile pus collectam in variolis, die octava undecima & duodecima protrusis materiam aquosam; quæ post consumptam placido somno noctem fere omnino cocta, pinguis & flavescens deprehendebatur. Urina, uti & diebus præcedentibus, sedimentum copiosum purulentum statim post missum lotium subsidens demisit. Pulsus ipse frequens quidem; plenior tamen & aperte mollior esse coepit. Phaenomenon hoc inexpectatum maxime mihi fuit; magis tamen miratus sum sequenti die ego, mecumque obstupuerunt omnes, qui circa ægrotulum erant fidi cujuslibet symptomatis observatores socii, cum viderent: decima quinta morbi hujus variolosi die, decima tertia post primam factam eruptionem, & tertia post coeptam primarum exsiccationem, ipsissimas has primæ generationis variolas, vix non totas siccas, de novo per totum earundem ambitum inflammari, tumere, elevari bonumque sub istis crustis jam aridis colligi & coctum pus. Implebat hoc omnes seniorum eruptionum papulas, materia serosa, limpida, acri, roden-

rodente, usque huc plenas; redibat totius corporis tumor, claudebantur denuo oculi, tantaque hodie erat suppurationis vis, ut guttatim deflueret per faciem collectum sub exaridis jam crustis pus. Oculorum nunc sortem timui, cum tanto jam impetu agere simul & semel incipiebat, quam omnino infirmatam putaveram natura, veritus, ne & illæ, quas in morbi principio hic detexeram pustulæ, in suppurationis commune fatum raperentur. Alvus hodie quinquies & quidem sponte solvebatur; collabebatur omnino & statui naturali reddebatur elevatum ante & tensum abdomen; pulsus naturali fere similis erat: sed mente alienabatur æger, fortassis a cita hac nimis mutatione & producta hinc meningum quoque aliquali tensione. Pedum plantis itaque sinapismum apposui, strenueque in usu peruvianii corticis perrexii, cui fructuum horæorum acidorum gelatina interponebatur. — Exhalationes ægri hodie tantam acquisiverant graveolentiam, ut ipsam camphoram odore superarent. Urina pus copiosum continere pergebat, æger continuo sopore sepultus placide recubabat; expergefactus alacrior videbatur, bene prandebat, multumque emulsionis amygdalarum dulcium bibit.

Post transactam tranquillo somno noctem, bene satis habuit ægrotus, variolæ ulterius non elevabantur, plenae tamen boni puris laete florebant. Nonnullæ primi thori pustulæ, sed paucæ, pure non repletæ, exarescere pergebant, & cadebant passim. Senioris generationis variolæ omnes ex voto valebant perfectamque pollicebantur brevi futuram sanationem. Sedes, die hac decima sexta morbi, sponte sequebantur sex; sine ullo ægri vel incommodo vel debilitatione. Amygdala emulsa jam pro potu elegerat æger, pranderat cum appetitu, postque prandium pauxillum rurius vini cum pane biscocto sumserat; quoad reliqua, rem suam agebat optime. Sopor uti heri per totum reliquum diem invaluit, absque quod expergefacto vel minima hebetudinis suspicio superfuerit.

Quae decimum septimum morbi diem praecedebat nox, tota fere placido somno consumebatur, si intercalaria illa momenta exceperis, in quibus vel urgentem sitim restinguere aridum guttur jubebat, vel, quod bis fiebat, naturae alvum moventi satisfacere oporteret. Pulsus matutinis horis naturali quam proximus erat, pergebat & hodie sopor, coeptaque solito tramite suppuratio. Succedebant sic omnia ex voto, nisi, quod lacrumanti aegroto rupta fuerit, quae totam faciem instar larvae obtegebat, crusta variolosa, ibique deformem maxime produxerit hiatus, ab ore ad utramque aurem fere desinentem. Palpebrae insimul denuo inflammabantur & suppurabant; defluebant quae illarum margines vestiunt cilia, ipsique oculi tumore insigni rigeabant, dum interim pus glutenque variolosum palpebras ipsas coadunaverat. Pergebatur interim in usu corticis peruviani, potus emulsio amygdalina erat, omnisque adhibebatur cura, ut copiosissimo ubique sub crassis his crustis variolosis haerenti puri celer conciliaretur exitus. Variolas itaque ipsas pure cocto plenas ubique incidere, detergere, collectam ibi purulentam materiam, ipsasque jam exaridas crustas, sub quibus nidulari jam pus & acrescere incipiebat, ope unguenti ex oleo amygdalarum dulcium recentissimo, oleo ovorum & ol. papaveris albi aa unc. ss. ex spermate ceti recenti dr. j. cera alba dr. ss. & semiuncia aquae naphae parati, emollire, emollitas dein sine adhibita vi auferre jussi. Appetitus & alacritas hodie languebant, crescebatque post meridiem iterum celeritas & frequentia pulsus. Alvus sua sponte quater solvebatur. Inquietior quoque solito insequens nox erat, sitis itidem major, continuaque diarrhoea vires infantis insuper labefactabat. Lunxi itaque postridie solito corticis chinae decocto rhabarbarum parca manu, simulque hydrogalam emulsioni amygdalinae pro potu substitui. Quae incisae heri & a pure suo liberatae fuerant variolae novam denuo collegerant materiam; quin & in illis

locis, ubi crustae ipsae solutae & ablatae fuerant, sub tenui regenerata pellicula puris ingens copia confluerat. Repetebatur igitur incisio variolarum; oculi autem, quicquid egerim, manebant clausi. Nutricem itaque, cui praecipua aegroti cura demandata erat, rogavi sedulo, ut, si posset, lamberet conglutinatas palpebras, sicque oculos ipsos inspiciendi, iisque, si necessitas id postularret, subveniendi faceret potestatem; praecipue quum imminutus jam externus quoque tumor & inflammatio reclusionem oculorum permetteret. Praevenerat jam consilium meum tacite officiosa muliercula, opusque hoc caritatis plenum aversionis, caro suo jam praestiterat; monita autem, nunc magis assidua coeptum opus continuabat, illo eventu, ut ante vesperam voti sui in tantum compos facta fuerit, ut saltem per rimulam aperiri incipientium palpebrarum, globum oculi illaesum & sanum videre liceret. Auxit hoc mire hilaritatem pueruli, qui intueri rursus quemcunque, dignoscere praesentes & videre proposita crepundia & bellaria laetus poterat. Alvum & hodie quater deposuit. Cadebant sponte hic illic primae eruptionis variolae illae, quae non suppuraverant, vigeat magis appetitus, imminutaque valde videbatur, quae pridie invaluerat, febricula.

Decimam nonam morbi diem antecedens nox placidissimo somno transibat. Summoque jam mane expergefactus aeger veniam vitellum ovi sorbilis comedendi rogabat. Febris decreverat magis, exsiccabantur lente sine vel minimo incommodo variolae, aperiebantur omnino oculi, visumque in utraque pupilla prorsus illaesum monstrabant illustrissimis parentibus. Respondebat bis fluidior alvus, continuabatur in usu corticis & rhabarbari, elevabatur quidem appropinquante nocte pulsus, absque tamen quod minus tranquilla nox fuerit infecuta. Pulsa hac, optimum puerulum post resicientem quousus fuerat somnum valde alacrem, amœno consortio cum puel-

puellis servis fruentem deprehendi. Evanuerat fere omnis febris, arescebant ex voto variolae fedesque tres moverat ante prandium medicina. Viguit optime appetitus; neque & roganti recusare potui, quo minus inter prandendum vini Rhenani aliquantulum degustaret: quin, quum sub vesperam perparum commotorum febriliter humorum detegerem, & coenanti panis martii aliquantum cum pauxillo vini concessi, unde somnus longus & reficiens. Pergebant interim siccari pedetentim & decidere variolae, si faciem exceperis; ubi cuicumque medicationum generi renitentes, enormes fiebant moras. Emolliebantur natae ibi crustae continuo, parabatur bis quotidie collectae sub crustis materiae purulentae exitus; hoc tamen non prohibuit, quo minus sub crustis istis adeo rebellibus degenerans in acrimoniam praeternaturalem pus, loca haec tenera genarum mentique eroderet. Praeter haec in ossis bregmatis regione media abscessus nascebatur, tensione sua aegroto perquam dolorificus, absque tamen quod febris inde fuerit excitata major. Continuabatur in peruviani corticis & rhabarbari usu, nascituriensque abscessus cataplasmate emolliente fovebatur. Sequenti vigesima altera die hic magis elevabatur, capitique tensivos dolores, oculis inflammationem creabat; utrumque tamen aucta rhabarbari dosis mitigavit. Ob decubitus in lecto, si non prorsus impossibilem, saltem maxime molestum, insequens nox magis infomnis fuerat. Aperui itaque postridie hunc abscessum, qui trium nycthemerorum tempore circiter sesquiunciam cocti puris collegerat. Silebant extemplo dolores, somnoque statim post factam deligationem sese committebat ad trihorium reconvalescens puer. Prandebat dein bene, hauriebat post prandium solitam suam vini portunculam, utebatur ad refocillandas vires peruviano cortice, & ad educendos, qui in primis viis hospitari vel per illas ferri possent, humores prayos rhabarbaro.

Vigesima quarta morbi die novum in carpo abscessum moliebatur natura, qui, uti prior, maturatus & perfanatus est.

Ab hoc tempore gradatim succrescebant vires & alacritas, quoniam autem assumtum quotidie rheum nauseare incipiebat tenellus, benemeritis ipsius aliquantum quoque dare, mittere rheum ejusque in locum substituere pilulas laxantes mercuriales ad mentem cl. HOFFMANNI, archiatri Monasteriensis, paratas constitui. Hae bis quotidie alvum movebant. Alia pone aures nata puris collectio non nisi indicatam postulavit mendendi methodum. Voluminosus magis erat, magisque incommodus abscessus ille, qui octavo & vigesimo morbi die nates occupabat, sedenti & cubanti interdium nocteque molestissimus. Aperiri & hic post triduum debuit, ingentemque fudit collecti puris copiam.

Clausit hic totius morbi scenam, coepitque ab hac die illustris puerulus restaurare ad visum deperditas vires, & recuperare solitum animi corporisque vigorem.

Tanta autem fuerat virium quam fecerat jactura, ut quadragesima demum a suscepto morbo die, manu saltem ductus incedere potuerit.

Essena Onoldum
missa die 30. Augusti 1777.

OBSERVATIO LXX.

Dn. D. CHRISTIANI RVDOLPHI HANNES

De

Vitio moschi virtute spasmu abdominali.

Diris nocte aliqua ventris torminibus prehenditur praesidii Vesaliensis succenturio, viginti quatuor natus annos. Vocatur chirurgus legionarius Dominus Lüdeke. Morbo hic statim

statim opponit potiones leniter laxantes, clysteres emollientes, oleosos, fomentationesque ventris calidas. Nihil haec juvant. Increfcit morbi faevities. Ob vasorum plenitudinem & ad praecavendam, quae timebatur, inflammationem, fecatur vena brachii. Repetitur venaeſectio. Balnea adhibentur calida, non neglectis simul aliis, quae ſpasmu mederi ſolent, auxiliiis. Sed & his non obedit morbus. Alvus, quae erat obſtricta, manet talis. Dolores augentur. Ope fiſtulae, huic rei optime adaptatae, ano immittitur fumus tabaci. Intumefcit magis tumidum jam tenſumque, retracto umbilico, abdomen. Vomitu redduntur porrecta aegroto alimenta & medicamenta. Pulſus, naturali citior, debilis fit, interdumque intermittit. Vires corporis vacillant. Accedit, ob conſtrictos etiam per ſpasmum ductus biliferos, aurigo. Novi, magnos eſſe clyſteris illius tabacini laudatores *Borrichium, Sydenhamum, Heiſterum, Dekkerum, Ettmüllerum, Haenium, Stiſſerum* aliosque, atque ad fumum tabaci ano impellendum machinas excogitaſſe, antea inventis aptiores, Abbatem *Maſſie*, teſte *Haenio, Schaefferum, Gaubium & Stegmannum*. Ut tamen, limitandas ejus laudes eſſe, cum *Brünigio & Richter*o credam, mea ipſius me experientia jubet. Saepe ab eo augetur ſpasmus. Inflammatio, nondum praefens, haud raro proritatur. Niſi ſtatim operetur clyſter ille, abſtineatur ab illo; inflammationem minante morbo omnino vitetur. Laudandae ſunt cautelae, quas narrat, placito Praeceptoris ſui *Richter*i imbutus, *Suadicani*. Amicus meus, de vita aegroti ſui ſollicitus, narrat mihi illum, qui aliquot jam dies duraverat, morbonae furorem. Tentata erant, quae praecipit ars. Nondum vero in uſum vocatus moſchus. Licet plus ſemel in doloribus cardialgicis moſchum fruſtra adhibuiſſem, ut tamen, quid nunc valeret, experiretur, amicum rogo. Praebet ejus grana octo, juncta ſaccharo. Non evomit moſchum aegrotus. Elapſis nondum duabus horis pacatur anxius aegroti animus; pacantur corporis turbae. Repetitur eadem doſis eodem die bis, & nunc non minus ſalutaris moſchi effectus. Me-

lius operantur, revocata in usum, enemata emollientia. Sequuntur aliquot defurrectiones, quibus magna materiae foetidae copia excernitur. Cessant enormes vomitus ventrisque dolores & speratum effectum edunt, quae ad reddendam aegroto pristinam sanitatem, quae omnino secuta est, adhibentur remedia alia.

Non novum esse moschi usum medicum, ostendit acutissimus ille epidemiae olim Neapolitanae observator *Sarconius*, citans *Averroem*, *Serapium*, *Mesuem* & *Lucam Schroeckium*, quo teste *Crato*, *Schobrius*, *Sennertus*, *Hoechstetterus*, *Unzerus* aliique illum adhibuerunt in morbis. Quum in praecedenti horum Actorum tomo moschi virtutem antepilepticam, in proprio filiole observatam, testarer, ex illis, qui moschum in affectionibus morbosis, praesertim motibus naturae exacerbatis, salutarem observarunt, nominavi *Meadium*, *Hoffmannum*, *Swietenium*, *Rosensteinium*, *Galeatium*, *Wallum*, *Medicum*, *Morgensternium* & *Iosephum Massam*; praeter quos viros *Whytius*, *Morandus*, *Pringlius*, *Baldingerus*, *Crellius*, *Sebastiani*, *Brookius*, *Zanetti*, *Lentinus*, *Huxhamus*, *Haartmannus*, *Williams*, *Owenus*, *Parsonus*, *Quarimus* & alii ejus vim medicatricem sunt experti. Quibus accedunt ea, quae de illo ut specifico antidoto novo adversus effectus morfus rabidi canis, febres malignas, pesti proximas, exanthematicas varias, inflammationes singultui junctas, manias & melancholias disseruit olim, Anglorum experientiis fultus, *Gmelinus*.

Ubi impuritates in ventriculo & intestinis haerent, moschi usum dissuadet *Tissotus*. *Sarconius* e contrario magnas ejus doses intrepida manu convulsionibus opposuit, ex viscerum infarctu ortis, scatentibus adhuc saburra primis viis. Nonnulli *αίω*, alii *κατω* ex ejus usu purgati sunt aegri. Nondum a fordibus liberatae erant hae viae in succenturione illo, quum illi praeberetur moschus. Profuit tamen ille.

Vesalia Onoldum

missa d. 29. Septembris 1777.

OBSERVATIO LXXI.

Dn. CAROLIGOTTLOB STEDING

De

Ebore Fossili Spirensi.

Complures equidem rerum naturalium celeberrimi scriptores varia tradiderunt eboris fossilis documenta tam calamo, quam aere dilucide expressa; spicilegium tamen post messem reassumere, & inventis aliquid addere mihi licebit. Iam pridem Helvetiorum Plinius CONR. GESNERUS de Lap. Figurat. pag. 254. memoriae prodidit, non procul a Spira effodi ebur fossile, cujus copiam ante aliquot annos mihi fecit benevolam Pharmacopoeus ejusdem civitatis Schwanckhardt, fama meritisque conspicuus, & meam collectionem liberaliter auxit. Solum, quod recondidit haec ossium fragmenta, arenosum est, unde parum terreo-lapideae materiae adsciverant, diuturna tamen inclusione in terrae gremio mutationem aliquam, praesertim calcinationem subierunt. Gradu autem differt iste calcinandi modus: quaedam enim adeo friabilia existunt, ut facile manibus conteri queant, pro loci diversitate, ubi effluvia salino sulphurea copiose transpirant. Longe aliter se habent petrificata vegetabilis & animalis profapiae, stratis lapideis, marmoreis & argillaceis sepulta, quorum corpora ita recesserunt de statu suo naturali, ut in aliquibus suis affectionibus, loco, extensione, consistentia, pondere, colore alterata sint, relictis nihilominus quibusdam evidentibus, si non materiae, at saltem formae pristinae characteribus & notis. Taceo incrustationem in superficie telluris ab aquis mineralibus factam, & subterraneam a topho, vel pyrite adornatam.

Prodeat ergo in lucem *Dens molaris elephantinus*, in profundo quatuor pedum perfecte calcinatus.

Naturalem ejus magnitudinem sistit Tab. V. c. ponderis trium librarum cum dimidia. Lit. A. indicat defectum duarum
mar-

marginum, quae fossorum incuria perierunt. In cavitate dentis superficiali comparent sulci lati & circulares.

Cortex dentis est praedurus, egregie undulatus, albus, radices internae eodem candore nitescunt; duplex ibi cortex prostat, tenuis, qui interiori arcte adhaeret, alter vero ab eodem separatus notabilem habet crassitiem, & colorem gerit spadicum, interior vero flavescens.

Proxime adjectus erat *Dens incurvus mutilatus*, ponderis quatuor librarum, albicans, manifesto indicio, si comparatio cum molari minoris moduli instituat, animal nondum absolute incrementum, id quod vel ideo raris accenseri meretur observatis.

Neque tali offilegio carent confinia Moeni. Integrum elephantis caput prope Francofurtum e terra fabulosa erutum asservat Sepiasarius ibidem Dn. *Ettling*, ceu insigne promptuarii ornamentum. Longitudo ab occipite usque ad maxillae superioris terminum quatuor pedes complet; dens molaris alveolo extractus, & physiotameio *Kisneriano* illatus ponderat sex libras cum dimidia; & ejusmodi molis definiuntur plerique ab *Oryctographis*.

Crebra passim fit mentio in *Ephemeridibus Academiae Imperialis Naturae Curiosorum* eboris fossilis, eleganter & enucleate proposita, quoniam vero nullibi extat delineatio partium singularium, hoc, quicquid est supplementi, adjungere haud supervacuum duxi. Amplissimus sese offert numerus Auctorum, quibus indagatio atque inventio veri curae cordique fuit, quos inter recentiores nominasse sufficiat:

Comitem Ferd. Ludov. Marsigli, Equitem Hanns Sloane, Io. Iac. Scheuchzerum, Io. Boeclerum, Fridr. Hoffmannum, Io. Christ. Kundmannum, & Io. Ern. Imm. Walchium, Viros eruditionis laude ac meritorum magnitudine fulgentissimos.

*Norimberga Onoldum
missa die 6. Octobris 1777.*

APPENDIX

AD

TOMUM SEXTUM

NOVORUM

ACTORUM

MEDICO-PHYSICORUM

ACADEMIAE CAESARAE LEOPOLDI-
NO - CAROLINAE

NATURAE CURIOSORUM IN GERMANIA.

CONTENTA APPENDICIS.

- I. D. *Ioannis Iacobi* RITTERI Morbona, Pars II. pag. i. feqq.
- II. D. *Christophori Andreae de* MELLE Demonstratio anatomica foetus bicipitis & bicorporei. pag. 129. feqq.
- III. D. *Georgii Christiani* ARNOLD Observatio anatomico-physiologica de foetu bicipite ad anteriora connato. pag. 159. feqq.
- IV. D. *Ioannis Frid.* GMELIN Historia venenorum vegetabilium Sueviae indigenorum. pag. 201. feqq.
- V. D. *Caroli Godofredi* HAGEN Diatribe chemica vitriariorum magnesiæ ejusque partem terream alcalinam considerans. pag. 329. feqq.
- VI. D. *Eberhardi* GMELIN Experimenta & observationes septicorum & antisepticorum indolem illustrantia. pag. 354.
- VII. *Ioannis Christiani* WIEGLEB Disquisitio chemica de filice. pag. 397. feqq.
- VIII. Memoria D. *Ioannis Baptistæ* MORGAGNI. pag. 413. feqq.
- IX. Memoria D. *Ioannis Sebastiani* ALBRECHT. pag. 435. feqq.

MORBONA

SEU

ENUMERATIO

MORBORUM

SPONTANEORUM

QUOS

QUINQUAGINTA ANNORUM INTERVALLO

PERPESSUS

est

D. IO. IACOBUS RITTER

HELVETIO-BERNAS.

Pars altera.

MORNING

ENTIRE

SPRING

QUARTER

D. J. LAG. THE RIVER

THE RIVER

1850

THE RIVER

MORBI PUSTULARIS MULTIFORMIS HISTORIA.

*) Species quaevis seorsim ordine chronologico.

§. 178. PUSTULAE MILIARES, minimae, *sparsae*, fixae, lymphaticae, albicantes, pellucidae, *circulo rubro* cinctae, seu *basi rubra* latissima irregulari, prurientes, pressioni resistentes (elasticae), vi apertae lympham tenuem cum dolore plorantes, purulentae nunquam. Sponte ficcatis epidermis dato intervallo in squamulas minutissimas albicantes pulverulentas secedens.

Efflorescentiae rubellae.

EXANTHEMATA *miliaria rubra* (a) lym- } Auctorum omnium.
phatica. }

PURPURA *scorbutica*?

PURPURA *rubra spuria*?

PURPURA *calida*?

} quibusdam.

Apices Vasorum (a) lymphaticorum *seorsim* obstructi? INFLAMMATIO LYMPHATICIS *solitariis* VASCULIS? Epidermidis laesae species prima. Integumentorum superficialia laesionis *Modus primus.*

§. 179. PEYLAVIAE. Eod. XII. Aprilis pedilavium vesperinum squamosis cruribus detergendis (§. 175) reconvalescenti a podagra (§. 157-177) tepidum. Paucis post diebus circa vesperam cruribus horripilatio, dolor artubus gravativus, corpori inertia, os mucidum (§. 170). HAEMORRHOIDES die 16. semel vesperi: Inde exanthemata hariolanti modo definita (§. pr.). Die XXI. prima vice: Brachiis, pedibus rubra, tibiis, rubris mixta alba, femoribus, ossi humeri, abdomini modo rubra successive prodibant. Facie semper, manibus per intervalla liberis. Dolores rheumatici artubus inferioribus vagi toto mense eruptione eorum minime diminuti: an reliquiae Arthritidis (§. 157-172)?

*) Exanthemata symptomata potius quam critica? quantum salubritati talis purpurae credendum? forte symptomata quaevis PURPURA?

§. 180. Maji initio idem status exanthematicus vesperi pruriendo molestus, ad pectus, abdomen sensim extensus, coelum hucusque temperatum tranquillum, circa dies vero 7. 8. 9. 10. calor aestivus, quo adlicitus, superficie anteriori corporis, manibus exceptis, cancri elixi ad instar rubente exanthematibus, vestes hybernas praeceps cum aestivis tenuioribus incaute mutantur dolores acutiores rheumatici humero intermittentes, cruribus fixi, gressus dolorificus, vesperi exacerbati.

Mensis ej. die XI. calida grataque tempestas subito in frigidam, pluviosam, procellosam mutata: Iter in LUSATIAM superiorem (Silesia frigidior?) Exanthematibus rubris toto corpore conspersis (§. pr.) leviter vestito susceptum: quovis itineris die aura frigidior. Die XIV. ej. Vesperi, itineris termino ad arcem Bertholdsdorf rheda descensum, stadium pedibus emetientem (Zephyro-Boreas) vehemens adflans horrore subitaneo ac ea sensatione, quasi nudo in gelidam demerso, penetravit. Nocte dolores rheumatici aucti, somnus inquietus, transpiratio matutina deficiens.

EXANTHEMA-

THEMATA mane florida quatuor hebdomadam intervallo hospitio degenti, corpus licet, hypocaustis calidis squalens, Boreae aperto alterne exponenti minime unquam retrocedentia: multis retro annis huic alternationi adfucto (§. 31.)?

*) Forte purpuræ veræ frigore subitaneo major quam spuriae in retrocessio- nem propensio? Unde tanta ejus formido? nonne fallacia subinde observatis?

Dolores rheumatici vagi (§. pr.) ad nucham, fixi nunc, ut et humeris, itineribus frequentibus licet exercitato, toto hoc tempore immobilibus, continui, adpetitus acrior, lingua mucida, siticulofitas, animus depresso. Somnus per intervalla sine refectione. Exanthematicus toto rubens corpore, sine desquamationis signo, rheumaticus simul initio Junii coelo mitiori redux in Silesiam, qualis ea egressus. PEYLAVIAE d. IX. desquamatio brachiis primo eruptionis loco (§. 179); reliquo corpore exanthematibus floridis.

§. 181. d. XX. Junii. Horrore prurituque praegressis manuum dorso, excepta cicatrice vulneris sinistrae (§. 99); MACULAE RUBRAE rotundae prurientes denarii area, cujus medio octo horarum intervallo PAPULA cuti concolor, (α) *solitariae*: pustulae variolosae minori discretæ haud absimilis; lymphæ pellucida, spatio nycthemeri in pus abeunte, turgens milio major: (β) *adgregatae*: contiguæ digitorum articulationibus externis; quibus fero in pus mutato abscessuli dolentes mole aucti; pus eorum sibi relictum, octiduo ficcatum, cum epidermide in squamas coalescebat flavescens deciduas, basi rubella sensibili: manibus sensim puritas.

PUSTULAE fixae purulentæ minores { discretæ.
contiguæ.

Pustularum miliarium (§. 178.) varietas major? an ECTEMATA veterum ante notas variolas? ZWINGER. Theatr. Prax. P. I. p. 25. b.

*) Ob auctorum dissensum describere fatius, quam denominare exanthemata.

§. 182. Corporis hucusque exanthematis nulla remedia nec diaetae cura (§. 180), sed Jun. XXII. dorsi manuum solitariis pustulis (§. pr. α) mixtura ex aceti lithargyrii cum aquae calidae partibus aequalibus linteis ebris imposita. Pruritus dulcis pro caloris gradu: nulla exsiccatio. XXIII. ej. adgregatis (§. pr. β), aceti lithargyrii cum aquae vulnerariae Callorum vinosae et aquae calidae partes aequales tepide applicatae; pruritus diminutus quidem, sed non sublatus (§. 101).

*) D. XXIII. HAEMORRHOIDUM fluxus.

§. 183. Pedum extremitatibus tumor levis, vesperi auctus, mane diminutus. Cruribus ardor pruritusque vespertinus. Perpendicularibus de die gravativus quasi tumoris sensus absque tumore (*). Exanthemata non mutata: plurimum successive forte pedilavium (§. 179.) effectus? uti manibus olim feri immersione herpes (§. 95.*).

*) Symptoma hypochondriacis? quibus anima falso percipit? ex falsa perceptione sedem mali indicat falsam? non modo aegris, imo sanis quoque perceptio toties talis (§. 177. * 2.)?

Die XI. ej. Brachiis, dorso manuum, articulis digitorum denuo pustulae solitariae (α §. 181.) purulentae, cum pruritu insigni, absque remediis desquamatae. Decembris VII. manuum dorso denuo quaedam ardentis; d. XVI. desquamatio.

*) Cutis crurum hoc tempore post desquamationem tensa, sensibilis, tactu modico dolens, forti ardens, debili dulcis pruritus etc. fibras longitudinales dense juxta se positas, ut et transversas sistingebat oculis irradiata praecipue.

§. 184. PUSTULAE MILIARES *adgregatae*, basi rubra latissima irregulari, apice purulento sibi relicto, cum epidermide coalito, in squamulas flavescentes dato tempore abeunte majusculas.

EXANTHEMATA *miliaria* rubra (b) *purulenta*?

PURPURA *spuria purulenta*?

Vasorum cuti lymphaticorum suppuratione destructio.

Abscessuli apici vasorum exhalantium: Varietas purulenta exanthematum (§. 178.)?

Die XII. Julii. Regioni hypogastricae, praegresso per aliquot dies pruritu matutino solito majore, dolore aciculis quasi pungitivo, pustulae modo definitae. De initio earum, cum jam adultae demum in conspectum prodierint, inspicienti abdomen nil certi statuendum. Pure expresso crassiusculo albedo pruritus amaro-dulcis, a reliquo (§. 182.) diversus. Basi postea magis inflammata, magis rubente. Die XXI. ej. Aet. 43. Collapsae pustulae expressae novo pure turgidae iterum prurientes (differentia specifica inter §. 178. et 181?) D. XXIII. HAEMORRHOIDES §. 182. *). Desquamatio sibi relictis die Augusti XI. Sic spatio trium hebdomadum successive brachiis, cruribus, furis. M. Novembri femoribus; sub Decembris medio dorso manuum. Exanthematibus hucusque descriptis serpentibus synchrona quaedam nova se sociabant sparsa, basi magis rubente, pruritu majore, pure cito, loco peculiari distinctae. Aceto lithargyrii linteis tepide purulentis adplicato dolor pruritusque aucti: forte pure turgidis tensisque vasculis minus confert? Aqua vulneraria, ardoris pruritusque moderamen, nulla vero abscessulis exsiccatio.

*) An ob effectus epithematum Ectematis (§. 181.) communes analogia affinitas iis? Augusti initio Unguent. sequens: Recipe; Cerae virgin. Drachm. unam. Unguenti pomat. offic.; Mucilag. semin. cydonior. c. aq. rosar. extract. ana unciam semis. Camphor. Drachmam unam. M. cruribus tepide per plures dies illinitum absque euphoria.

Augusti primo efflorescentiae brachiis novae rubrae prurientes. Status earum septem dierum, postea desquamationis initium. Dorsum eodem pruriens futuras indicabat. Die III. febricula catarrhalis c. coryza ex refrigerio ne minimum levaminis pruritus oriundarum popularum etc.

Die XX. FISSURAE SURIS cruentae (RHAGADES?) squamulis abrasis scalpendo cutis sanguinolenta innumerabilibus rubra punctulis, cum immani ardore ab Empl. e cerussa tantillum sopito.

§. 185. Septembri XXIV. Cruribus prurientibus, cute levi ad oculum, exanthematibus tamen albis vix visibilibus praefecto. Unguentum sulphuratum mane et vesperi per plures inunctum dies sequens: R. Unguent. pomat. offic. unciam unam semis. Rad. Enulae pulveris. drachmas duas. Frixis invicem, expressis adde flor. sulphur. drachm. semis. Camphor. pulv. grana octo. Olei d. Bergamotte gutt. viginti. M. Lenimen a decem inunctionibus; ulterioribus nullum. Ob foetorem sulphureum ingratum flores sulphuris ad scrupulum diminuti.

*) Ex hoc unguento nec pustulis retrocessio, nec cuti asperitas; imo potius levitas.

§. 186. D. XXIX. ej. Dorso malleolis utriusque pedis prurientibus emplastr. e cerussa simplex offic. (alias: *album coctum*) per plures dies tepide impositum nullam mitigationem adtulit.

*) Quo crassior cutis magisque tensa, eo major pruritus, et vice versa; hinc dorso pedum, cuti circa et supra tendinem Achillis maximus pruritus.

Octobris VIII. Exanthemata rubra surae sinistrae denuo. D. XXIV. Brachiis abdomini femorique sinistro successiva. Dorso vero pedum, malleolo interno pedis sinistri alia rubra minima vix conspicua cum pruritu nocturno, somno inquieto.

§. 187. EXANTHEMATA FIXA *alba* lymphatica pellucida prurientia discreta absque circulo inflammatorio rubro, *basif alba*, cute concolore, in squamulas albas minimas dato tempore ficcantia.

Varietas prioris (§. 178.) *alba*.

EXANTHEMATA *miliaria alba*.

PURPURA ALBA *spuria*?

PURPURA *frigida*?

HISTORIA et decursus eorum uti §. 178.

Octobris XXV. Brachiis exanthemata *alba* modo descripta copiosa, rubentibus parcius interspersa membris (§. pr.) iisdem, successiva ordine eodem etc.

§. 188. Novembris VIII. Pruritus universalis ad minimum tactum cutis laevis sanaeque. An a lymphâ stagnante, pustulis albis latentibus ad solis radios aegre conspicuis? Die X. ej. Femoribus ad Musculum vastum externum, lateraque externa poplitum, tuberculum fibulae sinistrae, surae ej. medium. PUSTULAE MILIARES *densae basi rubra* (§. 178.) partim in *segmenta elliptica* adgregatae, partim ad *lineas rectas* disjunctas *parallelas* dispositae. Horripilationibus irregularibus praegressis, insomniis vividis insolite confusis, noctibus inquietis, urina copiosa cruda, corpore minus & aegre perspirabili, siticulositate vespertina nocturnaue, fociis; Vesperi rubor furis major prurientibus, leni frictione voluptas nulli secunda; sed rudiore scalptione dolor eo acerbior. Silet ad calorem lecti pruritus, qui de die urit; fecus ac modo dictae pustulae (§. 178 - 180), quae de die silent, noctu pruritant. An species, an varietas (§. 178.)? an SUDAMINA? an ESSERAE?

§. 189. D. XVI. ej. FISSURAE CRUENTAE seu RHAGADES secunda vice (§. 184.) Epidermidi furarum. Emplastr. e Cerussa compositum camphoratum (ideo audit, quod sebi cervini & camphorae pars quaedam admixta), tepide furis impositum, tenaciter ad menses adhaesit, inde ardoris sopitio: Fissuris consolidatio; Cuti integritas. Udor, mollities; pustulis exsiccatio lateralibus; cuti sine emplastro asperitas, siccitasque. Decembris circiter medio evanescencia exanthematum corpori, desquamando ad tempus: frigidus constanter coelo: sub fine Decembris cuti toti mundities, membrum vigor; appetitus adfuetorum saporque naturalis. Somnus placidus; cito tamen menti virium exhaustio: Induciae fallentes!

§. 190. SYMPTOMATA, *exanthemata heterogenea*? §. 179-188. comitantia.

(* 1.) Morbi initio: Animo taedium, foecordia, (Stoicismus moderatus). Menti ad minimam intentionem defatigatio. (* 2.) Corpori torpor, gravitas cruribus imprimis. (§. 179. 180.). Horripilationes irregulares, circa vesperam aestus toti cuti ad tactum sensibilis. (Motus febriles symptomatici?) Nocte internus mi-

nor: jectigationes. (* 3.) Pulsus cubanti naturalis: Inflammatio vasorum minorum forsan pulsus minus, quam majorum, mutat? incremento & statu sensus pungitivus toti superficiæ quasi aciculis ad motum potumque calidum: latentium aut novorum exanthematum index? Os pultaceo-mucidum (§. 180.). Cibi & potus sapor febrilis. Decocti coffeæ & carnis bovinæ elixæ fastidium; hujus vero jusculi appetitus. Siticulofitas sine potus desiderio, aestus manibus pedibusque corporis superans reliqui (* 2.). Liquidum exhalans acetum spirans vappidum. (§. 167.) Somnus turbulentus non reficiens. Pavores subsultusque tendinum nocturni; somni momento labentis in profundum sensatio (§. 165.). (* 4.) Apruritus initio ad elevationem exanthematum miliarium (§. 178 & 186.) septem; status, desquamatio totidem requirebant dies, quævis periodus trium septimanarum. Sic dato mensium numero cujusvis recurrentis computus facilis: cuique fere mensi eruptio nova. (* 5.) Corpus artusque nunquam eodem, sed successive exanthematibus correpta fuere. Membris quibusdam desquamantibus, aliis prodibant novæ: recrudescencia ab extremis, uti primo insultui (§. 179. 181.) (* 6.) Quo prima exanthematis eruptio, ibi desquamationis quoque initium (§. cit.); desquamatione pustulis eidem loco rara cessatio plenaria, sæpe sub squamulis deciduis novæ jam latebant prurientes. (* 7.) Ardor, pruritus coelo pluvioso, favonio flante, temperato minor, quam sereno, calido aut borea. (* 8.) REMEDIA (182. 185. 186.) pustulas nec destruxere præsentem, nec anticipare futuras, scalptio hæc præstitit profunda; inde quidem ilico dolor urens (§. 187.) sed momentaneus; futurus loco scalpto pustulis novis oriundis pruritus anticipatus. Cuti integritas promotæ. Destructio quoque absterfione leni digitis linteo obvolutis tentata, sed fallax: recidivæ enim nullus positus obex, recrudescencia hisce exanthematibus (§. 178.) inquilina? Purpuram saltem veram albam absterfione certius destructam experientia indigitavit felix.

SPECIES SECUNDA.

§. 191. PUSTULAE MILIARES (§. 178.), parvæ inflammatoriae, prurientes, opacæ. *Basi rubra lata* circulari seu in *MACULAM rotundam* floreni area adgregatæ. Statu Pure diluto albido plenæ. Baseos medio siccescere incipientes, postea a margine ejus ad cutim sanam *serpentes*, pure cum epidermide dato tempore in crustulas albicantes coalito secedente deciduas. Cute vacua rubella, fissâ, acerbè pruriente.

HERPES pustularis ruber? ZWINGER l. c. P. I. p. 515. b.

Impetiginis species pustulosa? ib. P. II. p. 14. b.

Maculae serpiginosae rotundae? *Lichenes?* ib. l. c.

Vitiligo serpens? lb. P. II. p. 559. a.

Apices Vasorum (a) lymphaticorum *adgregatim* obstructi, fanguiferis in consensum una adfectis minimis? INFLAMMATIO VASIS LYMPHATICIS *adgregatis* (§. 178.) Epidermidis laesae species secunda? (§. cit.)

§. 192. August. d. XX. Suris MACULAE coccineï coloris, dein flavescentes desquamatae. D. XXIV. Ej. pedis sinistri dorso, fossaeque inter malleolum internum & Achillis tendinem observatae *primo* maculae modo definitae (§. pr.), pruritu peculiari. Areae ad radios solis pustulas minimas vix visibiles. Mane surgenti pallidiores absque pruritu (quiete?); vesperi prurientes, rubentes (motu diurno?).

Die XXX. ej. Dorso pedis dextri eadem.

REMEDIA: Lintea mixturae ex Aquae Vulnerariae Gallor. vinosae, & Calcis vivae partibus anaticis; ad ebullitionis gradum calefactae, ebria imposita: Dolor inde pruritusque novus ineffabilis dulcedinis (§. 188.), horripilatio gratissima totum concutiens corpus, durante spleniis calore, nullum vero morbi lenimen pruritus. Mixtura, ex aquae Vulnerariae aquosae, decocti enulae camphorati $\bar{a}\bar{a}$ uncias duas. Ol: salis herbarum crematarum per deliquium guttas decem, mixtis invicem adplicata tepide pruritus ilico brevem gratumque excitavit, progressumque impedivit: nulla inde maculis pustulisque destructio. Cuti sanatae vero pruritus & rigiditas: nocuit cuti sanae, profuit morbosae remedium idem.

§. 193. Septembris IX. Maculae furis. Mixtura ex Aq. Calcis viv. & Vulner. gallor. $\bar{a}\bar{a}$ part. aequal. frigida linteis adplicata, pruritus tollebat, futurum intactis exanthematibus praescindebat. Die XV. ej. Digitis mediis, annularibusque utriusque manus maculae minores (grossi modo area), vespe-

ri praefertim aestuantes, prurientes. Ab aqua vulner. spirituosa tepida &c. lenimen, exsiccatio, desquamatio ad tempus: diversus prioribus partibus (§. pr.) effectus. Die XX. ej. Maculis ficcatis ad fossam (§. 192.) epidermide secedente, nova, pura, pustulis vacua renata cutis. Ibiq. sanitas.

§. 194. Die XXV. Octobris iisdem digitis repullulatis, cum folitis symptomatibus macularum, prioribus epithematibus (§. 192. 193.) irritis, eorum immersio decocto radice enulae camphorato tepido, pruritus auctus brevis; dein lenimen, serpigiosis meta pustulis.

*) Radix Enulae rasata butyro fixa Silesis domesticum in scabie quacunque, variisque Exanthematibus, morbisque cutaneis remedium probatum & securum.

§. 195. Die XI. Novembris. Urina limpida, copiosior diebus praegressis. Maculae (LICHENES?) femoribus, genubus. A mixtura enulata (§. 192.) prior effectus. Serius ob frigus desquamatione evanidae penitus. Die XXVIII. Ej. Maculis circa malleolum internum pedis sinistri ad calorem lecti modice prurientibus Unguent: e lithargyrio offic. tepidum inunctum, Empl. e cerussa camphor. compos. (§. 189.) superimposito vesperi. Prima vice pruritus ilico cessavit; sequentibus diebus vero ad lecti introitum rediit minori gradu. Saliva dorso pedum malleolisque demulsit illita prurimum ad tempus: Medio Decembris terminus (frigore?).

§. 196. Circa finem Novembr. inter varia variae figurae, molis, coloris, indolis innominabilia ac ignota exanthemata, CRUSTULAE quaedam *lenticulares* natibus inhaerentes tactu perceptae, quarum quaedam e regione tuberositatis ischii sinistri: quoties ad scälptionem pruritus vespertinus urgebat, toties ad mingendum repetito excitatus fuit stimulus.

*) An pustularum purulentarum α vel β . (181.) crustae vel squamae ferotinae? An ESSERAE siccatae ZWINGERO l. c. P. I. p. 288. a?

(*196.) SYMPTOMATA *Exanthematibus homogeneis*? (§. 191-196.) eadem ac prioribus. (178-190.)

§. 197. SENSATIONES Exanthematis (§. 178-196.) fociae se successive excipientes sequentes:

SCALA	{	ascendens:	{	Quies. Formicatio, Titillatio, Horripilatio.
		descendens:	{	Ardor, Pruritus, Tremor, Horripilatio. Calor naturali major. Quies.

{	dulcis.
{	pungens.
{	urens.

*) Cum Sensatio sit quantitas composita ex numero vibrationum, copia, & impetu liquidi a tergo in corpus sphaericum elevatam tenfamque fibrillam prementis &c. **) Series praedictae scalae forsan numeris exprimenda theoriam pruritus conditori vegeto.

SPECIES TERTIA.

§. 198. VESICULAE SPHAERICAE (globuli ferofi grani piperis, imo pifi mole) subito, sine praevia inflammatione aut alio indice, nascentes, absque circulo inflammatorio, liquore tenaci flavescente turgidae; pellucidae, elasticae; dimidia parte extra cutim eminentes, altera ei immerfae, nocturno inprimis ardore prurituque molesta. Sero sponte in crustas sphaericas squamosas cum epidermide coalito ficcatae deciduae.

Aneurismata: feu „VARICES vasorum lymphaticorum (& serosorum?) „BOERHAAVE Prael. Tom. III. p. 12. Ed. Götting.

Folliculi „cutanei, morbosa lymphæ (feroque) distenti „van SWIETEN Comment. T. III. p. 509. ad §. 1110. Ed. L. B.

PHLYCTAENAE: *Pblyctides*: ZWINGER. Th. Pr. T. II. p. 373. b. Apices Vasorum (b) serosorum *serosim* obstructi?

INFLAMMATIO SEROSA particularis: errore loci?

Cutis laesae species prima: superficiei? Integumentorum laesionis *modus secundus*. (§. 178.)

§. 199. HISTORIA: PEYLAVIAE d. XI. Julii eod. Ao. Pedum dorso, ad tendinem Achillis pedis sinistri, latusque inter-

ternum hallucis ejusdem subito sensu pulicis saltantis pustulae modo definitae (§. 198.) bullulis aquae ferventis similes sphaericae, initio *cuti concolores*. (PHLYCTAENAE *frigidae*?) Dorso pedis sinistri numerosiores. Pedibus continuus de nocte vesperi jam incipiens ardor. PHLYCTAENARUM pruritus de die aut motu aut calceorum frictu auctus; noctu lecti calore vix ferendus, somnum tollens. Sibi relictæ quinque dierum spatium flaccescendo collapsæ ficcari inchoantes; octo diebus serum in crustam induratum flavam decidebat. *Basi* excavata *rubella*. Cute sine cicatrice clausa. Laesæ seu digito pressæ fatiscentes serum (sanguinem nunquam) plorabant dolore dulcissimo. Incisæ quaedam *verticaliter* sero lente effuso, vulnuscilo ilico inflammatio, coalitus; plurium horarum intervallo aut sero, aut ichore albido, pruritu novo, priore quidem mitiore, denuo repletæ: PHLYCTAENAE *serosæ* (*maiores*?). Rescissæ aliae *horizontaliter* forfice ad cutim usque, sero globuli forma surgente in lemam indurato, vulnuscilum viginti quatuor horis arcte operiebatur hians. Crustulam recentem cumulatam denuo serum in bullulam novam elevabat toties, quoties rescabatur; pus tenuius fundentem saporis (uti serum) muriatici: forte aeris accessu serum in ichorem mutatum?

PHLYCTAENAE *purulentæ*. Varietas?

PAPULAE SCORBUTICAE: SCABIES *scorbutica*? MARTIN. Act. Suec. Vol. XXIV. p. 238. 1763. cit. a VOGELIO nov. Bibl. Med. Vol. VI. P. IV. p. 294. 1766. 12.

Folliculi hoc modo secti hians periphæria, basisque rubra, paucis horis in circulum radiis rugosum contracta, centrum patulum rotundum aegre (uti omnia fere vulnera rotunda) & vix octiduo demum perfecte claudebatur, nova sub cute bullula, sero accumulato, surgente: forte variolis incisæ aut abscissis eadem fors? Hinc abscissione, ob prurimum pungentem patientiæ victorem, instituta unice, nulla; exsiccatione sibi relicta

relicta demum fanitas: uti variolis? PRURITUS pungens saltatorius peculiaris, futurarum nuncius.

§. 200. D. XII. Jul. Phlyctænae pedis digito medio maleolo externo sinistro, femori sinistro, d. XXVII. brachiis exanthematibus conspersis rubris (§. 183.) infrequentes.

Augusti Die XIIX. Pectori, manuum volis, musculo Thernari pollicis sinistro; genu pedi dextro anteriori plures; superficiei posteriori corporis nullae; trunco pauciores artubus. Die XX. Ej. Femori, genuque dextro; sic femori utrique earum uberior noctu quam de die proventus. Quiete feri facilius, quam motu, secretio? Septembris IX. earum cum exanthematibus miliaribus simul exsiccatio. Tibiis nitor puritasque. Rugae epidermidi longitudinales infinitae parvae (§. 183. ad d. XI. Jul. *) D. XVI. XVII. Ej. Pedibus pruritus, horripilatio, frigus, aestus, transpiratio vesperi; mane novae phlyctænae, prioribus (§. 199.) vix siccatis. Die XX. ej. pedi dextro ponderis, congestionis sensus fallax (§. 183.); ardoris verus: d. XXI-XXIV. Ej. pedi post scarificationem & hallucis sinistro, (§. cit.) numerus earum auctus. Die XXV. ej. Plantae pedis, rimae hallucis ejusdem quaedam. Die XXVII. Ej. Plantae pedis dextri vesiculae majores pisi mole paucae quidem sed gressui molestae; symptomatibus iisdem praegressis. Die XXIX. Ej. Dorso pedis sinistro ultra octoginta: quarum plurimae verticaliter abscissae, quatrimum ferum crassum glutinosum flavum stillabant (§. 199.); octidui spatio demum consolidatae.

Octobris die VII. Trunci dorso pruritus saltatorius &c. phlyctænas indicabat (§. pr.); Chirurgo insipienti tam serosae, quam purulentae aderant. Initio, incremento, statu, termino, ob majores dolores non observabilibus, (de quibus infra. §. 216.) Sub fine Octobris, & toto Novembris decursu; Pedum dorso, femori sinistro, plantis pedum, trunci dorso alternae oriebantur, evanescebant dato tempore phlyctænae.

nae. Decembris vero medio ingruente frigore (an ejus virtute?) proventus eorum simul ac exanthematum miliarium (§. 178. 199.) substitit. Cute tandem mundata.

§. 201. REMEDIA: *externa*; Phlyctaenis quibusdam *integr*s; dorso pedis sinistri tentatum Empl. e Cerussa simpl. offic. (§. 186.) octiduo, inde cuti mador, rubor, nulla vero ardoris pruritus paroxyftici vespertini diminutio nec exsiccatio laudibus expectata; eo itaque remoto, unguentum sequens ex Axungia porci c. aqua rosarum lota Unc. femis. Cer. Virgin. drachm. una, mucilag. sem. cydonior. Unc. femis. Camphor. drachm. una. M. per tempus ejusdem cum priore eventus irriti, illinitum. Aqua vulneraria vinosa pruritui sopitio; Epidermis in squamas aegre deciduas renascentes denuo, siccata. Empl. diachylo simplici epidermis renata madida; sed cuti nulla firmitas.

Phlyctaenis quibusdam Dorso pedis sinistri *abscissis*; imposito vulnere Empl. e Cerussa simpl. off. MACULA *nigra* (uti gangraenae,) nec serpens, nec olens, plures cuti remanebat dies. Cutis nigra emplastro adhaerens fundum rubellum sine pure octiduo resarcibilem coalescentemque reliquit. Plurimae absque emplastris unguentisque phlyctaenae sibi relictæ aequè cito ac iis tectæ, sine cute nigrescente sphacelata, siccando absuntæ; an a mutato empl. e Cerussa camphor. gangraenae progressus impeditus?

§. 202. SYMPTOMATA (§. 198-201.); nisi propria, Synchrona saltem; prioribus speciebus (§. 183-190.) & (§. 191-196.) communia?

(* 1.) Horripilatio irregularis de die aequè ac nocte cruribus. (* 2.) Tibiæ locis vacuis ad tactu digiti pressorio notabilis pruritus (§. 188. ad Nov. VIII. * 3.) Transpiratio matutina parciore decocto calido prolecta partibus adfectis rubor major &c. pruritusque (§. 190. * 4.) (* 3.) Motu corporis omnium exacerbatio: ori siccitas sine siti (uti podagrae §. 167.) PHLYCTAENIS sibi relictis periodus quatuordecim circiter dierum. Eruptio cum statu sex; exsiccatio octo (§. 199.) rescissis plurium vero dierum. Cuique mensi duae circiter eruptiones; hinc dato mensium

mensium numero, periodorum liquet reditus. (* 4.) A pedibus ad reliqua membra successive ascendere: siccantibus prioribus novae nascebantur uti exanthemata miliaria (§. 190. * 6. * 7.) phlyctacnae.

SPECIES QUARTA.

§. 203. TUBERCULUM cuti CONICUM absque dolore nascens, rubensque; (area grossi & ultra) cujus centro glomulus (grano piperis vel pisi mole) duriusculus elasticus purpureus ut plurimum eminens, motu, frictu aut pressione demum dolorificus, sponte pus purum, lacescitus vero pus pauculo sanguinis remixtum, aut cruoris grumulum sphaericum sine pure, vel serum eructans, vulnere rotundo ut plurimum sine cicatrice clauso.

ABCESSUS (a) *minores?*

FURUNCULI Auctorum.

Apices vasorum (c) sanguiferorum minorum *seorsim* destructi; tunica cellulosa simul adfecta.

INFLAMMATIO SANGUINEA partialis vera.

Cutis laesae species secunda (§. 198.) (profundius n. 1.).

Integumentorum laesionis *modus tertius.* (§. cit.).

§. 204. DESCRIPTIO ulterior. Epidermis emplastro quovis emollita, secedebat triduo. Cutis subjacens nuda emollita livida (sphaelata?) sequenti die, paucis doloribus pungitivis praegressis glomulus dehiscens puris albi bene cocti impletus, folliculo adiposo inclusus fundo tenaciter inhaerens se sistebat, sibi relictus biduo aut triduo paucio mixtus sanguine emplastro detracto adglutinator simul & semel separabilis, vulnere paucis post diebus concolore cute absque cicatrice clauso.

I. FURUNCULUS mixtus.

Capsula tunicae cellulosae laesa?

FURUNCULUS pure glomerato sanguine remixto.

Abscessuli, minus profundi, frigidi.

Varietas prima.

Instrumento vero laecessitum, capsula tenuissima praemature exemptum dolor acutus & suppuratio aliqualis excipiebat cryptae sphaericae. Alveoli diameter lineae. Fundus ruber, cruentus, margo mollis, consolidatio biduo, cicatrix: MACULA, quasi petechialis major *phoenicea* lineae diametri (STIGMA) ultra quatuordecim dies nec dolens nec pruriens superstes paululum protuberans. Cui elapso (*), tot dierum spatio, nova inflammatio vespertina, grumulique sanguinei absque pure spontanea protrusio, cavitate rotunda papillis rubellis undique propullulantibus impleta, vulneri consolidatio absque cicatrice.

(*) Uni loco duae inflammationes successivae; diversae? sanguis vel grumulus, vel fluidus per dies, hebdomadas, menses, folliculo cutaneo incorruptus conditus. Vesiculam epidermide elevata sanguine turgidam diluto cutis (an *TERMINTHUS*?) per annos sistit.

II. FURUNCULUS *sanguineus*: (calidus?)

FURUNCULUS cruoris grumulo integro, puro.

Arteriolae laesae sanguis crypta cutanea effusus.

An glandula cutanea morbosae sanguine extravasato infarcta?

Varietas secunda.

§. 205. TUBERCULA alia minus elevata cuti concoloria, atamen inflammatoria. Dolor iis urens pungens acutior, cum vel sine emplastro quatrduo pus bonae notae cylindraceum seu vermiculare per plures dies lumine perfecte rotundo, sine sanguine admisto tandiu sponte fundebant aperto, donec omne evacuatum fuerit. Cute tum brevi sine cicatrice aut stigmate refarcita.

III. FURUNCULUS *purulentus*.

FURUNCULUS *pure vermiculari*: profundior?

FURUNCULUS proprie: TISSOT *Avis* &c. c. 30. p. 477. §. 406. *
1761. 8vo.

Abscessuli profundiores: calidi? musculorum interstitiis? apices vasorum sanguiferorum *adgregatim* destructi.

Varietas tertia: (calida).

Tumoribus quibusdam nulla tubercula acuminata; quorum vero centro cuti concolori macula alba lenticularis acute dolens plana sphaelata quasi, vicina sine rubore cute vivida. Emplastro emollita aut sponte rupta pus purum vermiculare, uti priori prodibat; dolore vero urgente instrumento lacerata pus idem, sed sanguine remixtum lumine rotundo reddebat: cui cita pure evacuato consolidatio.

*) Formatio puris sine praevia inflammatione. Eadem cum priore (III); sed planior (an quarta?) varietas, (frigida?)
Abscessuli anomali?

§. 206. HISTORIA. Ib. die XIII. Julii Furunculi (Var. I.) quidam, prioribus diebus, an pediluviis iteratis? (§. 183.) Extremitati pedis sinistri, dein circa malleolos. D. XXVI. Sex medio tibiae ejusdem lateri interno, nec rubore, nec dolore sociis; quorum pauci post glomulum purulentum, serum sanguinolentum loco puris laudabilis fundebant. D. XXVII. unus in regione hypogastrica.

IV. FURUNCULUS *serofus*, frigidus?

Varietas quinta.

Die August. XXX. Furunculus solito major (Var. I.) Pedis sinistro dorso supra quartum os metatarsi. Basi purpureus rubor floreni area; Septembris D. III. Centro glomer elasticus. D. IV. Horripilatio vespertina universalis. D. V. incrementum ejus ad pisi volumen. D. VI. vesperi cutis livida motu diurno; sensus molis pedi auctae (falso cf. §. 183.) D. VII. Cute sponte dehiscente glomulus purulentus capsula adiposa inclusus, D. XIII. demum separatus. Dolor & molestia ei juncta graviora reliquis. Cavitas paucis post diebus nulla adhibita opera, cicatrice cuti concolore consolidata. Epidermide supernascente. D. VII. Ej. Musculo Thenari pollicis sinistri Phlyctæna ibi (§. 200.) horizontaliter abscissa (*), sub ea inflammatio profundior in furunculum (Var. I.) abiens, cui glomulus purulentus separabilis: crypta d. XIX. demum clausa.

(*) Forte varix serofus folliculo adiposo contiguus? Stasis feri, postea sanguinis. Origo, sedes & materia phlyctænae a furunculorum diversa?

Die IX. ej. Utrique femori tales modico dolore: stadium absolventes solitum. D. XV. (**). Duo (Varietatis quartae) thoraci sinistro: unus in areae margine inferiore papillae sinistrae; alter tres uncias ab eo distans ad musculum ferratum anteriorem. Emplastro diachyl. simpl. triduum imposito pus cylindraceum crassum copiosum per quinque dies eructabant. D. XXIII. Ej. clausi cicatrice rubra; stigmatate vero sine nova inflammatione (uti variet. 2dae) disparente. D. XIX. ej. novus radici unguis digiti medii dextri (Varietatis quartae); forcipē (Gallis: *Pincette*,) lacerato pus fluidius prodibat: D. III. Octobris tandem consolidatus.

(**) Circa hoc tempus anteriori corporis superficiei, facie, colloque brachiis exceptis, furunculi varii septendecim simul.

Die Octobr. VII. Saevientibus jam a primo hujus dorso doloribus (vid. infr. §. 217.) Furunculus (Var. quartae) articulationi mediae digiti medii sinistri faciei internaе acerbè pungens cuti concolor. D. XII. Cuti rubor tumorque urens: ab Empl. Diach. simplici nullum lenimen. D. XX. MACULA alba tumoris centro. D. XXI. forcipula dilacerata pus non statim, sed quadriduo demum elapso doloribus continuis, crassum, vermiculare, viridescens, copiosius pro tumoris mole profluebat: Lumen circa finem mensis speciose clausum, emplastro nudatum vero aërique commissum denuo dolere, pulsare, cutisque vicina inflammari coepit. Empl. rubro STAHLII imposito irritato priore, doloribus mitigatio, nullum pus, spatio quatuordecim dierum crustula decidua cicatricem firmam sistebat ultimo furunculo, ad initium usque Decembris articulo rigiditas.

Furunculorum variorum in anteriore modo corporis superficie, a D. XIII. Jul. ad VII. Octobr. numerus eorum citra errorem ultra triginta inclusis septendecim coetaneis M. Septembri (**).

§. 207. Furunculis 203-206. DELIGANDI MODUS.

* 1.) Semel quavis die: forte adhuc crebro nimis?

(*) Deligatione nimis frequenti, nisi eam puris abundantia, aliaque postulent symptomata, detractioe rudi emplastrorum novus dolor, irritatio, humorum adfluxus, consolidationis aut mora, aut abscessus in ulcera mutatio.

* 2.)

* 2.) Turundis (§. 39.) vel quocunque linteo carpto intrufis vel injectionibus nunquam vexati. Abscessus hifce in fistulas deviant. Exulare e praxi invidiofae turundae, cicatrices difformes, profundas relinquentes. Abscessibus recens factis quandoque neceffariae, v. gr. labiorum vulneris collapsum inpediendo; sponte ruptis fuperfluae &c. (cf. PLATTNER Chirurg. §. 639. * p. 441.)

* 3.) Luminibus linteum carptum ficcum fuperimpositum; Emplastro quovis (***) cuti adglutinatum.

(**) Emplastrum rubrum STAHLII camphoratum Empl. albo cocto aut diachylo fimplici faepius inertibus, dolores citius fopivit, partesque inflammatas in pus celerius maturavit. Eorum mutatio faepe proficua; delectum abscessus ftadium, remotionem dolor indicant, an fuccedanea inter fe Emplastra? conftanter tepide impofita, fenfu gratiora prae frigidis: a quibus horripilatio?

§. 208. SYMPTOMATA §. 203 - 207. propria; nifi speciebus forte §. 182 - 202. communia: fynchrona faltem.

(* 1.) Cruribus folis ab initio Augufti ad finem Septembris, furunculis hoc tempore jam vigentibus (§. 206.) quovis die circa vefperam horripilatio, frigus extremorum, aestus, ardor, pro frigoris ratione; pruritus, primo circa tendinem Achillis finiftrum, dorsum ejusdem pedis; dein dextri, pro lecti tepore plus minusve ferendus: trihorio, transpiratione parca, remiffio ejus aliqualis. FEBRIS *cruribus* TOPICA fymptomatica quotidiana regularis intermittens?

*) Unica paroxyfmi eodem die XXIII. Septembr. duplicatio, unus hora quinta vefpertina, alter undecima, qui demum fecunda matutina folutus transpiratione. Scarificationis quintae (§. 215. * 5.) faltem fequela: nifi effectus?

REMEDIA: Augufti medio pedes fub horroris initio pannis laneis calefactis per horam & ultra obvoluti, aut vafi ftanneo fervida, aut cabo querno inclufa tefta (Gallis: *Chauffepieds*) prunis repletis impofiti, aegre calefcetes: Septembris fequentis diebus, hora nona vefpertina pedes hypocausto calefacto ante lecti introitum nudi pulvinari obtekti, femihoram & ultra admoti.

EFFECTUS: calore hoc artificiali primis diebus pruritus ab initio intenfor: continuato vero omnia mitiora. Pedibus hoc modo calefactis lectus frigidus absque fequente paroxyfmo petitus: nox tolerabilior; omiffio vero, paroxyfmus lectum petenti fortior, fomnum aut morans, aut penitus arcens.

**) Quae frigoris anticipatio febri topicae, quoque intermittenti ftatariae confert (§. 120.) (* 1.) Septembris fine lecti per aliquot dies custodia horripilationibus

irregularibus (§. 202. * 1. 190. * 2.) cessatio. Cruribus minus frequens, pedi sinistro nulla exanthematum, dextro alias copiosiorum (§. 192. 200. 206.) eruptio. Transpiratio facilius tarda quidem; noctes vero inquietae; stimulo ignoto Tomnus interruptus, accitus. (* 2.) Lassitudo mane surgenti major, quam vesperi; pruritu nocturno durante mens nimis activa nolenti. (* 3.) Digni modo apice cutis tacta quovis loco horripilatio universalis, sine aestu subsequente (§. 202. * 2.). Fibris cutaneis tensio nimia, irritabilitas? (* 4.) Pus quo profundius, eo dolorosior, diuturnior inflammatio, copiosior suppuratio, puris crassi semper tenacis cohaerentis lentior effluxus; consolidatio tardior. (* 5.) Initium, ordo successivus, terminus eruptionis uti phlyctaeis (§. 198-202.): suppurantibus pristinis, novi aliis locis. (* 6.) Abscessulo cuique periodus circiter XXI. dierum, hinc dato mensium numero reditus computus. (* 7.) Furunculorum frequens nimia nudatione aërique expositione exacerbatio dolorum. (* 8.) Praeterea cum praecedentibus speciebus (§. 178. 191. 198.) commune, quod locis obsessis, iisdem sanatisque, novi propullulabant non diminutis symptomatibus. An folliculus, capsula adiposa glandula cutanea eadem successive bis adfecta? (* 9.) Hucusque butyri, pinguedinis fastidium auctum. (* 10.) Abscessus minores (furunculi §. 203.) imo quivis majores sponte rupti, cruorem nunquam fudere: secus incisi (§. 203. 205); illis consolidatio sine cicatrice. (* 11.) Furunculi omnes a vasis majoribus distabant. *) An, & qualis quatuor speciebus recensitis (§. 178. 191. 198. 203.) inter se adfinitas?

§. 209. REMEDIA (§. 178. 208.) hucusque adhibita GENERALIA: *Interna*: ACIDULAE *Codowenses* vergente Julio & sequente Augusto mane jejuno ventriculo & vesperi receptum juxta vulgare regimen, una vice ad Uncias XX-XXX. frigidae potae. Cujus Effectus, docet morbi hucusque data Historia.

§. 210. Emulsionis Amygdalinae, additis quandoque seminum quatuor frigidorum majorum partibus ana cum aqua cocta (cruda enim ventriculo oneri) extractae Unciae viginti; cum matri depur: drachm. semis, vel salis mirabilis GLAUBERI scrupulis duobus alterne infusis, partitis vicibus acidularum periodo quovis die ad cubitum haustae, sed irritato successu: febris eodem tempore topicae invasio (§. 208. * 1.) praedictarum non modo duratio, imo specierum §. 184. 187. 191. 193. 200. 203. in-gravescentia.

*) An aestui febrili ex morbo seroso-lymphatico (§. 178-208.) haec remedia (§. 209-210.) minus quam sanguineo conveniant? Nonne depuratio massae sanguineae

neae fit exanthematibus ipsis? cui utilitati haec, oceano humorum jam depurato, prophylaxis; jam separata & nulla amplius suspecta materia?

§. 211. Infusum lignorum dilutum (§. 176.) medio Septembris mane lecto per plures dies remoto eo, ex Thee *Boey* cum lacte transpirationem ad sudorem promovit. Erumpente illo pruritus major toti corpori (§. 190. * 4. 202. * 2.) Exanthemata majori copia: pruriens effectus unice.

§. 212. Die XXI. Ej. haustu vini hungarici meraci Uncia una femis vesperi siccitas ori, frigus, aestus toti corpori, ardor pedibus, dextro imprimis; transpiratio, pulsus contractus frequens (paroxysmus febrilis?) agrypnia ad horam usque tertiam matutinam. Sequentis diei vespera Aquae (vulgo sic dictae spirituosae) *Barbados* & Emuls. Amygdal. aa. Unciam unam mixta nox plane infomnis, febris topica pedibus auctior: an exinde genus liquet morbi?

§. 213. *Externa*: (cf. §. 209.) a, FRICTIO dorso August. XIII. unica sub lecti introitum pannis laneis, aestus tota nocte, fomnus inquietus. Priscis medicis tanti facta, modernis fere obsoleta! Cur?

§. 214. b, PEDILUVIA: Mense Julii tepida vesperi successiva quaedam, exanthemata (§. 179. 183), Phlyctenas mole auxere (§. 199.), imo furunculos (§. 206.) allicere visa. Octobr. XXIX. alii meridie nimis calido frigida pedibus immerfis adfusa frigus subitaneum corpori, vesperi cruribus horripilatio, nox solito inquietior. Biduo post coryza, febricula, pedibus pruritus major, exanthematis uberius proventus.

(*) Pedum hoc modo calefactorum linteis frigidis abstersione, modo dicta symptomata? siccandi pedes tepidius. Sensibilioribus scopo temperandi pedes tepidius immergendi pediluvii, donec sensus frigidiusculus oriatur. (***) Remedii (§. 209-212.) recensitis leuimnis parum: Emendatio nulla: Cujus culpa?

§. 215. c, SCARIFICATIO: Dorso post coenam horis vespertinis, hypocausto temperate calefacto, dorso linteo aspero ad calorem usque fricto prius, sectione praeter morem receptum unica, dolorum metu.

(* 1.) *Prima*: Septembris IX. Cucurbitulis vitreis sex ante sectionem dorso adfixis. Inde aestus corpori. Sitis Mixturae ex aquae modo dictae (§. 212.) Barbados & putealis $\bar{a}$ Uncia una ore prius detentae, extincta, nocte somnus placidus (cf. §. 212.) mane sudor. Diē sequente CEPHALALGIA, pruritus pedibus auctus.

(* 2.) *Secunda*: XIII. Ej. eadem, eodem cucurbitarum ibi numero. Aestus. Sitis. Eodem haustu (* 1.) Ventriculo onus. Somnus gravis, inquietus, transpiratio mane parcior. Siccitas ori per plures dies.

(* 3.) *Tertia*: XVII. Ej. Cucurbitulis decem. Sitis mixturae (§. 212.) descriptae uncia femis sedata: nulla inde molestia. Nox tranquillior, somnus levis refocillans. Transpiratio matutina parca. *) Scarificationes in lenimen febris topicae, artificio (§. 208. * 1.) coincidunt: cuiam horum id tribuendum? **) Qualis ejusdem liquoris spirituosus actio diversa (* 1. 2. 3.)?

(* 4.) *Quarta*: D. XX. Ej. Fossae ad malleolum internum & Achillis tendinem finistri pedis cuti exanthematis adhuc rubente semi-sanatae, ut & dorso ejusdem pedis scarificatio sine cucurbitulis praevisi (* 1.) Dolor principio acutus; momento post pruriginosus dulcis. Cruor effluens dilutus. Eodem die dolor ibi gressu tensivo-lacerans urensque, aqua vulneraria Gallorum secundaria calida inposita spleniis sopitus, quavis vespera vulneribus nondum consolidatis pedibus arte calefactis (§. 208. * 1.) loco scarificato sensus fallax pulicum saltantium (§. 199.), & ad tactum modo calor solito major.

(* 5.) *Quinta*: D. XXIII. Ej. Hora decima noctis finito vix paroxysmo topico (§. 208. * 1.) dorso iterum cucurbitulae (sex prima vice) hypocausto, (§. 215) dorso, pedibusque pro more frigidis. Lectum sine mora petenti hora undecima: Horripilatio toti corpori, cruribusque tremor; Ardor intensus, ad tactum frigidis: (internus). Pruritus pedi sinistro major dextro reliquoque corpori; imo saltatorius pulicum (* 4.), cruribus sensus tumoris ponderisque fallax (§. 182. 183. *), bihorio elapso transpiratio iis: insultus febrilis? Dorso pedis scarificati (* 4.) pruritus intolerabilis fere: novorum exanthematum praecursor & comes (§. 185. 186. 200). Somnus tardus, matutinus placidior. Duplicatio paroxysmi crurum topicae febris (§. 208. * 1.). *) Balneatoribus mos vulnera sebo illinire sibi que relinquere, mutato (an meliori?) consilio aqua vulneraria spirituosus tepida lota; ardor inde momentaneus, feri effluxus coercitus.

(* 6.) Sanguis operationibus (* 1. - * 5.) siccineus, serosus, dilutus, quavis vice ad Uncias sex ad minimum extractus.

(* 7.) EFFECTUS; saltem notabilis: Concussio corporis totius; pulsus citatior; ictus cordi fortiores; lassitudo; phlyctenarum praecipue ulterior adlectatio (§. 200.) nec non exanthematum pruritus, reliquarum specierum (§. 178-203.) permanentia pertinax. Tergum elapsa septimana reliquis corporis partibus carnosius: curativus vero, derivativus, prophylacticus dubius scopus?

SPECIES QUINTA.

§. 216. ABSCESSUS (b. §. 203.) *majores* Auctorum. *Apo-
stemata* ZWINGER. l. c. T. I. p. 16. b.

INFLAMMATIO composita ex prioribus (§. 203. 198. 191. 178.). Vasorum, praecipue sanguiferorum cutis & tunicae adiposae destructio suppuratoria (profundius laesae n. 2.): Species tertia (§. 203.)? Integumentorum laesionis *modus quartus* (§. 203.).

§. 217. IB. D. I. Octobris. DORSI quater scarificati (§. 215.) lateri sinistro digitis tubercula prurientia sine praevis inflammationis signis percepta: Unum superius ad angulum scapulae inferiorem, alterum tres digitos transversos priori inferius. Dolores tenivi vespertini. D. III. imposito aliquot horas Empl. diachyl. simpl. scalptu lacerata ichorem fundebant ambo. Ad. d. VI. sudores simul nocturni, doloribus incrementum quovis die vespertinis. Illud consolidari visum, hoc vero sponte clausum paucis diebus ad ovi columbini molem, nulla licet febre comite, (Abscessus frigidi?) dolore vero lancinante, pressorio, lacerante, pungente, somnum noctes duodecim una ferie arcente, ad axillam sinistram usque extenso, crescebat. SENSATIO molis immensae deceptorix; movendo dorso difficultas maxima. Dolor raro in ratione directa imo plerumque inversa partis laesae ejusdemque molis index *fallax*.

Die VII. VIII. Ej. Tumori quoque superiori incrementum doloribus acutis, pungitivis. Cutis non modo tumorum, imo circa scapulam & spinam dorsi livida urens; cui emplastrum supradictum adplicatum, relictum plures dies, doloribus vero continuis acutioribus demulcendis supra illud D. IX. X. XI. Ej. Cataplasmata Silesiis familiaria ex farina secalina cum aqua in pulvem cocta, calida, linteis excepta, humida indefinenter nullo itidem doloribus lenimine imposita. Urina ab initio ad hunc usque diem limpida, appetitus acutior, digestio facilis.

Die XI. mane doloribus auctis sponte aperiebatur tumor superior lumine rotundo. Pus tenax bonae notae, parcum. Inferiori dolores denuo tensivi. Dorso toti pungitivi uti acicularum, clavorum. Decubitus in latus adfectum facilius; in fanum intolerabilis. D. eodem. Meridie Chirurgus incio turundulam Abscessui sponte rupto intrusit officiosus, eamque Emplastro Diach. simpl. adglutinavit. Ilico dolor pungitivus, pali quasi infixi de die vix ferendus; vesperi rogatus sustulit aegre, qua sublata (§. 207. * 2.) statim cessavit dolor. D. XII. Urinae turbidae sedimentum copiosum lateritium. D. XIII. XIV. non modo Abscessui, imo lateri perseverantia dolorum; tumoribus incrementum, licet apertis: lecto jugis custodia.

§. 218. D. XV. Ej. Abscessus superior jussu meo scalpello, postea forcipe ad pollicis latitudinem transversim dilatatus: ne minimus quidem sectioe dolor. Sanguinis profluvium nimium, aegre sistendum. Pus granulatum, subviride, tenax, pressione tandem elicitum dolorifica. Doloribus ibi nulla remissio, immo ad tumorem inferiorem extensio. Labiis vulneri lintea carpta superimposita sicca.

Somnus parvus demum matutinus; pavores; sensus somni momento capitis in abyssum ruentis; (§. 165.) terror subitaneus expergefaciens nullo tollendus ratiocinio: (fallacia ratione superior) cataplasmata paucis diebus omissa denuo adplicata; remoto Empl. Diach. simpl. Empl. rubrum StahlII impositum. Arctiore ob gummata adhaesione ponderis sensus pressorius auctus vix horam ferendus; hoc sublato, prius levius readsumtum. Nocte XV-XVI. Ej. tota pus, patulo ob prohibitas turundas, vulnere solito copiosius effluerat; mane d. XVI. dilutiori, pressione dolorifica, partes duriores cylindricae, conicae, sphaericae (ex meatibus cellulosae?) intermixtae puri. Dolorum pertinacia. Ventriculo debilitas; Cordi palpitatio (§. 177.); mutata in tenuem diaeta robur ventriculo restitutum. Pulsus doloribus continuis debilis (an noctibus insomnibus, puris copia?) frequens, parvus, mollis; nec vesperi mutatus. Calor cor-

corpori constans naturalis: forte mutatio ejus ob dolores non observabilis? Nocte XVII-XIIX. prima vice somnus largior doloribus licet interruptus, refocillans tamen. D. XIIX. XX. Ej. derivationis causa clysmata ex speciebus emollientibus cum lacte vesperi injecta absque symptomatum lenimine. An noctes sequentes placidiores inde? D. XX. nocte spasmi (Haemorrhoidales?) a perinaeo usque ad urethrae apicem repentini ferri candentis ad instar sine fluxu sequente. Auribus quivis sonus molestus. Sitis nulla de die; noctu ori ficcitas; a jectigatione demum sitis molesta infuso solito Thee cum lacte vix degustato statim temperata, somnum minime retardante; an spasmodica? (§. 163.) Urina a D. XIII-XXIII. Ej. rubra cum sedimento lateritio.

§. 219. D. XXII. Ej. Tumor inferior clausus (§. 217.), interea in majorem adcretus molem, doloribus pungitivis indefinenter fociatus, cute absque calore rubente, dura, (priori modo §. 218.) incisione horizontali longitudinis duorum cum semisse pollicum trementi apertus. Itidem nullus dolor: an necrosis cuti? Haemorrhagia pro ratione vulneris, vasorumque absentia majorum largiore. Pus laudabile ejusdem cum prioris (§. pr.) consistentiae, mixturae, earundem partium; quibus praeterea filamenta lacera (Tunicae cellulosae?) jungebantur. Sinuositates ad spinam dorsi usque tactu solo puris expressione, specilla abhorrenti, exploratae. Pro ratione puris exeuntis dorso facilior motus: Omiffa nunc cataplasmata.

Inter Abscessum utrumque sulcus perpendicularis; medio pressus ambo pus fundebant. Plures post consolidationem demum septimanas adipe repletus evanidus ille. Somno quietiori promovendo hisce diebus vesperi, unica modo vice, syr. papav. rhoead. uncia semis deglutita: nullius effectus. (An anxietate superveniente, paregorica sine ratione timenti?) D. XXIV. Urina absque sedimento; sudores nocturni copiosi. Virium incrementum quoddam: An esu jejuno, copioso uvarum maturarum avido? cum euphoria saltem. A D. XXIV-XXXI.

symptomata HYPOCHONDRIACA animo licet tranquillo. D. XXXI. CORYZA correptus, coelo sereno, horis meridianis, abcessibus apertis pus diu noctuque stillantibus, emplastro tectis, prima vice e domo egressus, sine noxa reversus.

Die Novembris I. adpetitus viriumque restauratio. VENTRICULO ONUS ab infuso coffee cum cremore lactis. D. II. LECTIO, aut alia quavis animi intentione CEPHALALGIA tensiva (§. 169.). D. V. fulciendo propriis viribus dorso, dolor ad vulnera. D. VII. tempestate pluviosa, flante Favonio, repetitus e domo impune egressus. D. XI. Ej. Urina limpida absque sedimento. D. XIII. Abscessus superioris incisurae CARO LUXURIANS, essentia succini tepida linteis carptis ebriis quinque excicata diebus. D. XX. Abscessui inferiori absque carne luxuriantes; & D. XXIII. superiori consolidatio firma. An Efs. succini ope? Periodus tota cuique septem circiter; suppuratoria vero ab incisione, superiori, sex; inferiori, quatuor hebdomadam.

§. 220. METHODUS DELIGANDI:

(I*) Lintea carpta primo sicca (§. 218.) suppurationis tempore Balsamo Arcaei (digestivo vulgari praestantiore) tenuiter illita calefacta, nunquam intrusa vulneri (§. 207. * 2); sero vero sub finem stillante, (suppurationis cessaturae index) iterato sicca, eoque exhausto, a chirurgo pro more Efs. Succini irrorata, tepide imposita; superimposito Emplastro diach. simpl. (* 2.) Plures post incisiones dies ob puris copiam binae de die (tantae alias invisae §. 217. * 1.) deligationes; diminuto pure, quavis die unica modo matutina; siccata carne luxuriantes, binis diebus simplex, refragante licet chirurgo, deligatio. (* 3.) Medicamina interna nulla. Qualia abscessibus factis, apertis? an sanguinem mundificantia? mundatione per abscessus jam facta (§. 210)?

§. 221. ADNOTATIONES & COROLLARIA:

(* 1.) Symptomata suo loco inserta: alvus quotidie soluta. (* 2.) HAEMORRHOIDES morbi pustularis periodo (§. 178-215), (Aprili (§. 179.) & Julio (§. 184) exceptis) ut & abscessuum majorum (§. 216-220.) stadio nullae. An earum suppressioni morbi multiplicis pertinacia? Aut: an uberiore fluxu morbo minor vis atque varietas, duratio; an abscessus minoris molis, aut nulli plane oborti? (* 3.) Abscessus agmen phlyctenarum, (199.) furunculorum (§. 203.) claudere quidem; sed exanthematibus (§. 178-196.) reliquis licet ultra quatuordecim dies lecto adfixo (§. 217.) saepius copiose sudanti, fere jugiter transpiranti, magnam puris copiam dimittenti, sine ullo in regimine commisso errore, non possunt metam. (* 4.) Forte morbus pustularis antecedens male iudicatus abscessus generavit; aut hi metastases priorum specierum?

*) Materia abscessuum differt a priorum, v. gr. Exanthematum, phlyctenarum &c. Cuius sua featurigo ex fluidis; cuius speciei sedes propria in solidis gradatim laesis?

**) Speciebus juxta invasionis initium sequens foret ordo: I. III. IV. II. V; sed I, & II, utpote species ejusdem generis junctae. (§. 221. *)

(S*221.) SPECIERUM MORBI PUSTULARIS TABULA SYNCHRONA.

1756. Menfis. Dies.	Species prima. §. 178-190. EXANTHEMATIA miliaria heterogenea.	Spec. secunda. §. 191-196. EXANTHEMATIA miliaria homogenea.	Spec. tertia. §. 198-202. PHLYCTAE-NAE.	Spec. quarta. §. 203-208. ABSCESSUS. (a) minores: FURUNCULI.	COELUM; VENTIL.	LUNA.
Apr. XXI.	Initium: Brachii, pedibus, rubra: Tibiis rubra albaque.				Sol. Nubes. N W, frigidus.	ultima quadra.
Maji initio.	rubra: Pectori, Abdomini.				Coelum temperatum tranquillum (§. 180.)	Apo- gaea.
X.	Toti corporis anteriori parti.				Sol. Nubes. Calor aestivus S. (auster) procellosus.	VIII. in ☾
Iun. XX.	Majora: Solitaria Dorso manuum.				Sol. Nubes. Calor aestivus, pom. S. vesp. O.	Die post ultimam quadram.
XXIII.	-adgregata : Digitorum Articulis.				Sol. Nubes. Frigidiusculum. NO. O.	
Iul. XI.	-Solitaria : Digitis, Brachii.		Pedum Dorso, Tendini Achill : sinistro.		Sol. Pluvia. N W. fedatus.	
XII.	-purulenta Regioni hypog.		Pedis sinistro digito medio; malleolo externo.		Sol. Nubes. Frigidiusculus W. fedatus.	Plenituum.

Menfis. Dies.	Spec. I.	Spec. II.	Spec. III.	Spec. IV.	Coelum. Venti.	Luna.
-XIII.				Malleolis : Extremitati Pedis finiftri	uti heri.	
-XXVI.			Femori fini- ftro.	Femori, Ti- biae fini- ftrae.	uti heri.	
-XXVII			Brachiis.	Hypoga- ftriis.	Sol. Nubes. O. fedatus.	Novilu- nium.
Aug. I.	miliaria: ru- braBrachiis, Dorfo.			{ Febris topica cruri- bus. (§. 203 * I)	mane Sol. Nubes; po- meridie plu- via; vefperi SW procel- lofus.	biduo ante pri- mam qua- dram.
-XI.	majora: fo- litaria: Bra- chiis, cruri- bus, priori- bus mixta.				pluviofum. frigidiuscu- lum. N W. cum S W. alterne.	Die post plenilu- nium in ~
-XIX.	-rubra fola iisdem locis. 		-Pectori. Volis ma- num. M. Thenaripol- licis finiftri, genu, pedi dextro.		Sol. Nubes. Frigus. de die W. vefperi NW.	Die post ultimam qua- dram.
-XX.	{ Rhaga- des fu- ris: primae. (§. 184.)	Suris macu- lae cocci- neae puftu- lares.	Femori; ge- nu dextro.		Sol. Pluvia. W. N. N W.	Apo- gaea.

Menfis. Dies.	Spec. I.	Spec. II.	Spec. III.	Spec. IV.	Coelum. Venti.	Luna.
-XXIV.		Dorso pedis ad Tendin- em Achillis malleolum internum, fi- niftri pedis.	finiftro Cru- ri.		Sol. Nubes. Frigidiuscul N W. W.	Die an- te novi- lunium. XXV. in ☾
-XXX.		Dorso pedis dextri.		Dorso pedis finiftri Fu- runculi.	mane fere- num; pom- mer. nubi- lum. S fedat- us.	
Sept. VII.				M. Thenari pollic. fini- ftri.	pluviofum. W.	in☾
-IX.		-Suris.		Femoribus.	Nebula. Nubes. Sol. O.	Die post plenilun- ium.
-XV.		Digitis me- diis &c. manuum.		Thoraci fini- fthro, ante- riori superfi- ciei septen- decim simul.	uti D. IX.	
-XVII.			-pedibus.		pluviofum nubilum, O.	XVI. ul- tima quadr. Apog.
-XIX.				ad radicem unguis di- giti medii manus dex- trae.	Nebulofum. Pluvia. NO.	
-XXIV.	-miliaria : alba vix vi- fibilia pru- rientia cru- ribus.	Z	-halluci fi- nifthro no- vae.		Sol. Nubes. Frigidiuscul O. SO.	XXI. in ☾

MORBONA RITTERI.

Menfis. Dies.	Spec. I.	Spec. II.	Spec. III.	Spec. IV.	Coelum. Venti.	Luna.
-XXV.	I	D	-plantae pedis finiftri.	I	temperatius heri.	
-XXVII	I	U	-plantae pedis dextri.	I	nubilum. frigidum NO.	perigaea.
-XXIIX	-Dorso, maleolis pedum.	C	Dorso pedis finiftri ultra octoginta.	{ Febris topicae Terminus. (cf. I. Aug.)	Sol. Nubes. mane S fedar. pomeridie S W procellofus.	Novilunium.
Oct. I.	I	I	I	{ Abcefus (b) majores Dorfo bini.	Sol. Nubes. frigidiuscul. W.	prima quadra.
-VII.	I	A	Dorso Trunci.	Furunculus digito medio manus dextrae ultimi.	Sol. Nubes. S W. procellofus frigidus.	
-VIII.	-rubra: Surrae finiftrae.	E	Pedum Dorfo; Femori	M a j o r u m S u p p u r a	Sol. Nubes. S W. procellofus.	Plenilunium.
-XXIV.	-Brachiis, Abdomini, Femori finiftro.				Sol. Nubes. S. fedatus.	Die post Novilunium.
-XXV.	-alba: Brachiis.	Digitis mediis denuo.			uti heri.	
Nov. IIX.	-vix vifibilia corpori anteriori.	I			Sol. Nubes. Boreas,	biduo post plenilunium.

Mens. Dies.	Spec. I.	Spec. II.	Spec. III.	Spec. IV.	Coelum. Venti.	Lana.		
-X.	-rubra. M. vasto; popl. tum lateri externo fibulae suraeque finiftrae.		Sinistro. Plantis pedum alternae.	E I O.	Nix tota die; mane NO; pomerid. N W; vesperi W.	Apo-gaea.		
-XI.		Femoribus. genubus.			uti heri.			
-XVI.	purulenta, femoribus.	{ Rhagades furis (secundae.) (S. 189.) cf. XX. Aug.			{ XX & XXIII. majorum (b) consolidatio.	Sol. Nubes. S. procellifus.	Die post ultimam quadram.	
-XXIIX.		-malleolo interno pedis finiftri iterum.				Sol. Nubes. Frigidum. Nivosa grande SW. W.	prima quadra in ~	
-XXX.		{ Cruftulaelentiformes natibus.				Sol. Nubes. SO.	biduo post primam quadram.	
Dec. VII.	-majores. Solitariae: Dorso manuum pustulae.					Species V. §. 216-220. Abfceffus (b) majores (cf. I. Octobr. -XVI Nov.)	nebulosum O fedatus.	Die post plenilunium. VIII. Apo-gaea.
-XVI.	-miliares: prioribus mixtae ib.						Sol. Nubes. SW fedatus	Qualis Coelo, Ventis, Lunae, Influxus
	Induciae.		Terminus.					

*) Specierum gradatim profundius ingravescentium ortus in ratione inversa distantiarum a causa occasionali (§ 180.). (**) Lineolae perpendiculares parvis :) speciei permanentiam ; deficientes vero , absentiam (incolumitatem) denotant.

(§. **. 221.) Coeli variationum summam; Ventorum, borealium cum orientalibus ad australes cum occidentalibus rationem, una cum enumeratione acutorum menstruali respondente, Anni totius morbidi biffextilis 1756. sistit sequens

T A B U L A:

Coelum.	cali- um	tem- pera- tum.	frigi- dum.	fic- cum	plu- vio- sum	tere- num	nubilum sine: c: ☉	procel- losum.	ven- tu- sum.	tran- quil- lum.	XIN	Vento- rum ra- tio.	
Summa Dierum.												B+ Or. A+ Occ	
Januar.	0	24	7	24	1	5	4	22	6	15	10	6	3 : 5
Morbi; Febres:	catarrhales:		continuae.			Pleuritis.		Narium		Haemorr-			
Februar.	0	1	28	25	2	5	8	16	13	12	4	2	1 : 2
Morbi; Febres:	catarrhales;		continuae.			Ophthalmiae.		Podagra.					
Mart.	0	31	0	17	7	2	7	22	7	17	7	7	1 : 4
Morbi; Febres	catarrhales.		Pleuritides.		Lumbagines.								
April.	0	30	0	18	4	0	2	28	8	18	4	8	1 : 4
Morbi; Angina notha.	Febres: erysipelac.		catarrh.		contin		Ophthalm.		Podagr.		Pleuritis.		
Majus.	2	4	25	20	11	5	24	2	3	1	27	0	4 : 5
Morbi; Diarrhoeae.	Febres catarrh.		Pleuritides.		Variolae discretae sporad.								
Iunius.	8	22	0	18	12	2	1	27	0	17	13	0	4 : 5
Morbi; Diarrhoeae.	Febres catarrhales;		continuae.		Pleuritides.								
Observ.	Die prima mane Pruina, Austro frigidiusculo tota die.												
Iulius.	12	19	0	16	15	0	2	29	0	0	31	0	10 : 11
Morbi; Angina notha.	Colicae.		Diarrhoeae.		Febr. erysipelac.		Lumbago.						
August.	0	31	0	12	19	0	17	14	3	10	18	0	1 : 4
Morbi; Dysenter.	Febr. catarrh.		contin.		erysipel.		Haemorrhag.		Ophthalm.				
Observ.	Venti. Australes & Occidentales toto mense frigidi.												
Septemb.	0	12	18	21	9	2	11	17	0	5	25	0	4 : 5
Morbi; Diarrhoeae.	Febris continua;		catarrhalis.		Pleuritis.								
Observ.	Venti uti priori mensi.												
Octobr.	2	24	0	18	3	2	5	24	8	17	6	0	1 : 3
Morbi; Angina notha.	Febris continua;		ephemera.										
Novem.	0	0	30	16	2	1	12	1	12	15	3	11	1 : 3
Morbi; Angina notha.	Febr. catarrh.		contin.		erysipel.		Colica.		Lumbago.				
Decemb.	0	0	31	26	0	4	17	10	3	1	27	5	3 : 7
Morbi; Angina notha.	Diarrhoea.		Febr. contin.		erysipel.		Variolae spuriae.						

Ratio

Ratio annua Ventorum: { Borealiū, } { Auſtrales,
 de die quater obſervatorum } cum } ad } cum
 :: 5 : 11 fere. { Orientalibus } { Occidentalibus

§. 222. PEYLAVIAE M. Auguſt. 1759. Aet. 46. DYSENTERIA Epidemica (putrida?)

*) Undecim annorum intervallo ſex Epidemiae Dyſentericae obſervatae. I. Julio 1750; II. Auguſto 1751. Variolarum connubio diverſis ſubjectis; III. Septembri, Octobri 1758; IV. Julio, Auguſto, Septembri 1759; V. iisdem menſibus 1760; VI. Julio, Auguſto, Septembri 1761. Duabus ultimis tertiana notha epidemica ſociatis.

Epidemiae initium primo Julii Diarrhoeae; 15. Ej. Dyſenteria manifeſta. Finis medio Septembris, coelo ut plurimum ſereno, ſicco ventis auſtralibus & occidentalibus, utpote calidioribus, ſolito pacatioribus. Pago ultra milliare extenſo populoso, medio quaſi inter radices montium SUDETORUM & SABOTHI, diſtantia ab utriſque duorum milliarium aequali, in regione montosa, arida, ſito, occidentalibus ſolito frequentioribus perflato ventis: uti ex Tabula ſubjuncta patet, cui menſes quidam epidemiam antecedentes, ex hypotheſi, „Epidemiarum praesentium rationem in praeterito coeli ſtatu fundari, adpoſiti.

EPIDEMIAE 1759. TABULA quinque menſium ME-TEOROLOGICA.

(* 222.) COELI VARIATIONUM SUMMA.

7 5 9.	cali- dum.	tempe- ratum.	ſic- cum.	pluvio- ſum.	ſere- num.	nubilum ſi- ne: c. ☉.	procel- loſum.	ventuo- ſum.	tranquil- lum.	
Menſis.					dies	dies	dies	dies	dies	
Majus.	$\frac{1}{7}$	$\frac{6}{7}$	$\frac{3}{4}$	$\frac{1}{4}$	0	0	31	3	14	14
Junius.	$\frac{3}{7}$	$\frac{4}{7}$	$\frac{2}{3}$	$\frac{1}{3}$	0	0	30	$\frac{1}{2}$	8	21 $\frac{1}{2}$
Julius.	$\frac{2}{3}$	$\frac{1}{3}$	$\frac{2}{3}$	$\frac{1}{3}$	2	6	23	0	8	23
Auguſt.	$\frac{2}{3}$	$\frac{1}{3}$	$\frac{2}{3}$	$\frac{1}{3}$	0	2	29	0	4	27
Septemb.	$\frac{1}{2}$	$\frac{1}{2}$	$\frac{3}{4}$	$\frac{1}{4}$	2	6	22	2	3	25

VENTORUM RATIO SPECIALIS.

	MAIUS.	IUNIUS.	IULIUS.	AUGUSTUS.	SEPTEMBER.
Austr. ad Boreales.	16:10::8:5	15:7::2:1	5:20::1:4	3:9::4:3.	14:6::7:3.
Orient. ad Occidentales.	8:2::02:5	9:23::3:8	8:27::1:3	9:17::3:5	9:19::1:2.

VENTORUM RATIO GENERALIS.

Australium & occidentalium, utpote }
 calidiorum, ad boreales & orientales, } uti 169:95::7:4. fere.
 (frigidiores):

§. 223. Tota aestate pedibus (§. 20.) majus FRIGUS, ut & ejus sensus REGIONI EPIGASTRICAE, laneis vestibus licet induto, insolitus. Fructus horaei (*) a multis retro annis ob cardialgiam infrequentem comesti parcissime. Hoc anno cerasa quaedam ex praejudicio infrequentis dysenteriae modo degustata.

*) Fructus horaei choleram; quidni dysenteriam excitant?

Tribus epidemiis prioribus dysentericos sine metu visitans obtreptansque ab ea immunis, quarta itidem audax incautus ea correptus; V. VI. intactus: an fuga dysentericorum: Miasmate apud aegros naso, oreque suscepto? nec audacia semper praecavet morbos; nec timor semper & ubique allicit eos (§. 72.) Contagium subinde validius intrepiditate. An fugienti salus? An hypochondriaci a morbis epidemicis immunes?

§. 224. D. XII. Augusti vesperi haustu aquae egelidae putrealis, praevia vestium ob aestus intolerantiam mutatione, FRIGUS SCROBICULO CORDIS majus (§. pr.), nec lassitudo nec gravitas membrum. An orificio superiori ventriculi morbi fomes? Eadem vespera FLUXUS HAEMORRHOIDUM modicus. Quale fluxus ille cuivis fere morbo decantatum prophylacticum? Sol, nubes, aestus continuus, tranquillum. Euro-Boreas NO. vesperi

speri aer tepidus. Nox XII- XIII. dulci insolito alias stipata fomno (§. 116.).

§. 225. Die XIII. Ej. mane surgenti intensius pedibus (§. 223.) frigus. Pomeridie DIARRHOEA INCRUENTA modica cum borborgmis, sine torminibus. Vesperi pedilavium calidum; sed ob stimulum urgentem brevis in eo mora. Dies calida. Sol. Nubes sparfae. NO. placidus, gratusque.

(*) A linteis deterfivis & tibialibus frigidis incommoda (§. 214. *)

Nox XIII- XIV. ob palpitationem cordis anxiam infomnis. Dejectiones quatuor prima vice cum tenesmo non cruentae. DOLOR PRESSORIUS regioni pubis, visceribus ad inguina quasi protrusio, descensus cum murmure. SYDENHAMO verae dysenteriae index: nonne addendus TENESMUS? Die XIV. Ej. frigus mane toti corpori; transpiratio nulla. Facies pallida. Cuti siccitas. NAUSEA (*); absque ventriculi onere; adpetitus prostratus. Haustu vini rubri (*Pontac*) cum pauxillo macis, tenesmus, dejectionum numerus auctus, aestus intestinis.

(*) Nauseae intervallum ad Diarrhoeam in ratione inversa virulentiae contagii? Illa licet ex obposito agens tenesmum non praescidit.

Numerus dejectionum absque ullo cruore commixto quotidie increfcebat ita, ut jam die XVI- XVII. nycthemeri spatio ad quinquaginta & ultra adfurgeret.

(*) Ephemeridem coeli, & adscendentium dejectionum numerum ulterius adnotare vires fractae non sivere.

§. 226. D. XVII. Ej. Cum vires fractae e lecto ad desiderandum surgere negarent; vicini suafu in eo manenti, super ceratum nigrum cubanti linteis materia excepta. Brevi minor dejectionum numerus; tenesmo (humido) vis & frequentia adempta; sudori arte promoti (vid. infr. §. 227. * 8.) constantia salutaris; fomni matutini ad horas reditus. Nocte XIX- XIX dejectionum numerus ad viginti quatuor (de die quandoque minor), sequentibus decrefcebat sensim diebus, ut tandem D. XXV. Ej. de die unica modo dejectio. Tenesmo sine ma-

teria (*siccò*) superflite, cui, lectum non deferendo, resistentia; violenta, moderamen.

Materia ab initio fusca crassa; (§. 223. 225.) a XIV-XVII. tenuis, aquosa, loturae carniū similis. An miasmatis colliquativi, an colliquationis humorum indicium? inde ad XXV. usque flavescens spissa uti infantum (forte a simili nutrimento? vid. infr. §. ejusd. *3.) Odor, muriae ex brassica capitata alba sale condita, quandoque pulpae pomorum putridae. Indoles materiae, miasmatis ope liquefcentis, intestinis mutatae? An odor miasmatis talis? (§. cit. *.2.) interim nulla corpori vera quies, occulta incoercibilisque agitatio; somnus interruptus.

§. 227. Huic Periodo (§. 223-226.) sequentia SYMPTOMATA focia.

(*1.) Nulla praegressa horripilatio nec tormina unquam. (dysenteria frigida putrido-mucosa?) (*2.) Die jam XV. SAVOR ORI *Acido-Austerus*; quasi ex solutione stanni cum Spiritu Nitri. Anne miasmatis ore hausto talis sapor; aut liquori gastrico impertitus ab illo talis? (*3.) Die XVI. SITIS magna. Palato, faucibus potius quam oesophago. (SPASMODICA? §. 132.*) Infuso fervido (*) *Thee-Boey* modice saturato, cum vitello ovi conquassato, ad quartam partem lacte remixto saccharato (§. 176. ad XIV. Februar.) avidè & affatim (quovis nycthemeri spatio ad minimum ducentum unciarum) constanter sine nausea hausto, temperata quidem, sed non extincta. Dejectionum numerus tanta copia non auctus.

(*) Calida quaevis imò fervida gratissima; a medicamine aut potu frigidis aut tepidis ventriculo statim majoris (§. 224.) sensatio frigoris; omniumque exacerbatio.

(*4.) TENESMUS irresistibilis omnium molestissimus, ratione dejectionum increfscens, (signum pathognomonicum dysenteriae: imò morbus ipse?) mucum principio morbi (humidus) flavescens quavis vice exprimebat. In statu & decremento sola sphincteri contractio spasmodica, (siccus inanisque.)

Ex

Ex tenesmo non ex materia stimulus ano prae fracto impetu: tenesimum tollendo an dysenteria tolleretur simul & semel: sed quomodo? Cui leniendo una vespera bihorio bina clysmata terebinthinata cum lacte, saccharatâ tepida lentè (§. 123.) injecta; sed vi morbi ilico rejecta, irrita. Lenimen maximum ab infessu cubo querno perforato (§. 208. * 1.) prunis testa suppositis perceptum: nisi vires defecissent infedenti. (* 5.) Noctes ab initio plures ob dejectionum frequentiam (§. 226.) infomnes, vires adimentes sine aestu febrili; somnolento pavores totum concutientes corpus (§. 218.). (* 6.) LUCTA lipothy-miae cum viribus vitae; tenesmi cum surgendi e lecto necessitate negatis viribus; vitae cum letho, discessu e vivis in tolerabiliora. (* 7.) ANUS post quamvis dejectionem tenesmo ultra pugni molem protrudebatur; tremula impotentique manu operose statim repositus, tactu frigidus. (* 8.) SUDOR Infuso Thee (* 3.) fervido; pulvinaribus calefactis abdomini, lumbisque adpositis cum levamine prolectus (*).

(*) Vulgus morbi insultum torminosi in prima suffocavit herba, statim ab initio in clibano calefacto prono corpore per horas jacendo, sudando, lectum petendo, calida forbillando.

Lecto tibialibus munito, tenesmo urgente, exfilienti fellamque perforatam, cui calida infusa fumans, petenti, supprimebatur ilico. Ab hac alternatione horrores plurimi, dejectiones multiplicatae, morbi pertinacia.

§. 228. MEDICAMENTA hac periodo (§. praec.) a me, iis parum licet fidenti, praescripta: die XIV. (§. 225.) R. Aquae melissae quater cohobatae (*) uncias duas, pulver. gumm. tragacanth. drachmam unam. syrup. capill. ♀ unciam ferias. M. D. subinde lambendo frigide. Parum inde allevamenti. Die XV. R. Aq. cerafor. nigr. unc. duas. pulv. gumm. tragacanth. drachm. unam. syr. capillor. ♀. drachm. sex. M. Itidem incassum. Die XXI. R. Olei amygdal. dulc. rec. expr. drachmas duas cum sacchari drachm. sex triti. Gummi. tragac. drachm. unam. Aq.

Aq. cerasor. melissae $\overline{\text{aa}}$ unciam unam semis; flor. naphae drachm. duas. M. Ob saporem nauseosum oleosorumque haud consumptum.

Die XVI. August. Infusi Theiformis ex floribus rosar. rubr. & papav. rhoead. $\overline{\text{aa}}$. cochlearia quaedam avide semel modo sorbillata: Nausea. Die XIX. Ej. sacchar. rosat. tabulat. offic. pauxillum vix una vice demorsum, rosacea ex instinctu anhelanti, ilico taedium.

(*) Aqua melissae ad olei separationem vigesies cohobata, spirituosa, plures annos sine nube servabilis. Mulieribus gravis plurimis: forte ob nimias virtutes?

§. 229. Die XXV. Ej. FEBRIS TERTIANA *regularis* stataria (autumnalis): hora tertia pomeridiana lectum tenenti horripilatio toti corpori, aestus moderatus subsequens, transpiratio, sitis non aucta, paroxysmorum quivis bihorius, eorum intervallo vera apyrexia, quies jam a primo aliqualis corpori, aequae de die ac noctu; quarto sine remediis sponte terminata paroxysmo febris.

§. 230. D. XXX. Ej. Pomeridie vini hungarici rubri austeriusculi, egelidae $\overline{\text{aa}}$ uncia semis mixti haustu sitis urgens temperata, non sublata. Hora tertia horripilatio solita, sed sine aestu, quarta Infusi *Thee* cum lacte soliti unciis viginti extincta sitis. Hora nona vespertina lectum mutanti, brachii extensione PALPITATIO CORDI tota nocte, somnus somnolento excusus. Media nocte sanguinis sinceri ex ano recondito profluvium absque torminibus aut pulsatione, stragula penetrans copiosum ad horas (*). PALPITATIO durante fluxu auctior. Hora prima D. XXXI. Infusi *Thee* fervidi toties citati unciis viginti avide potis, abdomini pulvinaribus calefactis impositis sudor prolectus. Fluxus versus horas matutinas sensim remittebat, nec somnus mane ullus. De die Mixtura ex pulv. gum. tragacanth. Drachm. una. Aq. acaciar. Unciis duabus semis delibata modo, superbibendo infusum *Thee* &c. brevi neglecta. Carpis hora

ra tertia pomeridiana ligatis demum palpitatio diminuta.

*) HAEMORRHAGIA ANO, *Intestinis?* (§. 88.)

**) SYDENHAMO sanguinis hic fluxus gangraenam intestinis, interitum minax aegris. Exceptio misero!

§. 231. TENSIO TENDINI utriusque MUSCULI GRACILIS prope sychondrosin ossium pubis, sensatio chordae tensae non dolens, fartotii, vastique interni tendines in consensum trahens. Die XXXI. August. notabilis prima vice, cujus initium jam haesterna vespera aliquomodo observasse visum. Tensio haec cruribus extensis molestior primis annis vesperi increscens, somnum turbans, mane remissior; sedenti, cruri praesertim sinistro subinde rigidiusculo extensio ad tremorem usque; meanti major movendo difficultas, nec frigore exasperata, nec calore mitigata aestivo, animo agitato, aut intento meditationi fortior; animi imperio minime subjecta, fluxu haemorrhoidum immutata, senioribus annis mitior quidem, sed ad hunc diem molesta perennans. REMEDIA nulla: qualia?

(*) An decubitus ibi materiae dysentericae? An exsiccatio particularis tanta fluidorum jactura? An sequela diri morbi? An contracturae initium? An adfinitas inter dysenteriam & colicam pictonum paresi crurum exceptam?

§. 232. D. XXXI. Ej. Fluxum hunc sanguinis sinceri (§. 230.) frequentiores, cum tenesmo mitiore quidem, sed sine torminibus excipiebant, quae hucusque parciore fuerant, dejectiones. Materia vitello ovorum inspissato grumoso similis (§. 226.), striis cruentis pomi constans putridi odor: Dysenteria recidivans cruenta? Somnus iterum aegre carpendus, cui invitando D. IV. Septembris ad lecti introitum plures successive vespas lintea aqua rosarum frigida ebria fronti, sed incassum (§. 176.) ad VIII. Febr. imposita. D. IIX. ej. Recidivae finis lecto. Alvus de die modo semel lubrica. D. XI. Tenesmo sicco terminus. Eod. adpetitus ciborum solitorum redibat, cui hucusque infusum *Thee* cum Vitello ovorum alimentum unicum nunquam taediosum.

Cibi solidi ventriculo magis amici (§. 159. 169. 176.) fluidi, v. gr. juscula quaevis molesta; inde palpitatio cordi fomnum arcens. Vini hungarici, meraci licet, sapor austerus. D. XII. XIII. XIV. HAEMORRHOIDES, (alvo demum naturali D. XIII.) ante scybalorum compactorum (*) protrusionem vesperi, doloris expertes fluxere: alvo aut evacuato aut molliore cessantes.

(*) Alvi obstructio, scybala dura, obstructione venae Portarum &c. operose conquesta, frequentior Haemorrhoidum causa? BOERHAAVE Prael. Vol. I. p. 449, VI. p. 154. Ed. Götting. cura HALLERI.

§. 233. D. XVI. sq. Ej. Tibiis MACULAE *Rubrae*, sparsae, grossi area irregulari ut plurimum (*), quasi fugillationes; nec dolorificae, nec prurientes, flavescendo desquamatae, ulterius observare neglectae.

(*) AN MACULAE *rosalinae* latiores?

§. 234. Eodem tempore PRURITUS non modo dorso pedum Empl. e Cerussa simpl. off. (§. 186.) licet tectorum continuus; imo & toti corporis superficiei ad potum calidum quasi aciculis pungitivus, (§. 211.) expansus: PURPURAE SPURIAE (§. 178.) prodromus? cujus licet haud visibilis eruptio brachia nocte nudando, corpus leviter quoque de die tegendo, sudorem supprimendo, calidum vitando potum praepedita, paucorum intervallo dierum, attamen epidermidi universae desquamatio pruriginosa, pulverulenta, alba (uti ab exanthematibus adultis §. cit.) eam excepit. An interitus ab epidermide destructione minimorum vasculorum initium? An sudaminibus potius, quam hisce exanthematis praecavendis praevaleret haec prophylaxis? AD. XVII-XXIV. status reconvalescentiae: appetitus constans; sed quavis hora quinta vespertina aestus, siticulositas, genis rubor, absque cephalalgia, per plures horas; levis transpiratio; paroxysmus febrilis alternis diebus intensior; nox sequens minus tranquilla. Sic per febriculam (lentescentem?) valetudinario sine remediis gradus ad sanitatem modus-

que

que familiaris (§. 51. & 177. * 1.) D. XXV. Ej. somnus tandem placidus; Morbo finis primario (§. 222.). Sol. Nubes. O sedatus. D. XXVII. primus e domo exitus debili. Sol. Nubes. NO sedatus.

§. 235. SYMPTOMATA toti communia morbo:

(* 1.) Pulsus (signum fallax?) virium prostratione incurio nunquam tactus; cordis ictibus molestus rhythmus fatis innotescens. (* 2.) Linguae toto morbi decursu apex dorsumque pura; radici soli adhaerente pituita flava tenaci sitis excitata continua (§. 167.), gargarismate ex solutione salis ammoniaci aceto vini q. s. frigida diluta, temperata. (* 3.) Hernioso intestina, in abdomen sponte reversa, tota morbi periodo ibi latebant, nullo unquam nisu protrusa. Stimulantia in abdomen retrahunt prolapsa scroto intestina: hinc purgantia intestinorum strangulationi? (* 4.) Urina initio pauca flammea, crasso celeri lateritio sedimento; medio dilutior; sine cruda, tenuis, parca. Ex unciis viginti infusi Thee (§. 227. * 3.) intervallo plurimum horarum vix secretae quatuor. (* 5.) Oedema pedibus nullum unquam (§. 64.) an solidorum robore, an fluidorum inopia?

§. 236. SYMPTOMATA morbum excipientia:

(a) *nova*; morbo producta? emendabilia.

(* 1.) Motu corporis validiore circa horam quartam pomeridianam ventriculo sensus frigoris major; appetitus paulo acrior; urina limpida. (* 2.) Corporis refrigerio CARDIALGIA, LUMBAGO, BORBORYGMI, hucusque incogniti: an mali hypochondriaci insultus? (* 3.) Decembri ALOPOECIA ad calvitiam usque (§. 54.) (* 4.) INTESTINIS IRRITABILITAS, ad fructus omnes horaeos (§. 15.), mellita, saccharata, imo poma Borsdorffensia, gattulam aceti, acidulas egelidas; colica; pedum refrigerio vespertino DIARRHOEA. (* 5.) Vini cujusvis INTOLERANTIA (*). Avaris ejus haustibus ventriculo frigidum onus (§. 17.), genua inde gressusque debilitati.

(*) Stomachus debilis vinorum optimus index?

(*6.) Ad minimam brachii extensionem (§. 232.) aut corporis repentinum lecto motum palpitationi cordi ad horas & ultra.

§. 237. SYMPTOMATA (b) *priora* morbo; eo superato remanentia, exasperata, immedicabilia &c.

(* 1.) Virium tam animi quam corporis IACTURA. (* 2.) gēnubus tibiaeque tuberculis (§. 70. 80. 156. fedi Arthritidis) DOLORES ad coeli mutationes pungitivi (§ 177. * 5.): an hospitantem ibi materiam sustulerit dysenteria? quale pro purgantibus podagrae eliminandae argumentum? (* 3.) MANIBUS TREMOR, poplitibus laxitas, STANDIQUE IMPOTENTIA (§ 93. * 8. a.), PEDES TITUBANTES gressusque incerti. (* 4.) ANUS, minore quidem mole, minorem ob impetum prociduus (§. 227. * 7.). Effectus salutare, an destructores sanitatis morborumque, directore Natura? REMEDIA (§. 236. 237.): divina bonitas; ciborum indulgentia gratorum; tempus; patientia.

(*) Ne dicam ulterius de malo hypochondriaco & melancholico; haemorrhoidum fluxu; cordis palpitatione; strepitu aurium; exanthematibus rubris quovis posteriore anno. De quibus infra Tab. VI. Quibus omnibus ex hypothesi (precaria?) remedio fuisset Dysenteria.

DYSENTERIAE TABULA SYNOPTICA.

D I E S		M O R B I		L U N A.
Mensis	Morbi	Decursus.	Symptomata.	
August.				
XII.	1.	Frigus scrobiculo cordis	Haemorrhoides fluentes.	Initium Morbi d. V. post plenil.
XIII.	2.	Diarrhoea incruenta.	Palpitationi cordi.	Perigaea.
XIV.	3.	{ Sedes quatuor. Tenesmus.	Nausea.	
XV.	4.	- - -	Sapor acido-austerus.	ultima quadra.
XVI.	5.	- - -	S is spasmodica.	
XVII.	6.	Dejectiones 50.	Ano procidentia.	
XIX.	7.	- - -	{ Lipothymiae.	in ~
XIX.	8.	Sedes 24.	{ Pavores nocturni.	
XXV.	14.	{ Sedes 1. Tenesmo humido terminus.	- - -	XXII novilun.

XXV-XXX.	14-19.	- - -	Febris tertiana regularis.	XXVII. apogaea
XXX.	19.	- - -	Sanguinis fidei profu- vium.	prima quadra.
XXXI.	20.	{ Diarrhoea cruenta : recidiva.	{ Tenio tendinibus M. gracilium.	Septembr.
Septembr.				VII. plenilun.
VIII.	28.	Diarrhoeae finis.		X. perig.
XI.	31.	{ Tenesmo ficco termi- nus; adpetitus solitus.		
XII-XIV.	32-34.	- - -	Haemorrhoides fluentes.	
XIII.	33.	Alvus naturalis.	{ Sugillationes Tibiis.	ultima quadra
				XIV in
XVI.	36.	- - -	{ Pruritus { Dorso pe- dum, toti corpori.	XXI. novilun.
			{ Desquamatio.	
XXV.	45.	{ Somnus placidus : Morboque terminus.		XXIII. apogaea.

§. 238. Si atrocitas morbi, symptomatumque copia, dejectionum numerus stadiorum morbi norma, erit INITIUM cum incremento a Die XII-XVII. August. = 6 D; *status* a D. XIII-XXV = 8.; *Decrementum* a D. XXVI. Ejusd. ad XIII. Septemb. = 20; *Reconvalescentia* a D. XV-XXV. Ej. = 11. D. Sic periodus totius morbi = 45 D. & Ratio eorum inter se :: 2 : 4 : 10 : 5. fere. Duratio diarrhoeae non cruentae = 12; cruentae = 8 dierum : ratio earum :: 3 : 2. Tenesmi vero morbum ipsum constituentis (§. 227* 4.) periodus = 28. D. Ejus intervallum ab initio morbi = 3; D. eorum ratio :: 28 : 3 :: 9 : 1 fere. Alvus laborabat per dies 31. Epidemiis more solito Dyfenteria cruenta praecedit incruentam; sed inverse se habuit hucusque descripta! (§. 225. 232). An periodus longa, intervallum delitescientiae breve activae index causae? (§. 177 * 3.) MORBORUM ACUTORUM mensium 1759, qui vel dyfenteriam praecessere, vel eam concomitati vel sequuti, exhibet sequens Epidemiae Tabulae meteorologicae (§. * 222.) respondens TABULA:

(§*238.) MAJUS. | I U N I U S. | I U L I U S.

Angina ferofa.
Colicae.
Diarrhoeae.

Febris. { continua.
ephemera.
eryfipelacea.
tertiana notha.
epidemica.

Haemoptylis.
Oculorum Inflammatio.
Pleuritis.

Febris. { catarrhalis.
ephemera.
Haemorrhag. narium.
Oculorum inflammatio.
Podagra.

Colicae.
Diarrhoeae.
Dyſenteria.

Febris. { Acuta.
Catarrhalis.
Eryfipelacea
Tertiana notha epi-
demica anticipans.
Oculorum inflammatio.

A U G U S T U S. | S E P T E M B E R.

Colicae.
Diarrhoeae.
Dyſenteria.

Febris. { Acuta.
Catarrhalis.
Ephemera.
Eryfipelacea.
Urticaria.

Angina ferofa.
Colicae.
Dyſenteria.

Febris. { Catarrhalis.
Ephemera.
Rheumatica.
tertiana notha
anticipans.
Urticaria.
Oculorum inflammatio.

*) Qualis confenfus inter coelum morboſque (§.*222.)?

§. 239. ABSCESSUS GINGIVARUM ſuperiorum in-& externa-
rum *Membranae palati* lateris dextri, inde ULCERA ORI inter-
no manantia.

Ibid: a. 1761. M. Octobr. aet. 48. D. XXVIII. leviffimo ve-
ſpertino horrore praegreſſo dolor absque tumore arcui exter-
no ſuperiori gingivae dextro lacerans, potu calido auctus; ad
lecti frigidi introitum exaſperatus frigida ſopitus, ore vacuo
filens. Cruribus dolor rheumatismum mentiens nocturnus:
Coelum nubilum, pluvioſum ſedatum, nox placida. Sequen-
tibus diebus noctibusque dolor intermixtus vigiliis ſomnoque.
D. XXVI. ej. nocte praegreſſa inſomni dolor quavis hora ad ca-
lidae attactum pulſans: Coelum uti XIIIX. huj. Nocte ſequente
ob dolores extenſos parcus. Dolorum inſultus quotidie veſper-
tini

tini nocturni eodem gradu, noctes inquietae infomnibus mixtae, pruritus dorso pedum ad finem mensis usque D. Novemb. VI. Coryza licet durante nullum doloris ad potum calidae lenimen; cessante aliqualis diminutio, sed intermissio nulla; triduo post primam quadram, coelum nubilum, pluviosum. Somnus interruptus partitis vicibus sine refectione. Dolor inde quotidie recurrebat usque ad D. XX. quo exacerbatio de die nocteque doloris; calidae ori intolerantia: mane nebula, de die Sol, Nubes, frigus; die post ultimam quadram. Noctes infomnes intermixtae somniferis; per septimanas plures successivas vesperi lecto plumaceolas aqua vulneraria Gallor. spirituo-fa humefactas frigide gingivae adpositae momentaneo sed non durabili solamini; nam D. Decembris XXI. dolor auctus, noctibus inquietis praegressis: nebulosa, frigida, tranquilla dies, O. D. XXIII. Ej. pomeridie dolor terebrans quadriduus ad foramen infraorbitale malae dextrae lente pulsans, acutus, (similis A. 1754. M. Mart. §. 153.) cute externa pallida, tactum non ferente. An rheumatismus frigidus? an arthritidis insultus? an staseos extensio? Palpitatio cordi; vesperi levis horror; dolori augmentum sine aestu: coelum uti D. XXI. D. XXIV. dolorum aliqualis remissio, calidi ori tolerantia: Coelum temperatum, nox infomnis ob palpitationem cordis. D. XXV. Ej. dolor ad medietatem gingivae supra dentes incisivos externam, ibi tumor demum aliqualis, impositis caricis semiustulatis, pomeridie XXVI. pus tenue absque cruore (§. 208. * 10.) foetens sponte apertus per aliquot dies fundebat, lumine ad mensem sicco calloso; (Chirurgis quandoque cariei index?) calida nunc ferenda; frigida contra intolerabilia. Hora quarta vespertina horripilatio; aestus extra lectum; in eo transpiratio circa median noctem, palpitatio cordi frequens. D. XXV. Sol, nubes, temperata sedatumque coelum. Nocte palpitatio cordi; somnus per intervalla: Coelum D. XXVI. Sol, nubes; temperatum, sedatusque SW. Novilunium. Nocte somnus diremtus. D. XXVII. ej.

ej. cordi palpitatione horripilationi paroxysmaticae vespertinae, ad lecti introitum hora decima superveniens horror novus, dolorque gingivae tam ex-quam internae lateris dextri vehemens pulsatorius; transpiratione mitigatus. Vesperidolor ad plantam pedis urens ad calcaneum usque: Coelum uti heri. Nox nivosa somno stipata. D. XXVIII. ej. dolor de die intermittens; vesperi redeuns, post sudorem copiosum nocte remissior, matutinis demum horis terminus: Coelum uti heri. Nox somno partito. D. XXIX. Ej. dolor tota die silens, circa cubitum recrudescenti palpitatione cordi, jectigatio, somni defectus accedebant: Coelum uti heri; nix soluta; nocte somnus nullus, matutinus modo quadrihorius. D. XXX. Ej. Tumorigingivae dolorifico auge-scente, ori externo plures dies horis vespertinis 3-6. sacculi lanei speciebus resolventibus repleti, aqua cocti impositi, hora nona ad lecti introitum dolor acutior ad undecimam usque; palpitatione cordis tota nocte infomni, angore, aestuque sequentibus: Coelum uti heri.

*) A decubitu supino doloribus tensivis lenimen; a laterali, praesertim lateri dextro, exacerbatio; hinc in posterum cubatio dorso (§. 25.).

D. XXXI. Ej. Viribus exhaustus, dolore licet diminuto, lecto tota die adfixus. Specierum lignorum infusum theiforme (§. 176. 211.) mane & vesperi ad transpirationem usque sorbillatum sine dolorum notabili diminutione; hora etenim septima vespertina insultus dolorificus fortior; gingivis aqua vulner. spirituosa pura ut d. XX. applicata: nimis vero urens, aquarum p. aeq. diluta: irrita. Cordi palpitationi perpetuae leniendae jam pomeridie sacculos discutientes calidos, humidos regioni hepatis cum aliquali (an imaginario?) emolumento inpositi. Nox tandem somno stipata. Coelum uti heri. Caeterum adpetitus post noctes somniferas constans; sapor exquisitus; horis doloribus vacuis vera apyrexia; nulla cephalalgia. Alvus naturalis. Animus tranquillus. Mens activa.

§. 240. Ib. A. 1762. Januarii I-XIV. paroxysmis quotidianis regularibus vespertinis dolorificis induciae. Tumor parvus (§. 239.

(§. 239. d. XXV. Decemb.) remanens gingivae. Noctes somno stipatae solito (25.). Egressus e domo officii ergo, medicamenta quaevis seposita, d. XV. dolor novus pulsatorius vespertinus loco adfecto. Coelum nubilum, sedatum, temperatum, reliquum rigidissimi hyemis. Toto vere, dimidio aetatis tumor raro dolore nullo incremento subsistebat. D. Iunii XVI. dolor lacerans ad potum cibosque calidos gingivis tam superioribus, quam inferioribus lateris dextri, irregularis; ad frigidum nullus. Coelum calidum; nubes, imbrésque solis radiis alternis S.W. Die XXII. novilunii absque epithematis evanidus. Sol. Nubes. S.W. frigidiusculus de die, vesperi N.W. Anni reliquis mensibus ad finem usque tumori parvo residuo rari, nec a certa causa oriundi, cautelas & pharmaca eludentes dolores, variabiles; nec colica, dolore cruris, pediluvii aut pruritu pedum aut dolore terebrante calcaneorum derivati aut mitigati.

§. 241. Ibid. A. 1763. Martii 24. Aet. 49. anno climacterico septimo. Tumor ab extus ad intus parva supradicta (§.pr.) mole e regione sedis prioris migrabat: coelum asperum. Nox XXIV-XXV. insomnis ob palpitationem cordis, doloremque tensivum cito incrementis tumoris ad membranam palati anteriorem supra dentem incisivum dextrum pulsantemque ad totum palatum se extendentem. Die XXV. caricae discissae aqua calida emollitae tumori castaneae voluminis impositae, ob acidum inde saporem salivae ingratum brevi remotae. Hora tertia vespertina abscessus sponte ruptus pure absque cruore (§. 208. * 10.). foetido per plures dies effluente: coelum uti heri. Nox XXV-XXVI. ob palpitationem, doloresque abscessui tam aperto quam novo vicino oriundo itidem insomnis: de die calor absque pulsus duritie, internus, sine siti. Caricibus novo d. XXVI. impositis tumori circa vesperam ei quoque apertura spontanea, pure incruento foetido. Mane nix copiosa, die Sol, Nubes; sedatum, frigus intensum, nocte somnus exhausto viribus. Suppurationis sine topicis (quomodo adplican-

App. N. Aet. Phys. Med. T. VI. g dis?)

dis?) demum febre catarrhali die XIV. April. coelo nubilo temperato S W, post novilunium socia terminus die XXI. Ej. dies primae quadrae coelo nubilo frigidiusculo. Tumore anteriore evanido, tuberculum elasticum ibi remanens pressione dolorificum pure repletum d. VIII. Maj. absque notabili praegresso dolore sponte ruptum pure prioris indolis. Sol, nubes, aestus, apog. vesperi tonitru cum imbre SW. Paucis diebus evacuato pure consolidatum, tumore nunquam penitus disparente, & praeviis ferendis tamen doloribus die XXV. Maj. coelo calido, sole nubibus alternis, N. NO. masticationi impediendae, augmentum capiente.

M. Iunio, Julio, Augusto tumor (an aestivo calore, an copiose, tam officio, quam ambulatione sudanti?) evanidus visus; sed sub Octobris initio (an coelo ventis borealibus perflato frigidiusculo?) denuo augmentum capiebat tensivus elasticus tumor ad avellanae dimidiae molem, medio Novembris coryza cum febricula catarrhali ad fabae volumen diminutus, cui ad Decembris XXIII. usque immutato, levi horripilatione vespertina praegressa, major moles sine dolore: Coelum serenum, temperatum, S. altus sedatus. Nox XXIII-XXIV. Ej. fomno solito (§. 25. 240.). stipata D. XXIV. Ej. de die dolor pulsans, tensivus cito incrementi; pungitivus temporibus. Sol, nubes. S. temperatus tepidus. Nocte XXIV-XXV. nullus fomnus ob dolores tensivos, horripilationem usque ad secundam matutinam; fomnus horis matutinis paucus interruptus. Linguae albae sapor constans. D. XXV. hora decima matutina tumori avellanae molis duritiae lapidea impositae Cepae affatae sub cineribus dulcificatae; ingens salivae copia prolecta cujus guttarum aliquot, deglutitione improvisa, ilico Colica; remotis caricae maceratae succedanae ore retentae. Hora tertia pomeridiana abscessus sponte ruptus, pus sine cruore foetens simul & semel evacuatum, statim vulnus clausum, symptomatum repentina remissio: Coelum nubilum tepidum; S. sedatus altus; nocte fomnus largus sequente doloribus fracto, aestuanti vigiliis, tumore quodam semper residuo.

§. 242. Ibid. A. 1764. M. Januar. Aet. 50. D. XIII, die ante plenilunium dolores circa horam somni novi gingivae superiori sinistri lateris lancinantes sine tumore, uti ab initio lateri dextro 1761. XIII. Octobr. (§. 239.) (Sol, nubes, tepidum coelum, glacies soluta: S procellosus) qui ad D. XXIV. usque singula vesperi, paroxyftice lectum petentem calefactum per horas vexabant; de die naribus stillicidium sanguinis: coelum serenum sedatum tepidum. Silentium toto Februario: primo Martii idem tam de die ad calidum, quam vesperi pristino loco, dolor; coelum nubilum sedatum; nix vesperi. A die II. utpote ipsa novilunii, qua coelum nubilum, nix copiosa, SW temperatus sedatus, febricula catarrhali, coryza, palpitatione, noctibus infomniis quibusdam minime mutatus periodice quavis vespera rediens dolor ad d. usque XII. ej. quo die Sol, nubes; sedatum, temperatumque coelum, O. terminus: (an pediluvio?) Induciae usque ad Maji d. VI. Coelum calidum NW. quo, refrigerio vespertino dolor loco tempore iisdem, sed pulsans cum tumore ad dentem incisivum sinistrum, qui de die sensim ad pisi molem increfcens, tandem die XVI. sponte ruptus die aestuante; die post plenilunium, perigaemque; tumore interno palati dextri superstite (241.); gingivae statim consolidatae vesicula pristino aperturae loco elevata pure, quae absque dolore D. XXIII. sereno, frigidiusculo NW, denuo fissa pus per plures dies fundebat, lumine eo die clauso tumoris denuo aucti apici vesicula priori simili pure albo repleta D. XXX. ej. forfice lacerata evacuata: paucis post diebus claudabatur lumine calloso plures menses superstite: dies novilunii. Sol, Nubes, NW sedatus, frigidiusculus. Die XXV. Junii Tumor palato lateris dextri vesperi auctus. De die coelo pluvioso, mutatis paulo ante vestibis hybernis cum aestivis rheda vecto, frigus horripilanti: coelum nubilum; imbres SW. Luna apogaea: Nox somnifera sequens. Die XXVI. Tumor doloribus modicis tensivis ad avellanae molem increfcebat: Coelum uti heri. Nox sequens ob tensionem tumoris, palpitationem cordis

insomnis. Die XXVII. mane caricae calida maceratae impostae; impatiens dolorum, ad noctem sequentem iterum insomnem avertendam, tumor durus immaturus macula alba nondum visibili (maturi vulgo signum abscessus) pomeridie lanceola elastica (§. 74 *), fortiter adacta, incisus, metu audaci, puris foetentis sanguinisque copia pro vulneris ratione major exibat. Tensione ilico remissio; tumori subsidencia plenaria; sed bihorio ad pristinam molem denuo absque dolore adfurgens; nocte somno, pure effuso, demum subsidebat: tonitru cum imbre meridie; vesperi Sol, nubes, SW sedatus. D. XXIX. Ej. de die Tumor externus gingivae sinistrae superiori hucusque subsidens denuo augmentum capiens vesicula centro media alba pus fundebat; (Sol, nubes, SW. temperatus, die ante novilunium) qui ultra annum apertura callosa pus, ichorem, serum, lympham successively eructabat; sponte clausus, callo disparente, gingiva plana: nullis remediis saliva, optimo balsamico, unica adluente. D. Julii VII. Abscessui palati interno puris exhaustio, consolidatio: tumor superstes aliqualis ex refrigerio de die vesperi auctus; noctu lecto subsidens, sed non deletus calore: Coelum pluviosum tota fere die SW. tepidus; dies post primam quadram; luna perigaea.

*) Barometricas observationes (plerumque dubias?) instrumenti boni defectus instituire veniit.

Haec ulcerum ori facies Termino MORBONAE quinquagenario ad XV. Jul. h. a. praefixo. Os ad diem, quo haec scripta, (sic ultra quadriennium) doloribus abscessibus binis immo tribus coetaneis, tumore palati alternis, afflictum. Induciae vix ad mensem, posthabita anni, tempestatum, vitae generis &c. ratione.

§. 243. ADNOTATIONES & COROLLARIA :

(* 1.) A Coeli diverso tempore imo opposita temperie dolor symptomataque eadem. (* 2.) Uno abscessu aperto, pure ex eo largo promanante, nec novorum ex opposito latere ortus, nec veterum recrudescencia impedita: an; & si prior abscessus, fonicu-

ticulus? qualis artificialium spes ususque? (*3.) Pustumori per menses quatuor, sex, octo & ultra, loco humido conditum insons; gingivis ad formationem puris plus temporis, quam mollioribus partibus requiri videtur. (*4.) Quandoque pus ambobus effluebat luminibus aequae oppositis, remotisque, ac arte juxta se positis: substantia cellulosa morbo inducta, gingivis alias duris compactis? An folliculis cellulosis tubi communicantes: an cuique pure turgido lumen proprium? (*5.) An & qualis differentia inter parulides & hosce abscessus? (*6.) Unde dolorum exacerbatio alterno frigidi aequae ac calidi attactu? utriusque intolerantia reciproca, an ab Inflammationis loco, gradu aut materia diversis? (*7.) Cur senescenti impetus humorum ad caput anomalus? An a fluxus haemorrhoidalis inde a mense Aprilis 1760. spontanea cessatione, aut si mavis, suppressione? (*8.) Fistulae gingivis; caries, exfoliatio ossium maxillarium &c. non semper pedissequae abscessibus oris, anofioribus licet. An ratio in solidis magis induratis aut methodo medendi? (*9.) An adplicatione frigidae? (§. 239) „Abscessus oris satis ingrati, molesti, & dolentes orti,“? juxta HOFFMANNUM Opusc. Med. Pract. Decad. II. Diff. VIII. §. 9. p. 497. qui frigidae externe non adeo favere videtur.

§. 244. MORBI MINORES Decennii V.

		N. *4; *6; *8; *9. Decennii I. §. 42.
		N. *1; *2; *3; *17; Decennii II. §. 55.
praeter		N. *5; *13; *14; *15; Decennii III. §. 93.
communes		N. *1; *2; *4; *6; *7; *13; Decennii IV. §. 155.

sequentes adhuc occurrunt ordine chronologico.

PEYLAVIAE omnes: Sede hucusque per duodeviginti annos fixa (§. 142.).

*) Ubi de remediis nullus sermo, ibi nulla adhibita, sponte discedenti naturae relicto morbo.

* 1.) 1754. Septembre aet. 41. COLICAE (*ficcae*) insultus expedum humida refrigeratione.

* 2.) 1755. Martio. HAEMOPTYSIS levis matutina surgenti e lecto, aestus circa pectus modicus, tussicula rara sanguinis rutili e pulmonibus vel aspera arteria eructatio sine motibus febrilibus. Haemorrhoidibus hoc mense non fluentibus.

(*) Haemoptysis idiopathica vel vera? an inde?

* 3.) Majo. DIARRHOEA cum torminibus ex refrigerio pedum: COLICA *humida*?

* 4.) Iunio. CARDIALGIA, dolor scrobiculo cordis fixus a frigido potu aestate, ano contracto, nec nisu facile aperiendo.

(*) Sequentibus annis levissima causa nimis frequentes (§. 26. * 2. * 4.) infuso *Thee*, calore lecti, cruribus ad abdomen adductis, incurvatione corporis mitigatae: omiffae leviores.

* 5.) Septembre Aet. 42. Anno climacterico sexto FEBRIS CATARRHALIS *simplex* praegressio pondere corporis a balneo aquae dulcis vespertino nimis calido, efflorescentiae ru-

brae trunco primo, dein cruribus, brachiis: (SUDAMINA?) ultra quatuordecim dies subsistentia pruriginosa, desquamata.

* 6.) Novembre. FEBRIS CATARRHALIS: CORYZA autumnalis periodica cum RAUCEDINE (forte haereditaria (§. 5. d.))? lumbagine, *complicata*.

(*) Febris catarrhalis varietas *prima*.

* 7.) 1756. Januar. HAEMOPTYSIS similis anno priori (n. 2.) forte algoris effectus, HAEMORRHOIDIBUS modice fluentibus? derivatio qualis?

* 8.) - Februar. COLICAE *ficcae* insultus, podagrico retrocessionis metus.

* 9.) - Augusto. aet. 43. FEBRIS CATARRHALIS, cum coryza, ex suscepto frigore vespertino: Coelo pluvioso, frigidiusculo, Borealibus ventis.

* 10.) - Septembr. LUMBAGO post scarificationem (§. 215.

* 1.) *fixa*. An ab expositione corporis aestuantis aeri frigidus vespertino?

* 11.) - Decembr. RHEUMATISMUS *vagus* a scapula sinistra ad genu dextrilatus internum mane migrans, de die

eva-

evanescens, noctu rediens. Urina limpida. Haemorrhoides hoc mense deficientes.

* 12.) 1757. Ianuar. AURI EXTERNAE, cui frequentius incumbebam, v. gr. Tragi & antitrangi praesertim, inflammatio, rubor, DOLOR molestus somnum dirimens, primo observata: mox ab aqua vulneraria spirituosâ sola, mox mixtura ex aqua vulneraria vinosâ & rosar. aa p. aeq. tepida, spleniis tota nocte impositis aliquale sed tardum lenimen dolorum; inde frequentibus annis incerto tempore per majora intervalla redibat cubanti, e lecto surgenti, (an rheumaticus?) tum vix ultra bihorium extensus dolor pallidae Auri.

* 13.)- Februar. FOLLICULUS sphaericus *sanguineus* lividus *sublingualis* ad venas raninas absque dolore subito ortus; postea pungens ad linguae margines, palatum; in posterum masticatione praesertim placentarum butyro semirancido (quod melius parare SILESII harum provinciarum aut nesciunt aut nolunt suo contenti) frixarum calidarum subitanea haec granula per horas immo noct-

hemeron manentia: ualis morbus? An VARICES?

* 14.)- Martio. Mane surgenti VERTIGO cum VOMITU digestionis vitio (cf. n. 6. §. 93.) Infuso *Thee* cum lacte (§. 176.) ventriculus elutus. Alio tempore, gravitas ventriculo, nausea, vertigo &c. a cibis dispeptis largo gelidae haustu ructus promovente sublata.

(*) Vertigo symptomatica?

* 15.)- Junio. DOLOR RHEUMATICUS FIXUS halluci sinistro, flectendi impotentia matutina; de die diminuta: Coelo pluvioso frigidiusculo SW. NW. an levis podagrae insultus?

* 16.)- Septembr. Aet. 44. VOMITUS ex ventriculi eodem vitio (n. 14.); potus copiosus: aquae gelidae remedium potus.

* 17.)- Octobre. FEBRICULA CATARRHALIS *sporadica*, coryza extra lectum domus custodia superata: Coelum nubilum, frigidiusculum. S. NO.

* 18.)- Eod: SPUTUM mane CRUENTUM cum tussicula (an catarrhali, utpote febriculae modo dictae socia?)

(*) Haemoptysis symptomatica vel spuria?

* 19.)

* 19.) Oculis hoc anno debilitas solito major: Lecturam non ferentibus continuam spirituum penuria. Perspicilla viridia adhibita sed irrita, anni intervallo seposita, symptomaticis v. gr. LIPOTHYMIA, VERTIGINE, caligine oculorum junctis, durante eorum usu aucta jam Novembre 1755. percepta: Symptoma hypochondriacum.

* 20.) 1758. Ianuarii initio. DOLOR acutus AURI *externae* (* 12.), trago imprimis toto mense matutinus circa finem febris catarrhalis sporadicae (n. * 17.) insultus: Coelum: Sol, Nubes. NO. & SW. alterni, sedati frigidi.

* 21.) Eod: M. DOLOR RHEUMATICUS femori sinistro *fixus*: alternus cum aure. Coelo nubilum, cadente nive, temperato. NW.

* 22.) Februar. *Palati, uvulae, tonsillarum* aspreto, INTUMESCENTIA, RAUCEDO, PALPITATIO CORDI, deglutiendi difficultas, gelu rigidissimo vesperino aere aperto ore hiantes, suscepta, per aliquot dies molesta. (ANGINA sine febre topica *frigida*). Asperitas faucium saccharo candi albo delinita.

* 23.) - Eod: CARDIALGIA spasmodica mane a potu Thee *Boey* saturatori infuso, lacte licet remixto, eodem dilutiore sopita.

* 24.) - Majo. FEBRIS CATARRHALIS *epidemica*: ANGINAE SPURIAE insultus cum tussi sicca: sudore, motu copioso nulla diminutio: Potu *Thee* c. lacte &c. lenimen: Coelum frigidiusculum. Sol. Nubes: Venti Boreales: NW. N. NO.

* 25.) 1759. Ianuar. initio. FEBRIS CATARRHALIS *sporadica*. Noctes plures insomnes, de die lecti custodia. RHEUMATISMUS *fixus* collo externus, movendi difficultas. LIPOTHYMIA scriptione aut lectura oculorum debilitati falso adscripta. (* 19.) TENSIO *capiti*, menti intentio involuntaria. Coelum temperatum. Sol. Nubes. S. SW. procellosus.

* 26.) - Eod: sub fine. DOLORES RHEUMATICI scapulae sinistrae, artubusque *vagi*. Coelum nubilum, temperatum, glacies soluta. SO. S. SW. Dorsi linteis calidis frictione calor tota nocte: nulla vero remissio.

(*) Rheumaticis doloribus quibusvis, nulla, nisi frictio linteis aut panis laneis, tentata remedia.

(**) Ab alterno aestu hypocausti ge-
luque hyberno nulla dolorum exacer-
batio.

* 27.) - Februarii fine LUM-
BAGO. Coelum nubilum: O se-
datus.

* 28.) - Martii initio. DOLO-
RES RHEVMATICI *vagi* scapulae
brachioque sinistro, dorsoque.
Coelum nubilum sedatum S.
SW. O. SO.

* 29.) - Sub fine ejus. SAPOR
ORI *austerus*, diurnus, po-
stea falis medii (§. 155. * 11.)
ab opio lenimen, sed alvo se-
gnities, ut plurimum post animi
motus, curasque, quandoque
ultra menses protractus; HAE-
MORRHOIDIBUS interea fluenti-
bus (§. 155 * 8.). Nec infusum
Thee aut fuccoladae cum aqua
calcis solutio, aut animi mu-
tatio illum temperare aut tol-
lere valebant: hypochondria-
ci quid?

* 30.) - Majo. INSULTUS CO-
LICAE CUM DIARRHOEA; pedum
refrigeratione (* 3.). Hoc casu
nulla ano spasmodica constri-
ctio.

* 31.) - Septembr. Aet. 46.
LUMBAGO sinistri lateris in apri-
App. N. Act. Phys. Med. T. VI.

co, reconvalescenti (§ 236.
* 2.) suscepta ex refrigerio.
Sol; Nubes. SO. sedatus.

* 32.) - Decembr. COLICA *hu-
mida* ex refrigeratione abdo-
minis: dejectionum impetu
sphincteris constriictio victa
(* 3; * 30.).

* 33.) Eodem. SPUTUM CRU-
ENTUM, facile, pituitosum, sal-
sum, glutinosum, pellucidum,
sanguine aut tinctum aut striis
radiatum, praegressa palato
aut pharyngi titillatione, unico
rejectum screatu absque tussi
mane surgenti e lecto: de die
sapor ori sanguinis. (Haemo-
ptysis (mixta) spuria? (* 18.)
NARIBUS SANGUINIS STILLICI-
DIUM coelo nubilo: NO. a
drachma semis pulveris tempe-
rantis ex nitro depurato & Sa-
le Seignette aa p. aeq. multa
aqua soluta gravitas ventricu-
lo, ideo remotus; abstinencia
a nimio motu & potu coffee
per aliquot dies morbo, forte
sponte cessaturo, finis.

* 34.) A. 1760. Initio. PAVO-
RES (fano?), convulsio seu
concussio repentina, toti cor-
pori SOMNI capeffendi momen-
to. Maxillae inferioris ad supe-
riorem allisio subita; MORSUS
labris

labris; EPITHELII LACERATIO, GLANDULIS eorum CONTUSIO dolorosa, TUMOR lividus, spatium nyctemeri sponte discussus, ultra biennium quavis septimana hyeme aequae ac aestate saepius recurrens. Imposito labris linteo, Maxillae noctu adligatio inferioris adlisioni impedimentum: forte ob salivae adluitionem sequelae benignae labrorum laesioni non semper felix exitus?

* 35.) Ianuar. initio. INSULTUS COLICAE *siccae* frigore itinere contracto (* 4.).

* 36.) - Sub fine ej. RHEVMATISMUS *fixus* humero dextro ad brachium usque, fluentibus simul HAEMORRHOIDIBUS, (*) MOX ad collum, MOX ad crus dextrum diverso anni tempore extensus.

(*) Qualis HAEMORRHOIDUM salubritas praesenti morbo (* 7.)?

* 37.) - April. CARDIALGIA ab acido v. gr. a jusculo acidulato; quae causa frequens. Infuso Thee dilutioni c. lacte sopita.

* 38.) - Iunio. INSULTUS COLICAE *siccae* ob frigus ventriculo. Lintea calefacta imposita. An frigore vespertino insolito?

etenim pruina glaciesque mane diei XV. Ob coelum pluviosum frigidum ventosque boreales hypocausta calefacta: quod quoque d. XVI. August. factum.

* 39.) - Decembris fine Aet. 47. DIARRHOEA cum torminibus (seu COLICA *humida* (* 3.)) PALPITATIO CORDI, ad lectum, quo fortior, cogens. Coelum nubilum, temperatum. Ultimo anni die Colica sicca: utraque Burgundici vini adusti saccharati c. paxillo cinnamomi, unciis duabus sopita.

* 40.) A. 1761. Aprilis initio. RHEVMATISMUS *fixus* genu dextro, cum flexione dolorosa: an gonagrae insultus? eod. FEBRICULA CATARRHALIS, CORYZA. Coelum frigidum. NO.

* 41.) - Majo. FEBRICULA CATARRHALIS, CORYZA, COLICAE INSULTUS *siccae* mutatione vestium. Coelum calidum, venti Boreales. Vino lenimen adusto (* 39.).

* 42. a) Iunio. COLICAE INSULTUS *siccae*, dolor circa umbilicum fixus, coelo pluvioso, frigidiusculo, aquae Melissae vigesies cohobatae calefactae fac-

faccharatae uncia unica temperatus.

*42. b.) - Septembris medio Aet. 48. PAROXYSMUS unicus FEBRILIS, horror trihorius; initium hora nona, vespertina, extra lectum; finis in eo. Aestus dein levis bihorius; sitis nulla; parca postea transpiratio; ructus. PALPITATIO cordis vehemens ad horam usque decimam matutinam sequentis diei. Nox infomnis quiete cubanti. Coelum temperatum. SW.

An ex esu pyrorum turbatorum (Gallis: *bon chretien.*) crudorum (§. 43.) vesperti hic paroxysmus? Cur modo *unicus*? quod debilis nimis pluribus impar: robustioribus duntaxat plurium longiorumque series?

*43.) - Octobr. COLICA *sicca*, pedum calore temperata. Coelo: Sol, nubes. NW.

(*) Hac colica ani orificium spasmodicè clausum (* 30).

*44.) - Novembr. die 7. 8. 9. RHEVMATISMUS *fixus* nocturnus gingivis (§. 239.) COLICA *sicca*, PRURITUS *dorso pedum* vespertinus intensior; FEBRICULA CATARRHALIS: CO-

RYZA. DOLORES CRURI dextro *fixi* eodem tempore, coelo pluvioso, temperato, nivoso. SO. SW: morbo complicato locis oppositis derivatio nulla.

*45.) - Decembri. Observatus prima vice DOLOR lecto modo *calcaneo* pedis dextri te-rebrans, lacerans, lancinans, matutinus; quandoque ad finistrum migrans, raro ambo simul adfligens, somnum excutiens. Tempestatis mutationis, procellarum, tonitru, aestate; nivis, ventorum, hyeme nunci-
cius fidelis ingratus.

(*) An Calendarium artuum juxta HEISTERUM? an rheumatismus brevis? an podagra quadrantis horae? quale remedium?

*46.) A. 1762. sub Januarii fine. RHEVMATISMUS *vagus* a scapula et brachio dextro ad crus dextrum. Coelum nubilum sedatum: NO. Forte continuatio (* 36)?

*47.) - Eod. DIARRHOEA cum torminibus (COLICA *humida*) ex frigore. Aquae Melissae pluries cohobatae, (* 42.) calefactae cum saccharo mitigatae haustus praestantior non modo vino Burgundiaco adusto (* 39.) imo Rheo; a quo semper

per novus stimulus ad desiderandum.

*48.) - Februarii initio. COLICAE *ficcae* insultus eod. Aquae Melissae etc. (*42, et 47.) haustu sopitus. Coelo nubilo nix.

*49.) - Ejusd. fine. RHEVMATISMUS *fixus* genu dextro; movendi difficultas: an gonagrae insultus iteratus (*40)?

*50.) - Martio. UNGUIS *degener*, imbricatus, crassitie ultra lineam, recurvus supra apicem digiti pedis sinistri secundi, ob dolores gressu ferula abscindendus.

(*) Morbi infrequentis mentio non facta, nisi BOERHAAVE in prael. de morbis nervorum Tom. I, p. 324. cura van EMS 1761. 8. L. B. et ZVINGER Theatr. prax. P. II. de Unguium morbis p. 572. sq. aliique de eo differere dignati fuissent.

*51.) - Maji initio COLICA *humida*. Infuso Thee etc. moderata. An Coelo sereno frigido, Borea?

*52.) - Medio ej. LIPOTHY-
MIA post noctem placidam mane e lecto subito surgenti: forte nimio nisu, cubanti extenso demum praeteriens?

*53.) - Junii initio. Nocte COLICA: an a coelo pluvioso, frigido? hypocausto lectoque calefactis moderata (*38.).

*54.) - Eod. medio. DIARRHOEA cum torminibus; CORDIS PALPITATIO, NOX infomnis. Hora tertia pomeridiana pulveris Rhei (*) drachma partitis vicibus tam infuso coffee, quam gelida, et cum vino rubro deglutita; quovis horum vehiculo statim vomitu rejectum. Refugium Infusum *Thee* etc. solitum cum levamine sine rejectione. Coelum aestuans.

(*) A Rheo dejectionum numerus auctus (*47.).

*55.) - Octobris medio aet. 49. Anno climacterico septimo. FEBRIS CATARRHALIS epidemica, CORYZA, CORDIS PALPITATIO, NOX infomnis. Remedium modo dictum infusum. A pediluvio SENSUS *gravaticus tumoris FALLAX* pedibus; aestus corpori noctu. Die IX. mane pruina, glacies. D. XVI. prima nix. NO. N. coelum nubilum, frigidum, pluviosum.

(*) Varietas febr. catarrh. secunda. (*6.)

*56.) - Novembr. CARDIALGIA, COLICA *ficca*, abdominis refrigerio (*32.). Sol nubes. S. altus procellosus.

*57.) A. 1763. sub fine Januar. DOLOR *fixus* genu dextro ad lectum cogens. (tertia (*49.) gonagra?) Coelum: Sol, nubes. SW. altus vehemens.

*58.) - Eod. DIARRHOEA cum torminibus. An frigore? Sol, nubes, sedatum coelum. Remedium idem (*51.).

*59.) - Maji fine. RHEVMATISMUS scapulae sinistrae subitaneus, *fixus*; matutinus fortior, vesperi lenimen. An pediluvio vespertino? Sol, nubes, calidum coelum. N sedatus.

*60.a)-Junii medio. Nocte integra PALPITATIO CORDI; DIARRHOEA subsequens. An ejus solutio per eam?

*60.b) - Fine. COLICA *ficca*, lenimen ab Infuso *Thee* (ad nauseam usque citato). PALPITATIO sequens fere tota nocte, sudore copioso matutino demum soluta. Coelum aestuans sedatum: an ejus influxu?

*61.) - Julio. CARDIALGIA a potu frigidus, genubus contractis, somno sopita (*4.).

*62.) - Augusti fine, aet. 50. COLICA SICCA vino hungarico adusto saccharato aliquomodo sopita. SW.

*63.) - Novembr. initio. FEBRIS CATARRHALIS, CORYZA, RAUCEDO, epidemica. Coelo nubilo temperato. SW. An spon te, an pediluvio? extra lectum terminata.

*64. - Decembr. 27. Mane DOLOR *calcaneis* lecto lancinatorius (*45.). Coelum nubilum temperatum. De die SW. procellosus, vesperi eo cessante pluvia. Lunae ultima quadrans: in ☾ et d. 28. perigaeo.

*65.) A. 1764. Januar. fine, Aet. 50. NARIBUS STILICIDIUM SANGUINIS nulla praegressa capitis gravitate. An frigore intenso noctu leviter tecto capiti noxa? praegressio mane DOLORE *calcibus* modo memorato, mutationem coeli in mitiorem quoque indicante (*45.) minime derivatorio (§. 240.).

*66.) - Februar. initio. COLICA *ficca*. abdomini nudo ventri procellosi adflatio (*32.) praecedens.

*67. - Martii initio. FEBRIS CATARRHALIS epidemica cum TUSSI SICCA, CORYZA, PALPITATIONE CORDIS, nox infomnis (*53.). Coelum nubilum; nix copiosa.

(*) Febris catarrhalis varietas tertia.

(*55.)

*68.) - Majo. CORYZA huic decennio ultima, cum horripilationibus de die crebris irregularibus, sine sequente aestu. Coelum variabile.

(*) Coryzae vernaе et autumnales quaedam initio adperitu acriore stipatae, odore et sapore integris. Gravidinis initio lintea calida humida naribus admota aut vapor calidae, vini pauxillo vel drachma Spirit. Vini aut lavenderulae acuatae, attractus, aut infusum Thee c. lacte ore detentum sero membranae pituitariae stagnanti fluiditatem conciliavit. Decremento suffumigiis e saccharo, mastiche, tepore lecti loco frigido, coryzae discussio. A frictione pedum derivatio, a pediluvii exacerbatio: optimum derivans laxantia salina?

(**) Coryza non modo regulariter quovis anno bis (excepto vere 1763. forte ob gingivarum abscessum §.241?); immo quibusdam annis humidioribus ter vel quater invasit. An abundantia feri? an atonia membranae SCHNEIDERI, non semper tumente? an laxitatis signum?

(***) Insultus Cardialgiae ut plurimum ad unum; Diarrhoeae ad duo; Colicae ad tres; raucedinis ad quatuor; Febris catarrhalis (simplicis *9.) ad septem dies; Rheumatismi ad septimanas, menses, annos.

(****) Praeter febres catarrhales reliqui sine praevio horrore aut aestu sequente: sic frigidi morbi?

*69.) Taceo: A; [Decenniis quibusdam 1757.) Octobris: Abscessus labio inferiori parvus.

*70.) 1759. April. Abscessus dextrae narium cavitati.

*71.) 1761. Novembri. Corneae opacae fugillatio nocte oborta; sponte paucis diebus, macula rubra sensim flavescente, discussa.

*72.) 1763. Labiorum fissurae frigore hyberno, sebo impletae (§.55.*6).

*73.) Aestate quandoque sputum pituitosum, rotundum, facile, dulce.

B. Per omnia Decennia:

*74.) Faciei tumor rubens formicans pruriens, Bruma hypocaustum calidum, ex gelido boreali aere, intranti ad semihoram modo. Inflammatio levis, an pernionum genus?

(*) Manibus quoque autumnali tempore sed minus frequens symptoma.

Enumeratio morborum defectu potius quam excessu peccat. Nam nulla fere dies sine dolore. Summa: 100.

§. 245. SYNTAGMA morborum minorum Decenniis communium quibusdam:

Angina spuria:	—	—	—	IV.	V.
Cardialgia:	per omnia Decen.				
Clavi pedum:	—	II.	III.	IV.	—
Colicae:	} per omnia.				
Coryzae:	}				
Dentium } Caries.	}				
Dentium } Dolor.	}				
Diarrhoeae:	—	—	III.	IV.	V.
Febres catarrhal.	—	—	—	IV.	V.
Haemoptysis:	—	—	—	IV.	V.
Haemorrhoides cae.	—	—	III.	IV.	—
Labiis fissurae:	—	II.	III.	—	—
Lipothymiae:	—	—	III.	—	V.
Maculae volit. oculis:	—	—	III.	IV.	V.

Narium haemorrhag.	I.	—	—	—	V.
Ophthalmiae:	I.	II.	III.	—	—
Ori sapor acidus:	—	—	—	IV.	V.
Palpitatio cordi:	—	—	III.	IV.	V.
Parulis:	—	II.	—	—	V.
Perniones:	—	II.	III.	—	—
Raucedo:	—	II.	—	IV.	V.
Rheumatismi (frigidi)	—	—	III.	IV.	V.
Singultus } Soda	} omnibus.				
Strepitus aurium:	—	—	—	IV.	V.
Vari:	—	II.	III.	—	—
Vermes:	—	II.	III.	—	—
Vomitus:	—	—	III.	IV.	V.

(*) Morbi aetatis pauci; periculosi pauciores; maligni paucissimi; benigni plures; molesti: an destructores omnes?

(**) Dicta ad finem conspectus (A. 1-7). heic quoque quadrant.

TABULA SEXTA.

ACCESSORIA.

Morbi per ANNOS imo DECENNIA perennantes.

Serie initii chronologica.

(*) Historia concatenata praefat intercalata repetitione.

§. 246. HERNIA SCROTALIS.

Hernia anterior.

Enterocoele Auctorum.

Initium BERNAE Majo 1722. (§. 40.) Aet. 8. Junior socors, adultior de bracherio demum 1740. ARGENTORATI cogitare coepi. Varia, a chirurgis variis accepta, adplicui, sed ab omnibus compressio intestinis ad marginem ossis pubis dolorifica; nulla annuli obturatio, prolapsus in scrotum non impeditus;

ditus; nimia frictione molesta, remota itaque ob finis nullam impetrationem, intolerantiam. Multa vidi, nulla probavi; sine iis vitam ad hunc usque diem absque molestia traho. Quibus herniosis suadenda Bracheria?

PHAENOMENA sequentia: (1.) Noctu intestina lectum petenti (frigore forte ejus?) ad latus aut supine cubanti in abdomen sponte redeunt; surgenti mane cum strepitu descendunt erecto; processu peritonaei excepto; qui modo ad anulum usque se reponi patitur: nec testiculo, nec funiculo spermatico, sed annulo unice adcretus, scrotoque vicino inclusus pendulus liberque prolapsus. Omenti cum intestinis prolapsum signa negant.

(*) An adcretio intestinorum sacco peritonaei adeo cito, ut vulgo creditur, fit?

(2.) Puero nuclei ceraforum copiosi, adultiori ossicula aspera, cartilagine, spinae piscium etc. innoxie deglutita. Dilatati diameter annuli qualis olim recenter hernioso? (3.) Colicis de die doloribus praesertim circa umbilicum fixis inflatis intestinis. Scroto moles major dura. Suffulciente manu tentata sed non perfecta retrusione aut elevatione scroti statim iis remissio. Ex hernia nulla alvo obstructio unquam (§. 14.). Diameter annuli hoc casu ad unciam; de nocte lecto raro quidem saevientibus, contractis cruribus flexisque genibus repositio manu facilis; rari borborygmi; rariores circa anulum dolores flatu intestinis turgidis. (4.) Intestina prolapsa balneo tepido insidenti sponte abdomen petunt: forte hinc eorum indicatio herniis incarceratis? (5.) Nec adolescenti equitatio absque bracherio per trimestre aestivum 1737. (§. 33. §. Per. tert. * 30.) tacite refraganti (§. 29.); nec adultiori itinera plurium dierum equo facta; nec choreae gratissimae ac frequentissimae (§. cit. Per. I. * 8; et Per. III. * 2.) nec saltatio super fossas; nec casus ab alto; nec oneris elevatio aut latio; nec colicae frequentes; nec alvi nifu protrusio durorum; nec dysenteria (§. 223.), etc. volumen aut molestiam annorum 46. decursu herniae jam in molem ovi anserini auxere: unde?

(*) Forte recentes pluri periculi et damni quam inveteratae capiunt herniae?

§. 247. MALUM HYPOCHONDRIACUM: auctorum.

An: *Vapeurs*, vapores: Gallis?

An: *Febris nervosa*: Anglis?

AENIGMA pluribus, Dulcedinis Vitae INIMICUS omnibus.

(*) Praeter insultus toties citatos historiam sistit compendium sequens.

Initium BERNAE Februar. 1733. Aet. 19. cujus primus insultus thoracis constrictio vespertina quasi cingulo, palpitatione cordi, scrobiculo cordis pressio, respiratio anhelosa, rara, profunda, sine causa orta; sponte evanida: an Melancholiae fere triennalis praegressae (§. 47-49.) soboles? BASILEAE eodem anno aestivis mensibus Mathematicis ultra vires acriter incumbenti (§. 33. §. * 21; * 22.) recrudescens malum fronti dolore obtuso chronico circa radicem nasi (§. 55. * 16.) juncto. An studii hujus effectus, comesque? Cur aetati mediae frequentior morbus?

§. 248. MALUM hilaritati infensissimum juvenili, Characterem (§. 8.), Temperamentum (§. 9.), turbando; Animi facultates (§. 10.) hebetando; immo Idiosyncrasiae (§. 11) maximam componendo partem; educationem (§. 26.) irritam reddendo; Vitam totam taediosam, meticulosam, tranquillitatis expertem, inconstantem, mobilem, contradictoriam, sibi aliisque molestissimam, nec propria, nec aliorum emendabilem produxit opera. Corpus quidem inde non valde adfectum: etenim cephalalgia nulla, appetitus constans, sapor exquisitus; nec ventriculo, nec hypochondriis inflatio aut tensio; nulli ructus, borborygmique, nec sputum copiosum (§. 10.); membris agilitas. An Ventriculo certa atonia, abundantia acidi, acidorum intolerantia (§. 15; 236. * 4.) huc referenda?

§. 249. PAROXYSMORUM irregularium longiorum facies sequens: Animo agitatio indefinens, objecta quaerens, quaesitis inhaerens. Idearum rapiditas, successio celerrima, turba, mens capta, aut subito omnem respuens resistantiam ad cogitationem coacta; ultra vires negotiorum Fames. Anima jugi-

ter curis agitata invitis: **SERVA** potius quam animi mentisque **DOMINA!** activitate nimia otiosus: ideis nimis obruentibus stupidus: renitentia robustus, luctando validus; propensio in lipothymiam & eluctatio inde alterna. Facundia, quasi ex impulsu invita, lassari meditationibus nesciens. Animo (sed perraro) constantia. Futuri incuria. Alacritas malo valentior fanitate congenita (§. 7. 11.). Solem radiantem aegre ferentes oculi, parietes dealbatae irradiatae ad delirium usque intolerabiles (§. 22.); inde idearum torrens? Coelum nubilum gratissimum: an febris acuta, status spasmodicus Sano? contra semel quovis ad minimum anno **MENTI** adparens tranquillitas: **TORPOR.** Cogitationibus cessatio; Ideis induciae. Animae quies: potius inactio. Animo foecordia. **CAPITI GRAVITAS;** corpori inertia. Artubus pigrities. Totus ad negotia ineptus. Officiorum parum curax, aut obiter iis vacans: **Stoicifmus.** An **Atonia Animo?** Status priori obpositus; uterque vario & obposito **Coeli** statu adoriens: **Coelo** nullus influxus.

(*) An hujus mali sedes primaria in animo & inde ad corpus propagatio successiva; aut vice versa? aut: an **Animus** corpusque eodem adficiuntur tempore? Ex hac reciprocatione adfectuum inter se oppositorum tota composita **Vita.** Qualis, nisi malum continuum hypochondriacum: congenitum? nonne differentia huic morbo ratione causae, sedis, materiae? causa quandoque immaterialis. Morbus tam cum vel sine materia?

(**) Infultibus Mali hypochondriaci & Melancholiae inter se collatis **Animae** facultates seorsim laedi probabile?

§. 250. **Animi vires** tot melancholiis olim fractae (§. 47. 75; 127.) **Imaginationem** jam nimis vividam (morbofam ideo?) in consensum traxere (§. 10.). Cui invito objecta tota vita varia quaevis occurrentia constanter infixae iis facile laedenda, jam laesa foecundanda tenacibus; **Animum** tranquillitate, corpus somno orbantibus. An causa an effectus: an mutuus eorum influxus? quicquid sit: saltem **imaginationis** laesae tota vita & **SERVUS & MARTYR!**

*) Annorum numero crescente haec passio minime decrevit: gradum servasse visa eundem.

§. 251. CAUSAE: Matris aerumnosa mei gestatio (§. 6. b.). Fibra debilis (§. 7.). Idiosyncrasia (§. 11.). Atonia Ventriculi. Sanguis nimis dilutus, ejusque penuria. Educatio contradictoria (§. 32) Scientiae (§. 33. §.): praecipue Studium Mathematicos, Musicae. Animo continua intentio. Fata. Morbi. Itinera ultra Vires. Cura sui nimia (§. 8. a. *). Desiderium vendi. Futuri Timor. Peccata juventutis. Amor. Pietas (§. 8. b; 26). Vita modice sedentaria sitienti parum, parcoque cujuslibet liquoris potori (§. 16. *)? Verbo: IDOLOLATRIA sui ipsius!

(*) Borealium quorundam fert opinio: Motus neglectum, potus defectum (§. 248.) universales hujus mali esse causas. Sed Milites omnium ordinum; Fabri ferrarii; Oeconomi rurales, Coloni, Aratores, Venatores, aliique activae homines vitae, divites aequae ac pauperes hoc morbo correpti innotuere. An iis malum sine Materia? an a fibra rigida? Extant contra artifices & eruditi tota vita sedentarii minime hypochondriaci, oportet adcedat aliud quid huic morbo producendo? nonne universalitas hujus causae limitanda? oppositae sibi invicem producunt hoc malum? an fortunati soli HYPOCHONDRIACI?

§. 252. In statu sano aut (si quis fuerit unquam?) morbis vacuo gravibus paroxysmi subitanei majores; valetudinario minores; morbo gravi durante minimi, an morbus morbo, uti dolor dolore, obtunditur aut tollitur? an morborum plurimi sunt malum hypochondriacum personatum? Reconvalescentem quovis morbo vero, denuo in ratione augmenti virium ad novum usque morbum caput attollebat, a malis moralibus physicisque nec productum nec auctum malum.

(*) Forte gradus virium determinatus ad hanc recrudescentiam requiritur a malo semper detento?

§. 253. PAROXYSMORUM exacerbatio ad unam pluresve septimanas protracta. Tum noctes aut insomnes, aut graves, aut somno partito, parum reficiente: Scrobiculo cordis pressio quasi ab onere aut digito, pro duratione ejus nullus somnus tranquille jacenti; quo vero diminuto vel sublato, ideae affligentes somnum arcentes consentientes quasi subito utplurimum

num delebantur cerebro; animo alma quies corporique formus redibat. Sensatio haec aequae hilaritatis ac tristitiae causa aut effectus. An Sedes ejus orificium superius ventriculi? adfectio paris vagi? Ideae qualescunque (curae potissimum) noctu vividiores mutando difficiliore tenaciores die: an genio morbi; an tranquillitate nocturna?

§. 254. Somnus capite linteis aut pannis gossyppinis leviter obvoluto, cubiculo frigido, pedibus arte (§. 208. * 1.) calefactis, quando eum carpere licebat, cum (§. 25.) descripto semper idem. Insomnia tum solito laboriosa (* §. 25.). An noctes ad totum aut ad partes feriori aevo insomnes animo licet quieto, corpore doloribus immuni, negotiis, ambulatiōe, itineribus die praecedente fatigato, huic malo teste activo tribuendae? Post vigiles noctes sequenti die Calor spinæ dorsi media bruma; solo temperandus somno. Noctes graves circa diluculum leviores: quo simul vigori decrementum idearum. Dies sequentes molesti, inquieti absque lassitudine, mens solito activior quocunque errans: circa crepusculum lucidior pacatior. Vesperis nequidem somnolentia: nocte strepitu expergefacto minimo, animi ilico praesentia, gravitatis absentia capiti.

§. 255. In vita clinica actuosissima constituto malo huic aut paroxyzante aut remittente jam inde a Mense Octobre 1757. symptomatum sequens obtigit series molesta, ad hunc usque diem frequenter recurrens: Animi vel oculorum seria lecturae aut scripturae vix per horam intentione. Pectori calido sensus vacui; GLOBUS FAUCIBUS ascendens FIXUS pharyngi sine ructu; oscitatio; pandiculatio; palpitatio cordi. Spretis hisce, & protracto pertinaciter attento labore, tum: oculis caligo (forte debilitas ex spirituum penuria (§. 244. * 19?); sudor extremis frigidus; NAUSEA; oblivio mei ipsius; animo absentia; erigenti VERTIGO; auribus tinnitus. An LIPOTHY-
MIA *hypochondriaco-hysterica* (§. 12. *) Viro?

(*) Eadem a situ diuturno corporis erecto (§. 93. * 3.).

Prophylaxis ante susceptum negotium Uncia una alterave Vini hungarici meraci; sed incassum. Symptomatibus levioribus acetum vel aësa foetida admota naribus; aer apertus petitus; ambulatio in eo. Omnibus hisce semper irritis augmentibus unicum lenimen, projectio in lectulum per semihoram vestito; cubatus in dorsum extensis membris, oculi clausi: Menti praecepta quies. Hoc modo tandem evanescencia paulatim. Languor, Virium defectus negotiis vacandis tota die. Quo perpendenda materia gravior; quo profundior scientia; quo magis lectio fugitiva, aut auscultatio aegrorum opem domi implorantium ultra quatuor, eo citiora haec symptomata. A somno largo praecedente praesidium nullum. Mane frequentiora, quam pomeridie adsumto cibo. Diebus post noctes insomnes rariora: an ob spirituum agitatorum intensiorem robur speciosum cito periens? post noctes somno stipatas resciciente frequentiora: an eo atonia inducta? Senio nulla eorum diminutio.

§. 256: (a.) MALUM (§. 247-254.) ratione, ratiocinio, conjugio, morbo, amicorum consortio, sacris & profanis indomabile, nec choreae & equitatio adolescenti; nec peregrinationes juveni; nec viro vita activa (*) praxi clinicae variis regionibus ultro dicato; itineribus alpinis (§. 49), medicis, excursionibus refocillantibus botanicis (Peylaviae pago non excepto (**)) interpolatis; nec HAEMORRHOIDES sociae (§. 54. 146.) quandoque large diu fluentes, hucusque praescindere, minuere aut tollere valere, rebelle, cui mutando infesta aequae ac secunda inania, nec inquietior inter murmura periculaque belli ac pace. Immo in limine senectutis constituto (§. 251.), nec motus officiis junctus, moderatus, ambulatorius, rhedae vectio, itinera breviora grata inducias impetrare, quin potius ex iis fatigato inquietudo animo, agitatio menti, corpori tensio spasmodica major, noctes insomnes, vel somno parciores &c. pedissequa (§. 249.).

(*) Hypochondriaci occurrere, qui corpore sano & athletico toroso robusto, quotidie posthabita tempestatis ratione tria vel quatuor milliaria ambulando dimittuntur, neglecto stadio abbreviatoque anxii, strenui aquae inter meandum potores; venae sectionis in pede aequinoctialis, praemissis laxantibus, celebratores religiosi; multaque alia longa annorum serie conantes manent hypochondriaci immutati sanitatem anhelantes, quam possident nescientes. An nimius motus irrius? an mens sola laborat? an malum sine materia?

(**) Quo aliquot plantarum minus vulgarium decades lectae, quas in ditione AVIMONTANA (Coeli & Zonae ejusdem?) tum temporis legere non contigerat.

§. 256: (b) REMEDIA: Pharmaceutica nulla. Qualia, ignorantia certa, aut notis depraedicatisque diffidenti (§. 228.)? de specificis desperanti. Acidulae variae, inter quas decantatae Veteraqueses tam in loco ipso, quam domi frequenter, praefertim tota per plures annos aestate, quavis diei hora, tam methodice, quam pro potu ordinario haustae: omnes absque euphoria sensibili saltem. Motus quoque inanis (§. praec.).

(*) Qualia remedia Morbo inperferutabili? Arcanum forsan: DOMINATIO SUI IPSIUS!

§. 257. PALPITATIO CORDI.

Nondum definiendum MALI genus. BOERHAAVE.

Incognitum toties quoad suas causas MALUM; v. SWIETEN.

TEN.

Initium BERNAE. Februar. 1733. aet. 19. cum MALO HYPOCHONDRIACO (§. 247.).

Morborum in posterum nuncia, comes, pedissequa, causa ac effectus plurium.

§. 258. CAUSA (1) COGNITA; 1) *Immaterialis*. Idiopathicae; animi motus, terror, taedium, gaudii eo gradu excitatione incapax; 2) *Materialis* symptomatae; (a) sano: Dolor, morbus, spasmi &c. Ventriculi atonia, onus, cibi discepti flatulenti congelati, flatus inclusi, potus nimius qualiscunque. Motus ambulatorius, adscensus scalarum, rhedae vectio coelo aut aestuante aut frigido. Brachiorum extensio. Crurum elevatio lectum intranti. Situs corporis erectus diutius

nus sine fulcimento. 3) *Negativa*: animi intentio, meditatio, lucubrationes, lassitudo, sanguinis jactura, pediluvia, vigiliae. (b) *Reconvalescenti*: juscula saturata, cremor lactis, infusum Thee Boey, decoctum coffee c. vel sine lacte; hinc usus horum quandoque ad annos intermissus (§. 66.*). (II). **IGNOTA**; nam saepissime sine data causa subito invasit sanum: an idiopathica vera? Ex causa immateriali *Insultus* breviores, mitiores. Mane adoriens paroxysmus tota die ad vesperam usque; vespertinus vero ut plurimum sub lecti introitum tota fere nocte adiciebat, somnum aut penitus arcendo, aut turbando, aut abbreviando. **SOLUTIO idiopathicae**: cum aut sine madore, ictibus sensim debilitatis, circa finem intervalla majora & ad rhythmum naturalem aegre adcedentibus; *symptomticae*: morbi primarii decremento, doloribus, spasmisque mitigatis, ructibus digestionem peracta: *Negativae*: quiete tenebrosa, somno; animi tranquillitate; sanguinis restauratione alimentis &c.

§. 259. Ictus cordi ex causa immateriali regulares quidem, sed lenti, rari, fortes; ex materiali symptomtica, celeriores mitiores; motu corporis forti repentino superveniente duplicati irregulares, intermittentes, sonori, manum ferientes: sic motus cordis exasperatus corporis motu. Pulsus tactus palpitationi idiopathicae plenus rarus mollis; symptomticae; parvus, frequens durus tenuis; negativae, tardus, parvus, debilis; compositus complicatis causis motu subitaneo artuum aut terrore; inprovvisis dicrotus; cuique causae proprius rhythmus: Pulsus cuiusvis fidus index. Corde palpitante animus fortis, erectus. Ideae vividiores, pro nutu mutabiliores. Cephalalgia nulla unquam; genis nullus rubor; corpori nullus aestus; respiratio naturalis, rarissime, & nonnisi motu corporis juncto, laboriosa. Scrobiculo cordis pressio. Hypochondria naturalia. Urina limpida copiosa; pedibus ne quidem excalescitio, immo frigus (§. 20.) auctum. Pulsu duro, lento forti, calor corpori; frequenti, parvo molli, frigus. Idiopathicae raro.

raro, symptomaticae nunquam calor. An PALPITATIO *calida* & *frigida*? an calor corpori ex pulsus duritie sola? an aestus sanguinis in ratione inversa motus, frictionis directa? Palpitatione forti, rara, diuturna rarissimus corpori calor. Quale principium calorem febribus producens? qualis differentia inter motum caloremque febrilem & palpatorium sanguinis? forsan febribus motus sanguinis intestinus; palpitatione progressivus, intensior; majorque calor ab illo?

§. 260. REMEDIA (a) *Mechanica*: (1.) Frictio regioni epigastricae, spinae dorsi manu. (2.) Pugno ictus dorso e regione ventriculi ructus ventriculo promovendo symptomaticae quandoque metam posuere. (3.) Carpis ligatura; pedibus frictio. (4.) Animae retentio; sed non ultra sedecim pulsus. (5.) Ambulatio lenis adsumpto potu quovis calido. (b) *Diaetetica*: (1.) haustus vini generosi; (2) infusi coffee levantici puri; (3) frigidae copiosus; (4) Thee-Boey pauco lactis; (5) spiritus ceraforum per fermentationem parati. (c) *Chirurgica*: venae-sectio (§. 117.). (d) *Domestica*: Pediluvia tepida. (e) *Pharmaceutica*: interne „*contra quaevis saepe remedia rebelle malum*„ juxta van SWIETEN, nulla: externe semel regioni hepaticae sacculi ex herbis resolventibus humido-calidi (§. 239. ad 31. novembr.). Methodismi palpitationi symptomaticae (a: 1; 2, 5; b; c; d); idiopathicae (a: 3; 4, c; d.) nisi penitus saltem ad partem infidi. An Palpitatio mali hypochondriaci comes indivulsus omnibus? aut signum pathognomonicum? in ratione ejus inversa, & jacturae sanguinis directa?

§. 261. HAEMORROIDUM FLUXUS.

Idolum tantorum.

MORBUS HIPPOCRATI. Multis *sanitatis* PRÆSIDIUM: BENEFICIUM *flebile* omnibus.

Initium BASILÆ Octobr. 1733. aet. 20. (§. 54.) ex improvifo. Locus: tam ex margine ani plano aut varicibus parvis usque ad Annum 1744. (§. 88.) inobservatis, inde ad hunc usque

usque diem ex tuberculo prominente, ano seu tunica interna intestini recti villosa avellanae aut castaneae protrusa moles: Varices externae spontaneae flaccidiores vacuae, scybalis a tergo protruso sanguine turgentes duriores tenae, elasticae, ad tactum nunquam pulsantes, absque dolore. Sanguis coccineus glutinosus guttatim raro (arteriosus?); undatim frequentissime ex lumine aperto digito obtegi sinente varicis profilit arcu, vase exceptus in infulam sero innatantem coeuns; quantitas quavis vice ad uncias tres immo quatuor.

(*) HAEMORRHOIDES *varicosae* externae?

§. 262. FLUXUS IRREGULARIS semper, per septimanam unam alteramve alvo quamvis saepius per biduum obstructa cessans; mox per plures dies successivos, aucto flumine erumpens, tempus menstruale nunquam observans; aestate ac hyeme nulla differentia: alvo dura ante exonerationem copiosior; molliori, parcior, evacuato ex varice flaccidiore rarissimus & quidem guttatim fluxus.

(*) Non modo stata post alvi solutionem vespertina hora, nec non de nocte lecto jacenti, immo quandoque de die inter amicos, in platea ex improvise, sanguis pleno proficiebat rivo, domum properare cogens, &c.

§. 263. FLUXUS imminentis SIGNA (a) *generalia*: Fronti ad radicem nasi pressio, capiti gravitas, menti stupor, intellectus obtusus, genis rubor vespertinus; calor, orgasmus moderatus, aestus volatici; insultus hypochondriacus intensior. (b) *Specialia* rariora: dolor pungitivus subitaneus ab ano per perinaeum ad glandem usque quasi igneus: Calculi signum (multis?) fallax; tenesmus; pruritus ano: reliqua ab Auctoribus diligentius notata haud expertus.

§. 264. CAUSAE (a) *praedisponentes*: α; Labes haereditaria (§. 1; 5, b; 6, a); β; sanguini nimia fluiditas (§. 251.) con-nata? γ; nimius ex idea melancholica hypochondriaco residua (§. 47-49.) alvo exonerando depurandoque conatus, irritatio, referatio mechanica quavis die Annis 1731. 1732. (b) *Occasionales* excitantes: Animi motus (taediosi lenti ut plurimum
App. N. Act. Phys. Med. T. VI. k (§. 56.)

(§. 56.). Corpus quocunque modo motum. Itinera. Vectio. Equitatio. Ambulatio. Raphanus rusticanus C.B.P. 96. raspatus, juscule incoctus carneo. Semen sinapi vino cocto conditum &c. Curae aegri graves; lucubrationes. Vigiliae. Obiecti adspectus aut nuncius quiscunque improvisus; vini rubri praecipue haustus licet rarissimus. Decoctum coffee inprimis ex Fabis (*) *Surinamensibus*, ex Insula *Martinique*, mane jejuno sine vel cum cremore lactis.

(*) Fabae (arabicae.) sic dictae du *Levant* aut de *Mocca*, aut ex Insula *Java* non adeo orgallice pellentes. Cuique speciei pro foli indole peculiaris qualitas nociva debilibus. Haemorrhoidariis omnis Coffee usus infalubris pellens. Laxantia; diarrhoeae; nam primis horum sedibus copiosior fluxus, postea eorum majus intervallum; An iis fluxus diminui possit?

§. 265. HAEMORRHOIDUM succincta HISTORIA per periodos 1733 - $\frac{1}{2}$ 1749.

PERIODUS PRIMA: ab anno 1733-1736. aet. 20-22. Fluxus frequentissimus, quavis vice copiosissimus, ex quo febris lenta haemorrhoidalis (§. 56. 57.).

REMEDIA: Spongia gelida ebria adplicata, ano postea intruso statim lectus petitus; quod sequentibus annis centies repetitum. Fluxus inde minime suppressus aut moratus, nulla consolidatio firma disrupto vasculo, nec ullae aliae sequelae.

§. 266. PERIODUS SECUNDA: ab anno 1737-1738. Aet. 24-25. ob itinera, studia, exercitia Academica mobilis. Fluxus majora intervalla ad septem 10. 12. imo quatuordecim dies; variabili, copiosa ut plurimum, quantitate.

REMEDIA: Amuletum Argentorati vere 1738. *Cirsii pratensis polycephali* vulg. I. R. H. HALLER En. H. p. 681. n. 8. capitula siccata tria ad femur aliquot menses gestata, sed incassum, licet arcanum magnatibus tam contra fluxum, quam varices dolentes, magno vendebatur pretio. Radices ejus olim a DIOSCORIDE ad sedandos varicum dolores; TOURNEFORTIO ib. p. 449. citante, an ob signaturam notabantur: ob analogiam forte capitulis cum varicibus eadem adsignatae vires? A. ej. aet.

25. M. Auguft. poft reditum in patriam fluxui chronico prae-
 greflo quavis die hora quarta pomeridiana per aliquot hebdo-
 madas horripilatio levis, rubor calorque genis, aestus corpori,
 sine functionum ulteriore laefione invadebant: vesperi fluxu
 (§. 262.) certo fequente, fomno dein placido. (Febricula quo-
 tidiana regularis haemorrhoidalis?) Parens viribus fracto
 pulveris hepatici rubri offic. drachmam hora decima matutina
 & quarta pomeridiana c. frigida, aut Infuso Thee - Boey cali-
 do suadebat; sed cum obtemperanti per aliquot dies nec febriculae
 remiffio, nec fluxui stataria diminutio, sepositi pulve-
 res. Frigore autumnali fluxui immodico ad tempus cessatio,
 febriculae fuga, fanitas? qualis?

§. 267. PERIODUS TERTIA: ab anno 1739-1743. aet. 26-
 30. Aequè in Patria activo ac itineribus fatigato. Aulae deli-
 ciiis curis, melancholiaeque (§. 75.) intercalatis, fluxus anti-
 quum (§. 262.) obtinebat.

REMEDIA: Ao. 1742. HOMBURGI ad Montes fascia hae-
 morrhoidalis in forma H. (PETITI Chirurgi *Galli* nunquam vi-
 fa) composita; cujus ope spongia de die meanti ano adpressa
 sanguinem ex improvifo profilientem (§. 262. *) hauriret; sed
 ob asperam siccitatem frictionemque omittenda fuerat non
 apta. Ao. 1743. Julio. Itinere equo peracto Thermae Wis-
 badenses aditae, sed quotidie mane per horulam modo iis in-
 fidenti major sanguini aestus; fluxus copiosior ex varicibus
 mole auctis; debilitas major; somnus inquietus, divisus. Post
 14. dies relictæ, frustraneae inconsultae Thermae. Ao. eod.
 Octobri, post longum equo iter in patriam reduci Parentis
 consilio Tinctura martis cum Tartaro bis de die horis modo
 dictis (§. pr.) guttae sexaginta in Spiritu Ceraforum per fer-
 mentationem deglutitæ; sed a prima dosi tanta cardialgia
 compressorica ut lipothymico lectus petendus; diminuta qua-
 vis dosi quinque guttis cardialgia quidem mitior, pedissequa
 tamen, omiffa. An Vehiculum an Tinctura dolorifica?

§. 268. PERIODUS QUARTA: Ab anno 1744- $\frac{1}{2}$ 1749. Aet. 30-36. Reconvalescenti ex febre haemorrhoidali lenta (§. 88-90.) Mense Aprili 1744. roborandae ani tunicae villosae, REMEDIA: A. *Pharmaceutica*: (a) suppositoria ex sanguine draconis, lapide haematite, coralliis, boloque rubris cum mucilage Gum. Tragac. per plures dies noctesque ano intrusa eventu? vid. infra (§. 271.). Aestate hujus anni loco mutato; Junio & Julio tono intestinorum restituendo & sanguini increasando (§. 264.). (b) Tincturae martis c. Tartaro, ad mellis consistentiam inspissatae absque vehiculo semi cochlear bis de die ad nauseam & fodam usque forbillatum, sine irritio; nulla quidem cardialgia: an vehiculi defectu?

§. 269. B. *Chirurgica*: Parens patriam deferenti M. Maio 1744. VENAE SECTIONEM bis in anno in brachio revulsoriam suaferat. Ex auctoritatis & saluberrimae prophylaxeos praerudicio facile obediens LAUTERBACI M. Junio: A. ej. brachii dextri vena vulnerata lanceola elastica (§. 74), (Borealibus pertinaciter familiari) prima vice inflictio sanguinis unciae octo detractae; concussio inde violenta a cubito per totum corpus. Vulneri rite deligato tarda consolidatio; lanceola Gallorum, refragante quidem chirurgo (*), selecta brachiis in posterum venae alternis, non modo bis, immo ter in Anno, hepatica, splenica, mediana ne quidem exceptis, sectae.

(*) PLATTNERUS Germanicus licet lanceolae prae lamina elastica favere videtur Chirurg. §. 1277. p. m. 863.

Sanguis profiliens atro-rubens, substantiae inaequalis, male cohaerens. Serum post semihoram ad duas tertias partes flavescens aquosum saporis falsi supernatans. Cruor ad fundum patellae niger: ad aerem ruber, spissus, compactus, cohaerens.

(*) An Sanguis dilutus audit? & si: an ad sanitatem prosperam, firmam, robustam absolute necessarius? an circulus sanguinis dilutioris expeditior compactiori?

(**) An serum flavescens vitium hepatis indicat? an inde aut a tenuitate sanguinis (§. 264.) fluxus haemorrhoidum derivandus?

Ultima Ven. S. ib. 1747. M. Majo celebrata. Sic huic regulae per triennium adstrictus M. sequente Septembre Franequerae eam omittendo huic servitutis cruentae inutili jugo, naturae horri, ereptus, nec ulla inde incommoda, nec stato tempore orgasmus sanguini; aut noctes inquietae; aut admonitiones verae vel imaginariae &c.

§. 270. EFFECTUS Ven. Sis: Virium jactura per plures dies; digestio laesa, palpitatio cordi crebrior, fortior (§. 260. c.) oculis debilitas vespertina. Somnus inquietus. Cicatricibus ad tempestatum mutationes, procellas imminentes, sensus pungitivus usque ad haec tempora superstes.

(*) An omnibus cicatricibus communis sensatio ac admonitio vulgo vera reilerandae V. Si? (***) Quales noxae ab intermissione V. Sis per annos adfucto? unde metus sequelarum nocivarum sanis? an ex fidis observationibus tales?

§. 271. HAEMORRHOIDUM fluentium INDUCIAE a Mense Aprili ad M. Octobr. 1744. an itineribus an remediis (§. 268.)? quo ex improvise irregulariter, copiosae stato tempore, uti olim (§. 262), V. Sis periodum (§. 269.) non morantes, vita licet activa medico clinico botanophilo, corpus mentemque frangentes, sanitatem negantes constantem redibant (§. 95). Qualis derivatio seu revulsio V. Si. (§. pr.)? Ab anno 1747 - $\frac{1}{2}$ 1749. variis locis, climatibus, mobilissima itineribus vita, eandem uti periodis enarratis (§. 265 - 268.) ludentes scenam HAEMORRHOIDES.

§. 272. Periodus quinta & ultima ab anno $\frac{1}{2}$ 1749 - 1760 Aet. 36 - 46. sistitur Tabula I.

Ad §. 272.

T A B - -

Fluxus Haemorrhoidalis Annorum $\frac{1}{2}$ 1749-1760.

LOCA.	Wette- ravia.	P e i l a v i a e.				
AN- (Christi;	1749.	1750.	1751.	1752.	1753.	
NI (Aetatis:	36.	37.	38.	39.	40.	
$\frac{1}{2}$ Julius.		16. 18. 21. 22. 24. 25.				
Augustus.						
September.		9. 10. 11. 12. 13. 14. 17.	16. (27. me- ando.)	4. 5. 6. 7. 8. 9. 22.	23. 24. 28. 29.	
October.					5. 7. 8. 9.	
November.		8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 16. 20. 23. 25. 26. 27. 28. 29. 30.		28.	20. 22.	
December.		3. 4. 5. 6. 7. 8. 10. 11.		29. 31.	27. 28.	
	1750.	1751.	1752.	1753.	1754.	
Januarius.	(8: mean- do.) 9.			19.	2. 14. 27.	
Februarius.					6. 9.	
Martius.	(19. mean- do.) 21.			23. 26. 30.	14.	
Aprilis.				3. 4. 22. 23.		
Majus.					10.	
Junius.						
$\frac{1}{2}$ Julius.	6. 9. 14.				3.	
Summa:	7.	37.	2.	18.	20.	
Columna:	1.	2.	3.	4.	5.	

-- U L A. I^{ma}:
quovis Loco; Mense; Die; Historia.

S i l e f i o r u m.

1754.	1755.	1756.	1757.	1758.	1759.	Mentium.
41.	42.	43.	44.	45.	46.	Summa:
		23.	31.			8.
6. 27. 28.	13. in platea.	12.	20.		12.	7.
4. 11. 12.					12. 13. 14.	26.
18.	28. 29.			15. 17.		9.
5.				3.	23. in platea.	22.
			27.	15. 26. 28.	26.	17.
1755.	1756.	1757.	1758.	1759.	1760.	
	1. 2. 3. 4.		1.		3. 7. 15. 17. 23. 25.	17.
9.			25.	6. 15. 17. 18. 28.	18. (20. in platea). 22.	12.
				14. 15. 19.	30.	10.
4. 5. 23.	16.		19.	7. 8. 9. 10. 12.	16. 18.	16.
14.			11. 14.	1. 2.		6.
		20. 27. 29.				3.
7. 8.	6.		6.			8.
15.	9.	5.	9.	21.	18.	161.
6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.

ADNOTATIONES & COROLLARIA :

1.) Computus annorum a die natali scil. 15. Julii (§. 34.) inchoatus. Anni aetatis numerantur. Ideo annus civilis cum Julio in duas partes fere aequales dilabuntur. (2.) Columna perpendicularis ultima mensium cognominum; infima transversalis anni dierum fluxus indicat summam. (3.) Si quovis fluxu sanguinis Unciae duntaxat duae (quae citra errorem ad tres vel quatuor adsumi possent,) deperditae supponantur, undecim annis Unciae 322. ($\approx 161. * 2$): quovis anno $29\frac{1}{2}$. seu (numero rotundo) triginta effluxissent; quae quantitas per duodecim repartita menses cuique Uncias duas cum femisse tribuit absque virium dispendio ferenda. (4.) Si qua parte, defectu potius, quam excessu peccat Tabula? (5.) Fluxus pro augmento annorum vel adpropinquante senio non decrevit. Idem annis diversis, quibus maximus, minimusve? Qualis alternis fluxus; an ei lex constans, ex Schemate sequente cui initium a minimo, patet:

FLUXUS { FREQUENTIA: 2. 5. 7. 9. 15. 18. 20. 21. 37.
 { ANNI AETATIS: 38. 43. 36. 42:44. 41. 39:46. 40. 45. 37.

Ratio fere inversa? nam maxima ad minimam. 37. 38. (6.) Anno climacterico sexto (42.) fluxus modicus, similis anno non tali (44.) fuit: itaque ab eo nullus influxus, (7.) nec alternis annis lex certa fluxus (n. s.). (8.) MENSIIUM, quibus haemorrhoidum fluxus, ut & iis vacuorum ratio: 58: 74:: 7: 9. fere. Quoties, quonam ordine menses hac periodo haemorrhoidarii (a) successivi se mutuo exceperint; ecce SCHEMA:

MENSES.	Bini:	} semel annis Aet. bis anno:	37	39		41	43		46	= quinquies	
								44			= semel.
	Terni:	} semel annis:		39				44	45		= ter.
						41			45		= bis.
	Seni:	} semel annis:							46		= semel.
	Septeni:				40						= semel.

MENSES haemorrhoidarii (b) alterni, & vacui:

{ semel: Annis -- 36 -- -- 39 40 41 42 = quinquies
 { bis: Anno -- -- . 37 -- -- -- -- = semel.

(9.) Quo breviora successioni intervalla, eo crebrior. Numerus successionum in ratione inversa frequentiae (reditus) nam:

{ MENSES: Bini; Terni; Quaterni; Seni & Septeni. } Anno
 { redibant: Quinquies: Ter: Bis: Semel. } eodem

(10.) Quibus mensibus, quo anni tempore longior successio & alternatio frequentior? quae iis intervalla? (8) patet.

(11.) Mensibus cognominibus cuivis anno Septembre maximus: Januario & Decembri (inter se) aequalis at diminutus: Aprili & Julio idem quoque at priore minor: Junio minimus fluxus (Col. 12). 11). Qualis quatuor anni temporum ratio inter se? Trimestre Autumn: Brumal: Vernal: Aestiv: : 57: 46: 32: 26: Quonam maximus fluxus? Cuinam maxima susceptibilitas? Autumnus & hyems haemorrhoidum promotores: an ob transpirationis suppressionem, & vitam sedentariam? (12. a) Haemorrhoides circa aequinoctia quater; ad unicum Solstitium, & quidem aestivum, modo semel. Qualis, & quibus major Influxus; cum ratio illorum ad hoc uti: : 4: 1. (12. b) Quae ratio inter fluxus quantitatem & mensium numerum?

{ Fluxus uti: 37: 21: 20: 18: 15: 9: 7 et 5: 2.
 { Mensium }
 { Numerus } : 3 1/2; 7; 8 1/2; 8 & 6; 7 1/2; 7 & 4 1/2; 2 1/2; 1.

Bis Fluxus idem diverso mensium numero; diversus semel eodem. Inversa videtur ratio? (13.) Quoties, qua ratione
App. N. Act. Phys. Med. T. VI. 1 ne

ne (omisso successionis respectu) singulis contigerit mensibus fluxus?

FLUXUS: Mensibus:	Semel.	Bis.	Ter.	Quater.	5es.	6es.	7es.	8es.	9es.	16es.
	24.	14.	10.	4.	2.	1.	2.	1.	1.	1.

Frequentissimi unico mensi insultus, v. g. Julio, Decembri 1750. (Col. 1. 2.) rarissimi; immo omnium maximus semel modo scil. Novembr. a: ej. (col. 2.) occurrit. Quo frequentior eidem mensi, eo rarior fluxus, & vice versa. Sic frequentia fluxus in ratione inversa singulorum mensium (cf. 12.). (14.) *Dies haemorrhoidales*. Quot successivi? qua ratione? quo ordine? quoties? quo mense? cui anno?

Singuli irregulares ex Tab. I. per se patent.

DIES.	Bini	Menſi	eidem	<table border="1"> <tr><td>semel</td></tr> <tr><td>bis.</td></tr> </table>	semel	bis.	<table border="1"> <tr><td>Ann.</td></tr> <tr><td>o.</td></tr> </table>	Ann.	o.	<table border="1"> <tr><td>diverſo: eidem.</td></tr> <tr><td>o.</td></tr> </table>	diverſo: eidem.	o.	<table border="1"> <tr><td>36. 37</td></tr> <tr><td>40. 42</td></tr> <tr><td>37. 39</td></tr> <tr><td>40</td></tr> <tr><td>45</td></tr> <tr><td>41</td></tr> </table>	36. 37	40. 42	37. 39	40	45	41	<table border="1"> <tr><td>Quoties?</td></tr> <tr><td>quater.</td></tr> <tr><td>ter.</td></tr> <tr><td>ter.</td></tr> <tr><td>quater.</td></tr> </table>	Quoties?	quater.	ter.	ter.	quater.
					semel																				
	bis.																								
	Ann.																								
	o.																								
	diverſo: eidem.																								
o.																									
36. 37																									
40. 42																									
37. 39																									
40																									
45																									
41																									
Quoties?																									
quater.																									
ter.																									
ter.																									
quater.																									
Terni	Menſi	diverſo	(semel)	diverſo	(40. 46.)	bis.																			
quaterni	Menſi	eidem	(semel)	diverſo	(42. 45)	bis.																			
Seni	Menſi	eidem	(semel)	Ann.	o.	<table border="1"> <tr><td>39.</td></tr> <tr><td>37.</td></tr> </table>	39.	37.	<table border="1"> <tr><td>semel.</td></tr> <tr><td>ter.</td></tr> </table>	semel.	ter.														
39.																									
37.																									
semel.																									
ter.																									
Septeni	Menſi	diverſo	(semel)	Ann.	o.	<table border="1"> <tr><td>37.</td></tr> </table>	37.	<table border="1"> <tr><td>semel.</td></tr> </table>	semel.																
37.																									
semel.																									

Qualia diebus haemorrhoidalibus intervalla alterna?

(15)	DIES ſuc- ceſſivi:	7ni;	6ni;	4ni;	terni;	bini.
		Quoties:	semel.	quater.	bis.	bis.

Quo major ſucceſſionis ſeries (ſine intervallo) Fluxus, eo infrequentior: & vice verſa, Succeſſio maxima in ratione inverſa frequentiae (ſeu reditus)? Lex eadem annis 5.; menſibusque 9. 12.)?

§. 273. TABULA SECUNDA, Fluxus Haemorrhoidalis, Annorum (1749-1760); Vitae activae, mobilisque combinata Hiſtoria.

(a) FLUXUS:	37	21	20	18	15	9	7	5	2		
(b) AETAS:	37	45	40	39 & 46	41	42 & 44	36	43	38		
(c) VITA:	17	5	8	11	5	7	6	5	3	5	15
Columna:	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11

ADNOTATIONES & COROLLARIA:

1.) FLUXUS (a) Initium a maximo frequentiae numero; Aetatis (b) anni adpositi; Vita (c) activa mobilisque in ratione composita, seu summa ex visitationibus & itineribus clinicis, excursionibus botanicis, naturae curiosis, & thermalibus &c. per 100. divisa. 2.) Quae Vitae activae (seu motus) & Fluxus quantitas respectiva? quae horum inter se ratio? (Initium ut supra.)

(c) VITA ::	17	15	11	8	7	6	5	3			
(a) FLUXUS:	37	21	18	20	15	9	21	18	9	5	7

Maxima vita activa maximus fluxus: sed non eadem crescente ratione minimus. Major pro ratione minimae mobilis vitae fluxus.

3.) Quoties & qualis Fluxus quantitas ratione motus (vitae mobilis) recurrit Periodo hac ultima (§. 272.)?

		Fluxus :	Vita:				
FLUXUS:	{ copiosus; motu:	I.	{ multo:	37	:	17	} quater.
				20	:	8	
		II.	{ paucio:	18	:	11	
				15	:	7	
				21	:	5	
	{ parcus; motu:	III.	{ multo:	18	:	5	} bis.
				9	:	6	
		IV.	{ paucio:	2	:	15	
				9	:	5	
				7	:	3	
V.	{ paucio:	5	:	5	} ter.		
		21	:	5			
		18	:	5			
				9	:	5	} quater.
			5	:	5		

FLUXUS varius motu eodem:
prioribus I. II. III. IV. continetur.

4.) Fluxus in ratione motus

$$\left\{ \begin{array}{l} \text{directa:} \left\{ \begin{array}{l} \text{I} \dagger \text{IV.} \\ 4 \dagger 3 = 7. \end{array} \right. \\ \text{inversa} \left\{ \begin{array}{l} \text{II} \dagger \text{III.} \\ 2 \dagger 2 = 4. \end{array} \right. \end{array} \right.$$

Ratio inter Fluxum & motum directa, ad inverſam :: 7 : 4.
Motus haemorrhoidum promotor (§. 272: 11); hujus Legis veritas absoluta ad conditionatam :: 7 : 4.

(*) Etenim M. exorbitans Novembris 1750. Tab. I. in ratione inverſa motus corporis & vitae activae fuit.

5.) Fluxus varius motu vario: ad eum motu eodem ($\bar{v}$): :
(11-4.) = 7 : 4. & vice verſa; ſeu Fluxus conſtans motu eodem, ad eum motu vario uti 4 : 2 :: 2 : 1.

§. 274. A Die 18. Aprilis 1760. Tab. I. col. 11. (§. 272.) haemorrhoidibus induciae uſque ad primam Decembris ej. anni. Aet. 47. die praegreſſa activa undecima Julii 1764. coelo nubilo calido N. W. ſedato, biduo ante plenilunium, veſperi ſolita hora (§. 262.) ſtillicidium ante alvi exonerationem, largum, ultimum; nam non modo ad terminum 17 $\frac{1}{2}$ 64. imo ad diem, quo haec ſcripta, adeo exaruit fluxus, ut maximo alvi durae conatu, frictione, ne guttulae quidem prodeant ſanguinis. Nullae ſequelae, quae inde (an jure?) praedici ſolent ab eorum Fautoribus.

§. 275. PERIODUS HAEMORRHOIDUM itaque a Menſe Octobris 1733. Aet. 20. (§. 54. 261.) ad Aprilem 1760. Aet. 46. aut ſi mavis, Decembrem ej. anni aet. 47. per 27 = (9 x 3), fere duravit annos.

(*) VARICES externae, ſeu haemorrhoides coecae tumentes, pulſantes, urentes, ſpontaneae, dolorificae, nec fluxus periodo, nec eo ceſſante, accidere. (**). Haemorrhoidum, cum obſervationibus meteorologicis, Lunae phaſibus, locis &c. combinatio D. V. alio tempore pro virium ratione.

§. 276. EFFECTUS durante fluxu (a) ſalutares (ſpecietenus): Animo ſerenitas. Viribus Mentis intentio. Judicium acrius.

aerius. Capiti levitas. Membris agilitas. Pectori relaxatio. Officiis alacritas. Taedii fuga. Omnia tamen momentanea: protracta ilico, semilipothymia excepta (§. 255.), Adpetitus constans, imo acrior. Somnus tranquillior, gratior magisque reficiens.

§. 277. EFFECTUS (b) *nocivi* post fluxum: Pusillanimitas (*) jam flore aetatis (§. 8.).

(*) Heroes graviter fauciat magna sanguinis jaectura fiunt pusillanimes, quidni ille:

Cui de viliori luto finxit praecordia Titan? JUVEN:

Vires Menti ac corpori exhaustae, arduo labori nec capacitas, nec constantia. Faciei pallor lividus. Digestio lenta tarda (§. 14.). Palpitatio cordi (§. 257.). An sublato inter solida & fluida aequilibrio? Origo & ratio idiosyncrasiae (§. 11.); mali hypochondriaci comes & fomes; causae; symptoma; effectus.

§. 278. EFFECTUS (c) *negativi*: Haemorrhoides morbis praecursores; an eos praevenerint? Comites: an allevarent, aut abbreviarint, aut coercuerint morbos? pedissequae toties: an criticae? Insultus melancholiae (§. 75; 127.); Podagrae (§. 70; 80; 105; 113. Mali hypochondriaci coetanei (§. 247).

(*) Haemorrhoidarii rariores quibus imaginatio non aliqua parte laesa; qui suos non patiuntur manes; cur?

Dolores rheumatici fixi & vagi praecoces (53). an connubium inter haemorrhoides & rheumatismos (§. 54)? morbo pustulari chronico jam ab initio sociatae (§. 179).

§. 279. Effectuum negativorum hujus periodi (§. 272.) ex mensium morbidorum anni civilis, cum quantitate haemorrhoidum toto anno fluentium, combinatione sequens sistit

TABULA TERTIA.

Columna:	1	2	3	4	5	6
a. Annus C:	1756.	1750.	1759.	1754.	1758.	1753.
b. (Menses morbidus:	12	5	1½	1¼	½	¼
c. Haemorrhoides:	8	9.	4	1	3	3
d. (Annus morbidus:	20	14.	5½	2¼.	3½.	3¼.
c o n t i n u a t i o :						
Columna:	7.	8.	9.	10.	11.	Summa.
a. Annus C:	1752.	½1760.	1751.	1755.	1757.	10½.
b. (Menses morbidus:	¼	¼	¼	¼	¼	21¾
c. Haemorrhoides:	1	1	0	0	0	30
d. (Annus morbidus:	1¼	1¼	¼	¼	¼	52

ADNOTATIONES & COROLLARIA:

(1.) Computus initium a maxima anni morbositate. (2.) (a) Anni civilis (b.) Menses morbidus cujusvis, quorum aegritudine aut lectus custodiendus, aut extra eum nihilominus officia clinica negotiaque aut imperfecte obeunda aut penitus differenda. (3.) Haemorrhoidum fluxus (c), toti anno summa. (4.) Annus morbidus (d), seu morbositas anni dati est summa mensium (b.) morbidorum & fluxus (c) totius anni = $b \div c$. (5) Anno 1756. per duodecim menses morbo (§. 156-221.) Haemorrhoides parciore praefaniori 1750. (col. 2.) An morbo pustulari (§. 178-221.) impetui humorum ad superficiem derivatio? an plethora valetudine imminuta? (6.) Annus morbidus maximus erat = 20. 1756. (col. 1.) unicus; minimi aequali quantitate plures = ¼: 1751. 1755. 1757. reliqui, decrescente morbositate intermedii. Itaque morbositas (no. 4.) non absolute in ratione directa augmenti annorum, aut adpropinquantis senii (quod de fluxu in genere obtinere videtur §. 272. * 5.). An: quae de hujus periodi lege dicta sunt quoque de tota Haemor-

morrhoidum Historia (§. 261. seq.) valent? (7.) Quae ratio inter fluxum & morbositatem toti periodo?

$$\left\{ \begin{array}{l} : 7\frac{1}{2} \\ : 3. \end{array} \right\} \text{annis} \left\{ \begin{array}{l} \text{Menfes} \\ \text{morbidi} \end{array} \right\} \text{cum:} \left\{ \begin{array}{l} : 21\frac{3}{4} \\ \text{haemorrhoidibus;} \\ \text{fine:} \end{array} \right\} \left\{ \begin{array}{l} \\ \\ : \frac{3}{4} \end{array} \right\} :: 87 : 3.$$

(Valetudo seu) Morbositas cum fluxu ad valetudinem sine eo :: $21\frac{3}{4} : \frac{3}{4} :: 87 : 3 :: 29 : 1$. Valetudo fere perpetua in ratione directa haemorrhoidum, nec sanitas perfecta eorum defectu; quale auxilium ab iis? (8.) qualis inter Menfes morbosos (b) & haemorrhoides (c) anni ejusdem (a) (Tab. III.) ratio? triplex:

$$\begin{array}{l} 1. \left\{ \begin{array}{l} \alpha. \text{ directa:} \\ \left\{ \begin{array}{l} a: 1756. \quad 1752. \quad \frac{1}{2} 1760. \\ b: 12. \quad \frac{1}{4} \quad \frac{1}{4} \\ c: 8. \quad 1. \quad 1. \end{array} \right\} = 3. \end{array} \right. \\ 2. \left\{ \begin{array}{l} \beta. \text{ inversa:} \\ \left\{ \begin{array}{l} a: 1750. \quad 1759. \quad 1754. \quad 1758. \quad 1753. \\ b: - 5. \quad 1\frac{1}{2}. \quad 1\frac{1}{4}. \quad \frac{1}{2}. \quad \frac{1}{4}. \\ c: - - 9. \quad 4. \quad 1. \quad 3. \quad 3. \end{array} \right\} = 5. \end{array} \right. \\ 3. \left\{ \begin{array}{l} \gamma. \text{ deficiens:} \\ \left\{ \begin{array}{l} a: 1751. \quad 1755. \quad 1757. \\ b: - \frac{1}{4}. \quad \frac{1}{4}. \quad \frac{1}{4}. \\ c: - 0. \quad 0. \quad 0. \end{array} \right\} = 3. \end{array} \right. \end{array}$$

(9.) Qualis morbositas, talis fluxus & quidem in ratione directa (α). = 3. Quo frequentia seriesque morborum (seu valetudo) minor; eo major fluxus = 4 & vice versa = 1. Ratio horum inversa (β): $4 \dagger 1 = 5$. Ratio directa ad inversam :: 3 : 5 :: $\alpha : \beta$: (10.) Tres anni parum morborum haemorrhoidibus vacui (col. 9; 10; 11.); hinc ratio deficiens seu negativa: $\gamma = 3$. An eorum absentia minori; an fluxus praesentia majori debetur morbositati? (11.) Ratio adfociationis morbosae positivae ad negativam ($\alpha \dagger \beta$): $3 \dagger 5$: (γ) : 3 :: 8 : 3. (12) Ratione directa (α) seu positiva per deficientem (γ) seu negativam destructa: $3 - 3 = 0$. restabit inversa ratio (β). (13.) In $\alpha \dagger \beta$ eadem Haemorrhoidum copia, diversa mensibus morbositas (col. 5; 6.) = 2; eadem vero morbositate varia fluxus quantitas (col. 6; 7.)

= 2. aequali copia fluxus aequalis morbositas (col. 7; 8.) = 2, termini continentur aequales. (14) Qualis Haemorrhoidibus irregulariter fluentibus (§. 262.) valor (§. 276-279)? regularibus forte tanta debentur encomia: nonne ex praejudicio quandoque nimia?

§. 280. ANI PROCIDENTIA.

SEDES *procidua*. ANI *prolapsus*. ANUS *prociduus*.

HERNIA *Intestini recti* (s. posterior §. 264.).

Prima stamina HOMBURGI ad Montes Autumno 1740. vesperi post alvi exonerationem ad fabae molem flaccida, non dolentia, ex ani margine externo propendula; cubanti somno in anum sponte se abscondentia. CAUSAE: atonia, connata (§. 7.)? Intestino recto irritatio mechanica (§. 264. a. a) &c. An & cur hujus mechanismi conatum effectus elapsis demum octo annis? Equitatio?

§. 281. Incrementum BERNAE sub fine Januarii 1744. ad castanae molem; fociis haemorrhoidibus de die subito profluentibus (§. 262. *). Prolapsus chirurgica manu plane absuntus (§. 88-90.), non amplius observatus, haemorrhoidibus licet ex protuberante ano (varicibus) ante alvi exonerationem more solito fluentibus usque ad annum 1755. XX. August. quo in platea de die meanti prolapsus jam ad nucis avellanae molem, sine fluxu perceptus, pedetentim in ficus volumen auctus, ad tactum frigidus, mollis, mox elasticus durus; mox flaccidus mucido-humidus, nec dolorificus nec pulsans, incrementum capiens, intrusioni cedens. Augusto 1759. Dysenterico vi tenesmi in pugni magnitudinem protrusus (§. 277. * 7.), ab hoc tempore prolapsus, aequae de die ac ante & post alvum frequentia molesque major. Toto anno vix unus alterve sine prolapsu dies. Coelo nullus influxus.

§. 282. PROLAPSUS post alvi solutionem, aut in ratione nisus aut scybalorum duritiei major, quam de die spontaneus, scil. uti ovum gallinae: Alvo lubrica minor, scil. uti ovum

columbinum : Colica aut diarrhoea vero minima uti avellana nux.

(*) Sic forte natura & prophylaxeos & remedii prolapsui uti haemorrhoidibus (§. 264. *) index?

Cubanti nocte intestinum retrusum continetur ano, sed surgenti mane vix passum unum aut alterum gradienti aut sponte, aut vi quasi a tergo pulsus, descendit anus, qui decies de die repositus prolabitur decies reprimendus; stanti quoque fit prolapsus: ideo magis sedendum, quam ambulandum invito. Prolapsui ad integros dies sibi relicto nulla unquam inflammatio. Tensio modo obtusa sensus ponderis penduli quasi in liquore viscido natantis globi.

(*) An prolapsus sensatio absque dolore signum ejus pathognomicum, an liquor haemorrhoides mucofae?

Pulsatio ad crenam versus os coccygis, rara unice recto scybalis extenso duris (§. 232.), siccitas rarissima; versus perinaeum volumen majus. Haemorrhoidum vigente fluxu pressus sanguinem fudit prolapsus ad Annum 1760. (§. 272.); sed illo cessante nullus amplius exprimitur cruor elastico licet duroque tumori.

(*) An periodo Haemorrhoidali 1752-1760: (§. cit.) prolapsus tumor modo varicosus sanguine turgidus (§. 88)? an haemorrhoides coecae externae (varices) tunicae recti villosae sanguine ebrae procidentia? an connubium utriusque constans? aut varices sine prolapsu? an haemorrhoides cum & sine procidentia; forte illae, externae; hae, internae? an quaedam sine varicibus fociis (§. 281.)? Varices a prolapsu tactu unice distinguendi. Haemorrhoidibus cessantibus ab Anno 1760. (§. 274.) ad hunc usque diem prolapsus absque varicibus quibuscunque immutatae molis. An datur constanter prolapsus sine fluxu?

§. 283. REMEDIA Haemorrhoidibus & prolapsui: Fascia (§. 267.) & suppositoria, Tinctura martis c. Tartaro (§. 268.) facta a COMMUNIA sed irrita; β SPECIALIA; A. Pharmaceutica: ab Anno 1758. demum solutione mastiches in oleo lini hyeme saepissime sub lecti introitum prolapsui digitis tepide illinita repositio facilior; sed prolapsus minime impeditus; imo majori mole prolectus: omissus igitur illitus.

(*) Infantibus oleum lini simplex prolapsui, tepida prius abluto, illinitum repositionem faciliat digitis; omnibus aliis irritis, repositum retinet, praestantius quam adulto. (***) Varices seu Haemorrhoides externae coecae dolentes, sit ani proci-dentia juncta nec ne, recentes oleo lini inunctae tepido repositionem digitis admittunt, qua statim omnis dolor cessat. (cf. §. 93. *15.).

B. *Mechanica*: Principio quidem prolapsui nucis avellanae modo molis (§. 282.) REPOSITIO (a) *spontanea*, seu naturalis M. Levatorum ani ope; de die scamno infedenti duro; nocte dormienti extenso facilius quam vigilantī (§. 280.). Moli majori post annum 1759. (§. cit.) retrahendae fibris invalidis muscularibus. REPOSITIO (b.) *Artificialis* inde ad hunc diem absolute necessaria sequens: (1.) Digitis saliva udis sedenti, corpore antrosum inclinato, pedibus in terram perpendiculariter demissis de die, nocte ad lecti introitum, alvo prius soluta, in dorso cubanti cruribus attractis, prolapsus reprimi se patitur, a minore mole versus Os coccygis pergendo ad majorem versus perinaeum. Repositio turgidae majori moli facilior flaccida. (2.) Sphincter imperio voluntatis aperiri renitens admittendo prolapsui non semper obsecundans, vi digitorum pertinaci vincendo aperiendus cedit tandem. (3.) Repositio extensis cruribus, natibus compressis difficillima. (4.) Prolapsus minoris adhuc molis sponte retrahitur in anum; fecus varices ejusdem molis. An hujus renitentia, (an ob earum duritiem?) differentia specifica utriusque mali?

*) PERIODUS Prolapsus ab Annis $\left\{ \begin{array}{l} 1740. - 1744. \\ 1755. - 1764. \\ 1764. - 1768. \end{array} \right\} = \left\{ \begin{array}{l} 4. \\ 9. \\ 4. \end{array} \right\} 17.$ Annor.

Quale huic molestiae s. Herniae posteriori (scrotali (§. 40) (seu anteriori) majore) absque formidabili cultro, solamen aut sanatio radicalis?

§. 284. „MACULÆ (nigrae) VOLITANTES Oculis.

„Objecta intra oculum. Imaginationes. Spectra. „Imagines ante oculos adparentes „ BOERHAAVE de Morbis oculorum.

Observatio earum prima itinere melancholiae causa M. Augusti 1741. ex Brabandia in patriam suscepto (§. 76. 77. 93; * 13.). An symptoma aut effectus melancholiae? MACULAE ad aspectum parietis dealbati, lucidi, coeli fereni omnes mobiles; maximae ad quadraginta & ultra pedes uti flocci adgregati in folii tiliae maris figuram latitudinemque cineritiae, tremulae, transparentes, copiosae; minores ad quatuor pedes aliquomodo orbiculares laciniatae, uti folium fere moschatellinae, caeruleae, trementes, opaciores, pauciores; minimae ad unius pedis distantiam perfectae rotundae, quarum ex iis quaedam, v. gr. tres vel quatuor, uti quarta pars capitis muscae domesticae glabrae LINN: nigrae, opacae, parallele aut verticaliter se moventes, decussantes rarissime; reliquae intermixtae uti acicularum apices: ad pedis dimidium aut propius plane evanidae; tum objecta lucida, albida unice, quasi tela araneorum obducta. Dies lucidi quidam quoque sine iis sed paucissimi. Nocte tenebrosa, aut ad candelae flammam legenti absentes. Maculae quoad molem, numerum, motum immutatae, decursu annorum visui obscuracionem attulere proprie nullam; cum interstitio eorum objecta data distantia clara. Maculae anteriores (§. 93. * 13.) PRESBYOPIA (§. 23.); an ejus lenta causa?

(*) An sedes earum humor vitreus pone lentem, aut aqueus? Maculis propria observatione veram assignare sedem sensuum fallaciae deterret conscium. (**) Objecta extra oculum posita adparent in ratione inversa distantiae, & anguli visionis directae. Objecta intra oculum seu maculae contrario se habent modo: an illa positiva, an haec negativa? aut, si priora vera; an posteriora imaginaria?

§. 285. Haec usque ad 17° 564. Sed ab hoc tempore objecta majora, junctis modo dicto maculis nigris, ad quadraginta pedes nebula tenuissima obvoluta, propiora ad quatuor sine iis clara, ad unum obtusa adparent. An aetatis, presbyopiae incrementis, macularum comes effectus haec nebula? an obscuratio visus ipsa? lucubranti oculi lacrymantes lecturam omit-

tendam cogunt. Nulla remedia, ob certorum ignorantiam (244* 19.). Periodus hujus mali 27. annorum: 1741. - 1768.

§. 286. STREPITUS AURIBUS.

(1.) PERIODUS PRIMA Initium Lauterbaci M. Martio 1745 Aet. 31. ex febre catarrhali (§. 94.) reconalescenti: An Materiae criticae ad aures metastasis? an crisis imperfecta? Historia inde ad August: 1748. tradita jam (§. 110-113). Siluit per annos: rediit PEYLAVIAE AO. 1754. (2.) PERIODUS inde SECUNDA ad 1764. morbis gravibus laboranti imperceptibilis: forte filens? reconalescenti recruduit pro virium incremento, sed intermittens. An analogia cum malo hypochondriaco (§. 252.), an hypochondriaci quid, aut symptoma, aut signum hujus mali? (3.) Species strepitus Auctoribus notatae: Tinnitus, sibilus, pulsus, murmur, susurrus, bombus &c. vario se exceperere tempore. Vicissitudinibus, earumque gradibus, mutationibus loci nulla lex. Auri dextrae nunc frequentissimus, secus priori periodo (§. 110.), sinistrae rarior. Auri utriusque frequenter idem, & quandoque (sed quod raro occurrit) strepitus specie diversus v. gr. dextrae, sibilus acutus continuus, sinistrae pulsus campanae gravis intermittens, & vice versa, vel uni auri fortis, alteri debilis, imo quandoque praegresso corporis motu auri eidem strepitus duplex, simul distinctus, successivus: primarius v. gr. tinnitus; secundarius, susurrus fortis intermittens; hic seu accessorius ut plurimum primario brevior. An sedes fibrillis membranulae cochleam cingentis tensis, vario gradu, tempore, unica aut pluribus simul oscillantibus? (4.) Pulsus cordis auribus percipitur rhythmo diverso minime synchrono strepentibus, imo quandoque tres quatuorve strepitus species distinctae ambabus auribus uno eodemque tempore. (5.) Auri quocumque modo obturatae strepitus major, ex acuto gravissimus, terrens: Bombus ut plurimum. (6.) Strepitus, tandem adsueto, cum nulla dies sine eo, somnum rarissime adimit, frequentius tamen tur-

turbat. Adpropinquante senio vis videtur imminuta, sed non continuitas. Ergo in ratione annorum inverſa ſtrepitus? (7.) Quae cauſa, praeter motum corporis vectione praefertim, ſtrepitum excitarit, quocumque tempore auxerit, aut diminuerit, attendenti licet, difficile dictu. (8.) Coryza ei juncta nulla diminutio, remiſſio ſine criſi. Sudor quandoque praecurſor, aut comes, aut pediffequus impotens.

§. 287. STREPITUS ſolito gravioris exacerbationum EPHEMERIS:

(* Supplementum ad morbos decennii ultimi (§. 244.).

1.) 1755. Februar. 14. SUSURRUS aurium: praegreſſo ante aliquot dies HAEMORRHOIDUM fluxu. Coelum ſol, nubes, venti: S. (auſter) frigidus ſedatus.

2.) Eod. 16. NO. (Euroboreas) coelo eodem.

3.) eod. 19. NO. Coelum nubilum, prima Lunae quadrata.

4.) eod. 26. mane O. (Eurus) pomeridie S. (auſter.) tepidus. Coelum nubilum, plenilunium.

5.) die 27. eod. pediluvium vespertinum: die ſequente Coelo nubilo temperato, S. multum diminutus (cujus ope proprie?) SUSURRUS.

(* a die 14-28. Februar. susurrus continuus. Dies exacerbationum modo notati (1-5.)

6.) - Mart. 4. ob SUSURRUM continuum vesperti pediluvium; toto fere menſe Coelo, ventis variis, indefinens STREPITUS. Hac die ſol, nubes, nix.

7.) 1760. Jul. 23. SUSURRUS gravis. Sol nubes NW. (Zephyro-boreas) frigidus ſedatus; cui die 25. & ſequentibus CORYZA absque diminutione: nam quandoque de die fortior quam nocte, aut vice verſa, lecti calore modo temperatus evanidus, paucis poſt diebus recrudescens. An ob mutatam tempeſtatem ex ſqualente in frigidam pluviolaſam? S. W. hypocausta calefacta, veſtes hybernae indutae.

8.) Eod. Auguſti 1-6. vesperti lectum intranti MURMUR quaſi torrentis ex alto ſomnum morans; in SIBILUM deſinens

motu rhedae auctus. Sudores fortes insoliti nocturni eo tempore; ab iis, a pediluvio die 3. & pedibus arte (cubo quercino (§. 227. * 4.) calefactis, nullum levamen. Coelum nubes sol squalens, S. & SW. sedati. Tonitru d. 8. media nocte.

9.) Die 9. ej. MURMURI de die remissio; vesperi EXANTHEMATA brachiis *rubra* (SUDAMINA aestivo calore?) os pulraceum. Nubes, pluvia SW.

10.) Die ej. 14. SUSURRUS tota nocte fortis somnum dividens. Sol. nubes; SW. frigidus impetuofus.

11.) D. 15. Diu noctuque continuus STREPITUS. Sol, nubes, grando, procella ex SW. Tempestate diebus 17-19. frigida, hypocausta iterum uti 25. Jul. calefacta: Sufurrus nullus.

12.) Die 20. STREPITUS recrudescerebat denuo, coelo pluvioso frigidiusculo die 30. in TINNITUM, Coelo eodem, desinens qui a 1-5. Septembris in SUSURRUM Coelo frigido W.

SW. forti hypocaustis, pedibus quoque calefactis, exaltatus, adcedente die 10. CORYZA in SIBILUM *tremulum* indefinentem vix notabilem demissus coelo pluvioso, frigido, pedibus solito frigidioribus.

13.) EXACERBATIONES ad 17¹⁵/₆₄. minoris momenti commemorare ulterius, vix operae pretium.

Qualis coelo ventisque influxus? quale in sudoribus, pediluviiis, haemorrhoidibus, praesidium?

REMEDIA praeter jam (§. 111.) notata & frustra tentata, nulla adhibita.

14.) PERIODUS TERTIA: inde ab hoc tempore ad hunc usque diem STREPITUS alterutri auri *continuus*: SIBILI: TINNITUS: *grilli*: *fistulae*: *riveri murmuris* &c. specie variabili (§. pr. n. 3.) sed diminuta vi.

15.) PERIODUS $\begin{matrix} 1a: 1745-1748 = 3 \\ 2da: 1754-1764 = 10 \\ 3a: 1764-1768 = 4 \end{matrix}$

Annorum = 17.

§. 288. MORBI PUSTULARIS Reliquiae: PURPURA CHRONICA? Initium PEYLAVIAE April. 1756. (§. 178). Induciae pedibus; Emplastro e Cerussa camphorato (§. 189) tectis, a medio De-

Decembris 1756. ad finem Januarii 1757. Februarii initio post pediluvium pruritus vespertinus per intervalla; prurientibus locis ad radios solis exanthemata minima sparsa, depressa alba pellucida, basi cuti concolore (§. 188, 192.). Ubi pruritus, ibi exanthemata? Emplastro renovato silens. Die 1. Julii post pediluvium saponatum & lenem pedibus frictionem, ex itinere SABOTHICO (*) diei 29. Jun. lassio, pruritu vespertino aliquot dies praegresso, die III. dorso pedis dextri fissurae cuti paucae transversales cruentae (rhagades?), tempus sanationis non observatum. Exanthemata rubra miliaria fossae tendini Achillis majora prurientia. Emplastro modo dicto imposito alterne disparentia, redientia, recrudescabant totius anni decursu.

(*) Plantarum Manipulus ibi lectus.

§. 289. Ao. 1758. sex primis mensibus, uti anno elapso M. Julio, ob calorem aestivum, EXANTHEMATA rubra Brachiis, Dorsoque prurientia (PAPULAE, ZWING. l. c. Tom. II. p. 333. a: SUDAMINA ib. p. 477. b?) pedibus periodice exanthematis solitis jugiter conspersis. M. Augusto acidulae Veteraqueses in loco potae; eorum cruribus alternam invasionem reliquo anno minime praecavere.

§. 290. Ao. 1759. M. Februario epidermis dorso pedum in squamulas albas furfuraceas soluta. Cuti tensae solito sicciori, rugae longitudinales, parallelae breves; EXANTHEMATA prurientia per intervalla pauciora, nunquam penitus disparentia. Nec DYSENTERIA M. August. (§. 222. 234.) impedire potens fuit, quin vel sublato forte per eam, vel ob morbi atrocitatem non observabili, vespertino pruritu tibiis vergente Septembre, ex ea reconvalescenti, EXANTHEMATA rubra dorso utriusque pedis, Emplastro licet tecti, fossae internae ad tendinem Achillis, tibiae sinistrae lectum petenti prurientia redierint; scenam ad finem usque anni ludentia eandem.

(*) Quales dysenteria humores eliminavit? an sanos; an morbo morbidos? an superficie cutis extraxerit stagnantes?

§. 291. AO. 1760. Toto anno exanthemata varia locis successive solitis copiosiora, pruritus major. Sub Februarii fine metatarso pedis sinistri PUSTULAE majores *lymphaticae albae* sine circulo rubro (an PHTYCTÆNÆ minores §. 198.?) pruritu toti pedi, numeri excedentes rationem. Scalpendo destructae, ferum plorabant gratissimo dolore; postea inflammatae. Ad Aprilis finem ad oculum, sed non ad sensum, sine desquamatione evanescentes. M. Augusto SUDAMINA brachiis primo uti 1758. (§. 289.) dein toti corpori successiva, cum pruritu; eodem modo temporeque desquamantia. Pedibus interea nec eruptio pustularum novarum, nec pruritus diminutis prioribus. Morbus anni reliquo uti praecedentium.

§. 292. AO. 1761. Junii initio ad malleolum internum sinistri pedis EXANTHEMATA (§. 178.) ultra copiam prurientia; Augusti demum sine & Septembris initio sudamina brachiis consueta aestivo calore periodica? (§. 289, 291.). Octobris initio fissurae, squamulae trapezoideae dorso manus dextrae deciduae, cutis rubella. (HERPÉTIS *sicci* brevi sponte evanidi index?) Fine ejus, ad calorem pedibus artificialem (§. 287. *9.) siccum PRURITUS plures vesperas solito major, cute laevi, munda ad oculum saltem.

§. 293. AO. 1762. EXANTHEMATIS *miliaribus*, prurituque &c. ab anni initio variabilis eruptio usque ad M. April. uti Annis 1757-61. (§. 288-291.). Medio Junii PUSTULAE rubrae pruriginosae tibiis denuo, diurnae. M. Augusto SUDAMINA toti successiva corpori, initium quorum a brachiis (§. 289.), subsistentia per plures septimanas, desquamatione terminata; pedibus adfectis prioribus, nec quantitate nec qualitate mutatis. PRURITUS Augusti fine toti corpori lecto intensior.

§. 294. AO. 1763. Majo PUSTULAE *miliares lymphaticae* interspersae serosis *pallidae*, *Basi alba*, (§. 187.) tibiis, dorsoque pedum, praesertim sinistro, cum ardore, vesperi prurientes, copiosiores; scalptis ilico dolor urens, pruritus finis. An

eo destructae? Cutis integra alba splendens, septimanis elapsis pluribus evanescentia. M. Augusti medio sudaminibus toti corpori pruriginosis periodicis vix liberato, Septembris sine desquamationis initium pedibus ad finem anni indefinenter efflorescentibus; a 20. Septbr. vero ad 15. Octobr. tibiis PUSTULÆ latiores prurientes *rubrae*.

(*) An calore aestatis fomes, diversus a priori, ortus novus?

§. 295. AO. 1764. ad 14. Jul. EXANTHEMATA varia, uti prioribus annis, per intervalla recrudescunt; Junio praesertim pedibus pruritus vespertinus auctior. Tibiis EXANTHEMATIS *albis* sed vix conspicuis conspersis; cute illaesa. Cicatricibus nulla unquam exanthemata uti olim. (§. 99, 181, 185.) Inde ad hunc usque diem nulla amplius emplastra dorso pedum, nec unguenta tibiis: attamen iis pruritus, sudamina, exanthemata rubra, cuti nitor hydropicorum, fibrae longitudinales ad solis radios. Aestatis calore Augusto, praesertim, exanthemata lateribus, thoraci, abdomini, femoribus, tibiis, rubra prurientia; quatuordecim dierum spatio desquamantia; pro ratione aestus continui aut dietae carnea, salis recrudescunt pluries. Hyeme cuti nitidae pruritus per intervalla. Exanthemata si quae, alba, minima, invisibilia, scalpitu destructibilia, pulvere albo farinoso secedente.

§. 296. ADNOTATIONES & COROLLARIA. QUESTIONES:

(1) Emplastrum e Cerussa camphor. composit. (§. 189.) ab XXVII. Decembr. 1756. ad XII. April 1762. sic per sex fere annos, dorso pedum continuo impositum gestatumque; omissum usque ad M. Maii 1763. quo denuo ob pruritus adplicatum idem ad Annum sequentem continuatum. Ungt. Enulae (*) pruritus subinde emplastro e Cerussa citius mitigavit: nunquam penitus sustulit. Camphorata nihil stabilis praestitere levaminis pruritus torquenti.

(*) Recipe: Axungiae porci unciam unam. Pulv. rad. enulae drachmam unam. Frixa invicem, cola. Frigidis adde camphorae grana sex. M. serva usui.

Emplastrorum periodo pedum dorso sublatum Empl. e Ceruss. ad XXIV. horas modo, ilico pruritus auctior, major pustularum proventus, imposito iterum cessabat ad tempus prior. Obsoletorum removendorum, & recentium imponendorum index pruritus recrudescens diu noctuque continuus. Sicca cutis sub recentibus emplastris madida semper, squamulis licet cadentibus: a nullo verum auxilium, sopitio, cessatio pruritus plenaria sine recidiva; destructioque exanthematum plenaria; refrigerium pedibus: omnia infida. (2.) Pediluvia: ex aqua puteali c. aq. calcis vivae tertia parte vel sapone veneto, vel cineribus betulinis, aut furfuribus triticeis, nulla differentia, quocunque, licet debitis cum cautelis (§. 213.*), adhibito; elapso vix triduo silens resuscitabatur, vel antea diminutus augebatur pruritus, molestior priori. Senioribus annis munditiei causa adhibere coacto, qualiacunque iidem sinistri effectus; hyeme scilic. pruritus; aestate sudamina, exanthemata cruribus rubra. (3.) Pruritus Leges: a minima materia maximus, an in ratione inversa materiae, pruritus? calore lecti prolecta transpiratione terminus; dorso pedum cum vel sine emplastris sensus saltatorius exanthematum (§. 178.) oriundorum certus index. M. Januar. omnibus annis (§. 288-295.) parcissimus pruritus an robore solidorum hyberno? uberius vernis mensibus, aestivis parcius; an transpiratione expeditiore? autumnalibus variabilis, attamen diminutus. Procella aut tonitru imminentibus pruritus major. Qui duplex: aut praecursor aut comes futuris exanthematibus (§. 215.* 5.). Cur pruritus dolore intolerabilior? vesperi semper auctus. (4.) QUÆSTIONES? an neglectu balnei tepidi ex aqua fluviali popularibus aestate frequentis juniori adsueta, in his terris nunc degenti rarius aut vix semel quovis anno usque ad Ann. 1764. adhibita, munditiei minore cura; trunco lana hyeme aequae ac aestate cincto, an semi-transpiratione hypocaustis praecalidis aegrorum visitatione excitata, geluque expositione suppressa & alterne prolecta (§. 31. 179.), cuticula

certo modo laesa, tanta in exanthemata proclivitas? an ex contagio Borealiū? Quale praesidium in acidulis ab anno 1758. (§. 289.) ad hunc usque diem quavis aestate interdium pro potu ordinario strenue ad plures menses haustis? an materia exanthematica cujusvis aestatis (§. 288-294.) ad superficiem corporis potius praecipitata quam correcta? Prophylaxis? Balnea frigida; aestate vestitus tenuis; hyeme hypocaula tepida; frugula lecti non nimis plumosa; mundities; diaeta? Molestia hujus morbi in ratione inversa periculi? An tempus, aetas, vires vitae morbo huic pedibus exceptis prae medicamentis levamen attulere? Nonne Medentis incititia morbus adeo rebellis? Qualis eradicanda nunquam redituri morbi therapia fidelis, certa, grata, cita, brevis? a solitis devia nova?

§. 297. Tabula aegritudinum ultra Morbonae terminum synchrona Ao. 1768. adhuc adficientium.

No.	AEGRITUDO:	Initium.	Quo Loco?	Duratio.	§. §.
1	Hernia scrotalis.	Ao. 1722.	Bernae.	Annor. 46	246
2	Malum hypochondr.	1733.	Ibid.	35	247
3	Rheumatismi.	- -	Ibid.	-	53*
4	Palpitatio cordis.	1736.	Ibid.	32	257
5	Standi impotentia.	1740.	Homburgi ad M.	28	93 * h a.
6	Procidencia ani.	- -	Ibid.	17	280
7	Maculae oculis.	1741.	Alfatia	27	284
8	Strepitus auribus.	1745.	Lauterbaci.	17	286
9	Morbi pustul. reliq.	1756.	Peylaviae.	12	288
10	Tremor manibus.	1759.	Ibid.	9	237 * 3
11	Tensio M. gracilibus	- -	Ibid.	9	231
12	Presbyopia.	- -	Ibid.	9	285
13	Ulcera Ori.	1761.	Ibid.	7	239

(*) Taceo ex continuis: Alvi signitiam (§. 14.); Pedes frigidos (§. 20.); Dentium morbos (§. 55. n. 3.); ex recrudescentibus, v. gr. Auribus dolor externis (§. 244. * 12.); Folliculos linguae (ib. n. 13.); Sudamina quavis aestate (§. 295.) &c. (**) Enumeratae modo (chronicae) aegritudines, licet non sanabiles & molestae, attamen tolerabiles, non periculosae!

Tantis adfectus nonne vocandus Aegrotans?

(§. 297. b.) Casus Fortuiti. (A). Partiti
Secundum Aetates, Locaque.

Bernae. *Pueritia* ab Ao. XI-XVI.

Casus ludenti in cellam tenebricosam ex alto super commilitonem jam ibi inscie jacentem, qui inde leviter ad aurem, delapsus vero minime, laesus. Vulnere, verbera, ictus varii. Contusiones plurimae, inter quas tiliarum ex saltu, cum excoriatione cutis summe dolorifica, cruentaque. Ambusta digitis cum vel sine vesicis.

(*) Minutiae, dolorificae, magnorum in posterum causae. Patri celati, matri patefacti dolores.

REMEDIA. Tumoribus frontis ex contusione statim lamina ferri frigida aut folia liliorum alborum spiritu ceraforum per fermentationem macerata; vulneribus, excoriationibus &c. aqua vulneraria gallorum vinosa linteis, spleniisque calide semel vel bis imposita, sibi postea commissis. Vesicae ex ambustis sectae, aër nudatis partibus dolores excitabat acutos, sanationi ad septimanas, cum suppuratione, mora. Cutis integra sensim collabens rugosa cum sero inspissato in crustam quasi operculum coalita non prius, nisi novo subtus latente integro integumento absque, remediis, doloribus, suppuratione &c. secedebat: Sanatio citior priori minusque molesta.

*) Aqua vulneraria gallorum vinosa; Spiritus ceraforum nigrorum per fermentationem; Folia liliorum alborum spiritu modo dicto macerata, remedia domestica.

Aestate 1728. Aet. 15. In urbe ante meridiem petulans curru longo scalari non onerato quadrigae saltu insidere conatus, supine ex eo humi super pavementum filiceum delapso, rota posterior, laminis ferreis clavisque capitatis munita, super thoracem leviter vestitum lente se volvens, expressit clamorem jacenti, praeterea nihil; sanus vegetus, a nemine, ut opinabar, visus surrexi; tacuique parentibus casum eo magis, quod se-

sequenti aetate nulla unquam pulmonibus labes compresso pectori rota.

Adolescentia ab Ao. XVII-XXIV.

Vere 1732. Aet. 18. Spectatori ludo pilae curioso pila ad tempora sinistra magno volabat impetu. Dolor horam : tumor nullus. Silentium icto non amplius revertenti.

BASILEÆ M. Octobri 1733. Aet. 20. Noctis tenebricosae hora decima a coena cum amico, praeunte cum lanterna famulo, hospitium petens, in area Basilicae ad procerum aedes personatus, mutus quidam, flammam adflatu, famulo non resistente, extinguens ad securum adcedebat, brachium sinistrum armati licet adprehendens, illud dorsumque baculo, clamores vapulantis non moratus, crebris verberabat fortibusque ictibus; gladium homicidii metu non extractum. Tandem se manibus ejus operose extricanti in fuga salus; ad clamores, famulo aufugiente, nemo in auxilium adcurrebat.

Nocte sequente somnus, sed interruptus, mane dolores verberatis sensibiles partibus, movendi impotentia, maculae lividae, vibices, ad septimanas, remedia nulla; lenimen a tempore & patientia. Adgressorem detegere impossibile. Risum tenebant amici; Vapulans tenebat dolores: Tacite ferendo vindicta.

BERNÆ. Aestate 1735. lapis arenarius angulosus, latitudinis palmae; crassitiei ultra Unciam; ponderis libram excedens, ex platea per fenestram cubiculi in elatiore domus parte, vitra frangens, plumbum discerpens, in lectum projectus. Strepitu profunde dormienti (quod rarissimum) non observato, expergefacto mane in pulvinari faciei contiguus illaefae reperi- tus. Angelorum custodia periculis quoque imminentibus noctu.

Aetas virilis ab Ao. XXV-L.

BERNÆ AO. 1739. Aet. 25. Offis sacri contusio ad laminam ferream ex casu ab alto, indusio solum tecti. Dolor statim ingens urensque, meandi impotentia unius diei, ad tactum excoriatio nulla; mane sequente ex sudore in lecto artificiali lenimen; lotio per aliquot dies cum aqua vulneraria gallorum calida; sanatio dolorumque sublatio spontanea trium hebdomadum spatio.

Casus fortuiti (B) collecti:

Variis in locis diversoque tempore subtimidus eques cum equis nocte in fossas profundas lapsus incolumis, pluries aut ex iis praeceps rui erectis, aut equis ad terram flexis genibus se demittentibus, postea cingulis direntis, sella soluta se volventibus. Pedum ex stapedibus liberatio auxilium unicum illaeso e longinquo spectatore.

Excisio aurigae lapsus impunis; ex rhedarum subversione contusiones equis mansuetis vecto, parvi praeter terrorem momenti.

Pollicis dextrae manus semiluxationes lapsu in glaciem dolosam in platea silicea; tumor, motus impeditus, fugillatio. Reducto extensione, aqua vulneraria una vel altera vice spleniis calida adplicato, tempori reliqua commissa.

Contusiones tibiarum pavoribus nocturnis e lecto salienti ex cutis laesione levidensi cruenta dolor, inflammatio, gressus dolorifici. Consolidatio quatuordecim demum dierum spatio.

Remedia: aqua vulneraria calida crebra; pellis leporina; pulvinaria; quies horizontalis; deligatio rara.

* * * * *

In Pelago, Fluviis, Lacubus, Stagnisque pericla.
CUSTODIAE DIVINAE LAUDES AETERNAE.

M A N T I S S A.

§. 298. Aquae Minerales, calidae ac frigidae, acidulae, dulcesque, sanitatis, curiositatis, officii causa (quandoque pluries) aditae, quarum plurimae serie chronologica sequenti exhibentur

T A B U L A.

No.	A d i t u s :		Locus.	Provincia.	Q u a l i t a s .	Adi- tus: Quo- ties?
	Annus.	Menfis.				
1	1728. 1730. 1731.	Julio.	GURNIGEL <i>inferior.</i>	Bernensis.	aqua frigida: petroleo im- praegnata, pellucida: fapor ovorum putridorum: sulphu- rea vulgo.	3
*) Ascendendo Montem fons alius gravior trihorio ab hoc distat: <i>superior</i> vo- catus, ob foetorem majorem parcius usus; forte virium majorum? an scaturi- go prioris, aut ambo ex eodem fonte?						
2	1730. 1734.	Majo. Junio.	MAEUS- LEINS-BAAD: Musculi Bal- neum.	Ibid: haud pro- cul ab urbe.	— frigida, petroleum levi- ter olens, pellucida; sul- phurea vulgo, fapor levis ovorum putridorum mane.	2
3	1730.	Junio.	BLUMEN- STEIN.	Bernen- fis.	— frigida, insipida, ochram copiosam deponens.	1
4	1730. 1731.	Junio. Julio.	WEISSEN- BURG. (§. 49.).	Ibid: vallis firmi- mae.	— tepida, pellucida, coe- rulescens, inodora, pinguis, bolaris, insipida, asperula radici linguae.	2

*) Thermae (§. 49.) hae ad radicem M. *Neunen* ad torrentem frigidissimum *Buntshibach* haud procul ab arce *Weissenburg* sitae, jam superiori saeculo notae uti Inscriptio scaturigini cameratae versus orientem 1604. docet; ab Avo sumti-
bus propriis redintegratae. Pifa aquae incocta, dura manent. Caro bovina elixa
rubra emergit: acidi mineralis index? E regione fontis haud procul a domo ther-
mali occidentem versus centum circiter passus spelunca, vulgo; *Mondmilch-Loch*,
e cujus fornice stalactites mollis transudando destillat, lapides crassa alba obdu-
cens, abrasus accolis audit *Mondmilch*: Lac Lunae. Nec minerae ferri, nec py-
ritae, nec marcasitae in vicinia scaturiginis hucusque reperta.

5	1731.	Julio.	LEUCK.	Valefia.	— Fervida, pellucida, ochram deponens, faporis parum falsi.	I
6	eod.	eod.	SCHNITT-WEYHER. N. N. excidit nomen VICINI.	Thunenfis Bernenfium. Prefectura.	— Frigidae, limpidae, infipidae, bolares.	I
7						I
8	1733.	Aug.	FLIEHEN, SCHAUENBURG.	Bafilienfis.	— Frigidae, limpidae, infipidae, bolares, vapor calefactis vappidus? fulphureus vulgo.	I
9						I
10	1734.	Jul.	BAADHAUS.	Bernenfis, horam diftans ab urbe.	— Frigida, fere (uti no. 2.) bolaris, fed mitior.	I
	1738.	Aug.				I
11	1736.	Jun.	LAUSANNE a la Poudriere.	Bernenfis.	— Frigida, limpida, fulphurei odoris, infipida, ochra lateritia.	I
12	eod.	Aug.	Fons ad fallinas: BACTIACI; aux fondemens?	Ibid.	Frigidus, limpida, fulphurativum deponens copiofum.	I
13	eod.	eod.	AIX. Aquae Allobrogum.	Sabaudiae.	Fervida, pellucida, infipida, absque ochra.	I
*) In vicinia ejus ex eodem pariete rupeo, ad paucos pedes Fons gelidus, limpida: aluminofus vulgo: an dentur?						
14	—	—	PRANGIN.	Bernenfis.	— Frigida, limpida, fulphurei odoris, infipida, adfinis no. 2. (6.7.).	I
*) GENEVAM vehuntur aegrotantibus.						
15	—	—	ROLLE.	Ibid:	— Paludofa, priori fimilis; fed ochra pauca.	I
16	—	Sept.	EBRODUNUM. Yverdun.	Ibid.	Frigida, aetherea, limpida bolaris, calefacta fulphurei feu vappidi odoris: fulphurea vulgo: no. 10. adfinis?	I
17	1737.	Sept.	SEKINGEN ad Rhenum.	Auftria anterior.	priori fimilis.	I

18	1738.	Aug.	<i>Andreae fons, prope STUTT- GARD.</i>	Ducatus: Württem- berg.	Acidulae leviores mitiores, ochra subtilis.	1
----	-------	------	---	-------------------------------	--	---

19	—	—	BADA.	Helvetior: comitatu Badensi.	Fervida, subsalsa, turbi- dula, sulphur vivum depo- nens ligneis incilibus.	1
----	---	---	-------	------------------------------------	---	---

*) FONS S. VERENAE calidissimus ceteris, gurgite similis no. 25.

**) In Prato: die *Würfel-Wiese*, Tesseris effodiendo, substantiae corneae (factitias?) inter rudera lateresque ad superficiem terrae nactus.

20	—	—	SCHINZE- NACHT.	Argoviae Pago Ber- nensi.	Tepida, pellucida, pin- guis; sulphureo calefacta va- pore, insipida.	1
----	---	---	--------------------	---------------------------------	---	---

*) Sulphur nativum floccorum nigrorum specie D. CHRIST, Chymiater, me praesente praecipitavit inde, quarum scaturigo in alveo Arolae olim.

21	1739.	Jun.	LOCHBAAD.	Bernensis: praefectur Burgdorf.	Frigida, limpida, bolaris, insipida, calefactae vappi- dus vapor. cf. no. 8.9.	1
----	-------	------	-----------	---------------------------------------	--	---

22	1739.	Sept.	BRUETTELEN Bretiege.	Bernensis: Praefectur.	Frigida, insipida, inodo- ra, coerulescens, ochra paucissima, aspera linguae, ventriculo levis. cf. no. 16.	2
	1740.	Jun.		Erlach.		

*) Scatebrae binae sibi vicinae, vetus & nova; quarum aquas modo dictus D. CHRIST juxta experimenta martiales pronuntiavit, in colle scaturientes. Adfunt ibi in superficie frata lapidum figuratorum: Conchites, musculites, chamites &c. crusta tophacea obductos continentia. Testa eorum quasi corrosa, quaevis species seorsim in lapide duro arenario flavescente acervata ad aedificia confuenda idoneo. Fons inde scaturiens domestico ufui gravis ventriculo, calca-reus, tophaceus?

23	1740.	Sept.	Thermae Serpentar.	Hassiae inferioris comitat: Cattimeli- boci.	Tepida mollis. Elemen- taris, limpida, coerulescens, saponacea. Sapor oleosus, dulcis; post radici linguae asperulus. Vapor calefactae oleosus, sedimentum belare album parcissimum, adf. n. 4?	6
	1741.					
	1742.					
	1743.	Jun.	SCHLANGEN- BAAD.			
	1747.					
	1749.			Aug.		

(*) Folia Thee *Boey* infusa huic Lymphae gratissimi saporis. Gravitas ejus specifica ad aquam pluvialem uti 9: 10. (**) Potae hae aquae egregios praestarent effectus in morbis a fibra rigida: quod jam suo aevo suboluit HOFFMANNUS.

24	iisdem.	iisdem.	SCHWAL- BACH. <i>Prudel;</i> vulgo: <i>Weinbrunn.</i>	Ibidem.	Acidulae saturatae, spiri- tuosae, aetherae, rudiores, vini fere sapore, ochra sub- tili.	6
*) Hujus effectus noxius (§. 93. * 9.). Taceo plures ibi scaturientes acidu- las, uti v. gr. Fontem sic dictum scabiosum. <i>Kraez-Brunn.</i> &c.						
25	{ 1740. 1741. 1742. 1743. 1749.	{ Sept. Julio. Aug.	WISBADEN (§. 267.) Thermae Matiacae	Nassau- Idstein co- mitat:	Fervidae abundantes, o- doris vappidi, ingratiq; sub- falsi saporis, sine ochra: nisi eadem cum no. 13. fal- tem adfines.	5
*) Plures vario caloris gradu promanant ibi scatebrae. Ex his in platea fer- vidissima muro cincta jacet neglecta: an ob nimium fervorem? Observations in fonte domus, cui <i>Aquilae</i> signum, factae. cf. n. 19.						
26	1740.	Jun.	BRUNNEN- BACH.	Bernensis Praefectur. Burgdorf.	Similis nro. 21. levis, aerea; calefacta turbida, bo- llaris.	1
27	1741.	Julio.	St. AMAND.	Braban- diae.	Paludes tepidae, olentes: an petrolco? an cespitibus putridis?	1
28	1742.	Marr.	SODEN.	Ditio Franco- furtens: ad M.	Acidulae mitiores, ochra saleque culinari foetae.	1
29	1743.	Jun.	CARBEN.	Wettera- via.	Acidulae spirituosae, mi- tiores, limpidae, pauciori ochra quam no. 24.	1
*) Plures harum scaturigines gratissimi saporis in pratis; cum vino rhenano mixtae, addito sacchari pauxillo, turbidae albescentes spumescunt: Amant quo- que Acidulae plana.						
30	1747.	Majo.	HOFF-GEIS- MAR.	Haffo-Caf- sellana.	Acidulae, mites coerule- centes, adf. no. 18, & 29.	1
31	1747.	Jun.	CLEVE.	Ducatus Clivenfis.	Acidulae, turbidulae, le- viores, inodoraе, insipidae fere, martiales leviores, o- chra vix observabilis.	1

32	1749.	Mart.	MURTEN- BAAD.	ad urbem cognomin.	Frigida, limpida, bola- ris, sulphurei odoris? cale- facta, adfin. no. 14.	1
33	1751.	Mart.	PETERS- WALDAU.	Silesiae Ducatus Swidni- cens.	Frigida, limpida, coeru- lescens, levis sitim non ex- tinguens, fatua, inodora, bolaris?	1
34	1751. 1758. 1759.	Jun. Jul. Aug. Jun.	ALT-WAS- SER. FONS <i>super: Ober- brunn.</i> (§.256,289;) IBIDEM: Fons <i>infe- rior. Nieder- Brunn.</i>	Ibid. Ibid.	Acidulae limpidissimae spi- rituosae, odore, sapore le- vioris vini (campani?); & coelo diu sereno, lithantra- cum, ochra tenui &c. Minus spirituosus pellu- cidusque, saporis rudioris. Ochra crassa copiosa.	3 1
35	- -	- -	- -	- -	- -	- -

*) FONS *superior* frigidissimus, haustu ejus primo, anno 1758, vergente Ju-
lio, non jejuno SCROBICULO cordis ilico PRESSORIUS DOLOR, VENTRICULO TU-
MOR, adpetitus prostratus fomentis externis siccis licet adhibitis tota morae
periodo, pedes vesperi calidi, aliis raucedo ad plures dies, forte frigidis, debi-
libus, hysteris eadem, sed parum observata accidentia. Alvus nunquam ob-
structa. Vesperi fons ventriculo minus oneri, quam mane. Fons inferior non
aeque frigidus, licet fere altioris profunditatis.

**) Ao. 1758. Augusto ad semitam versus *Waldenburg* prope fontem supe-
riorem BOLETI PHALLI. C. B. duas species (varietates?) lectae.

1.) BOLETUS PHALLUS, petiolo albo solido cylindrico ponderoso, e bulbo
cepiformi ex carneo & albo variegato, radicae teretes quaedam. Pileus retic-
ularis fuscus mucore flavo tenaci odoris cadaverosi late diffusi obductus; cujus
apici scutulum albidum (peltum?). Altitudo sex unciam. Muscae flavescens
capitulum obsidebant.

2) BOLETUS PHALLUS, petiolo albo poroso levi, radice simplici, capite fu-
sco reticulato, mucore flavescens foetido, scutulo albo tecto, ejusdem c. prio-
re altitudinis. Muscae absentes: ulteriorem Muscarum Boletorum descriptionem,
adervationemque verabat Mephitis.

***) Ibid. Anno 1759. circa finem Junii inter plures lectas plantas quoque in prato haud procul a fodinis Lithanthracum exhaustis relictisque: (quingenta annorum spatio ultro replendis:) ARNICA foliis ovatis integris conjugatis (caule brachiato). HALLER En. Helv. p. 737. n. 2.

36	1751.	Jun.	CHARLOT- TEN-BRUNN. prope TANN- HAUSEN.	Ibid.	Acidulae mitiores, coerule- scentes, odore calefactae leviter sulphureo, ochra par- ca, adfin. no. 20.	I
----	-------	------	--	-------	---	---

*) In loco ex Infuso Thee *Boey* color brunus.

37	- -	- -	ULBERS- DORF.	prope Franken- stein. Siles: Duc. Mün- sterbergens.	Aquae dulces, turbidae, bolares, fatuae, odore ca- lefactae vappido: vulgo ful- phureae. adfin. no. 25?	I
----	-----	-----	------------------	---	--	---

38	- -	- -	Fons antiquus S. GEORGI ad LANDECK: <i>Alt-Baad.</i>	Comit. Glacen- sis.	{ Superficie tepidae. Fundo frigidae, limpidae, sine och- ra, vapor calefactis sulphu- reo-oleosus. Thermae vulgo?	I
39	- -	- -	I B I D. Fons recens: <i>Neu-Baad.</i>			

*) Infidentes iis dentibus frigore crepitant. Aegris quibuscunque infessus fonti frigido, dein calefacto, in ratione temporis : : 1 : 4. vel 6. alternativus fubeundus est. Unde Methodi hujus universalitas? Nonne calefacta posterior quadruplo longior tollit frigidae effectus prioris roborantes, ratione data?

***) Fervidis calidisque adnumerantur hi fontes a quibusdam scriptoribus: quo jure?

40	- -	- -	SCHWEFEL- BRUNN.	Ibid.	Frigida, limpida. Odor gravis uti ex hepate sulphu- ris, fapor ovorum putrido- rum, an ex petroleo? Fons vulgo sulphureus sine sul- phure no. 1, adfinis.	
----	-----	-----	---------------------	-------	--	--

*) Origo ex eodem monte c. no. 39. ad templum.

***) Ulibus internis quandoque infervit.

***) Ex radice montis unde no. 38, orientem versus fons limpida, levis, acreus, inodorus, inspidus, aestate frigidus, hyeme tepidus; BISCHOFFS-BRUNN (Fons episcopi incolis) featurit: ab illo (40) diversus, non mineralis habitus.

41	- -	Jul.	TEPLYWODA.	Silesiae Ducatus Münsterbergens.	Tepida, pinguis, cuticula variegata. Mucore (ex cespitibus putridis?) supernatante, fapor subsalsus.	I
----	-----	------	------------	----------------------------------	--	---

(*) Obsolevere; quo fato? nomen aquae pago antiquiores dedere fertilissimo, cujus significatio Bohemica: *Calida aqua*. Ibi Marga nigra decennium agros foecundans in strato subterraneo ad decem pedes effoditur &c. (**) Milliare ab illo, in vico: *Dürsdorf*, Duc. Bregens: media via fons dulcis; faporis ovorum putridorum; odoris ingrati. Cuticula pinguis variegata. Ochra ad alveolos. Nullius unquam ufus: an-bene?

42	1752.	Jun. initio.	WARMBRUNN v. WARMBAAD. prope HIRSCHBERG.	Silesiae Ducat. Javoriensis.	Thermae, aqua coerulea, tactu oleosa, pinguis. Manui temperatus, gratusque (sanguinis humani?) calor, vapor sulphureus (oleosus): an ex peroleo? fortior no. 38. nauseosus, nulla ochra.	I
----	-------	--------------	--	------------------------------	--	---

*) Scaturigines binae fimiles?

43	- -	Menf. vergente eod.	CODOWA (§. 209.)	Glacensis Comitatus.	Acidulae faturatae aethereae, volatiles, limpidissimae, faporis vini, post attramenti. Ochra copiosa, ligna, graminaque terramque incrustans.	I
----	-----	---------------------	------------------	----------------------	---	---

(*) In loco adfusione Syrup. Violar. color viridis; Pulver. gallar. ex fusco-niger; Ol. Tartar. p. d. sedimenti albi pauci praecipitatio levis; Argento scaturigini immerfo brevi nigredo. Domi haec Experimenta non amplius succedebant, nisi quod Ol. Vitrioli infillatione effervescentia, strepitus, bullulae, vapor ascendens volatilis agitato vase, ab insperione Cremor. Tartar. pulver. eadem. Mixtione vini acido-austeriusculi Austriaci & Sacchari ebullitio, strepitus, spuma, color lacteus, bullulae copiosissimae, gratissimi faporis, fecus ab Hungarico & Burgundiaco (*Vollnay*). Lac calidum spumabat, dilutius evadebat, ad tertiam partem infusum. Spirituosae vitra crassa nimis impleta diffingunt. In loca distita vehi patiuntur parum imminuto fapore &c. An adfinitas Swalbacensium, no. 24. aut praestantia prae iis? Gravitas specifica ejus ad Aquam stillat. rosar. jam quadriduum M. Julio in cella adfervatae: : 19: 2. (***) Acidulae hae largo rivo in pagello modo nominato *Kudowa* Silesiis; *Cadawar* BÜSCHING *Geograph.* Tom. III. Vol. I. §. II. p. 19. 1757. femileuca.

ca ab urbe Bohemiae; NACHOD, laeto scaturiunt prato ad limen domus, cujus possessor tum temporis balneator.

44 Ad oppositum ejus latus tres passus a priori acidulo distans fons alius dulcis turbidus, lacteus, bolaris, frigidus, contra adfectus cutaneos cum successu ab eo adhibitus, usus frequentia non respondet virtutibus horum. (***) An ADONIS ARVENSIS flore phoeniceo RUPP. Ed. 2da p. 159. ibi ad margines segetum coeli mitioris index?

45	-	-	REINERZ.	Ibid.	Acidulae aetherae, volatiliores veteraquentibus no. 34. limpidae, saporis exquisiti vini levioris &c. Ochra subtilis pauca.
----	---	---	----------	-------	---

(*) Plures ad urbem eodem prato, vicino acidulae rivo. (**) Comitatus Glacensis abundat acidulis, praeter memoratas 43. 45. ultra quindecim innotuere vici, quibus non modo unus, imo fontes plurimi. (***) Ab Anno 1728-1752. sic annorum 24. intervallo Fontes 45. (55) aditi 68ies sanitatis causa, sed frustra frequentati = 4; (scil. no. 4; 23; 25; 34): Augere numerum vetuit memoriae lapsus. (****) Rudimenta Thermologiae Bernensis ex hac Tabula?

(* 298. FONTIUM Mineralium CLASSIFICATIO

Secundum qualitates sensibus obvias manifestasque.

Fontes A: CALIDI.

T H E R M A E.

Ordo a maximo calore; descendendo ad minimum.

Norma { Fervidorum: Wisbaden.
Calidorum: Tolerantia
Manu.
Tepidorum: Lac vaccinum &c.

*) Caloris an una eademque causa?

a; { 1 Wisbaden Nro. 25
Fervidae: { 2 Bada Helvet. $\frac{\Delta}{\dagger}$. 19
          { 3 Leuk. 5
          { 4 Aix en Savoye. 13

b; { 1 Hirschberg. 42
Calidae { 1 Schinzenacht. 20
          { 2 Weissenburg Helv. 4
          { 3 Schlangenbaad. 23
c; {
Tepidae; { 4 St. Amand. 27
          { 5 Landek { Alt- } Baad. 38
          { 6 { Neu- } 39
          { 7 Teplywoda. 41

- - B: FRIGIDI.

α ACIDI, sic dicti;
ACIDULAE vulgo; potius:
Alcalini spirituosii
(juxta HOFFMANNUM.)

Ordo

Ordo a Sapore acutissimo: volatilitate maxima &c.

1	Altwasser: <i>Ober-Brunn</i> , Nro.	34
2	Reinerz.	45
3	Codowa.	43
4	Schwalbach.	24
5	Carben.	29
6	Hoff-Geismar.	30
7	Altwasser: <i>Nieder-Brunn</i> .	35
8	Andreas-Brunn.	18
9	Charlotten-Brunn.	36
10	Soden.	28
11	Cleve.	31

β: DULCES.

(a) insipidi, inodori.

1) Sulphure praegnantes nativo:

1	Aux Fondemens.	12
---	----------------	----

2.) Bolares.

*) Calefactis vapor (sulphureo-) vapidus.

a) *Turbidi; lactescentes:*

1	Codowa.	44
2	Ulbersdorf.	37

b) *Limpidi:*

1	Brunnenbach.	26
2	Flihen.	8
3	Lochbaad.	21
4	Murten.	32
5	Peterswaldau.	33

6	Schnittweyher.	6
7	N. N. prope Thun.	7
8	Schauenburg.	9
9	Sekingen Auftr.	17
10	Yverdun.	16

3.) Ochracei.

Ordo a maxima Ochrae copia.

1	Blumenstein.	3
2	à la Poudriere.	11
3	Rolle.	15
4	Brüttelen.	22
5	Prangin.	14

(b). Saporis ovorum putridorum; odoris (plus minus.) gravis, sulphuris hepatis:

Ordo uti priorum a saporis, odorisque intensitate maxima.

1	<i>Schwefel-Brunn</i> Landek.	40
2	Gurnigel.	1
3	Maeusleins-Baad.	2
4	Baadhaus.	10

Summa Specialis:

Fontium	no;	(*)	notatorum.	$\left. \begin{array}{l} \text{calidorum A} = 12 \\ \text{frigidorum B} = 33 \end{array} \right\} = 45$

Summa tota: = 55.

(*) Auctorum Indicem Vaniloquentia vetat.

§. 299. INDEX MORBORUM.

		Dysenteria.
		Dyspepsia.
Abcessus:	{ Alae. Dorso. Gingivis. Lumbis. Scroto.	Ectemata.
Achores.		EDUCATIO?
Alopoecia.		ERUDITIO?
<i>Ancurismata.</i>		Esserae.
Angina spuria.		Exanthemata varia.
Aphtae.		
Arthritis	{ Dorso. Malae. Manubus. Metatarso. Genubus.	Febris: { acuta. catarrhalis. continua. ephemera. exanthematica rubra miliaris. lenta. morbillifera. rheumatica. scarlatina. tertiana { notha; vera. topica: cruribus. urticaria.
Atonia.		
Borborygmi.		
Cardialgia.		
Caries dentibus.		
Caro luxurians.		
Cephalalgia.		
Clavi pedibus.		
Colica	{ calida. { humida; frigida { sicca.	Fissurae { Labris. Suris.
Convulsiones.		Folliculi { cutanei. linguae.
Coruscatio oculis.		Frigus { Ventriculo. Pedibus.
Coryza.		FUGA PATRIAE?
Debilitas oculis.		Furunculi.
Diarrhoea.		
Dolor:	{ externae; Auri { internae. Calcaneis. Dentibus. Fronti obtusus.	Gravitas { Capiti. Ventriculo.

- Haemorrhagia
- Haemorrhoides { Ano.
Naribus } { copiosa ;
                  } { stillati-
- Haemoptysis, { coecae ;
                  } { fluentes.
- Hemicrania.
- Hernia scrotalis.
- Herpes { humidus ;
          } { siccus.
- Icterus.
- IDIOSYNCRASIA ?
- Impetigo.* { sanguinea ;
Inflammatiō } { serosa ;
                  } { lymphatica.
- Impotentia standi.
- Irritabilitas Intestinis.
- Lichenes.*
- Lipothymia.
- Lumbago.*
- Maculae { *rubrae* Tibiis.
          } { *nigrae* Pedi (gangraen.)
          } { *volitantes* Oculis.
- Malum hypochondriacum.
- (MATRIMONIUM ?)
- Melancholia.
- Metus purpurae vanus.
- NATIVITAS ?
- Nausea.
- Obstructio { Alvi.
              } { Hepatis,
- Oedema pedibus.
- Ophthalmia.
- App. N. Act. Phys. Med. T. VI.*
- Palpitatio cordi.
- Panaritium.
- Papulae.
- Parulis.
- Pavores somno.
- Perniones.
- Phlyctenae.
- Phtiriasis { capiti ;
              } { scroto.
- Podagra.
- Presbyopia.
- Procidencia ani.
- Pruritus cuti.
- Purpura spuria { alba ;
                  } { rubra.
- Pustulae variae innominatae.
- Raucedo.
- Rhagades.
- Rheumatismus { fixus.
                  } { vagus.
- Sapor depravatus.
- Scabies.
- Segnities Alvo.
- Sensatio falsa.
- Singultus.
- Sirones.
- Sitis.
- Soda.
- Spasmi particulares varii.
- Strepitus auribus.
- Stupiditas Intellectui hyp.
- Sudamina.*
- Sudores nocturni.
- Sugillatio oculo.
- P
- TEM-

TEMPERAMENTUM?

Tensio. M. {gracilibus;
occipitalibus.

Terminthus.

Termina.

Torpor Menti hypoch.

Tremor Manibus.

Tumor {Facies;
Gingivis.

Tuffis.

Vari {Dorso.
Fronti.

Varices {haemorrhoidales.
vasorum spermat:

Variolae verae.

Vermes {Ascarides.
Lumbrici.

Verrucae.

Vertigo.

Vigiliae.

Vifus obtufus.

VITA.

Vitiligo.

Vomitus.

Ulcera Ori.

Unguis difformis.

*) Dentis nominibus MORBORUM majusculis & *Synonymis*, restabit numerus = 118. (cf. conspect. †). Qualis felicitas tali summa dolorum!

* * * * *

REMEDIORUM catalogus heic adjungendus foret; modo eorum vires salubres aequae fidas ac CORTICIS depraedicare licuisset adeo felici! Cum ex tradita Morborum serie liquet: DEI gratia viribus vitae suffultis potius, quam remediorum ope tantis emerfisse morbis aegrum: ideo omiffus.

§. 300. Data fanationis aequae artificialis, per Medicamenta, ac spontaneae, per vires vitae &c. notione; Majorum utraque methodo fanatorum inter se determinanda demum foret Morborum ratio? Interea.

Morbo-	{	Majorum: minorum	:: 74:	44:	:: 18:	11.	fere.
		Moralium seu {physicorum:					
rum	{	Animi; mentis: {f. corporis.	:: 14:	104	: :	1:7	fere.
		Externorum: Internorum:	42:	76:	: 3:	5.	fere.
Ratio:	{	Internorum:					
	{	chronicorum: acutorum::	37:	39.			

Tantibus morbis vitae tenacitas miserae praeter spem protractae; virium animi corporisque tenuitas: Mens aegra in corpore aegro: Senectus praecox: tarda

Alumno Morbonae emaciato.

F I N I S.

Index Morbonae,

juxta Annorum, Mensiumque Seriem:

A.

- Abscessus* scroto dextro. 1722. §. 39.
 — Lumbis sinistris. 1728. §. 46.
 — Alae sinistrae 1733. §. 52.
 — Gingivis Dec. II. §. 55. * 5).
 — variis corporis partibus *septendecim* simul. Jul. Septbr. 1756. §. 203. seq.
 — Dorso. Octobr. 1756. §. 216.
 — Labio inferiori. Octobr. 1757. §. 244. * 69 (a).
 — narium cavitati dextrae April. 1759. §. 244. * 69.)
 — ori, Octobr. 1761. §. 239.
Abstemius quomodo. §. 27.
Achores Dec. I. §. 42. * 1).
Alopecia. Nov. 1733. §. 54. Dec. 1759. §. 236. * 3).
Aneurismata 1756. §. 198.
Angina spuria. Jul. 1750. §. 146; Nov. 1752. §. 152; Jan. 1756. §. 156. Febr. 1758. §. 244. * 22); Majo 1756. §. cit. * 24).
Animi indoles, §. 8.
Aphthae 1753. §. 155, no. 10.
Arthritis Septbr. 1733. §. 53; Febr. 1738. §. 70; Sept. 1741; Mart. 1746. §. 105; April. 1754. §. 152; Febr. 1756. §. 157.
Arthritis balneo prolicitur §. 80.
 — *Ve: Se:* non mitigatur. §. 81.
Ascarides 1741. §. 93. * 11).

B.

Borborygmi. Sept. 1759. §. 286; * 2).

C.

- Cardialgia* Febr. 1738. §. 93. * 5); Dec. 1747. §. 122; Jun. 1755. §. 244. * 4); Febr. 1758. §. cit. * 23); Apr. 1760. §. cit. * 37); Jul. 1763. §. cit. * 61).
Caries dentibus. §. 55. * 3).
Caro luxurians. 1756. §. 219.
Cephalalgia tensiva. 1756. §. 219.
Character complicatus §. 8 a, b.).
Clavi pedibus. 1733. §. 55. * 15).
Coffee cum Cremore lactis:
 — anxietas. 1736. §. 166.
 — fastidium 1751. §. 147; 1756. §. 157. §. 175. §. 244. * 4).
 — palpitatio cordi 1751. §. 148.
 — sensus lapidum ventriculo. 1754. §. 154.
 — sano gratum: aegrotanti statim ingratum §. 18.
 — somnus fugatus. 1754. §. 153.
 — ventriculo onus. 1756. §. 219.
Colici dolores. Dec. I. §. 42. * 3).
Colica humida: Majo 1755. §. 244. * 3); Majo 1759. §. cit. * 30); Dec. 1759. §. cit. * 32); Dec. 1760. ib. * 39); Jan. 1762. §. cit. * 47.); Majo 1762. §. cit. * 51); Jun. 1762. §. cit. * 54.); Jan. 1763. §. cit. * 58).

Colica inflammatoria Vere 1722.

§. 38; 1726. Jul. §. 43.

Colicae insultus. Dec. II. Ann. X-XX. §. 55. * 1); Jun. 1749. §. 155. * 6).

Colica sicca. Sept. 1754. §. 244. * 1); Febr. 1756. §. cit. * 8); Jan. 1760. §. cit. * 35); Jun. 1760. §. cit. * 38.); Dec. 1760. §. cit. * 39); Majo 1761. §. cit. * 41); Jun. 1761. §. cit. * 42); Oct. 1761. §. cit. * 43); Nov. 1761. §. cit. * 44); Febr. 1762. §. cit. * 48); Jun. 1762. §. cit. * 53); Nov. 1762. §. cit. * 56); Jan. 1763. §. cit. * 58); Jun. 1763. §. cit. * 60); August. 1763. §. cit. * 62); Febr. 1764. §. cit. * 66).

Contusio labiorum. §. 244. * 34).

Convulsiones I-X. §. 42. * 4).

Coruscatio oculis clausis. 1756. §. 165.

Corticis peruviani semilibra devorata. §. 127.

Coryzae infanti I-X. §. 42. * 5).

— bis quovis anno X-XX. §. 55. * 2).

Coryza Nov. 1755. §. 244. * 6); August. 1756. §. cit. * 9); Oct. 1757. §. cit. * 17); April. 1761. §. cit. * 40); Majo 1761. §. cit. * 41); Nov. 1761. §. cit. * 44); Octobr. 1762. §. cit. * 55); Nov. 1763. §. cit. * 63); Martio 1764. §. cit. * 67); Majo. 1764. §. cit. * 68).

D.

Debilitas oculis 1755. §. 244. * 19).

Dentitio secunda I-X. §. 42. * 7).

Desquamatio cruribus 1756. §. 174.

Diarrhoea sine torminibus. Jul. 1750. §. 146; April. 1754. §. 155. * 13).

— cum torminibus vid. *Colica* humida.

Dolor aurium internus. I-X. §. 42. * 2).

— auri externa. 1757. §. 244. * 12); Jan. 1758. §. cit. * 20).

— calcaneis &c. 1761. §. 239; Dec. an. ej. §. 244. * 45); Dec. 1763. §. cit. * 64).

— coxendici. Dec. 1761. §. cit.

— Dentibus I-X. §. 42. * 6); X-XX. 1733. §. 55. * 3); Dec. 1736. §. 93. * 3); Jun. 1737. §. cit.); Jun. 1741. §. cit. * 12);

Febr. 1742. §. cit. no. 14; Mart. 1746. §. 155. no. 2); Augusto. 1747. §. cit. no. 4).

— fronti obtusus. §. 55. * 16).

Dysenteria. Augusto. 1759. §. 223. 59.

Dyspepsia. 1738. §. 73.

E.

Educatio. §. 26. seq.

Eruditio. §. 33. ♀.

Esserae. §. 188.

Exanthemata multiformia successiva. 1756. §. 181. seq. vid. pustularis morbus.

F.

Febris acuta. Augusto. 1728. §. 45; M. eod. 1733. §. 50; Jul. 1741. §. 74.

— catarrhalis. Jun. 1744. §. 155. * 1); August. 1751. §. 149;

Mart. 1754. §. 153; Nov. 1755.

§. 244.

- §. 244. * 6); Jan. 1756. §. 156; August. 1756. §. 183. & §. 244. * 9); Jan. 1758. §. cit. * 20); Majo ejusd. ann. §. cit. * 24); Januar. 1759. §. cit. * 25); April. 1761. §. cit. * 40); Majo. Ann. ej. §. cit. * 41); Nov. Ann. ej. §. cit. * 44); Oct. 1762. §. cit. * 55); Nov. 1763. §. cit. * 63); Martio 1764. * 67).
- Febris continua*. Nov. 1734. §. 93. * 1); Majo 1750. §. 138.
- *Ephemera*. Majo. 1736. §. 166.
- *Exanthematica purpuracea rubra*. Majo 1748. §. 131. Julio 1750. §. 146; August. An. ej. §. 149.
- *Lenta*. 1723. §. 41. 1733. §. 51; 1736. §. 46; 1744. §. 90. seqq; 1750. §. 140. 142.
- *Morbillosa*: Febr. 1745. §. 94.
- *Paroxysmus unicus*. Sept. 1761. §. 244. * 42, b).
- *Rheumatica*. Jan. 1746. §. 102.
- *Scarlatina*. Jul. 1748. §. 129.
- *Tertiana notha*. Martio 1748. §. 124; April. 1750. §. 132; Junio. An. ej. §. 143.
- *regularis (vera)* Nov. 1747. §. 119. Aug. 1759. §. 229.
- *topica cruribus*. August. 1756. §. 208. * 1).
- *Urticaria*. Majo. 1735. §. 93. * 2).
- Fissurae labiis*. X-XX. §. 55. * 6); 1763. §. 244. * 69).
- Folliculi sublinguales*. Febr. 1737. §. 244. * 13).
- Frigus pedibus*. X-XX. §. 20.
- Frigus Ventriculo*. Aug. 1759. §. 236. * 5); Jun. 1760. §. 244. * 38.
- Fuga patriae*. §. 33.
- Furunculi*. 1756. §. 203. seq.
- G.
- Gravitas Capiti*. 249.
- *Ventriculo*. 1754. §. 153. 154; 1756. §. 158. 159. 163. 165. 218; 1757. §. 244. 249.
- H.
- Haemoptysis*. Septbr. 1740. §. 93. * 9); Octobr. 1747. §. 118; Mart. 1755. §. 244; Jan. 1756. §. cit. * 7); Octobr. 1757. §. cit. * 18); Dec. 1759. §. cit. * 33).
- Haemorrhagia* Anno 1759. §. 230.
- *Naribus*. I-X. §. 42. * 8).
- Haemorrhoides coecae* 1756. §. 174
- *fluentes prima vice*. 1733. §. 54.
- *fluere pergentes*. 1736. §. 57; 1741. §. 82. *; 1744. §. 88; 1745. §. 95; 1747. §. 95. *). §. 110; 1747. §. 121. *); 1748. §. 127. *). §. 261 - 279. vid. *Tabulam haemorrhoid.* ad §. 272.
- Hemicrania* 1753. §. 155. * 9).
- Hernia* Ano 1744. §. 88-90; 1759. §. 227. * 7) §. 237. * 4) §. 280-283.
- *Scroto dextro*. 1722. §. 40. §. 235. * 3). §. 246.
- Herpes manibus*. Februar. 1745. §. 95; Febr. 1746. §. 103; Febr. 1747. §. 119.
- I.
- Icterus*. 1736. §. 65 - 69; 1748. §. 155. * 5).
- Idiosyncrasia* §. 11. seq.

Impetigo. 1756. §. 191.
Impotentia standi. 1740. §. 93.
 * 8 a); 1759. §. 237. * 3).
Inebriatio puero. §. 27.
Inflammatiō glandularum coronariar. 1737. §. 93. * 4).
Infusum Thee c. lacte.
 — *Remedium anticolicum* §. 55.
 * 1). §. 155. * 6).
 — *contra anginam* §. 156.
 — & vitello ovorum conquassato antidyfentericum §. 232-238.
 — *podagricos leniens dolores*. §. 176.
 — *sano fastidio nunquam*. §. 18.
 — *ventriculo gravitas*. §. 158.
 &c.

— *palpitatio cordi*. §. 163. &c.
Insomnia vivida &c. (* §. 25.)
Intestinis irritabilitas. §. 236. * 4).

L.

Lichenes. 1756. §. 191.
Lumbago. Nov. 1755. §. 244. * 6);
 Sept. 1756. §. cit. * 10); Febr.
 1759. §. cit. * 27); Sept. 1759.
 §. cit. * 31).
Lumbrici. 1722. §. 38; 1727. §.
 55. * 10).
Lipothymia Augusti. 1740. §. 93.
 * 8); Jan. 1759. §. 244. * 25);
 Majo. 1762. §. cit. * 52).

M.

Maculae nigrae gangraenosae pedum. Oct. 1756. §. 201.
 — *rubrae Tibiis* 1759. §. 233.
 — *volitantes oculis*, Augusti 1741. primo observatae. §. 93.
 * 13). §. 284. 285.

Malum hypochondriacum April. 1736. * ad §. 65; Oct. 1747. §. 116. 118. 121; Jan. 1748. §. 123; Majo. 1750. §. 140; Jul. 1750. §. 146; Februar. 1756. §. 163; Mart. An. ej. §. 174; Oct. 1756. §. 218. 219; Oct. 1759. §. 236. * 1, & 2). §. 247-260.
Matrimonium sterile! * ad §. 154.
Melancholia. Majo. 1730. §. 47; Aug. 1741. §. 75; Apr. 1748. §. 127.
Melancholico Thermae, aquae minerales. §. 49. Balnea. §. 79. Itinera. §. 85. 86, inania.
Metus Purpurae 1738. §. 72.
Morbus navalis. 1747. §. 115.
 (*Morsus* a Cane irato. 1736. * 69).

N.

Nativitas 17¹⁵/₇14. §. 34.
Nausea potus Thee §. 157. §. 244.
 * 14). &c. &c.

O.

Obstructio alvi §. 50. 274.
 — *Hepatis*. §. 65. 121.
Odontalgia vid. Dolor dentium.
Oedema pedibus. §. 119. 120. 1747.
Ophthalmia. §. 55. * 7).
Opii vires animi turba suspensae. §. 75.

P.

Palpitatio Cordi. 1736 §. 58. 65; 1741. §. 74. 82. 83; 1744. §. 91; 1747. §. 116. 121. 124; 1748. §. 128; Decenn. IV. §. 155. * 5, & * 14 (b); 1756. §. 159. 163. 165. 166. 177. 218; 1759. §. 225. 230. 232. 236. * 6); 1760. §. 244. * 39). & * 42 b); 1761.

1761. §. 239; 1762. 244. * 55.
 * 60); 1764. §. cit. * 67. &c.
Panaritia X-XX §. 55. * 8).
Papulae. 1756. §. 199.
Parulis vid. abscessus Gingivis.
Pavores fomno. 1756. §. 218;
 1759. §. 225. * 5); 1760. §. 244.
 * 34.
Perniones X-XX. §. 55. * 9).
Phlyctenae 1756. §. 199.
Phiriasis capiti. 1726. §. 44.
 — Scroto. 1739. §. 93. * 7).
Podagra, vid. Arthritis.
Presbyopia 1759. §. 23. §. 285.
Procidencia Ano, vid. Hernia Ano.
Pruritus universalis. 1759. §. 234.
 — Pedibus. 1756. §. 169.
Pubertas (* §. 25) **).
Purpura alba spuria. Nov. 1756.
 §. 187.
 — rubra spuria. April. 1756. §.
 178. 1758; Dec. §. 190. §. 288.
 seq.
Pustularis Morbus multiformis
 1756. §. 178. seq. cum Tabula
 synchrona.

R.

Raucedo. Nov. 1755. §. 244. * 6);
 Nov. 1763. §. cit. * 63).
Rhagades 1756. §. 184. 189.
Rheumatismus vagus. §. 93. * 16).
 Dec. III. &c.; April. 1756. §.
 179. seq.
 — Humero sinistro. Jun. 1750.
 §. 155. * 7).
 — scapulae sinistrae triennalis a
 Junio 1752. §. 151. seq.
 — Malae sinistrae. Mart. 1754. §.
 153.

Rheumatismus humero dextro.
 Februar. 1756. §. 171; Jan.
 1760. §. 244. * 36.
 — artubus inferioribus. Apr. 1756.
 §. 179. seq.; Oct. 1761. §. 239.
 — Nuchae. Apr. 1756. §. 179.
 — genubus. Dec. 1759. §. 237. * 2).
 — Malae dextrae 23. Octobr.
 1761. §. 239.
 — scapulae sinistrae. Dec. 1756. §.
 244. * 11); Januar. 1759. §. cit.
 * 26); Majo. 1763. §. cit. * 59).
 — halluci sinistrae. Jun. 1757. §.
 cit. * 15).
 — Femori sinistrae. Jan. 1758. §.
 cit. * 21).
 — Collo externo sinistrae. Jan.
 1759. §. cit. * 25).
 — Cruri dextro. Nov. 1760. §.
 244. * 44); Febr. 1762. §. cit.
 * 49).
 — Genu dextro. Apr. 1761. §. 244.
 * 40); Jan. 1763. §. cit. * 77).
 — Gingivis. Nov. 1761. §. cit. * 44).
 — Scapul. dextr. Jan. 1762. §. cit.
 * 46).

S.

Sapor ori depravatus. 1752. §. 155.
 * 8); 1753. §. cit. * 11); 1759. §.
 227. * 2); eod. ann. §. 244. * 29).
Saturni solutio externe adplicata
 nociva. §. 104. 105. seq.
Scabies 1720. §. 37. 1756. §. 199.
Segnitias Alvo. §. 14.
Sensationum scala §. 192.
Sensus fallax hypoch. §. 183. 206.
 — — ponderis pedi. §. 200.
 — — molis dorso. §. 218.
 — — labentis capitis. §. eod.

Ser-

Serpentariae Thermae contra herpetem. §. 109.

Siccitas Ori spasmodica. §. 167.

Sirones manuum volis. Dec. II. §. 55. * 9 b).

Sitis spasmod. 1750. §. 132; 1756. §. 163. §. 218; 1759. §. 227. * 37.)

— ex viscido 1756. §. 167; 1759. §. 235. * 29).

Soda. Dec. II. 1737. §. 55. * 17); 1741. §. 83. *.

Somnus nec profundus nec securus. §. 25.

Spasmi praecordiis. 1741. §. 78. 84; 1748. §. 127.

— Oesophagi 1750. §. 145.

— Capitis. 1756. §. 165.

— haemorrhoid. Ao. eod. §. 218.

— universales 1754. §. 154; 1756. §. 165.

— urethrae 1756. §. 218.

Stillicidium sanguinis naribus. 1754. §. 155. * 14; 1756. §. 165; 1764. §. 242. 244. * 65).

Strrepitus auribus. 1745-48. §. 110-114; 1754. §. 151. 286. seq.; 1756. §. 165.

Stupiditas. 1736. §. 66.

Sudamina. 1755. §. 244. * 5).

Sudores nocturni. 1733. §. 50. 1756. §. 219.

Sugillatio oculo. 1761. §. 244. * 69 d).

T.

Temperamentum. §. 8.

Tensio M. Gracilibus 1759. §. 231.

— Occipiti. 1756. §. 164.

Terminthus. §. 204. *).

Thee vide Infusum Thee &c.

Tormina. §. 35.

Torpor menti. §. 249.

Tremor manibus. §. 237. * 3).

Tumor faciei hyemalis. §. 244. * 70).

— *Gingivae*. 1741. §. 93. * 10).

Tussis ferina epidem. 1729. §. 55. * 12).

— sicca. 1758. §. 244. * 24); 1764. §. cit. * 67).

V.

Vari dorso Dec. II. §. 55. * 4).

— Fronti eod. Dec. §. cit. * 13).

Varices haemorrhoid. 1743. §. 93.

* 15); 1756. §. 165.

— vasorum sperm. 1730. §. 55. * 14).

Variolae. 1719. §. 36.

Vermes. vid. {Ascarides.
Lumbrici.

Verrucae. 1727. §. 55. * 11).

Vertigo 1739. §. 93. * 6); 1757. §. 244. * 14).

Vigiliae. 1741. §. 75; 1747. §. 116; 1748. §. 127; 1754. §. 153.

Vini fuga. §. 27.

Vini hungarici noxa podagrico. §. 159.

Visus obtusus vid. Maculae.

Vita. §. 34.

Vitiligo. 1756. §. 191.

Vomitus. 1742. §. 93. * 14. b); 1747. §. 155. * 3); 1757. §. 244. * 14. * 16).

U.

Ulcera ori. 1761. §. 239. seq.

Unguis digiti pedis deformis. 1762. §. 244. * 50).

M e n s i u m

C l a s s i f i c a t i o.

A. Menses morborum (α) in genere feracissimi, secundum Mensis recursum frequentissimum

a Decennio secundo
ad quintum usque.

*) Ex prima Mensium Columna.

No.	Menses :	Recurfus.	Morbi :
1	Augusto.	7	Febres. c).
2	Januario.	6	Rheumatismi.
3	Junio.	6	Colicae.
4	Majo.	3	Diarrhoeae.
5	Novembri.	3	Coryzae.
6	Februario.	2	{ Arthritis. Cardialgia.
7	Junio.	2	{ Dolor dentibus. Haemoptysis.
8	Octobri.	2	{ Malum hypochondriacum.

Ratio Mensium inter se ex Recursus Summa :

$$\text{Junius. August. Januar. } \left. \begin{matrix} \text{Majus.} \\ \text{Novembr} \end{matrix} \right\} :$$

$$\left\{ \begin{matrix} \text{Februar.} \\ \text{Octobris.} \end{matrix} \right\} :: 8 = (6 + 2) : 7 : 6 : \left\{ \begin{matrix} 2. \\ 3 \end{matrix} \right\} 2.$$

B. Menses Morborum (β) specialium feracissimi, juxta Mensium recursum maximum.

a Decennio secundo, &c.

No.	Menses :	Recurfus.	Morbi.
1	Augusto.	6	{ Febris sine Exanthematis.
2	Januario.	6	{ Rheumatismi.
3	Majo.	3	{ Colica humida.
4	Novembri.	3	{ Coryza.
5	Februario.	2	{ Arthritis. Cardialgia.
6	Junio.	2	{ Dolor dentibus.
7	Julio.	2	{ Febris cum Exanthem.
8	Septembri.	2	{ Lumbago.
9	Octobri.	2	{ Haemoptysis. Malum hypoch.

Ratio Mensium per se patet.

(*) Menses quorum ratio 1 : 1, utno. 1, & 7,) aut semel in Tabula praecedente occurrentes (no. 10), omitti.

C. Menses Morborum feracissimi.

No.	Menses.	Recurfus.	Morbi.
			Classes binæ.
1	Januarius.	6	I. dolorifici no. 18,
2	Junius.		
3	Februarius.	2	5. 3. 9. I.
4	Junius.		
5	Januarius.	1	

Ratio :: Junius: Januar:
Februar:: 8(6†2):7(6†1):2.

1	August.	7	II. sine Doloribus:
2	Octobr. 2†2=		
3	Novembr.	3	no. 13, 10, 14, 16.
4	Aprilis.)		
5	August.)	1	6. 7 C).

Ratio : August : Octobr:
Novembr : Aprilis :: 8
(7†1):4(2†2)3:1.

Classis I: II:: 1:1.

D. Menses feracissimi (per se) absque Morborum enumeratione respectiva.

Ordine solito A. B. C.

1. Januar.

	Summa Recursus.
1 Januarius.	7
2 Augustus.	
3 Junius.	6
4 Octobris.	
5 Majus.	3
6 Novembris.	
7 Februar.	2
8 Julius.	
9 Septembris.	1
10 Aprilis.	

*) Morbi generales Nro. 5. 8. 13. 18. in Censum non ducti.

Maximus & minimus feracissimi Mensium : quinam? Intermedium plus minusve saluber: quis?

Menses Morbis congrui: quales?

Mensis Morbi: non causa morbi *).

*) Idem de Epidemiis valet.

Morbi ejusdem variis mensibus recursus ratio ex columnis respondentibus 1), 2), 3), &c.

E. Mensis ejusdem plurium communium morborum ratio.

1. Januar.

No.	Menfis.	Re- cur- fus.	Morbi:
1	Januar.	7	{rheumaticus in genere (a†b) No. 18; ad anginosum No. 1. :: 6:1.
2	Majus.	6	{Diarrhoearum in genere No. 3; ad Colicam humidam, No. 4. :: 3:3 :: 1:1.
3	Junius.	12	{Colicae in genere No. 5, ad Colicam siccam No. 4, b) & dolores dentibus No. 9, :: 6:4:2 :: 3:2:1.
4	Augustus.	14	{Febrilis in genere No. 18, ad Febrē fine Exanthematis No. 12; ad Dyfenteriam. No. 10. :: 7:6:1.
5	October.	4	{Haemoproicus No. 14, ad Malum Hypoch. No. 16. :: 2:2:2 :: 1:1.

Ratio mensium pro summa re-
curfus.

Augustus: Junius: Januar: Ma-
jus: Octobr :: 14 (7†6†1): 12
(6†4†2): 7 (6†1): 6 (3†3): 4
(2†2).

Menfis plurium simul Morborum
susceptibilitas; seu: unius morbi
prae alio invasuri probabilitatis ra-
tio; v. gr.

Menfis. Morborum. Ratio:

Januar. {Rheumatismi in gene-
re (a†b) No. 18; ad } 6:1.
{Anginam spuriam: : }
& sic porro a, n. 2-5.

a), Trium Morborum feracium
ratio: August; Jun: : (7:6:1):
(3. 2. 1); b), binorum - - - ratio:

1 Januar. {Majus; } 3:3 } 5:1.
{Octobr; :: (6:1): } 2:2 } 5:1.
a): b): : 2:3.

F. Menses unus Morbi feraces:

Menfis.	Re- cur- fus.	Morbi:
1 Januar.	6	{Rheumatismi particulares; b.) (No. 17.
2 Februar.	2	{Cardialgia, N. 3.
3 Aprilis.	1	{Diarrhoea sine torminibus c). (no. 7.
4 Julius.	2	{Febrilis cum Exanthematibus (a). No. 11.
5 September.	2	{Lumbago. a). No. 15.
6 November.	3	{Coryzantes. No. 6.

Ratio Mensium: Januar. Novembr. {Februar.
Julius: Aprilis: 6:3:2:1.
September.

Menses E: F: : 5:6.

Morborum Numerus & Summa.

In Supplementum ad Conspectum †) ad calcem. p. 4. Append.
Tom. V. Nov. Act. A. N. C.

M O R B I.

§. §.	Decennii:	Majores:	Minores:	Communes cum Decenniis:	§. §.	
§. 32.	I.	8:	9	- - -	-	
§. 43.	II.	10:	17	I. : 4 = 4.	§. 55.	
§. 56.	III.	15:	18	II. : 2	} = 11.	§. 93.
				III. : 9		
§. 94.	IV.	29:	16	I. : 3	} = 15.	§. 155
				II. : 9		
				III. : 3		
§. 156.	V.	12.	100	I. : 4	} = 18.	§. 244.
				II. : 4		
				III. : 4		
				IV. : 6		
Summa: I-V.		74.	160.	-	48	} = 56.
Addendo Minores ex Prodromo &c. : 8						

Summa Summarum = 290.

* * * * *

Mortalium quibusdam semifeculi intervallo quotannis
quinque vel sex morbi; attamen ob intercapedinem per-
fecte sanam sani. An Morborum numerus, atrocitas, diu-
turnitas, series, concatenatio, concomitantia: Morbositas?

Epi-

Epilogus.

Qualis vita; cui sensationum qualitate & quantitate ingratarum Summa excedit gratarum numerum?

Panacea Mercurialis promissa

ad Morbonae §. 93. * 4) pag. 41, *) pag. 42. Append. Tom. V.
Nov. Act. A. N. C.

Recipe Mercurii sublimati & vivi ana unciam unam. Tere invicem in mortario vitreo aut lapideo ad consumptionem Mercurii vivi usque. Massae adfunde Aceti vini stillatitii Uncias quatuor, agitatae. Singulis binis horis move spatula lignea per quadrantem horae, repetatur per tres aut quatuor aut ultra dies, donec pulvis superne albescat. Acetum decanta, serva. Pulverem adde Spiritus vini rectificati Uncias quatuor, agita priori modo, donec pulvis sedatus ad dimidium albicans adpareat, quod triduo circiter obtinetur. Spiritum decanta, serva seorsim. Aquam fontanam frigidam ad eminentiam duorum digitorum superfunde; ter de die, scilicet mane, meridie, & vespere, move cum ligno quavis vice horae quadrantem, pulverem supernatantem degusta, dulcem, seu potius inspidum, albidum, (quo albidior eo edulcorator) tolle, charta sicca bibula tecta. Aqua fontana quotidie & tam diu renovanda, priori servata, donec pulvis omni acredine orbatus, collige aquas repetito decantatas.

Residuum pulveris grisei repetita operatione, viz: adfusione successiva aceti vini, spiritus vini rectificati, aquae fontanae datis dosibus agitando ad albedinem, edulcorationem praedicto modo perducitur. Serva pulverem phiala epistomio vitreo instructa, sic manibus propriis parata fuit Panacea Mercurialis.

USUS & APPLICATIO. Gonorrhoeas virulentas sola injectione, crebra edoctus experientia, radicitus tollit. Recipe Panaceae modo dictae drachmam semis. Detur ad vitrum. Adfunde aquae plantaginis (aut hujus defectu fontanae) Uncias quatuor; agitata siphonis eburnei tubulo longo urethrae injicitur turbida mixtura; immiffus glandi compressae extrahatur tubulus, ne simul effluat liquidum, tam diu compressa glande sinendum, donec limpidum profluat, & Panacea parietibus urethrae ulceratae s. unguine ad lubricandum & contra acorem urinae muniendum, infectione morbida, orbae &c. adhaereat &c.

Injectio fiat tepide, ter, quater, & pro ratione doloris pluries, partitis horis, de die. Vix triduo elapso ardori urinae, satyriasi remissio. Puris viridiusculi in bonum albidum duodecim circiter diebus, & hujus in lymphae pellucidae stillicidium octiduo obtinetur conversio.

Hoc stillicidium si sponte non cessarit, pro re nata aut laxante mercuriali, aut injectione sequente bis vel ter de die egelida pro fluxus ratione sistitur: Recipe lapidis medicamentosi CROLLII scrupulum unum. Aquae fontanae uncias quatuor. Misceantur probe. Serva.

Diaeta aquae potoribus nulla observata; etiam sine laxante & sine injectione sanitas perfecta.

Symptomatibus ex contagii virulentia, a quibus haec injectio non tuetur, abortis; ea jugiter, aliis remediis junctis continuanda.

Quid valeat internus hujus Panaceae usus ad luem veneream aut praesentem aut futuram: Experientia, non conjecturis declarandum?

PANACEA MERCURIALIS.

Contra Scabiem quamcunque.

Recipe aceti & spiritus vini ex mercurio trito servatorum unciam unam, aquae ejusdem mercurialis decantatae q. s. ad edulcorationem; si non sufficiens ad manus, fontanae q. s. Linteo madido tepido illine membra scabiosa, mane & vesperi, sponte ficcanda.

Contra pustulas faciei, frontis quascunque.

Recipe Panaceae mercurialis scrupulum, Unguenti pomati Unciam unam semis; misce probe, cubitum eundo illine pustulas. Vires probatae. Liberata Fides.

DEMONSTRATIO
ANATOMICA
FOETUS BICIPITIS
ET
BICORPOREI

QUAM ADORNAVIT

D. CHRISTOPHORUS ANDREAS
DE MELLE

NOSOCOMII PETROPOLITANI PEDESTRIS ET MARITIMI
MEDICUS CHIRURGIAE ET ANATOMIAE DEMONSTRATOR, ACAD.

L. N. C. COLLEGA DIOCLES CARISTIUS III, DICTUS, ET ACAD. SUEC.
HOLM, SCIENTIARUM SODALIS.

Vix ac ne vix quidem copiosiora de ulla dantur re, quam de monstris observata, certe millenum superabit numerum, sed horum vix tertia pars anatomice inquisita, & haec forte ratio, ut Illustris *Hallerus* doluit a), quod eorum fons nobis lateat, quare operae pretium duxi, hunc foetum curatius dissectandi.

Foetus ex gemello concretus videtur & foetui III. *Halleri* quam proxime accedit b), qui quinquaginta hujus congestit farraginis observationes. c) Certe inter monstra (si licet hunc foetum sic nuncupare) de concretis gemellis quam plurima observata extant. In tergo concretos *Baubinus* d), frontibus connatos *Paraeus* e), fratres concretos *Bartholinus* f) *Thimig* g) & alii h) observarunt, sed parum cultro anatomico subjecta sunt cadavera.

Femellae duae a superiori parte ossis sterni usque ad unum pollicem a genitalibus contiguae, capitibus invicem adspiciebant. Unicus illis funiculus umbilicalis, sub quo faccus membranaceus, i) similis foetui secundo *Kaavi*, k) in reliquo membra cuivis puellae proportionata. Ad terminum gestationis quod attinet, difficile determinandum. Capilli & ungues

a) Opusc. anat. sectio foetus bicipit.

b) Ibid.

c) Ibid. pag. 155.

d) De monstrorum natura Ao. 1614. pag. 576. Fig. II.

e) Lib. 23.

f) Histor. Cent. I. hist. LXVI. pag. 116.

g) Versuche einer gründlichen Erläuterung der Natur p. 34.

h) *Tulpii* observat. Lib. III. obs. XXXVII. & XXXVIII. *Büchner* anat. Anmerkung p. 27. *Steinwehr* anat. chirurg. und botan. Abhandlungen. T. VI. p. 225. &c.

i) Tab. VI. Fig. 1. lit. A & BB.

k) Sectio secunda Tab. I.

gues perfecti. Longitudo *Hallero* contraria l), dextrae 21. pollicum a vertice ad calcem, sinistrae 15, naturalis longitudinis secundum *Petitum*. m) Latitudo in humeris $7\frac{1}{2}$. in pelvi $8\frac{1}{2}$. poll. Rhenan.: Pondus Libr. X, $\frac{2}{3}$ IV. & sem. p. m. Ex pondere secundum *Roederer* naturalis n) sed secundum *Smellie* o) *Levret* p) & alios q) non. A parte anteriori mammas habuit quatuor, in tergo nullas, quae in foetu Ill. *Halleri* adfuerunt r) sed terga naturalia s).

Historia partus me latet, ideo ad anatomicam tendo inquisitionem, quam quomodo ordiar nescius, an *Kaau Boerhavium*? t) an *Excellent. Hallerum*? u) denique *Corcellum* v) secutus, quia mihi ordo naturalis videbatur.

Tegumenta separavi, his colluvies haerebat aquosa uti *Cel. Roederero* w) & *Mappio* x) etiam evenit. An oedematosi quid? dum vas magnum quoddam compressum fuisse, y) vel funiculum umbilicalem circa collum obvolutum, sicut hydrocephalum efficit z) oedema, vel a spiritu, in quo conservabatur? dubito.

Separatis tegumentis musculi apparebant, quos ab abdomine incipio describendos.

r 2

Muscu-

- l) Opuscula anat. p. 156. in 8vo.
- m) Memoires de l'academie royal. Ao. 1733.
- n) Comment. Goett. Tom. III. p. 410 &c.
- o) Theoret. und praktische Abhandlungen p. 123.
- p) pag. 406.
- q) Mauriceau malad. de femmes grosses T. I. C. 8. p. 85.
- r) Sectio. foet. bicip. p. 157.
- s) Tab. VI. Fig. 2.
- t) Sectio anat foetus, cujus pars inf. monstros. Petrop. Sect. I. & II.
- u) Opusc. anat.
- v) Specim. inaugural. de monstro hum. Lugd. Bat.
- w) Comment. Goetting. Tom. IV. p. 116.
- x) Tractat. de Acephalis.
- y) Lower de corde Cap. II. pag. 123. mihi L. B. 1708.
- z) Platner chirurg. mihi germ. T. II. p. 19. §. 756.

Musculus obliquus externus vel descendens a) superius naturaliter oriebatur, inferius, ubi naturaliter ligamentum *Poupartii* ab aponevrosi hujus musculi augetur, b) ludebat. Ligamentum a *Poupartio* detectum c) est propria lacerta ligamentosa d), non ima pars musculi obliqui externi, e) hic deest, inde membrana hujus musculi tenuis non cingit lacertam, uti debuisset f), sed ossi pubi se inferit, & quasi cum fascia lata confluebat. Lineae albae valde subtili se inferebat conjunctio dentata cum ferrato magno & latissimo dorsi g) in sinistro latere adest, in dextro vero latissimus dorsi, antrorsum protrahitur, dimidium occupat pectoris, & ora rotunda inferiora versus extenuabatur h) & obliquo solum incumbere sine dentatis extremitatibus i), naturali loco finiebatur.

Musculus pectoralis magnus oriebatur, uti solet, a media quidem parte sterni k) fere initio perpendiculari, l) non solito more semicirculari, m) etiam neque in duas n), neque in plures o) divisus portiones, conjunctio cum musculo obliquo externo p) etiam defuit, sic etiam in parte posteriori q).

Ad

- a) Cowper Myot. Ao. 1694. C. I.
- b) Weitbrecht Syndesm. S. IV. S. 54.
- c) Histoire de l'acad. de Paris. Ao. 1705.
- d) Weitbrecht. p. 133.
- e) Morgagn. Advers. III. animadv. I. J. G. Duverney T. II. p. 129. & 130.
- f) Celeb. Albini hist. musc. p. 279.
- g) Ibid. 281.
- h) Tab. VI. Fig. 3. litt. *aaaa.*
- i) Alb. l. c.
- k) Winslow Exposit. anatom. T. II. p. 60.
- l) Tab. VI. Fig. 3. lit. *bb.*
- m) Excellent. Alb. Tab. musc. I. Cowper Tab. XX. Browne Tab. II.
- n) Winslow Tom. II. p. 60.
- o) Albin. hist. musc. p. 267.
- p) Ibid. 265.
- q) Tab. VI. Fig. 4. lit. *vvvv.*

Ad lineam albam quod attinet, a solito loco processu xiphoides oriebatur, r) ad umbilicum tendens per pollicis distantiam ab eo se in duo crura findebat, quae arcuate incedentia s) ossibus pubis uniuscujusque infantis finiebant; t) unde triangulare spatium inter ossa pubis & umbilicum ortum, u) quod musculo triangulari replebatur. v) Videtur esse musculum obliquum tertium & quartum degeneratum, vel pyramidalem putas esse? Vetat magnitudo & origo. Origo pyramidalis ab osse pubis, insertio in linea alba, w) magnitudo dum saepissime tertiam partem inter pubem & xiphoidem pyramidalis emetitur x), fibrae pyramidalis parum obliquae, y) hic vero valde, & in opposita superficie contiguus z).

Variata linea alba variat, annulus umbilicalis non est in linea alba, uti solet a), sed in degeneratis obliquis, fabrica ejus fibrosa b) defuit, solum fissura prolongata pro ingressu funiculi umbilicalis.

Capsulam, de qua mentionem jam feci, hic inquisivi, & aponevrotica tantum fuit expansio, in medio liquorem continebat parum urinosum; urachus se evacuabat hic, quod festa immissa me docuit; quum in adultis urachum apertum & urinam continentem vidimus, c) pro urina hunc humorem habeo. Sed quid haec capsula sit? An alantoidi quid similis?

r 3

Clar.

r) Winslow.

s) Tab. VI. Fig. 3. lit. d & e.

t) Ibid. ζ.

u) Ibid. ηηη.

v) Ibid. ead. Lit.

w) Alb. hist. musc. p. 239.

x) Ibid.

y) Ejusd. Tab. musc. XIII. fig. VII.

z) Tab. VI. Fig. 4. lit. λλλλλλλ.

a) Winsl. Tom. II. p. 41.

b) Garengéot splanchnologie, mihi Edit. germ.

c) Alb. annot. Acad. L. I. C. VI.

Clar. *Albinus* in embryonibus alantoidis quid non observasse videtur d), sed in embryonibus ejusmodi capsulam vidit e), & etiam si nonnulli autores alantoidem in homine vidisse aiunt, recte tamen Ill. *Hallerus* dubitat, g) obstat etiam alantoidis quid hanc vesicam esse, quia aponevrotica. Forte tamen quis putabit alantoidem esse & aponevroticam factam sic, ut arteriae incrassatae in aneurysmatibus, h) peritoneum in herniis, i) ventriculum & intestina si scirrhusa, k) & cellulosa ipsam in os, l) quod putanti relinquo.

Remotis musculis abdominis externis interni naturales apparebant.

Transversalis e contra naturali loco oriebatur non tendinoso m) sed carnosio initio, lamina aponevrotica sacrolumbalem tegens n) desuit, cum diaphragmate intermedia cellulosa nec tebatur, sed fibrae ejus cum diaphragmate non continuatae.

Recti musculi quatuor, quorum duo in anteriori & duo in posteriori jacebant parte, hi naturales oriebantur & inferebantur, descendebant urinando o) non naturaliter perpendiculares. Inscriptiones, quae saepe adsunt p) hic defuerunt.

Quum hoc inquirerem tentavi degeneratos obliquos in lamina dividere, sed non successit. Illis accurate cellulosa depuratis obliqui graciles musculi se manifestabant, q) hi ab osse pubis

d) Ibid. pag. 71 - 76.

e) Ibid. pag. 74.

f) Ill. Hall. Elem. phys. T. VIII. p. 207. &c.

g) Ibid. p. 210. 211. &c.

h) Haen Ratio medendi.

i) Garengot. Chirurg.

k) Dam. Sinopaei Parerg. med.

l) Monro Osteol.

m) Illust. Alb. hist. musc. p. 283.

n) Garengot splanchnol.

o) Tab. VI. Fig. 3. lit. iii.

p) Snape. Kaau Boerh. sect. foet. monstr. T. VIII. alter Tab. VI.

q) Tab. VI. Fig. 3. lit. kk.

pubis oriebantur, oblique ascendebant & degeneratis obliquis determinabantur, in dextro infante duo, in sinistro unus. Huic facie anteriori facies posterior similis, tantum quod linea alba defuit.

Pectoris musculi in facie posteriori differunt.

Musculus ferratus anticus magnus, non novem, r) sed duodecim capitibus in sinistro latere oriens, magnus naturaliter se inferebat, s) in dextro naturali similis.

Latissimus dorsi naturalis quidem, sed conjunctio ejus, quae duobus t) alias fit capitibus, hic octo cum musculo obliquo externo.

Musculi pectorales parvi u) vel ferrati anteriores *Riolani* v) naturales. Sed inter hos in superiori & media parte sterni aderant duo plane praeternaturales quadranguli musculi. Prior a summa ora ossis sterni oriebatur, & non multum ab illa ora inferebatur. Alter minor quodammodo robustior, trapezio mathematico non dissimilis, oriebatur ab anteriori parte claviculae anteriora versus descendens superiori parti ossis sterni figebatur. w) Accedebant his duo alii musculi, parvi robusti valde obliqui, oriebantur ab inferiore parte ossis sterni, ascendebant graciles, 2, 3 & 4ae costae finiebantur x).

His perlustratis collum inquisivi. Remota cute & pinguedine, latissimus colli introrsum conspicuus, extrorsum deficiebat; oriebatur existens latissimus a summa parte sterni, ubi incisura adest lunata, y) ascendebat, & juxta aures inferebatur, z) sic etiam in latere opposito: ubi musculus hicce defuit

r) Ill. Alb. hist. p. 275.

s) Tab. VI Fig. 4. lit. $\mu\mu\mu\mu$.

t) Illust. Alb. hist. p. 272.

u) Winsl. Tom. II. p. 51.

v) Anthropol. L. V. C. 23.

w) Tab. VII. Fig. 1. Lit. β .

x) Ibid. lit. δ & η .

y) Alb. de off. Tab. I. lit. C.

z) Tab. VI. Fig. 3. lit. $\xi\sigma\pi$.

fuit cleido- & sterno-mastoideus, quos Columbus a) & *Eustachius* a 2) vix distinxerunt, valde lati, a clavicula & superiori anterioris ossis sterni parte oriebantur & posteriori mammillari processui inferebantur. Posterius os sternum hoc carebat musculo b).

Cucullaris musculus naturaliter oriebatur & desinebat, sed ubi se inferebat, portionem dedit, quae cum musculo sterno-mastoideo conjungebatur c) & loco deficientis latissimi colli musculum construxit alium. Nonne ex sollicito hoc naturae opere assequeres? Latissimum colli majoris esse usus, uti vulgo putatur, praecipue quum nunquam defuisse scio. Fasciculos latiss. colli, vel musculos a *Santorino* d) & *Cowpero* e) annotatos, non inveni.

Diaphragma vel septum transversum, uti *Celsus* primo nuncupasse videtur, f) quasi ex duobus conflatum unicum. Oriebatur distinctis duodecim capitibus, h. e. unoquoque in infante 6. 9, 8, & 7ma costa, ambobus ossibus sterni, crura formabat quatuor, unicuique infanti duo, quorum crura longa tertiae, & breviora quartae ab inferiori vertebrae inferebantur, naturaliter fasciam ligamentosam conformabant. g) Centrum tendineum hic unicum structurae ex limbis naturaliter constitutae similis; h) venae cavae ambae propria habebant foramina, quae ex quatuor limbis perficiebantur, i) pro oesophagis pro-

a) De Re anatom. L. V. C. 17.

a 2) de Motu capit.

b) Tab. VI. Fig. 3. lit. ε. τ. τ. inf. dextri Tab. VI. Fig. 4. lit. υ. φ. ζ.

c) Tab. VI. Fig. 4. lit. ↓.

d) T. n. 3.

e) Myotom. Ao. 1724. Tab. 21. 18.

f) de Medicina L. III. C. XXVI. p. 283.

g) Weitbrecht synd. p. 98.

h) Hall. Icon. septi transf. z

i) Ibid. Δ ⊕ F.

prolongatum foramen ex lacertis *Albino* (k) *Senaco* (l) *Cowpe-ro* (m) & *Hallero* (n) naturalibus factum, sic ut fere diaphragma naturale, nisi in eo, quod centrum tendineum naturaliter semilunaris quodammodo figurae, cujus pars dextra latior sinistris: o) hic vero non semilunaris & non obtusi gnomonis, p) sed ovalis figurae. Lacerta magna, quae ab uno crure ad alterum super arteriam aortam naturaliter tendit, q) hic defuit. Ventriculi diaphragmatis foetui Ill. *Halleri* quam similis r).

Musculis remotis omnibus peritoneum crassum, cum uracho cellulosa tecto apparebat: s) Urachus hic contra *Efschenbachium* t) cum *Angero* u) *Ott* v) & *Noreno* w) apertus fuit, in duos se dividebat ramos, tentavi, an materia ceracea replere possim, x) sed frustra, seta vero intravit, uti jam dixi. An se infinuat funiculo umbilicali, uti per spatium trium linearum evenit *Noreno* y), nescio.

Sequeretur anatomia umbilici, quam ad Angiologiam retuli.

Peri-

k) Hist. muscul.

l) Act. parif. scient. 1729.

m) Tab. XXXV.

n) Opera min. T. I. p. 250. Icon. fasc. I. Tab. I. Opusc. anat. p. 1.

o) Albin. Tab. musculor. T. XIV. fig. VI.

p) Hall. Elem. physiol. T. III. p. 79.

q) Hall. Icon. Sept. XIV.

r) Ejusd. anat. foet. bic. §. 6. p. 171.

s) Ejusd. Elem. phys. L. XXVI. p. 310.

t) Anat. Beschreib. p. 539.

u) Journal des Scavans Mens. Sept.

v) Act. Helvet. Tom. I. append. pag. 48.

w) Dissert. de mut. lum. in vasis.

x) Ill. Halleri Elem. phys. T. VII. Pars prior. p. 301.

y) Dissert. de mut. lum. p. 13.

Peritonaeo dissecto superficies ejus apparebat interna: haec corpusculis albis, ovalibus, glandulas simulantibus conspersa, quae illis simillima, quae in hydropicis inveniuntur, z) pro glandulis peritonaei habita, a) nunc vero constat non esse, b) inde a spiritu originem duxisse puto, & serum exhalans c) coagulatum.

Labiis peritonaei remotis, viscera in conspectum veniebant, quae quasi unius abdominis, describam.

Hepar mox sub diaphragmate, unicum, crassum, valde magnum, sicut etiam in foetu ad proportionem adulti majus; d) tum jam formatum, quum alia viscera vix adsunt; e) hic vero magnitudine naturalem superavit, similis hepatis foetus *Celeb. Halleri*, f) nisi rotundius; in media ejus, tam anteriori, quam posteriori parte, ligamentum suspensorium vulgo dictum unicum, g) quod mucronato processui ossis sterni figebatur.

Ventriculi duo, quorum dexter perpendiculariter, sinister oblique jacebat h).

Lien, qui saepe numero, i) magnitudine, k) in cadaveribus variat, hic duplex naturalis, extremitati superiori ventriculorum per tunicam cellulosam & vasa junctus, l) variat ideo ab *Halleri* foetu, ubi unicus lien fuit m).

Inte-

z) Haeni ratio med. Pars. VI. pag. 81. Fant. opusc. Philol. T. III. p. 163.

a) Manget. biblioth. p. 820.

b) Kaau Boerh. de persp. Hipp. pag. 539.

c) Hall. Elem. Physiol. T. VI. p. 454.

d) Galen. de Utilit. partium L. XV. C. VI.

e) Halleri Elem. phys. Tom. VI. pag. 342.

f) Sect. foet. bicip. Fig. II. AA.

g) Cowper Tab. anat. Tab. 37. B.

h) Tab. VII. fig. 2. lit. rr

i) Fallop. obs. p. 179.

k) Ephem. nat. curios. T. I. pag. 5. mihi Edit. germ.

l) Tab. VII. fig. 2. lit. AA.

m) Sect. foet. bicip. p. 169.

Intestina tenuia in medio, & crassa ab iis tegebantur. n)
 Omentum, quod in *Halleri* foetu adfuit, o) hic defuit.
 Sic se facies anterior monstrabat.

In posteriori, primo intuitu hepar fuit, hoc elevato uno-
 quoque in latere intestinum crassum unicum, p) ad SRoma-
 num q) non flectens; mire convolvebatur r). Unoquoque in
 intestino processus vermiformes penduli adfuerunt, s) his ac-
 cedebat ab intestinis tenuibus processus quidam facciformis
 propendens, s₂) similis ei, quem in adultis annotarunt *Ruy-
 schius* t) & *Hallerus* u). Adhuc adfuit processus quidam cellu-
 losus a peritoneo pendulus v).

Mesenteria a processibus corporeis vertebrarum oriebantur,
 sed inter se confusa, quasi unicum.

Vesicae urinae duae. Duo etiam genitalia: interna
 inflavi & fimbriae elevabantur ut *Kaawio* w).

Mirum certe dum plerisque in animalibus pancreas invenitur;
 x) & piscibus datum y), & saepe plura quam unicum dedit natura,
 z) hic defuit, adfuit aliud quoddam corpus.

Renes

n) Tab. VII. Fig. 2. Δ

o) Sect. foet.

p) Tab. VII. Fig. 2. 1. 1.

q) Garengeot Splanchnol. p. 177.

r) Tab. VII. Fig. 2.

s) Ibid. 3.

s₂) Ibid. 4.

t) Thesaur. anat. IV. Tab. IV.

u) Collect. Differt. Tom. III. p. 250.

v) Tab. VII. Fig. 2. 5.

w) Sect. foetus cujus pars &c. p. 76.

x) Halleri Elem. phys. Tom. VI. p. 427.

y) Klein miss. V.

z) Muralt, vade mecum. p. 338.

Renes quidem fuerunt quatuor, valde variantes, quod etiam in naturalibus cadaveribus non raro contingit, uti *Bartholinus* a), *Eustachius* b), *Hallerus* c) & alii observarunt d).

Ossibus sterni elevatis mediastinum unum, ab uno osse sterni oriens in opposito finiebatur, caveas construebat duas; unam altera majorem. Pleura ex unica constans lamina e) cingebat costas.

Cor unicum in medio, f) pulmones duo, g) naturales, nisi in infante dextro lobus supranumerarius, qui in situ latebat naturali. Haec facies anterior. In posteriori pulmones solum replebant cavitatem pectoris.

Pericardium cor tegebat, h) cujus structura mihi innotuit, & dubius, an cum Ill. *Hallero* i), an *Senaco* k), an *Kaan* l) consentiam?

Glandula Thymus hic unica, non duplex m). Reliqua viscera, oesophagus, gland. atrabiles naturalia, cuique infanti propria. Hoc in situ. In specie.

Ventriculi a cono cujus sectiones circuli sunt, n) differunt, dum a superficie gnomoni similes. o) Ventriculus dexter brevior, sed amplior, curvatura externa rotundior sinistro

a) *Histor. anat. Cent. II. p. 306.*

b) *Tab. I.*

c) *Opusc. anat.*

d) *Haller. opusc. pathol. Obs. 59. Zimmermann varietat. naturae p. 41.*

e) *Ejusd. Elem. phys.*

f) *Tab. VII. fig. 2. Z.*

g) *Ibid. H. H.*

h) *Ibid. ○ ○.*

i) *Halleri Elem. Phys.*

k) *p. 13.*

l) *de perspirat. Hippocrat. n. 151.*

m) *Sectio foet. bicip. p. 130. in opuscul. anat. in 8vo.*

n) *Halleri Elem. Physiol. Tom. VI. p. 121.*

o) *Tab. VII. fig. 4. B.*

stro. Oesophagus, se curvando in illum intrat. p) Dexter ventriculus in intestinis delituit perpendiculariter positus.

Intestina duodena, hic duo, naturales tres curvaturas q) non perficiebant. Sinistrum intestinum ventriculo sinistro oblique posito, serpentino modo inferebatur, r) $\frac{3}{4}$ pollicis Rhenlandini longitudinis. s) Dextrum, tenuius, trium linearum longitudinis. t) Haec duodena confluunt in intestinum 32. & $\frac{1}{2}$. Poll. Rhen. longitudinis, mire convolutum. u) Hoc intestinum, si licet nuncupare jejunum, in fine in duos findebatur canales v), dextrum 12, sinistrum 13 $\frac{1}{2}$. poll. Rh. longitudinis, 10. linear. ab initio in sinistro appendiculus jam notatus intestinalis. Haec duo intestina, si licet ilea vocare, confluunt in caecis, quorum duo adfuerunt. w) Caecum dextrum 10 $\frac{3}{4}$, sinistrum 8 $\frac{3}{4}$. P. longitudinis. Confluunt non in angulum acutum, x) sed in perpendiculum, & quasi caecum ex ileis continuari, y) inde valvula coli, quae per intrusionem ilei z) ope cellulosae a) sic oritur, ut rima fiat oblonga, b) cum eminentia magna longe elliptica, c) dextrorsum in longam producat caudam, d) sinistrorsum quodammodo rotundior, e) quasi de-

p) Ibid. Lit. C.

q) Acta Edinburg Tom. IV. Tab. IV. p. 20.

r) Tab. VII. fig. 5. lit. ccc.

s) Ibid. fig. 4. lit. E.

t) Ibid. G.

u) Ibid.

v) Ibid. lit. K.

w) Ibid. fig. 4. L, M.

x) Ibid.

y) Ibid.

z) Winslow Exposit. Tom. III. p. 338.

a) Huybers de valvulis p. 18. 19.

b) Alb. annot. acad. L. III. Tab. V.

c) Morgagni Advers. III. fig. 2.

d) Alb. annot. acad. L. III. p. 15.

e) Heisteri Compend. anat. Tab. II. fig. 7.

deest, & loco ejus solum rima oblonga, quae in latere dextro etiam defuit.

Processus vermiformes duo. Sinister incipiebat principio lato, angustatus iterum latefcit. Dexter lato incipit principio, angustatur & acuminato sine desinit, f) hic non longi. Valvulam g) nullam inveni. Cavitas, qua saepe caret, h) valde in nostro subjecto magna, in qua nihil faecum, i) sed lymphæ inveniebatur.

Ligamenta coli, naturaliter k) cum omentulis l) deficiebant, in rectum intestinum continuabantur quidem caeca aequalis crassitudinis.

Intestinis dissectis, superficiem internam perlustravi. Ubi intestina duodena se jungunt, ruga adfuit longitudinalis, m) sine qua nihil valvulosi apparebat in jejuno.

Ventriculo in sinistro pylorus defuit, & ejus intestino duodeno loco valvularum *Kerkringii*, n) spirales quaedam rugae, quae aliis brevioribus augebantur o).

Ventriculo in dextro pyloro quid simile reperiebatur, p) sed non verus pylorus, rugae quaedam oblique tendentes, glandulosae aderant.

Hepar unicum, duobus constabat lobis, q) superius inter se nexis v); superficies ejus externa convexa, & inaequalis, s) margo

f) Tab. VII, fig. 4. lit. P. Q.

g) Comment. Petrop. Tom. XII.

h) Hall. Elem. Physiol. Tom. VII. p. 118.

i) Morgagni Epist. 14. 17.

k) Illust. Hall. Elem. Phys. Tom. VII. p. 116.

l) Garengot Splanchnol. p. 177. §. 39.

m) Tab. VII, fig. 6. lit. d. e.

n) Spicileg. anat. Obs. 39.

o) Tab. VII, fig. 6. Lit. f. f.

p) Ibid. g.

q) Ibid. fig. 7. AA.

r) Ibid. BB.

s) Ibid. CC.

margo anterior rotundior, & fissus, t) posterior acutus, ne-
 ctebatur hepar pluribus naturalibus ligamentis, quodque *Hal-*
lero evenit. u) Ligamentum coronale v), quod vera est ad-
 haesio w), naturali fortior, ligamenta lateralia dicta x) quatuor
 fuerunt. Suspensorium unicum a parte anteriori tantum.

Superficies hepatis interna concava, praerupta, & aspe-
 ra, y) sinu venae portae & lobo *Spigellii* carebat. Vesica fellea
 naturalis magnitudinis unica, in inferiori parte lateris dextri
 posita, z) non piriformis, a) vel cylindricae figurae, b) sed
 fabam quam optime repraesentabat, c) e cujus superiori parte
 ductus cysticus emigrabat, intestinulo se inferens. Accedit
 huic ductulo vas quoddam stramineae crassitudinis, a vesicula
 hydatidem repraesentante oriebatur, d) flectebat in forma tri-
 anguli, priori jungens e), circa vesicam felleam flectendo in-
 cedebat, ei insinuabat in fundo. An vas lymphaticum? dan-
 tur vasa lymphatica, f) & lactea g) naturaliter ex carne oriun-
 tia, h) & tam magna, ut stylum recipiant. i) An pro ductu ha-
 beas hepatico? quia ille hic deest & nullum animal illo ca-
 ret. k)

Re-

c) Ibid. D.

u) Descriptio foet. bicip.

v) Scharfchmid Splanchnol. Tabell p. 44.

w) Winslow Exposit. pag. 264. Tom. III.

x) Ibidem.

y) Tab. VII. fig. 8.

z) Ibid. nro. 4.

a) Scharfchmid anat. Tab. p. 48. Eustach. Tab. X. fig. 2.

b) Roederer de foetu perfect. 25.

c) Tab. VII. fig. 8. n. 4.

d) Ibid. n. 5.

e) Ibid. n. 8.

f) Glisson. p. 222. Vesling. Syntagm. L. VI. p. 176.

g) Back. pag. 106.

h) Histoir. de l'acad. des sciences 1721.

i) Tilemannus Cous p. 15.

k) Halleri Elem. physiol. Tom. VI. p. 504.

Renes, a fabarum forma l) aberrantes nullum ostendebant finem, m) inde ureteres infantis finistri ex media superficie externa progignebantur; n) in infante dextro e contra, ureter dexter naturali propullulabat loco, finister ureter defuit. Alias vesicae naturales, & oblique recipiebant ureteres.

Glandulae suprarenales, naturales, rubellum in se continebant humorem: o) liquor hic affuso spiritu vini non coagulabatur, sed ei se miscebat, dubito inde, an liquor naturalis, sed quia *Wrisbergius* albido, p) & *Heuermannus* fusco atque flavo humore q) repletos invenerunt; concedi potest nostrum naturalem fuisse.

Structura renis eo dissecto naturalis, sed juxta ejus papillas grana apparebant alba rotunda duriuscula: r) per microscopium perlustrata, nucleo incipiebant rotundo, s) margine fracto cincto, t) incurvus rotundiusculo sine desinebat. u) An calculi initium? dum vulgatissimum est, calculis infantes laborare. v)

Genitalia naturalia, hymene ornata, uti etiam *Illust. Haller* w) invenit; hymenis hujus figura similis icone *Illust. Albini* x).

Abfolvi viscera abdominalia, sequuntur viscera pectoris.

Pul-

l) Tab. VIII. Fig. 4. lit. $\pi\pi\pi\pi$.

m) *Ruyfch. Thes.* 3. Tab. IV. fig. 2.

n) Tab. VIII. Fig. 4. lit. $\gamma\gamma$.

o) *Winslow Exposit. anat.* Tom. IV. p. 15. § 436.

p) p. 36.

q) *Physiol.* Tom. IV. pag. 96.

r) Tab. VII. fig. 9.

s) *Ibid.* Fig. 10. Lit. A.

t) *Ibid.* lit. BBB.

u) *Ibid.* r.

v) *Brendel Observat.* Decad. III. n. 1.

w) *Descriptio foet. bicip.* p. 176.

x) *Annot. acad. L.* IV. Tab. IV. fig. 1. & 2.

Pulmones naturaliter cum corde per vasa jungebantur, y) & naturales, nisi in infante dextrò lobus supernumerarius accedebat: z) aquae innatabant, non puto signum esse inspirationis, a) sed putredinis b).

Cor hic unicum, a naturali cono complanato c) valde variat, dum ovalis quasi figurae, dextrorsum latius, sinistrorsum angustius. d) Muscularis detracta tunica fuit structurae, apex ejus quasi duplex, e) fibras obliquas in ventriculo f) sinistro, longitudinales, g) & transversales, h) non inveni, sed ex fibris spirabilibus, quae in apicibus verticem constituebant quam elegantem, i) quorum dextra naturae quodammodo conveniebat, k) sinistra ex rectis fibris in fine decussantibus facta. Saccus membranaceus duas possidebat auriculas, una naturaliter, altera major; l) in auriculis his fibrae musculares valde indistinctae. m) Dissectum cor observationi *Kerkringii* simile, n) tres possidebat ventriculos, duo septa, o) ventriculus medius, maximus, sinister minor, dexter minimus, septum dextrum trium linearum crassum, alterum tenue & quasi membra-

y) Tab. VIII. fig. 1. n. 1.

z) Ibid. 2.

a) Memoir. de l'acad. des sciences. 1733.

b) Delineatio Juris criminal.

c) Tab. VII. Fig. 2. n. 4.

d) Ibid.

e) Tab. VII. fig. 11. lit. aa.

f) Cowper Tab. XXII. fig. 2.

g) Syllab. Petropol. Tab. XV. Fig. I.

h) Cowper l. c.

i) Tab. VII. fig. 11. lit. aa.

k) Ibid.

l) Ibid. bb.

m) Ibid. c.

n) Spicileg. anat. p. 139.

o) Tab. VII fig. 12. lit. D. E.

branaceum. Valvulae mitrales, tricuspidales, p) *Eustachii*, quae in adulto reticulosae, q) in infante vix integrae occurrunt, r) adeo fuerunt confusae, ut extricandis his impos essem. Trabes in omnibus aderant ventriculis, in medio tamen reliquis insigniores. Foramina ovalia duo, quolibet in septo unicum.

Cerebrum naturale. Ad vasa pertractanda me accingo.

Ex ventriculis lateralibus duae oriebantur arteriae s) aortae, & pulmonales ex ventriculo medio, ascendunt &, uti *Albinus* t) & *Loeske* u) viderunt, confluunt inter se, v) hocce in ventriculo evacuabant se venae cavae, in lateralibus venae pulmonales, haec latere in dextro naturalis, latere in sinistro ascendendo in duos se dividit ramos w).

Haecce de vasis cordis maioribus.

Aqua mihi haerebat, quomodo vasorum distributionem ordiar, an a corde? an a funiculo umbilicali? ab ultimo videbatur mihi naturali magis convenire.

Funiculus umbilicalis hic *Christello* x) unicus, & gemellis saepissime familiare, uti ex *Tulpio* y), *Büttnero* z) & III. *Hallero* a) liquet, etiamsi non negandum, quod aliquando duplex, b) vel unicus & fissus c). Longitudo funiculi latet, abscissum jam acce-

p) Winslow Exposit. Tom. IV. p. 92.

q) Haller. Elem. phys. T. I. p. 390.

r) Trewius p. 52.

s) Tab. VIII. fig. 2. n. 1. & 3.

t) Annot. acad. L. II. fig. VII.

u) Observat. med. chirurg. Tab. III. fig. I.

v) Tab. VIII. fig. 2. n. 6.

w) Ibid. 5.

x) De partu Gemello.

y) Observat. L. III. Cap. XXXVIII. p. 247.

z) Anatom. Anmerkung.

a) Sectio foet. bicip.

b) Schurig. Embryol. p. 96.

c) Solingen Anmerkung 93.

accepi, crassitudo nostri subjecti trium linearum cum dimidio. Injectus fuit, & naturaliter ex duplici arteria & unica vena constabat.

Vena umbilicalis, naturaliter hepar versus tendens, in duos se dividebat ramos d).

Prior ramus se dividebat in duos, quorum primus in tres iterum se dividebat: primus horum dextrorsum se in hepate, e) secundus hujus in intestinis crassis, & tertius ejusdem in splene, se distribuebant. f)

Secundus ramus, hujus rami prioris sinistri, medius, ad inferiora tendens, in intestinis tenuibus multis ramis se distribuit, g) & ventriculo dextro gastricas porrigebat.

Ultimus ramus, sinistro in latere hepatis finiebatur h).

Alter truncus sinister, i) priori tenuior, oblique ad inferiora tendens, in quatuor se dividebat ramos k).

Primus tam superficialiter, quam etiam ad substantiam tendebat hepatis.

Secundus ad intestina infantis dextri tenuia.

Tertius venae cavae jungebatur.

Ultimus in splene & ventriculo infantis dextri.

Certe mirus hic lusus naturae, vena portarum, ex umbilicali orta, cum vena cava se duobus ramis junxit.

Vena pulmonalis naturalis, ejus proportio ad arteriam variabat. Optima capta experimenta docent, venam latiorrem esse arteria, l) ut 2. ad 3. m); nostro in subjecto arteria 4.

t 2

linea-

d) Tab. VIII. lit. C. D. fig. 3.

e) Ibid. E.

f) Ibid. F.

g) Tab. VIII. fig. 3. Lit. A. iii.

h) Ibid. lit. G.

i) Ibid. lit. D.

k) Ibid. H. I. K. L.

l) Helvet Memoir. de l'acad. des sciences. 1718.

m) Meckel Abhandl. von einer Erweiterung des Herzens p. 5.

linearum, pro quadrato aderit 36, eodem modo se habebat in venis.

Vena cava superior, quum e corde egressa venam dedit azygos, ad caput naturaliter tendens se distribuebat ibidem.

Vena cava inferior, sinistrorsum quodammodo flectens, descendit, & perforat in margine hepar, confluit hic cum ramo venae portarum, hoc pacto ramum emittit insignem, qui oblique descendit, sub renibus in adiposa distribuitur, m*) hoc ramo dato parum descendens, emulgentes porrigit venas, hae simplices quidem, in dextro latere filiae, n) non in sinum, sed superficiei externae se insinuabant, o) non multum ab hinc, ramos a se vena cava dabat corpori cuidam glanduloso mihi ignoto, p) in quo nullum ductum invenire potui. Nonne pancreas? defuit illud, & nulla animalia pancreate carent. His ramis a se datis in inferioribus extremitatibus naturaliter finiebatur vena cava. Haecce distributio venae cavae infantis dextri.

Sinistri infantis vena cava superior, naturalis. Inferior vena priori modo hepar perforat, q) dextrorsum inclinans, ad diaphragma ramos praebebat; his datis, emulgentes venas emisit, hae non in sinum, sed superiorem partem renis intrabant. r) Latere in dextro duae venae, in sinistro nulla, loco hujus unica, a lumbaribus venis per superficiem inferiorem renis repens ei inferebatur: his datis corpori ignoto glanduloso vasa dedit, s) & naturali modo in inferioribus se distribuebat.

Phlebologia finita, ad arteriologiam propero.

Arteriae pulmonales cum aorta confluae ramos praebent pulmonibus, qui ibi etiam distribuuntur,

Ar-

m*) Tab. VIII. lit. X. fig. 4.

n) Tab. VIII. fig. 4. vv.

o) Ibid.

p) Ibid. u.

q) Ibid. M.

r) Ibid. t. t.

s) Ibid. s.

Arteria aorta, naturalem transversam t) facit curvaturam, naturales ad caput tendebat ramos, ad diaphragma usque naturalis, hoc perforato loco arteriae mesaraicae magnae & caeliacae in infante sinistro unicum dedit ramum, u) a quo omnia viscera sine renibus arterias accipiebant, qui ramus in opposito infante defuit, sic, ut viscera oppositi infantis ab hac arteria nutrita, tuncque ad inferiora aorta tendens emulgentes continuabat, quae quolibet in infante latere in dextro simplices, v) latere in sinistro duplices, w) in superficie renum intrantes. Tunc ad lumbares vertebrae aortae tendebant, in iliacas se dividentes internam & externam, externa naturalis distributionis, interna etiam nisi in arteria umbilicali; haec ab iliaca externa in infante sinistro oritur, ad vesicam urinariam flectendo tendit, x) juxta illam ascendit ad funiculum umbilicalem, in via emittit epigastricam y). In infante dextro arteria umbilicalis sinistra priori similis, dextra ex trunco juxta emulgentes oriebatur, z) priori modo tendens; nullas epigastricas praebebant.

Sceleton describendum putavi, sed similis est sceleto foetus Illustris *Halleri*, hinc supersedeo.

Epicrasis sequeretur, quia vero plura adhuc monstra, jam inquisita possideo, ad calcem sequentium delineationum me converto.

t) Memoires de l'acad. des sciences 1754. p. 28.

u) Tab. VIII. fig. 4. lit. v.

v) Ibid. lit. o. & q.

w) Ibid. lit. nn & pp.

x) Ibid. ll. dd.

y) Ibid. lit. k f.

z) Ibid. lit. i.

Explicatio Tabularum.

Figurae Tabulae VI. ad quartam, Tab. VII. & VIII. ad tertiam partem naturalis magnitudinis sunt dimiutae.

Tab. VI. Fig. 1. Repraesentat faciem anteriorem foetus bicorporei.

- A. Portio funiculi umbilicalis.
- BB. Capsula aponevrotica tegumentis recta.
- C. Mamma dextra infantis dextri.
- D. — sinistra — sinistri.
- E. manus dextra — dextri.
- F. — sinistra — sinistri.

Fig. 2. faciem posteriorem adumbrat.

- A B. Coalitio amborum foetuum.
- C. Funiculus umbilicalis a parte anteriori propendens.
- D. Manus dextra infantis dextri.
- E. Manus sinistra — sinistri.
- F. Manus sinistra infantis dextri.
- G. Manus dextra — sinistri a facie posteriori pend.

Fig. 3. Tegumentis remotis musculos conspicuos reddit.

- A. Latissimus dorsi dexter infantis dextri.
- B. — infantis sinistri.
- C. Pectoralis magnus inf. sinistri.
- D. — — dextri.
- E. Obliquus externus — —
- F. — — sinistri.
- αααα. Conjunctio Msc. latiff. dorsi c. M. obliquo externo infantis dextri.
- ββββ. Conjunctio musculor. pector. inter se.
- γ Initium lineae albae.
- δ ejus divisio.
- εεε ejus cursus.
- ζζ ejus insertio.
- ηηη Musc. triangularis, quem puto obliquos esse degeneratos.

- θ. Aponevrotica expansio.
- υ. Funiculus umbilicalis.
- ι. Rectus abdominis inf. dextri.
- κκκ. Lacertae musculofae.
- λ. Musc. sterno - mastoid. inf. sinistri extremitate superiori sub musc. latiss. dorsi delitescens.
- μ. Musc. sterno - mastoid. sinister infant. dextr.
- νννν. Musc. sterno - thyroid, & sterno - hyoid, sub musculo delitescens.
- ξ. Media pars platysmamyoidis infantis sinistri.
- ο. Origo ejus a sterno.
- π. Inertio ejus praeternaturalis.
- ρ. σ. τ. Musculus cleido - mastoideus dexter infantis dextri valde latus & latiss. colli refarciens.
- υ. Musculus deltoides infantis dextri.

Fig. 4. Musculos denotat in facie posteriori.

- α. Fractura capitis in infante sinistro unde orta, nescio.
- β. Musc. latiss. dorsi.
- γ. Musc. sterno - mastoideus infantis sinistri c. cucullari se jungens.
- δ. — Cucullaris.
- ε. Funiculus umbilicalis ab anteriori propendens.
- ζ & η Musculi praeternaturales.
- θ θ θ θ. Costae infantis sinistri.
- ι ι ι ι ι ι ι ι. — dextri.
- κ. Musc. serratus antic. magnus.
- λλλλλλλλ. Musc. obliqui externi abdom. origo.
- μμμ. ejus conjunctio cum serrato magno.
- νννν. Musc. pectoral. magni.
- ρ. χ. υ Latissimus dorsi infantis dextri lateris sinistri.

Tab. VII. Fig. 1. Musculos significat praeternaturales.

- α. Musc. praeternat.
- β. — trapezoides.
- γ. — triangularis.
- δ. — rhomboid.

1. Clavicula.
2. Peritonaeum musculis remotis.
3. Portio musculor. claviculae.
4. Musculi abdominales peritonaeo incumbentes.
5. Musc. abdom. & tegumenta reclinata.
6. Umbra capitis abscissi.

Fig. 2. 3. Situm viscerum a posteriori & anteriori facie adumbrant.

Fig. 2. Pars anterior.

- AA. Hepar irregularis figurae.
- B. Lig. suspensor. hepatis ab osse sterno remotum.
- ΓΓ. Ventriculi quorum dexter perpendiculariter, sinister oblique positus.
- ΔΔΔ. Intestina mire convoluta.
- E. Funiculi umbilicalis portio tunicis tecta.
- Z. Cor.
- HH. Pulmones.
- ΘΘ. Pericardium cor laxè ambiens.

Fig. 3. Situm viscerum a parte posteriori adumbrat.

1. Intest. colon sinistr.
2. 2. 2. ejus convolutio.
3. 3. Processus vermiformes.
4. Appendix praeternaturalis.
5. Appendicula a peritonaeo.
6. 6. Mesocolon.
7. 7. Pulmones.
8. 8. Mediastinum a sterno separatum.
9. 9. 9. Convolutio intestinorum tenuium.
10. Portio hepatis.
11. Sternum elevatum.
12. Costae abscissae.
13. Abdominis labia.

Fig. 4. 5. Repraesentant ventriculorum, intestina & hepar ex corpore remota.

Fig. 4. Ventriculi cum intestinis.

- A. A. A. A. Conjunctio splenum cum ventriculis.
- B. B. Ventriculi.
- C. Oesophagi ingressus infantis dextri.
- D. — — — sinistri.
- E. Intestinum duodenum infant. dextri,
- F. — — — sinistri.
- G. Confluxio amborum duodendorum.
- H. H. Intestinum jejunum.
- I. I. I. ejus plicae.
- L. Intestinum ileon dextrum.
- M. — — — sinistrum.
- N. N. Ingressus intestini ilei in coecum.
- O. O. Intestinaum colon amborum foetuum.
- P. P. Processuum vermiformium initia,
- Q. Q. Eorum finis acuminatus.
- R. Appendiculus intestinalis.

Fig. 5. Situm ventriculi repraesentat.

- a. Lobus hepatis remotus.
- b. Ventriculus dexter obliquus.
- c. c. c. Intestini tenuis portio.
- d. d. d. d. Convolutiones intestinorum tenuium ventriculum occultantes.
- e. e. Portio intestini coli infantis dextri.

— Fig. 6. Intest. duod. c. portione jejuni a ventriculo abscissa & fissa.

- a. Extremitas a ventriculo dextro soluta.
- b. — — — sinistro abscissa.
- c. — — — jejuno abscissa.
- d. Papilla in confluxu duodeni.
- e. ejus iter.
- f. f. f. f. Rugae intestinales spirales.
- g. Pylori loco plica ventriculi dextri.
- h. valvulae oblique tendentes superiores.

- i. — inferiores longitudinales.
k.k.k. Glandulae solitar. in duodeno dextro.

Fig. 7. Hepatis superficiem externam adumbrat.

- A.A. Lobi hepatis in foetu penduli hic extensi.
B.B. Loborum connexio.
C.C. Inaequalitates superficiei externae.
D.D.D. Margo crenatus & varie fissus hepatis.
E.E. Margo superior rotundus lobi posterioris.
F.G. Lobi alii antrorsum valde propendentes.

Fig. 8. Superficiem internam hepatis denotat.

1. Lobus posterior reclinatus.
2. 3. Lobi anteriores.
4. Vesica fellea.
5. Ductus cysticus.
6. Vas quoddam ignotum.
7. Vesicula vel hydatis vasi nexa.
8. 9. 9. 9. ejus iter.
10. Ramus vasis ignoti ad vesicam felleam tendens & jungens in nro. 8.
11. Ingressus in vesicam felleam.
12. 13. 13. 13. Margines hepatis.

Fig. 9. Ren in medio dissectus.

- a. a. Substantia corticalis.
β. Substantia tubulosa.
γ. Corpuscula peregrina.

Fig. 10. Corpuscula peregrina armato oculo designata.

- A. Nucleus.
B.B. Margo quasi fractus.
r. Apex incurvus.

Fig. 11. Structuram adumbrat musculosam cordis.

- a. a. Apex cordis bipartitus.
b. b. Ventriculus dexter.
c. Auricula anterior.

- d. Origo arteriae pulmonalis.
- e. Portio venae cavae vix conspicua.
- f. Arteria aorta.
- g. Vena pulmonalis.

Fig. 12. dimidiati cordis superficies interna.

- A. Ventriculus primus.
- B. Ventriculus medius maximus.
- C. — tertius minimus.
- D. Septum cordis dextrum crassum.
- E. Sinistrum tenuius.
- F. Auriculae cordis portio.

Tab. VIII. Viscera pectoris & vasorum intestinalium distributionem repraesentat.

Fig. 1. Connexionem cordis cum pulmonibus adumbrat a facie posteriori.

- 1. 1. Pulmones.
- 2. Lobus pulmonum supranumerarius.
- a. Vas ad lobum praeternat. tendens.
- b. b. Asperae arteriae.
- c. Cor.
- d. Pericardium.
- e. Connexio cordis cum pulmonibus per vasa.

Fig. 2. Connexio cordis cum pulmonibus a parte anteriori.

- 1. Arteria pulmonalis.
- 2. Aorta.
- 3. Confluxio arteriae aortae cum pulmonali.
- 4. Cor.
- 5. Vena cava.
- 6. Vena pulmonalis.
- A. A. Arteriae & venae coronariae cordis.
- B. B. Rami ad caput tendentes.
- C. Ramus ad pulmones.
- D. Ramus ad lobum supranumerarium tendens.

- E. Aspera arteria sinistra.
- F. Pulmones.
- G. Lobus supranaturalis pulmonum.
- H. Ramus venae cavae ad caput tendens.
- I. Vena cava inferior.
- K. Pulmo dexter.
- L. Aspera arteria dextra.

Fig. 3. Distributio venae intestinalis.

- a. Funiculus umbilicalis.
- b. Solutio rami anterioris C.
- C. Truncus dexter anterior.
- d. d. d. intestina tenuia.
- e. e. Intestina crassa.
- f. Processus vermiformis dexter.
- g. Appendix intestinalis.
- h. h. Anterior lobus hepatis reclinatus.
- i. i. i. Mesenterium.
- k. Portio diaphragmatis.
- l. l. Costae ab osse sterno abscissae.
- m. Cavitas pectoris.
- n. Labia abdominis.
- o. Ventriculus sinister.
- p. Mesenterium a quo intestina abscissa, ut commodius praeparari possit.
- A. Ramus **medius** ad intestina tenuia tendens.
- B. Secundus ad intestina crassa.
- D. Alter **truncus**.
- E. Ramus in hepate se distribuens.
- F. Ramus ad intestina crassa tendens colicam repraesentans dextram.
- G. Ramus in hepate se distribuens.
- H. — — — etiam. —
- I. Ramus in intestinis tenuibus finiens.
- K. Ramus venae intestinalis cum vena cava jungens.
- L. Ramus qui splenicam & coronariam ventriculi praebebat.
- M. Vena coronaria ventriculi dextri.

Fig. 4. Distributionem arteriae aortae & venae cavae repraesentat.

- a. Introitus ureteris dextri infantis sinistri.
- b. — — sinistri — —
- c. Exitus arteriae umbilicalis in umbilico.
- d. d. d. Flexurae arteriae umbilic.
- e. Rami ab iliaca ad musculos tendentes.
- f. Arteria epigastrica dextra infantis sinistri.
- g. Vena renalis sinistra.
- h. i. Arteria umbilicalis infantis dextri.
- k. Arteria epigastrica infantis sinistri.
- l. l. Arteria umbilicalis ejusdem infantis.
- m. m. Arteriae iliacaе.
- n. n. Arteriae renales sinistrae infantis dextri.
- o. o. o. Arteriae renales dextrae. — —
- p. p. — — sinistrae — — sinistri.
- q. — — dextrae — —
- r. Ramus aortae in mesenterio se distribuens.
- s. Corpus glandulosum infantis sinistri.
- t. t. Venae renales dextrae infantis sinistri.
- u. Corpus glandulosum infantis dextri.
- v. v. Venae renales dextrae infantis dextri.
- w. w. Rami ad hepar tendentes.
- x. Ramus a vena cava adiposus.
- y. — venae intest. jungens cum vena cava dextra.
- z. — — — — — sinistra.

- A. B. Arteriae iliacaе infantis sinistri.
- Γ. Ramus intermedius inter venam cavam & intestinalem.
- Δ. Ramus venae intestinalis cum vena cava jungens.
- Ε. Ε. Membrana adiposa venam intestinalem jungens.
- Θ. Divisio venae intestinalis.
- Ι. Vena umbilicalis.
- Κ. Mesenterium reclinatam.
- Λ. Divisio aortae in iliacas.
- Μ. Arteriae aortae.

- N. Iter venae cavae.
 E. Vena cava infantis sinistri.
 O. Transitus venae cavae per hepar.
 Π. Arteria aorta.
 P.P. Vena cava infantis dextri.
 Σ.Σ.Σ.Σ. Vasa in superficie renum distribuentia.
 T.T.T.T. Renes.
 γ.γ. Ureteres.
 Φ. Arteria emulgens dextra.
 A.A. Cavitas pectoris.
 B.B. Costae abscissae.
 D.D. Lobus hepatis posterior pendulus.
 E.E. Vesicae urinariae.
 F.F. Labia abdominis.
 G. Musculi abdominales posteriores.
 H.H.H.H. Crura foetus abscissa.

TANTUM.

OBSERVATIO
ANATOMICO-
PHYSIOLOGICA

DE

FOETU BICIPITE

AD

ANTERIORA CONNATO

AUCTORE

D. GEORGIO CHRISTIANO ARNOLD

MEDICINAE ET ARTIS OBSTETRICIAE PRACTICO LESNAE

IN POLONIA MAIORE ACADEMIAE IMPERIALIS NATURAE

CURIOSORUM COLLEGA NILEO III.

In fabrica corporis imponitur necessitas.

Fr. Bacon, de Verulam. Serm. Fidel.

I.

Mulier a) cui tertia periodo menstrua jam revertente, menses non fluxerant, abortu excludit fetum bicipitem, ad anteriora connatum, mortuum. Pondus ejus aequabat unciam dimidiam. Longitudo b) a vertice ad calcem erat 1. pollicis & 10. linearum, relictis pedibus in sua flexione; si vero hi extenderentur, tenebat 2. pollices & $4\frac{1}{2}$. lineas mensurae Rhenanae. Latitudo autem in variis locis varia, uti postea in cujuslibet partis descriptione, & in tabula adjecta patebit. Color totius albus. Distinctae erant omnes partes, praeter obscuro-

a) Nullam eadem habuit notitiam similitudinis aliquando visae, nec primipara, quam infertilitate accusare possent imaginationis defensores, plurium jam liberorum felix mater. Recte itaque monuit ILL. V. HALLER in *Descriptione fetus bicipitis ad pectora connati*, Hannover. 1739. 4to §. I. de connatis fetibus hujus classis non legi, quod ex vitio imaginationis originem traxerint. Hinc omnino talem delineatum fuisse nostrum fetum bicipitem dicimus, sed de his in appendice.

b) Pondus & longitudo non sequuntur numeros dierum, sed forte naturam alimenti, & vim impulsivis; addo etiam modum assumptionis. Deinde etiam mensuras turbat, quod fetus saepe dudum ante abortivum partum vereant, aut crescere certe desinant, atque adeo edantur mole minore, quam pro aetate naturalis foret. V. HALLER in H. BOERHAAVE *Praelest. Acad. T. V. P. II. Götting. 1744. 8vo p. 207. not. c.* adde quod terminus ipsius conceptionis admodum incertus sit, de cujus exacta determinatione plurimi peritissimi desperant. Quare mensuram varii variam faciunt. *Longitudinem* tertio mense dicunt esse aequalem 3. pollices BUFFON, 6. pollices LEVRET, in eo nimii, ut optime monet HALLERUS *Element. Physiolog. L. XXIX. S. IV. §. XLII. p. 371. Tom. VIII. I. pollicem* dat IDEM *l. c. I. pollicem & 6. lineas Smellie Tab. VI. 2. pollices BURTON.*

obscuritatem quandam in exprimendo sexu, qui tamen post accuratius examen femineus apparuit. Situs totius bicipitis fere rectus, attamen capita jamjam anteriora versus quodammodo incurvabantur, pedes autem versus superiora flexi conspiciebantur, ut genua jam cum ima abdominis ora eandem altitudinem haberent.

Quae in singulis partibus viderim, quatenus videre licitum fuit, mox proferam, si monuero, quod in situ determinando hunc ordinem servandi mihi legem imposuerim, ut anatomicè definito spatio, hoc ad eum modum describerem, quo in toto bicipite sese oculis obtulit. Adjiciam simul pauca de usu partium in notis subjectis, & de origine nostri bicipitis & similium, quos nomine hucusque Monstrorum c) insignitos invenimus.

Placentam non vidi.

2.

t. 8. f. 12. Ratione *Ponderis* iterum variant. In genere incerta pronunciat *W. SMELLIE* *Abhandlung von der Gebärmutterkunst. Altenburg 1758. 8vo. L. I. C. 3. S. 4. p. 123.* tertio tamen mense pondus fetus aestimat inter uncias 2, vel 3. *ibid.* 3. uncias cum *MAURICEAU S. SCHARSCHMID* *Abhandlung von der Geburtshülfe, Berlin 1751. 8vo p. 30.* & *I. F. SCHÜTZENS gründliche Anweisung zur Gebärmutterkunst, Hildburghausen 1770. 8vo p. 56.* ut alia taceam: varia tamen de his collecta extant in locis *Hallerianis* modo citatis. Quod si autem inter se conferam, quae hucusque dixi, & ad ea referam longitudinem & perfectiorem conformationem nostri fetus bicipitis, eum omnino censeo trimestrem, diebus non aestimatis; & licet pondere admodum levis repertus sit, nulli ponderum traditorum respondens, tamen inde nil aliud sequitur, nisi quod manca adhuc & incompleta, de statu embryonis primis mensibus, sit humana notitia. Nutritio laesa fuit ob funiculum umbilicalem posteriorem jam diu abruptum, hinc etiam potuit levior esse. Illud autem noster casus confirmat, quod abortus tempus plerumque cum menstruorum periodo coincidat, frequentissime vero circa tertiam & intra quartam revertentem. A vi nimia sanguinis ruentis in ostia placentae utero apposita, causari abortum, verum est; an exinde omnino contiguitas placentae cum utero probari absque dubio possit, dubitamus.

c) *Monstrum* in sensu latissimo vocatur creatura, quae in relatione ad sua similia, secundum legem naturae consuevit formata, deformis videtur, cadat haec deformitas in solam figuram, vel in numerum partium. Talia relative & apparenter

2.

Quae visa sunt absque dissectione a facie Bicipitis antica.
Ut a vertice ordiar. d).

Ca-

deformia dantur in omni naturae regno; quae si omnia narrare vellem, opus admodum prolixum & volumina mihi scribenda essent, id notasse sufficiat, dari etiam inter homines tales, quos monstra appellant. Humana monstra conceptus vitiosos viventes, non secundum naturae cursum consuetum formatos, vocat C. BAUHIN. *de Hermaphrodit. & part. monstr. natur. Oppenheim. 1614. 8vo p. 60. 61.* Fetus in utero materno nunc inusitata & insolenti totius corporis, nunc partis saltem cujusdam deformitate contra naturam deturpatum, monstrum esse affirmat A. Q. RIVINUS *Diff. de Puella monstruosa. Lips. 1717. 4to §. 9. p. 13.* Plures descriptiones collegit J. A. KULMUS *Description. fetus monstruosi. Gedan. 1724. 4to p. 21.* simul autem suum fetus inter monstra refert, ob raram ejusdem conformationem p. 22. Nec tamen omnem in homine apparentem deformitatem sufficientem judicat vulgus, ut pro monstro talis homo declaretur, quippe nonnullae earum frequentiores sunt, nec formam insigniter laedunt, facileque iis medetur, ut extuberantia partis aliqua levioris momenti, labium leporinum, naevi, digitorum nonnullorum concretio &c. aut in interioribus absconditae latent, nemini nisi in naturae thesauros inquirenti post mortem horum apparent, aut in locis vestibis tectis occurrunt, ut testium numerus auctus, minutus, aut eorum defectus. Aliae deformitates externae majores vulgo videntur, rarius occurrunt, & in parte notabili organica conspiciuntur, has vocant communi consensu monstra: huc referendae omnes mutilationes verae & apparentes, aut duplicationes membrorum majorum, eorumque augmenta, defectus, & defigurationes e. g. fetus apparenter duplices, connati, truncati, &c. quarum diversitates in fide Auctorum observationibus videre licet. Cum vero extraordinaria semper sint, extraordinariam etiam requirunt attentionem. Haec non a curiositate sola, in qua plurimi acquiescunt, verum etiam a sciendi cupiditate incitetur necesse est, si inde utilitas quaedam ad scientias redundare debeat. Optandum esset, ut fido observatori semper concederetur occasio observandi, sed plura dantur saepe obstacula, potissimum ubi luctandum est cum praedjudiciis aliorum, & omnibus adminiculis destituto omnia uni incumbunt. Licet relegatus fere ab eruditorum orbe, librorum apparatu magno & saepe etiam necessario destituitur, tamen natura & ardor eam considerandi me non deserunt. Ignoscas itaque L. B. si non omnia jucunde fuerint dicta, suavitas venit usu; vera tamen quod sint scito. Si placent, ardorem & sedulitatem inter tot obstacula augebunt.

d) Non ita longus fuisset in describendo exteriori habitu hujus bicipitis, si pictor adfuisset ad manus: hinc uberiorem descriptionem non male vertat L. B. licet per-

Caput duplex occurrebat, longitudinis 7 linearum: ita autem haec duo capita ad se invicem ponebantur, ut occiput lateraliter & quodammodo ad suam spinam retractum cerneretur, in quolibet latere unum. Faciem formabant communem auris; oculus albens, latefcens; media frons; radix nasi & os cum suis labiis in duplo praesentia, cum simplici nasorum apice & mento. Ab uno occipite ad alterum spatium erat 1. pollicis & $1\frac{1}{8}$. lineae, quod erat latitudo capitum. A vertice capita sibi erant contigua, ita ut oculus dextrae sinister, dextro sinistrae puellae e) oculo, quam exactissime responderet & apponeretur, nec uterque appareret, nisi capitibus aliquomodo diductis, tumque ambo sursum directi essent. Intercipiebat autem continuitatem rima ad nasi apicem excurrens, ubi enim nasus a duplici radice ortus duplex produceretur brevis, ad eam partem quae cartilaginosa est, confluebat uterque sic, ut ejus apex simplex communis latam plagam referret. Per hanc nasorum combinationem, labium superius cujuslibet oris, a simili sejunctum, ad superiora quodammodo tractum, fere labium leporinum referebat. Labium oris cujuslibet inferius in situ naturali erat. Os ori contiguum, ut in iis, qui sibi a latere os osculantur; ejus rictus magnus. Lingua duplex. Menta iterum continua, ut ab his viderentur duae puellae in unum corpus confluere, exceptis extremitatibus f).

Collum

persuasus sim, majorem jucunditatem & claritatem in bona icone, quam in verbis esse.

e) Sequor in hac locutione communem usum dicendi, licet exacte dicere non possim duas fuisse puellas, quare etiam fetum bicipitem appello: ne tamen confunderem in observatione singulari L. B. prolixiore circumscriptione, usum retinui. Si quis autem de monstris synthetice scriberet, omnino in dicendo peccaret, si de duobus fetibus loqueretur, cum monstra bicorporea, fetus bicipites &c. describeret.

f) Prima est differentia nostri bicipitis ab aliis hujus classis in capitum conformatione & ad se invicem positione; quippe plurimi bicipites nascuntur capitibus

sejun-

Collum unum videbatur commune duplici capiti, brevissimum, unius lineae; adeo autem latum, ut si incurvationem aliquam ob tractionem capitum ad suam cujuslibet spinam, exceperis, eandem cum his latitudinem haberet. Praeterea paululum impressum erat, ex inclinatione capitum ad anteriora.

Sub collo *Pectus simplex* formabatur, nempe spatium $4\frac{1}{2}$. lineas longum, & ab angulo costarum dextrae puellae ad angulum costarum sinistrae, 10. linearum latum, illud referebat: in cujus summo loco humeri duo cum productis adhaerentibus partibus ponebantur, dexter dextrae & sinister sinistrae puellae; a se invicem distabant $4\frac{1}{2}$. lineas, cum scapulae lateralem pectoris partem occuparent. Quilibet ex suo articulo prodeus,

sejunctis, liberis, a se invicem ideo reclinatis. Quale exemplum vidi aliquot ab hinc annis. „ Anno nempe 1770. primipara edidit fetum bicipitem, reliquis partibus praeter colla duplicia non duplicatis. Capita sejuncta a se reclinata erant „ ita, ut dextrum perpendiculariter cum suo collo, sinistrum autem cum suo collo ad angulum, (nam a dextro reclinatum erat) trunco simplici insisteret. Pectus erat latissimum, uti in connatis esse solet, sternum duplex tangendum, reliqua solita forma. Abdomen ad pectus angustius erat. Sexus femineus. Capita bene formata erant, proportione autem simul sumta aequabant caput matrum simplicis fetus maturi, singulum autem minus erat. „ Verum cum in nostro bicipite capita partim sejuncta, partim combinata appareant, omnino inter rariora hanc bicipitem conformationem referendam esse censeo. Haec capitum combinatio, non a quam proxima appositione eorundem & hinc facta coalitione originem traxit, quod ex retractione utriusque capitis ad suam spinam probo, hinc potius separata mansissent, quare minime haec conjunctio coalitus dici meretur. Hanc vero capitum retractionem ideo factam esse suspicor, partim quo oculi duo contigui, nunc sursum directi, ob minorem singuli capitis mobilitatem, sursum videre potuissent, & alta contemplari; partim quo eo liberior aëris in nasorum apicem simplicem communem ingressus fuisset: oris denique duplicis harmonica distantia eam requirere videbatur. Auris duplex tantum erat, utrinque optime ad externa una locata, interius inutilis fuisset altera posita, ubi nullus aëri externo accessus datus fuisset, sine quo nec sonus percipi potest. Haec pauca obiter notavi de usu partium, quatenus in forma nostri bicipitis ab anterioribus in capite constitutarum occurrebant.

deus, tendendo ad suum cubitum quodammodo flexum, $5\frac{1}{2}$. lineas emetiebatur: inde antibrachium cum juncta manu ad apices digitorum 7. lineas tenebat. Digni omnes formati cum suis articulis, designati quoque unguis lineis circumscriptis profundioribus.

Pectus videbatur simpliciter descendere ad confinia *Abdominis simplicis*, quod ad confinia coxarum, a vertice 1. pollicem & $5\frac{1}{2}$. lineas distantium, latefcebat, ut ab unius ad alterius *coxas duplices* a latere appositas esset 1. pollex & 1. linea. Inde magis descendens ora sua ima, a vertice 1. pollicem & 9. lineas distita, *funiculum umbilicalem* suscipiebat, quem *anterior* dico. Abdominis longitudo erat $2\frac{1}{2}$. linearum.

Nates duplices a latere, ut earum portio anterior, alia posterior esset, ponebantur. Inter eas distinguebatur orificium ani cuilibet puellae proprium, a quo continuabatur interfemineum seu perinaeum ad suam vulvam, quam tamen nondum ex omni parte distinctam fuisse §. 1. monuimus.

Pedes quatuor ad quodlibet latus duo, sursum flexi, locabantur. Longitudo erat a coxis ad genu 6. linearum; a genu ad calcem $4\frac{1}{2}$. lineae; a calce ad digitorum apices, in quibus pariter stigmata unguium designata erant, 2. linearum.

3.

Quae visa sunt absque dissectione a facie Bicipitis postica.

Caput a posteriore bicipitis facie massam deformem indivisam referebat. In initio colli depressio magna erat & signa tenfae cutis manifesta. g) A vertice 9. lineis (adeoque anterioribus linea inferiores §. 2.) humeri apparebant dextrae sinister & dexter sinistrae puellae: adeo ut essent humeri quatuor cum productis partibus, duo anteriores, duo autem posteriores.

X 3

g) Tensionem hanc manifestam a vi externa illatam fuisse accuratiore examine instituto observavi: post incisionem enim inveni has partes profunde satis laefas fuisse, quoniam possessor illico studio conservandi filum transducere conatus fuerat.

ores. Cum ex suo articulo egrederentur contigui conspiciantur, in medio pectoris posterioris constituti, quod primo intuitu dorsum Bicipitis referebat. Mox autem a se recedebant, cum quilibet ad suum cubitum procederet, donec manus curvatae denuo ad se invicem prope finem abdominis inclinarent. Longitudo apparens minor erat quam anteriorum: nempe a scapula ad cubitum 5. lineas, abinde ad apices digitorum $6\frac{1}{2}$. lineas tenebat. Longitudo pectoris eadem quae antea §. 2. nempe $4\frac{1}{2}$. linearum. Latitudo autem ejusdem vix $6\frac{1}{2}$. lineas aequabat. In abdominis parte inferiore a vertice 1. pollicem & 8. lineas distante, cernebatur depressio cum stigmate h); & sub hoc finis erat posterior abdominis, quod ita terminabatur, ut ejus finis anterior cui inferebatur funiculus umbilicalis §. 2. adhuc lineam inferius propenderet, quare longitudo abdominis posterioris erat $7\frac{1}{2}$. linearum. Nates posteriores & pes conspiciebantur.

A latere nil praeter occiput, & spinam naturali modo flexam, cum coxis, natibus, & quae his subjacent & adjunguntur, in duplo observavi, uti passim notavi.

4.

Ut autem proportio partium, qualem in hoc Bicipite observavi cum distantia earundem uno intuitu L. B. pateat, exhibeo tabulam sequentem:

h) Stigma adeo exiguum erat, ut primo intuitu plane non observaretur, sed tantum depressio talis cernebatur, quae maximam similitudinem cum ea fovea habebat, quam post funiculi deligationem, sub nomine umbilici omnes noscunt. Stigma appensum album erat, tenue, & uti inferius §. 5. 6. 8. patebit, omnino funiculus umbilicalis fuit, forte jam pridem abruptus. Diameter ipsius vix lineam dimidiam aequabat, nec poterant aperturae in eo distingui. Voco hunc *funiculum umbilicalem posteriorem*.

TABULA i) proportionem & distantiam partium bicipitis exhibens.

	A calce ad pedis digitos. v. §. 2.	' ' - 2.
	A genu ad calcem. v. §. 2.	' ' - 4 $\frac{1}{2}$
	A coxis ad genu. v. §. 2.	' ' - 6
	A cubitu ad digitos posteriores. v. §. 3.	' ' - 6 $\frac{1}{2}$
	A cubitu ad digitos anteriores. v. §. 2.	' ' - 7
	A scapula ad cubitum posteriorem. v. §. 3.	' ' - 5 $\frac{1}{2}$
	A scapula ad cubitum anteriorem. v. §. 2.	' ' - 5 $\frac{1}{2}$
A v e r t i c e.	Ad C o x a s. v. §. 2.	0, 0, 1, 1, 5 $\frac{1}{2}$ - 5 $\frac{1}{2}$
	Ad funiculi posterioris infertionem. v. §. 3.	0, 0, 1, 1, 8 - 8
	Ad funiculi anterioris infertionem. v. §. 2.	0, 0, 1, 1, 9 - 9
	Ad humeros posteriores. v. §. 3.	' ' - 9
	Ad humeros anteriores. v. §. 2.	' ' - 8
	Ad flexum pedem extremum. v. §. 1.	0, 0, 1, 1, 10 - 10
	Ad pedum extensorum apices. v. §. 1.	0, 0, 1, 1, 4 $\frac{1}{2}$ - 4 $\frac{1}{2}$
	Abdominis posterioris. v. §. 3.	' ' - 7 $\frac{1}{2}$
	Abdominis anterioris. v. §. 2.	' ' - 8 $\frac{1}{2}$
	Pectoris posterioris. v. §. 3.	' ' - 4 $\frac{1}{2}$
Pectoris anterioris. v. §. 2.	' ' - 4 $\frac{1}{2}$	
C o l l i. v. §. 2.	' ' - 1	
C a p i t i s. v. §. 2.	' ' - 7	
LONGITUDO ET DISTANTIA		
	Distancia humerorum posteriorum. v. §. 3.	0, 0, 1, 1, 5 $\frac{1}{2}$ - 5 $\frac{1}{2}$
	Distancia humerorum anteriorum. v. §. 2.	' ' - 4 $\frac{1}{2}$
	C o x a r u m. v. §. 2.	0, 0, 1, 1, 1, 1 - 1, 1
	Pectoris posterioris. v. §. 3.	' ' - 6 $\frac{1}{2}$
	Pectoris anterioris. v. §. 2.	' ' - 10
	Capitum amborum. v. §. 2.	0, 0, 1, 1, 1, 1, 1, 1 - 1, 1, 1, 1

LATITUDO ET DISTANTIA.

i) Non molis augendae gratia hanc tabulam apposui. Quid inde didicerim brevibus exponam.

5.

Quae visa sunt incisione cutanea facta.

In rimam quae vertex & frontes separabat §. 2. cultrum tuli,

Latitudo capiturum maxima erat inter reliquas, nec tamen adeo excessiva, ut proportionem totius laederet, verum potius harmonica, nam tantum paululum superabat latitudinem coxarum, ita ut illa ad hanc esset uti 105. ad 104. Quae proportio infanti fati naturalis videtur, nam exinde quod coxarum diameter fere aequalis sit diametro capitis, partum agripparum caeteris paribus aequè facilem judicant obstetrices ac illum, qui fit cum capite praevio. Si itaque adolevisset noster biceps, utique ad partum proportionatus fuisset mutatis mutandis. Sed non tantum ad partum, verum etiam ad formam proportionatum fuisse ex nostra tabula patet. Inter varias diametros per partes capitis ductas maxima est, quae a vertice ad symphyfin maxillae inferioris ducitur: nam si diameter in fetu perfecto ab una aure ad alteram sit aequalis $3\frac{1}{2}$. pollicis, & ab osse frontis ad verticem $4\frac{3}{4}$. pollices aequet, diametrum inter verticem & dictam symphyfin $5\frac{6}{10}$. pollices facit ex multiplici observatione. I. BURTON *a new system of midwifery*. London. 1751. 8vo p. 4. 5. uti cum plurimi sequuntur. De proportione autem naturali capitis externa fetus perfecti, & de ratione ejus ad pelvium matris disserit egregie G. KEYSSELITZ, *de partus Agripparum difficultatibus*. Lips. 1767. 4to §. 2. Ex his patet quod diameter ab aure ad alteram, seu latitudinis (dl.) ad diametrum a vertice ad maxillae inferioris symphyfin, seu longitudinis (DL) uti 1. ad $1\frac{2}{40}$. vel dl: DL = 480: 768. In nostro autem bicipite diameter ab uno occipite ad alterum, ad diametrum a vertice ad symphyfin maxillae inferioris est, uti $1\frac{3}{40}$. ad 1. vel dl: DL = 900: 480. Nam diameter latitudinis duorum capitum in ratione ponitur ad longitudinem simplicis. Quodsi autem divides illam, tunc erit latissima diameter duplicis capitis divisa ad diametrum simplicis longitudinis uti 1. ad $1\frac{1}{17}$. seu $\frac{dl}{2}$: DL = 480: 512. adeoque longitudo maxima. Variatio autem proportionis a termino variato diametri pendet, nam ille ultra aures paululum extenditur quidem, sed de quolibet capite iterum pars quaedam quasi reflecta judicanda adeoque $\frac{dl}{2}$ non perfectam dimidietatem duarum latitudinum dat. Ratio capitis ad totam longitudinem extensi bicipitis erat uti 14: 57. Pectoris longitudo ad totam longitudinem erat uti 9: 57. pectus enim exiguum est ut 2: 21, v. HALLER, *Element. Physiol.*

tuli, & incisionem versus posteriora direxi k), apparuerunt tunc sequentia.

Cutis laxa facile discindebatur, sed quo capita separarem, per substantiam albicantem fortiorem resistentem, cultrum ducere debui. Hac discissa minime encephalon apparuit, sed a temporibus vera haec conjunctio capitum per malas ad

OS

Physiol. L. XXIX. S. IV. §. XXXIX. & ibidem in nota a ponit CL. BUFFON rationem pectoris ad reliquum corpus aestimare uti 2 : 14. aut 3 : 21.

Abdominis longitudo erat ad totum corpus uti 17 : 57. Maximum ob volumen hepatis ad genu usque propendens : posterioris autem uti 15 : 57.

Artus superiores celerius grandescere notat *Idem l. c. §. XLI.* In nostro casu fuerunt ad totam longitudinem uti 25 : 57. Artus inferiores minorem habebant longitudinem, nam si subtraham ad minimum tres lineas a longitudine quam in tabula posui a coxis ad pedem extremum = $12\frac{1}{2}$ lineae, i. e. a summa altitudine marginis iliorum ad articulum circiter femoris, abinde erunt ad extremum pedem $9\frac{1}{2}$ lineae, eritque eorum ratio ad totam longitudinem, uti 19 : 57.

Ex his patet abdomen fuisse vastissimum, dein caput, ultimum tenuisse locum pectus. Abdomen anterius longius, posterius brevius fuisse. Pectus anterius latius, posterius angustius, uti 80 : 49. si utrumque comparaveris. Quare distantia anteriorum humerorum, posteriorum autem nulla, nam contigui erant. Haec volui proferre, reliqua L. B. aequo judicio judicabit minime disharmonica fuisse.

k) Diu haesitaveram, cum mihi oblatus fuisset hic fetus cum expressa conditione illum minime dissecandi, an fides habenda? an integrum redderem? Confiteor quod ideo externorum accuratorem & prolixiorum descriptionem exaraverim, ut ex aliqua parte utilis esset ejus contemplatio. Vicit tamen discendi cupiditas, & mediam eligendo viam mihi & possessori hujus fetus consului; anterius integrum praeter abdominis imam regionem umbilicalem reliqui, quo oculis curiosis consulerent. Posterius autem eum dissecui, & post considerationem & exemptionem partium easdem non tantum reposui, sed etiam consutum nunc integratum reddidi. Monere id debui, ut L. B. mihi ignoscat, quod non omnium partium historiam potuerim describere. Maxime doleo, quod in mechanismum superiorum, & potissimum vasorum aëreorum non potuerim inquirere. Quae potui praestiti, & si morositatem aliorum, mollietatem & teneritatem partium non vicissem.

os continuabatur, quod tamen sejunctum erat. Inter dictas partes vix aliud erat, quam membrana, nec carnis vestigium ullum, ob mollitiem tamen & teneritatem in mechanismum hujus conjunctionis non licuit inquirere 1). Cava narium vix duplicia, ita ut simul quatuor essent. Apex nasorum simplex septo intermedio divisus solito more, ut una apertura apicis responderet duobus cavis narium, alia aliis duobus m).

De-

1) Hanc combinationem capitum minime fortuitam aut morbosam fuisse, nec coalitus nomen mereri §. 2. *not. f.* ex retractione capitum probavimus, nisi eandem velles naturalem dicere; nam cum is coalitus morbosus dicendus sit, qui actionem laesam comitem habet, b. HEBENSTREIT & G. C. SPRINGSFELD. *Diff. de partium coalescentia morbosa.* Lips. 1738. 4to. in nostro autem bicipite nullam videam actionem laesam, verum accurata contemplatio suadeat, hanc combinationem ad fines certos attingendos, adeoque ex instituto factam fuisse, naturalis omnino dicenda. Certo immobilitas conciliabatur utrique capiti, adeo ut motus a se & ad se invicem vix possibilis, idque ex hac combinatione; haec immobilitas necessaria erat, & maxime salutaris pro bicipite si adolevisset, sub hac conformatione. Cum enim duobus nasus datus esset simplex apex, & communis ad aërem ducendum locus, nunc vigilans & dormiens tuto & libere aërem haurire potuisset; e contra si adeo propinqua attamen sejuncta fuissent utraque capita, liberrimo utrisque concessio motu, ex mutuo duorum capitum accessu proximior, potissimum tempore somni, metuenda facillima suffocatio fuisset, sibi metipsis enim pracludendo viam per quam datur aëris accessus ad pulmones. Si vero nimium a se invicem capita potuissent deduci, nisi omnino distractio aut ruptura apicis nasorum timenda fuisset, nescio an absque dolore tensivo possibilis cogitari possit? Nonne ex his omnino concludendum, quod sapienter haec combinatio instituta fuerit? a delineatione itaque ipsa adfuit. In eo me confirmabat magis, quod nullam carnem interpositam viderem, & ipsa substantia durior esset. Poterant tamen capita simul antrosum & versus posteriora moveri; levem permittebar haec conformatio retractionem singuli ad suam spinam, ad contemplanda altiora cum oculis interioribus. Articulationem capitum cum vertebra non potui perscrutari, id quod omnino doleo.

m) Uti autem ad apicis simplicis duorum nasorum constitutionem, optime quadrabat utriusque capitum combinatio *not. l.* & per hanc acquirebatur nasorum

rum

Descendi nunc in locum colli depressum §. 3. & laxam cutim, qualis in fetu esse solet, facile separabilem, dissecui; dumque eam ad longitudinem dividerem, inveni eam interposito contextu celluloso raro ad subjacentes carnes revinci. Cum carnem nondum discissam contemplerer, vidi, quod colla & pectora quasi bina ad posteriora nostri bicipitis sibi ad lineam rectam contigua essent, linea superficiali intercedente, minime autem rotunditatem naturalem servarent, verum applanata essent. Profundius fila cellulosa dictas partes inter se firmiter jungebant.

Per humeros contiguos §. 3. minime secare potui, resistebat enim quid durum cultro.

Paulo inferius ad confinia abdominis omnia sic confluebant, ut vere unum abdomen vastissimum cerneretur, cum duplici pelvi ad latera posita. Cutis circa illud cum carnibus firmiorem nexum alebat. In eo loco ubi depressio cum stigmate §. 3. cutim caute dissecui, & inveni filum ab eo productum tenue, ad carnes tendens.

Y 2

Funi-

rum amborum ad se invicem accessus, ita vice versa optima harmonia erat inter apicem nasorum communem & conjunctionem utriusque capitis. Ad totam hanc conformationem facilitandam cava narium prope suos fines inferiores ad alterius lateris cava oblique accedebant, ut tandem interna nasorum latera, hoc est latus dextrae sinistrum & dextrum sinistrae puellae, sibi invicem contigua fierent. Huic contiguitati affigebatur apicis simplicis septum, dum pinni narium duo firmarentur ad latus utriusque nasi externum. An magis commode, servata commoda & justa amplitudine, quatuor pinni locati fuissent, cum adeo conjuncta essent bina capita? Anne per ampliorem aditum major copia aëris simul in pulmonem hauriri potuisset, quam per locum perangustum? Necessarium nolo dicere, nam nulla pars corporis necessaria est, verum ad hanc conformationem aptissimum fuisse hunc archetypum summae sapientiae, affirmo. Ubi deformitas? si vero vocabulum placet ad minimum eandem admirabilem optimo cum jure dicendam cum F. LICET, *de Monstris, Amstelod. 1665. 4to C. I.* esse quis non judicat? conformationem singularem potius dicendam, cum deformitas ideam imperfectionis sub se comprehendat. Perfectio autem corporis humani propria non in relatione ad alia, sed ex ipsa sua constitutione judicanda.

Funiculus umbilicalis anterior hic ibi tumidus, deinde tenuis, non plura quam tria loculamenta habebat, nempe duas arterias umbilicales, venam simplicem umbilicalem & urachum unum continebat.

6.

Quae visa sunt dissectis carnibus.

ABDOMEN. HEPAR. LIEN.

Dissectis carnibus apparuit *Peritonaeum* undiquaque vastum abdomen cingens. Ad illud, dum aperiretur, multis productionibus cellulosis revinctum inveni *Hepar duplex* n) totum cavum abdominis propemodum replens, ex rubro flavescens o). Alterum erat majus, alterum minus, quorum illud anterius, hoc autem posterius ponebatur.

Majus

n) Rarissimam hanc fabricam monuit v. HALLER, *Descript. fet. bicip.* §. 4. b. „ Quasi geminum vidit HOFMANNUS, E. N. C. *Dec. I. An. IX. X. Obs. IV. &* „ quatuor lobos PARAEUS *L. XXIV. RIOLAN. de monstro nato Lutet. ZOD. MED.* „ GALL, *Ann. I. M. Aug. Obs. IX.* Sed duo hepata distincta observationes tres „ habent, neque eae optimaе. CAELII RHODIGINI, *Antiqu. Lect. L. XXIV.* apud „ SCHENCK, E. N. C. *Dec. II. Ann. X. Obs. 33. Acta Vratisslav. Versuch. XXIV.* „ p. 459. & in alia classe HEYLAND *de monstro Hassiaco*, „ cujus descriptio quoe extat in *appendice ad F. LICET. G. BLASII l. c. p. 311.* Fateor quod his perfectis non fiderem oculis meis, quare denuo partes lustravi, sed vesicula fellea appensa, distinctio in lobos, insertio funiculi & fili marcidi §. 3. 5. figura, color, ductus tandem venosus cujuslibet, satis me confirmarunt omnino duo vera hepata adesse, quorum alterum anterius, alterum posterius erat. Lego in puellis a pectoris parte superiore ad umbilicum usque connatis, hepata arte tamen inter se adhaerentia, adfuisse. CL. DU MONCEAU, *Journal de medicine par Mr. A. ROUX Tom. XXVIII. a Paris 1768. 8vo. M. Juin. Obs. 3. p. 522. Sqq. vid. Comment. de rebus in scient. natur. et medic. gestis Vol. XVIII. P. II. p. 219. Lips. 1772. 8vo.*

o) Trimestri fetui hepar album G. HARVEI, *Exerc. de Generat. animal. Amstel. 1651. 12mo. p. 236.* molle & pene mucosum primis mensibus v. HALLER *Elem. Phys. T. VIII. L. XXIX. S. IV. §. XL. p. 365.* Cum itaque color in nostro

jam

Majus et antèrius hepar p) in duos lobos majores divi-
sum, cum appensa *vesicula fellea*, non tantum omnem abdomi-
nis anteriorem faciem, quae interius cernebatur, occupa-
bat, verum etiam posteriora versus continuabatur ita, ut su-
pra mediam posticæ faciei partem protenderetur. Sursum ad
diaphragma peritonæo cinctum attingebat; inferius autem
tantum spatium $1\frac{1}{2}$. lineæ pro intestinorum portione relinque-
bat. Hinc nil apparenter in abdomine quam hepar. Forma
naturalis, divisio itidem, præter quod lobulum sic dictum
minimum, seu tertium distinguere non potuerim. Substantia
adhuc mollis. Ad hoc hepar antèrius tendebat vena funiculi
umbilicalis §. 5. ab ima abdominis anteriore ora surgens §. 2.

Y 3

natu-

jam flavescens fuerit, inde concludere possem nostrum bicipitem ad minimum ter-
tium mensum explevisse, multum tamen hunc terminum non superasse, uti infra patebit.
Bina hæc heparata omnino abdomen admodum turgidum reddiderunt v. §. 4. not. i.
notum enim est, quod abdomen fetus etiam eminens sit amplius et prominulum, si
cum pectore comparetur, idque ab hepate. *Idem l. c. p.* 364. erat autem abdo-
men ad pectus in nostro bicipite uti 442: 180.

p) Admodum deformem magnitudinem habebat, ut ad illa optime referri pos-
set, quæ sub nomine hepatum monstrororum veniunt: nec mirum, cum in omni fe-
tu hepar sit maximum, ob sanguinem ex placenta ad hepar venientem, ejusque va-
sa extendentem. Quod cum explicet v. HALLER *l. c. et L. XXIII. p.* 482.
et 485. sequentem rationem tradit „ Vena umbilicalis = 729. Vena portarum
„ = 400. ductus venosus = 121. ergo pars sanguinis umbilicalis per hepar distri-
„ buta = $\frac{608}{729}$. quæ tota moles hepatis adulto decedit: & totus sanguis hepaticus
„ est = 1008. de quo in adulto decedunt 608. „ His nunc positis, cum per
nostrum hepar antèrius, post destructum aut abruptum funiculum umbilicalem po-
steriorem §. 3. not. b. simul quantitas sanguinis deberet inferri, quæ ad alterius
puellæ (ut ita dicam) nutritionem & incrementum necessaria erat, omnino ra-
tio longe major ponenda, immo fere duplicanda erit, nam sinistri corporis partes,
ad quas nullus amplius sanguis de placenta per suum hepar accedebat, aequè be-
ne formatae, ejusdemque magnitudinis ac dextræ erant. Quare credo post hanc
factam mutationem, & derivationem sanguinis placentæ ad hepar antèrius directam,
hoc tantam ingentem magnitudinem acquisivisse, decrescente altero. Erat autem
ratio magnitudinis anterioris, ad posterioris hepatis volumen fere uti 7. ad 2.

naturali facta infertione in suam fossam, terminabatur more consueto. Emergebat ex hepate *ductus venosus unus*, quod hic noto ad absolvendam historiam hepatis.

Minus et posterius hepar q) pariter in duos lobos dividebatur, reliquam abdominalis cavi faciem posteriorem replebat, cum *vesicula fellea* appensa, majus tamen inferius spatium relin-

q) Minus mihi videbatur, partim quoniam antè tantum spatium occupabat, partim autem, quoniam ipsi decedebat illa enormis quantitas sanguinis, ex placenta olim aduenientis per venam umbilicalem nunc excaecaram. Quare cum ex inanitione vasorum olim admodum extensorum, lumina vasorum hepaticorum venosorum ab umbilicali sanguine repletorum minuerentur, omnino ex volumine minuto singulorum, minutio totius necessario oriebatur. Sive nunc dicas minui ramos, quos sparserit vena umbilicalis intra hepar cum *v. HALLER l. c. Descript. fet. bicip. §. V. b. p. 8. Comment. in H. BOERHAAVE Praelect. Vol. III. §. CCC.XLI. not. k. Icon. Anatom. Fasc. I. Gotting. 1743. fol. Icon. II. Oment. not. b. Prim. lin. Physiol. Gotting. 1765. 8vo. §. DCXCIV. & aliis*, qui ideo etiam ductum venosum ramum venae umbilicalis esse contendunt, reliquos autem singulos aequiparant capacitati venae portarum. Sive cum aliis hos ramos potius venae portae tribuas, & receptacula communis sanguinis umbilicalis & venae portarum dicas, cum *b. C. I. TREW, de differentiis hominis nati et non nati, cujus germanicam versionem tantum possideo Norimberg. 1770. 4to p. 68. III. & ductum venosum in relatione ad hepar officio abducentis vasis simul fungì cum b. HEBENSTREIT. Anatom. homin. recens nat. repetit. Lips. 1738. 4to p. 7. statuas*. In utroque casu verum erit, vena umbilicali abrupta, vasa hepatica venosa lumine suo minui. Ipse *III. v. HALLER* dicit, postmodum ramos venae umbilicalis repleti a vena portarum, quid impedit dicere, hos ramos venae portarum olim sanguine umbilicali simul fuisse repletos? Attamen id unum praeterire non possum, quod deinde major fiat vena portarum, adeoque etiam decrementum vasorum hepatis non possit in ratione exacta decedentis sanguinis venae umbilicalis poni. Fit autem vena portae major ob sanguinem in coeliaca & mesaraica vasa copiosorem irruentem, & ad eam revertentem naturali modo. Ratio itaque luminum vasorum venosorum hepaticorum, systematis portarum, post partum ponenda, in illo decessu sanguinis placentaë, & accessu coeliacae & mesaraicae novo. His de causis minutum fuisse hepar posterius credo, & deinde potius in incremento naturali, quale post partum esse solet, augmentum cepisse: copiosorem autem sanguinem, ratione habenda habita, per systema venae portae proprium motum fuisse.

relinquebat intestinis ad inferiora positis, ut plus quam duas lineas aequaret; nec superius adeo septum reprimebat, quod est abdomen inter & pectus, quam quidem anterieus hepar. Forma itidem naturalis, ita ut sua convexa superficie parietes abdominales, sua concavitate autem cavum abdominis & intestina supposita, respiceret. Suscipiebat filum r) §. 5. ubi vena umbilicalis inferi solet. Emergebat ex eo *ductus venosus* longe minor sua diametro, quam ille, qui ex majore & anteriore hepate surgebat, marcescens, cum nunc utilitate sua maxime destitueretur.

Lienem nullum vidi s).

7.

Quae visa sunt remotis hepaticibus.

OESOPHAGI. VENTRICULI. INTESTINORUM CANALES. PANCREATA. MESENTERIUM.

Re-

r) Ex toto hoc decursu recte concludo, hoc filum quondam venam umbilicalem fuisse jamdiu abruptam aut excaecatam: nam cum ab ima abdominis ora posteriore §. 3. ascenderet, per carnes autem §. 5. & peritonaeum ad hepar posterius ductum, huic more venae dictae consueto infereretur, omnem cursum venae umbilicalis explendo, eandem olim fuisse merito judico.

s) Lien minor & rubicundior est in fetu quam hepar v. HALLER *l. c. L. XXIX. p. 366. et L. XXI. p. 394.* duo, tres lienes uti apud FALLOPIUM passim reperti sunt, potissimum in hujus classis bicipitibus, v. IDEM *Descript. fet. bicipit. §. V. p. 10. 11. KULM. l. c. p. 10. §. 14. Fig. 3. 22.* Destituti liene leguntur apud ARISTOTEL. *de Generat. animal. L. IV. C. 4. p. 246. Tom. III. Phys. edit. latin. Frf. 1593. 8vo;* plura exempla habet TH. BARTHOLIN. *Anatom. quartum renovat. L. B. 1673. 8vo. p. 155. a KERKRINGIO spicileg. anatom. Obs. XI. p. 31. descriptos fetus liene destitutos, pro non adeo confirmatis censet C. L. ROLOFF de fabrica et functione lienis, Frf. ad Viadr. 1750. 4to. p. 4. l.* Varia praeterea citantur a S. T. QUELMALZ de Liene. *Lips. 1748. 4to. §. 6. & in v. HALLER Phys. Elem. L. XXI.* Miratus admodum sum, quod ego nullum in nostro bicipite invenirem, & nisi notas manifestissimas posterioris hepatis invenissem v. *not. n.* hanc rarissi-

Remoto hepate duplici §. 6. ventre nunc denuo inspecto *nullum Omentum* t) apparuit. Inter concavitates hepatum autem ponebantur versus se invicem *ventriculi duo* u), parum a se distantes, quorum fitus fere perpendicularis erat, finifter tamen aliquam obliquitatem servabat. Ad quemlibet descendebat *oesophagus*, *duplex* hinc visus. A quolibet autem continuabantur intestina, ut a ventriculo ad anum usque sua cuilibet puellae, & duplicia convoluta essent. Subjiciebantur duobus ventriculis *duo pancreata*, cuilibet suum.

Mesenterium simplex v), latum, egregiis arcibus ornatum, validum, utrumque intestinorum canalem nectebat.

2. *Quae*

rarissimam conformationem vix credidissim. Lienis viciniam cum ventriculo non absolute ad vitam requiri, legi in *ejusd. descript. cit. l. c.* porro notum est eundem ex animalibus sine summo vitae periculo excindi posse, eademque vitam degere non maxime incommodam. An lieni similis, excepta secretionem bilis, functio cum hepate? Certo in nostro bicipite hepar duplex lienis defectum refarcivisse videtur. Potest adeo homo formari cum vita perfecta, absque liene, verum inde non concludo ad inutilitatem lienis.

t) Cum omentum quarto demum mense incipiat apparere HARVEJ. *l. c. p. 237.* v. HALLER. *Physiolog. Elem. L. XXIX. p. 366.* hunc terminum nondum attingisse nostrum bicipitem, & trimestrem tantum fuisse, aut primis saltem diebus quarti mensis vivere desiisse, confirmato magis animo dico. v. §. I. b. §. 6. a.

u) Duos plerumque ventriculos habent bicipites. Ita autem binos positos inveni, ut cardiae utraeque essent ad se invicem locatae, pylorus autem quilibet versus suum hepar respiceret. Hinc commodissima in subsequens intestinum duodenum insertio ductus pancreatici & cholidochi communis.

v) Rarissimam hanc fabricam admodum miratus sum, verum optassem, ut paulo maturior fetus fuisset, quo in ipsam ejus compositionem potuissim inquirere. Ut autem omnia, quae de ea observavi, facilius intelligi possint, hoc addere necessarium mihi videbatur. Intestina dextrae puellae ab hepate anteriori excessivae magnitudinis urgebantur sinistrorsum, dum sinistrae puellae intestina a suo hepate licet non adeo magno, tamen multo majore, quam quidem volumen lienis fuisset,

simul

Quae visa in abdomine postico & imo.

RENES. URETERES. PELVES. VESICAE. UTERI. VAGINAE.
VASA MAXIMA.

His omnibus remotis §. 6. 7. faciem abdominis posteriorem, in nostro autem bicipite lateralem, lumbos nempe duplices, lustravi. Inveni ad spinam quamlibet *Renes succenturiatos* seu *capsulas adiposas*, & *Renes veros* duos, simul *quatuor*, magnos,

simul dextrorsum pellerentur. Inde nata vicinia utriusque intestinorum, potissimum tenuium, convoluti, & aptitudo, quin unum mesenterium eadem conjungeret. An ex hac vicinia patet, quod aptissimum, & humano more dicendi necessarium fuerit, duo convoluta intestinorum simplici mesenterio annectere? ita mihi videretur: nam licet cum tempore causae hae, intestina in angustiis spatium cogentes cessassent, tamen cum de die in diem ipsa magis explicata fuissent, eandem fere rationem viciniae ad se invicem habuissent, dum simul pristinis minutis alia iterum augerentur, quam quidem hoc tempore, quo contemplari haec contigit. Videbatur originem suam solam trahere a spina peritonaeo obducta dextrae puellae, nam ad sinistram rarum tantum contextum cellulosum vidi. Aereus vidi pro ratione hujus aetatis validissimos.

Quod si meam sententiam de usu hujus mesenterii simplicis dicere debeam, non satis mirari possum optimam & sapientissimam harmoniam. Videbatur mihi commoda admodum distributio sanguinis in nostro fetu fere hanc conformationem requisivisse. Hac autem ipsa postmodum factum est, ut cum arteriae umbilicales sinistrae puellae, seu posteriores, post abruptum funiculum umbilicalem posteriorem collapsae essent, sanguinis major copia per idem circulareret. Lex enim posita est, ne extremae partes inferiores tanta copia sanguinis extendantur, nec incremento nimis cito proportionem justam & illum peregrinam symmetriam cum damno aliarum partium laedant, ut derivatione sanguinis ad placentam per arterias umbilicales facta, vasa magis inferiora a metuenda extensione liberentur, cum vis maxima in dictas arterias impingeret. Sed postquam huic obstacula invincibilia opponerentur ab excaecatis arteriis umbilicalibus, & a vasis inferioribus arctioribus & difficiliter adhuc explicabilibus, ea ad vasa coeliaca & mesaraica utpote liberaiora & proxima delata est, quorum rami nunc lumine aucti magis conspicui facti, ar-

magnos, uti solent esse in fetu. A quolibet rene continuabatur ureter, ut numerarentur *ureteres quatuor*. Hi descendebant ad *Pelvim duplicem*, bini ad singulam a latere constitutam, supra cujus anteriorem partem, nunc ad abdomen praegrande propendens directam, eminebat *Vesica urinaria duplex*, ad quamlibet pelvim una, oblonga, vacua w). Harum quaelibet fuscipiebat duos ureteres solito modo. In dextra a fundo urachum continebant binae arteriae umbilicales ad funiculum anteriorem umbilicalem §. 5. tendentes. Sinistra emittebat filum marcidum, ab aliis duobus filis marcidis comitatum, haec arterias umbilicales, illud urachum censeo, properabant ad stigma §. 3. seu funiculum umbilicalem posteriorem.

Uteri duo, exigui, extra pelvim longe emergentes, cum annexis partibus, & *Vagina duplex*.

Vena

cus illos validiores exprimebant. Ex arteriis nunc ad systema venosum delatus copiosior sanguis idem expandebat, cumque illud radices spargat systematis portarum F. A. WALTHER. *de vena portae Exercitat. altera. Lips. 1740. 4to.*, hoc itidem auctum a recepto copiosiore sanguine, sanguinem dictum hepati tradebat, inde per suas vias redibat ad cor. Poterat tamen per leges anastomosum, ob vim nunc maximam per inferiora dextrae puellae, portio sanguinis ad anteriora deferri, & per hepar maximum circulari. Sic restituebatur aequilibrium circulationis, quod insequabatur aequale utriusque puellae incrementum. Anne ad majorem dilatabilitatem vasorum per mesenterium currentium, accedente vi impellente, faciebat focus exhalantium in eo vasorum copiosissimus?

Nunc quidem non affirmo, hanc totam conformationem ad ideam morbi inferuri factam fuisse, sed simul cum ea aptitudinem conjunctam fuisse, ut sanguinis circulatio ab accidentibus turbata, potuisset per novas vias attamen ordinarias continuari, pristinis licet viis destructis, servata vita etiam commoda. In quolibet enim homine apparet, Deum optimum ita quemlibet hominem conformasse, ut plures possit injurias perferre, nec illico vita nec ejus commoditas semper laedatur. An etiam hoc mechanismo lienis absentia ex parte refarcita fuit?

w) Urinam subinde continet; alias nullam ut certo vidi. v. HALLER. *Elem. Phys. L. XXIX. S. IV. §. XL. p. 368.*

Vena cava inferior, & *Aorta descendens*, in qualibet spina apparuerunt, donec per diaphragma transeuntes, limites abdominis defererent.

9.

Quae visa in pectore a posterioribus aperto. x)

MEDIASTINA. THYMI. DIAPHRAGMA.

Cultrum nunc per humeros contiguos duxi §. 3. & per conjunctionem inter summas scapularum apices resistentem, §. 5. transegi. Occurrebat firma admodum tela cellulosa, ratione hujus aetatis habita, carnes intercedens, sese decussans, ligamentosam dixisses. *Mediastina tria*, alterum *posterius*, alterum *dextrum*, tertium denique *anterior* & *sinistrum*. Superius glandula *Thymus duplex*. Inferius *Diaphragma unum*, latum, fornicatum, in medio inter spinas angustatum, suis cruribus duplicatis duplici spinae affixum y), inter quorum divaricationes aortae iter capiebant: duplici foramine pertusum a latere pro transitu venae cavae, ita ut dextra per dextrum, sinistra per sinistrum foramen intraret pectoris cavum. In medio inter spinas autem, foramen denuo duplex, prope se invicem formatum erat, pro transmittendo duplici oesophago ad suum ventriculum.

10.

x) Quoniam partes secundum eum ordinem describo, uti sese mihi obtulerunt, hinc ipsum cavum pectoris non prius lustrare potui, quam exemptis demum visceribus in eo contentis. Quare ejusdem accuratiorem descriptionem inferius §. 13. dabo.

y) Fabricam hanc satis communem licet non constantem observat *Idem Descript. c. §. VI. a.* simul autem notat etiam variationes, *b.* Quatuor habet *KULMUS l. c. p. 11. T. III. F. IX. g. g.* duas ad quamlibet spinam, uti nostro, quatuor ad singulam, simul octo appendices.

10.

Quae visa disciffis mediastinis.

PULMONES. PERICARDIUM.

Post aperturam mediastinorum factam, remotis ex postico oesophagis, apparuerunt *Pulmones*. Erant autem *Pulmonum tres lobi*, separati, magnitudine diversi. Ille, qui dextrum locum occupabat, praeter vasa connexa, a reliquis separabatur; maximus erat, variis incisionibus distinctus, omne spatium pectoris dextrum replens, adeoque *dexter lobus pulmonalis* vocandus. Qui anterieus & sinistrorsum cernebatur, ex parte exigua sinistrum spatium occupabat, minor priore, major tertio, *sinister & anterior lobus pulmonalis* dicendus. *Posterior* inter utrumque ponebatur intermedius, magis versus posteriora directus, minimus, a sinistro separabatur, per lamellam cellulofam teneram mediastini postici, sed adeo brevem, ut tantum maxime posticam partem attingeret, licet reliqua ejus portio liberrima esset. Substantia alba, densa, non omne spatium replebat.

Anterieus, postquam mediastina & pulmones quodammodo retracti fuissent, mediastino autem anteriore & sinistro dissecto, apparuit magnum illud cordis velamentum, quod *Pericardium* dicitur. Formam & nexum habebat naturalem, situm autem magis perpendicularem z) servabat, spatium omne pectoris sinistrum replebat, praeter parvam portionem lobi sinistri & anterioris lobi pulmonalis in eodem locatam, regioni tamen pectoris fere mediae anterieus affigebatur. Mucro hinc fere perpendiculariter, cum aliqua tamen obliquitate insistebat septo transverso. Ad hoc peramplum cordis velamentum tendebant vasa maxima sanguifera, & apponebantur thymi. §. 9.

11.

z) Perpendicularem notat v. HALLER, l. c. §. IX. Fig. IV. A. Similem censeo situm dissecti c. c. apud KULMUM l. c. Tab. II. Fig. III. In utroque casu mucro medio diaphragmati insistit. In nostro non multum ab hac norma declinavit. Pender autem situs pericardii a situ cordis ipsius, cujus est pallium.

II.

Quae vasa maxima ad Pericardium tendebant. aa)

Vasa sanguinea maxima ita ad Pericardium ferebantur, ut Vena cava inferior dextra anteriùs & a latere dextro ab eo recondideretur, dum sinistra similis de diaphragmate emergens dextrorsum flexa, posterius magis in illud susciperetur. Venae pulmonales tres a dextris transversim non procul a se positae ad illius oram dextram tendebant, dum simul proxime ad has duae venae cavae superiores a superiore pericardii parte recondiderentur. Sinistre & anteriùs, uti quoque ex parte dextra superiore, arteriae ad superiora tendentes, inferius magis & ad latus utrumque aortae descendentes emergebant. Dextrorsum & antrorsum egrediebantur tres arteriae pulmonales.

12.

Quae visa dissecto Pericardio.

COR. AURICULAE. VENTRICULI. ARTERIAE.

Dissecto nunc Pericardio a posteriore parte, post effluxum sat copiosae lymphae turbidae, quae *agua pericardii* sic dicta fuit, in conspectum venit *cor unum*, rubellum, satis magnum, conicum, ad perpendicularum fere positum, tamen sua basi latissima dextrorsum inclinans, apex admodum obtusus erat. In eo *Auricula una* bb) maxima, transversim & dextrorsum

Z 3

sum

aa) Haec omnia describo qualia vidi, antequam Pericardium dissecarem, accuratorem autem vasorum ortum & cursum, quatenus eum distinguere & observare licuit, mox §. sequente tradam.

bb) Auricula frequenter una, & satis consueta conformatio in his hujus classis, quibus duo cordis ventriculi, v. HALLER *l. c.* §. XVI. a. XVII. a. p. 38. Dantur tamen tres ventriculi cum tribus auribus, & quatuor cum totidem auriculis KULMUS *l. c.* §. 19. p. 13. Videtur itaque numerus auricularum correspondere numero ventriculorum in partibus duplicatis, ad duos autem ventriculos unam positam auriculam sufficere.

sum fere ad lineam horizontalem posita, si ea a basi cordis ducatur. Ampla admodum, ut primo intuitu cor novum appensum videretur. Anterius magis locabatur. In eam recipiebantur venae §. II. dictae, hac scilicet ratione. Prope se, fere ad perpendicularum influebant duae venae cavae superiores, in faciem auriculae superiorem: ad marginem ejus dextrum versus pulmones situm tendebant venae tres pulmonales: facies sinistra posterior versus basin cordis reperiunda, venam cavam sinistram suscipiebat: in faciem autem magis inferiorem anterius inferebatur vena cava inferior dextra, similiter ut antecedens oblique. Margo auriculae sinister cum basi cordis carnei confluebat sic, ut cum ventriculo anterius & dextrorsum posito latior nexus esset, quam cum altero. Cum eam discinderem, patuit ex eadem via duplex, absque septo intermedio (quare etiam non dabatur foramen ovale) ad cava cordis duplicia: ea quae ad ventriculum anteriorem seu dextrum ducebat, recta erat; is vero aditus, qui ad posteriorem seu sinistrum ventriculum spectabat, obliquum concedebat transeunti iter. Fabrica auriculae videbatur naturalis.

Ventriculos duos adfuisse diximus: alius erat anterior, alius posterior, & cum magis perpendicularem situm cor haberet, dexter & sinister majore cum jure quoque dici potuisset, quam in aliis. Eorum ut & valvularum & forma & fabrica naturalis fuit, nisi ut quilibet appendicem haberet robustam carnem, ad ortum arteriarum acuminatam, ad ostium autem versus ipsum cor respiciens latiore, fere triangularem, ex qua arteriae cuilibet ventriculo propriae exoriebantur. Cava haec bina sibi fere aequalia erant sua capacitate, eminebat autem cum sua appendice carnea sinister ventriculus prae dextro. cc)

Robur

cc) Cor dextrum, uti aequae longum, ita non magno discrimine minus robustum quam sinistrum. A. SPIEGEL, *de format. fet.* p. 24. uterque ventriculus parvis magnitudinis & crassitiei. HARVEI *l. c.* p. 235. in trimestri & quadrimestri fetu. v. HALLER, *Icon. Anat. fasc. IV. T. I. foram. oval. Fig. VI. not. 13. p. 12.* pene aequales

Robur quoque aequale visum in utrisque dd). Ex appendice ventriculi anterioris, seu dextri emergebant binae Arteriae ad pulmones, distinctae, quae ad suam originem solitis valvulis, cuilibet propriis, muniebantur, uti quae ex appendice ventriculi posterioris, sive sinistri, oriebantur duae separatae Aortae, quod dissectis his appendicibus patuit.

Arteria pulmonalis itaque duplex dextra & sinistra, ita dispersebatur, ut utrique sua esset capacitas, via, & finis diversus. Quae dextra erat, maxima, longe aortam dextram diametro superabat. ee) Post factam conjunctionem cum Aorta dextra, ope ductus arteriosi amplissimi, dabat ramum nunc arctior facta, pro trunco lobo pulmonali intermedio minimo §. 10. cum sua continuatione autem finiebatur ipsa in lobo pulmonali maximo dextro. Quae vero sinistra, exilis, sine nexu cum Aorta, ad solum lobum pulmonalem sinistrum currebat, in quo terminabatur.

Arteriae Aortae duplices, itidem dextra & sinistra. Quae tendebat ad sinistram spinam, quam sinistram Aortam dico, diametro major erat, post emissum, prope suam originem, dummodo de appendice mox descripta emergeret, magnum
ramum,

aequales in tenero fetu. J. B. SENAC *Traité du Coeur. Paris 1749. 4to p. 227.* Sinistrum ventriculum ampliorem vidit in fetu 5. & 7. mensium. J. F. MECKEL, *Memoir. de Berlin. T. XII. p. 56.* quod tamen nunquam in humano fetu vidit, uti testatur, qui eum citat, v. HALLER *Elem. Phys. L. XXIX. S. IV. §. XLIV. P. 374.*

dd) Aequae valentem notavit, IDEM. l. c. quo uniantur vires cordis ad circulationem, quae per vasa diversa fit.

ee) Exactam rationem reddere non possum. Aortam autem ad Pulmonalem arteriam = 441 : 625. nonnunquam esse, & admodum variare pro diverso tempore & aetate fetus notum est. Rationem quam habet, post varios calculos ponit uti 5 : 6, & post conjunctionem factam per ductum arteriosum illius lumen ad pulmonalis esse uti $4\frac{1}{2}$: 4. adeoque pulmonalem longe arctiorem fieri, IDEM *Icon. Anat. l. c. p. 11. not. 12.*

ramum, quem arteriam coronariam cordis vocant, mox transversim ad horizontem currebat ad suam spinam. Ex hac transversa Aorta sinistra nascebantur duo trunci vasorum superiorum ad sinistram puellam pertinentium, ex ejus autem facie posteriore tendebat ramus transversim ad posteriora, qui erat arteria scapularis aut axillaris sinistrae puellae dextra aut posterior: posses utrumque conjungere & in genere nominare arteriam scapularem aut axillarem posteriorem dextram. Postmodum descendebat uti solet ad spinam sinistrae tractum, sub nomine Aortae descendentes sinistrae.

Aorta autem dextra, quae ad spinam dextram currebat, minus ampla, nulla edita coronaria ascendebat & flectebatur: ex hoc ascensu & incipiente flexura nascebantur duo trunci vasorum superiorum dextrae puellae, nam scapularis seu axillaris posterior sinistra oriebatur brevissima, ex aorta dextra jam descendente, ejusque facie postica, transversim tendendo suam scapulam mox attingebat. Post factam autem conjunctionem cum arteria pulmonali maxima dextra, descendebat nunc lumine aucto ff) ad spinam longitudinem. gg).

13. Quae

ff) Aorta cum ductu arterioso est ad truncum ex corde uti 43: 39. IDEM *Elem. Phys. l. c. §. XLVIII. p. 333.*

gg) Quo omnia in unum congeram locum, hic de harmonica fabrica cordis & vasorum, nec non de usu harum partium pauca addam. Ne tamen L. B. confundere videar, ad quaedam argumenta omnem meam contemplationem reduxi.

1. *Situs cordis & vasorum maximorum in nostro bicipite sapienter & non absque fine factus est.* Situs cordis naturalis maxime consuetus, uti notum, est is, cum planum inclinatum fere referat, ut conus basis altius & versus anteriora & posteriora dextrorsum, apex autem, quem obtusum diximus, magis inferius & sinistrorsum versus diaphragma locetur. Hac ratione videtur optima distantia originis & finis vasorum observari, quae necessaria, si vis cordis sanguini impressa, suum effectum in vascula minora & minima continuare & praestare debet, habita ratione vasorum & humorum diversorum, diversum. Haec omnia autem ad Physiologiam generalem

sem pertinent. In fetibus bicapitibus ad pectora connatis, quibus cor unicum, situs ejus perpendicularis observatus est. Id. *Descript. fet. l. c. Fig. V. A. KULMUS l. c. T. II. Fig. III. d.*: sic enim in medio constitutum, aequali non tantum vi, sed etiam distantia, duplici quasi corpori sanguinem tradere potuit. Cum autem in nostro bicapite cordi relinqueretur tota sinistra portio pectoralis cavi, pericardio affixo ad sternum potissimum sinistrum §. 10. 13. pulmonibus dextram replentibus, omnino magis commode cor locabatur servata aliqua obliquitate, quam si perpendiculariter cum suo apice diaphragmati institisset. Basis per hanc inclinationem versus dextra aliquantulum directa, ab utraque spina aequalem fere distantiam ortui maximorum vasorum conciliabat. Sic servatum aequilibrium, servata quoque sanitas fuit. Nec sine fine Auriculæ designatus est situs transversus, fere horizontalis ad dextra, ut per singula eam. Ponamus enim, hunc saccum per amplum, omnem sanguinem venosum excipientem, in loco altiore magisque erecto positum fuisse, proportionem reliquorum servanda servata, nec spatium suffecisset, & pressio in ostia ventriculorum supposita sanguinis auricularis nimia, & venarum inferiorum inanitio difficilis, nisi plane impossibilis fuisset. Ad latus autem dextrum reflexa, plurimis venis magis vicina erat, si cavam inferiorem sinistram excipias, quæ tamen ipsi flexura facta §. 11. itidem facilius appropinquabat, quam si auriculæ situs alius fuisset. Cor suis appendicibus elongatum, commode suas arterias duplices distinctas emittebat, harum tamen originem similem, absque hac compositione, viderunt Observatores. Per elongationem potissimum ventriculi posterioris seu sinistri efferebantur origines Aortarum, hæc autem hac sua elatione finibus suis maxime appropinquabant. Continuatio itaque facilis vis cordis per Aortas, sed æque facilis per arterias pulmonales, potissimum dextram ex simili elongatione ventriculi anterioris seu dextri. Situs quoque vasorum cordi proximorum notari meretur. Aorta sinistra mox cum egressa ex corde esset, transversim flectitur sinistrorsum post emissam coronariam cordis, cumque horizontalis prope modum continuaretur, ex hoc transverso decursu trunci vasorum superiorum sinistrorum emittuntur, qui optime sanguine peripherico suæ aortæ imbuti, non poterant omnem vim ejusdem cruoris excipere, sed restabat abundans copia, sufficiens ad prospiciendum omnibus vasis, quibus prospicere suum officium erat, quæ vi cordis maxima continuo promovebatur, accedentibus adjumentis motus consuetis, per suum systema & vasa inde continuata, ad extrema usque. Nullus ejus nexus cum pulmonali arteria, quæ alias cum suo sanguine continuat circulationem per Aortæ inferius systema. Hac autem ratione mechanismus simplex resarciebat mechanismum compositum. Aorta autem dextra ascendens similes truncos, ex ipso suo ascensu, vasorum superiorum, qui excipiebant sanguinem aortæ vi cor-

dis maxima impraegnatum, & non tantum periphericum, verum etiam illum, qui in axi constituebatur: Sic autem suam aortam exhauriebant, ut ejus truncus in arcum porro flexus, non nisi parvam portionem sanguinis ex ventriculo posteriore seu sinistro accepti, promoveret. Similitudinem decursus, ortus vasorum superiorum, & nexus cum pulmonali hujus aortae invenio in v. HALLER *lc. Anat. Fasc. IV. T. I. foram. oval. Fig. VI. S. V. X. P.* Haec de situ. An in eo casus? Ubinam harmonia laesa? Quae deformitas? Quid horrendum? Omnia Tua opera Domine sapienter facta sunt!

II. Numerus & ratio cordis, ejus partium & vasorum, horumque distributio & anastomoses, in nostro bicipite, optimam, egregiam harmoniam ostendunt, & Artificem summum sapientem, propter aptitudinem ad fines impositos perveniendi, visam, testantur. Cor unicum aequa lege sanguinem suum distribuit, totaque fabrica simplicior est & concinnior. IDEM *Descript. bicip. l. c. §. XI. not. c. p. 18.* nec tamen alia minus concinna, nec illa necessaria. Auricula una amplissima, satis suae functioni sufficiebat, nempe ad suscipiendum omnem sanguinem venosum, utriusque puellae, tanta quantitate, quanta necessaria esset ad ventriculos cordis juste replendos. Cum ex ea ad dictos binos ventriculos via pateret, non necessaria altera auricula, nec septum, adeoque foramen ovale impossibile, sine eo, ut finis perderetur, quem mox diximus in colligendo venoso sanguine, eique iter concedendo ad cava cordis consistere. Ventriculi cordis duo, satis communi lege reperiuntur, cum enim duplex genus arteriarum ex corde nascentium sit, ex singulo singulum oritur, licet & aliter observatum fuerit unum ex altero oriri. In nostro bicipite duplicatum genus arteriosum, ex singulo cavo cordis duplici origine, ob duplicatas quas adibat partes, propagabatur. Hinc duo ventriculi, quatuor Arteriae, binae cuilibet, anteriori pulmonales, posteriori aortae, minime numerum disharmonicum sistunt. Verum nec in ratione harum partium deformitas. Via duplex diversa ex auricula ad ventriculos, ad anteriorem recta, ad alterum obliqua, non inconsulto facta mihi videtur. Nonne per hanc obliquitatem ingressus sanguinis quodammodo difficilior in cavum cordis posterius? Nonne hac pressione continua sanguis aliqua ex parte densior factus simile quid obivit, quod ipsi alias contingere solet in pulmonibus, dum per rectam viam facilius, nempe sine hac pressione, cruor auriculae ad cavum anterius solito modo rueret? Cava cordis similis roboris & fere ejusdem capacitatis erant, uti mos in tenero fetu, vide *not. cc. dd.* usum hinc eundem utriusque in nostro bicipite statuere oportet: Quare sanguis similem in utroque subibat actionem, cum condensaretur & promoveretur per utraque aequa lege, vi & portione. Quodsi autem plus sanguinis promoveret ventriculus cordis posterior, utpote in nostro bicipite longior, non mirandum,

dum, cum non tantum solus aortam sinistram, ejusque totum systema absque adiutore socio, ut alias fieri solet, replere deberet, sed praeterea lex ipsi imposita esset, aortae dextrae truncum sanguine prospicere. Hinc in distribuendo restituito aequilibrii. Ratio vasorum arteriosorum varia, & inter similia & inter dissimilia. Arteria pulmonalis dextra maxima, longe minor sinistra, adeo ut proportio inter priorem & alteram ad minimum esset uti 6, ad 2. Arteria aorta dextra minor ad sinistram maximam ad minimum erat uti 5, ad 9. Pulmonalis maxima ad minorem aortam, utraeque dextrae, erat fere in ratione naturali. Maxima aorta & maxima pulmonalis arteria sibi lumine fere aequales erant. Haec autem omnia sapienter. Arteria pulmonalis maxima quantitatem sanguinis continebat, qualis necessaria erat, ad replendas non tantum ejus ramificationes, ad lobum pulmonalem dextrum & intermedium minimum tendentes, verum etiam ad continuandam repletionem arteriae aortae dextrae inferioris, cujus truncum ita replebat, ut lumine nunc aucto suum fontem superaret. Hinc necessaria ejus amplitudo summa. Secus cum minore sinistra, quae pulmonali lobo sinistro tantum destinata, parvam portionem sanguinis attamen sufficientem, promovebat, quare si amplior fuisset, suum pulmonem cum portione sanguinis, suae diametro proportionata, onerasset. Par fere ratio aortarum. Sinistra maxima erat, quae omnem ex corde posteriore recipere debebat sanguinem, qui sufficiebat ad repletionem non tantum vasorum cordi propriorum, verum etiam totius cum ea cohaerentis systematis. Cum vero dextra residuam portionem cruoris ex eodem ventriculo venientis tantum susciperet, minoris capacitatis ut esset maxime conveniebat, alias nunquam tota potuisset repleri, reliquis circumstantiis subsistentibus. Ortus coronariae ex sinistra aptior, quippe quae propior cordi cum transversim flecteretur. Nec trunci vasorum superiorum sinistrorum ex eadem aptiorem originem capere poterant. *v. I.* Scapularis posterior dextra e facie ejusdem postica orta, brevissimam viam ad scapulam emetiebatur. Ortus similium truncorum aliter se in dextra habebat *ibid.* haec enim absque damno fere exhauriri poterat, quod resarciebat copia per ductum arteriosum amplissimum ex pulmonali maxima adveniens: ex hoc noviter repleto trunco demum scapularis sinistra oriebatur, brevissima via ad suum locum tendens, eundem truncum in ipsius commodum pro parte deplebat, quem cum maximo damno exhausivisset, si altius originem suam cepisset. Quis non videt aptitudinem, quare inter vasa dextra conjunctio illa consueta facta fuerit? partim ex eo, quod haec sibi proxima essent, dum sinistra aorta a reliquis mox recederet, partim ex aptitudine luminum ad hunc mechanismum componendum. Qualis ordo partium! Quantum opus, summe sapientis, suo Auctore dignum! Omnia Tua opera laudem Tuam perorant Domine! & ego filerem?

III. *Circulatio sanguinis in nostro fetu bicipite, ideam divinae sapientiae exprimit.*

Circulationis norma singularis est in fetu, de qua praeter opera maxima physiologica non cito nisi *b.* TREW, cujus supra §. 6. *not. q.* mentionem feci. Ductus arteriosus pulmonem non tantum liberat, sed inde quoque fit, ut cor sinistrum imprimis sanguinem ad caput, minori parte ad inferiora pellat, cor dextrum ad inferiora omnino sola. *v.* HALLER *Icon. Anat. l. c. n. 13. p. 12.* Adducit vena umbilicalis necessarium sanguinem, liberat fetum cruore superfluo arteria duplex umbilicalis. Jam brevius circulationem in nostro bicipite olim naturalem describere volo, qualem ex sectione perspicere licuit. Sanguis, sive ex una placenta duplici funiculo, anteriore & posteriore, fetui annexa; sive ex duplici placenta venerit, cui singulae singulus funiculus concessus fuerit: Sanguis inquam placenta per duas venas umbilicales venit ad hepar, per anteriorem ad anterius §. 6. per posteriorem *ib. not. r.* ad posterius *ibid.* Ibi affusus cruori, qui per systema venae portarum circumducebatur, partim per ductum venosum immediate in venam cavam inferiorem infundebatur, maxima autem ejus portio simul cum sanguine portarum circumducta per vasa venosa hepatis, more tandem solito eidem venae caevae tradebatur. *l. c. not. q.* Nunc omne flumen sanguineum partium inferiorum in duplici vena cava commodissime vehebatur in auriculam cordis unicum *l.* In hac confundebatur cum cruore venarum cavarum superiorum, quem hae fundebant reducem a superioribus in eandem auriculam. Haecenus modo satis consueto: verum cum in eandem quoque venae pulmonales deponerent sanguinem reducem ex pulmonibus, facta est receptaculum omnis sanguinis venosi. Jam auricula, ex hoc continuo affluxu summum repleta, ex sua vi contractili in spatium minus nitente, a pondere sanguinis premente irritata, contrahebatur, sanguinem contentum conquassabat & necessario miscebat. Massam hanc sanguineam, totius bicipitis mixtam, urgebat auricula in aditum ventriculorum, qui nunc deplebantur. Superata itaque vi valvularum cordis cedentium, sanguis recta in dextrum irruebat, cum pressione autem in sinistrum cordis cavum urgebatur. Repleti ventriculi ad contractionem fortiorem ob fortiorem fabricam, appendicibus adhuc auctam, a sanguine contento stimulati, elevatis nunc simul valvulis versus auriculam positos, contracti, suum sanguinem in quatuor arterias urgebant. In hac promotione non tantum quilibet suum proprium munus exercebat, sed anterior suam consuetam communem functionem simul praestabat. Proprium ipsi anteriori erat, sanguinem promovere per utrasque arterias pulmonales, earumque omnes ramificationes per pulmones dispersas sufficiente ejusdem copia replere, quo hic cruor, vi cordis anterioris impraegnatus, trajiceretur per pulmones, & inde reduceretur per vasa venosa ad cordis auriculam, *l.* Proprium erat cordi posteriori sanguinem, sua vi notatum, in aortam sinistram urgere, huic tantam copiam subministrare, ut omni-

bus ejus ramificationibus sufficeret: porro tantum cruoris in dextram injicere, quantum necesse erat ad repletionem ramificationum ejus superiorum, residua simul portione aliqua pro trunco continuato. Inde ramificationibus dextrae aortae inferioribus maximum evenisset damnum, sed commune munus ventriculi anterioris hoc refarciebat, dum sanguinem sua vi impraegnatum per ductum arteriosum immitteret aortae sanguine orbae. Sic liberato pulmone, & ditata aorta aequilibrium restitutum est. Quare aequale utrisque ventriculis robur. Cum enim cum aequali vi, ex utroque sanguis, cui eadem nota impressa erat, projiceretur, per omnia vasa eadem motus celeritas ut fuerit necesse est. Arteriae nunc suum a corde susceptum sanguinem, sua propria vi contractili ad ultima urgebant, & hoc mechanismo composito motum sanguinis arteriosi progressivum absoluebant, dum simul superflua quantitas per arterias umbilicales quatuor, anteriores §. 5. & posteriores §. 8. ejiceretur de corpusculo nostri bicipitis, ad loca ubi placentae infererentur. Deinde in venas veniens latex ruber, gradu inverso ad cor cum novo sanguine placentae accedente regrediebatur. Sic ita & reditu ejusdem continuato, modo mox dicto circulatio sanguinis in nostro bicipite absolvebatur. Qualis catena harmonica inter omnes recensitas partes! Admirandus circulus functionum cujus altera alterius causa, ultima primae. Si simplicis fetus circulatio miraculum, quis in compositi circulatione minus admiranda videbit? Omnia enim opera Creatoris miracula.

IV. Vitae unius, simplicis compos factus noster biceps, simulque ad eam commode continuandam, injuriis licet etiam gravioribus accedentibus, aptus visus, specimen est diffundentis se in infinitos Archetypos divinae sapientiae benignissimae. Circulatio humorum est fons vitae corporeae mirandus. Hujus centrum cor, in iis nempe, quibus cor datum fuit. Sanguis communis totius bicipitis, miscetur in auricula, traditur ventriculis, nullibi alius, in ambobus sibi similis, aequali vi expellitur, vis cordis aequalis propagatio & effectus: it, redit; hinc nutritiae materiae aequalis dispenfio, & communicatio omnium affectionum, quae unius motui circulatorio sive in fluidis sive a solidis acciderint, ceu boni quid esset, sive unum laederet, mox alteri communicabatur. Sic si altera cibum sumisset, nutritio alteri, quae non comederat, nihilofecius aequali portione tradita fuisset, dum chylus cum sanguine venoso in auriculam communem influeret. Vim vitae aequalem conclusionem tantum elicere potuimus, tamen si supervixissent, credo omnino, quod pulsus in utraque puella tangendus, suis rhythmis fuisset aequalis. Quid ex his aliud sequitur, nisi id, binis quasi corporibus unam datam fuisse vitam? quanta sapientia! quanta misericordia! Cum autem aequae facile id, quod vitam laedit unius partis, alteri communicaretur, necessario si utrumque laesione non possit

resistere, utrumque corpus laesioni vitae occumberet. Merito enim **ILL. v. HAL-
LER**, *Descript. cit.* §. XVI. *not. b.* dubitat, de observationibus cum maxima ve-
ritate factis, quas habemus de fetibus similibus, ubi unus alteri supervixerit.
An haec conformatio opus fortuitum? ubinam desideratur maxima regularitas?
Non tantum nostro bicipiti vita communis simplex data erat, sed etiam concessum
ipsi, ut si alterutri corpori quid acciderit, alterius mechanismus damnum socio illa-
tum illico repararet, & aequilibrio totius restituto, vitam communem commo-
dam continuaret. Hoc optime in nostro bicipite patet, qui tamen abruptioni fun-
niculi umbilicalis posterioris supervixit, aequo omnium partium continuato incre-
mento: cum hepar antea cederet copiae sanguinis majori, per venam umbilica-
lem anteriorem adveniēti, quae ad nutritionem utriusque aequalem sufficiebat,
uti ad repletionem pariter vasorum, hepate tantum posteriore minuto §. 6. *not. q.*
Superfluous autem sanguis ne oneraret vasa inferiora, per vasa mesaraica potissimum
superiora motus, prae caeteris facillime cedentia, recurrebat per vias venosas ad
cor, §. 7. *not. v.*: cum arteriae umbilicales posteriores excaecatae essent, cedenti-
bus autem vasis mesenterii simplicis, restitutum fuit aequilibrium & vita commu-
nis satis commoda servata. Quanta harmonica aequilibrum restitutum, impossibilis,
nisi data fuisset ex providentia singulari Omnipotentis conjunctio viarum sanguife-
rarum utriusque puellae, ut nunc tuborum communicantium leges subire potue-
rint. An ad imperfectionem nostri bicipitis concludendum, quoniam non tantum
vita, sed etiam possibilitas ad eam commode continuandam, ipsi concessa fuit?

V. Respiratio eadem communis nostro bicipiti, si supervixisset, fuisset, licet non po-
tuerim in mechanismum vasorum aëreorum inquirere, tamen id quod vidi prola-
tam sententiam confirmare videtur. Ostium commune unius apicis nasorum ad aë-
rem hauriendum §. 2. 5. *not. l.* pulmonum tres lobi prope se locati §. 10. 13. me-
chanismus compositum, sed non disjunctum ostendunt respirationis. Duas ad-
fuisse larynges, & arterias abinde continuatas asperas, separatim os §. 2. & dis-
junctum collum §. 5. 14. omnino suadent. Bronchiorum autem distributionem
non vidi, nec de probabilibus, sed de visis dicere constitui.

VI. Animam an duplicem, an simplicem habuerit noster biceps, nescio. Duo cerebra
adfuerunt, nam discissa conjunctione capitum encephalon minime apparuit §. 5. Ve-
rum cum in ortum nervorum non licuerit inquirere, & mollities ipsa obstiterit,
nil affirmare, nil negare possum, & si omnia vidissem, ad numerum tamen animae
inde non potuissem concludere. Medico satis est scivisse, unam vitam vixisse, *IV.*
& nescio, si talis biceps superviveret, ac in foro quaestio esset, an ipsi jus unius
an duorum hominum competeret, nescio inquam, anne ex aequitate plus in eum

13.

Quae visa exemtis visceribus. §. 9-12.

THORAX. CAVA PECTORIS.

Exemtis nunc pulmonibus §. 10. & corde §. 12. illustravi formam ipsius thoracis. Cavum erat pleura obductum, posterius admodum angustum, dextrorsum admodum latum, sinistrorsum minus amplum, anterius planum, in lateribus angulosum. Anterius in medio positum erat *Sternum*, admodum latum, in cujus medio linea satis profunda ducta conspiciebatur, ut omnino *duplex* hh) accretum videretur. Nudum os quidem non vidi, tamen ex conformatione ipsius, etiam per tegumenta, satis manifesta vidi, quod utrumque apparet a latere sibi appositum, ita ut margo sinister dextri sterni, ad lineam rectam apponeretur margini dextro sinistri sterni. Ubi autem haec sternorum conjunctio, ibi externe locus erat, in quo videbantur connata corpora nostri bicipitis.

A spina qualibet producebantur costae, angulo brevior & acutior formato, ex spinarum inflexione: ab hoc angulo antrorsum ferebantur longiore corpore, quam quidem solito modo, interjectaque cartilagine, pro varia altitudine diversa, sterno inferebantur. Claviculae duae, summam anteriorem thoracem claudebant. Inferiores limites figebat diaphragma, pleura investitum §. 9.

Poste-

conferendum esset, quam quidem ex jure uni competeret, licet non dicerem ipsum gaudere jure duorum hominum oportere. Si vero de numero animarum sententias varias legere cupiat quidam, & opera de monstris scripta ALDROVANDUM, LICETUM, aliosque adeat, itidem loca HALLERIANA. §. XV. *not. a.* & KULMUM *l. c.* S. IV. §. 1-5. P. 33. *sqq.*

hh) Et haec appositio sterni duplicis singularem conformationem sistit. Sternum duplex utpote satis in hac classe consuete aliud anterius, aliud posterius invenio in *Descript.* HALLER. F. IV. C. T. & similiter apud KULMUM *l. c.* T. III. F. XI.

Posteriorius videbatur, quantum quidem videre licuit, acsi in medio, interveniente illo contextu celluloso *ibid.* processus vertebrarum dorsalium transversi elongati, dorsum nostri bicipitis formarent. An fuerint fragmenta costarum posteriorum? Claudebant summum dorsum scapulae posteriores duae, inferiorius autem terminabatur idem a septo transverso.

Totum hoc cavum sponte in duas cameras dividebatur, dextram & sinistram, cui accedebat tertia posterior, nulla membrana a posterioribus ad anteriora excurrente, has cavitates a se invicem separante ii), nisi quod mediastinum anterius inter pulmones & pericardium esset. Jam circumscriptiones & contenta addam. Camera dextra a costis dextrae puellae formabatur; a spina ad sternum ejusdem extendebatur; ad spinam angusta, angulosa; antrosum lata & plana; admodum ampla:

ii) Quo eo clarius pateant quae nunc protuli, de mediastinorum, quorum numerum triplicem feci, ortu, situ & progressu, mihi dicendum est, ne ideam confusam in hac observatione relinquam. Scio quidem quod in naturali statu a pleura continuetur illa productio, quae pectus dividit, dum simul hujus duplicatura a se recedens anterius & posterius saccum format sub nomine mediastini anterioris & posterioris. Secus in nostro bicipite. In sacco celluloso, qui ad partem posteriorem pectoris inter spinas positum, formabatur, continebantur duo oesophagi, quare eundem dixi mediastinum posticum. Ab hoc sacco continuabatur lamella inter lobum pulmonalem intermedium & sinistrum, quam tamen non vidi ad anteriora pertingere. An ob mollietiem lacerata fuerat? hanc dico dextrum. Circa ipsum autem pericardium a sterno surgebat saccus tenuis cellulosus, idem circumvolvens, hunc sinistrum & anterius voco mediastinum. Jam porro, si ab eminentia spinae dextrae lineam ducerem, eam nec dexter, nec sinister lobus pulmonalis, cum sua eminente superficie, superabat, intermedius omnino, quare ejusdem portionem ad tertiam refero cameram nempe posteriorem. Si porro dividerem pectus in eo loco, ubi in medio sterni linea erat, omnes pulmones dextrum tantum locum replebant, exigua autem portio lobi pulmonalis sinistri hanc lineam transgrediebatur inferiora versus, quare hanc ad sinistram strictissime retuli. Posset tamen ita distribui, ut pericardium sinistram, reliquam regionem & dextram & posteriorem replerent pulmones,

ampla; continebat lobum pulmonalem dextrum maximum, partem magnam finistri, & latam portionem intermedii minimi. Sinistra a costis finistralae puellae formata, a spina ad sternum ejusdem producebatur; ad illam pariter angulosa & angusta, antrorsum latefcens; itidem perampla; a pericardio cum contento corde & appositis thymis fere replebatur, spatio tantum exiguo pro parte reliqua lobi pulmonalis finistri relicto. Posterior minima a distantia spinarum a se invicem circumscribebatur: Continebat in mediastino postico binos oesophagos, & partem acutam lobi pulmonalis intermedii, quae de superficie duorum reliquorum eminebat.

14.

Colla duplicia visa, communi cute convoluta. Ulterio-
rem sectionem instituere haud potui.

APPENDIX.

De Origine nostri fetus bicipitis

&

similium, quos communi voce MONSTRA vocant.

15.

Cum ex invisibili aliquo in actum ducto, novus exoritur homo, quis de rebus, nunquam sensu acutissimo, optimeque armato, attingendis, expertus loqui potest? Consentiant tamen omnes in his obscuritatibus, per congressum secundum aliquid, quod stamina omnium partium corporis humani continet, in vitam cieri, & ab eo momento hominem nobis invisibilem vitae initia capere, donec sensim sensibilis factus,

App. N. Act. Phys. Med. T. VI.

bb

fe

se totum articulatum oculis offerat. Modum quo ex invisibili tandem visibilis fit, uti notum est, Evolutionem vocant, quippe epigenesin, ut minus probabilem, minus naturae consentientem, & mechanismum non multum a casu fortuito aberrantem, nisi denuo ultimam causam aliunde quaeras, cum summis in arte viris rejicimus. Ea autem prima partium dispositio solidarum, ad vitam ducendam facta, secundum situm, nexum, proportionem, & numerum necessarium, dicitur Delineatio primitiva. Hanc delineationem ad leges summae sapientiae factam esse, harmonia partium ad finem suum consequendum suadet. Causam delineationis primae agnoscimus cum *Psalmistâ* Legislatorem naturae, SUMMUM CREATOREM. Tempus, quo summus Creator eandem suscipit & agit, quis determinabit? at cum supra dixerimus, per conceptionem delineatum hominem vivificari, idque analogia in pullo suadeat kk), omnino delineationis tempus conceptionem non sequi optimo cum fundamento statui, nescio quis negabit? Haec ipsa prima partium corporis humani dispositio & numeratio ad vitam suam necessaria, non potest mutari.

16.

Potest tamen primitiva partium locatio & distributio per accidentia nova mutari, sed semper cum laesa sanitate, ita ut haec laesio sit in ratione causae laedentis, & in relatione quam pars laesa habet ad sanitatem totius corporis, erit tamen vitium evolutionis potius vocandum. Ipsae causae laedentes non semper patent; attamen cum vires evolutionis pendeant a motu vario, varii liquidi, per loca varia, varie dilatabilia, omnino

kk) Cum totam hanc Physiologiae generalis partem, multae disceptationes magis quoque saepe obfurent, videantur varia in *ILL. v. HALLER Element. Phys. T. VIII, L. XXXIX, S. II, p. 77-176. & S. IV.*

omnino videtur, quod si horum aliquid praeter naturam mutetur, & expansio, attractio, pressio, derivatio, aut revulsio augeatur, minuatur, tollatur, etiam incrementum, partium singularium, si singulares causae, omnium, si universales, augeri, subsistere, aut minui posse. In ultimo casu, si universalis sublatio virium evolutionis, mors, si in juniore fetu, in quo nondum articulatio membrorum visa est, accidit, annihilatio dicitur. Si vero quaedam tantum vires evolutionis cessant, partes ratione magnitudinis juniores videntur, emaciatæ, rugosæ. Hinc easdem ob rationes in variis locis obstructio, effusio, ruptura, luxuriatio, tumores morbosæ indolis, absque fine ad sanitatem naturalem oriuntur, & maculas variæ magnitudinis pro magnitudine causæ, appendices, accretiones, concreciones, fissuras, paralyfes, extenuationes, & quæ hujus indicis sunt, præbent: quæ plus & citius nocent, imo post partum sæpe lethalia sunt, prout in systemate vasorum cordi propiore, & in locis ad vitam maxime necessariis, inveniuntur. Quæ in systemate vasorum remotiore a corde nata, semina morborum chronicorum, citius tardiusve post partum oriundorum, plurium inmedicabilium spargunt. Quæ in vasis cutaneis præter naturam absque tumore fiunt, naevos sic dictos sistunt, pro vario vasorum systemate, & vario humorum genere & indole, nec non pro varia potentia causæ, varii coloris, figurae, & ambitus: sæpe tantum formam laedunt, quæ formæ læsio, etiam non raro in visceribus, propter errorem humorum & causas huc facientes, conspicitur. Varii motus fetus, pressiones, ictus, & omnia quæ unius visceris gravitatem specificam augent, aut quæ illud a suis vinculis liberant, causare possunt transpositiones viscerum & partium, cum læsione sanitatis & vitæ, prout visceris & partis ratio est ad vitam & translocationis ad totum. Huc referas luxationes, inversiones, e. g. cordis, ventriculi, viscerum morbosas, distractiones & similia, cum actione læsa.

Tempus, quo haec delineationis praeter naturam mutatio, seu turbatio, hincque enata vera deformitas in fetu oriri potest, omne illud est, per quod fetus in utero moratur. Nam non tantum in exitu ipsius de ovario, & in ejus transitu per tubam admodum angustam, ad uterum, plures formae & situs partium laesiones fieri posse, hasque semel factas, ut plurimum irreparabiles esse, probabile est: verum etiam quasdam serius per suas causas nasci posse, verisimile videtur, quas si leviores & propiore a partu tempore factae fuerint, medicina nonnunquam feliciter abstulit. Nonnunquam etiam sub partu fugillationes, distractiones, fracturas, luxationes, rupturas, oriri, hasque per totam vitam ex incuria & incitia matrum & obstetricum durare, ac pro congenitis saepissime vendi, experientia tristis testatur.

17.

Quae vero partium locatio & distributio facta est cum mechanismo ad finem certum, absque laesione actionis cujusdam eidem corpori competentis, eam omnino primae delineationis typum exprimere, statuere oportet. In genere enim notarunt observationes hucusque factae, non dari delineationem duorum corporum ex omni parte aequalem, sed semper diversam, ita tamen, ut discrepantia major vel minor sit, licet haec non ita evidenter in externa facie conspiciatur, in ortu, progressu, nexu, ramificatione, capacitate &c. vasorum, nervorumque, ut varietates alias, etiam musculares, taceam, invenienda semper. Verissimum itaque est, ad vitam communem ducendam, tot diversas delineationes, quot homines, factas esse, adeoque infinitis fere causis eundem finem attingi posse. Differt hinc quilibet ab altero, nec leve fundamentum, in hac cuilibet peculiari delineatione, propriae cui-

libet

libet homini, sic dictae, naturae. Cum tamen maxime conspicuae partes, in majore numero hominum, similem typum expriment, ideo vocatur communi consensu delineatio naturalis, si potissimum viscera & vasa majora, nec non externa membra numerum, situm, & proportionem plurimis consuetum retineant, adeoque consueta pariter vocanda: nec tamen exactam aequalitatem habent. Haec itaque prima quasi species est Delineationis maxime consueta, ubi variatio in minoribus partibus.

Alia est differentia delineationis, quam cernimus, cum partes quaedam interiores etiam notabiliores, aut plane deficient, aut in alium usum impendantur, sine eo ut vita huic corpori propria commoda, nec sanitas, nec perfectio laedatur. Sic per penem exonerabantur intestina suis fecibus, in eum ultimo suo fine brevissima desinentia, compendio novo, attamen harmonico, II) facto. Sic notum exemplum de reflexo nervo gustatorio ad cutem occipitis, quare nullus gustus huic homini competeat. Cum autem ex instituto cum quatuor sensibus homo appareret, quis hanc delineationem confusam, aut vitiatam, nominabit? naturalem ejus delineationem voco, minus tamen consuetam.

Alia est differentia, cum viscera cum sine situm suum aliter habeant, quam quidem in delineatione maxime consueta, ut cordis inversio ex instituto facta, cum annexarum partium consentiente harmonia; translocationes viscerum sapienter factae; transpositiones vaforum & nervorum ad vitam singularem institutae; declinationes insigniores eorum &c. Haec pariter minus consueta delineatio.

bb ;

Alia

II) Vid. *Act. Petropol. Vol. III.* descriptum a DUVERNOY sub titulo: *Monstrum Casaniense*, quod citat v. HALLER *Descript. bicipit. p. 7. not. a. & p. 36. VII.*

Alia est differentia, cum numerus viscerum & partium testarum variet abundantia & defectu, quam quidem in plurimis conspicitur. Numerum enim vasorum & nervorum in omni corpore variare, in pluribus etiam strata muscularia, supra jam notavimus, experientia teste. Ren simplex; testiculus simplex, triplex, nullus. Uterus duplex. Lienes plures, & similia, instar exemplorum adducta sufficiant.

Alia est differentia, ubi partes externae numero variant, cum sapiente mechanismo, ut quidem capita duo; duplicati artus; bicorporei fetus; digiti sex; caput nullum, & alia pars deficiens, quarum catalogum varii etiam fide digni fecerunt. Hanc omnino delineationem naturalem, minus consuetam partium externe conspicuarum, uti antecedentes minus consuetam partium internarum, dicere oportet.

18.

Quod si nulla actio a corpore petatur, quae ipsi ex suo mechanismo primo impossibilis sit, nec perfectioni ejusdam contrarietur propriae, quod unus non ad omnia, sed hic ad haec, ille ad illa factus sit. Variationes illae non contrariantur perfectioni propriae eorum, qui iisdem gaudent, nec actio, quae ipsi corpori revera omni tempore impossibilis fuit, deficere potest. Cum itaque tale corpus ad omnes actiones ipsi competentes, praestandas aptum sit, perfectum omnino judicandum. Cui plus datum, ab eo plus poscetur. Si itaque in delineationibus cum fine ad regulas minus consuetas factis, perfectio hominis non laedatur, quae cuilibet singularis est: Quid quaeso contrariatur, Deum optimum omnipotentem, in his suis operibus summos immensae suae sapientiae & potentiae thesauros nobis aperire? Singulares sunt tales minus consuetae

suetae conformationes, sed singularia quoque exhibent specimina summae sapientiae. Jus ipsi summo Creatori competit forma hominem induere, qualis ipsi placet. Legislator legem, non lex Legislatorem summum figit. Sat nobis scivisse, quod quae minus consuecte facta, sapienter facta sint. Finem specialem ignoramus, nec necessarius nobis scitu erat. Dedit Deus membra cuilibet, ut homo eadem convertat in sui creatoris laudem, omnia membra, quotquot ipsius voluntati submissa sunt, iis libere utendi. Hic finis corporis maxime consuecte formati. Hic quoque finis minus consuecte formati.

19.

Quod si haec ad nostrum fetum bicipitem applicem, ex tota ejus descriptione, uti in notis adjectis notavi, patet, non tantum externam proportionem partium sapienter institutam fuisse vid. *Tabulam* §. 4. & *not. i.* sed etiam interiorum compositionem, mechanismum summe sapienter factum, ostendere. Non indignum opus summae sapientiae! Delineatum autem, & talem conceptum, nec postea demum quasi transformatum fuisse, nec ex ruderibus duorum corporum olim se-junctorum compositum, nostrum bicipitem, illa in omnibus partibus observata optima harmonia, nobis credere imponit. Possem & contra epigeneseos defensores argumentatione de corde ejus simplici uti, sed relego eosdem ad locum egregium *ILL. v. HALLER mm)*.

Haecenus dicta sufficiant, limites forte observationis singularis describendae transgressus. Si non omnia exhausta fuerint,

mm) *Descript. fet. bicipit. §. XV. not. b. p. 26. & not. a. p. 27. sqq. ad finem ejusdem paragraphi cum notis subiectis.*

fuerint, scio & de aliis alios melius dixisse, & in singularium dijudicatione saepe multos errores subrepisse. Potissimum si non omnem de origine sic dictorum monstrorum ambitum expleverim, ad ulteriorem per experientias observationem haec reservo. De prima autem locatione partium nullam majorem hucusque sapientiam acquisivi, nisi quam dictum illud vetus Christiani Ciceronis exprimit n n): *Dei sunt omnia, conceptus ipse & corporis informatio, & inspiratio animae, & partus incolumis.*

n n) LACTANTIUS *de opificio Dei.*

F I N I S.

HISTO-

HISTORIA
VENENORUM
VEGETABILIIUM
SUEVIAE INDIGENORUM
STUDIO

D. JOANNIS FRIDERICI GMELIN

IN UNIVERSITATE GEORGIA AUGUSTA GOET-
TINGENSI PROFESSORIS PHILOSOPHIAE ORDINARI ET
MEDICINAE EXTRAORDINARI ACADEMIAE IMPERIALIS NATU-
RAE CURIOSORUM COLLEGAE ET SOCIETATIS TIGURINAE
SODALIS.

Historia venenorum vegetabilium Sueviae indigenorum.

Quodsi attenta mente perpendamus singularum scientiarum humanarum dignitatem, eamque metiamur ex utilitate, quam singulae in reliquas eruditionis & artis humanae partes diffundunt, nulla profecto erit, quae homine magis digna sit, quae medicum, quae oeconomum, quae philosophum magis deceat, quam quidem res herbaria, ut mireris sane, esse adhuc in tanta cognitionis humanae luce, de qua nostrum gloriatur seculum, esse adhuc malevolos ejus detractores, qui nobilissimam scientiam, tot modis in genus humanum beneficam, homine, feriis rebus occupato, quin ipso medico, qui tamen efficacissima sanitatis praesidia per hanc ipsam cognoscere didicit, aut nisi cognoscat, nimis securus & in salutem aegrorum injurius in sola aut pharmacopoei, aut magis ignari rhizotomi fide acquiescit, indignam, aut, si molliter loquantur, inutilem, & solis otiosis quasi rem ludicram relinquentam reputantes, toties Botanicis, qui in stirpium natura & usu indagandis versantur, acclamant:

O quantum est in rebus inane.

Et si latissime pateat campus emolumentorum, quae exinde in vitam, sanitatem, voluptatem & commoditatem hominum redundant, nulla tamen in re melius de salute gentis humanae meruit, nulla in re contemptae hujus disciplinae inscitia graviores dedit poenas, quam dum aut improvida infantium ignorantia herbas vitae hominis quam maxime infestas cum salubribus aut edulibus miscendo, sicque mortem pro medicina cibove suggerendo, aut nefanda veneficorum nequitia, inopinas immerentibus attulit neces, qui, nisi omnes, certe tamen plerique, modo aut qui collegerunt has stirpes, aut qui

qui arcessiti fuere ad aegri sanitatem restituendam medici, in cognoscendis plantis earumque in corpus humanum aut funestis aut salutaribus effectibus exercitati satis fuissent, vel ab omni plane mortis periculo praecaveri, vel ex orci faucibus eripi potuissent facillime.

Dum de venenis loquor, ea volo corpora, quae in ipsum humanum corpus, quamvis parca manu sive intus ingesta, sive extus adplicita, indubitatis fide dignorum Virorum experimentis atque observationibus lethalem exserere efficaciam comprobata sunt. Multa ex his sunt, quae impune devorantur ab animalibus, quorum alias fabrica structurae corporis humani quam proxime accedit, & quorum aut sanitas compluribus aliis herbis, homini nunc salubribus, nunc saltim innoxiiis, laeditur gravissime, aut ex improviseo extinguitur vita, ut, si nullibi, certissime tamen hic, fallacissima sit conclusio, ab efficientia hujus vel illius vegetabilis in animal quodcumque ad eandem in corpus humanum exserendam, ac vicissim facta: Quamobrem nunquam admisi in animalibus aliis tantummodo facta pericula, ut ex iis de virulenta vi hujus vel istius stirpis in corpus nostrum exercenda judicarem, tametsi dentur casus, in quibus veri simillimum est, si quidem modus agendi cominus innotuerit, eodem fere modo etiam nobis nociturum, quod aliis proxime, quod fabricationem corpoream spectat, nobis affinibus, exitiale fuit.

Hac vice ea tantummodo virosa vegetabilia, quae in illa, quam ego patriam colo, Germaniae parte, Sueviam puta, sua sponte in agris, arvis, pratis, hortis, sylvis, montibus incultis progerminant, pertractare animus est; haec fida naturam ipsam secutura manu, sermone plano, & a terminis artis, toties minus exercitatos ab intimiori stirpium notitia deterrentibus, maxima, qua fieri unquam potest, cura depurato, describenda, externa eorum, sensus olfactus & visus quam maxime ferientia, ex quibus saepissime & felicissime interna attributa colligere, saltem multa cum veritatis specie hariolari li-

cet, indicia adnotanda, & atrocissimas illas noxas, quas singula pro indole & mixtione sua, pro majore vel minore copia, qua assumuntur, pro ratione & constitutione corporis, in quod agunt, alias atque alias, modo graviore, modo leviores sanitati vitaeque hominis inferunt, ex fide dignissimorum Medicorum, tam vi ingenii & acumine, quam probitate sua illustrium, observationibus decerptas, recensendas mihi sumsi; quomodo damnum illatum restaurari, sanitas laesa restitui, mors imminens vel differri vel abigi plane possit, haecenus intactum relinquo, neque hic meum esse puto, longius in usum excurrere, quem eadem lethifera corpora tum in vita communi ad occidenda aut pellenda nociva animalia, tum in ipsa arte salutari in debellandis pertinacissimis morbis *) praestant prudenti manu adhibita, quae prosperrimo cum eventu hinc inde debita cum circumspeditione, a veri nominis Medico nunquam neglecta, nunc extus, nunc intus adplicuit & veterum laudabilis sagacia, & hodiernorum praesertim Medicorum felicissima audacia.

Omnia nunc virulenta haec vegetabilia duplici ratione vitae hominis insidiantur; alia innata sua, eaque fixiori ut plurimum, acrimonia omnia, quae contingunt, solida viva mirum in modum irritant, adrodunt, os internum, gulam, ventriculum, intestina inflammant, exulcerant, convellunt, consentienti cum his partibus universo systemati nerveo millenas turbas cient, per patula in intestinorum canalem vasculorum reforbentium oscula in massam humorum recepta pestifera sua acrimonia omnia fluida inficiunt, sicque sexcentis exagitatum & suppressum tandem malorum generibus serius ocus corpus enecant; alia mox, & quasi nullo interveniente in vitam corpoream effectu, vapore suo & magis volatili odorato principio ipsam, ut ita dicam, animam sedem petunt, omnes, quae ab

*) De hoc nuper demum egregie commentatus est Hahnus, Ultrajectinorum Professor Celeberrimus; in Oratione de usu venenorum in medicina. Traj. ad Rhen. MDCCLXXIII.

ab animae cum corpore commercio pendent, facultates, memoriam, imaginationem, reminiscentiam, ipsum adeo ingenium & iudicium, sensus internos atque externos, motus voluntati mentis subjectos aequae ac spontaneos, aut mille modis turbant, aut subito suspendunt, amnesias, amentias, deliria, furorés, somnolentias, sopores, lethargos, apoplexias, epilepsias, paralyfes, caecitates, surditates, & plurima alia oculorum, aurium, narium, linguae, musculorum & nervorum vitia creant, ex quibus millena alia mala denuo propullulant, & saepissime mors ipsa consequitur; alia denique conjunctis ex utroque hoc nocendi modo viribus, corpus, & quae cum hoc intime conjuncta est, animam violentissime invadunt, eo majus vitae periculum intentantia, quo magis compositum est, ex quo agunt, pestilens principium.

Si botanicas notas sequamur, alias nunc harum stirpium graminibus accensendas esse, totus loquitur externus habitus; aliae mox tristi florum colore, vel nauseoso odore, anguem sub herba latere, suspicionem movent, luridae ideo phytologis appellatae; in aliis pedunculi, qui flores gestant, ex apice caulis aut ramuli quasi radii ex centro prodeunt, & sic umbellam, qua nostrates contra ardores solis aequae ac contra pluvias sese defendunt, referunt, umbellatae vel umbelliferae hinc dictae; aliae pulchritudine & decore florum aliis praecellunt, a notissimo genere lilia nuncupatae; in aliis insignis itaminum sive genitalium virilium copia intima floris, qui apici pedunculi infidet, occupat; hae polyantherae aut polyandrae botanicis audiunt; in aliis flos distentum ferarum rictum refert; hae ringentium a nonnullis insigniuntur nomine; aliae vulneratae succum lactei coloris acrem plorant, fructusque ferunt tricoccos, hinc tricoccae dictae Royeno, a potissimo, quod huic tribui subest, genere, tithymali aliis. In omnibus, quas haecenus recensui, classibus essentiales, sit venia verbo, floris partes duplici obvolvuntur integumento, altero externo, ut plurimum viridi, sive non colorato, calice aut perianthio

dicto, altero interno colorato, five alio quam viridi colore imbuto, corolla dicto; habentur autem plantae, in quibus alterutrum hoc involucrum deficit, incompletae ea de ratione ab auctoribus nominatae; sunt denique fungi, sub quorum dubio ordine plurima venenosa militant vegetabilia.

I. Gramina.

Lolium (temulentum) spica aristata, spiculis compressis multifloris; Linn. Syst. Natur. per regna tria naturae. T. II. Edit. XIIma Holm. 1767. p. 100. Spec. plantar. Edit. IIIa. T. I. p. 122.

Lolium annuum locustis diffitis. Haller historia stirpium indigenarum Helvetiae inchoata. Bernae 1768. T. II. p. 205. nro. 1420.

Gramen loliaceum spica longiore. Casp. Bauhini Pinax theatr. botanic. Basil. 1623. p. 9.

Lolium gramineum spicatum, caput tentans. Joann. Bauhin. Histor. plantar. universal. Ebrodun. 1651. T. II. p. 437. (cujus ceterum icon pessima.)

Lolium & *triticum* temulentum. Lobel. Icon. T. I. p. 35. f. 1.

Infelix Virgilii lolium.

Persis: Scheilam.

Graecis: Aera, Zizanion.

Italis: Loglio, Gioglio.

Hispanis: Yoio, Zizania.

Anglis: Darnel, Yvray.

Belgis: Dolik, Twalk, Kueweysen.

Gallis: Yvraye, Yvroye, Luille, Zizanie.

Germanis: *Sommerlolch*, *Toeberich*, *Tollkorn*, *Lülch*, *Durt*, *Kubrweizen*, *Mausweizen*, si quidem inter hordeum nascitur, *Twalch*, si inter fecale, *Trespe*, *Trapsendort*, *Trespdorp*, *Treyzen*, & si inter avenam, quod vitium nobis frequentissimum est, *Schwindelhaber*, *Tobhaber*, *Dippelhaber*.

Nasci-

Nascitur in agris frumentariis, tritico, hordeo, secali, avena confitis, (rarius inter linum) aut natura sua justo humidioribus, aut inundationibus pluviisque praegressa hieme & vere crebrioribus nimium humectatis, sub his conditionibus, ipsius incremento mire faventibus, melioris frumenti vigorem supprimentibus, adeo saepe frequens, ut fabulosae illi opinioni ansam dederit, quasi triticum in lolium degenerasset, inaudito naturae sibi semper similis phaenomeno.

Quod durationem ejus spectat, ad stirpes annuas five eas pertinet, quae singulis annis cum herba & radice pereunt, & per sola femina suam propagant speciem.

Culmi ejus duorum ut plurimum pedum altitudinem attingunt, sunt, qui quinque pedes excedunt; striatos nonnunquam invenias, & plerumque nonnullis nodis, quasi geniculis inaequales, foliis praeterea, qualia graminibus competunt reliquis, glabris amictos; singulum culmum terminat spica viridis, interdum rubens, quasi ab utroque latere compressa, crebris iisque longis, rarissime, si unquam, nullis aristis exasperata, pedem ut plurimum longitudine aequans; haec iterum ex minoribus spicis composita, magnitudine & numero variis, ut nunc quatuor tantummodo, nunc octo, nunc duodecim, nunc octodecim numeres, omnes alternis summi flexuosique culmi lateribus arcte adpressas; si in singulas hasce spicas minutius inquiras, infimam uniuscujusque partem tenet solitarium folium longitudine universam spicam, cui subsidet, aequans, recta rigida ut plurimum arista terminatum, quod calycis sive glumae nomine insignire solent Botanici; omnes hae minores spicae conflatae sunt ex octo flosculis, aequalibus; qui singuli binis viridibus aequalibus foliis, quorum alterum arista nonnunquam munitur, alterum planum est, & figura sua ovum refert, inclusum habent rudimentum seminis unicum, germen sive ovarium dictum, cui bini stili seu tubae insident, & circumponuntur terna stamina, qui singuli etiam relinquunt semen ovatum, ex fusco nigrum, ab utroque latere

compressum, subdulcis ejusque non ingrati saporis, nullius, quemadmodum tota reliqua planta, odoris, magnitudine seminibus frumentorum vulgatiorem inferius.

A lolio perenni, quod nostris agricolis *englisches Raigras* nomine venit, facile distinguas funestum hoc gramen, aristis illis longis rarissime deficientibus, spicis minoribus longiori intervallo distantibus & radice annua; a reliquis graminum generibus solitario illo folio, quod singulis minoribus spicis subest. Farinae aut panis, aut alii cuicumque mixtioni inesse lolium, ex eo dignoscas, si vera sint, quae R. I. Camerarius differt. de lolio temulento, Tubing. 1710. tradit, quod massae hae in aqua coctae largissimam projiciant spumam; quod eadem farina aquae mista fermentescens non adeo incrassetur, quemadmodum farina fecalina; quod non tanta cum vi ebulliat, & quod destillationi, quam Chemici vocant, commissa, non caeruleum, uti reliqua frumenta, sed rubicundum primo protrudat spiritum.

Semina igitur hujus graminis sola, a bonorum frumentorum & speciatim avenae seminibus minus sollicitè separata, cum his commista, forma pultis, placentae, farinae, panisve, praecipue calidi, qui modus nocendi inter pauperes annonae caritate pressos frequentissimus est, gravissima, vix mitiora, postquam fermentando in spiritum ardentem aut cerevisiam transiere, gignunt mala; & ne ipsae quidem in conclavi clauso a lolio torrescente surgentes exhalationes R. J. Camerarii l. c. p. 8. culpa hac carent: Videas inde natas in hominibus creberrimas temulentias, a) permanentes capitis dolores, & gravedinem ac vertiginem, b) soporem & somnum saepe

a) Communi Scriptorum tum veterum, tum recentiorum observatione.

b) Aristotelis jam, Theophrasti & Galeni testimonio, quod exemplis confirmant Jo. Rud. Camerarius Sylog. memorabil. medic. & mirabil. natur. arcanor. Cent. III. August. 1624. Caf. 91. p. 202. Seeger in R. J. Camerarii dissert. c. p. 10. aliique plures.

pe inexpugnabilem, *c*) sensuum externorum hebetudinem ac depravationem, oculorum caliginem & rigorem, aurium tinnitum & perverfum usum, *d*) leves & temporarias amentias & stupores, *e*) tremores artuum atque universi corporis, *f*) virium animalium prostrationem, *g*) extremorum frigus, *h*) impotentiam loquendi deglutiendique, *i*) pectoris oppressiones atque angustias, *k*) stomachi dolores & violentas praesertim ad utrumque ostium constrictiones, conatus vomendi inanes, vomitus, *l*) sudores largos, etiam frigidos, *m*) urinas copiosas, *n*) crebras quoque convulsiones, *o*) aliquando in paralyfin abeuntes, *p*) rariora sanguinis profluvia, deliria, oculorum vitia permanentia, morbum attonitum, ipsamve mortem, *q*) rarissime repentinam. *r*).

Ex granorum horum per ignem facta resolutione, quam si sequi velis, haec a multis aliis innoxiiis, quin etiam salubribus, parum differre, deprehenderes, vix aliquid certi de modo, quo agunt, judicare licet; id certe ex recensitis illorum effectibus

c) Seeger I. m. c. Linder de venenis. Lips. 1739. p. 538. Wierus de praestigiis daemonum. Basil. 1564. III. p. 18.

d) Seeger I. c. Burghart Medicor. Silesiac. Satyr. I. p. 47.

e) Wierus I. c. Burghart I. c.

f) Seeger I. c. R. J. Camerarius & Valentini Ephem. Nat. Curios. Dec. III. A. 2. p. 187.

g) Seeger & Burghart. II. cc.

h) Burghart. I. c.

i) Idem & Seeger. II. cc.

k) Idem II. cc.

l) Idem II. cc. & Gottl. Schober Act. Erudit. Lipsiens. ann. 1723. p. 446.

m) Seeger & Burghart. II. cc.

n) Seeger I. c.

o) Wepfer Ephem. Nat. Curios. Dec. II. a. 3. p. 365. Schober, I. c.

p) Sulzer Breslauer Sammlungen. 1723. mense Januar.

q) Burghart & Schober. II. cc.

r) Schober I. c.

effectibus patefcere videtur, principem illorum humano corpori tantum infestam efficientiam particulis magis volaticis niti, quae conjectura ex eo quoque firmatur, quod vel solae hujus feminis integri adhuc excalesfacti, aut in panem coacti & adhucdum calidi exhalationes sensuum aciem obtundant, teste R. J. Camerario, l. c. & quod asseverante Illustr. Linnaeo aut omnem plane nocendi vim, aut plurimam tamen ejus partem amittat, ut primum panis eo infectus vel torretur, vel refrigeratus est.

II. *Plantae luridae.*

Hae etiam a principe, quod sub hoc ordine militat, genere solanorum aut solanacearum indigitantur nomine, viscofae ut plurimum vel potius unguinosae tactu, graves vel ingratae olfactu, tristes, si certe florentem plantam spectaveris, solumque forte solanum nigrum exceperis, aspectu; his commune est, folia habere alternatim cauli adposita; in floribus habere quinque stamina, singula fertilia, unicumque tantummodo ovarium, simplici tuba & stigmate instructum, quare pentandris suis adnumeravit Ill. Linnaeus, oligantheris celeberr. van Royen; habere praeterea exterius & interius floris tegumentum, quod corollam appellare placuit phytologis, ex uno folio continuo conflatum, in quinque tamen, tot scilicet, quot sunt stamina, segmenta discissum, quae ratio est, cur omnes has stirpes isostemonum tribui inserat Ill. Hallerus.

2. *Datura* (stramonium) pericarpis spinosis erectis ovatis, foliis ovatis glabris; Linn. Syst. Nat. II. p. 170. Spec. plant. I. p. 255.

Stramonium foliis angulosis, fructu erecto muricato, calice pentagonio; Haller enum. I. p. 258.

Solanum foetidum, pomo spinoso oblongo. C. Bauh. Pinax. p. 168.

Stramonium. Blakw. T. 313.

Stramonium vel Datura fructu rotundo spinoso, flore albo simplici. Knorr thesaur. rei herbar. I. S. 13.

Gallis: Pomme epineuse, Noix Metelle, Herbe aux forciers, Herbe aux Magiciens, Herbe des Demoniaques, Herbe du Diable, Herbe a la Taupe.

Belgis: Doorn-appel, Dollen-appel.

Anglis: Thorn-apple.

Graecis: Barykokkalon.

Germanis: *Stechapfel, gemeiner Stechapfel, Dornapfel, Rauchapfel, Stachelmus, Dollkraut, Tollkraut, Igelskolben.*

Annua hanc stirpem, a mense Majo ad Septembrem usque floridam, Europae olim hospitem, nunc inquilinam, in agro Tubingensi, proxime ad portam Nicarinam, ad latus dextrum aedium publicarum *Zimmerbütte*, proxime ad portam Hirsaviensem, & juxta viam publicam Luftnaviensem invenias.

Radix lignosa, crassa, inaequalis, fibrosa.

Caulis in numerosos sese late diffundit ramos, qui singuli iterum iterumque in binos discedunt ramusculos.

Folia magna, lata, glabra, laete virentia, in angulis, quos exsurgentes rami constituunt, longis petiolis insunt, altero alteri ex adverso posito, plana, tenera, venosa, figura sua ad ovum quodammodo accedentia, & margine angulis sinuibusque, dimidiam lunam referentibus, exsculpta.

Flores grandes in angulis, quos rami vel ramusculi cum caule aut ramis constituunt, vel etiam in ramis, & quidem in axillis foliorum brevibus pedunculis insident: Exterius eorum tegmen sive perianthium oblongum, inferius ventrosum, longam tubam referens, & quinque distinctis angulis instructum, succrescente fructu marcescens & deciduum, sola inferius minuta particula, quasi circulo resecto, relicta, quae semper rigidior facta, & versus pediculum, qui calicem sustentat, re-

flexa, fructum succingit: Interius floris involucrem sive corolla albidum vel album, exteriori longius, infundibuli speciem prae se ferens, ut ex praelongo tubo in latum plicis multis inaequalem desinat limbum; angulis quinque distinctum, qui singuli in mollem mucronem abeunt: Stamina longitudine sua perianthium plerumque aequant, vix conspicuo filamentum suffulta, alia ab aliis distantia, apicibus oblongis, obtusis & compressis instructa: Ovarium mediae inter ovatum & quadratam figurae, glanduloso annulo circumdatum, tubum protrudit simplicem rectam, quae filii speciem prae se fert, ad stamina longitudine sua accedit, & stigmatem crasso, obtuso, & quasi ex duabus bracteis composito terminatur.

Capsula, quae femina recondit, oblonga & erecta, extus crassis, acutis iisque rigidis in maturo fructu aculeis dense stipata, quasi sollicita natura incurios homines & bruta animalia ab usu virosae hujus stirpis dehortari vellet, quo majorem maturitatis gradum attingit, in quatuor partes sive valvas sua sponte dehiscit, per bina septa transversa decussantia, quorum alterum universam fructus longitudinem, alterum tantummodo $\frac{3}{4}$ partes ejus percurrit, squamis convexis ac punctatis, quibus femina insident, instructum, intus in quatuor loculos, quorum bini in superiore fructus parte in unum rursus confluent, distincta.

Semina rugosa, renes figura sua aemulantia, nigra, numerosissima, pressim sibi invicem incumbunt, saepissime infaustissimo cum eventu pro feminibus nigellae divendita, a quibus tamen manifestissime in eo discrepant, quod majora longe & latiora, aut nullum spirent, aut certe non aromaticum odorem.

Vegetabilis hujus & herba a) ejusque vapores in conclavi clauso exhalantes, a*) & flores, b) & fructus, c) &

a) Docderlin *Commercium literar. Noric.* 1744. p. 15.

a*) Stoerck *Abhandlung von dem sichern Gebrauch und der Nutzbarkeit des Stechapfels, des Bilsenkrauts und des Eisenbütteleins, übersetzt von Schinz.* Zürich 1763.

b) Ex Garcia J. Bauhinus l. c. T. III. P. II. p. 625.

c) & femina praecipue eorumque torrescentium exhalationes
 c*) nunc malo dolo, nunc ex imprudentia ingesta in Asia &
 America d) aequae ac in Europa, pro alia atque alia dosi, for-
 ma, mixtione, corporis, in quod recipiuntur, constitutione,
 inebriant, e) memoriae exercitium aut suspendunt aut tol-
 lunt, f) deliros, g) amentes, h) infanos, quin rabiosos i)
 reddunt homines, fagarum somnia inducunt, i*) convulsio-
 nes,

c) Sauvages nosolog. methodic. T. III. P. I. Amstelod. 1763. p. 364. Essays
 and observations read before a Society of Edinburgh. Vol. II. art. 11. p. 217.

c*) Schinz in praef. ad Ill. Stoerckii Abhandlung. p. LXX.

d) De Asia v. J. Bauhin l. m. c. Sauvages l. c. p. 364. Kaempfer amoenit. exo-
 tic. fascic. III. observ. 15. p. 650. nisi haec potius ad Daturam Metel pertineant,
 quemadmodum videtur Celeberrimo Guerin differt. de vegetabilibus venenat. Al-
 fatiae. Argentor. 1766. p. 31. De America v. Transactions of the american So-
 ciety for promoting useful Knowledge. Vol. I. 1769. of phys. art. 3. Krause *Uz-
 terricht von der Gärtnerey. Berlin 1773.*

e) Commerc. liter. Noric. 1744. p. 14.

f) Sauvages l. c. ex a Costa J. Bauhinus l. c. Ill. Linnaeus amoenit. acad. Vol.
 V. p. 154. Schinz in praefat. ad Stoerckii Abhandlung c. p. LXIX.

g) Nunc ferocius, Kramer commerc. liter. Noric. 1733. p. 252. nunc mitius
 & grate. Lobstein ad Guerin. differtat. c. p. 72. Sauvages l. c. Kaempfer l. c. (si
 quidem eadem sit planta) Essays and Observations read bef. a Societ. of Edinb. l. c.
 Büchner Miscellan. Wratislaviensia. 1727. p. 122.

h) Quo scelesto artificio usos fuisse lenocinium exercentem feminam & effoetum
 scortatorem, ut infantes puellas ad venerem proclives redderent; Sauvages l. c. &
 p. 376. Kaauw Boerhaave Impet. fac. dict. Hippocr. Lugdb. 1745. p. 282. ut eo
 minori cum periculo facinora sua patrare possint, latrones aliosque nequam; Kra-
 mer, Sauvages, l. c. T. II. P. II. p. 429. ex Garcia J. Bauhinus II. cc. ut maritos
 suos tranquillos habeant scelerum suorum spectatores, adulterae Indae. Bernier
 apud Schinz l. c. p. LXX.

i) Ephem. nat. Curios. Dec. III. A. 3. Obs. 170. Commerc. liter. Noric. 1744.
 p. 14. Lobstein l. c. p. 73.

i*) Sauvages l. c. T. III. p. 593.

nes, *k*) tremores, *l*) fudores frigidos, *m*) sopores, *n*) tendinum plerumque subsultibus *o*) stupatos, ipsum morbum attonitum *p*) excitant; artuum vigorem, mobilitatem & sensibilitatem supprimunt vel delent, *q*) siccitatem & sitim creant intolerabilem, *r*) vires cordis mirifice minuunt, *s*) sensuum aut aciem obtundunt, aut exercitium tollunt, vertiginem, *t*) praeternaturalem pupillae eamque refractariam dilatationem, *u*) oculorum scintillationes, rigores *v*) & loquendi impotentiam, *w*) nunc immodicos in universo corpore ardores, *x*) nunc membrorum frigus generant; *y*) nonnunquam etiam inanes vomendi

k) Nunc universum corpus, ut nulla pars libera maneat; Lobstein. I. c. Commerc. liter. Nor. 1744. p. 14. 16. Kramer. I. c. nunc quaedam tantummodo membra concutientes; Kaauw Boerhaave, Sauvages & Büchner II. cc. his etiam arte sua plantam hanc aut affinem clam ingerente excitatis non idolo obfessas virgines vestales ignarae plebeculae offerunt genulium sacerdotes Brachmanes, Kaempfer. Amoen. exot. Fasc. III. p. 651.

l) Labiorum, manuum & pedum. Kaauw. I. c.

m) Lobstein I. c. ex Barrete Haller. I. c. I. p. 259.

n) Modo praecedentes, modo sequentes, delirata aut convulsiones; nonnunquam profundissimos, interdum stertorosos, furibus & moechis quam maxime opportunos, Sauvages, Kaauw Boerhaave, Commerc. lit. Nor. II. cc. Troppanneger medic. legal. p. 296.

o) In quo effectu notam veneni principem ponit Ill. Haller. I. m. c.

p) Büchner I. c.

q) Sauvages I. c. Med. Ess. and Observat. read bef. a Societ. of Edinb. Vol. II. p. 247.

r) Sauvages I. c. Med. Ess. a. Obs. of Edinb. I. c. Miscell. Lips. XI. P. II. p. 241.

s) Ut pulsum celerem & parvum interruptum tetigerint Medici, Medic. Ess. a. Obs. r. bef. a Soc. of Edinb. I. c. Kaauw Boerhaave I. c.

t) Medic. Ess. of Edinb. I. c.

u) Lobstein I. c.

v) Kaauw Boerhaave I. c.

w) Idem & Sauvages. II. cc.

x) Lobstein I. c. Commerc. litter. Noric. 1744. p. 14.

y) Med. Ess. and Observ. of Edinb. Vol. II. I. c.

di conatus atque in regione ventriculi pruritum ad scalpendum incitantem, z) temporarios abdominis tumores, aa) atroces capitis dolores, bb) faciei rubores, cc) menti horrorem, cc*) impudentissimam libidinem, dentium stridorem, inspirationem diuturnam, expirationem celerrimam dd) inducunt, atque haud raro subito, vel brevi tamen temporis spatio occidunt, ee) externe etiam oculis imposita ejus folia tristissimam pupillae produxere paralyfin. ff)

3. Datura (Tatuta) pericarpis spinosis erectis ovatis, foliis cordatis glabris dentatis. Linn. S. N. II. p. 170. Sp. pl. I. p. 256.

Stramonium majus purpureum. Rai. hist. p. 748.

Blaulichter Stechapfel.

Floret Augusto & Septembri ad latus sinistrum aedium publicarum *Zimmerhütte*.

Priori quam proxime accedit, in eo tamen differt, quod duplo priore major fit, quod caulis ejus laevis dilutiore purpureae colore, puncta alba interspersa habeat, & ad acutum dividatur angulum, quod flores ejus pallide caerulei, & quod dentes, qui marginem foliorum circumcludunt, multo sint acutiores.

Tot notis externis & gravi etiam odore cum priore conveniens planta, vix dubium superest, quin eandem quoque cum illa in corpus humanum edat funestam efficacitatem, licet
certa,

z) *Commerc. lit. Nor. 1744. p. 14.*

aa) *Ibid. & Lobstein. l. c.*

bb) *Commerc. litter. Noric. 1744. p. 16. Ill. Stoerck. l. c. p. 6.*

cc) *Kaauw Boerhaave, Lobstein, II. cc. Commerc. liter. Nor. 1744. p. 14.*

cc*) *A contusa datura & euphorbio naribus admotis, van Eems in Boerhaav. praef. lect. de morb. nervor. T. I. p. 237.*

dd) *Kaauw Boerhaave l. c.*

ee) *Sauvages & Büchner l. c. Krause l. c.*

ff) *Ex Raji observatione Guerin. l. c. p. 31.*

certa, quae conjecturam hanc confirment, nobis desint testimonia.

4. *Hyoscyamus (niger)* foliis amplexicaulibus sinuatis, floribus sessilibus. Linn. S. N. II. p. 170. Spec. plant. I. p. 257.

Haller histor. stirp. indig. Helvet. I. p. 254. no. 580.

Hyoscyamus vulgaris & niger. C. Bauhin. Pin. p. 169. Knorr thesaur. rei herbar. I. P. 3.

Hyoscyamus vulgaris J. Bauhin. Hist. plant. univ. T. III. P. II. p. 627.

Hyoscyamus niger. Blackw. T. 550.

Apollinaris Cordi.

Arabibus: Bendtsch, Sicaran.

Graecis: *Hyoscyamos.*

Italis: *Giufquiamo.*

Hispanis: *Velenho, Velenno, Meimendro.*

Anglis: *Hennequalt, Hanebane, Henbayne, common wild Henbane, black Henbane.*

Belgis: *Bilsen, Swerte Bilsen, Bilsencruyt, ende Bilsencruydt, swart Bilsenkruyd.*

Gallis: *Hanebane, Endormie, Herbe aux tignes, Jusquiaume, Jusquiaume noir.*

Ungaris: *Belend.*

Germanis: *Bilsenkraut, gemeines Bilsenkraut, schwarzes Bilsenkraut, Bilsensamen, Dollkraut, Schlafkraut, Ziegeunerkraut, Rindswurzel, Säubonen, Teufelsaugen.*

Frequentem in montibus, sterilibus, saxosis, incultis, Maio & Junio floribus onustam biennem hanc reperies plantam.

Unguinosus, qui universam plantam obducit, viscus, & gravis, virosus, ingrattissimus, somnifer odor, diu etiam digitis tangentium adhaerens, de latente veneno suspectam reddunt stirpem.

Radix crassa, rugosa, pinguis, dulcis, foris fusca, intus alba, longa, fusi quodammodo prae se fert speciem.

Reliqua planta longiusculis iisque mollibus pilis obtecta.

Caulis

Caulis crassus, ulnam saepe altitudine superans, foliis plurimis obsessus, ramos multos ex alis foliorum protrudit.

Folia mollissima, inferiore sui parte caulem arcte amplectentia, ad utrumque marginis latus triangularibus iisque acutis dentibus instructa, qui amplos inter se relinquunt sinus, a radice ad caulis usque apicem decrefcentia, alias etiam magnitudine inaequalia, ut inter majora saepius intercurrent minora.

Flores nullo vel brevissimo petiolo suffulti, quini, quaterni, terni, bini, saepissime solitarii, alternatim cauli vel ramorum lateri versus apicem eorum adsidentes, speciem spicae, quam secundam vel unilateram salutare Botanicis placuit, formant. Exterius viride integumentum floris figura sua campanam utcunque refert, maturefcente fructu inferiore sui parte amplius redditur, in segmenta acuta inaequalia divisum, foris hirsutum, marcescens & rigidius factum permanet, & maturum fructum includit; interius floris involucrium luteolum, & venis subtilissimis purpureis, cancellos & retia formantibus, exaratum figura sua accedit infundibulo, cujus brevis tuba inaequali, patente, in segmenta obtusa iniqua discisso terminatur limbo. Filamenta inaequalia, inclinata, purpurea sustinent apices sulphureo polline refertos: Ovarium subrotundum, annulo pulposo cinctum, brevissimo quasi petiolo innixum, in tubam tenuem purpuream abit, quam crassum, rotundum, inclinatum & excavatum terminat capitellum.

Fructus ovum figura sua refert, per totam longitudinem sulco percursus, operculo, globum dimidiatum aemulante, maturefcente fructu sua sponte decedente, tectus per tenue, pellucidum septum transversum in binos aequales loculos partitus, in maximis septo transverso adfixis, ovi dimidiati speciem prae se ferentibus receptaculis femina recondit numerosissima, nigra, parva, renes figura sua aemulancia, punctata atque aspera.

Partes hujus plantae variae, exhalationes ipsae, a) radices, b) herba, sive cruda, sive in succo expresso, c) sive in decocto, d) sive in unguento, e) & semina potissimum f) aut foris

a) Ephemer. Nat. Curios. Dec. III. ann. 7. 8. observ. 66. IX. & X. append. 179. de magno Boerhaavio Haller. l. c. p. 254. & Eems l. c. T. I. p. 236. S. G. Gmelin, optimus Patruelis, Flor. sibir. T. IV. p. 93.

b) Cum radicibus gentianae luteae commistae, Miller Figures of the most beautiful, usefull and uncommon plants. Vol. I. Lond. 1760. cum radice oenotherae biennis comestae, Id: *allgemeines Gärtnerlexicon aus dem englischen übersezt, 2ter Theil Nürnberg. 1772.* p. 300. loco radicum cichorei Intybi comestae, Wepfer. Hiftor. cicut. aquatic. Basil. 1716. p. 230. S. Paulli Quadripart. botan. p. 247. Wedel Ephemer. Natur. Curios. Dec. I. ann. 3. p. 33. obs. 21. Hünnerwolff ibid. Dec. III. ann. 2. Schulz. ibid. ann. IV. & V. p. 126. obs. 124. El. Camerarius Act. Nat. Curios. Vol. I. p. 250. & disquisit. extemp. de venenor. indole & dijudicatione. Tub. 1725. Büchner. Miscell. phys. med. mathem. 1729. p. 60. Alberti jurispr. Med. I. p. 271. Patouillart Histoire de l'Academie de Paris 1737. p. 78. J. G. Gmelin B. Patruus, *Reisen durch Sibirien* III. p. 511. Storch *Abhandlung von Kinderkrankheiten. Eisenach 1750.* IV. p. 470. Threikeld Synops. stirpium hibernicar. Dubl. 1727. p. 12. 13. Sauvages Nosolog. method. T. III. P. I. p. 366. P. Borellus historiar. & observat. med. physicar. Cent. IV. obs. 45. Raulin vapeurs p. 269. 270. v. etiam Philosoph. Transact. nro. 429. Journal de medecine & de chirurgie 1756. Fevr. 1763. Juill.

c) Chevalier (si quidem sit herba, neque alia plantae pars) Histoire de l'Academie de Paris 1709. p. 50. eadem herba in acetario. Bertrand l. m. c. 1737. la Serre Ephemer. Nat. Cur. Dec. II. a. VI. p. 162. in annonae caritate presso sene ex usu crudae herbae, atrocissima mala ipsa morte terminata excitata vidit lectissimus amicus, Weinmann, Reutlingensium medicus ordinarius.

d) Clauder, Grünwald & Scaliger. E. N. C. Dec. II. A. I. p. 340. Dec. II. A. 6. p. 362. D. III. A. 9. 10. in app. p. 178. Sauvages l. c. p. 366.

e) Qua sub forma usurpatae plurimum debere sagarum phantasmata, Gassendi & Lacunae testimonio constat.

f) Matthiolus Comment. in VI. libr. Dioscor. &c. Venet. 1565. p. 1064. Helmont Jus Duumvirat. §. 22. loco seminis anethi Alexandrinus apud J. Schenck, Observat. med. rar. novar. admirab. & monstros. L. VII. p. 879. Jo. Matth. Faber Strychnomania. Aug. Vindel. 1679. Lobel Nov. stirp. advers. Antwerp. 1576. p.

foris sub specie fumi, g) facculi, b) lotionis, i) vel fagarum artificio k) adplicita, & per ostia vaforum in superficie corporis dispersa, resorpta, aut per anum forma clysmatis, l) vel per os m) varia sub forma corpus ingressa pro alia atque alia dosi, n) for-

107. J. Bauhinus. l. c. III. Haller l. c. Miller *Gärtnerlexicon*, p. 541. Barrere observat, d'Anatomie. 1753. Bierling advers. curios. Cent. I. n. 2. Jen. 1679. Blair miscellan. observat. in phys. anat. surgery and botanik. Lond. 1718. p. 82. P. Spindler observat. centum, Francof. 1691. obs. 14. Willis. de anima brutor. exerc. II. p. 227. Wedel. l. c. Grünwald. ibid. Dec. III. A. 9. 10. p. 179. Garmann (si vera sit fabula) ib. D. III. a. 7. 8. J. Conr. Gmelin, B. Patruus, ex recensione Ehrhardi Commerc. litter. Noric. 1736. p. 101. 102. pro avellanis, Sloane philosoph. Transact. n. 451. Planchon Journ. de Medec. &c. T. XIX. p. 43. Stiffer Act. Helvet. T. V. p. 333. Hoyer Act. Nat. Curios. Vol. V. p. 261. Jacobaeus Act. Hafnienf. I. p. 209. de Rueff Nov. Act. Nat. Cur. Vol. IV. obs. 59. p. 243. Amicus suavissimus, Ofterdinger, Balingensium Poliater expertissimus.

g) Lobel, J. Bauhinus, Jacobaeus, Faber, Grünwald, de Rueff. ll. cc. Hagedorn, observat. & histor. med. pract. Lips. 1698. Cent. III. n. 98.

b) Scaliger & Grünwald ll. cc.

i) Clauder l. c.

k) Forma scilicet unguenti ano immissi, quo artificio pastor se pro lubitu fagarum celebri conventui interesse posse, persuasissimum sibi habebat, Gassendo teste apud Garidel histoire des plantes, qui croissent autour d'Aix & dans plusieurs endroits de Provence. Aix 1715. & sui etiam temporis lamias usas fuisse, Lacuna Annotat. in Dioscorid. Lugd. 1554.

l) La Serre & Grünwald ll. cc. Marquet Venimecum de botanique 1773. Paris. Vol. 2.

m) Non mutata aut forma acetarii, oleris, obsonii, medicamenti, Ettmüller teste Crantz. l. c. p. 49. Navier Recueil periodique IV. p. 114. Matthiöus, Helmontius, Alexandrinus, Jo. G. Gmelin, Alberti, Borellus, S. Pauli, Miller, III. Haller allique ll. cc. Ofterdinger.

n) A medio feminis serupulo maximum vitae periculum, Ehrhard. l. c. a serupulo epilepsiam, J. G. Gmelin l. c. a binis ejus drachmis amentiam, Helmontius l. c.

forma, *o*) modo adplicandi, *p*) pro alia atque alia hominis, cui adhibetur, aetate, *q*) vitae genere, *r*) reliqua corporis constitutione *s*) alia atque alia, modo mitiora, modo atrociora, modo temporaria, modo permanentia, modo continua, modo remittentia, modo intermittentia & certo temporis spatio recurrentia, modo eodem tempore conjuncta plurima, modo se invicem insequentia, modo pauciora; modo excussio veneno cedentia, modo remanentia aut tunc demum nata, sanitati ipsique vitae inferunt damna; deliria levia, *t*) laeta,

o) Sic recens, cruda, nuda planta intus ingesta violentius agit, quam effoeta, decocta, in extractum inspissata, aut acido vegetabili oleove munita & involuta, quo fit, ut volaticae nocentissimae plantae partes vel abigantur, vel enerventur, unde monachorum apud Wepferum l. c. salvata vita, unde, quod priori forma fuit venenum, posteriori prudenti praeparatione & usu fit medicina.

p) Sic per os in ventriculum ingressa, ceteris paribus, potentissime agit, quod sic sensiles & consentientes universi corporis nervi diutius exhalantium particularum actioni exponantur; sic calide adhibita planta vehementius & citius operatur, quam frigide usurpata, quod hac ratione particulae virulentae, a reliquis extricatae & copiosiores tanto liberius, tanto celerius, tanto majori cum efficacitate & penetrare in corporis interiora, & nervos tam in origine, quam in decursu suo ferire possunt.

q) Aliter afficiunt infantes, aliter adultos, aliter senes, illos plerumque ceteris paribus gravius, potissimum eo, quod nervi magis sensiles, muscoli magis irritabiles hostem hunc expulsi majores turbas inducunt, ut etiam necent. Wedel, E. N. C. D. I. a. 3. p. 32.

r) Sic rusticos neci datos S. Paulli l. c. caussidicum, studiosos Schulze l. c. monachos servatos referunt Helmontius, Ryfer apud Wepfer. Chevalier & Grünwald ll. cc. studiosos furentes, coquum sopore oppressum, Schulze l. c.

s) Alium in sanos, alium in aegros exserunt effectus, ut, quod sanis omnibus, quod aegris plurimis nocentissimum fuit corpus, docentibus Ill. Stoerckii periculis, in convulsionibus & furoribus aliisque affinis morbis, nulla febre stipatis, cauto & circumsperto usu praestantissimum sit medicamentum.

t) Sauvages, Wedel & J. G. Gmelin ll. cc. de sodali Ill. Hallerus l. c.

laeta, *u*) ridicula, *v*) tranquilla, *w*) tristia, *x*) fagarum, *y*) febre stipata, *z*) graviora, *aa*) rixosa, *bb*) permanentia, *cc*) periodica, *dd*) ferociora, *ee*) & ferocissima; *ff*) amentias, *gg*) stupores, *hh*) ebrietatem, *ii*) vertiginem, *kk*) sensuum omnium suppressionem, *ll*) visum obscuratum, *mm*) debilitatum, *nn*) deprava-

u) Lobel l. c.

v) Borellus, & Ryfer apud Wepferum ll. cc.

w) In exemplis modo litt. *t*, *u*, *v*, citatis.

x) Patouillart. l. c.

y) Garidell & Lacuna ll. cc.

z) Expressis verbis spectantium Medicorum notatam vix invenias, sed ex concomitantibus malis facile colligas, huc pertinere observationes plurimas.

aa) Huc referas testimonia literis sequentibus, *bb*) *cc*) *dd*) *ee*) *ff*) citata.

bb) Ex Bartholeto Etmüller Colleg. pract. doctrin. P. I. p. 880. a Schulze, Grünwald, Garmann ll. cc. unde alterci nomine insignitum fuisse hyoscyamum, sunt, qui putant. Scribonius Largus de composit. medicament. nro. 181.

cc) Barrere, Grünwald ll. cc.

dd) Grünwald l. c.

ee) Büchner, Patouillart, Schulze & Grünwald. ll. cc. Miller l. m. c. p. 300.

ff) Ut cacodaemonibus obsessi crederentur homines, Matthiolus l. c. ut per campos discurreret & uxori violentas inferre manus tentaret, Faber. l. c. alia ejusmodi v. Planchon & Grünwald l. c.

gg) S. Paulli, Helmontius, Hünerwolff, Alexandrinus apud Schenkium, Faber ll. cc.

hh) Journal de Medecine 1756. Fevr. Hünerwolff, J. Bauhinus, Ryferus apud Wepferum, J. C. Gmelin, Wedel & Ehrhard ll. cc.

ii) Alberti, Wedel & Lobel. ll. cc. de Boerhaavio Ill. Haller l. c.

kk) Hünerwolff, Alberti, Miller, J. G. Gmelin, Sloane, Ryfer apud Wepferum, Jacobaeus, Grünwald. ll. cc. Philosph. Tranfact, n. 429.

ll) S. Paulli, la Serre, Ehrhard & J. C. Gmelin ll. cc.

mm) Ex proprio Ill. van Swieten periculo Crantz. l. c. in alio exemplo Sauvages l. c. Hünerwolff, Sloane ll. cc.

nn) Ryfer apud Wepferum l. c.

pravatum, *oo*) duplicatum, *pp*) perditum, *qq*) oculos inflammatos, *rr*) loquendi impotentiam, *ss*) balbutiem; *tt*) sensum brachiorum destructum, *uu*) motum in alterutro pede & brachio cessantem, *vv*) fomnolentiam, *ww*) sopores profundos, *xx*) semisomnos, *yy*) diuturnos, *zz*) infomniis horrendis turbatos, *aaa*) aliquando in morbum attonitum terminatos, *bbb*) vasorum, quae membranas cerebrum complectentes percurrunt, tumorem nimium, *ccc*) capitis debilitatem, *ddd*) memoriae infirmitatem, *eee*) rigores, *fff*) convulsiones universi corporis, *ggg*) & speciatim musculorum faciei, *bbb*) maxillae inferioris, *iii*) oculo-

oo) Ut literas animatas crederent, Id. ut omnia scarlato tincta viderentur, Patouillart. l. c.

pp) Id. l. m. c.

qq) Hünerwolff. l. c.

rr) Navier l. c.

ss) Patouillart & Sauvages ll, cc.

tt) Stiffer l. c.

uu) Clauder l. c.

vv) De Sodali suo refert Ill. Haller l. c.

ww) J. G. Gmelin, Hagedorn, Wedel, Stiffer, J. Bauhinus ll, cc.

xx) Schulze, Hünerwolff, Alberti & Sloane ll, cc.

yy) Planchon. l. c.

zz) Miller l. c. p. 540. Hünerwolff. l. c.

aaa) Planchon l. c. quo etiam fagarum insomnia spectant.

bbb) Id. ibid.

ccc) Barrere. l. c.

ddd) Jacobaeus l. c.

eee) Ex Ill. van Swieten periculo Crantz. l. c.

fff) J. C. Gmelin, Hünerwolff, Alberti ll, cc.

ggg) Patouillart, El. Camerarius, Hünerwolff, Planchon ll, cc. Weinmann, Osterdinger.

bbb) Unde facies turbata & risus sardonius, Patouillart, Stiffer ll, cc.

iii) Unde dentium fridor, J. C. Gmelin l. c.

oculorum, *kkk*) ac faucium, *lll*) morbum ipsum caducum, *mmm*) tremores membrorum, *nnn*) debilitatem totius corporis, *ooo*) dolores per universum corpus vagantes, *ppp*) & praesertim capitis *qqq*) & intestinorum, *rrr*) crudeles; vitia digestionis varia, nauseam, *sss*) vomendi conatus inanes, *ttt*) vomitum saepe pertinacem, *uuu*) ructus & murmura in intestinis, *vvv*) imo fecantem in ventriculo sensationem, *www*) & dolorem atrocem, *xxx*) ejus inflammationes particulares in gangraenam abeuntes, *yyy*) sitim insignem, *zzz*) ardorem & siccitatem oris, linguae & faucium, *ab*) aquae & potulentorum omnium pertinacissimum fastidium, *ac*) interdum alvi profluvia, *ad*) inflationem abdominis, *ae*) tumores artuum, *af*) sudorem frigidum, *ag*) micti-

kkk) Inde oculi inversi & turbati, id. Stiffer, Alberti II. cc.

lll) Hünerwolff, Sauvages II. cc.

mmm) J. C. Gmelin, Planchon, Faber, El. Camerarius, Scaliger II. cc.

nnn) Alberti I. c. J. C. Gmelin, de factore Ryferus I. c.

ooo) Stiffer, Navier, Sauvages II. cc.

ppp) Ryferus I. c.

qqq) Chevalier, Sauvages & Planchon II. cc.

rrr) Ryferus I. c.

sss) Hünerwolff I. c.

ttt) J. G. Gmelin I. c.

uuu) Haud raro salutare, Hünerwolff in tribus casibus. I. c. Osterdinger.

vvv) Alberti I. c.

www) Idem.

xxx) Idem & Miller I. c. p. 300.

yyy) Maculas nigras in cadaveribus Barrere I. c.

zzz) Sloane, Ryferus II. cc.

ab) Miller, Ryferus II. cc.

ac) Barrere I. c.

ad) Quae a debilitate intestinorum deducit IH. Haller, Hünerwolff, I. c. & Slevogt de virtute hyoscyami cathartica. Jenae 1715.

ae) Alberti, Blair II. cc.

af) Clauder I. c.

ag) Alberti I. c.

mictionem impeditam, *ab*) varia circuitus sanguinis vitia, diversi generis febres, *ai*) animi deliquia, *ak*) cordis palpitationes, *al*) pallores, *am*) & livores, *an*) pulsus debilem, vacillantem & inordinatum, *ao*) respirationis denique difficultatem, *ap*) praecordiorum summam angustiam, *aq*) impotentiam ad coitum. *ar*) atque haud raro mortem. *as*).

5. *Atropa* (*Belladonna*) caule herbaceo, foliis ovatis integris. Linn. S. N. II. p. 171. Linn. Spec. Pl. I. p. 260.

Belladonna caule herbaceo brachiato, foliis ovato-lanceolatis integerrimis. Haller Hist. stirp. indig. Helv. T. I. p. 251. n. 579.

Solanum melanocerasos. C. Bauh. Pin. p. 166.

Solanum manicum multis sive *Belladonna*. J. Bauh. Hist. pl. univers. T. III. P. II. p. 611.

Belladonna. Blackwell. T. 564.

Solanum furiosum. J. Matth. Faber *Strychnomania*. August. Vindel. 1667.

Graecis: *Strychnon manicon*, *Strychnon persion*, *Strychnon perisson*, *Strychnon peritton*, *Threvon*, *Thrygron*, *Bryoron*,

ab) Chevalier, Sauvages II. cc.

ai) Distincte Planchon, & J. C. Gmelin, nisi in posteriore casu ab antecedente potius morbo deducenda sit.

ak) Hünerwolff & Faber II. cc.

al) Alberti I. c.

am) Universales, idem.

an) Faciei, El. Camerarius I. c.

ao) Stiffer I. c.

ap) Hünerwolff I. c.

aq) Idem, Wedel & Alberti, El. Camerarius II. cc.

ar) De Rueff. I. c.

as) In rusticis, S. Paulli I. c. in puero, Wedel I. c. C. L. Walther thesaur. medico-chirurgicar. observationum, Lips. 1715. n. 49. Marquet I. c. Weinmann.

oron, Enoron, Orthogyon, Pentadryon, Anydron, Mandragoras, Melanocerasos.

Italis: Bella donna.

Hispans: Yerva mora major, Accareadora de svenno.

Anglis: Dwale, deadly Nightshade, great Morell.

Belgis: Dollmakende Nachtschade, groote Nascaye, Dulle besien, Dulcruyd.

Gallis: Morelle marine, Belladonna.

Bohemis: Lilek Wetffy.

Germanis: *Wolfskirfchen*, *gemeine Wolfskirfchen*, *Dollkirfchen*, *Tollkraut*, *Dollwurz*, *Dollbeere*, *Teufelsbeere*, *Wutbeere*, *Schlafbeere*, *Schlafkraut*, *Säukraut*, *Waldnachtschatten*, *toedlicher Nachtschatten*, *Walkenbaum*, *Bollwurz*.

Frequentem satis hanc plantam mensibus Junio & Julio floridam conspicias in silva Bebenhusana *Jordan*, & in montibus *Rosberg* & *Heuberg*.

Radix crassa, longa, ramosa, per plures annos durans, & incorrupta perstans protrudit caulem erectum, mollem, in multos ramos, brachii ad instar extensos, diffusum, pollice ut plurimum crassiolem, & sex nonnunquam pedes altitudine aut aequantem, aut superantem.

Folia magna, aliquando paulo minora, mollia, iniqua, bina plerumque, singula petiolis brevibus innixa cauli adfident, hirsuta, margine neque dentibus neque sinibus inaequali, mediae inter ovi & lanceae figurae.

Flores ex axillis foliorum nascuntur, solitarii singuli singulari petiolo insidentes; tegumentum exterius viride, interiore longe brevius, in segmenta triangularia dissectum, campanae formam utcunque refert; interius coloris ex virescente in purpureum transituri, tristissimi, multoque tristioris, quam quidem Blackwelliana imago exprimit, tubum refert media parte ampliolem, & in segmenta brevia triangularia, numero, quinario tamen vix minore, & magnitudine inaequalia, divisum. Stamina incurvata, neque ulla inter se parte cohaerentia,

rentia, sed potius alterum ab altero remotum. Ovario solitario infidet tuba apice curva, & stigmatate reniformi terminata.

Bacca globosa, nigerrima & splendens, ut cerasorum nigrorum faciem induta tanto facilius imponat ignaris, fatua, dulcis, per septum in binos dispertitur loculos, seminibus numerosis, subrotundis & punctatis plenos.

Suspectae jam colore lurido florum stirpis & radix, *a)* & folia, *b)* & baccae, *c)* innumeris fere & pro alia atque alia forma,

a) Dioscorides Libr. de materia medica VI. Cap. VI. Matthiolus l. c. p. 1413. Lobel & Pena Adversar. p. 103. Sicelius diatrib. de belladonna. Jenae 1724. M. B. Valentini Act. Nat. Curios. Vol. II. Obs. 119. p. 274. Carl. ibid. Vol. IV. p. 324. Obs. 86.

b) Thalius Sylv. Hercyn. Francof. 1588. p. 105. Histoire de l'Academie Royale de Paris 1756. p. 72. Lambergen ephemerides persanati carcinom. Groening. 1754. Ill. van Haen rat. med. T. II. p. 45. Roncalli Parolini Europae medicina. Brix. 1747. p. 443. Bromfield account of the english Nightshades and their effects, and the use of Salsaparilla. London. 1757. Timmermann periculum medicum Belladonnae. Rintel. 1765. & ipso teste Degner. Journal de Medecine &c. Vol. XI. p. 509. 511. ibid. 1757. mois Aout. & 1759. Aout. ex Rajo Miller, l. c. I. p. 319. Ephem. Nat. Curios. Vol. II. observ. 119. Weinmann.

c) Matthiolus. *Kräuterbuch*. *Frankfurt*. 1600. IV. B. Cap. 72. p. 376. b. Ollinger apud Tragus sive Bocks Hist. plant. L. L. p. 101. hic ipse ibid. Lobel & Pena. l. c. p. 103. Greg. Horst. oper. omn. II. p. 488. Gerard Herbal. Lond. 1597. p. 341. Bodaeus a Stapel in not. ad Theophrasti histor. plantar. Libr. IX. cap. 12. p. 586. Paulli l. c. Class. 3. El. Camerarius apud Wepfer. l. c. p. 227. Alberti jurispru. med. T. III. p. 580. Mappus histor. plantar. Alsat. p. 36. Scopoli flora carniol. p. 288. Manetti virid. florent. Florent. 1751. p. 21. Sauvages l. c. T. II. P. II. p. 29. & 338. T. III. P. II. p. 497. Wier observ. rat. T. II. p. 10. 108. Blair l. c. p. 81. Heucher novi proventus horti medici Wittenberg. 1713. p. 977. Buchanan. Hist. Scot. Libr. VII. van Swieten apud Crantz. l. c. III. p. 42. in trededecim casibus J. M. Faber l. c. & apud hunc Brotbequius; Goeckel *fränkische Sammlungen von Anmerkungen*. 3. B. *Nürnberg*. 1758. p. 44. Albrecht Commmerc. litter. Noric. 1731. p. 332. Schreck ibid. 1743. p. 61. Wagner Ephem. Nat. Curios. Dec. II. a. 10. Observ. 108. Valentini ibid. observ. 118. Dillenius ibid. Dec. III. a. 7. p. 279. Hafeness Act. Nat. Curios. Vol. III. observ. 85. p. 282. Schuster ibid.

forma, *d*) pro alia atque alia dosi, *e*) quā corpus ingrediuntur, pro alia atque alia corporis, cui adhibentur, aetate, *f*) constitutione, *g*) pro alio atque alio adplicandi modo *b*), diversis similitudini & ipsi vitae corporis humani insidiatur: hinc legas subortas

ibid. Vol. VI. obs. 61. p. 165. Rau ibid. Vol. X. obs. 24. p. 90. & Grimm Nov. Act. N. C. Vol. II. obs. 60. p. 216. Launay d'Hermont Histo. de l'Acad. de Paris. 1756. p. 72. du Moulin Journal de medecine &c. T. XI. m. Aug. art. 5. p. 119. de St. Martin ibid. T. XVIII. m. Apr. p. 144. Optimus Patruelis, Eb. Gmelin, Phyticus Chaeropolitanus expertissimus.

d) Forma cruda, qua nocentissimae baccae, forma alimenti, oleris, vini, quo artificio usos esse Scotos, ad Danos obfidentes dolose pellendos, Buchanan. l. c. sic radicibus ante fermentationem musto immistis ad dementandos alios usi sunt nebulones, Porta magiae naturalis L. II. p. 165. sic vini succo baccarum infecti libris duabus occisus civis, Mappus l. c. medicamenti, pulveris, infusi aquosi, vinosis, qua urebantur veteres, ut parasitis fastidium inducerent; Matthioli Comment. l. c.

e) Sic radicem dosi scrupuli unius, Matthioli l. c. scrupuli dimidii dosi, M. B. Valentini l. c. foliorum grana duo aut tria aquae infusa, Lambergen l. c. Ieviora, eaque plerumque temporaria, excitare mala; tres, quatuor, imo plures baccae absque noxa devorari posse, Ill. Haller l. c. decem baccae atrocia mala excitare mulieri, Hafenesi l. c. decem circiter baccae magna damna intulisse, Grimm l. c. intra duodecim horas a magna baccarum copia subsecutam mortem vidit Eb. Gmelin.

f) Plurimos legas pueros & puellas mortuos, Matthioli *Kräuterbuch*, Ollinger, Tragus, Pena & Lobel, Gerard, Bodaeus a Stapel, Paulli, Wagner, Boulduc, Alberti, Schreck, Goeckel II. cc. pauciores adultos; duae tresve baccae necarunt adolescentulum, Bodaeus a Stapel l. c. quatuor & plures non nocuerunt Ill. Halleri fodali, l. c.

g) Tres, quatuor baccae & plures impune deglutiit Ill. Halleri fodalis l. c. venenis ejusmodi assuetus; eadem copia occidit chirurgum gloriantem, observante id ex testimonio Crantzii l. c. Ill. van Swieten.

b) Externe corpori adhibitum nocuisse, vix prostat exemplum, nisi velis Mulleri, ab Ill. Hallero l. c. Raji & Wepferi, a Crantzio citatam observationem, quam tamen posteriorem in Celeberr. Viri scriptis reperire nullibi contigit, extus imposita plantae hujus folia recentia pupillae dilatationem praeternaturalem excitare,

ortas faucium & ventriculi inflammationes, *i*) inflationes, *k*) erosiones, *l*) convulsiones, *m*) dolores atroces, *n*) irritabilitatem destructam, *o*) inflammata, *p*) flatu distenta, *q*) resoluta *r*) intestina, inflammatum mesenterium, *s*) hepar, *t*) pulmones, *u*) ipsamque corporis externam superficiem; *v*) vomitum, *w*) ciborum fastidium, *x*) oris siccitatem *y*) & sitim intensissimam, *z*) deglutitionem impeditam, *aa*) tumores, *bb*) & dolo-

- i*) Goeckel & Rau II. cc.
k) Goeckel I. c.
l) Boulduc I. c.
m) Manetti I. c.
n) Wagner, El. Camerarius, de Launay d'Hermon, II. cc.
o) Ut baccae fere non mutatae persistent, El. Camerarius, Schreck II. cc. ut vix grana 14. tartari emetici vomitum excitarent, de St. Martin I. c. ut alvus pertinaciter constiparetur, Grimm. I. c.
p) Schreck I. c. duodeni initium Goeckel I. c.
q) Goeckel I. c.
r) Ut feces nescio homine secederent, du Moulin I. c.
s) Schreck I. c.
t) Id. ibid.
u) Id. ibid.
v) Aut universa absque febre, Sauvages I. c. T. II. P. II. p. 79. & T. III. P. II. p. 497. aut faciei tantum, Albrecht I. c.
w) Spontaneum, quem negat contingere Ehrhard *ökonomische Pflanzenhistorie* VII. B. 15. eumque plerumque salubrem, testes tamen sunt El. Camerarius, Valentini, Alberti, de Launay d'Hermon, Goeckel, Schuster, Grimm II. cc.
x) An inde, quod destructa ventriculi vis vitalis verosimile reddit, an a deglutendi difficultate, an potius cum Guerin I. c. a convulsione maxillae inferioris deducenda sit parasitorum illa a Matthiolo comment. I. c. commemorata abstinentia, decidere vix ausim.
y) Quae sensim tamen abibat, du Moulin I. c. linguae convulsionem temporariam Weinmann.
z) El. Camerarius & Grimm II. cc.
aa) Sicelius, in novem casibus J. M. Faber, Manetti, de Launay d'Hermon II. cc.
bb) Goeckel, Schreck II. cc.

dolores *cc*) abdominis, salivae depravationem, *dd*) lotii sup-
 pressam, *ee*) copiosorem iusto *ff*) & nescio aegro contingen-
 tem *gg*) excretionem, febres, *hh*) capitis dolores, *ii*) & tu-
 mores, *kk*) oculorum debilitatem, *ll*) creberrimam caecitatem,
mm) visum diurnum, quem Boerhaave nuncupat, *nn*) loquen-
 di impotentiam, *oo*) respirationis molestias, *pp*) ardores inter-
 nos, *qq*) calorem externorum urentem; *rr*) inde legas toties
 nata deliria continua, *ss*) intermittentia, *tt*) ridicula, *uu*) lae-
 ta,

cc) In quatuor casibus J. M. Faber; in suo etiam puero trienni Schreck II. cc.

dd) Sicelius I. c.

ee) De Launay d'Hermont I. c.

ff) Horst, & in quinque casibus J. M. Faber II. cc. urinae tenuis, aquosae, pal-
 lidae Grimm. loc. cit.

gg) Du Moulin I. c.

hh) Expressis verbis Brotbequius apud J. M. Faber, Boulduc, Hafeness II. cc.
 Sauvages I. c. T. II. P. II. p. 79. inflammatorium de Launay d'Hermont I. c. arden-
 tem de St. Martin I. c. pulsum celere & inaequale, cum calore vehementi Rau-
 I. c. celerrimum, debillimum, fere trementem cum aestu insigni Grimm. I. c.

ii) In sex casibus J. M. Faber I. c.

kk) Horst, Albrecht, & in unico etiam casu J. M. Faber II. cc.

ll) Lambergen I. c.

mm) Wier, Rontalli, Horst, El. Camerarius, Hafeness, de Launay d'Her-
 mont, in sex casibus J. M. Faber II. cc. temporariam Lambergen I. c. constantem
 Bromfield I. c.

nn) Van Haen I. c. scintillationem & torvitatem oculorum Grimm. I. c.

oo) Fugacem Sauvages I. c. T. II. P. II. p. 338.

pp) El. Camerarius, de Launay d'Hermont, II. cc. anxietates Timmermann I.
 c. & apud hunc Degner, Rau, etiam Dehne apud Schuster II. cc. violentam, par-
 vam, crebram, anxiam Grimm. I. c.

qq) Carl, Hafeness & Albrecht II. cc.

rr) El. Camerarius I. c.

ss) Horst, Boulduc, Hafeness II. cc. in quatuor casibus J. M. Faber I. c. E.
 Gmelin.

tt) Brotbequius apud Faber, Valentini, Albrecht, de Launay d'Hermont II. cc.

uu) Ex Rajo Miller I. c. I. p. 319, & Hafeness I. c.

ta, vv) frequentissimos furores; ww) inde temulentiam, xx) vertiginem, yy) somnolentiam, zz) sopores, aaa) lethargum, bbb) morbum attonitum, ccc) debilitatem universi corporis, ddd) paralyfin, quam vocant, pedum, eee) convulsiones artuum, fff) faciei, ggg) oculorum, hhh) maxillae inferioris, iii) totius corporis, kkk) tremores ejusdem; lll) in humoribus statum

vv) Sauvages l. c. T. II. P. II. p. 338. Grimm, Rau, Carl II. cc. tale etiam vidit in marito & uxore, qui aestu acti ad esum harum baccarum confugerant, peritissimus Nürtingensium Poliater, Dr. Jaeger.

ww) Tragus, Dillenius, Valentini, Schreck, Grimm, Dehne, Timmermann, ex Rajo Miller, du Moulin, Scopoli II. cc. unde nomen maniaci, & similia Germanorum nomina obtinuit.

xx) Sicelius, Lambergen, Albrecht, de Launay d'Hermont, & in unico etiam casu J. M. Faber II. cc.

yy) Van Haen, Lambergen II. cc.

zz) Sicelius & Carl II. cc.

aaa) M. B. Valentini in utroque l. c. El. Camerarius, Hafencst, Rau, Thahius, Sauvages l. m. c. binis in casibus J. M. Faber l. c. adeo nonnunquam profundos, ut ope vini, succo baccarum hujus plantae infecti, & singulari quodam astu hostibus suppeditati adeo destruxerint invadentes Danos somno hoc artificiali sepultos Scoti, ut ex universo exercitu vix decem superessent, regem salvaturi, Buchanan l. c. ut ingeniosa etiam nonnullorum sit suspicio, hoc venenum a M. Antonii militibus fuisse degustatum.

bbb) Wagner l. c.

ccc) Id. Ibid.

ddd) Carl, du Moulin II. cc.

eee) Du Moulin l. c.

fff) Wagner, Boulduc, Goeckel, Rau, Dehne, Carl, Grimm, du Moulin, de St. Martin, El. Camerarius, ex Rajo Miller II. cc. has etiam exinde natas vidit supra laudatus Dr. Jäger & E. Gmelin.

ggg) Inde cachinni & risus sardonius, Carl, du Moulin & de St. Martin. II. cc. Weinmann cum rubore.

hhh) Schreck l. c.

iii) Aut proprie sic dictas, ex quibus tristem illam parasitorum eamque invitam abstinentiam explicat Guerin l. c. p. 17. aut contractionem continuam Hafencst l. c.

kkk) Sauvages l. m. c.

lll) Horst, de Launay d'Hermont II. cc.

tum putredini proximum, *mmmm*) contractiones rigidas universi corporis continuas, *mm*) & inde denique excitatas reperias longe frequentiores, *ooo*) quam a quocunque alio veneno vegetabili indigeno, easque haud raro *ppp*) repentinas neces: Ex quibus funestis effectibus satis clare patescit, clandestinae potius atque magis fixae acrimoniae, quam partibus volaticis, cerebrum, nervosque primario petentibus, deberi summam hujus stirpis virulentiam, quamvis ne hac quidem culpa plane carere, varia sint, quae persuadere attento observatori possunt.

6. Solanum (Dulcamara) caule inermi frutescente flexuoso, foliis superioribus hastatis, racemis cymosis. Linn. S. N. II. p. 173. Spec. plant. I. p. 264.

Solanum caule flexuoso frutescente, foliis supremis tripartitis & cordato-lanceolatis. Haller. l. c. I. p. 248. n. 575.

Solanum scandens f. Dulcamara. C. Bauh. Pin. p. 167.

Solanum lignosum Dulcamara. Blackw. T. 34. (florum tamen color nimium in rubrum vergit, alias magis caeruleus.)

Dulcamara, Amara dulcis officinarum.

Græcis: Strychnon glykypicron.

Italīs: Dolcamara, Vite Salvatica, Solatro.

Anglis:

mmmm) Unde brachii color lividus, tumor, J. M. Faber l. c. sphacelus, quem vocant, universalis, Mappus l. c. cuticulae facillimus post mortem secessus & nigredo, idem; cadaveris livor, J. M. Faber l. c. magnus tumor Wagner. l. c. ut universum cadaver 24. horis a morte immensum in modum intumesceret & intolerabilis oriretur foetor, vesicae lividae undique apparent, cerebrum ruberrimum esset & sanguis spumofus ex ore, naribus & oculis continuo rivo proflueret, E. Gmelin.

mm) Ehrhart *ökonomische Pflanzenhistorie*. X. B. p. 126.

ooo) Valentini loco utroque citato, Matthioli *Kräuterbuch*, Thalius, Ollänger, Pena & Lobel, Heucher, Gerard, Bodaëus a Stapel, S. Paulli, Dillenius, Wagner, Boulduc, Alberti, Ehrhart, Dehne, Goeckel. ll. cc. Eb. Gmelin.

ppp) Mappus l. c. nocte aut mane, eundem, quo assumerant, diem insequente, Albrecht & Schreck ll. cc. spatio 12. horarum E. Gmelin.

Anglis: Suyt bitter, Fellin-Wood, Bitter-sweet, Woody Nightshade.

Belgis: Alfsranke, Alfronke, Bittersoet, groote Winde.

Gallis: Morelle, Douceamere, Bourreau des arbres.

Germanis: *Bitterssis, Hirschkraut, Waldnachtschatten, steigender Nachtschatten, Alpranken, Je længer je lieber.*

Stirpem hanc frequentem fatis in sepibus, ad fluvios rivosque, & mense quidem Majo & Junio florentem reperias.

Vix sensibili eoque tamen non adeo grato odore gaudentis plantæ radix lignosa est & solida.

Caulis durus, circa proximas stirpes se circumvolvit, glaber, mediæ altitudinis, paucos protrudit ramos.

Folia glabra dissimilia; inferiora simplicia, media inter cordis & lanceæ figura; superiora nunc simplicia, nunc bipartita, nunc tripartita, lobo aut lobis lateralibus extremo duplo fere aut ultra minoribus.

Flores petiolis ramosis, ex foliorum axillis proficiscentibus, insidenti tegumento exteriori viridi, marcescente flore deciduo, brevissimo, triangulâri, campanæ formam utcunque æmulante; interiore violaceo, rotæ figuram referente, ad originem suam binis viridibus iisque nitentibus maculis adperso, in segmenta acuta discisso munitur.

Antherae, quas appellant Botanici, flavæ, brevissimis filamentis innixæ, gemino singulæ poro patulæ, coalitæ ovarium, massa glandulosa circumdatum, & tubam recurvatam globulo terminatam circumvallant & quasi includunt.

Bacca ovata, succulenta, dum matura est, rubra, intus in binos loculos dividitur, utrumque seminibus numerosis refertis.

Saluberrimam hanc stirpem, cui tamen a nonnullis, ex affinitate & similitudine externa nimium argumentantibus, infamiæ nota fuit inusta, venenatos edidisse effectus, vix ullo vero

verò & fido constat experimento, nisi Floyeri pharmacobaf. p. 86. velis experientiam, qui violentiffimos inde vomitus & per alvum feceffus excitatos vidit *a*).

7. Solanum (nigrum vulgatum) caule inermi herbaceo, foliis dentato-angulatis, umbellis nutantibus. Haller l. c. p. 249. n. 546. & Knorr thefaur. rei herbar. T. II. S. 3.

Solanum officinarum C. Bauh. Pin. p. 166.

Solanum hortense f. vulgare I. Bauh. l. c. III. P. II. p. 608.

Solanum hortense Blackw. T. 107.

Arabibus: Hamebathanaleb, Hanabalthabeb, Hameb alcha chaich.

Graecis: Strychnon, Strychnon cepaion.

Italis: Solano, Solatro, Erba Morella.

Hispanis: Morella, Yerva mora.

Anglis: Nightshade, common Nightshade, Morell, pety Morell, Howndesberry.

Belgis: Nafcaie, Nachtscade.

Gallis: Morelle, Morelle commune.

Hungaris: Zep Zolo.

Germanis: *Nachtsbatten, gemeiner Nachtsbatten.*

Satis frequens deprehenditur hæc planta ad muros atque hortos, & mense quidem Iulio potiffimum florida.

Multum cum præcedente conveniens stirps differt tamen caule molli, foliis omnibus simplicibus, ex longis petiolis dependentibus, margine dentibus inciso fimbriatis, interiori florum tegumento albo, baccis, dum matura sunt, nigerrimis, globi potius, quam ovi formam præ se ferentibus.

Hujus

a) Ex baccis ab infante pro cerasis comestis vehementem abdominis inflationem atrocesque dolores excitatos vidit Weinmann.

Hujus plantae, a Veteribus pro innocua & eduli pronuncia-
tae, & herba, *a*) & baccae, *b*) pro alia atque alia dosi *c*) & for-
ma, *d*) qua adhibentur, & corporis, cui ingeruntur, con-
stitutione, *e*) somnolentiam, *f*) sopores, *g*) capitis dolores,
h) temulentiam, vertiginem, *i*) oculorum vitia, *k*) deliria, *l*)
furores, *m*) convulsiones, *n*) ardores intolerabiles, *o*) artuum
& faciei tumorem, prurientem, maximopere dolentem, splen-
dentem, lividum & nigricantem, tendentem, tandem cuticu-
la discedente acrem saniem fundentem, & in tumorem uni-
versi corporis abeuntem, post binos demum menses dispul-
sum,

a) Pro atriplice cocta, Rucker *Commerc. litter. Noric.* 1731. p. 372. loco
medicamenti, Bromfield l. c. Gataker observations on the internal use of the Night-
shade. 1757. p. 72. Iqq.

b) Ex Boerhaavio Ill. Haller; El. Camerarius apud Wepferum l. c. p. 226.

c) Granum foliorum cum aqua infusum innocuum esse, majorem dosin vertigi-
nem, & majorem adhuc deliria procreare observavere Bromfield & Gataker ll. cc.

d) Baccae crudae, notante Boerhaavio, convellebant, teste El. Camerario l. c.
In furorem agebant pueros; earundem succus expressus, tribus convalescentibus
ad drachmas duas ingestus, ne minimum quidem damnum intulit, Guerin l. c. p. 68.

e) Pueros puellasque ab herba baccisque paucis devoratis atrocissime mulctatos
viderunt Boerhaave, Rucker & El. Camerarius ll. cc. quinque milites convale-
scentes a succo herbae quotidie ad tres drachmas intruso, juvenem epilepticum vi-
ginti septem annorum ejusdem primo die drachmam mediam, & tandem quotidie
duplicem haurientem, ipsum Clariff, Guerin ab aqua calida, quindecim foliorum
granis superinfusa, nihil mali passum esse, testis est Guerin l. c. p. 67, 68, patrem
eandem cum liberis herbae copiam impune deglutivisse, Rucker l. c.

f) Boccone l. p. 284.

g) Bromfield & Gataker ll. cc.

h) El. Camerarius & Gataker ll. cc.

i) Gataker & Bromfield ll. cc.

k) Iidem ll. cc.

l) El. Camerarius, Boerhaave ll. cc.

m) El. Camerarius l. c.

n) Id. & Boerhaave ll. cc.

o) Rucker l. c.

sum, p) dolores denique ventriculi, q) quantum autem hactenus constat, nunquam mortem induxerunt.

Liceat luridis his adungere aliam adhuc stirpem, proxime cum his convenientem, quamvis & sexu & staminum numero diversam:

g. Bryonia (alba) foliis palmatis utrinque calloso-scabris, Linn. S.N.II. p. 640. Spec. pl. II. p. 1438. Haller l. c. I. p. 247. nro. 574.

Bryonia aspera, f. alba baccis rubris, & Bryonia alba baccis nigris. C. Bauhin. Pin. p. 297. (sub posteriori etiam nomine) Knorr thesaur. rei herbar. I. Z. 2.

Bryonia alba, Vitis alba. Blackwell. T. 37.

Graecis: Bryonia, Ampelos leuce, Echetrofis, Ophioistaphylos, Chelidonios, Melothros, Psilothros, Archezostis, Agrostis, Kedrostis.

Mauris: Fesire, Alfesire, Fessera, Alfescera, Nezargiesan, Nezarchafen.

Hispanis: Nueza blanca, Norca blanca, Neuxa, Anorca.

Italica: Brionia, Vite bianca, Zucca salvatica.

Gallis: Coleuvre, Coleuvrée, Colubrine, Feu ardent.

Anglis: White Bryony, Wild Vine, wilde Hoppes.

Belgis: Bryonie, witte Bryonie, wilde Wyngaarde.

Bohemis: Pofed.

Ungaris: Fodi Tock.

Germanis: weisse Zaurrüben, Zaurrübe, Zaurrebe, Gichtrebe, römisch Rebe, Weisweinrebe, Gichtrübe, Stickwurz, weisse Stickwurz, Gichtwurz, Scheiswurz, Raswurz, Hundskürbis, Hundsraben, Teufelskirschchen, wilder Zitwer, weisser Enzian.

p) Rucker I. c.

q) El. Camerarius I. c.

Frequentem deprehendas hanc plantam, stirpibus sepium circumligatam, Junio & Julio flores alios steriles, alios fertiles plerumque in eadem radice gestantem.

Radix succo acri, nauseoso, opium redolente, plena, vastissima, alba, farinosa, in ramos plures abit.

Caulis angulosus, pilis pungentibus hirtus, sex saepe pedes altitudine aequat, in plures ramos dividitur, & aliis vicinis plantis ductu serpentino circumvolvitur.

Folia pilis albis scabra, quinquangularia, in quinque acutis, ad marginem ferrae ad instar incisae & triangulares dissectantur lacinias, & ex alis capreolos emittunt spiraliter contortos.

Flores petiolis ramosis, multos simul flores gestantibus, innixi, ex axillis foliorum prodeunt, velamento exteriori campanae formam utcunque referente, viridi & in segmenta angusta eaque brevia discisso; interiori sordide albo aut luteo, lineis virentibus aut rubris intercurrentibus picto, profunde in lacinias, lanceolam figura sua aemulantes, scisso muniuntur; alii iique plures steriles staminibus modo instruuntur tribus, quorum antherae sive apices in unam coeunt; alii fertiles pistillum gerunt, cujus ovario tuba insidet trifida, triplici ideo fine lunato terminata; hi posteriores foli relinquant baccam nunc nigram, nunc, & in nostris quidem oris rarius, rubram, globo forma sua plerumque accedentem, satis exiguam, & tribus intus feminibus fartam.

Plantae hujus radicem, nisi aut effoetam, aut siccata, aut artibus pharmaceuticis mitigatam, acerrimam, toties praeicis medicis usitatam, creberrima humanae genti intulisse damna, justissima est suspicio, quae violentissimos alvi fluxus, *a*) mentis alienationes, *b*) stoliditatem, *c*) spiritus angustiam, *d*)

verti-

a) Crantz. I. c. II. p. 149.

b) Mater. med. L. IV.

c) Petr. de Abano de venenis eorumque remediis. Cap. XXXV. p. 36. instar opii agere, Nicolai System. mater. medic. Hal. 1752. T. II. p. 152.

d) P. de Abano I. c.

vertiginem e) excitare, toties observata fit, ut jam Petr. de Abano f) venenis eam adscripserit, & prudentiores plerique nostri aevi Medici vix unquam crudam intus adhibeant, nisi summa cum circumspeditione in pertinacissimo hydrope aut rabie.

III. *Plantae umbelliferae.*

His commune est, nasci pedunculos plures, ad apicem caulis vel rami, quasi radios ex medio centro, (vocant Botanici umbellam universalem) egredi iterum ex apice uniuscujusque petioli, ceu radios ex centro, novos petiolos, qui singuli sustinent florem unicum; (hunc quasi progeniem umbellae universalis partialem appellare solent rei herbariae periti) videas in hoc flore infimum idque gemellum fructus futuri rudimentum, tumidula quadam massa tectum, & binis tubis determinatum, quod tamen in nonnullis iisque quidem ideo sterilibus plantarum harum flosculis, plerumque in umbellae ambitu positus deficit; huic fructus rudimento imponuntur foliola quinque alba, ut plurimum satis aequalia, corollam constituentia, nullo exteriori tegumento munita, quibus totidem alternatim interjecta reperias stamina, foliolis breviora, & ut primum marcescunt, cum foliolis illis decidua: In nonnullis ad originem petioli primarii aliquot ponuntur parvula, simplicia, viridia folia, quae involucri universalis nomen gerunt; in omnibus, quae hic recensendae occurrunt, aliquot eorum satis constanter ad ortum petioli illius, qui florem proprie sustinet, deprehendas: Haec posteriora sub denominatione involucri partialis comprehendunt phytologi.

9. Conium (maculatum) seminibus striatis. Linn. S. N. II. p. 206. Spec. pl. I. p. 349.

gg ;

Cicuta

e) Id. ibid.

f) l. c.

Cicuta Haller. Hist. stirp. Helvet. indig. T. I. p. 337. n. 766. Stoerck libellus, quo demonstratur, cicutam non solum usu interno tutissime exhiberi, sed & esse simul remedium valde utile in multis morbis, qui hucusque curatu impossibiles dicebantur. Vindobonae 1760. cum icone optima, & longe meliore, quam Blackwelliana. Blackwell. T. 451. 573. a 573. b & latinorum scriptorum.

Cicuta Veterum & Neotericorum. J. Bauhin. Hist. stirp. univ. III. P. II. p. 176.

Cicuta major. C. Bauhin. Pin. p. 160.

Arabibus: Sucarâm.

Graecis: Coneion, aliis etiam Amaurosis, Timoros, Catapsyxis, Anginon, Paralyfinon, Paralyfis, Chrocheanon, Chorianon, Annisoeides, Pharmacon, Deleterion, Ephemeron, Thanasimon, Olethrion, Dolia, Aphron, Creidion, Coete, Aeginos, Apolegasa, Ethyso, Catechomenion, Alioton, Apseudes, Polyanodynos, Agevmoron, Dardanis.

Dorice: Cammaron.

Italica: Cicuta.

Hispanica: Ceguta, Canaheja.

Anglica: Hemlock, Homlocke, Homblocke, Bolchlaw.

Belgica: Dulle kervel, Scheerling.

Gallica: Cigue, Cegue, Cocue.

Hungarica: Beurock.

Germanica: Schierling, gefleckter Schierling, Wiener Schierling, großer Schierling, Wutschierling, Würgerling, Wüterich, Tollkoerfel, Tollkraut, Ziegerkraut, Bangenkraut, Kelber, Deufelspeterlein, Kazenpeterlein.

Frequentem satis hanc plantam biennem in pascuis, pratis, sepibus, locis incultis, & ad aquas, & floridam quidem mensibus praesertim Junio & Julio conspicias.

Radix utcumque fusi prae se speciem ferens, ex albo colore in flavum transiens, rugosa, pastinacae radices odore suo quodammodo aemulans, mediae crassitiei & longitudinis, mul-

tas fibras emittit, quae in plurimas iterum dissolvuntur fibrillas.

Caulis variae pro varietate foli altitudinis, ut tres pedes aliquando superet, pollicem nonnunquam crassus, teres, cavius, maculis sanguineis a radice ad apicem usque pictus, glaber, per totam suam longitudinem nodis inaequalis, ex quibus singulis ramus prodit, cauli similis, saepius ramusculos protrudens, folii vagina exceptus, brachii in morem extensus, pastinacae radices redolens, nodis pariter distinctus, ex quibus petioli floribus onusti oriuntur.

Folia, virosum & nauseosum prae omnibus aliis plantae partibus odorem spirantia, coloris inter atrum & viridem medii, nitida, glabra, alternatim caulis lateribus singula ad nodos caulis adponuntur, nulli petiolo innixa, ex vagina maculis rubris adspersa, & rami originem suffulciente incipiunt; omnia in minora folia discinduntur, quae alternatim costae mediae minutis pediculis innixa adsident, eo quidem ordine, ut, quo propiora sunt apici costae, eo sint breviora; haec folia iterum in minora abeunt, pinnarum ad instar posita, ad marginem dentibus incisa, & nulli petiolo adhaerentia.

Ad originem umbellae universalis, quam satis frequentem in hac stirpe videre contingit, conspicias tria, quatuor, quinque ad octo exigua folia, satis angusta, reflexa, &, dum maturescit fructus, delabentia; umbellam ipsam in novem, quatuordecim, & plures, exteriores ut plurimum interioribus longiores radios divisam, qui singuli similes, sed minores gestant umbellas, ex totidem floribus compositas, & ad exortum suum plerumque saltem ab uno latere aut tribus foliis similibus, qualibus umbella universalis, aut folio unico, in tres lacinias fisso, aut, quod rarius fit, ad utrumque latus ternis munitas foliis.

Folia floris, quae corollam componunt, in exterioribus quidem floribus & magnitudine & figura sua alterum ab altero
multum

multum abludunt; in interioribus ceterum satis similia, per medium elevata, apice leviter incisa & inflexa.

Semina, quae bina fructum constituunt, nuda, contigua, altera superficie plana, altera convexa, ut formae globi accedant, punctata & quinque striis exarata, quas lineae transversae decussant, ut crenatae adpareant.

Multae sane sunt plantae, quibuscum nostra haec stirps infelicissimo aut coqui, aut rhizotomi, aut pharmacopoei, aut medici errore, vel confusa jam fuit, vel confundi ab incautis facillime potest, a quibus quomodo differat, evidenter ostendere, mei putaverim esse muneris.

Prima hic nominanda occurrit planta innocua, Ligusticum peloponnesiacum Linnaeo, sive Cicutaria latifolia foetida C. Bauhino dicta, a plurimis veterum ad cicutas relata: Hanc a Conio facillime dignoscas radice amplissima, lignosa, spongiosa, alba; caule fulcis inaequali & toto viridi; foliis maximis; umbella amplissima; flosculis eorumque foliis omnibus aequalibus; apicibus staminum violaceis; foliis utriusque involucri latis & crebris; seminibus denique, quinque acutis calicis dentibus coronatis, ovatis, tribus eminentibus jugis & quinque profundis sulcis exaratis.

Altera est Oenanthe fistulosa Linnaei, aquatica aliorum, quam loco natali, fossis scilicet aquosis; radice longe per aquas & lutum diffusa, in hortis si plantetur; bulbillos protrudente; caule non maculato, foliis paucis obfesso; foliis, quae cauli adponuntur, tenuissime dissectis, cavis, a foliis ad radicem positis multum discrepantibus; umbella universali, in tres tantum ut plurimum, minores divisa, ad originem suam aut nullo, aut unico tantum folio simplici stipata; umbella partiali ad exortum suum tribus ad decem albidis, ad alterutrum caulis latus positis, foliis sulcata, & dum maturescunt semina, globi fere formam induente; floribus quam maxime inaequalibus, extus rubentibus, omnibus calice, in quinque lacinias fisso, ornatis, iis, qui ambitum occupant, sterilibus, longis petio-

lis infidentibus ac perquam difformibus, qui medium tenent, fertilibus, minus inaequalibus, pyramida quinquangularem referentibus, calice coronatis.

Tertia hic recensenda venit venenatissima pariter Oenanthæ, crocata Linnaeo dicta, quam croceo eoque parum foetido, ex vulnerato caule promanante succo; caule ipso rufo; foliis dilutiore virore conspicuis, cetera foliis conii satis similibus; umbella universali nullo folio munita; pedunculis umbellas minores sustinentibus, angulatis & striatis; apicibus staminum fuscis; quod ad reliquas autem partes spectat, iisdem notis, quibus priorem, a conio maculato distinguas.

Quarto etiam pro nostro hoc conio, teste Crantz l. c. III. p. 45. & London Chronicle for Juin 1761. toties a Medicis neciis adhibitum fuit multo minus efficax Phellandrium aquaticum Linnaei, Cicutaria palustris tenuifolia C. Bauhini, quae tamen loco natali constante, fossis scilicet aqua refertis; crassissimo caule; amplissimis & tenuiter dissectis foliis; umbella universali foliis destituta; minoribus tribus ad septem gracilibus fossis instructis; floribus mediis minoribus, omnibus calice exiguo cinctis, ex quinque foliis, binis maximis, ternis minoribus composito, in fructu maturo permanente; foliis floris inaequalibus, ut extremum majus sit; tubis longis in fructu maturo persistentibus; fructu denique mediae inter ovatam & conicam figurae, laevi, & lineis neque elevatis neque incisus picto, discrepat.

Quinto notanda est, atro carbonè jam dudum notata, Cicutavirosa Linnaeo dicta, mox infra fusius describenda, quae a conio nostro pariter loco natali, paludibus scilicet & stagnis; radice maxima, septis transversis & cellulis plena, succumque flavum profundente; caule non maculato, foliis amplissimis; umbella universali aut paucissimis simplicibus, aut unico tantummodo, aut nullo plane, quod omnium saepissime obtingit, munita folio; e regione foliorum ad caulis latus exorta; umbellis minoribus petiolis marginatis obtusis infidenti-

bus; fructibus denique forma sua ad ovum accedentibus, margine albo cinctis & sulcatis, neque penitus glabris, differt.

Sexto loco memoranda venit, cujus paulo inferius plenior fiet mentio, *Aethusa Cynapium* Linnaei, toties invitis & inscientibus Medicis in medicinam recepta; distincta tamen & suis in corpus humanum effectibus, & notis externis: in hac scilicet *aethusa* caulem fulcis inaequalem, immaculatum, plerumque conii caule longe humiliorem; folia nitentia; umbellam universalem nullo plane folio munitam; tria ad originem cujusque umbellae minoris, ejusque quidem alterutrum tantummodo latus, posita folia, satis longa & reflexa, & florum, qui ambitum occupant, alba folia inaequalia, animadvertas.

Septimo loco dignoscenda est *Scandix odorata* Linnaeo, *Myrrhis* aliis dicta, a nonnullis scriptoribus cicutarum lethiferae tribui adscripta, planta, ut externis plurimis notis, ita praesertim viribus suis a conio maculato toto caelo diversa: Gratissimus anisi & odor & sapor, quo omnes hujus plantae partes imbutae sunt, solus, puto, sufficit, ut vel imperito evidentissima sit hujus plantae a conio discrepantia.

Aliquando etiam loco *Scandicis Cerefolii* cocta & esitata nostra planta improvisas edidit strages: Haec planta, in hortis & culinis nostris vulgatissima, odore forti & sapore acri proprio, qui verbis exprimi non possit, tenera totius plantae fabrica, caule immaculato, umbellis floridis longe rarioribus, adeo facile discerni potest, ut signis, a reliquis plantae partibus petitis, vix opus esse videatur.

Superfunt aliquae chaerophylli Linnaeani species, saepissime cum nostro conio commutatae, suo loco prolixius commemorandae.

Inter has primum locum tenet, quae *Chaerophyllum sylvestre* dicitur Linnaeo, *Myrrhis sylvestris*, seminibus laevibus *C. Bauhino*: Haec a conio nostro differt caule non maculato, striato, foliis amplis, ad cubitum usque longis, & si nervos exceperis, glabris; umbella universali ad exortum suum nullo,

nullo, aut unico tantum folio, minoribus quinque ad septem satis latis, parum hirsutis, excavatis, dum flores marcescunt, reflexis, exteriore reliquis longe majore munitis; florum exteriorum foliis valde inaequalibus, interiorum magis aequalibus; seminibus denique oblongis, laevibus, nitidis ac lividis manifestissime differt.

Altera est Chaerophyllum bulbosum Linnaei; hanc radice carnosa, pyri inversi speciem utcumque referente, caule maculis rufis, aut fuscis picto, parte terrae proxima hirsuto, superiore glabro, foliis tenuissime incisis, ad petiolos & marginem dorsi acutum pilis albis adspersis, umbella universali unico, aut nullo, minoribus plerumque ternis, saepius quinis aut septenis angustis, acutis & inaequalibus foliis munitis, seminibus oblongis, laevibus fulcis fuscis exaratis, aliisque minus evidentibus signis a conio discernere licet.

Tertia est Chaerophyllum temulum Linnaei, saepissime etiam pro conio usurpatum, quocum maculato caule apprime convenit, a quo tamen caule foliisque hirsutis, umbella universali saepius ad alterutrum latus nutante, & vel nullis plane, vel quibusdam modo parvulis foliis ad originem suam instructa; posito ad minorum umbellarum exortum folio unico in sex vel octo lacinias minores, arista quasi terminatas, fissis; flosculorum exteriorum foliis albis inaequalibus, interiorum nonnullis sterilibus, & seminibus praecipue oblongis, aperte differt.

Quarta denique est Chaerophyllum hirsutum Linnaei, in quo sequentes notas invenias, quibus a conio manifeste differt: Radix longissima, ut quatuor pedes nonnunquam aequet; caulis hirsutus, aequalis per totam suam longitudinem crassitiei; folia hirsuta, potissimum ad nervos; umbella universalis exigua, folio solitario ad exortum suum stipata; umbellae minores quinque, aliquando octo latis, alba ora cinctis, marcescente flore reflexis, inaequalibus foliis cinctae; florum folia alba vel rubra inaequalia, speciatim exteriorum; ex interiori-

bus floribus quidam steriles; semina longa, fulcata, laevia, cylindros figura sua referentia.

Agmen denique harum stirpium cum conio commutatarum claudit, cujus loco incauti coqui saepius propinavere conium, (nisi ea exempla, quae prostant, potius ad aethusam similiorem referenda sint, quae ingeniosissima eaque quam maxime probabilis Ill. Trewii & Halleri est conjectura) Petroselinum officinis nostris dictum, ab Ill. Linnaeo ad apii genus relatum; quod tamen odor & sapor longe gratior & proprius plantae, folia multo latiora, & petiolo sulco unico percursu innixa, umbellae rariores, universalis nullo, quod vocant, involucro, nisi folia caulis superiora pro involucro habeas, minores paucis tantum minutis, vel unico tantum folio, vel nullo plane munitae, flores virescentes, ex foliis aequalibus conflati, & fructus ovati facile discernunt.

In tanta nominum confusione, in tanta observationum sibi contradicentium copia, in tanta descriptionum imperfectione, quantum confidendum sit in veterum, in recentiorum etiam scriptorum rei herbariae, aut plane imperitorum, aut non factis gnarorum, de virulenta hujus stirpis efficacitate tam observationibus, quam periculis, facile est colligere: Solae hic conjecturae, ex sollicite comparatis plantarum solo natali, vegetandi, florendi, seminis perficiendi modo & tempore, variis mutatarum & non mutatarum in corpore animalium & hominum, iisque particularibus effectibus desumptae, in gravissima re decidunt, & ad maximam, quae cogitari potest, veri similitudinem deductae, veri locum sustinent.

Decantatissimae hujus plantae & radix, a) quam dulcem blan-

a) Loco radicum pastinacae, Matthiolus Comment. L. VI. p. 1415. Limprecht Act. Acad. N. Cur. Vol. I. Obs. 52. p. 97. sqq. Graf ibid. obs. 200. p. 438. & Hee ibid. Vol. X. obs. 87. p. 327. und *Abhandlungen der römisch kaiserlichen Academie der Naturforscher*, 3. Th. p. 484. obs. 345. pro radice asparagi, Bussius & Schurigius ex narratione Kramerii *Commerc. lit. Noric.* 1733. p. 251. pro radice foeni-

damque Hallerus, *b*) parum acrem Ehrhart, *c*) acerrimam Ill. Stoerck *d*) invenit, & herba, *e*) & semina, *f*) recentia potissimum, *g*) aliam atque aliam formam, acetarii, *h*) oleris, *i*) medicamenti, *k*) vel aliam *l*) induta, in aliud atque aliud corpus ingesta, *m*) alios atque alios, mitiores vel atrociores, lentiores vel citius lethales, repentinos vel tardos, acutos vel diuturnos

foeniculi, Behrens *ibid.* 1734. p. 20. pro radice petroselinii, Kircherus *Scrutin. physic. medic. de peste. S. 2. c. 2. p. 203.* B. T. a Guldenkleee *cas. medicin. praxi 36. annor. observat. L. 7. Caf. 4:*

b) L. c. p. 337.

c) *Dissert. de cicuta. Argent. 1763. p. 20.*

d) L. c. p. 9.

e) Sim. Paulli *quadrip. Botan. sub tit. de cicuta majore. Reifmanni dissert. de cicuta, & an sit remedium cancri. Duisburg. 1763. p. 34. Ehrhart l. c. p. 29. 30. Magis dubia sunt, num ad hanc plantam, utrum potius ad aethusam pertineant, pericula Matthioli l. c. p. 1416. Koefferlini & Drelincurtii apud Wepferum l. c. p. 312. 71. Huc etiam videtur spectare magni Boerhaavii exemplum *Instit. med. cur. Hall. T. VI. p. 255.**

f) Pro feminibus harmfulae G. Rondelet de ponderibus. Patav. 1555. p. 82. B. Maranta *method. cognosc. simplic. L. III. Venet. 1539. p. 57. pro femine hyperici, Bravola Examen medicam. simplic. Venet. 1545. p. 222.*

g) Eo, quod magna pars veneni in partibus volaticis haereat, neque tamen omne virus his abactis abest, licet plerumque mitius agat.

h) Ehrhart l. c. p. 29.

i) *Id. l. c. p. 30. Koefferlin, Limprecht, Graf, Matthiolus, Kircherus, a Guldenkleee, ll. cc. tosta Hee l. c.*

k) Reifsmann l. c. *Andry quaestio medica, an cancer ulceratus cicutam eludat? Par. 1763. Lange dissert. Dubia cicuta vexata. Helmstadt, 1764. Whytte nervous disorders, p. 22. Weinmann.*

l) Quali sub forma e. g. Graeci, & potissimum Athenienses, Chii quoque, iis, quos morte dignos existarunt, propinabant, & quale se remedium habere absque dolore vitam abrumpens Thrasyas gloriabatur, ex cicuta & papaveris succo mistum. Theophrastus, *Histor. L. IX. c. 17.*

m) Hoc modo praesertim frequentissime & fere unice nocet; neque tamen externe adhibitam cicutam omni noxa carere, testes sunt Boerhaave de morb. ner-

turnos exferunt effectus, rigorem, *n*) tumorem, *o*) tremorem, *p*) dolorem *q*) linguae, loquendi impotentiam temporariam, *r*) ventriculi & intestinorum inflammationes, *s*) dolores, *t*) validas distensiones, *u*) nauseam, & appetitum cibi prostratum, *v*) vomitus violentos, *w*) singultus, *x*) alvi profluvia, *y*) sitim intensam, ardorem faucium, deglutitionem impeditam, *z*) abdominis tumores insignes, *aa*) vitia circuitus sanguinis varia, pulsum celerem, *bb*) tardum, rarum & debilem, *cc*) plane nullum, *dd*) mensium suppressiones, *ee*) praecordiorum oppressiones & angustias summas, *ff*) universi corporis debilitatem, *gg*) tor-

vor. p. 236. qui ex solo odore contritae plantae vertiginem sensit, & Andry l. c. qui a solo externo usu deliria, vertigines, tremores, paralyfes, mensium suppressiones profecta vidit.

n) Ill. Stoerck l. c.

o) Id. l. c.

p) Ut balbutire possit id. l. c.

q) Id. l. c. Sim. Paulli l. c.

r) Stoerck l. c. Ehrhart l. c. p. 30. & Hee l. c.

s) Koefflerin l. c.

t) Limprecht & Hee II. cc.

u) Koefflerin l. c.

v) Lange l. c. p. II. & Andry, Graf II. cc.

w) Harder apiarium observat. Basil. 1685. obs. 25. Ehrhart l. c. p. 30. Graf in uno exemplo l. c.

x) Guldenklee l. c. *Abhandlungen der Kaiserlichen Academ. der Naturf.* l. c.

y) Ehrhart l. c. p. 29.

z) Haec inter mala ab usu cicutae provenientia refert Ehrhart l. c. p. 29. §. 9. *Muidorum deglutitionem difficilem* Hee l. c.

aa) Ehrhart l. c. p. 30. Koefflerin l. c.

bb) Ex Ehrharti testimonio l. c. p. 30.

cc) S. Paulli. l. c.

dd) Id.

ee) Andry l. c.

ff) Limprecht, Graf, Hee & Guldenklee II. cc.

gg) torporem, hh) tremorem, ii) maciem, kk) sudores gelidos, ll) urinae mittendae impotentiam, mm) pallores universi corporis, nn) & speciatim faciei oo) livores, artuum pondus, pp) paralyfin, qq) tremores, rr) sensuum omnium hebetudinem, ss) exercitium suppressum, tt) caecitatem, uu) dolores per totum corpus vagantes, vv) temulentiam, ww) vertiginem, xx) sopores, yy) deliria varia, zz) dementias, aaa) furores,

gg) Whytte, Guldenklee, Limplecht in uno casu, in binis Graf, in suo Hee. ll. cc.

hh) S. Paulli, Graf ll. cc.

ii) Kircher, Andry l. c. Ehrhart l. c. p. 30.

kk) Reifsmann l. c. p. 34.

ll) Ex aliorum observatione Ehrhart l. c. p. 29. propriis vidit oculis Hee l. c.

mm) Ehrhart in exemplo fratris l. c. p. 30.

nn) Ex recensione Ehrharti l. c.

oo) S. Paulli, Limplecht & Hee ll. cc.

pp) In Socratis illustri exemplo.

qq) Andry l. c.

rr) Kircher, Andry ll. cc.

ss) S. Paulli & Graf ll. cc.

tt) Stupores vidit Harder l. c. observ. 25.

uu) Martin philosoph. Transact. nro. 273. Guldenklee, Graf ll. cc.

vv) Kircher l. c.

ww) Matthiolus l. c. p. 1415. *Abhandlung. der Kais. Acad. der Naturf.* l. c.

xx) Ibid. & Boerhaave, Whytte, Andry, Reifsmann, Graf ll. cc. Floyer pharmacobasan. Lond. 1691. p. 113. a nimio decocti herbae in mamma cancrosa interno usu Weinmann.

yy) Harder, Floyer, Paulli, Limplecht ll. cc. Watson philos. Transact. 473. apoplexiae proximos Graf l. c.

zz) Repentina, eaque temporaria Buffius, Schurigius & Behrens l. c. levia Andry l. c. graviora Id. Wolff observat. chirurg. medic. Quedlinb. 1704. Hagedorn observat. & histor. medic. pract. Cent. III. Lips. 1698. p. 79. 80. Fritsch *seltsame jedoch wahrhafte juristische, medicinische und physicalische Geschichten. Leipz.* 1730. 2. B. nro. 8. Büchner Miscellan. Wratislaviens. 1727. p. 58. P. Boccone museo di fisica e di esperienze. Venet. 1697. p. 148. *Abhandlungen der Kaisert. Acad. der Naturf.* l. c.

aaa) In vitore & monacho Matthiolus l. c. p. 1415. 1416. Kircherus l. c. per

res, *bbb*) pervigilia, *ccc*) oestrum venereum, *ddd*) convulsiones generales & speciales, *eee*) maxillae inferioris contractionem continuam, *fff*) humorum tenuitatem putredini proximam, *ggg*) & frequentiores, *bbb*) easque non raro *iii*) improvidas mortes, ut non possis non impune devorati conii exempla *kkk*) aut

totam vitam, durantem J. C. Ammann in notis ad Caes. Aureliani de morbis acut. & chronicis, Amstel. 1722. L. I. in pluribus exemplis Limprecht l. c. in suo Hee l. c.

bbb) Matthioli l. m. cc. Kircher l. c. venereum in puella Limprecht l. c.

ccc) Reifsmann l. c. p. 34.

ddd) Fide Ehrharti l. c. p. 30.

eee) Watson, Martine ll. cc. in pluribus casibus, trimestres in vidua Limprecht l. c. huc referas etiam strangulationes gulae, spasmos, suffocationis metum, tendinum subfultus, ab Ehrharto notata l. c. p. 29. 30.

fff) Ex enarratione Ehrharti l. c. p. 30.

ggg) Reifsmann l. c. p. 35. inde petechiae S. Pauli l. c. observatae, inde post mortem tot maculae lividae, tantus cadaverum tumor; inde sanguinis e viventium naribus profluvium, Ehrharto notata l. c. p. 29. inde livores illi hominum, qui venenum hoc degustarunt, aut, dum vixerunt adhuc, aut post mortem, sub litt. nn, oo.

bbb) Notissimo Graecorum & speciatim Atheniensium, & illustri potissimum Phocionis & Socratis, Massiliensium quoque supplicio, P. Petit. observat. miscellan. L. I. c. 17. p. 46. J. C. Scaliger exoteric. exercitat. de subtilit. p. 152. Fritsch, Wolff, Brassavola ll. cc. lentissimam Kircher l. c.

iii) Koefflerin l. c. spatio quadrantis horae Drelincurt l. c. spatio diei S. Pauli l. c.

kkk) Radicis ficcatae scrupulos binos & drachmas binas exhibuit P. Reneaume ex curation. observat. Paris. 1606. obs. 3. 4. ficcatae radicem sudoriferam potius pronunciat, quam venenatam, Raji Hist. plant. univ. T. I. p. 451. neque Ehrhart l. c. p. 20. 21. vel a radice recente, vel succo ejus expresso saepius gustatis notabile percepit damnum; radicem unciam mediam devorasse absque noxa Petiverium, uncias quatuor Henly, testis est Rajus l. c. T. III. p. 257. herbam in Italia non adeo exitiosam esse, Matthioli l. c. p. 1098. juniorem plantam comedi, Miller l. c. I. p. 798. succi ejus uncias tres de die per octo continuos dies mane absque ullo insequente damno ingestas Ephem. Nat. Cur. Dec. I, A. IV. & V. p. 108. ejusdem

aut alii plane tribuere plantae, *III*) aut diversae, qua mutatum fuit, praeparationi, *mmmm*) aut mutatae per foli locique natalis rationes indoli, *mmn*) aut effoetae, *ooo*) vel praeter tempus, quo succo suo est referta, effoetae radici, *ppp*) aut singulari hominum, qui ingessere, constitutioni. *qqq*)

10. Sium (latifolium) foliis pinnatis, umbella terminali, Linn. S. N. II. p. 211. Spec. pl. I. p. 361.

Sium foliis pinnatis argute dentatis, umbellis erectis, Haller. l. c. p. 345.

Sium latifolium, C. Bauh. Pin. p. 154. & Oeder flor. Dan. T. 246.

Sium medium J. Bauhin l. c. T. III. P. II. p. 174.

Anglis: Great Water-parsnep.

Belgis: Watereype.

Germa-

dem extractum, quod vocant, spirituosum, impune tulit Ehrhart l. c. p. 15. femina gustata, manducata, ad drachmas usque deglutita, ne vel minimum quidem atulere mali Ehrhart, l. c. p. 22.

III) Quae jam sagacissima fuit Val. Cordi Comment. in Dioscorid. p. 68. Trewii l. c. III. Halleri l. c. p. 242. & Reifsmann l. c. p. 9.

mmmm) Ideo extractum, quod volaticarum partium iacturam fecit, minus nocivum, per drachmas dari potest ex periculis Ill. Stoerckii, & qui haec imitantur.

mmn) Conium tamen nostrum in calidiori Graecia & Italia, teste Matthiolo & Koefferlino ll. cc. aequae ac in frigidiori Dania, teste S. Paulli l. c. Baravia, Drelincur. l. c. & Germania, Guldenklee, Buffius ll. cc. aliisque nocuit.

ooo) Hinc siccatam tantum radicem & herbam innocuam, quin priorem etiam salutarem proclamant Reneaume & Rai. ll. cc.

ppp) Autumno aut aestate, dum natura succum perficiendo flori & femini impendit; vere autem acerrima est.

qqq) Potuerunt sensim adfuescere venenis, & huic praesertim veneno; habere humores justo spissiores, fibras & nervos justo torpidiores, ventriculum in vomitum proclivem, aut aliis obvolventibus, diluentibus, enervantibus fortuito resertum.

Germanis: *breitblättrichter Wassermerk*, *breitblättrichter Merk*, *Froschheppich*, *Wassereppich*, *Wasserpeterlein*, *Weyer-peterlein*, *großer Wasserpastinak*.

Plantae, odore suo gravi ad bitumen accedentis, radix geniculata longas emittit fibras.

Caulis erectus tres aliquando pedes altitudine aequat.

Folia mollia, in plura paria minorum ovatorum, ad marginem ferrae instar incisorum, petiolo communi appositorum, extremo impari simili dividuntur.

Umbella universalis, cujus ad exortum nulla reperias folia, in summo caulis ramorumque vertice ponitur; minores, in quas abit, ad originem suam sex vel septem latis, lanceae figuram utcunque referentibus, marcescente flore reflexis, non raro ad marginem incisis stipantur foliis; flores ipsi, omnes fertiles & aequales, quinque constant aequalibus, figura sua cordi humano accedentibus; media eminente linea divisus albis foliis, ovario duplici eoque brevi tuba terminato, & quinque staminibus.

Fructus, ex binis, dimidiati ovi speciem prae se ferentibus, seminibus striatis conflatus, ab utroque latere quasi compressus, calice, quem vocant, minimo coronatur.

A radice hujus plantae, quae si ante medium aestatis effodiatur, innocua est, Augusto mense incipiente effossa & comesta & pecora & pueros alia in furorem acta, alia peremta, vidit Beyersten, Kongl. Svenska Wetenskaps Academiens Handlingar. 1750. Vol. XI. trim. IV. art. 9.

11. *Cicuta* (virofa) umbellis oppositi-foliis, petiolis marginatis obtusis, Linn. Syst. Nat. II. p. 213. Spec. plant. I. p. 366.

Sium foliis duplicato-pinnatis, pinnulis trifidis & simplicibus acute ferratis, Haller l. c. I. p. 346. n. 781.

Sium erucae folio, C. Bauh. Pin. p. 154.

Cicuta aquatica, Wepfer historia cicutae aquaticae. Basil. 1716. & Blackwell. T. 574. a 574. b & 574. c. Oeder Flor. Dan. T. 208.

Italis: Cicuta delle acque.

Gallis: Ciguë des Eaux.

Anglis: Water-hemlock.

Belgis: Tweede Water-eype.

Germanis: *Giftiger Wüterich*, *Wasserschierling*, *Bauzenkraut*, *giftiger Wasserschierling*.

A Majo ad Augustum floret haec planta ad litora aquarum, praesertim stagnantium, & earum potissimum, quae montes determinant, non adeo rara.

Radix (cujus optimam iconem v. apud Wepferum l. c. f. 1.) maxima, perennis, intus per septa transversa divisa, cavis cellulis plena, fibras emittens plurimas variae diametri & longitudinis, quae vario suo decursu & inter se unione nasam referunt, odorem pastinacae quodammodo accedentem, magis tamen nauseosum spirans, circulis extus sive annulis elevatis conspicua, carne candida, quae aestate quidem densior est & magis compacta, referta, & succum stillans, hyeme & veris initio flavum, qui per noctem relictus rufescit, & primo quidem linguae videtur dulcis, mox autem acrimonia sua laedit, aestate aqueum, debiliorem, qui tamen si colligatur & per noctem reponatur, flavedinem induit.

Caules plures ex unius ejusdemque radice apice prognati quatuor pedum assequuntur altitudinem, inferius albescent, & striis rubris pinguntur, reliqua autem sui parte virent, succo aqueo glutinoso scatent, in plures articulos circiter pedales per genicula divisi, ex quibus proficiuntur rami, brachii in morem extensi, & in minores iterum ramusculos divaricati.

Folia alata, alis denuo in minora, non raro quindecim folia pennarum ad instar disposita, simplicia, bifida, trifida, quinquefida, ovata, & ad marginem serrae instar incisa, laevia, virentia, divisa, petiolis insident obtusis & marginatis, at-

que ad latus caulis aduersum ei, quod flores tenent, ponuntur.

Umbella universalis, e regione foliorum sita, aut nullo, quod quidem frequentissimum est, aut unico, aut paucis tantummodo ad originem suam exiguis stipata foliis, in duodecim, sedecim, octodecim minores abeunt, angustioribus singulas munitas, tribus vel quinque foliis, marcescente flore reflexis; hae ex pluribus constant floribus, singulis fertilibus & aequalibus, quorum folia alba satis aequalia, potissimum interiorum, cordis figuram utcunque referunt.

Semina ovata, striata, aliquantulum pilosa, fulcata, marginibus albis fimbriata, petroselinii feminibus multum accedentia, calice minimo coronata, bina fructum constituunt.

Haec planta toties cum aliis, Oenanthe fistulosa, Oenanthe crocata, Phellandrio aquatico, Comio maculato, Angelica sylvestri, Aegopodio Podagraria, Ligustico peloponnesiaco, Sio latifolio, Sio nodifloro, Aethusa Cynapio, Petroselino, Chaerophylli denique & Scandicis speciebus confusa, quibus notis a singulis differat, nunc enarrandum.

Oenanthem fistulosam foliis longe tenuius discissis, inferioribus a superioribus figura sua discedentibus, superioribus fistulosis, umbellis florum inaequalibus, floribus ambitum umbellae occupantibus longe majoribus, sterilibus, longis petiolis insidentibus, atque ex inaequalibus conflatis foliis, fructu denique quinquangularem a cicuta nostra facile discernas.

Simili, qua prior, florum ratione, caule praeterea rufo, petiolis, flores sustinentibus, angulatis & striatis, a cicuta differt Oenanthe crocata.

Phellandrium aquaticum, quocum Clariss. Sauvages Wefferi de cicutae noxis observationes ad hoc referendo, a) stirpem nostram videtur confudisse, caule fibrarum fasciculos non raro emittente, foliis in plures ramos, ramulos & ramusculos

diva-

divaricatos abeuntibus, floribus exterioribus interiores magnitudine aliquantum superantibus, fructu denique laevi, & calice, quem vocant, & tubis persistentibus coronato, manifestissime discrepat.

Quibus signis a conio maculato differat, supra in descriptione hujus plantae tradidimus.

Angelica sylvestris caule altissimo, sex pedes nonnunquam aequante aut superante; foliorum vaginis maximis & ventrosis; foliis crassioribus; umbella amplissima & densissima, florum foliis incurvis & rubellis, tubis reflexis in maturo fructu persistentibus, fructu denique solido tribus sulcis exarato, atque alis marginato, distingui facile a cicuta nostra potest.

Aegopodium Podagraria loco natali, nunquam aquatico, caule tres pedes rarissime superante, foliis splendentibus, inferioribus in quina, superioribus in terna folia, ex tribus iterum minoribus composita, pinnarum in morem singula disposita, dissectis, vaginis foliorum grandibus, umbellis minoribus nullo plane folio stipatis, florum foliis extus aliquantum rubellis, tubis longis, fructibus crassis, magis oblongis, odore denique & sapore levi aromatico facili opera dignoscitur.

Ligusticum peloponnesiacum spectabili facie, radice lignosa & intus spongiosa, caule sulcato, foliis pedem longitudine sua interdum superantibus, umbella amplissima, majori & minoribus latis satis foliis ad originem suam stipatis, staminibus violaceis, florum foliis ovatis, tubis curvis & in fructu maturo persistentibus, fructu denique quinque sulcis exarato, quos materies spongiosa villosa explet, determinatur.

Sium latifolium radice longe minore, caule tres pedes rarissime superante, foliis semel tantum in minora folia ovata, ad marginem serrae instar incisa, pinnarum in morem posita, discissis, umbellis summo caulis ramorumque apici insidentibus, foliis minorum umbellarum exortum stipantibus, non raro dentatis, fructu denique ab utroque latere quasi compresso differt.

Sium nodiflorum pariter radice minore, folia ovata in minora folia pinnarum in morem disposita, discissa, ex aquis emergentia, protrudente, caule diffuso, foliis cauli adpositis, ad alterutrum vel utrumque etiam latus appendice donatis, umbellis aliis in apice ramorum positis, aliis in axillis foliorum brevissimis petiolis insidentibus, foliis & majorem & minores umbellas stipantibus, magnis, seminibus latis a nostra planta differt.

Ab *Aethusa Cynapio* in eo differt, quod *Aethusa* aliud plane colat solum natale, quod radice ejus sit exigua, annua, caulis fulcis exaratus, & glaber, folia lævia, nitentia, folia ad exortum umbellæ minoris posita terna alterutrum tantummodo latus umbellæ teneant, quasi pendula; quod flores in umbella exterius positi foliis constant inæqualibus & in binas inæquales lacinias partitis; quod semina potius globosa sint, quam quidem ovata.

Petrofelinum odore proprio eoque non ingrato, foliis qualia reliquo cauli adponuntur umbellæ majori subjectis, minoribus umbellis aut nullo plane aut paucis iisque minimis foliis stipatis, florum foliis exterius virescentibus differt.

Scandix odorata odore anisi gratissimo eoque fortissimo, quo omnes ejus imbuuntur partes, adeo differt a virulenta nostra stirpe, ut aliis notis superfedere facile queamus.

Scandix Cerefolium proprio pariter & odore & sapore plurimis grato, radice exigua, annua; foliis glabris, nitentibus, &, quæ totius plantæ est indoles, teneris, caule longe humiliori, seminibus longis, nitidis, ad subulam figura sua accedentibus, dignosci a *cicuta* facile potest.

Chærophylla denique, sylvestre, bulbosum, temulum & hirsutum, & foliis ad exortum umbellarum minorum positis, reflexis ac concavis, floribus sterilibus nonnunquam inter reliquos intermistis, foliis, ex quibus exteriores umbellæ componuntur flores, perquam inæqualibus, & seminibus oblongis iisque lævibus evidentissime a *cicuta* distant.

Cicutæ igitur virosæ potissimum radix, rarissimo, si quidem ullo experimento herba, *b*) temulentiam, *c*) vertiginem, *d*) insuperabilem fere in fomnum proclivitatem, *e*) soporem mortis æmulum, *f*) sensuum omnium exercitium per tempus denegatum, *g*) ingentem lassitudinem, *h*) aliquandiu etiam permanentem, *i*) deliria, *k*) amentias, *l*) furores, *m*) convulsiones artuum, *n*) morbum comitalem, *o*) nisus ad vomendum inanes, *p*) vomitus spontaneos, *q*) cruentos, *r*) singul-

b) Nescio enim, an huc referre liceat infaustum Francisci Trapolini errorem, ex Scaligero a Wepfero l. c. p. 19. allegatum, qui loco petroselinii folia hujus plantae comedendo, amens factus & enectus fuit.

c) Etlinger Commenc. liter. Noric. 1740. p. 353. 354. Wepfer l. c. p. 8.

d) Wepfer in uno exemplo l. c. p. 8.

e) A foliis plantae recentis, quam medio foliis fervore aestuante & sudante corpore evellebat & portabat, effluviis, tiro pharmaceuticus, Trew. Commenc. lit. Noric. 1740. p. 395. a radice comesta in viris & vetula, Etlinger l. c.

f) In puella Wepfer l. c. p. 7.

g) Trew & in plerisque suis casibus Wepfer l. c.

h) A foliis plantae recentis exhalationibus Trew l. c. a comesta radice in sex casibus Etlinger l. c.

i) In puella Trew & Wepfer II. cc.

k) In sex casibus Etlinger l. c.

l) Exemplo Francisci Trapolini & Nazarii Bassani ex Scaligero Wepfer l. c.

p. 19.

m) In filia Goeriz ex relat. Büchneri Miscellan. physico-mathemat. 1729. p. 724.

n) In juvene 20, in puella 15 annorum, & in quinque infantibus Wepfer Ephemerid. Nat. Curios. Dec. II. a. 6. p. 321. sqq. in tribus juvenibus Goeriz Miscellan. Vratislav. 1722. I. p. 287. & in filia, idem apud Büchnerum l. c. in 5. infantibus Held ab Hagelsheim, Miscell. Vratislav. I. p. 511. in duabus puellis Trew l. c. in 4 infantibus Box apud Schwencke Verhandeling over de ware Gedachte, Aart en Uytwerking der cicute aquatica. Haag. 1756.

o) In octo infantibus Wepfer hist. cic. aquat. l. c.

p) In puero sexenni id. ibid.

q) Plerumque salutare, in viro 50 annorum, juvene 20, & femina 40 circiter annorum, Etlinger l. c. in unico tantum casu Box l. c. & Wepfer l. m. c. non tamen semper id. ibid. & Reimann Miscell. Vratislav. 1727. p. 312.

r) In binis puellis Trew l. c.

singultus, *s*) ventriculi dolores, *t*) ardores, *u*) tumores, *v*) inflammationes, *w*) erosiones, *x*) pertusiones, *y*) dolorem capitis, *z*) faucium siccitatem summam, *aa*) catarrhum, quem medici vocant, suffocativum, *bb*) mortes frequentes *cc*) easque sæpe subitaneas *dd*) inferunt, cadaverum & abdomine *ee*) & facie *ff*) plerumque immensum quantum tumente, facie, *gg*) aliquando toto externo habitu *hh*) livente, pulmonibus etiam inflammatis & gangræna correptis, *ii*) ut putes, atrocissimi veneni effectus & partibus volatilibus, cerebrum obnubilantibus atque humores omnium narcoticorum ad instar potentissime resolventibus, & summae in partibus magis fixis residenti acrimoniæ, tum primæ digestionis officinæ, tum per hanc universo nervorum systemati, tot tantasque turbas obii-

cienti,

s) In puero sexenni, & puella nondum trienni, Wepfer Hist. Cic. aquat.

t) In 3 infantibus, id. ibid. in viro robusto 26 annorum, Id. Ephem. N. Cur. Dec. II. A. 6. p. 321.

u) In puella 9 annos nata, Wepfer hist. cic. aqu. p. 8.

v) In tribus infantibus id. ibid.

w) Box l. c. nonnunquam in gangraenam terminatas, Wepfer Eph. Nat. Cur. l. c. non perpetuas, si quidem vera historia Goeriz. l. c.

x) Box l. c. & Jaugeon, nisi potius ad Oenanthen pertineat, quam refert, historia. Histo. de l'Acad. de Paris. 1715. p. 23.

y) Jaugeon l. c.

z) In viro robusto 26 annorum Wepfer Ephem. N. C. l. c.

aa) Id. ibid.

bb) In juvene 20, & in virgine 15 annorum. Id. ibid.

cc) Juvenis id. ibid. binorum puerorum Id. hist. cic. aqu. l. c. duorum juvenum & filiaë Goeriz ll. cc. trium infantum Held ab Hagelsheim, Reimann & Box. M. cc.

dd) Jaugeon l. c.

ee) In binis pueris Wepfer hist. cic. aquat.

ff) In puero sexenni Id. ibid.

gg) In puero 8. annorum id. ibid.

hh) In 3 infantibus Reimann l. c.

ii) In juvene 20 circiter annorum Wepfer Ephem. N. C. l. c.

cienti, tribuendos esse, & pauciora illa impune devorati hujus veneni exempla aut parcissimae, qua assumptum fuit, copiae, *kk*) aut salubri sine certo fine additi antidoti efficaciae, *ll*) aut radici praeter auctumnum effossae deberi.

12. Aethusa Cynapium, Linn. S. N. II. p. 213. Spec. plant. I. p. 367.

Aethusa, Haller l. c. I. p. 336. n. 765.

Cicuta minor, petroselino similis. C. Bauhin. Pin. p. 160.

Cicutaria fatua. Lobel Icon. stirp. II. p. 280. f. 2.

Cicutaria apii folio. J. Bauhin l. c. T. III. P. II. p. 179.

Cicuta minor. Blackwell. T. 517.

Germanis: *Gleisse, kleiner Schierling, Hundspeterlein, Glanzpeterlein, Krötenpeterlein, Kazenpeterlein, stinkender Peterlein, tolle Peterflie, faule Grete.*

Planta annua, in sepibus vulgata, & tanto quidem periculiosior, quod media inter plantas culinares sponte sua in hortis progerminet, nonnullis edulibus adeo affinis, ut saepissime confundatur, praesertim eo tempore, quo nullos adhuc gestat flores, quod Junio demum fit & Julio.

Tota glabra, si inter digitos teras, gravem allii utcunque aemulum spirat odorem.

Caulis sulcatus ramos, brachii ad instar extensos, protrudit. Folia ter in minora folia, pinnarum in morem disposita, dissecta, laevia, in superiore pagina atro virore nitent. Umbella magna, nullo plane ad exortum suum stipata folio; minores ad originem suam tribus pendulis reflexis foliis, ad alterutrum tantummodo umbellarum latus positis, suffultae, floribus constant albis, omnibus fertilibus, quorum exteriores foliis constant inaequalibus & in iniqua segmenta dissectis.

Semi-

kk) Huc referas 3 illa exempla puellarum, Wepfer hist. cic. aqu. p. 9.

ll) Hac ratione explices, cicutae radices acetarii instar comestas in nonnullis regionibus pro deliciis haberi, si vera sit relatio. Wepfer, l. m. c. p. 7.

App. N. Act. Phys. Med. T. VI.

kk

Semina, globum figura sua referentia, sulcis quatuor & tribus eminentibus striis exarantur, nullo peculiari exornata calice.

Planta toties cum conio maculato & cicuta virosa, a quibus quomodo differat, supra ostensum est, toties potissimum, cum simillimo, antequam floreat, petroselino infelicissimo errore commutata, ut, monentibus jam dudum Botanicis Illustribus Trewio & Hallero ll. cc. vero quam maxime accedant, qui omnia herbae cicutae pro petroselino esitatae exempla ad nostram stirpem spectare, reputant; ab hoc tamen differt odore, nisi teras, nullo, certe non grato; radice annua & minore; foliorum pagina superiori atro virore conspicua, & nitenti, (longe magis, quam quidem Blackwelliana icon exprimit) manifestius adhuc, si flores jam prodierint, floribus omnino candidis, ternis & reflexis, satis longis & acutis, ad exortum **umbellarum** minorum & ad alterutrum quidem solummodo caulis latus positus; atque a figura reliquorum foliorum plane recedentibus foliis.

Ab hujus igitur stirpis herba, rarius radice, *a*) excitata legas anxietates, *b*) deliria, *c*) amentias, *d*) furores, *e*) alvi profluvia, *f*) vomitus enormes, *g*) capitis, *h*) ventriculi, *i*) intestino-

a) In duobus pueris. *Commerc. liter. Noric. 1731. p. 178.*

b) *Ibid.*

c) In altero puero *ibid.* *Martius Ephem. Nat. Cur. Vol. I. Obs. 52. & in integra familia, Miller ibid. Cent. X. Obs. 62.*

d) Dalechamp in notis ad *C. Plinii Secundi Naturae historiarum L. XXXVII. Lugd. 1587. J. H. Jonston Thaumatograph. Amstel. 1632. p. 202. Matthioli Comment. in Dioscorid. p. 1416.*

e) *Matthioli l. m. c. in exemplo monachi.*

f) *Jungius Ephem. N. C. D. I. a. 4. 5. p. 101. Riviere Histoire de l'Academie Royale des Sciences a Montpellier. a Lyon. 1766. T. I. p. 170. sqq.*

g) *Iid. ibid. & P. Blair Pharmacobotanologia. Lond. 1728. Dec. V. p. 212. sqq.*

h) *Riviere l. c.*

i) *Jungius, Blair, Commerc. lit. Noric. ll. cc.*

testinorum *k*) dolores atrocissimos, sopores, *l*) tumores universi corporis, *m*) saepius lividos, *n*) & denique non raro mortes. *o*)

13. Chaerophyllum (sylvestre) caule laevi striato, geniculis tumidiusculis. Linn. S. N. II. p. 214. Sp. Pl. I. p. 369.

Cerefolium foliis acute dentatis triplicato-pinnatis glabris; nervis hirsutis. Haller l. c. I. p. 328. n. 748.

Myrrhis sylvestris, feminibus laevibus. C. Bauhini Pin. p. 160.

Cicutaria vulgaris. J. Bauhin l. c. T. III. P. II. p. 181.

Graecis: Myrrhe, Myrrha.

Gallis: Perfil d'âne.

Germanis: *wilder Kaelberkropf*, *wilder Koerbel*, *Kerbelkern*, *Kelberkern*, *Buschmoeren*, *Scheere*.

Frequens pomariorum, pratorum & hortorum vitium Major potissimum mense floret.

Tota planta odorem utcunque ingratum spirat.

Radix crassa, longa & alba, sapore acri atque aromatico linguam gustantis ferit.

Caulis hirsutus, crassus, fistulosus, ad originem ramorum intumescens.

Folia ampla, binos pedes longitudine sua nonnunquam aequantia, exceptis nervis glabra, rarius tota hirsuta, ter in minora folia, pinnarum in modum posita, dissecta, foliis ultimis ad marginem acutis dentibus incisus, extremis in unum confluentibus.

Umbella plana, rara, aut unico tantummodo, aut nullo ad originem suam folio stipata, in plures minores dispefcitur.

kk 2

Ad

k) Blair II. cc.

l) Riviere l. c.

m) Blair l. c.

n) Commerc. lit. Nor. l. c.

o) Unicum exemplum Jonston l. c. pueri sexennis Commerc. lit. Nor. l. c. tria Riviere l. c. duo Blair l. c.

Ad exortum umbellae minoris posita conspicias quinque, sex vel septem fatis lata, aliquantum hirsuta, excavata, & dum flores marcescere incipiunt, reflexa folia.

Flores plerique fertiles, intermixtis tamen hinc inde sterilibus, ex foliis albis, rarius rubellis, integris, cordis figuram utcunque referentibus, in exterioribus umbellae floribus valde inaequalibus, ita, ut extimum folium maximum sit, interiora minima, conflati.

Semina oblonga, laevia, nitida, livida, tubis persistentibus quasi rostro donata.

Quibus indicis planta haec a conio maculato & cicuta virosa discrepet, supra, dum de his egi, fusius demonstravi.

Plantae hujus radix, hiemali tempore collecta, deliria, a) soporem ferreum, b) suffocationis metum, torporem, insaniam & ebrietatem c) inducere visa est, nullo tamen, quod nobis certe constet, exemplo mortem.

14. Chaerophyllum (bulbosum) caule geniculis tumido, basi hirta, Linn. S. N. II. p. 214. Sp. pl. I. p. 370.

Myrrhis radice bulbosa, caule inferius hirta, superne laevi, foliis triplicato-pinnatis acute incis. Haller l. c. I. p. 329. n. 752.

Cicutaria bulbosa. C. Bauhin. Pin. p. 161.

Cicutaria odorata bulbosa. J. Bauhin l. c. T. III. P. II. p. 183.

Hungaris: Magiario salata.

Germanis: *bolliger Kälberkropf*, *Peperlein*, *Nappenkörffel*.

Ad sepes potissimum habitat mense Junio florida.

Radix primo vere pyrum figura sua referens & carnosae, ad ultior elongatur & lignosa fit.

Caulis

a) Held ab Hagelsheim Miscellan. Wratislav. II. 1722. p. 577.

b) Ut per integrum diem excitari non potuerit, unico exemplo J. Bauhin. l. c. p. 182.

c) Hos effectus in binis familiis Montbelgardensibus inde natos vidit Idem l. m. c.

Caulis fistulosus, sex aliquando pedes altitudine sua attingens, maculis rufis fuscisque pictus, inferius villosus, cetera laevis, atque, ubi aut folia aut rami enascuntur, intumescens.

Folia foetida, ter in numerosa minora folia, pinnarum ad instar disposita, divisa, aliquantum hirsuta sunt.

Umbella magna unico, minores tribus ad septem inaequalibus, principio suo quasi coadunatis, stipantur foliis; reliqua cum priori conveniunt.

Semina fulcata, oblonga, laevia, fulcis pigmento fusco notatis.

Radicem hujus plantae, in Austria forma acetarii edulem, capitis gravedinem & dolores vertiginemque creare, expertus est Clusius. a)

15. Chaerophyllum (temulum) caule scabro, geniculis tumidis. Linn. S. N. II. p. 214. Spec. pl. I. p. 370.

Myrrhis foliis hirsutis laciniis obtusis, caule geniculato. Haller l. c. I. p. 329. n. 750.

Chaerophyllum sylvestre. C. Bauhin. Pin. p. 152.

Myrrhis Rivini l. c. T. 98.

Germanis: *berauschender Kälberkropf*.

Anglis: wild Chervil.

Ad sepes, vias & arva, rariorem tamen in nostris certe oris reperias hanc plantam.

Caulis scaber, ad genicula intumescens, maculis fuscis pictus.

Folia pilosa, bis in minora folia, pinnarum in morem disposita, dissecta.

Umbellae, antequam aperiantur flores, cernuae & ad alterum nutantes latus, nullum, aut paucula tantum exigua folia ad originem suam apposita habent; minores umbellae unico succinguntur folio, dum maturescunt semina, reflexo, in sex vel octo minora & arista quasi terminata segmenta scisso; reliqua floris cum prioribus conveniunt.

kk 3

Semi-

a) V. etiam Schreber *Neue Cameralschriften 8ter Theil.* p 269.

Semina minora oblonga laevia, striis & fulcis exarata.

Quibus notis & haec & prior planta a conio maculato differat, in superioribus monstravi.

Cur tribui venenosarum stirpium inferam, praeter nomen, quod vix putes, ab Illustri Linnaeo absque ratione fuisse impositum, nescio.

IV. *Lilia.*

His, quotquot scilicet harum plantarum hic enarramus, commune est, plantulam tenellam ex unico folio prodire, caule foliis simplicibus iisque convolutis cincto, exterius floris involucrum aut nullum habere, aut marcescentem modo vaginam, interius, aut ex sex foliis compositum, aut in sex lacinas dissectum, habere stamina sex, tubas tres, fructum denique vel intus in ternos partitum loculos, vel ex tribus conflatum siliquis.

16. Colchicum (autumnale) foliis planis lanceolatis erectis. Linn. S. N. II. p. 256. Spec. plant. I. p. 485.

Colchicum flore folium longe praecedente, foliis ovatis. Haller. l. c. II. p. 124.

Colchicum commune. C. Bauhin. Pin. p. 67. Knorr thesaur. rei herbar. I. Z. 1.

Colchicum. J. Bauhin. l. c. II. p. 648. Blackwell. T. 566. Stoerck Libellus, quo demonstratur, colchici autumnalis radicem non solum tuto exhiberi posse hominibus, sed & ejus usu interno curari quandoque morbos difficillimos. Vindob. 1763. & Schinz in der deutschen Uebersetzung. Zürich 1764. Wilhelm Colchicum. Leipz. 1721.

Graecis: Colchicon, Ephemeron, Bolbos agrios.

Italis: Zaffrano salvatico, Colchico, Zaffarano bastardo.

Anglis: wild Saffron.

Belgis: Tütlofen, Fenynight, Hermodactyle, Colchicum met porpore bloem.

Gallis:

Gallis: Colchique, Mort au chien, Tuë chien, Violettes.

Bohemis: Ocon.

Ungaris: Kokorchün.

Germanis: *Zeitlosen*, *Herbstzeitlosen*, *Herbstblume*, *Lichtblume*, *Spinnblume*, *Wiesensafran*, *wilde Safranblumen*, *Mattsafran*, *nackende Hure*, *Hundsboden*.

In pratis nostris vulgatissima stirps sub finem aestatis autumnique initium floret.

Radix globosa, unum duosve pollices aut ultra sub terra latitans, aestatis initio succulenta & carnosâ, altero latere convexa, altero plana, & crena, dimidium cylindri figura sua referente, incisa, cuticula fusca obducta, ceterum alba, in pagina inferiore paucas ex macula rotunda emittit fibrillas, & ex memorata crena caulem, & auctumno sub terra adhuc reconditum fructum cum foliorum rudimentis.

Folia satis lata, plana, inter lanceae figuram & ovatam media, Majo & Junio prodeunt, & fructum maturefcentem includunt.

Flores ex ipsa radice prognati, ex unica eaque cohaerente membrana conflati, nullo exteriori tegumento, nisi exiguam marcescentem, tenuissimam, albidam vaginam velis, inclusi, albi, albidi, rubelli, aut albi lineis rubentibus picti, longo constant, dodrantali non raro, perangusto tubo, qui denique dilatatus in sex ovata, alternatim majora & minora segmenta finditur.

Stamina ex lato segmentorum fine oriuntur, pollinem luteum spargunt: Tubae tres filii tenuitatem aemulantia, longissima, solitario insident ovario, & apiculis terminantur singulae recurvis.

Fructus oblongus, magnus, rugosus, pyri speciem utcumque prae se fert, & intus in ternos dividitur loculos, qui singuli magnam teretium, rugosorum & ex atro fuscorum feminum continent copiam.

Hujus

Hujus radicem, sub aestatis initium praefertim collectam, nunc atrociores, nunc mitiores, pro modo propinandi & praeparandi, pro alia atque alia mixtione, & corporis, cui ingeritur, constitutione alios atque alios in sanitatem hominis edere effectus, observarunt alii: viderunt quippe acerrimum nauseosum bulbum *a*) fauces constringere, *b*) linguae rigorem & stuporem, *c*) labiorum calorem, salivae crebriorem adfluxum, *d*) frequentem & cum ardoris sensu contingentem mictionem, *e*) inanes ad alvum exonerandum incitationes, *f*) sensum ardoris in ventriculo & vagos intestinorum dolores *g*) producere, naturalem ciborum appetentiam destruere, *h*) dolores capitis, singultiendi conatus, sitim intensam, *i*) funestos alvi fluxus, *k*) quin etiam mortes creare; *l*) succum dentibus stuporem, & salivae intolerabilem conciliare amarorem, ipsum, dum extractum praeparabatur, vaporem nares & manus versantes aggredi, *m*) ut plerisque Medicis detestata communi fere suffragio in venenorum haberetur numero; alii inertem plane

a) Talem invenit Ill. Stoerck l. c. p. 8. cum Veteribus plurimis ad venena refert Magnus Boerhaave institution. medic. §. 1137. ob nimiam acrimoniam ex pharmacopoliis exulare jubet Macbride methodical Introduction to the Theory and Practise of Physic. 1772.

b) Ex ore Boerhaavii Ill. Haller l. c. p. 125.

c) Stoerck l. c. p. 9. exp. I.

d) Marges Journal de Medecine & de Chirurg. T. XXIII, 1765. Jul. nr. 2.

e) Stoerck l. c. Exp. II. p. 10. & p. 12. Exp. III.

f) Id. l. c. p. 13. Exp. III.

g) Id. ibid.

h) Id. l. c. p. 13. Exp. III.

i) Id. ibid.

k) Ludovici Pharmacia modern. secul. adplicand, Diff. I, 1712. p. 63. & B. Cordus Hist. plant. quinque. libr. II, p. 152.

l) Ex Brookes Ill. Haller l. c. p. 125.

m) Marges l. c.

plane esse, rapaceam, leviter amaram, *n*) & ad quatuor usque uncias impune posse devorari, *o*) suis comprobatum ierunt periculis, ut, nisi forsan in diversa radice aetate, *p*) loco & solo natali, *q*) aut tempore, quo ex terra eruta in usum trahitur, *r*) horum effectuum discrimen lateat, vix possis tot sibi contradicentia illustrium & ab utraque parte fide dignissimorum virorum conciliare experimenta.

Flores acerrimos gravissimos intestinorum dolores & ipsam mortem Garidel, *s*) femina violentos vomitus, alvi fluxus truculentos, singultus, convulsiones, cordis palpitationes, & summas praecordiorum angustias inducere, neque raro necare, Siegesbeck *t*) & J.C. Peger *u*) testantur.

17. Veratrum (album) racemo supradecomposito, corollis erectis. Linn. S.N.II. p.668. Sp. pl. II. p.1479.

Veratrum spica paniculata, floribus maribus & feminis. Haller l. c. II. p.96.

Helle-

n) Kratochvill Dissert. de radice colchici autumnalis. Francof. ad viadr. 1764. inspidam & mitem gustavit Ill. Haller l. c. II. p.126. farinaceam & obtusam Ill. Stoerck l. c. p.8. innocuam deprehendit in Carniola & agro Tergestino, ut recentissimi iique integri bulbi comedi possint, Id. libell. quo continentur experimenta & observat. circa nova sua medicam. Vindob. 1765. p.233.

o) Kratochvill l. c.

p) Recentem acrem, annosam farinaceam deprehendit Ill. Stoerck. libell. quo demonstratur, colchici &c. p.8.

q) Eapropter in aliis regionibus venenatam, in Carniola & agro Tergestino impune comedi Ill. Stoerck libell. quo continentur &c. p.223.

r) Autumnalem radicem gustavit Ill. Haller l. c. II. p.126. autumnalem innocuam invenit Ill. Stoerck l. m. c. sub initium aetatis effosam potentissimam esse, Id. l. m. c. p.141.

s) L. c.

t) Miscellan. Vratisslav. 1723. p.679.

u) Paeonis & Pythagorae exercitat. anatomic. & medie. famil. Basil. 1682. Exerc. 50.

Helleborus albus, flore subviridi. C. Bauhin. Pin. p. 186. J. Bauhin. l. c. T. III. P. II. p. 634.

Weinmann T. 528. l. d.

Arabibus: Cherbachen abaid.

Graecis: Helleboros leucos, Afcis, Atomos, Pignatoraxis, Heraleios, Polyeidos, Anaphytos.

Hispanis: Verde gambre blanco, Yerva de balleste.

Italibus: Veladro, Helleboro bianco.

Anglis: Hellebor.

Belgis: Wit Niefzcruyt, witte Niefzwortele.

Gallis: Ellebore, Veratre blanche.

Bohemis: Kaychawka.

Ungaris: Feyer unyors.

Germanis: *Weisse Nieswurz, weisse Nieswurz mit grünlicher Blume, Hemerwurz, Champagner Wurzel.*

Hanc plantam etiam in montibus Suevicis, Memmingae vicinis aliisque, & aestate quidem florentem, invenias.

Radix perennis constat tubere oblongo, albo, ex quo innumerabiles albas, longas & teretes fibras exeuntes conspicias.

Caulis, quatuor saepius pedum altitudinem attingens, erectus vix ullos producit ramos.

Folia lineis vel nervis multis inscripta, mediae inter lanceolae & ovatam figuram, magna, nulli petiolo innixa, crebra, laevia, nec divisa, nec incisa, mollia, & plantaginis sive gentianae luteae folia figura sua referentia.

Flores in densas spicas, hae in majores spicas, & hae denique in magnos racemos congesti, omnes erecti, involucri simplici, ex foliis sex, lineatis, albis, atque extus virentibus, firmis, persistentibus, utcunque hirsutis, ovum aut lanceolam figura sua aemulantibus, tribus exterioribus durioribus, tribus interioribus pallidioribus conflato, muniti; alii, & imi quidem, steriles, quibus deficit pistillum, nisi minutum rudimentum, nunquam in semen maturescens, pro pistillo habeas, sunt tamen stamina sex, ex principio foliorum floris nata, singula

gula apicibus polline feminali foetis termina; alii, iique quidem superiores, fertiles, in quibus quidem totidem stamina, apicibus tamen destituta, sed praeter haec tria perfecta pistillaria reperias.

Hi posteriores post se relinquunt capsulas, fabrica sua proxime ad siliquas accedentes, ternas, multis unamquamque feminibus refertas, quarum apices repandi extrorsum flectuntur.

Hujus stirpis radix, toties a Medicis priscorum temporum usitata, toties nocentissimo errore cum aliis mitioribus confusa, a plurimis prudentioribus Medicis damnata, sive recens & cruda, *a*) sive cum cerevisia, *b*) sive cum aqua, *c*) cocta, sive cum vino *d*) vel ejus spiritu *e*) infusa, ingeratur, sive in nodulo adplicetur, *f*) sive extus regioni ventriculi imponatur, *g*) pro alia atque alia veneni adhibiti dosi, *h*) forma, *i*) lo-

II 2

CO

a) Grew Anatomy of Plants with an Idea of a philosophical History of Plants and several other lectures. London 1682. eam potentiores esse annosa, quod magna pars virus in partibus volaticis resideat, Ill. Haller I. m. c.

b) Roedder apud Alberti medic. legal. obs. 15.

c) J. G. Gmelin flora Sibir. P. I. p. 75.

d) Lentilius eteodrom. medico-practic. Stuttg. 1711. p. 868. Wepfer hist. circut. aquat. p. 48. Roedder l. c. obs. 14. Forestus Observat. & curation. medicinal. L. XXX. Obs. 9.

e) Neumann praelect. chem. posthum. T. II. P. III. p. 103.

f) Dr. Schroder de venenis & antidotis. Lugd. B. 1679.

g) Ettmüller Colleg. medic. chirurg. p. 478.

h) Guttulam superinfusi huic radici spiritus vini alvum vehementer movere, Neumann l. c. a scrupulo dimidio radicis evacuationes per alvum & vomitum violentas, vertiginem & tensionem artuum; graviora adhuc a scrupulo integro mala nata observavit Ledelius Ephem. Nat. Curios. Dec. III. a. 1. p. 92. plura adhuc a drachma media, Reimann Miscell. Vratislav. 1724. p. 535. gravissima mala a drachmis binis & uncia dimidia Roedder l. c. ab uncis duabus Forestus l. c. a majore, neque definita dosi mortes J. G. Gmelin l. c. & Fallopius de purgantibus simplicibus. c. 69.

i) Infusum aquosum, extractum aquosum & spirituosum reliquis praeparatis, Ledelius & mitius, Neumann l. c. & Cartheuser mater. med. p. 413.

co natali, *k*) mixtione, *l*) & praeparatione, *m*) pro alio etiam atque alio adplicandi modo, *n*) pro alia atque alia corporis, cui ingeritur, constitutione, *o*) alia atque alia, eaque haud raro truculentissima infert mala; *p*) labia & fauces exurit, *q*) fauces & stomachum constringit, *r*) ventriculum inflammat, & plenariam ei inducit corruptionem, *s*) inde nifus ad vomendum inanes, *t*) vomitus, plerumque violentissimos, *u*) fingultus, *v*) ven-

k) Veratrum, quod in agro Tridentino & finitimis crescit, minus nocere eo, quod in calidioribus provenit regionibus, J. Bauhinus l. c. p. 634.

l) Cum melle & aceto, quae ejus quasi antidotum constituunt, in oxymel redacta prudenti usu salubris sit, auctore C. Gesnero.

m) Hoc principio nititur mitior raphani, aut pomi drafrica vi hellebori imbuti, agendi vis, quod artificium tradunt J. Bauhinus l. c. p. 634. Lorry melanchol. II. p. 313. 314.

n) Intus ingestam plurimis in casibus nocere, extus, nisi incaute vel regioni feniliori adplicetur, saepius prodesse, docent Medicorum observationes.

o) Senes, pueros, feminas & delicatulos omnes ab ejus usu arcebant, plurimi non nisi corpori per septem dies praegressos praeparato, plurimi non nisi iis, qui pertinacissimis morbis, nulli blandiori remedio cedentibus, laborabant, rabidis, melancholicis, amentibus, aliisque propinarunt veteres.

p) C. Plinius Sec. historia mund. l. XXV. n. 23. Lorry & Roedder II. cc.

q) Grew l. c.

r) Winter Miscell. Vratislav. 1724. n. 268. Reimann ibid. l. c.

s) Sphaecelum scilicet, Schroder l. c. Muralto Ephem. Nat. Cur. Dec. II. A. 2. p. 239.

t) Forestus l. c.

u) C. Plinius Sec. l. c. n. 21. communi etiam Graecorum observatione, Arabum, uti Rhazes ad Mansor. l. III. c. 61. & J. Mesue de re medica l. II. cap. 30. communi etiam latinorum; de quo Aemilius Macer:

Helleborum geminas species testatur habere,

Album, quod iursum purgat, nigrumque deorsum;

communi denique sequentium seculorum animadversione, Fallopii, Lentilii, Ledelii, Reimanni, Winteri, Schroderi, Ettmüllerii, Lorry II. cc. Grafs Ephem. Nat. Cur. Dec. I. a 4. 5. p. 93. aliorumque,

v) Muralto l. c.

ventriculi ardorem, *w*) hujus *x*) & intestinorum dolores atrocissimos, *y*) alvi dejectiones frequentissimas, *z*) dolentissimas, *aa*) aliquando cruentas, *bb*) abdominis inflammationem, *cc*) convulsiones artuum, *dd*) oculorum, *ee*) linguae, *ff*) sternutationes creberrimas, *gg*) tensiones membrorum, *hh*) contractiones surarum continuas, *ii*) capitis dolores, *kk*) vertigines, *ll*) vocis defectum, *mm*) morbum attonitum, *nn*) caecitatem, *oo*) levia deliria, *pp*) praecordiorum angustias, *qq*) animi deliquia, *rr*) pulsus deletum, *ss*) sanguineum ad ungues, *tt*) frigidum in universo corpore sudorem, *uu*) totius corporis frigus, *vv*) & frequen-

ll ;

- n*) Id. ibid.
- x*) Reimann l. c. prementes Wepfer l. c.
- y*) Grafs l. c.
- z*) C. Benivenius apud Forestum l. c. Mesue, Grafs, Ledelius, Reimann, Roedder ll. cc.
- aa*) Ledelius l. c.
- bb*) Desfenius de composit. medicam. L. X. Francof. 1555. p. 442.
- cc*) Reimann l. c.
- dd*) Muralto, Ledelius, Winter, Roedder, Lorry ll. cc. Lentilius Ephem. Nat. Cur. Dec. III. App. p. 130.
- ee*) Borrichius Act. Hafnienf. Vol. 5. p. 146.
- ff*) Balbutiem observavit Grafs l. c.
- gg*) Muralto l. c.
- hh*) Ledelius l. c.
- ii*) Reimann & Lorry ll. cc.
- kk*) Ledelius l. c.
- ll*) Id. ibid. & Reimann l. c.
- mm*) Roedder l. c.
- nn*) Dobrzensky Ephem. Nat. Cur. Dec. I. a. 2. p. 279.
- oo*) Temporariam Borrichius l. c.
- pp*) Grafs l. c.
- qq*) Wepfer, Forestus, Muralto, Reimann, Lorry & Roedder ll. cc.
- rr*) Wepfer & Forestus ll. cc.
- ss*) Roedder l. c.
- tt*) Lentilius Ephem. Nat. Curiof. l. c.
- uu*) Reimann, Roedder & Wepfer ll. cc.
- vv*) Roedder l. c. extremorum Wepfer l. c.

frequentes fatis *ww*) easque saepius repentinas neces *xx*) excitatas esse legas.

V. Polyandrae.

His commune est, habere stamina numero vicenario plura, alia ab aliis separata, & distincta, ut plurimum inaequalia, in eodem cum futuro fructu thalamo posita; singulis etiam communis urens, fixis potius partibus, neque adeo volaticis inhaerens acrimonia.

18. Actaea (spicata) racemo ovato, fructibus baccatis. Linn. S. N. II. p. 359. Sp. pl. I. p. 722.

Actaea foliis circumferratis duplicato pinnatis, pinnula extrema trilobata. Haller l. c. II. p. 24.

Aconitum racemosum, Actaea Plinii. C. Bauhin. Pin. p. 183.

Christophoriana Actaea. Blackwell. T. 565.

Graecis: Actaeae.

Italis: Erba di Sto Christoforo.

Gallis: Herbe de St. Christoffe.

Lapponibus: Betneka-murie.

Germanis: *Christophskraut*, *gemeines Christophskraut*, *Christophswurz*, *aebrensoermiges Schwarzkraut*.

Hanc in umbrosis montium hiatibus, & Majo quidem floridam conspicias.

Radix lignosa, aspera, nigra.

Folia lucida, glabra, bis in minora ferrae instar incisa folia divisa, triangularia, umbelliferarum fere referunt faciem.

Flores in racemum quasi congesti apici pedunculi ex latere caulis procedentis insident; singuli duplici velamento, utroque diu ante, quam maturescant, deciduo, utroque ex quatuor foliis aequalibus, in exteriori viridibus, in interiori albis & extus rubellis, in utroque sine acutis, conflato, interiori exterius superante, muniti, stamina gerunt viginti aut viginti

ww) Benivenius, Fallopius, frequentes in Sibiria J. G. Gmelin. II. cc.

xx) Intra sextam horam Benivenius l. c.

ginti & unum, floris tegumentis longiora, quae inter non raro videas bina vel tria alia degenerantia, & folii floris potius formam induta, bifida:

Pistillum unicum modo adest.

Bacca, quae matura nigricat, ficca satis ovata, utcumque compressa, & crista transversa, tubae rudimento instructa, semina continet plura, dimidiatam, quam vocant, ellipsin referentia.

Infamiae nota huic plantae iniusta, nulla nobis certe nota vera observatione nititur, nisi Ill. Linnaei, a) qui a baccarum esu excitatos furores & neces allegat.

19. Aconitum (lycoctonum) foliispalmatis multifidis villosis. Linn. S. N. II. p. 371. Spec. pl. I. p. 750.

Aconitum foliis hirsutis semitriblobis, lobis duplicato-trifidis. Haller l. c. II. p. 94. n. 1200.

Aconitum lycoctonum luteum. C. Bauhin. Pin. p. 183.

Aconitum luteum f. lycoctonum. Blackwell. T. 563.

Arabibus: Canach adip.

Graecis: Aconiton heteron, Aconiton lycoctonon, Aconiton cynoctonon.

Hispanis: Yerva mata lovos, Mata lovo giallo.

Italis: Aconito giallo, Aconito per amassar lupi e cani.

Anglis: Yellow Iron-Wort, Yellow Helmet-Flower, Yellow Wolfsbayne, Playne.

Belgis: Gele Wolfswortel.

Gallis: Aconit jaune, Tuë-loup jaune, Tuë-loup, Etrangle-Loup, Madriettes.

Rhætis: Ris de lup.

Bohemis: Womeg.

Germanis: *Wolfswurcz*, *gelbes Wolfsgift*, *gelbes Eisenbütlein*, *gelber Stürmbut*.

In

a) Flor. Lappon. Amstelæd. 1737. p. 175.

In montibus altioribus frequentissimum Junio & Julio men-
sibus floret.

Dicendae sunt primo illae notae, quas haec stirps cum sequen-
ti communes habet.

Utriusque flos unico tantummodo munitur, eoque quidem
colorato, (viridi tamen colore intereurrente) velamento, ex
quinque iniquis foliis conflato, quorum supremum maximum,
fornicatum & cavum galeam mentitur, bina lateralia margine
quasi crispa, & bina inferiora reliquis magnitudine cedunt;
ex ovarii ambitu prodeuntes videas binas fistulas cavas, utcun-
que curvas, utramque in cornu melliferum, trifida lamina ter-
minatum, abeuntem, utramque intus squamis sex perbrevis-
sibus, coloratis & in orbem dispositis instructas.

Stamina huic velamento includuntur tricenarium numerum
plerumque superantia; pistilla semper tria, quae tres iterum re-
linquunt maturandas siliquas, seminibus asperis, nigris, ut-
cunque tetraëdris foetas.

Nunc demum ad eas notas redeo, quae hanc plantam a
sequenti discernunt.

Radix odorata magno constat tubere, ex quo copiosas pro-
deuntes conspicias fibras, sibi saepius implexas atque intricatas.

Caulis duorum pedum altitudinem ut plurimum superat,
magna foliorum instructus copia.

Folia lata pilosa, primo vix ultra medium in tres lacinias
partita, quae in tria segmenta, & haec iterum in tria segmen-
ta discinduntur, lateralibus profundissime in duas partes di-
visis.

Flores in spicam simplicem, eamque non adeo copiosam,
congeruntur; ex luteo viridi colore tincti & hirsuti.

Radice in acetario comestam universo convivio Antver-
piensi perniciem intulisse, flores vel manducatos tantummo-
do linguae tumorem & ardorem vertiginemque excitare I. Bau-
hinus a) testis est.

20. Aconitum (Napellus) foliorum laciniis linearibus superne latioribus linea exaratis. Linn. S. N. II. p. 371. Sp. pl. I. p. 751.

Aconitum caule simplici, spica densa, petiolis unifloris, casside breviter mucronata. Haller l. c. II. p. 90. n. 1197.

Aconitum magnum f. Napellus. Blackwell. T. 561.

Aconitum caeruleum f. Napellus primus. C. Bauhin. Pin. p. 183.

Napellus Stoerck libell. de stramonio, hyoscyamo & napello &c. *übersetzt durch Schinz. Zürich. 1763.*

Graecis: Aconiton Cyaneion.

Hispanis: Napello.

Italis: Napello, Aconito ceruleo.

Anglis: Ironwort, Helmetflower, Bleu Wolfsbayne.

Belgis: Wolfswortel, Munnikskappe.

Gallis: Napel, Coqueluchon, Capuce de Moine, Madriettes, Cappe de Moine, Bleu Tueloup, Aconit bleu.

Germanis: *Kappenblumen, Narrenkappen, Teufelswurz, Eisenbütlein, blaues Eisenbütlein, blauer Sturmput, blaue Wolfswurz, Wolfswurz mit großen blauen Blumen.*

Augusto in alpihus Suevicis florentem hanc plantam invenit Ehrhart.

Radix extus fusca, unica, lignosa, inaequalis, napi radicem utcunque aemulans, tubere constat, ex quo multae inaequales & crassitie, & longitudine & directione fibrae producuntur.

Caules, plures ex una radice prodeuntes, teretes, recti, rigidi, hinc inde flexuosi, inferiore sui parte laeves, superiore teneriores & molli lanugine tecti, nullos protrudunt ramos.

Folia glabra, nitida, superiori pagina ex atro virentia, inferiore pallide viridia, longis, iisque nonnunquam sulco exaratis, petiolis, a quibus nervus in extrema usque foliorum segmenta productus exit, innixa, aut alternatim, aut nullo determinato ordine creberrima cauli adponuntur; singula ad pe-

tiolum usque in tres vel quinque lacinias dissecta; laterales iterum profundissime in duas partes scinduntur, media in tres, quae singulae iterum in tria acuta & iniqua segmenta abeunt.

Flores, saturato violarum colore tincti, magni, brevibus & folio minuto simplici munitis propriis unusquisque petiolis infidentes, in apice caulium aut alis foliorum positi in spicam nunc densiorem, nunc laxiorem congeruntur.

Hujus igitur stirpis & exhalationes, a) & radix, b) & caulis, c) & herba, d) & flores, e) & semina, f) & pollen, apici staminum inhaerens, g) & succus, h) sive medicamenti, sive

a) Tam recentis plantae, Hain Ephem. Nat. Cur. Dec. I. A. 3. p. 344. observ. 223. Grundelius ibid. Dec. III. A. 9. obs. 92. Trew Commere. liter. Noric. 1740. p. 395. Bayer apud Scopoli, Flor. Carniol. p. 550. Viridet des causes de la production du bon chyle. Paris. 1735. p. 203. Miller *Gaertnerlexicon*. I. p. 26. B. Ehrhart. l. c. IX. p. 94. quae III. Hallero nihil nocuerunt, l. c. II. p. 92. quam, dum comburitur, Quer Flor. Espann. II. p. 175. caules loco veru pro assandis aviculis adhibitos, Matthiolus Comment. in Diosc. p. 1095.

b) In quatuor exemplis Matthiolus l. m. c. Dodonaeus stirpium histor. Pempt. III. L. IV. C. 12. Ex Turnero l. Bauhinus l. c. III. p. II. p. 656. Ex Richardo C. Bauhinus de lapide Bezaar. Bas. 1613. p. 273. Valentini pandect. medic. legal. P. I. S. 6.

c) Matthiolus l. m. c. Stoerck l. c. p. 60. succum tamen ex caule florecentis plantae manducatae profluentem absque noxa deglutivit Ritter Nov. Act. Acad. N. C. T. III. Append. p. 225.

d) Ibid. ibid. Hildanus praefat. ad opera Chirurg. Helmont tumul. pestis. H. a Saxonia opera omnia med. pract. p. 857. Willisius l. c. P. II. C. 12. Lentilius Miscell. med. pract. P. II. p. 381. Bacon Philosoph. Transact. nr. 432. Moraeus Kongl. Svenska Academiens Handlingar. 1739. trim. aest. nr. 6.

e) Bradley new Improvements of Planting and Gardening, London. 1724. p. 131. una cum radice, caulibus, foliis & feminibus in altero Matthioli experimento l. c. Florum tamen & foliorum infusum aquosum saturatum impune tulit C. Gesner, Hort. P. 244. b.

f) Matthiol. l. m. c.

g) Miller *Gaertnerlexicon*. I. p. 25.

h) Roedder apud Alberti medic. legal. T. VI. obs. 23. Wepfer, hist. cic. aquat. P. 48. Stoerck. l. c.

i) five alimenti *k)* forma, five experimenti causa *l)* in corpus ingressa mille, & pro alia atque alia parte, *m)* dosi, *n)* forma, *o)* & modo adplicandi, *p)* ac solo natali, *q)* nec non pro alia atque alia hominis, qui recipit, constitutione, *r)* aliis atque aliis, nunc repentinis, nunc lentioribus modis, sanitati ipsique etiam vitae hominis nocent; inde legas excitatas in cute

i) In nonnullis Sabaudiae & Galliae pharmacopoeiis pro radice hellebori nigri profare ex Gesnero & Sylvio I. Bauhinus l. c. a medicastris scopo febres debellandi ad drachmas duas exhiberi radicem Hain 9. c. pro sanonico propinatam Valentini l. c.

k) In acetario loco apii celeri Dodonaeus l. c. pro radice imperatoriae ostruthii Turner l. c. huc etiam referas Moraei & Hildani observationem ll. cc.

l) In se ipsis minori dosi Ill. Stoerck, Wepfer & Haller ll. cc. in latronibus Matthiolus & Richardus ll. cc.

m) Radicem ceteris partibus atrocior pronunciat Matthiolus l. c. comprobant experimenta, ut soli radici venenosam vim tribueret Theophrastus de histor. plantar. L. IX. p. 124.

n) Parcula vix nocuit Ill. Stoerck l. c. drachma radice cum portione caulis, foliorum, florum & seminum superingesta, latronem, & septem flores in acetario comesti alium hominem peremerunt, Matthiolus & Bradley ll. cc.

o) Succum herbae & caulis expressum atque igne inspissatum mitius agere, quam pulverem, observavit Stoerck l. c. acetarii formam non perinde, ut in aliis venenis vegetabilibus, prodesse, testantur exempla Dodonaei, Turneri, Hildani, Moraei & Bradley, ll. cc. qui cum dulciariis panibus assumerat latro, evasit, Matthiolus l. c.

p) Exhalationes & antherarum pollinem, poris corporis inhalata & naribus attracta, mitius, cuti impositas plantae partes paullo validius, succum vulnusculis instillatum vehementius, venenum intus sumtum violentissime agere, loquuntur observata; linguae impositum succum pruriturum, palpebrae lacrymas excitare Ill. Stoerck l. c.

q) In regionibus borealibus non perinde nocere, sunt, qui contendunt; Moraei tamen exemplum in frigida Suecia contigit; in Helvetia exhalationes plane innocuas esse Ill. Haller l. c. in aliis regionibus non aequae, alii; v. litt. 4.)

r) Qui oleo inunctus erat latro, evasit. Matthiol. l. c.

te vesicas, *s*) linguae pruritus, *t*) dolorem, *u*) ardorem, *v*)
 exulcerationem, *w*) paralyfin, *x*) labiorum erosionem *y*) &
 livorem, *z*) salivae crebriorem adfluxum, *aa*) ventriculi do-
 lores, *bb*) vomitus frequentes, *cc*) sensum pressionis, *dd*) &
 ponderis quasi lapidis frigidi in ventriculo haerentis, *ee*) alvi
 profluvia atrocissima, *ff*) tormina, *gg*) abdominis tumores,
hh) sensationem globi circa umbilicum versati, superiora pe-
 tentis, & in summum occipitii verticem auram frigidam diffun-
 dentis, *ii*) sensum ardoris in cerebro, *kk*) formicarum per
 universon corpus reptantium, *ll*) & frigoris per omné cor-
 pus extensi, *mm*) articularum, *nn*) colli, *oo*) maxillae, *pp*) pe-
 ctoris

s) Ur Medici vesicatorii loco adhibita folia in peste depraedificarent. Helmont &
 H. a Saxonia II. cc.

t) Ill. Stoerck I. c. p. 61.

u) Id. I. c. p. 60.

v) Id. ibid. & Wepfer I. c.

w) In latrone Matthiolus I. c.

x) In altero latrone idem I. c.

y) Id. ibid.

z) In altero exemplo Id. I. c.

aa) Ill. Stoerck I. c.

bb) Richardus & Rædder II. cc.

cc) Aliquando salutes, aut certe levantes; in binis exemplis Matthiolus I. c.
 in suo Richardus I. c. in binis etiam Turnerus I. c.

dd) In altero exemplo Matthiolus I. c.

ee) Richardus I. c.

ff) Valentini I. c.

gg) Hildanus I. c.

hh) Richardus & in uno etiam exemplo Matthiolus II. cc.

ii) In tertio exemplo Matthiolus I. c.

kk) In eod. ibid. id.

ll) Bacon I. c.

mm) In binis exemplis Matthiolus I. c.

nn) Bacon & Richardus II. cc.

oo) Richardus I. c.

pp) Id. I. c. & in uno exemplo Matthiolus I. c.

toris, *qq*) renum, *rr*) capitis *ss*) dolores, saepius vagos, *tt*) vertigines, *uu*) caecitates temporarias, *vv*) oculorum inflammationes, *ww*) sensum & motum in alterutro corporis latere, *xx*) saepius alternatim suppressum, *yy*) soporem, *zz*) insignem lassitudinem & debilitatem, *aaa*) deliria, *bbb*) furores, *ccc*) rigores, *ddd*) oris, *eee*) oculorum, *fff*) artuum *ggg*) convulsiones; pectoris oppressiones & angustias, *bbb*) animi deliquia, *iii*) pulsationes arteriarum mire mutatas, *kkk*) suppressas, *lll*) debiles, *nnnn*) celeres, *nnn*) intermittentes, *ooo*) faciei livores, *ppp*) sudores frigidos, *qqq*) lotii suppressam excre-

mm ;

cre-

- qq*) Richardus I. c.
- rr*) Pungentes id. *ibid.*
- ss*) Id. *ibid.*
- tt*) Id. *ibid.*
- uu*) Matthiolus & Richardus II. cc. Valvafor *Ehre des Herzogthums Crain. Laub. und Nürnberg. 1689.*
- vv*) Miller per biduum aut triduum durantes I. c. p. 26. Matthiolus I. c.
- ww*) Acutissimam & dolentissimam Richardus I. c.
- xx*) Id. *ibid.* & in uno exemplo Matthiolus I. c.
- yy*) In eod. Matthiolus I. c.
- zz*) In uno exemplo Matthiolus I. c. Bacon & Moraeus II. cc.
- aaa*) In uno exemplo Matthiolus, Richardus, Bacon, Trew II. cc.
- bbb*) Matthiolus I. c.
- ccc*) Willisus I. c.
- ddd*) Valvafor I. c.
- eee*) Matthiolus I. c.
- fff*) Id. *ibid.*
- ggg*) Bacon I. c. tremores a folis effluviis Hain I. c.
- bbb*) Matthiolus, Richardus II. cc. a folis effluviis Grundelius I. c.
- iii*) In binis casibus Matthiolus I. c. a folis exhalationibus Hain, Miller, Viridet II. cc.
- kkk*) Matthiolus I. c.
- lll*) Id. I. c.
- nnnn*) Bacon I. c.
- nnn*) Richardus I. c.
- ooo*) Id. *ibid.*
- ppp*) In postremo casu Matthiolus I. c.
- qqq*) Bacon I. c. in fronte Matthiolus I. c.

cretionem, *rrr*) artuum tumores & corruptionem, *sss*) extremorum digitorum suffusiones, *ttt*) & crebras sane, *uuu*) easque saepe subito factas *vvv*) necesse, ut tot mortium saepissime ignoratarum, tam prava veneficorum arte, *www*) quam incauto coquorum, pharmacopoeorum aut medicorum usu paratarum, causam a terrimo jam dudum carbone notaverint iustissime veteres Medici. *xxx*)

21. Anemone (Pulsatilla) pedunculo involucrato, petalis rectis, foliis bipinnatis. Linn. S. N. II. p. 375. Spec. pl. I. p. 759. Anemone tubis caudatis, involucris unifoliis multifidis, foliis linearibus hirsutis duplicato-pinnatis, pinnis tripartitis & quadripartitis. Haller. l. c. II. p. 61. n. 1146.

Pulsatilla folio crassiore & majore flore. C. Bauhin. Pin. p. 177.

Oeder Flor. Dan. T. 153.

Knorr thesaur. rei herbar. II. A. 7. Optima icon.

Italis:

rrr) Richardus l. c.

sss) Roedder l. c.

ttt) A sola in manibus gestatione Ehrhart l. c.

uuu) Binos recenset casus Matthioli l. c. plures habent Dodonaeus, Turner, Hildanus, Willisius, Moraeus, Valvasor, Bradley, Valentini ll. cc. hoc etiam veneno tentatum Aristotelem, tradit Diogenes Laertius Libr. V.

Nuper Aristotelem, laesa ut pietate nocentem,

Detulit Eurimedon sacrificis Cereris;

Ille Aconita bibens subterfugit: certe aconiti

Hoc erat injustum vincere sacrificum.

vvv) Dodonaeus, Matthiolus ll. cc. post paucissimas horas Valentini l. c. post 24. horas Willisius l. c. post biduum Turner l. c.

www) Hoc artificio usos fuisse Clearchum, Athenaeus Deipnosophist. II. p. 53. Calpurnium, Plinius l. c. L. XXVII. n. 2. alios, qui certis temporibus, bimestri, trimestri, semestri, annuo, bienni occidere volebant, Theophrastus l. c. testantur.

xxx) Unde etiam poetae inter venena habebant; hinc illud Ovidii:

Lurida terribiles miscent Aconitanovercae.

Italis: Pulsatilla.

Anglis: Pasque flower, Windflower, Purple passe-flower, common Anemone, great blue Anemone.

Belgis: Keuckenschelle, ende Keukenkruyt, Kneckenfelle.

Ungaris: Lo Kewkewrchin.

Bohemis: Konicklec.

Gallis: Pulsatille, Coquelourde, Passifleur.

Germanis: *Küchenschelle, gemeine Küchenschelle, große Küchenschelle, Kubische, Osterblume, Schlottenblume, Kuchenkraut, Windkraut, Hackelkraut, wülden Mannskraut, grau Bergmaennlein, Bizwurcz, Bocksbart.*

In montibus collibusque nostris hinc inde reperias hanc stirpem Aprili floridam, frequentissimam in silva nigra, praesertim in montibus Sulzensibus.

Recensendae sunt primo notae, quas planta haec cum binis frequentibus communes habet.

Flos scilicet externo caret velamento, solo interiore ex sex, septem, octo vel novem foliis non viridibus conflato, & femina relinquit plura.

Folia praeterea, ex uno caulis puncto procedentia, hunc arcte ambeunt.

Hujus, pulsatillae scilicet, radix magna, ex fusco atra, intus albida, lignosa, amara & aliquantum acris, multa protrudit folia, pilis albis, mollibus, inferius densis obsita, longis fatis petiolis innixa, bis tenuissime in minora folia, pinnarum in morem disposita, dissecta.

Caulis inferiore sui parte pilosus, nullos protrudens ramos, dimidium nonnunquam pedis altitudine aequat, nonnullis investitur foliis, raris, latis, ex pilosa vagina natis, densissima molli alba lanugine obsitis, palmae ad instar protensis, nunc simplicibus, nunc in tres partes fissis, & solitario terminatur flore.

Flos magnus, hirsutus, purpureus &, dum marcescit, violcaeus, sex conflatur foliis late patentibus.

Stami-

Stamina copiosissima flava & pistilla, quorum tubae longae fericeis albisque adsparguntur plumis, & apices purpurascunt, thalamo punctato insident.

Semina argenteo nitore splendida in rotundum colliguntur capitulum.

Plantae hujus caules, folia & flores, acerrima, *a*) ut cuti imposita ruborem & vesicas, *b*) naribus attracta, harum partium ardorem *c*) excitent, & vel solis effluviis oculos laedant, *d*) non possunt non intus assumpta funestissimos edere effectus, licet nulla hactenus certa constet observatio, nisi Helwingii *e*) velis, qui a floribus in syrupum redactis productam vidit tabem pulmonalem.

22. Anemone (nemorosa) feminibus acutis, foliolis incis, caule unifloro. Linn. S. N. II. p. 375. Spec. pl. I. p. 762.

Anemone feminibus nudis, caule unifloro, foliis radicalibus nullis, caulinis quinquepartitis, lobis tripartitis incis. Haller l. c. II. p. 64. nr. 1154.

Ranunculus phragmites albus & purpureus vernus. I. Bauhin. l. c. III. P. II. p. 412.

Ranunculus nemorosus. Lobel icon. I. p. 673. fig. 2.

Belgis: Kleene Anemone, Bosch Hanenvoet.

Gallis: Bacinet blanc, Renoncule des bois, fausse Anémone printaniere des forêts.

Ger-

a) Ut vel leviter manducata & gustata permanentem aliquamdiu in lingua ardorem mihi excitarent, magis tamen adhuc flores; attamen, contra hanc communem fore omnium medicorum experientiam, omnes plantae hujus partes non esse acres, expertum se esse testatur Ill. Stærck Libell. de usu medico pulsatill. nigricant. Vindob. 1771.

b) Matthioli *Kraeuterbuch* L. II. C. 108. Bœcler de neglecto remediumum vegetabilium usu. Argent. 1732. p. 1. 2.

c) Tournefort Histoire des Plantes, qui naissent aux environs de Paris. Herb. 2.

d) I. Bauhinus l. c. III. P. II. p. 410. & Bœcler l. c. p. 4.

e) Flora Campana Lips. 1759. p. 86.

Germanis: *Waldanemone*, *kleine Waldanemone*, *wilde weiße Anemone*, *weißer Waldbanenfus*, *weiße Waldbaenlein*, *weiße Windblume*, *Storchblume*, *Merzenblume*, *weiße Aprilblume*, *Luck*, *Likt*, *Augerwürz*.

Frequentissima in sepibus montanis silvisque planta Martio, Aprili & Majo floret,

Radix teres, parva, transversa ad angulum rectum unicum eumque quidem debilem & simplicem protrudit caulem, nulla vero unquam folia.

Folia, quae cauli, nullo intercedente petiolo, adponuntur, in tres partes abeunt, quarum binae exteriores denuo in bina, media autem in terna dividuntur segmenta, acutis dentibus ad marginem incisa.

Flores, aliquando cernui, solitarii caulem terminant, cincti sex vel octo foliis ovatis, plerumque albis, alias in utraque vel alterutra pagina rubellis aut purpureis.

Semina, neque lana, neque plumis hirsuta, apice caudata & recurva in capitulum convexum congeruntur.

Ab acerrimae, potissimum in radice sua stirpis, quae cuti imposita pustulas excitat, a) interno usu jure meritoque funestum metuas eventum, quamvis nulla in hominibus facta accurata observatio certissime id evincat, b) nisi Kamtschatkensem, succo hujus plantae ad venenandas suas sagittas utentium, exemplum c) huc trahas.

23. *Anemone (ranunculoides)* feminibus acutis, foliolis incisis, petalis subrotundis, caule subbifloro. Linn. S. N. II. p. 375. Spec. pl. I. p. 762.

Ane-

a) Ephemer. Nar. Curios. Dec. II. A. 1.

b) Nescio enim, an ipse viderit, an ab aliis modo acceperit, radicem & folia hujus stirpis comedentibus maximas pectoris creare angustias, & triginta plantas, absque radicibus devoratas, hominem non admodum robustum jugulare, optimus Patruelis Flor. Sibir. T. IV. p. 199.

c) Haller l. c. II. p. 65.

App. N. Act. Phys. Med. T. VI.

Anemone biflora, feminibus nudis, foliis radicalibus nullis, caulinis quinquepartitis, lobis tripartitis incis. Haller. l. c. II. p. 64. nr. 1153.

Oeder. flor. danic. T. 140.

Ranunculus nemorosus luteus. C. Bauhin. Pin. p. 178. & Lobel. Ic. I. p. 674. f. 1.

Ital. : Anemone gialla, Ranunculo salvatico giallo.

Angl. : Yellow Windflower, Yellow Wood Crowfoot.

Gall. : Anemone jaune des bois, Grenouillette des bois.

Belg. : Geele Bosch Hanevoet, Bosch Hanevoet met gele Bloemen.

German. : *hanenfusartige Anemone*, *gelbe Waldbaenlein*, *gelbe frühe Waldbaenlein*, *Goldbaenlein*.

Rarior aliquantum priori species in silvis nostris, speciatim humidis, occurrit, mensibus Martio, Aprili & Majo florida.

Radice, caule, foliis & feminibus prorsum cum praegressa stirpe convenit.

Floris, nunc solitarii, nunc gemini, caulem terminantis velamentum ex quinque compingitur subrotundis & aurea flavedine conspicuis foliis.

Plantae hujus caulem maxime acrem, radicem virosam pronuntiavit Val. Cordus, a) nulla tamen hactenus aut ipsius hujus magni Botanici, aut aliorum hanc, ex ordine stirpis naturali satis probabilem opinionem, confirmavere vera experimenta.

24. Clematis (Vitalba) foliis pinnatis, foliolis cordatis scandentibus. Linn. Syst. Nat. II. p. 376. Spec. plant. I. p. 766.

Clematis caule scandente, foliis pinnatis ovato-lanceolatis, petalis coriaceis. Haller l. c. II. p. 59. nr. 1142.

Clematidis sylvestris latifolia. C. Bauhin. Pin. p. 300. Viorna vulg. Lobel. ic. I. p. 626. f. 1.

Graecis: Cission, Cissanthemon, Cissophyllon, Ampelomelaina.

An-

a) Hist. plantar. II, n. I.

Anglis: Wild Vine, Black Bryony, The Travellers Loie.

Gallis: Viorne, Herbe aux Gueux.

Belgis: Lyne.

Germanis: *Gemeine Waldrebe*, *steigende Waldrebe*, *Lynen*, *Nyelen*.

Creberrima in sepibus nostris planta Julio florens deprehenditur.

Dicendae primum sunt notae, quae stirpi huic cum sequenti communes sunt.

Utriusque caulis scandit; utriusque folia inferiora in minora diffecantur, pinnarum in morem disposita; utriusque floribus simplex tantummodo est integumentum, ex quatuor, rarissime quinque foliis conflatum, utriusque femina ovata, longis tubarum plumosarum rudimentis quasi caudata.

Caulis nullis munitus capreolis ad sex usque pedum altitudinem ascendit, vicinis circumvincitur stirpibus, & ramos per paria protrudit.

Folia petiolis propriis innituntur, ex quinque minoribus composita, remotis, ovatis, tamen aliquantum acutis, nunc uno alterove dente, nunc nullo plane incis.

Flores odorati ex foliorum axillis prognati petiolis ramosis & trifidis insident; folia, quibus stamina circummuniuntur, pulposa, reflexa, lanceolae figuram aemulantur, & aliquantum hirsuta sunt.

Stamina numero sexagenario saepius accedunt, latis filamentis instructa.

Tubarum in feminibus permanentium fines nullis involvuntur plumis.

Semina in cylindrum congeruntur.

A plantae hujus interno usu funestum eventum subsecutum esse, nulla quidem propria observatione constat; suspicari tamen, eandem, quae cuti externae imposita, pustulas, a)

nn 2

&

a) Ut tritam plantam loco emplastri vesicatorii, uti quidem loquuntur, commendent Medici, Nic. Chesneau Observat. medic. Lib. IV. obs. 2. p. 421.

& ulcera *b*) in ea excitat, truculentiora adhuc producturam mala, si sensibiliores longe internarum partium contingat tunicas.

25. Clematis (*Flammula*) foliis inferioribus pinnatis (scandentibus) laciniatis; summis simplicibus lanceolatis integerrimis. Linn. S. N. II. p. 376. Spec. pl. I. p. 766.

Clematis caule scandente, foliis pinnatis trilobatis. Haller. I. c. II. p. 59. nr. 1143.

Clematis sive *Flammula repens*. C. Bauhin. Pin. p. 300.

Clematis altera urens, vulgi *flammula*. Lobel. ic. I. p. 627. fig. 1.

Anglis: *Climers*, *Virgin's Bower*.

Gallis: *Herbe aux Gueux*.

Germanis: *Brennwurzel*, *Waldrebe*, *brennende Waldrebe*, *Lienen*, *Leinen*.

Frequentem satis hanc stirpem in sepibus potissimum montanis, & Julio quidem mense florentem deprehendas.

Tota planta priori minor & tenerior; caulis longe humilior, & hinc inde flexus, folia ex quinque vel septem minoribus pinnarum in morem dispositis constant, quae singula iterum aut in tres abeunt lobos, aut ex tribus componuntur minoribus foliis, quorum figura media inter ovatam & lanceae figuram, & quorum margo rarius uno alterove dente inaequalis est.

Flores, urente acrimonia imbuti, petiolis insident ramosis, per paria ex caule enatis, & stipulis numerosis, ferrae instar incisus, instructis; folia, quae stamina proxime cingunt, lineis exarantur, cetera albent, lanceolam figura sua referentia.

Plantae, toties cum praecedente commutatae, eadem est acrimonia, & idem in corpus humanum effectus.

Ra-

b) Dioscorides I. c. Libr. IV. c. VI. ut sive hac, sive sequente productis in cute, menseculis pravo artificio misericordiam hominum excitent mendici.

Ranunculus.

Famofiffima & copiofa ftirpium gens, acrimonia fua, aliquantum tamen volatili, atque exficcatione vel coctione aut mitigata, aut plane difparente, omnes, quas contingit, corporis humani vivi partes laedens, a) multas inter fe communes habet notas externas, quas ante, quam ad describendas fpecies progredior, enarrandas effe puto.

Flores duplici muniuntur velamento, exteriori viri d, ca-
duco, plerumque ex quinque, aliquando ex tribus conflato
foliis, interiori glabro, in octo prioribus fpeciebus flavo, in re-
liquis albo, ut plurimum ex quinis, nunc ex ternis, nunc ve-
ro ex octonis composito foliis, patulis, subrotundis, aut cor-
dis figuram prae fe ferentibus, fingulis ad principium anguftum
aut minuta fquama munitis, aut nitida foveola.

Stamina & pistilla numerosa; posteriora tubis curvis & bre-
vibus instructa.

Semina laevia in capitulum subrotundum echinatum conge-
runtur.

26. *Ranunculus* (*Flammula*) foliis ovato-lanceolatis pe-
tiolatis, caule declinato. Linn. S. N. II. p. 378. Spec. pl. I. p. 772.

Ranunculus caule declinato, foliis elliptico-lanceolatis sub-
ferratis. Haller l. c. II. p. 78. nr. 1182.

Ranunculus aquatilis angustifolius ferratus, & *Ranunculus*
flammeus aquatilis angustifolius. Lobel. ic. I. p. 670.

Graecis: *Batrachion arnoglossophyllon*, *Batrachion platy-*
phyllon, *Aigolethron*, *Enneaphyllon*.

Gallis: *La Douve*.

Belgis: *Egel colen*.

Germanis: *kleiner Sumpfbanenfus*, *langer Wasserbanenfus*,
gekerfter langer Wasserbanenfus, *Speerkraut*, *klein Speerkraut*.
Egelkraut, *Gichtkraut*.

a) C-Krapf experimenta de nonnullorum ranunculorum venenata qualitate, ho-
rum externo & interno usu, Vienn. Austr, 1766.

Crebra in paludosis planta a Majo mense ad Augustum usque floret.

Radix longa & teres.

Caulis, multos satis ramos protrudens; partim erectus, partim prostratus.

Folia glabra, infima ex petiolo sulcato enata, nunc magis ad ovi, nunc magis ad lanceolae figuram accedentia, utroque sine acuta, rarius dentibus ad marginem inaequalia; superiora ex vagina prodeuntia, summa angustissima.

Caulis pedem, nonnunquam binos pedes altitudine sua assequens, in multos ramos abiens, copiosos gerit flores, quorum exterius involucrum paulisper hirsutum, interius nitidum, glaberrimum, parvum, ad singulorum foliorum principium exigua foveam ora eminente cinctam habet insculptam.

Acerrima haec in omnibus suis partibus planta, quae in cute vesicas *a*) & ulcera *b*) excitat, nullum superest dubium, quin intus ingesta atrocissima etiam homini inferat mala.

27. Ranunculus (Lingua) foliis lanceolatis, caule erecto. Linn. S. N. II. p. 378. Spec. pl. I. p. 773.

Ranunculus caule erecto ramoso, foliis ensiformibus subseratis. Haller Histor. stirp. Helvet. indig. inchoat. T. II. p. 78. n. 1181.

Ranunculus longifolius palustris major. C. Bauhin. Pin. p. 180.

Ranunculus longo folio maximus, Lingua Plinii. J. Bauhin. l. c. III. P. III. p. 865.

Germanis: *großer Sumpfbanenfus*, *großer langer Wasserbanenfus*, *großer scharfer langblaetterichter Hanenfus*, *Speerkraut*.

Priori rarior, aliquando tamen in fossis occurrit, mense Junio flores gestans.

Cau-

a) Eum in finem a Gallis medicis adhiberi, Haller Enumerat. method. stirp. Helvet. indigen. Goetting. 1742. p. 323.

b) Ea ut in Helvetia mendicos, misericordiam hominum excitaturos, ut infantibus suis inurant ulcera. Haller. ibid.

Caulis erectus, intus cavus, teres, ramos aliquot protrudit, & duorum pedum altitudinem haud raro adsequitur.

Folia ex vaginis nata, nullique petiolo innixa, longa, acuta, lanceolae figuram aemulantia, nonnunquam tota villosa, margine nunc penitus aequali, nunc ferrae ad instar inciso.

Flores satis ampli apici ramorum inhaerentes exterius involucrum habent paulisper hirsutum, interius glaberrimum, nitidum, & ad originem cujusvis folii squama exigua munitum.

Stamina numero centenario plerumque accedunt.

Inter capsulas, quae femina includunt, non rarae intercurrunt abortientes, quae squamarum speciem prae se ferunt.

Huic etiam speciei, ejusque quidem potissimum foliis & seminibus, a) urens inest acrimonia, ut ab ea comesta jure meritoque eadem damna metuas, quae a priori inferri diximus.

28. Ranunculus (Ficaria) foliis cordatis angulatis petiolatis, caule unifloro. Linn. Syst. Nat. II. p. 378. Spec. plant. I. p. 774.

Ficaria. Haller l. c. II. p. 67. n. 1160.

Ranunculus Ficaria. Krapf l. c. p. 95.

Chelidonia rotundifolia minor. C. Bauhin. Pin. p. 309.

Chelidonium minus. Blackwell. T. 51.

Arabibus: Memiten, Chilodemon.

Graeci: Chelidonium micron, Pyron agrion.

Hispanis: Celidonia menor, Scrofolaria menor.

Italibus: Favoscello, Favagello, Celidonia minore, Cogliedi prete.

Anglis: Pilewort, Figwort, Chelidony meussy, lesser Celandine, small Celandine.

Gallis: petite Chelidoine, petite Scrophulaire, petite Escle-re, petite Eclair, Esclere, petit Bacinet, Gouillons de prêtre, Cavilos des prêtres.

Bel-

a) Haller & J. Bauhin. II. ec.

Belgis: klein Speerkruyd, klein Speenkruyd, kleine Gouwe, Speencruyt.

Germanis: *Scharbock*, *Scharbockskraut*, *Blatterkraut*, *wild Loeffelkraut*, *Meyenkraut*, *Feigwarzenkraut*, *Feigwarzenwurz*, *klein Schoelkraut*, *kleine Schoelwurz*, *Schwalbenwurz*, *Sternblümlein*, *Goldsternblümlein*, *Schmalzsternblume*, *Erdgersten*, *Biberboedlein*, *Pfaffenboedlein*, *Feigblattern*, *Eppich*.

Stirpem hanc in pratis nostris copiosissimam mensibus Martio, Aprili & Majo florentem reperias.

Radix extus parumper fusca multis constat tuberculis, per fibras intercurrentes inter se conjunctis, nauseoso & adstringente sapore praedita.

Caulis prostratus, debilis, rarius pedem superans, hinc inde ramos protrudit, atque interdum rubet.

Folia nunc majora, nunc minora, nonnunquam prope originem macula fusca insignita, fatis longis petiolis innixa, cordis figuram utcunque aemulantur, margine modo penitus aequali, modo dentibus aut angulis iniquo.

Flores mediae plerumque magnitudinis, solitarii, longis petiolis infidentes, ex alis foliorum prodeuntibus, exteriori velamento ex tribus, interiori ex quatuor ad novem usque, ut plurimum octo foliis conflato, nitidis, ovatis, & ad originem suam squama oblonga instructis; staminibus circiter viginti.

Hujus stirpis sola radix eaque modo recens, & potissimum, quae priusquam floreat planta, effoditur, contusa & cuti aliquandiu imposita pustulas excitat, a) & naribus attracta iterationem. b)

29. *Ranunculus* (sceleratus) foliis inferioribus palmatis, summis digitatis, fructibus oblongis, Linn. Syst. Nat. II. p. 379. Sp. pl. I. p. 776. Krapf l. c. p. 11-67.

Ranunculus foliis laevibus semitrilobatis, rotunde ferratis, fructu ovato. Haller l. c. II. p. 74. n. 1175.

a) Krapf l. c. p. 95.

b) Id. l. c. p. 96.

Ranunculus palustris. Blackwell T. 259.

Ranunculus palustris apii folio laevis. C. Bauhin. Pin. p. 180.

Graecis: Batrachion, Selinon hydation, Sardonie.

Hispanis: Yerva belida.

Italis: Apio riso, Ranoncolo acquatico.

Anglis: Water Crowfoot, Marsh Crowfoot.

Gallis: Herbe sardonique, Grenouillette aquatique, Grenouillette d'eau, Grenouillette, Pié de coq, Renoncule des marais.

Belgis: Water-hanevoet.

Germanis: *boesester Hanenfus, brennender Hanenfus, Wasserhanenfus, Giftbanenfus, Wassereppich, Feigblatterneppich, Froschpfeffer.*

In pratis & pascuis, praesertim humidis, vulgaris planta a Januario ad Aprilem usque floret.

Radix ex copiosissimis constat tenuibus, longis, perpendicularibus & albis fibris, quae in unum coeunt, vaginis quasi inclusum, crassum truncum.

Caulis crassus, extus viridis, intrinsecus albus, cavus, spongiosus, ni adulta potissimum planta radicem versus erectus, duos nonnunquam pedes altitudine aequat, & in multos finditur ramos.

Folia omnia glabra, infima petiolis longis infidentia, in tres abeunt lacinas, binas exteriores, iterum bifidas, mediam in tria iterum segmenta, medium trifidum & bina exteriora bipartita discissam, superiora in tres adhuc lobos dissecta, petiolis singula propriis infident, & palmae ad instar protenduntur, angustiora tamen; quae his superiora sunt, simplicia sunt, & obiter modo in tria segmenta discissa; summa denique integra & ovata.

Flores parvi stamina circiter viginti & exterius velamentum reflexum habent, interius pallide luteum, singulis ejus foliis ad angustiore finem impressa exigua fovea, ora tumente fimbriata.

Hujus igitur plantae & radix, *a*) nisi Majo mense effossa, *b*) aut in aqua cocta, *c*) & caulis potissimum junior & summus, *d*) & folia, *e*) sive cruda, *f*) sive contusa, *g*) sive trita, *h*) sive in succo expresso, *i*) sive in infuso *k*) adhibita, & flores praecipue, atque in his quidem imprimis germina, *l*) in cute pruriturum, *m*) dolorem, *n*) ardorem, *o*) ruborem, *p*) pustulam, *q*) ulcus, *r*) in lingua & faucibus aspredinem, *s*) ardo-

a) Scharff Ephem. Nat. Cur. Dec. III. a. 2.

b) Mitissimam & innoxiam, sub quacumque etiam forma exhibitam invenit Krapf. l. c. exp. I. p. 12.

c) Id. l. c. exp. 2. p. 13.

d) Radici propiore caulis partem mitem, adultae plantae caulem versus radicem fungosum, exsuccum, insipidum impune devorari observavit Krapf l. c. exp. 3. p. 13. 14.

e) Exsiccata Krapf l. c. exp. 17. p. 21. aut per binas horas in aquae partibus sedecim vel duodecim cocta mitia plane sunt & innoxia, ut posteriori sub forma & medicamenti & oleris loco inservire possint & inserviant. Id. l. c. exp. 19. p. 21. 22.

f) Krapf l. c. exp. 4. & 13. p. 14.

g) Id. exp. 6. 8-12. 14. 23. p. 15-19. 23.

h) Id. exp. 15. p. 20.

i) Id. exp. 16. 24. p. 20. 24.

k) Id. exp. 21. 22. p. 22. 23.

l) Id. exp. 5. 7-13. p. 15-19.

m) Id. exp. 6. 7. p. 15. 16.

n) Diutius relicta. Id. exp. 8-10. 13. p. 16. 17. 18.

o) Diutius relicta. Id. exp. 8. 13. p. 16. 18.

p) Pedetentim. Id. exp. 6. p. 17. ut eo forsan ex capite carpis adplicitam in febribus continuis commendet Fioravanti Tesoro della vita humana. L. IV. c. 14.

q) Post duodecim horas folia, Krapf l. c. exp. 6. p. 16. citius flores, Id. exp. 7. p. 16.

r) Pertinacius consolidationi resistere flores, Id. exp. 10. p. 17. sive in sana cute, sive in cute verrucosa Id. exp. 9-13. p. 17-19. ea etiam abuti in Suecia pro piis suis fraudibus mendicos, qui nundinas frequentant, testis est Ill. Linnaeus Flor. Suec. p. 499.

s) Krapf l. c. exp. 1. 4. 5. 16. p. 12. 14. 15. 20.

ardorem intolerabilem, *t*) dolorem pertinacem, *u*) ruborem, *v*) inflammationem, *w*) cuticulae secessum, *x*) & fissuras, *y*) salivae copiosissimum adfluxum, *z*) gustus depravationem & defectum, *aa*) dentium stuporem & dolorem, *bb*) gingivarum ruborem, dolorem & sanguinis ex his profluvium *cc*) excitasse, dum terebatur modo inter digitos, *dd*) aut manibus tractabatur, *ee*) aut in mortario contundebatur, *ff*) aut aqua fervida infundebatur, *gg*) vel cum ea decoquebatur, *bb*) fauces, nares, oculos irritasse, *ii*) ex his lacrymas, ex istis mucum prolicuisse, *kk*) gulae dolores urentes, aliquandiu durantes, *ll*) & interdum quasi convulsivos, *mm*) ventriculi dolores atroces, *nn*) & torporem, *oo*) singultum, *pp*) abdominis dolores diu perseveran-

t) Id. exp. 4. 5. 16. 21. p. 14. 15. 20. 22.

u) Id. ibid.

v) Si diutius retineantur. Id. exp. 4. 5. p. 14. 15.

w) Si diutius retineantur. Id. exp. 4. 5. 21. p. 14. 15. 22.

x) Id. ibid.

y) Id. exp. 4. 5. p. 14. 15.

z) Id. exp. 4. 5. 16. p. 14. 15. 20.

aa) Id. exp. 4. 5.

bb) Id. ibid.

cc) Id. ibid.

dd) Id. exp. 15. p. 20.

ee) Id. ibid.

ff) Id. exp. 14. p. 19.

gg) Id. exp. 21. p. 22.

bb) Id. ibid.

ii) Id. exp. 14. 15. 21. p. 19. 20. 22. magis adhuc, si hisce partibus admoveatur, exp. 15. p. 20.

kk) Si contusio fiat in loco angustiiori & majore plantae copia, Krapf l. c. exp. 14. p. 19.

ll) Id. exp. 24. p. 24.

mm) Id. ibid.

nn) Scharif l. c.

oo) Ut potentissima emetica nihil effecerint. Id. l. c.

pp) Id. l. c.

verantes, *qq*) levia animi deliquia, *rr*) oculorum, *ss*) faciei, *tt*) abdominis, *uu*) artuum convulsiones, *vv*) sudores frigidos, *ww*) & mortes *xx*) produxisse leguntur, ut aliqua certe fit suspicio, hanc eandem cum herba sardoia veterum esse stirpem.

30. Ranunculus (bulbosus) calycibus retroflexis, pedunculis fulcatis, caule erecto multifloro, foliis compositis. Linn. S. N. II. p. 379. Sp. pl. I. p. 778. Krapf l. c. p. 68.

Ranunculus radice subrotunda, foliis hirsutis semitribobis, lobis petiolatis, acute serratis. Haller i. c. II. p. 74. nr. 1174.

Ranunculus bulbosus. Lobel. ic. I. p. 667. f. 1.

Graecis: Batrachion.

Anglis: Roundrooted Crowfoot, Rape Crowfoot.

Belgis: St. Antuinis Raepken.

Germanis: *Knolliger Hanenfus*, *Rübenhanenfus*, *kleiner Hanenfus*, *Drüswurz*, *Bremkraut*, *Taubenfus*.

Majo in pascuis & ad sepes floret acerrima planta, in locis siccis atque apricis minor, pallidior, simplicior, magis hirsuta; in locis cultis laetisque pascuis major, altior, laevior & pluribus onusta floribus.

Radix rapae rotundae formam prae se fert.

Caulis erectus intus cavus, multos brachii instar protensos protrudit ramos, pedis aliquando altitudinem aut aequat, aut superat, & nunc pauciores gerit, nunc plures flores.

Folia

qq) In diversis ejus partibus Krapf l. c. exp. 23. p. 23.

rr) Id. ibid.

ss) Oculorum contorfiones. Scharff l. c.

tt) Quarum species est risus sardonius, quem observavit Scharff l. c.

uu) Convulsivas veluti internarum ejus partium agitationes. Krapf l. c. exp. 23. p. 23.

vv) Scharff l. c.

ww) Id. l. c.

xx) Id. l. c. & Amatus Lust, Enarration. in Dioscorid. p. 275.

Folia infima in tres lacinias partita, singulas petiolis propriis infidentes, binis exterioribus in quatuor iterum segmenta abeuntibus, media ad medium usque in tres partes divisa: Superiora folia majora & longiora cauli adposita, proprio singula petiolo innixa, in tres lobos pariter finduntur.

Florum velamentum exterius glabrum, ex viridi flavescens, patens, & in adulta demum planta retroflexum; interius nitens, uniuscujusque folii sine angusto, virente & squama bifida munito; stamina circiter sexaginta.

Hujus speciei bulbus, *a*) radiculae, *b*) caulis, *c*) folia, *d*) flores, *e*) semina, *f*) nisi exsiccata, effoeta vel decocta, *g*) acria, *h*) & scelerati partibus violentiora, *i*) in cute prurimum, *k*) ardorem, *l*) dolorem, *m*) ruborem, *n*) pustulas, *o*) ulcera, *p*) in lingua aspredinem, *q*) & omnia, quae prior species, ma-

003

- a*) Praesertim dum floret planta. Krapf l. c. exp. 1. 2. 4. 6. pag. 69. 70. 72.
b) Potissimum antequam floret planta. Id. l. c. exp. 2. 5. p. 70. 71.
c) Nisi dum in floribus aut seminibus conficiendis occupatur natura, vel caulis sit lignosus. Krapf l. c. exp. 1. 2. p. 69.
d) Nisi jam pallida aut exsucca. Krapf. l. c. exp. 1. 2. 3. 15. p. 69. 70. 76.
e) Et praecipue quidem germina. Krapf. l. c. exp. 1. 2. 3. 12. 13. p. 69. 70. 74. 75.
f) Haec tamen reliquis partibus longe mitiora. Krapf. l. c. exp. 20. p. 78.
g) Krapf. l. c. exp. 1. 8. 10. 20. p. 69. 73. 74. 78. J. Bauhin. l. c. III. P. II. p. 418.
h) Omnium fere auctororum consensu.
i) Teste Krapfio l. c. exp. 1. p. 69. & 15. p. 76. 106.
k) Krapf. l. c. exp. 3. 5-7. p. 70-72.
l) Id. exp. 4. p. 70.
m) Id. exp. 4. 6. 7. p. 70. 72. J. Bauhin. l. c. III. P. II. p. 418.
n) Krapf exp. 4. & 6. p. 70. 72.
o) Id. intra decem horas exp. 4-7. 10. p. 70-74. ut jam suo tempore Tragus ad excitandas vesicas commendaverit, & maximopere commendet, Krapf. l. c. p. 99. 104. 105.
p) Krapf l. c. exp. 3. 4. 6. 7. p. 70-73. Ut radice cum sanguine draconis macerata ulcera sibi excitaturi mendici furas aut femora illinant. J. Bauhinus l. m. c.
q) Krapf exp. 12. 20. p. 74. 78.

la, sed graviora, r) eadem quoque gingivis & dentibus, s) eadem etiam in oculis & naribus, quae noxiis plantae exhalationibus continguntur, damna, t) ventriculi etiam vellicationem u) inferre observata sunt.

31. Ranunculus (acris) calycibus patulis, pedunculis teretibus, foliis tripartito-multifidis, summis linearibus. Linn. S. N. II. p. 379. Sp. pl. I. p. 779.

Ranunculus foliis hirsutis semitriobatis, lobis lateralibus bipartitis, foliis caulinis semitriobatis. Haller l. c. II. p. 72. nr. 1169.

Ranunculus napellifolius. Krapf. l. c. p. 90.

Ranunculus pratensis erectus acris. C. Bauhin. Pin. p. 178.

Ranunculus pratensis, surrectis cauliculis. Lobel. I. p. 665.

nr. 1.

Anglis: Sharp Crowfoot.

Gallis: Bacinet corrosif.

Belgis: Hanevoet, Boterbloeme, Boterbloeme met recht opgaende stelen.

Germanis: *brennender Hanenfus*, *scharfer Hanenfus*, *gemeiner Hanenfus*, *Schmalzblümlein*, *Pfaennlein*.

Planta in pratis non adeo, in pascuis autem vulgatissima Major floret.

Radix perennis ex oblongo eoque transverso tubere multas, & quidem rectas emittit fibras.

Caulis intus cavus & erectus, aliquando humilior, nullos protrudit ramos, plerumque tamen altior & ramosus multis obsidetur foliis.

Folia hirsuta in inferiore sua pagina fusca saepius tinguntur macula, a petiolo versus apicem folii latefcente; inferiora satis magna, fere quinquangularia, ad principium usque in tres laci-

r) Id. exp. 1. 13. 15. p. 69. 75. 76.

s) Id. exp. 1. p. 69.

t) Id. exp. 9. 15. 20. p. 74. 76. 78.

u) Id. exp. 12. p. 75.

lacinias partita nulli petiolo innixas, quarum binae exteriores in duas, media in tres, tribus incisas dentibus, partes abeunt; superiora ex vagina quasi procedunt, in cohaerentes, latas, ferrae instar incisas discerpuntur lacinias; summa in angustas, manus ad instar protensas.

Floris involucrem exterius caducum, nitens, patulum, marcescente flore reflexum, foliis constat media linea nigra divisus; interius similiter nitet, singulis ejus foliis ad finem angustiore squama instructis.

Acerrima in omnibus suis partibus, *a*) & quod hanc spectat efficaciam priori plane similis *b*) planta, si germina exceperis, quae violentius adhuc agunt, *c*) ut tamen aliquando mitis deprehenderetur, *d*) omnes penitus, quos a prioris usu excitatos enarravimus, edit effectus, *e*) ut jam dudum salutare sine loco cantharidum in variis morbis adhiberent medici, *f*) quamvis ulcus inde natum longe difficilius consolidari, *g*) immanes vel ab externo usu ardores, *h*) animi adeo deliquia, *i*) & artuum, quibus imposita fuit, immobilitatem *k*) exinde inducta fuisse legas.

32. Ranunculus (arvensis) feminibus aculeatis, foliis superioribus decompositis linearibus. Linn. S. N. II. p. 380. Sp. pl. I. p. 780.

Oeder

- a*) Krapf l. c. p. 90. in foliis J. Bauhinus III. P. II. p. 416.
- b*) Krapf l. m. c.
- c*) Id. l. m. c.
- d*) In horto culta aut sua sponte in terra culta crescens. Krapf l. m. c.
- e*) Id. l. m. c.
- f*) Fr. Hofmann Opusc. medic. pract. Dec. III. Diff. IX. p. 523. Rontz apud J. Bauhin. l. m. c. Chesneau observat. medic. L. V. Paris. 1692. p. 5. 12. 14. 15. 420. Ill. Stoerck ann. med. II. p. 123. Miscell. Vratislav. 1719. mense Aug.
- g*) Ill. Stoerck l. c.
- h*) Muralto *chirurgische Schriften. Basel. 1711, obs. 59.*
- i*) Id. l. m. c.
- k*) Miscellan. Vratislav, L. c.

Oeder fl. dan. T. 219.

Ranunculus feminibus aculeatis, foliis tripartitis, lobis longe petiolatis, bipartitis & tripartitis, acute incis. Haller l. c. II. p. 75. nr. 1176.

Ranunculus echinatus. Krapf. l. c. p. 79.

Ranunculus arvensis echinatus. C. Bauhin. Pin. p. 179. & J. Bauhin. l. c. III. P. II. p. 859.

Ranunculus arborum. Lobel. Ic. I. p. 665. f. 2.

Anglis: Earland's Crowfoot, Fieldcrowfoot.

Gallis: Bacinet des champs, Grenouillette blanche, Grenouillette heriffonée.

Belgis: Ackerhanenvoet.

Germanis: *Ackerbanenfus*, *Feldbanenfus*.

Frequentissimum agrorum, potissimum argilloforum & humorum, vitium Majo & Junio floret.

Radix brevibus fibris constat, ex parvo bulbo productis.

-Caulis glaber, procumbens, pedem aliquando longitudine aequans, foliis & floribus plenus, in multos se diffundit ramos.

Folia pallida, minutim divisa; quae ex ipsa radice progerminant, & infima, quae cauli adponuntur, longis petiolis infident, & in tres lacinias abeunt, singulas iterum suis innixas petiolis, quarum exteriores in binas denuo dividuntur partes, media bis in terna finduntur eaque quidem angusta segmenta.

Flores parvi, foliis interioribus pallide luteis, ad finem angustiore squama munitis, staminibus circiter quindecim.

Semina circiter octo, rotunda, plena & aculeis utrumque latus echinata, quorum exteriores magnitudine reliquis prae-cellunt.

Stirpis hujus , cujus semina *a*) & radicem *b*) mitia & innocua invenit Krapf, folia, *c*) forma potissimum succi expressi, *d*) & flores , atque in his quidem praecipue germina *e*) acerrima, confusa praefertim, *f*) in cute pruriturum, *g*) ruborem, *h*) vesicas *i*) & ulcus, *k*) in labiis, *l*) ore interno *m*) & lingua *n*) praecipue dolorem vellicantem, *o*) urentem, *p*) aliquando atrocissimum , *q*) aspredinem *r*) & erosionem, *s*) dentium dolorem, *t*) & ingratiſſimum stuporem, *u*) & reliqua, quae priores species, mala *v*) excitant.

33. Ra-

a) L. c. exp. 15. p. 85.

b) Ut deglutita velo pendulo & palato fornicato vix levem & temporarium acridinis sensum imprimat, nullum plane aut linguae, aut ventriculo, aut cuti. l. c. Exp. I. p. 79.

c) Masticata obscuram valde in partibus , quas contingunt, vellicationem, cuti adplicata post 24 horas vesicas excitant. Krapf. l. c. Exp. 2. p. 80.

d) Ut, quod hunc spectat, bulbosum acrimonia superet. Krapf. l. c. exp. 2. p. 82. & p. 106.

e) Id. l. c. Expp. 4-7. p. 80-82.

f) Id. Exp. 6. p. 81.

g) Id. Expp. 3. 5. 6. p. 80. 81.

h) Id. Exp. 5. p. 81.

i) Id. Expp. 3. 5. 6. p. 80. 81.

k) Id. exp. 7. p. 82.

l) Id. Exp. 8. p. 82.

m) In velo pendulo & palato fornicato , Id. Expp. 1. & 2. p. 79. 80.

n) Id. Expp. 4. & 3. p. 80. 82.

o) Radix quidem & folia manducata. Id. Expp. 1. & 2. p. 79. 80.

p) Flores & succus herbae, Id. Expp. 4. & 3. p. 80. 82.

q) Succus. Id. Exp. 8. p. 82.

r) Ardore evanido, Id. Exp. 4. p. 80.

s) Id. Exp. 8. p. 82.

t) Id. ibid.

u) Id. ibid. & exp. 4. p. 80.

v) Id. nr. 15. p. 85.

33. *Ranunculus (aconitifolius)* foliis omnibus pinnatis lanceolatis inciso-ferratis. Linn. S. N. II. p. 379. Sp. pl. I. p. 776.

Oeder fl. Dan. T. III.

Ranunculus caule ramoso multifloro, foliis venosis quinque lobis: lobis rhomboideis acutis acute ferratis. Haller l. c. II. p. 69. nr. 1164.

Ranunculus montanus aconiti folio, albus, flore majore & minore. C. Bauhin. Pin. p. 182.

Graecis: *Batrachion Aconitophyllon*.

Anglis: Great white Crowfoot, white mountain Crow-foot.

Gallis: Grand blanc bacinet, Bacinet blanc simple.

Belgis: wit Berghanevoet, enckel witte Boterbloemen.

Germanis: *Hanenus mit dem Sturmbutblatte*, *großer weißer Hanenus*, *weißer Hanenus*, *weißer Alphanenus*, *weiße Trollblume*, *Fidertsche*, *Abbeis*, *Teuffelsabbeis*.

Speciosa planta non adeo raro in montibus nostris, praesertim in monte *Spizberg* Majo mense floret.

Radix rotunda, vaginis inclusa, fibras fetasque emittit copiosas, teretes atque albas.

Caulis ad pedum quatuor altitudinem nonnunquam adfurgens, intus cavus, in multos dividitur, brachii in morem extensos, ramos, ad quorum originem terna plerumque conspicuas folia ex vagina quasi producta.

Folia magna, nitida, inferiori pagina aliquantum hirsuta & multis venis picta, in tres lacinias primo abeunt, singulas rhombi oblongi figuram prae se ferentes, ferrae ad instar incisae atque acutae, quarum exteriores in binas iterum dissecuntur partes.

Flores speciosi nunc majores, nunc minores, involucri exteriori exiguo, mox ab aperto flore caduco, & levi purpura tincto, interioris foliis ferratis, & ad finem angustiore squama obtusa munitis.

Semina copiosa.

Praegressis speciebus longe mitior, tamen sua non destituitur acrimonia, a) ut eisdem ab ejus usu, etsi multo inferiori gradu, metuas effectus.

34. Ranunculus (aquatilis) foliis submersis capillaceis, emerfis, peltatis. Linn. S. N. II. p. 380. Sp. pl. I. p. 781. Krapf l. c. p. 93.

Anglis: Watercrowfoot, white Crowfoot.

Belgis: Water levercruydt, ende witte Waterboterbloemen.

Germanis: *Wasserbanenfus*, *weißer Wasserbanenfus*.

In paludibus & rivulis frequentissima planta a Majo mense ad Augustum usque floret.

Caulis fluitans longus totos radicum fasciculos, & e regione folia protrudit quam maxime ramosa, & in tenuissimas, longissimas, parallelas, capilli subtilitatem aemulantes laciniis fissa.

Flores solitarii petiolis insident ex foliorum axillis pronascentibus, nudis, & ex eadem cum foliorum petiolo vagina oriundis, interioris involucri foliis ad finem angustiolem flavum impressa fovea, ora tumente cincta, staminibus viginti ad triginta.

Fructus subrotundus capsulis constat ovatis & rugosis.

Hanc in plures dispescere species, & priscis placuit botanicis, & nostris quoque temporibus Ill. Hallero l. c. II. p. 68. n. 1161. 1162. 1163. quas veluti varietates in unam collegere speciem, duce Ill. Linnaeo, plurimi hodierni Phytologi.

Plantae acris, ut tamen gradus acrimoniae pro loco natali differat, a) herba, praesertim prius quam flores adpareant, b) & magis adhuc flores, c) potissimum recentes, d) cuti ad-

pp 2

plicita

a) J. Bauhin l. c. III. P. II. p. 859.

a) Krapf l. c. p. 93.

b) Id. l. m. c.

c) Id. l. m. c.

d) Certe ficci nullum ex naribus eliciunt mucum. Id. l. c. p. 94.

plicita vesicam, e) naribus admota prurimum & violentum sternutamentum f) cient.

35. Helleborus (foetidus) caule multifloro folioso, foliis pedatis. Linn. S. N. II, p. 381. Sp. pl. I. p. 784.

Helleborus caule ramoso multifloro, foliis multipartitis serratis, stipulis ovato-lanceolatis coloratis. Haller l. c. II. p. 87. nr. 1123.

Helleborus niger foetidus. C. Bauhin. Pin. p. 185.

Helleboraster. Blackwell. T. 57.

Graecis: Enneaphyllon, Helleboros melas.

Hispanis: Elleboro, Verde gambre nero.

Italica: Elleboro nero.

Anglis: Bearfoot, great bastard Bearsfoot, Bearwort, Lonswort, Settrewort, Settlewort, bastard Hellebore, great bastard black Hellebore, black Hellebore, Christmassflower, great Oxheeel.

Gallis: Ellebore noir.

Belgis: swarte Nieswortel, groot Viercruyt met saedt ende bloemen.

Germanis: *stinkende Nieswurz*, *Christwurz*, *wilde Christwurz*, *Laufekraut*.

Creberrima in montibus, incultis & silvis nostris planta ab Aprili ad Augustum usque flores suos portendit.

Tota planta acri, ingrato & forti, quem spirat, odore, omnem vicinum aëra, potissimum inclusum, infestat.

Radix longa, teres, &, si quidem recens sit, succulenta atque acerrima.

Caulis foliis vix altior, aliquando cubitum altitudine sua aequatur, herbaceus, solidus, angulosus, ramis alternatim ex caule & quidem in axillis foliorum prodeuntibus, foliis & floribus, qui posteriores in speciem umbellae coeunt, plenus.

Folia

e) Id. l. c. p. 93.

f) Id. l. c. p. 94.

Folia, quae ex ipsa radice alternatim propullulant, longis iisque sulco, vel canali potius exaratis, pallidis petiolis infidentia, rigida, magna, in superiore pagina saturo virore nitentia, inferiore pallida, firma, solida, acutis dentibus ferrae instar incisa; primo in tres partita laciniis, quarum media simplex, utraque exterior in quatuor longa, angusta, lanceolae figuram utcunque referentia segmenta abit. Folia, quae cauli alternatim, nullo intercedente petiolo, adponuntur, sive stipulas aut bracteas potius dixeris, pallida, mollia, tenera, integra, ad marginem crispula, mediae inter ovi & lanceolae figurae; quae inferius ponuntur, apice tres, quatuor, quinque vel sex dentibus obtusis, quasi fimbriis terminantur.

Flores ex pedunculis tomentosissimis, qui ex axillis summorum foliorum exeunt, nunc simplicibus & unicum tantummodo florem gestantibus, nunc ramosis, pendent; extus investuntur foliis plerumque quinque, pallide virentibus, hinc inde, in interiore potissimum pagina macula obscure purpurea tinctis, solidis, subrotundis, intra haec folia conspicias praeter numerosissima stamina breviores quinque ad octo tubulos, cavos, in bina quasi labia partitos, margine denticulatos, interius resectos, exterius productos.

Capulae plerumque tres, incurvae & parum erectae, rugosae, apice recurvo terminatae, ex binis valvis conflatae, semina continent plurima, rugosa, mediae inter ovatam & triangularem figurae, gemino ordine disposita.

Ab usu radicis atrocissimos alvi fluxus, ipsasque adeo aegrorum necesse contigisse, refert Threlkeld. a)

36. *Caltha* (palustris). Linn. S. N. II. p. 381. Sp. pl. I. p. 784. Haller l. c. I. p. 82. nr. 1188. Lobel Ic. I. p. 594. f. 1.

Caltha palustris flore simplici. C. Bauhin. Pin. p. 276. & Knorr thesaur. rei herb. H. 2.

Graecis: Chamaileuce.

a) Synops. stirp. hibernic. Dubl. 1727. 1

Anglis: Marsh Marygold, Gelkflower.

Gallis: Populage.

Belgis: Dotterbloemen.

Germanis: *Dotterblume*, *Sumpfdotterblume*, *Mattenblume*, *Mosblume*, *Dratblume*, *Schmalzblume*, *Kubblume*, *Bachblume*, *gelbe Majenblume*, *gelbe Wiesenblume*, *Goldwiesenblume*.

Copiosissima in paludibus, ad rivos & rivulos, prata inundantes, & alibi in humidis crescit, ab Aprili ad Augustum usque continue novos protrudit flores.

Radix ex numerosis fibris componitur.

Caulis glaber, ad pedis usque altitudinem affurgens, paucagestat folia paucosque flores.

Folia glabra, nitentia, renis plerumque, aliquando cordis figuram referentia, marginem dentibus ferrae instar incis circumvallatum habent; quae ex radice progerminant, propriis innituntur petiolis, non aequae, quae cauli adponuntur.

Flores magni petiolis brevibus insident; involucri simplici flavo, ex quinque, ut plurimum tamen sex foliis subrotundis conflato, staminibus circiter centum, & pistillis multis, quibus tubae deficiunt.

Capulae plures, duodecim circiter, stellae in morem digestae, femina copiosissima includunt.

Quam plurimi auctores innocuam & mitem pronunciant stirpem, veneri Ehrhart, a) acrimoniae urentis ipse accusat Ill. Hallerus. b)

VI. Ringentes.

His commune est, floris involucri exterioris viride ex unica cohaerente tunica conflatum, interioris coloratum similiter ex unico folio constans, inferioris cylindrico cavo, superioris in bina quasi labia fissi; communia praeterea quaternastamina, bina longiora, bina breviora, ex cylindrica floris parte emer-

a) *Oeconom. Pflanzenbist.* 1. B. p. 272.

b) *L. c.* II. p. 82.

emergentia, & in labii superioris parte excavata posita, tuba etiã simplex binis hamis terminata, posteriori recto, anteriori curvo; his potissimum, quas hic dicendas mihi sumsi, commune est, calicem habere in quinque segmenta inaequalia fissum, & semina multa, capsulae propriae inclusa, quae intus in bina dispescitur loculamenta.

37. Pedicularis (palustris) caule ramoso, calycibus cristatis calloso-punctatis, corollis labio obliquis. Linn. S.N.II. p. 407. Sp. pl. II. p. 845.

Pedicularis caule ramoso, foliis pinnatis, pinnis pinnatis dentatis, calyce bifido. Haller l. c. I. p. 139. nr. 320.

Weinmann T. 800. lit. d.

Graecis: Phthirion.

Gallis: L'herbe aux poulx.

Belgis: Roode Ratelen.

Germanis: *Laeuskraut*, *Sumpflaeusekraut*, *braun Laeusekraut*, *Rodel*, *Sumpfrodel*, *brauner Rodel*, *großer staudiger Rodel*, *groß Fistelkraut*.

Iunio florentem inveni, rariorem tamen, in valle Bebenhufana superiore ad rivum *Golderspach*.

Radix unica, crassa & solida, caulem protrudit erectum, unum vel duos pedes altitudine sua aequantem, atque in plurimos sese diffundentem ramos.

Folia glabra, nervo medio lato percurfa, in minora longa viginti circiter & unum, pinnarum in morem disposita folia, dissecta, haec iterum simili modo in minora diffunduntur breviter & ad marginem dentibus incisa.

Flores propriis petiolis insidentes in axillis foliorum haerent, & in superiore caulis parte laxioris spicae speciem formant; exteriori viridi velamento aliquantum hirsuto, quasi compresso & ventroso; interiori purpureo, glabro, cujus superius segmentum fornicatum, excavatum, obtusum, ad utrumque apicis latus spina quasi exigua munitum, inferius obliquum.

Sta-

Staminum apices lutei.

Capfula ovata, in rostrum quasi desinens, multa atque ea quidem angulosa & tunicis involuta continet fusca femina.

Virosam huic plantae facultatem tribuerunt veteres, a) urentis acrimoniae arguit Gleditsch. b)

38. Digitalis (purpurea) calycinis foliolis ovatis acutis, corollis obtusis: labio superiore integro. Linn. S. N. II. p. 414. Sp. pl. II. p. 866.

Digitalis foliis calycinis ovatis, galea simplice. Haller. l. c. I. p. 143. nr. 330.

Digitalis purpurea, folio aspero. C. Bauhin. Pin. p. 243. & Knorr thesaur. rei herbar. I. F. 10.

Digitalis Blackwell. T. 16.

Graecis: Dactylitis.

Italis: Gantelli.

Anglis: Fox glove.

Gallis: Gans de notre Dame, Digitale, Doigtier.

Belgis: Vingerhoetcruyt, root Vingerhoetcruyt.

Ungaris: Vy fin gyzea fin.

Germanis: *purpurrother Fingerbut, Fingerbut, Fingerbut-blumen, braun Fingerbut, Fingerkraut, braun Fingerkraut, Waldgloecklein, Waldschelle.*

Speciosa valde planta in silva nostra nigra Majo, Iunio & Iulio floret.

Radix fibrosa, amara.

Caulis hirsutus, aliquando rubellus, fatis crassus, angulosus, rarius in ramos divisus, plerumque binos, non raro quatuor pedes altitudine superat.

Folia mollia, villosa, pallida, ad oras dentibus serrae ad instar incisa, ex ovata in longioris lanceolae figuram transe-

untia

a) J. Bauhin. l. c. III. P. I. p. 438.

b) *Vermischte physikalisch-botanisch-oekonomische Abhandlungen*, III, Th. Halle. 1767. p. 376.

untia, propriis petiolis innixa, alternatim caulis lateribus adfident.

Flores a brevibus, hirsutis, & foliolo exiguo instructis petiolis penduli, alterutri tantummodo caulis lateri adhaerentes, versus apicem caulis longam formant spicam: Exterius viride involucrum breve, in segmenta ovata eaque parumper acuta fissa, superiora minora, inferiora maxima: Interius staminum velamentum, digitale sartorum forma sua aemulans, fere totum purpureum, tubo incarnato, lato ac versus inferiora ventroso, segmento inferiori maculis lacteis adperso, in quatuor superius finditur breves & subrotundas lacinias, summum simplex, leviter excisum, bina media minora, & figura dimidium circuli referentia, infimum denique majus, & parabolae, quam Geometrae adpellant, speciem prae se ferens.

Stamina quinque, quatuor vero tantummodo apicibus fertilibus instructa.

Capsula ovata, intus in bina loculamenta partita, plurima, duobus receptaculis adfixa, fere quadrata continet semina.

Atroces vomitus & nimia alvi profluvia a) ab usu hujus plantae excitata legas, ut suspectam merito pronunciet Ill. Haller, b) nomine veneni damnet Magnus Boerhaave.

VII. *Tithymali.*

Huic plantarum ordini, quotquot scilicet ejus species hic recensebo, commune est, succo scatere acri, lactis albedinem aemulante, ex vulnere his plantis illato undequaque promanante; radices habere longas vix ac ne vix quidem ramosas, parum fibrosas, caules teretes, flores utroque sexu combinato instructos, petiolis insidentes, qui medii inter lata folia nascuntur, plerumque umbellae in morem dispositos, quorum exterius viride involucrum campanae formam utcunque

a) J. Bauhin. l. c. II. p. 304. Histoire de l'Academie Royale des Sciences à Paris. ann. 1748. P. 48.

b) L. c. I. p. 143.

prae se ferens, inferius ventricosum, ex una eaque cohaerente constat, & superius modo in quatuor vel quinque segmenta fissa membrana, interius staminum involucrum plerumque etiam viridulum, vel ex luteo virens, quatuor vel quinque conflatur foliis, quae singula intervallis, inter segmenta exterioris involucri relictis inhaerent.

Stamina duodecim, quindecim ad quadraginta, numero plerumque triplici aut quadruplici foliorum floris, in diversis seriebus altera alteram insequente ponuntur, ut, si corollam introspicias, minimam eorum partem spectare possis, binis quasi articulis composita, & apicibus gemellis terminata.

Ovarium proprio pediculo innixum, & extra adultiorem florem propendens, tribus terminatur tubis, quae singulae binis ad apicem instruuntur corniculis.

Singulis etiam, quas huic tribui insertas enarrabimus, stirpibus communis est rodens acrimonia, in alia atque alia specie, *a)* in alia etiam atque alia parte, *b)* aut mitior aut violentior, ut ab iis seroto admotis, hujus tumorem enormem, *c)* ab iisdem abdomini impositis, universi corporis tumorem, & ex ventris inflammatione, in sphacelum, quem Medici vocant, terminata, mortem, *d)* a succo cuti adplicito tumorem atque inflammationem dolorosam, *e)* erosionem, *f)* vesicas, *g)* ulcera

a) Maximam potentiam tribuit characiae & myrsiniti, post cyparissiae, deinceps paraliae, denique helioscopio, Galenus de simplicium medicamentorum facultatibus. Paris. 1547. Libr. VIII. p. 262.

b) Acerrimum esse succum, secundum locum tenere folia & fructus, mitiorem reliquis esse radicem, Id. l. m. c.

c) Ab integra euphorbiae esulae planta, Scopoli flor. carniol. p. 435.

d) Id. in alio casu ibid.

e) In facie virginis, quae succo hujus plantae faciem illeverat. Ehrhart l. c. VII. p. 292.

f) Id. ibid. communi fere omnium medicorum periculo & suffragio, ut hisce remediis ad tollendas verrucas aliasque cutis praeternaturales eminentias & maculas uterentur, Galenus & Ehrhart II. cc. Vogel histor. mat. medic. Francof. & Lipsiae 1760. pag. 238.

g) Ehrhart l. c. VIII. p. 291.

ulcera, *b*) ab eodem clausae oculi palpebrae adhibito, oculi inflammationem & caecitatem, *i*) ab iisdem plantis intus ingestis, gulae ventriculique ardores *k*) & inflammationes, *l*) vomitus acerbissimos, *m*) alvi fluxus atrocissimos, *n*) vasorum pulmonalium rupturam, *o*) hydropem universi corporis, *p*) & mortes *q*) denique excitatas legas.

39. Euphorbia (Chamaesyce) dichotoma, foliis crenulatis, subrotundis, glabris, floribus solitariis axillaribus, caulibus procumbentibus. Linn. S. N. II. p. 331. Sp. pl. I. p. 652.

Chamaesyce. Lobel Ic. I. p. 363. f. 2. C. Bauhin. Pinax p. 293. J. Bauhin. l. c. III. P. II. p. 667.

Germanis: *niedrige Euphorbie*.

In hortis copiosa eaque iaquilina stirps Iunio potissimum floret.

Radix gracilis annua multas emittit easque tenuissimas fibras.

Caulis tenuis in binos plerumque ramos, hi iterum in binos & sic porro dividuntur ramos, rarius pedis longitudinem adsequentes, rubentes, aliquantum hirsutos, in orbem terrae adpressos.

Folia glabra, subrotunda, omnia similia, subtilissimis crenis incisa, superiori pagina viridia, aliquando rubra macula insignita, inferiori rubentia, quae in extremis ramis haerent, nonnunquam fatura rubedine conspicua.

qq 2

Flo-

b) Ut his etiam plantis abutantur nequam mendici, ad excitanda sibi ulcera, ex Schroedero Ehrhart l. c. p. 292.

i) a Guldenklee l. c. cas. I. p. 21.

k) Ex Tournefortii periculo Ehrhart l. m. c.

l) Id. l. m. c.

m) Ledelius Ephemer. Naturae Curiosor. Dec. II. a. 10. p. 33.

n) Vogel l. c.

o) Ledelius l. c.

p) Siegesbeck Miscellan. Vratislaviens. 1721. II. p. 192.

q) Ledelius & Scopoli ll. cc.

Floſculi virides aut dilute purpurei, nullis petiolis ſtipati, ſolitarii in axillis foliorum haerent.

40. Euphorbia (peplus) umbella trifida, dichotoma, involuſcellis ovatis; foliis integerrimis obovatis petiolatis. Linn. S. N. II. p. 332. Sp. pl. I. p. 653.

Tithymalus foliis rotundis, ſtipulis floralibus cordatis obtuſis, petalis argute corniculatis. Haller l. c. II. p. 9. n. 1049.

Eſula folio rotundo. Rivin. l. c. T. 118.

Graecis: Peplos.

Hiſpanis: Peplo.

Anglis: Pety ſpurge.

Gallis: Reveille-matin des vignes.

Belgis: Duyvels melk.

Germanis: *Runde Euphorbie, runde Euphorbiſche Pflanze, Teufelsmilch.*

Frequens ſatis in ſylvis, & ſpontanea in hortis, Majo ut plurimum menſe floret, ut tamen etiam aliquando Decembri menſe floridam invenerim.

Radix annua.

Caulis decumbens multos protrudit ramos, & ad pedis uſque longitudinem creſcit.

Folia propriis petiolis innixa, inverſi ovi figuram referentia, nullo ad marginem aut dente crenave notantur, aut fiſſura diſpartuntur, ſparſa per caulem & terna umbellae ad exortum ponuntur; quae floribus proxima ſunt, involuſcellorum nomine apud Botanicos inſignita, bina obtuſa cor utcunque figura ſua aemulantur.

Flores umbellae in morem diſponuntur, quae in tres minores abit; ſingulas iterum bifidas.

Folia, quae interius ſtaminum velamentum conſtituunt, argutis valde inſtruuntur corniculis.

41. *Euphorbia* (exigua acuta) umbella trifida, dichotoma, involucellis lanceolatis, foliis linearibus. Linn. S. N. II. p. 332. Spec. pl. I. p. 654.

Tithymalus foliis linearibus, stipulis lanceolatis aristatis. Haller l. c. II. p. 9. nr. 1048.

Tithymalus minimus angustifolius annuus. J. Bauhin. l. c. III. P. II. p. 664.

Graecis: *Tithymalos leptophyllos*.

Belgis: klein *Efula* van Tragus.

Germanis: *kleine Euphorbische Pflanze, Steinmilch*.

Frequens satis arborum, hortorum, pascuorum quoque vitium a Iunio ad Septembrem usque floridum inveni.

Radix exigua, annua.

Caulis humillimus in plurimos diffunditur ramos.

Folia parva angusta, nunc sparsa & rariora, nunc conferta, nulli unquam petiolo infidentia, adponuntur; terna longiora, arguto mucrone terminata ad originem umbellae, bina latiora, acuta, & cordis figuram utcunque referentia, proxima floribus ipsis conspicias.

Flores eadem, qua priorem diximus, ratione umbellae ad instar disponuntur.

Folia floris dimidiatam lunam figura sua aemulantia similiter argutissimis gaudent cornicalis.

Fructus laevis est.

42. *Tithymalus* (Paralias) umbella subquinquefida; bifida, involucellis cordato-reniformibus, foliis sursum imbricatis. Linn. S. N. II. p. 333. Spec. pl. I. p. 657.

Tithymalus foliis linearibus aristatis imbricatis, stipulis umbellaribus ovato-lanceolatis, floralibus cordatis. Haller l. c. II. p. II. nr. 1055.

Tithymalus Paralias. J. Bauhin. l. c. III. P. II. p. 675.

Graecis: *Tithymalis, Tithymalos paralias tritos*.

Germanis: *Euphorbische Wasserpflanze*.

Rariorem paulo plantam Augusto ad aquas florentem invenias.

Caules plures erecti, duorum pedum altitudinem assequentes, in pauciores ramos abeuntes, foliis fere toti obteguntur, quae quasi imbrices alterum alterum excipiunt.

Folia inferiora angusta, glauca, firma, glabra, mucrone brevi terminata, nullo intercedente petiolo cauli adfiguntur; quae ad exortum umbellae ponuntur, quina, in aristam exeuntia, media inter ovatam & lanceolae figura; quae floribus proxima adsunt, bina, inter cordis & renis figuram media haesitant, ut nescias, quacum comparare malis.

Flores in umbellam dispositi, quae in quinque ut plurimum minores, singulas iterum bifidas dispartitur.

Folia, quae proxime stamina investiant, obtusa sunt & subrotunda.

Fructus laevis.

43. Euphorbia (helioscopia) umbella quinquefida: trifida: dichotoma, involuclis obovatis, foliis cuneiformibus serratis. Linn. S. N. II. p. 333. Spec. pl. I. p. 658.

Tithymalus foliis petiolatis subrotundis ferratis, stipulis rotundis ferratis. Haller l. c. II. p. 10. nr. 1050.

Tithymalus helioscopius sive folifera. J. Bauhin. l. c. III. P. II. p. 669.

Graecis: Tithymalos helioscopios.

Italis: Torteonaglio, Titimalo helioscopio.

Anglis: Soufurge, Wartwort, Wertwort, Wertgrafs.

Gallis: Reveille-matin suivant le soleil.

Belgis: Croonkenscruyt.

In hortis spontanea, frequentissima etiam in pascuis, ad vias & in humidis stirps Majo praesertim & Iunio, aliquando tamen Decembri quoque floret.

Radix fibrosa, annua.

Caulis glaber, parumper tortuosus, cetera erectus, paucos protrudit ramos, brachii ad instar extensos.

Folia glabra, latis petiolis insidentia, dentibus ad marginem ferrae instar incisa, cuneum utcunque figura sua referunt; quae mox infra umbellam ponuntur, quina, eaque, quae floribus proxima sunt, bina, ferrae ad instar pariter incisa, ovata potius dixeris.

Flores, quorum intima folia, quae stamina proxime cingunt, viridia, subrotunda, neque cornuta sunt, in morem umbellae disponuntur, in quinque radios divisae, quorum singuli in tres, hi iterum in tres, ultimi denique in binos ramos abeunt.

44. Euphorbia (verrucosa) umbella quinquefida: subtrifida: bifida, involucellis ovatis, foliis lanceolatis ferratis villosis, capsulis verrucosis. Linn. S. N. II. p. 333. Sp. pl. I. p. 658.

Tithymalus foliis ellipticis ferratis, stipulis umbellaribus quinque, floralibus obtuse quadrangulis, capsulis undique exasperatis. Haller l. c. II. p. 10. nr. 1052.

Tithymalus verrucosus. J. Bauhin. l. c. III. P. II. p. 673.

Germanis: *warzige Euphorbische Pflanze*.

Majo & Junio rarior stirps in montibus silvisque nostris floret.

Radices plures tenues in unam lignosam satis longam, exterius nigram, intrinsecus albam coeunt.

Caulis plures, tenues, lenti, interdum rubelli, unum binosve nonnunquam pedes alti, vix unum alterumve gignunt ramum.

Folia nullo petiolo stipata, ad oram dentibus ferrae ad instar incisa, mediae inter ovatam & lanceolae figurae, satis crebra, dum juniora sunt, villosa, reliqua vitae suae parte glabra, cauli adponuntur; quina origini umbellae circumstant, bina autem flores proxime cingunt, haec ovata, aut potius obtuse quadrangula.

Flores, quorum intima folia flava sunt & rotunda, petiolis longis innixi umbellam formant, in quinque radios divisam, qui singuli ut plurimum iterum in tres, & hi denique in binos dispescuntur ramos.

Fructus totus minutis spinis aut granis undique inæqualis.

45. Euphorbia (platyphyllos) umbella quinquefida: trifida: dichotoma, involuclis carina pilosis, foliis ferratis lanceolatis, capsulis verrucosis. Linn. S. N. II. p. 334. Spec. pl. I. p. 660.

Tithymalus foliis lanceolatis ferratis, stipulis floralibus cordatis, capsulis asperis, lineis levibus divisis. Haller l. c. II. p. 10. nr. 1053.

Tithymalus platyphyllos Fuchsi. J. Bauhin. l. c. III. P. II. p. 670.

Graecis: Tithymalos platyphyllos.

Anglis: Broadleaved Spurge.

Gallis: Tithymale á grandes feuilles.

Germanis: *breitblaetterichte Euphorbische Pflanze, breitblaetterichte Wolfsmilch.*

In agris nostris, Iunio & Iulio potissimum florentem invenias hanc stirpem.

Tota planta foetet.

Radix lignosa annua.

Caulis rectus, glaber, ad quatuor usque pedes ascendens, multos plerumque ramos protrudit.

Folia patentia, crebra, magna, latis petiolis stipata, glabra, lanceolae figuram utcunque referentia, dentibus ad marginem ferrae instar incisis acutis notantur, & alternatim cauli adstant, quae umbellae origini circumponuntur, quina, pariter lanceolae figuram aemulantia & dentibus incisa; quae flores proxima ambeunt, bina, cordis figuram aemulantia, per mediam dorsi lineam pilosa sunt.

Flores, quorum intima folia, lata & aliquantum rotunda, ex luteo virent, multi in trifido eoque longo petiolo ex axillis foliorum prodeunt; plurimi tamen ad apicem caulis ex ramorum in umbellae speciem congeruntur, quae in quinque abit radios, singulos iterum in tres fissos ramos, denuo bifidos.

Fructus, minutis adspersus spinis, femina parva, oblonga & caerulea includit.

46. Euphorbia (Efula) umbella multifida: bifida, involucellis subcordatis, petalis subbicornibus, ramis sterilibus, foliis uniformibus. Linn. S. N. II. p. 334. Sp. pl. I. p. 660.

Tithymalus foliis linearibus, petalis emarginatis. Haller. I. c. II. p. 8. nr. 1046.

Tithymalus Pinea. Lobel Icon. I. p. 357. n. 1.

Graecis: Pityusa.

Hispanis: Efula menor.

Anglis: Pyne's Podge, little Spurge.

Gallis: petite Efula.

Belgis: klein Efula, kleine Spurgie, kleine Wolfsmelk.

Germanis: *kleine Wolfsmilch*, *Efelsmilch*.

Vulgata in pascuis pratisque sterilibus planta Aprili, Majo & Junio floret.

Caules plures pedem circiter alti, glabri, in multos se diffundunt ramos, ex foliorum axillis prodeuntes, interdum floribus onustos.

Folia creberrima angusta, obtusa, quae ad originem umbellae ponuntur, paulo latiora, reflexa, quina alias, alias octona; quae floribus proxima sunt, bina lata cordis figuram utcumque referunt, & arista terminantur.

Flores, quorum intima folia obscure lutei coloris, binis corniculis gaudent, laxam umbellae formant speciem, in plures numero indeterminato radios divisam, singulos iterum bifidos.

47. *Euphorbiâ* (*Cyparissias*) *umbella multifida* : dichotoma, involucellis subcordatis, ramis sterilibus foliis fetaceis, caulinis lanceolatis. Linn. S. N. II. p. 334. Sp. pl. I. p. 661.

Tithymalus foliis linearibus, stipulis numerosis, floralibus cordiformibus, petalis lunatis. Haller l. c. II. p. 8. nr. 1047.

Tithymalus cupressinus, sive *Humipinus*. Lobel icon. I. p. 356. fig. 2.

Graecis: *Tithymalos cyparissias*.

Italis: *Esula minore*, *Titimalo*, *Erbalatte*.

Gallis: *Herbe à lait*, *Esule*, *Reveille-matin*.

Belgis: *Cypres* *Wolfsmelk*.

Germanis: *Cypresseneuphorbie*, *Cypressenwolfsmilch*.

Frequens satis in pascuis planta a mense Aprili in Iunium usque floret.

Radix crassa, lignosa, fibrosa, caules protrudit multos, ad pedis vel cubiti etiam altitudinem adsurgentes, foliis copiosissimis investitos, inferius simplices, superius ramosos.

Folia angusta obtusa, linariae folia adeo aemulantur, ut nulla praeter lacteum succum promanantem superfit nota, qua distinguas; unde illud:

Esula lactescit, sine lacte linaria crescit.

Quae ad obscurae umbellae exortum posita sunt folia, saepius dena, eandem figuram habent, quae autem floribus proxima haerent, bina latiora cordis figuram referunt, & tres flores includunt.

Flores, quorum intima folia cornuta, & dimidiatae lunae figuram referentia ex luteo virent, in umbellae speciem digeruntur, quae in plures plerumque, denuo bifidos, abeunt radios.

48. *Euphorbia* (*amygdaloides*) *umbella multifida*: dichotoma, involucellis perfoliatis orbiculatis, foliis obtusis. Linn. S. N. II. p. 334. Sp. pl. I. p. 662.

Characias amygdaloides. Lobel. Ic. I. p. 360. f. 1.

Graecis: *Tithymalos characias*.

Gallis: Petite Tithymale á feüilles d'Amandier.

Belgis: Wolfsmelk amygdaloides.

Germanis: *Euphorbische Pflanze mit dem Mandelbaumblatte, kleine Wolfsmilch mit dem Mandelblatte, Waldwolfsmilch, Mandeleuphorbie.*

Rarior aliquantum planta in silva montis Balingensis *Lochenstein* Majo floret.

Caulis fruticosus ad tres usque pedes erigitur.

Folia obtusa, amygdali foliis similia, quae floribus proxima sunt, bina, circuli formam utcunque referentia, a petiolis floris quasi perforantur.

Flores, quorum exteriora folia ex viridi flavescent, interiora ex atro virent, in umbellae speciem disponuntur, quae ex pluribus constat, iisque plerumque bifidis radiis.

49. *Euphorbia (sylvatica) umbella quinquefida: bifida, involucris perfoliatis subcordatis, foliis lanceolatis integerrimis.* Linn. S. N. II. p. 334. Sp. pl. I. p. 663.

Tithymalus foliis ellipticis hirsutis, stipulis umbellaribus obscuris, floralibus connatis, petalis lunatis. Haller l. c. II. p. 8. nr. 1045.

Tithymalus sylvaticus, toto anno folia retinens. J. Bauhin. l. c. III. P. II. p. 671.

Germanis: *Waldeuphorbie, Waldwolfsmilch, Bergwolfsmilch, Steinmilch.*

Majo in viis & silvis satis crebra invenitur florida.

Radix multa protrudit folia, eaque quidem obtusa, ovata, subtus aliquantum lanuginosa, iis, quae cauli adponuntur, plane similia.

Caulis ex singulorum foliorum axillis ramum emittit, qui minutam trium circiter florum, eamque inaequalem & duobus ad originem foliis munitam gestat umbellam, atque in ramosam terminatur umbellam, obscuris ad exortum suum stipatam foliis, & in quinque distributam radios, iterum bifidos.

Flores, quorum intima folia dimidiatam lunam acutis corniculis referunt, & quorum quindecim numeres stamina, proxime cinguntur foliis binis, e regione sibi positis, fatis acutis, cordis figuram utcunque referentibus, & inferiore sui parte connatis, ut a petiolo florem gestante perforentur.

Fructus glaber est.

VIII. Incompletae.

His commune est, simplici modo tegi velamento stamina, nunc colorato tantum, nunc viridi solo.

10. *Chenopodium* (hybridum) foliis cordatis angulato-acuminatis, racemis ramosis nudis. Linn. S. N. II. p. 195. Spec. pl. I. p. 319.

Chenopodium foliis glabris septangulis, floribus paniculatis. Haller l. c. II. p. 267. nr. 1581.

Chenopodium stramonii folio. Vaillant Botan. parisiens. p. 36. T. 7. f. 2.

Atriplex dictus pes asperinus alter sive ramosior. J. Bauhin. l. c. II. p. 976.

Anglis: Maple Blite, Purple Orach.

Germanis: *Unaechter Gaensefus*, *zweyter Gaensefus*.

Non rara in hortis nostris avis Majo praecipue & Junio floret.

Tota planta odorem spargit, qualem *Datura stramonium*, ingratum.

Radix annua.

Caulis in multos se diffundit ramos, erectus, glaber.

Folia glabra, saturate viridia, multis venis adspersa, cordis vel sagittae figuram utcunque aemulantia, nulla unquam farina adspersa, septem ad marginem novemque dentibus iniqua, totidemque sinibus incisa.

Flores in glomeres rotundos coacervati, ex apice ramorum foliorumque axillis prodeuntes, paniculas formant, quae ite-

rum in multos finduntur ramos; singuli flosculi staminibus quinque instruuntur, quorum apices, si levissimum admoveas stimulum, vel si maturescant, sponte sua diffiliunt, & pollicem explodunt; singuli etiam ovario, cui duplex insidet tuba; haec involvuntur velamento quinquangularem, ex quinque foliis conflato & ovarium cingente, quod idem segmentis, in stellae formam conniventibus, muniendo solitario, lentisque speciem aemulanti, femini inservit.

Suspectam jam odore suo a) plantam funestos etiam in homines edidisse effectus, Rust b) auctor est.

51. Daphne (Mezereum) floribus sessilibus ternis caulinis, foliis lanceolatis deciduis. Linn. S. N. II. p. 271. Spec. pl. I. p. 509.

Thymelaea spica cylindrica superne foliosa. Haller l. c. I. p. 438. nr. 1024. Knorr thesaur. rei herbar. I. K. 6.

Graecis: Daphne, Daphnoeides.

Italica: Laureola rossa.

Anglica: Mezereon, Dutch-Mezereon, Spurge-laurel, Spurge-olive, Dwarf-laurel, Lolbry, Lauriel.

Belgica: Miseri-boom, Zeelbast, Mezereon, Kellerhals.

Gallia: Laureole rouge, Mezereon, Bois gentil.

Bohemica: Wlcii Layko Wetflii.

Germanica: *Kellerbals, gemeiner Kellerbals, Kellerschall, Kellerkraut, Laeufekraut, Seidelbast, Zeidelbast, Süsbast, Wolfsbast, Zeiland, Scheislorbeere, Bergpfeffer, falscher Pfefferstrauch, Brennwurz, Rechbeeren.*

Acerrima in omnibus suis partibus stirps a Februario ad Aprilem satis vulgata in silvis floret.

Caulis lignosus multos protrudit ramos, griseo, nitente & tenaci cortice tectos.

a) Haller l. m. c.

b) Dissert. de limitanda laude balsami vulnerarii rubri Dippelii, & olei maris per deliquium. Goetting. 1773.

Folia tenera, laevia, fature viridia, nulli fere petiolo innixa, & alternatim cauli ramisque adhaerentia, lanceolae aut ovi figuram utcunque referentia, & linea media elevata quasi divisa, in apice caulis & ramorum, floribus marcescentibus, demum adparent, & brevi iterum delabuntur.

Flores, gratum, sed fortem odorem spargentes, singuli brevissimo proprio petiolo insidentes, terni ex gemma nascuntur, atque alternatim cauli circumpositi spicae speciem formant, brevi iterum decidui; in iis invenias ovarium tuba simplici terminatum, octonaque stamina, omnia tubulosa & hirsuta velamenti purpurei, solidi, tenacis, supra in quatuor lacinias fissi parte recondita.

Baccae coccineae Junio & Julio maturae, rotundae, rotundam continent nucem, in qua demum semen, ovi acuti figuram prae se ferens, latitat.

Plantae hujus radices, *a*) corticem, *b*) folia, *c*) & potissimum baccas, *d*) cuti impositas, ruborem & vesicas, *e*) intus adfuitas oris, faucium & gulae ardorem atrocissimum, *f*) diu durantem, *g*) ipsamque inflammationem, *h*) sitim intensam, *i*) vomitus violentissimos, *k*) pertinaces, diuturnos, *l*) alvi

a) Petit Memoir. de l'acad. Royale des Scienc. à Paris. 1732. p. 233.

b) S. Paulli Quadripartit. botan. p. 366. Guerin. l. c. p. 30.

c) Matthioli *Krauterbuch*. L. IV. C. 126. p. 428.

d) Bradley l. c. p. 106. Hofmann Ephemer. N. C. Cent. V. & VI. obs. 46. Linnaeus fl. suec. II. p. 128. n. 338. Act. Helvet. T. V. p. 331. Miscellan. Vratislav. 1718. mens. Februar. van Swieten Comment. T. I. p. 638. T. II. p. 132. Ritter Nov. Act. Acad. N. C. T. III. Append. p. 234.

e) Matthioli, Petit & Guerin II. cc.

f) Bradley & Hofmann II. cc. repentinum, aqua gelida vix mitigandum, Ritter l. c. ad suffocationem usque per integrum bihorium fauces cum posca & melle eluendo, vix leniorem, van Swieten l. c.

g) Per duodecim horas. Bradley l. c.

h) Paulli l. c.

i) Hofmann l. c.

k) Id. & Act. Helvet. l. c.

l) alvi profluvia horrenda, m) tormina post longum adhuc temporis spatium remanentia, n) vigilias, febres, summam virium prostrationem, cuticulae in universo corpore secessum, o) & non raro mortem, p) sola etiam effluvia animi deliquium q) excitasse, indubitatae testantur observationes.

§ 2. Polygonum (Hydropiper) floribus hexandris semidigynis, foliis lanceolatis, stipulis submuticis. Linn. S. N. II. p. 275. Spec. pl. I. p. 517.

Polygonum foliis ovato-lanceolatis, spicis florigeris, vaginis calvis truncatis. Haller l. c. II. p. 256. nr. 1554.

Hydropiper. Blackwell. T. 119.

Perficaria urens f. Hydropiper. C. Bauhin. Pin. p. 101.

Graecis: Hydropeperi.

Hispanis: Pimienta aquatica.

Italibus: Pevere delle acque, Pepo aquatico.

Anglicis: Waterpepper, Lakeweed, biting Arsmart, Karmirthe.

Gallis: Curage, Culraige, Pimeur, Poivre d'eau, Perficaire acre, Perficaire brulante.

Belgis: Waterpeper.

Germanis: *Wasserpfeffer, scharfes Floebkraut, scharfes Pfersingkraut, brennendes Pfersingkraut, Mückenkraut, Pfauenkraut, Pfauenspiegel, Kassel.*

Augu-

l) Per sex septimanas continuas. Wedel Ephemer. N. C. Dec. II. A. 2. obs. 146.

m) Id. & Hofmann & Aët. Helvet. II. cc. Ritter I. c.

n) Post integrum mensem a quindecim granis. Miscellan. Vratislav. I. c. breviori temporis spatio cessantia, Ritter I. c.

o) A quatuor baccis Hofmann. I. c.

p) Plura exempla vidit Tragus Histor. plantar. T. III. 7. unicum habet Linnaeus l. m. c.

q) Lange tentam. medico-physic. de remed. Brunsvic, domestic. Brunsvic. 1765. p. 173.

Augusto mense passim in fossis aquosis floridam invenias hanc plantam.

Caulis huic stirpi superiori certe parte erectus, ad pedis, imo ad duorum aliquando pedum altitudinem adsurgens.

Folia glabra non maculata, lata, aut ovum aut lanceolam figura sua referunt.

Flores in apice ramorum in gracilis spicae formam congesti, nullo petiolo stipati, sex habent stamina, & unicum ovarium bifida tuba coronatum, omnia involucre simplici albo aut rubello, in quatuor vel quinque lacinias obtusas partito, involuta.

Praeter folia & flores cauli conspicias adnatas vaginas albas, aut rubellas, breves, latas, quasi truncatas, easque, quae principio rami circumstant, pilis ad marginem ciliorum ad instar positis munitas.

Semina solitaria, compressa, utcunque triquetra & nitentia singulos flores excipiunt.

Stirpis, cui rodentem tribuunt acrimoniam scriptores rei herbariae fere omnes, & ipsemet Ill. Haller, a) improvidum internum usum non posse non esse funestum, manifestissime liquet.

53. Asarum (Europaeum) foliis reniformibus obtusis binis. Linn. S. N. II. p. 325. Sp. plant. I. p. 633.

Asarum foliis reniformibus subhirsutis. Haller l. c. II. p. 252. no. 1547.

Asarum. Blackwell. T. 383. C. Bauhin. Pin. p. 197.

Arabibus & Graecis: Asaron.

Graecis etiam: Nardos agria.

Hispanis: Azara baccara.

Italis: Asaro.

Anglis: Asara bacca, Follfoot.

a) L. m. c. p. 257.

Gallis: Cabaret, Oreille d' homme, Oreillette, Girard rouffin, Rondelle.

Belgis: Hafelwort, Monfooren.

Ungaris: Rapatnock.

Bohemis: Ropytuyt.

Germanis: *Hafelwurz*, *europaeifche Hafelwurz*, *gemeine Hafelwurz*, *wilder Nardus*.

Frequens fatis in filvis noſtris planta odore gravi & multis grato imbuta, a Februario ad Majum infra muſcos & arida arborum folia floret.

Radix perennis, tenuis, fibroſa & repens.

Caulis repens, breviffimus, aliquando radicem terrae inſigit.

Folia bina ex adverſo ſibi poſita, fatis longis petiolis inſidentia, renis figuram fatis exacte referentia, ſuperiore pagina ſplendentia, inferiore parumper hirtuta, dilutius virentia, coriacea.

Flos pedunculo brevi, ex ipſa radice enato, & medio inter bina folia poſito, nullis foliis praedito ſolitarius inſiſtit; videas in hoc velamentum ſtaminum ſimplex, ovario inſidens & adnatum campanae formam referens, in tria quatuorve apice incurvata ſegmenta fiſſum, & futurum fructum operiens; videas porro in apice ovarii, tuba quidem ſimplici, ſed ſuperius in ſex ſtigmata abeunte terminati, poſita ſtamina duodecim, apicibus gemellis coronata, ex quorum conjunctiōe minutum quaſi cornu exit.

Fructus intus in ſex loculamenta partitus multa continet ſemina.

Recentis plantae incautum & largiorem juſto uſum violentos vomitus & atrocia alvi profluvia excitafſe, tam aliorum, quam Wedelii praecipue a) docuit obſervatio.

54. Arum (maculatum) acaule, foliis haſtatis integerrimis ſpadice clavato. Linn S. N. II. p. 603. Sp. plant. II. p. 1370. Knorr theſ. rei herbar. II. A. 11.

a) Ephemer. N. C. D. T. A. 2. obſerv. 130.

App. N. Ati. Phyſ. Med. T. VI.

Arum foliis sagittatis, spatha recta, clava cylindrica. Haller
l. c. II. p. 160. nr. 1302.

Arum vulgare non maculatum. C. Bauhin. Pin. p. 125.

Arum. Blackwell. T. 228.

Graecis: Aron, Dracontia, Thymon, Alimon, Colocaf-
sion.

Mauritanis: Iarus, Sara.

Hispanis: Yaro, Foja de Yaro.

Italica: Aro, Gigaro.

Anglicis: Aron, Cockowpint, Cuckow pint, Wake robin,
Rampe.

Gallis: Pié de veau, Vit de chien, Vit de prêtre, Verge
d'Aron.

Belgis: Calffvoet, Papekullekens.

Ungaris: Natragulya.

Germanis: *Aronskraut*, *gewoeblicher Aron*, *Aron*, *Aron-
wurz*, *gefleckte Aronswurz*, *teutscher Ingwer*, *Pfaffenpint*,
Zehrwurz, *klein Natterwurz*.

Majo inter frutices & dumeta hinc inde invenias florentem
hanc plantam.

Radix tuberosa, farinosa, viscida, carnosâ, fibras multas
emittit.

Folia ex ipsa radice nata, nitida, glabra, saepius maculata,
haetae aut sagittae figuram utcumque referentia, longis petiolis
insistunt.

Stamina, membrana cohaerente ex albo virente maxima,
inflata, recta, dimidiatum conum forma sua referente, deci-
dua, altero latere convexa, altero aperta, conclusa, nullis
filamentis sustentata, media inter breves rotundas papillas,
quarum superiores deorsum incurvata fila, inferiores sursum
pilos educunt, crassa, quadrangularia, & in quatuor locula-
menta partita columnae quasi cylindricae infiguntur; infimam
ejusdem columnae partem numerosa occupant ovaria, tuba
brevissima munita; suprema pars tota nuda est, & universa colum-

columna suis aucta decoribus clavam sanguinei coloris aemulatur.

Baccæ rotundæ coccineæ, succo ejusdem coloris referatæ, unicum vel duo semina rotunda, dura continent, quorum superficies reticulum refert.

Tota planta recens acerrima linguam diutissime mordet & urit, a) ipsas fauces contumaci & fixo ardore afficit, b) & sputum cruentum excitasse c) legitur, ut merito a rodente hujus stirpis acrimonia, nisi aut aetate, aut exsiccatione, aut acidis vel melle additis, aut aliis præparationibus cicurata, funestos in corpus humanum metuas effectus.

§§. Mercurialis (perennis) caule simplicissimo, foliis scabris. Linn. S. N. II. p. 657. Sp. pl. II. p. 1465.

Mercurialis caule perenni simplici, foliis ovato-lanceolatis hirsutis. Haller l. c. II. p. 277. n. 1601.

Cynoerambe mas & femina, sive Mercurialis sylvestris. J. Bauhin. l. c. II. p. 979.

Afris: Harmas, Afumeslabon.

Graecis: Cynocrambe, Cynia, Linozostis agria.

Hispanis: Verca perruna.

Italibus: Mercorella bastarda.

Anglis: wild Mercury.

Gallis: Chou de chien, Mercuriale sauvage.

Belgis: wild Mercuriael, wild Bengelcruyt.

Germanis: *bestaendiges Bengelkraut, wild Bengelkraut, Hundskraut, Hundskoel.*

Rariorem paulo in nostris oris stirpem, aliquando tamen in montibus nostris, & Majo quidem floridam invenias.

Radix perennis.

Caulis nullis unquam ramis instructus, pilis obsitus.

SS 2

Folia

a) Haller. l. m. c.

b) A demorsa radice Ritter l. m. c. eo artificio suo tempore a mensis abactos fuisse parasitos, refert Matthiolus Comment, L. II. C. 162. p. 595.

c) Haller l. m. c.

Folia scabra, patentia, ad marginem ferrae ad instar incisa, ovi aut lanceolae figuram aemulantur.

Sexus in alia atque alia stirpe alius atque alius, in nulla conjunctus; ut in alia non videas, nisi flores, staminibus solis instructos, & ovariis carentes, in alia non nisi flores ovariis foetos, & staminibus destitutos; quam rem jam veteres videntur subolfecisse, in eo tamen decepti, quod, quos ex structura & functione partium, ex subsequenter feminibus femininos esse flores, certissima nos docuere pericula & curatissimae observationes, ex nimia in similitudinem rerum externam, indeque factam saepe saepius falsissime ad veram convenientiam conclusionem, propensione, testiculorum masculorum forma inducti, masculos dixerint, quos nostra aetate novimus masculinos, femininos appellaverint.

Masculi igitur flores primo in glomeres, & hi in spicas raras digesti, longis satis petiolis, ex foliorum axillis prodeuntibus insident; videas hic velamentum simplex, viride, glabrum, in quatuor, vel plerumque tantum tria cava, ovata, aliquantum tamen acuta segmenta fissum, videas porro pro numero segmentorum hujus velamenti nunc sedecim, nunc duodecim solum stamina, ex filamentis longis tenuibusque, & gemellis apicibus conflata.

Feminei flores plerumque bini aut solitarii, longis petiolis stipati, velamentum pariter habent simplex, glabrum, viride, ex tribus vel quatuor foliis compositum, & ovarium unicum duabus recurvis tubis terminatum, cujus sulco processus duo tenues, subulæ formam referentes, inhaerent.

Capfulæ gemellæ, asperæ, globosæ, singulæ unicum modo semen continent.

Herba, pro olere comesta, capitis ardorem, vomitus, alvi profluvia, profundos sopores, convulsiones ipsamque mortem excitasse, ab Ill. Sloane *a*) observata est.

IX. *Fungi.*

Dubia plantarum tribus, cujus species, varietates, cujus vegetandi seseque propagandi modus hactenus quidem nondum plene nobis innotuere, veluti amphibiorum inter animalia classis, veneno scatet, tanto periculosiori, quod multa huic ordini subjecta genera perniciosissima ab edulibus & mollicatillonum nostrorum palato acceptis, vix unquam, nisi fallacibus notis distinguat vulgus, difficillime sæpe sæpius vel versatissimus in re herbariæ oculus, *a*) ut in annalibus medicorum vix legas sæpenumero, nisi generale fungi nomen, non determinata specie.

Quod notas externas spectat, quibus recensendæ a nobis species omnes a reliquis stirpibus discerni facile possunt, commune omnibus est, mollem habere carnem, destitui autem & floribus, & foliis, & radicibus, certe talibus, qualia reliquis plantis competunt.

Omnes fere, si nimia adsumantur copia, natura sua viscida, ab instrumentis digestionis difficiliter domanda, facili in putredinem lapsu, magna insectorum & limacum vi, qua sæpius scatent, alii fungi, oscula vasorum, quae succo, ex alimentis extracto, in sanguinem deducendo destinantur, nimium constringunt; alii denique aperta, & rodente plerumque acrimonia vitæ hominis insidiantur; ut legas, usum horum fungorum generatim secuta esse truculentissima, crudorum quidem atrociora, etiam pro ratione regionis, *b*) ætatis & constitutionis eorum, qui adsumunt, varia mala, alvi obstructions, *c*) nau-

a) Qui cavis insident petiolis, exitiosos esse, Helveti, teste Ill. Hallero l. c. III. p. 154. sibi persuadent; in quibus rancidum aspectum, colorem lividum, nigrum, viridem, pavonium, autam aut natam per coctionem duritiem, viscosum lentorem, citam putrefactionem observavit, ut certissime nocentissimos, præcunctibus Dioscoride, Plinio, Rhaze & Matthiolo, rejicit Guerin. l. c. p. 50.

b) Guisart histoire de chirurgie. II. p. 295.

c) Andry traité des alimens du Carême & des différentes qualités des legumes. Paris. 1709. ch. 6.

nauseas, *d*) molestam ventriculi sensationem, *e*) dolorem, *f*) inflationem, *g*) gangrænam, *b*) labiorum inflammationem, *i*) maculas in gula gangrænosas, *k*) vomitus, *l*) singultus, *m*) strangulationes, *n*) intestinorum tormina, *o*) alvi profluvia perpetuo ad alvum exonerandam nisu comitata, *p*) etiam cruenta, *q*) deliquia, *r*) sopores, *s*) morbum attonitum, *t*) deliria, *u*) insaniam, *v*) tremores, *w*) respirationis difficultates, *x*) præcordiorum angustias, *y*) febrem, *z*) urinam crassam, *aa*) cruentam, *bb*) sudorem frigidum *cc*) & frequentes mortes. *dd*)

Omis-

- d*) Solo suo foetore. Pennier des truffes. p. 57.
e) Vidus Vidius de curat. generali. Florent. 1582. L. II. c. III.
f) In alio exemplo id. ibid. in Pausaniae puella Hippocrates Epidem. L. VII. n. 110. Galenus de alimenter. facultat. L. II. Cap. 69. Amatus Lusitanus Curat. centur. I. cur. 39.
g) Guldenklee Cas. medicin. L. VII. Cas. 4.
h) Hatte Recueil periodique III. p. 299.
i) Hildanus Centur. observat. & curat. chirurg. IV. obs. 34.
k) Hatte l. c.
l) In binis exemplis Vidus Vidius l. c. continuos Stalpart van der Wiel, observat. rarior. anatomico-chirurgico-medic. Cent. I. obs. 40. in altero etiam exemplo Hildanus, in altero choleram idem l. c.
m) Guldenklee l. c.
n) Idem, Hippocrates l. c. & Botallus de fungo strangulatorio, catarrho & lue venerea. Lugd. 1565.
o) Guldenklee l. c. Journal de Medecine, Vol. IV. c. 4. Plancus apud Battarra Fun-
 gorum agri Ariminenfis histor. Favent. 1755. p. 21.
p) Allen Synopf. univers. medicin. addend. p. 154. Plancus l. c.
q) Guifard l. c.
r) Galenus, Am. Lusitanus, Hildanus ll. cc. Belfortis adnotat. ad Galenum de
 urinis. Binninger observat. & curat. Cent. I. obs. 56.
s) Vidus Vidius l. c.
t) Idem l. c. & Kollichen Act. Hafniens. II. p. 294.
u) Hildanus, Vidus Vidius ll. cc. & de la Brosse de la nature des plantes & des-
 sein d'un jardin royal de medecine. Paris. 1628.
v) Amat. Lusitanus l. c.
w) Guldenklee l. c.
x) Id. Galenus & Amat. Lusitanus ll. cc.
y) Hippocrates, Binninger, Stalpart van der Wiel. ll. cc.
z) Forestus l. c. L. X. obs. 116. schol.
aa) Amat. Lusitanus l. c.
bb) Guifard l. c.
cc) Belfortis & Guldenklee ll. cc.
dd) Inde deducit Tiberi Claudii mortem multasque alias integrarum familia-
 rum

Omissis igitur iis, quae ex generalioribus principiis aut nimio aut imprudenti usu nocent, fungorum generibus, ea tantummodo hic recensere animus est, quae reliquis aut acriora multo aut viscosiora funestis eventibus suam jam comprobant virulentiam, & quae civitatis apud nos jura adepta fuisse, ipse meis vidi oculis. Transeant igitur lycoperdon, boleti & agarici variae species, quae aut solo nimio usu, aut improvida applicatione, aut mala preparatione damnosae redduntur; transeant etiam eae fungorum species, quas nullis experimentis additis lethales pronunciarunt auctores, qualis est v. g. Agaricus fimetarius alique.

56. Agaricus (muscarius) stipitatus, lamellis dimidiatis folitariis, stipite volvato; apice dilatato, basi ovata. Linn. S. N. II. p. 722. Sp. pl. II. p. 1640.

Amanita petiolo anulato sanguineo, lamellis albis. Haller l. c. III. p. 160. nr. 2373.

Agaricus vicefimus quartus. Schoepffer Icon. fungor. I. T. XXVII. & XXVIII. septuagesimus nonus & octogesimus ibid. T. XC. & XCI.

Fungi venenati muscarii quarta species. J. Bauhin. l. c. III. P. 2. p. 841.

Germanis: *Fliegenchwamm*, *wilder Fliegenchwamm*.

Quam maxime varians & plerumque speciosissimus fungus Augusto mense in silvis vegetat.

Petiolus in fungo nondum evoluto crassissimus, brevissimus & bulbum quasi referens, in adultiori tenuior, infima tamen parte tuberosus ibique plurimis squamis alias, alias brevissimis fibrillis donatus, cetera albus, rarissime rubellus, aliquando striatus, leviter curvatus, solidus & aliquantum durus, proxime petiolo anulo lato, membranaceo, albo, inferiore sui parte
seg-

rum necesse Plinius L. XXII. n. 23. Joviani Suidas. II. p. 121. vid. etiam Vidus Vidius, Stalpart van der Wiel, Hatte, Botallus II. cc. Binninger l. c. I. obs. 28. Sloane Voyage to Jamaica, Madera, Barbados &c. Lond. T. I. 1707. p. 65. Cardanus de sanitate tuenda. Rom. 1550. L. II. C. 44.

segmentis aliorum plurimis inæqualis, pileo ad angulum rectum insertus.

Pileus in tenerrimo adhuc fungo volva parva eaque fati fugaci, cujus vestigia adultioris fungi superficiem macularum eminentium ad instar ut plurimum ornant, involutus primo globi aut ovi, post conii, deinde campanæ formam refert, tandem convexus, denique penitus planus, ut orbiculi speciem præ se ferat, oris tamen semper revolutis, rarius, quantum equidem novi, infundibulum æmulans.

Superficies alias tota æquabiliter fanguinea, ora tantummodo aut alba, aut flava, aut striata, per ætatem tamen in auream & denique in dilutam valde flavedinem abit, alias miniata & albis sparsis villis aut verrucis a volva reliquis obsita, aliquando versus oram dilute fusca & striata; alias tota cinerea; alias ex viridi grisea, in medio punctis maculisque albis sparsis, versus oram striis quasi radiis exarata; alias ex atro aut fusco cinerea, nunc striata; & paucis iisque tanto majoribus albidis, nunc plurimis exiguis, iisque albis maculis insignita.

Caro ut plurimum flavescens, aliquando alba aut rubella.

Inferior pilei pagina lamellis plurimis, confertis, albis, in adultiore fungo fuscis aut luteolis, tenuibus & sæpius pulverulentis obsessa est.

Acris & foetidus fungus, sive crudus, sive aliis temperatus, a) aut præparatus & aliquantum a nativa indole mutatus, b) inebriare, c) audaciam, d) deliria, e) rabiem, f) tremores g) ipsamque mortem h) inferre observatus est.

DIA-

a) Cum epilobio angustifolio in liquoris speciem redactus Kamtschatkensis in usu esse, Natural History of Kamtschatka.

b) Ipsam urinam nocere, quæ a comesto hoc fungo mittitur. Ibid. p. 327.

c) Aut decem crudos fungos, aut liquorem illum cum epilobio angustifolio paratum. Ibid. p. 208. 209. & 327.

d) Memoratum liquorem. Ibid.

e) Et eundem, & crudos fungos. Ibid.

f) Crudos fungos, adeo, ut desperabundi homines in ferrum ignemque ruant. Ibid.

g) Liquorem illum. Ibid.

h) Exemplo sex Lithuanorum, ex aliis Haller l. c. III. p. 161.

DIATRIBE CHEMICA
VITRIARIORUM
MAGNESIAM

EIUSQUE

PARTEM TERREAM

ALCALINAM CONSIDERANS

A

CAROLO GODOFREDO HAGEN

MEDICINAE DOCTORE ET PHARMACOPOEO REGIO AU-
LICO IN UNIVERSITATE REGIOMONTANA PROFESSORE CHEMIAE DE-
SIGNATO ACADEMIAE IMPERIALIS NATURAE CURIOSORUM
COLLEGA,

§. I.

Sicuti multa usque ad hoc tempus corpora a chemicis neglecta densaque respectu determinationis partium constitutarum caligine obducta jacuerunt; sic & Magnesia, cujus usus in officinis hyalurgicis tam celebris quam jam antiquus est, intacta restitit, quare illam ad examen chemicum revocandi, partesque ejus constituentes eruendi, mihi animus est.

§. II.

Haece Magnesia, cujus nomen ob similitudinem coloris & structurae verisimiliter a magnete proficiscitur, seu, ut alii volunt, a mangonizare *), quia vasa figulina nigro vitrificat colore, hinc derivant vocem italicam Manganese, unde vocem Magnesia ortam esse credunt — a mineralogis diversas impetravit *denominaciones*, quae illius respiciunt characteres. Quarum praecipuae sunt:

Magnesia parum martialis, *Cronstedt Mineralogie. §. 116.*

Ferrum mineralisatum, minera fuliginea, manus inquinante, quae sparsim striis convergentibus constat. *Wallerius Mineralogie. p. 345.*

Molybdaenum (Magnesia) tritura atra. LINNAEI systema naturae. III. 121.

Ferrum nigricans splendens, e centro radiatum. WOLTERSD. min. 31.

Ferrum mineralisatum nigricans obsolete splendens fibrosum. CARTHAUSER. min. 72.

Magnesia vitriariorum. BAUM. min. I. 269.

Lapis Manganensis. CAESALP.

Terra sitiens. Theatr. chymic. IV. 368.

Lapis spurius.

Braun-

*) Mercati Metallotheca. Cap. V. p. 148.

*Braunstein. Glasmacher Magnesie.
Manganese. Italo.*

§. III.

Si faciem externam Magnesia^e expendimus, magnam cum antimonio invenimus similitudinem, & si characteres celeberrimorum Autorum nunc enumeratos colligere & in unum redigere lubet, descriptione hujus mineræ facile supersedere possum. Interim proponere placet, eam esse mineram metallicam, obsolete splendentem, ut plurimum nigram, fuliginosam, fragilem, quæ manus facile inquinat, & a magnete non attrahitur. Inveniuntur præsertim quatuor species, nempe

1. Magnesia solida. WALLER. l. c.
Magnesia textura vitrea. CRONSTEDT. l. c.
Ferrum compactum. CARTH. l. c.
Derber Braunstein.
2. Magnesia radiata. CRONST. l. c.
Magnesia striata. WALL. l. c.
Ferrum radiatum. CARTH. l. c.
Strahliger Braunstein.
3. Magnesia squamosa. WALL. l. c.
Ferrum -- intricatum. CARTH. l. c.
Schuppiger Braunstein.
4. Magnesia hemisphaeriis continuis. CRONST. l. c.
Ferrum reniforme. CARTH. l. c.
Drusenartiger Braunstein.

Reperitur Magnesia in principatu Pedemontano, quæ a vitriariis optima censetur, in Toscana, Anglia, Suecia, Norwegia, in tractu metallico & Misnensi & principatu Anhaltino.

§. IV.

Gravitatem specificam Magnesiæ, cum tribus, quarum compos factus sum, speciebus tentavi, & sequentes ad aquam destillatam. rationes *) animadverti:

Magnesia squamosa (§. III. 3.)	se habet ut	3. 742:1000.
radiata (ib. 2.)	- - - -	4. 143:1000.
hemisphærica (ib. 4.)	- - - -	3. 726:1000.

Magnesium radiatum (§. III. 2.) partium heterogearum magis immunem & reliquis puriorem semper observavi, eaque ex causa experimentis meis chemicis subjeci.

§. V.

Variae de nostro subjecto apud Autores Mineralogos, qui ejus mentionem fecerunt, occurrunt *sententiae*. Sunt enim, qui credunt, illud tantummodo esse recrementum minerae, ex qua jam metallum excoctum est, cui tamen opinioni plurimi uno contradicunt ore. E contrario vero LINNAEUS **) toti generi, cui nomen Molybdaenum imponit & Plumbaginem annumerat, singulare inesse metallum, ingeniose conicit, quod secundum sententiam suam ab omnibus jam notis toto coelo diversum & nunquam fusile est, hydrargyro semper proprium, illi igitur ex directo oppositum esset. Hancce hypothesin nullo niti fundamento, meramque esse conjecturam liquido constat. Plurimorum tamen, quorum nomina jam ex characteribus in §. II. enarratis constant, sententia in eo convenit, mineram esse martialem. Hisce etiam adnumerandi sunt HENKEL ***) & KUNKEL ****), quorum posterior tamen praesentiam ferri experimento tale quid neutiquam

*) Secundum MUSCHENBROECK Magnesia se habet ad aquam pluvialem ut 3. 530. ad 1000. Confer. Ejusd. Introductio ad philosophiam naturalem. Lugd. Bat. 1762. I. pag. 545.

**) LINNAEUS Syst. naturae. Edit. duodecima. III. 121.

***) Henkels Pyritologia. 83. 89.

****) KUNKEL ars vitriar. exper. 1679. P. 272.

quam comprobante evincere conatur. Cl. POTT †) in contrariam abit sententiam, & experimentis, quae nullo modo tamen rite possunt esse instituta, magnesiae nostrae principium denegat martiale & terram aluminosam ipsi inesse credit. Ex hac ergo sententiarum diversitate veritatem eruere, dilucidisque experimentis partes veras Magnesiam constituentes, quantum fieri potest, proponere, operae pretium esse duxi.

§. VI.

Experimentum I.

Unciam Magnesiae subtilissime pulverisatae (quam alcoholisationem semper in mortario adornavi vitreo) injeci in crucibulum, & per duas horas igni exposui continuo, levemque tunc observavi odorem sulphureum. Frigefactum exemi, & Magnesiam parum mutatam -- nam aliquatenus ad rufescentem vergebat colorem -- semidrachmam ponderis amisisse reperi.

Particulas quasdam de Magnesia itaque in auras abiisse, decrementum indigitat ponderis. Ut vero experirer, quae haec sit materia, sequens institui

Experimentum II.

Semiunciam Magnesiae subtilissime pulverisatae retortae indidi vitreae, & balneo arenae commissae, adaptato recipiente, omnibusque juncturis rite clausis, ignem per gradus auctum substravi, & per quinque horas, & quod excedit, in illo retinui. Mox guttulae quaedam aquae in excipulum transibant, quibus transgressis nihil amplius memoratu dignum observavi. Magnesia in retorta contenta eundem ac illa, de qua in praecedenti §pho est sermo, referebat colorem, & decem grana ponderis amiserat.

tt §

Hoc

†) POTT. observat. & animadvers. chymic. Coll. I. 79.

Hoc decrementum, una cum eo, quod in Exper. I. annotavi, a *particulis aqueis* & forsitan *sulphureis* derivandum esse, liquet.

§. VII.

Experimentum III.

Semunciam Magnesiæ in subtilissimum pulverem redactæ injeci in retortam vitream & decem circiter *aquæ destillatæ* adfudi uncias, & applicato excipiente distillationem in balneo arenæ adornavi. Duabus unciis aquæ supergressis, illas in retortam rejeci & iterum ignem subministravi. Idem quatuor reiteravi vicibus. Postremo omne, quod retortæ inerat, filtravi & liquor filtratus ab aqua assumta colore non diversus apparebat, nec quicquam ex illo cum alcalicis seu acidis præcipitare potui. Magnesiæ in filtro obtentam sicavi, quæ tamen & nec granulum ponderis amiserat.

Nullam itaque materiam salinam, nec aliam per aquam solubilem substantiam Magnesiæ inhaerere concludo.

§. VIII.

Experimentum IV.

Uni drachmæ Magnesiæ subtilissime lævigatæ adfudi *acidi vitriolici* cum aqua destillata debilitati unciam unam, nullamque sensu effervescentiam. Leni exposui calori & postea filtravi.

1. Solutio est amoene *rubicunda*.
2. Ab *aqua* adfusa non turbatur.
3. Decoctum *gallarum* illam non mutat.
4. A *liquore tingente Meyeri* *) pulchrum ad fundum dimittit coeruleum præcipitatum.
5. Cum *alcali vegetabili & minerali fixo* valde effervesceit & lutescens præcipitatur.

G. Aci-

*) Meyers chymische Versuche des ungelöschten Kalchs. p. 44.

6. *Acidum salis* instillatum solutionem non reddit turbidam.

§. IX.

Experimentum V.

Eodem modo eademque proportione ac in Exper. præc. in *acido nitri* solutionem Magnesiæ perfecti & sequentia observavi:

1. Solutio nullo modo tincta erat.
2. *Aqua* immissa non afficiebatur.
3. A decocto *gallarum* non mutabatur.
4. A *liquore tingente Meyeri* ex viridi statim in bruneum transibat colorem, & quum tantum liquoris instillarem tingentis, ut pondus ipsius fere superaret pondus solutionis, colorem amoenum viridem retinebat.
5. Cum solutione *alcali vegetabilis, mineralis* & *spiritus salis armoniaci* effervescebat & pauculum terrae luteae ad fundum dimisit.
6. Ab *acido salis* instillato nebulosa facta est, & diebus nonnullis præterlapsis ad parietes vitri particulas quasdam seposuerat.

§. X.

Experimentum VI.

Solutio Magnesiæ in *aqua regis*, ex semidrachma florum salis armoniaci & uncia una acidi nitri constante, eodem modo adornata

1. Colore gaudet *aureo*.
2. *Aquam* immutatam relinquit.
3. A *liquore Meyeri tingente* in pulchrum coeruleum abit colorem.
4. A decocto *gallarum* nigrescens evadit.

5. Cum

5. *Cum alcali vegetabili fixo* praecipitatum dat, quod a guttulis nonnullis instillatis colore lutescente fundum petit. Si vero liquor ab hoc primo praecipitato decantatur, & rursus praecipitatur, magisterium album eructatur.

§. XI.

Experimentum VII.

Cum *acido salis* Magnesia iisdem circumstantiis observatis subit solutionem, quae

1. *Flavo-rubro* seu *aureo* colore est tincta.
2. *Aquam* adfusam non turbat.
3. A decocto gallarum nigrescentem induit colorem. *)
4. A *liquore tingente* colore dilute coeruleo praecipitatur.
5. Ab *alcali vegetabili & minerali fixo* eodem modo praecipitatio absolvitur ac in solutione cum aqua regia. (Exper. VI. 5.)

§. XII.

Ex quibus experimentis (§. VIII-XI) facili negotio sequentia colligere licet :

1. *Terram* quandam, cujus indolem & genus postea experimentis eruere omnem navabo operam, praecipuam esse partem constituentem Magnesiae, probant praecipitata per alcalia e solutionibus exturbata.
2. Inter partes constituentes Magnesiae summo jure locum obtinet ferrum, quia
  - a. Solutiones cum aqua regia & acido salis a decocto gallarum nigrescentes evadebant. (Exper. VI. 4. & Exper. VII. 3.) Quod vero solutiones in acido vitrioli (Exper. IV. 3.) & Nitri (Exp. V. 3.) immutatae persiste-

*) Nescio itaque, qua autoritate Cel. POTT contendere possit, decoctum gallarum solutionem Magnesiae in acido salis non turbare, Confer. Ejus observationes circa sal commune. p. 79.

stiterint, fortassis a pauca quantitate, quae in ipsis soluta haerebat, derivandum est.

- e. Solutiones in acido vitrioli (Exp. IV. 4.), aqua regis (Exp. VI. 3.) & acido salis (Exp. VII. 4.) cum liquore Meyeri tingente coeruleum dabant praecipitatum.
- γ. De praesentia ferri etiam in eo continetur argumentum, quod terra ab initio lutescens expellatur. (Exper. VI. 5. VII. 5.)
3. Auguror, neutiquam tamen pro certo vendito, parvam Magnesiaef inesse quantitatem *Vismuthi*, quia in Exper. V. 4. liquor Meyeri tingens viride ad fundum cogit praecipitatum & praeterea haec solutio cum acido salis nebula evadit. (Exper. V. 6.) Verisimiliter Vismuthum generatur corneum, quod tamen extra omnem dubitationis aleam ponere exigua quantitas neutiquam concesserat.

§. XIII.

Experimentum VIII.

Semunciam Magnesiaef in alcohol redactae cum uncia una salis tartari trivi, & crucibulo indidi candenti, quo tecto per spatium horae in igne retinui. Qua praeterlapsa massam nigerrimam tenaciter cohaerentem in ipso reperi. Solvi hanc in tribus circiter unciis aquae destillatae, filtravi, nullam vero solutionis notam in liquore filtrato observavi.

§. XIV.

Experimentum IX.

Quo experirer, an Magnesia solutionem patiat in *hepate sulphuris*, sequens mixtum paravi: sumsi nempe unciam
App. N. Act. Phys. Med. T. VI. u u unam

unam falis tartari, femunciam sulphuris citrini & unciam unam Magnesia. Quae rite pulverisata & mixta tigillo indidi, vehementissimoque igni exposui. Massa per tempus quoddam fusioni resistebat, usque dum in unam molem coiret; nihilominus tamen tigillum penetrabat. Post frigefactionem exerta nigrum prae se ferebat colorem, & in aqua soluta obscure viridi gaudebat colore. Lixivium per acidum quoddam praecipitatum sulphur citrinum fundum petere cogeat; evidenti argumento, nihil magnesia per hepar sulphuris esse solutum.

§. XV.

Experimentum X.

Miscui Magnesia vitriariorum laevigatae drachmas sex cum uncia una *nitri depurati* & iteratis vicibus tigillo, inter carbones jam locum tenenti, infudi. Post unamquamque ingestionem detonationem subiit, omnique materia ingesta crucibulum quodammodo tectum per tempus quoddam in igne retinui. Massa erat nigra, friabilis, aerisque humiditatem avide attrahebat, qua ex causa illam in vitrum, quod subere erat obturandum, immisi. Cujus praeparati quum frustula quaedam in vitrum crystallinum cum pellucidissima aqua repletum iniicerem, & statim bacillo ligneo agitare, color amoene viridis totum tingebat liquorem, qui tum in coeruleum & denique in purpureum transibat colorem.

Hoc praeparatum, ejus inventorem ignoro, ob mutationem coloris a chemicis nomen *Chamaeleon mineralis* nactum est, in quo progressus colorum paucis absolvitur minutis. Qua ex causa ab illo, qui ex mixtione liquoris tingentis cum acido nitri oritur, *) distinguendus est, quia

*) Confer. Dissertatio mea chemica inauguralis expendens Stannum, quae illius exhibet descriptionem, Pars. I. p. 27. Not. (q)

quia ad abolutionem hujus viginti, & quae excedunt, horae requiruntur.

§. XVI.

Experimentum XI.

Magnesia & florum *salis armoniaci* simplicium aequalem portionem semunciam nimirum in mortario vitreo conjunxi optime, retortae vitreae ingessi & adaptato recipiente ignem substravi. Odorem tunc percepi sulphureum. Et licet ignem gradatim per duas horas auxerim, tamen duo tantummodo grana salis, odorem sulphureum redolentis, brunei coloris, quem a marte natalia duxisse liquet, in retortae collo sublimabantur & pauxillum spiritus urinosi in recipiente transcebat. Reliquum in retorta contentum obscure rubro gaudebat colore & crusta alba quasi vegetante tectum apparebat, quod aqua calida edulcoratum & ficcatum rubicundum porrigebat pulverem, ex quo magnes nonnullas attrahebat particulas. Haec, quae remanserunt, iterum cum aequali portione florum salis ammoniaci sublimavi, & eodem jam laudato salutatus sum eventu.

§. XVII.

Experimentum XII.

Sex drachmas *mercurii sublimati corrosivi* cum duabus & semis drachmis Magnesiae pulverisatae diligenter trivi & retortae injeci vitreae. Substrato & per gradus aucto igne mercurius sublimatus alta petiit magnesia in fundo remanente. Sublimatum in examine chemico omnino immutatum, & magnesia haud affectum se sistebat.

§. XVIII.

Experimentum XIII.

Sumfi Magnesia & *cinnabaris factitia* partes anaticas, optime his contritis, sublimationem institui observatis omnibus cautelis in experimentis praecedentibus adhibitis. Postquam per aliquod tempus ignem subieceram, mercurius vivus collum retortae transibat, quo transgresso massam nigram in retorta remanentem inveni.

A parte martiali, jam antea (§. XII. 2.) probata, decompositionem cinnabaris deducendam esse, fere concederem, nisi quantitas ejus in Magnesia adeo exigua & aliis experimentis infra describendis non convictus essem, terram in Magnesia praesentem & maximam partem constitutivam ejus facientem (§. XII. 1.) mercurium deliberasse: licet partem martialem etiam aliquid contribuisset, haud negem.

§. XIX.

Quia in nonnullis jam prolatis experimentis odorem alliaceum exiguum sensisse mihi fere persuasi, an fortassis *arsenicum* in mixtione Magnesia praesto esset, dubius haesi. Quod ut extra omnem dubitationis aleam ponerem, sequens institui

Experimentum XIV.

Unciam Magnesia cum drachma *florum sulphuris* miscui exactissime, & secundum regulas artis retortae vitreae indidi & ignem subministravi. Sulphur immutatum sublimabatur, licet rursus odorem alliaceum exiguum percipere mihi viderer, & residuum faciem croci martis praese ferebat. Hoc cum sulphure iterum conjunxi, novamque adornavi sublimationem, nihilo minus tamen sulphur colore citrino alta petiit, quod etiam

etiam tertia vice reiterato experimento rurſus obtigit, etſi tum quinque grana ſulphuris tantummodo aſcenderent. Sulphur diacriſin paſſum fuiſſe, non ſolum ponderis docet decrementum, ſed exinde etiam elucet, quia jam poſt peractam primam ſublimationem infra ſulphur, quod aſcendebat, humidum unguinoſum obſervavi, quod chartam coeruleam, cui metae ſacchari involvuntur, rubro inſciebat colore, & ſaporem vitriolicum linguae imprimebat.

Quia in hoc experimento ſulphur nec aurantio nec rubro colore ſurſum ferebatur, arſenici immunem fere Magnesium declaro, quum praeterea experimentis plus confidam, quam ſenſibus noſtris ſat ſaepe fallacibus.

§. XX.

Experimentum XV.

Duabus partibus Magnesiae laevigatae ſuperaffudi unam partem *olei olivarum* & in catino ſupra lenem ignem ſub continua agitatione retinui. Dum fumum haec miſcela edere incipit, Magnesia forti cum ſpuma diſſolvitur. Ad ſolutionem accelerandam nullum adhibui acidum.

§. XXI.

Experimentum XVI.

Circa hanc ſolutionem Magnesiae (Exper. praec.), quam ad emplaſtrorum conſiſtentiam redegeram, omnia adornavi, quae in praeparatione Pyrophorum obſervantur, & obtinui nigrum pulverem, qui quidem ab acceſſu aeris calorem, neſtquam vero ignem concepit, nec pulverem pyrium deſlagrabat.

Ad hoc experimentum instituendum me impulit sulphur seu potius acidum vitrioli, sulphuri semper inhaerens, quae in Magnesia praesentia esse credidi, & quod posterius secundum experientiam celeberrimorum chemicorum cum inflammabili semper largitur pyrophorum Hombergi.

§. XXII.

Hisce absolutis in vitrificatoriis experimentis versatus sum, in quibus ignis gradum omnesque encheireses, quae ad producenda vitra chemica requiruntur, fideliter observavi.

Experimentum XVII.

Quatuor partes *boracis* calcinatae cum una parte Magnesia dabant vitrum luteum, hyacinthinum, pellucidum, cujus superficies superior bruneum ostendebat colorem.

Experimentum XVIII.

Pars una Magnesia cum quatuor partibus *vitri saturni* pellucidissimi -- ex quatuor partibus minii & una parte arenae albissimae constantis -- vitrum porrigebat bruneo seu aureo colore nitens, pellucidum.

Experimentum XIX.

Quatuor partes *frittae*, ex una parte arenae albissimae & tribus salis tartari constantes, cum una parte Magnesia vitrum producebant subpellucidum, ex luteo in obscure viridem vergens colorem. Cl. CRONSTEDT *) & alii credunt, saltem alcali frittas, quibus Magnesia addita est, semper in violaceum mutare colorem, quod tamen experientiae meae minime respondet.

*) *Cronstedts Mineralogie* p. 116.

Experimentum XX.

Magnesiae unam partem cum quatuor partibus *vitri antimonii byacinthini* per tres quadrantes horae tantummodo in igne retinebam, quia massa adeo infestis spargebat vapores & vitrum fere opacum ex bruneo nigrescens obtinui.

Experimentum XXI.

Vitri arsenici & Magnesiae partes anaticae dabant massam, quae scoriam martialem potius quam vitrum simulabat. Si pondus vitri arsenicalis pondus Magnesiae superat, tigillum penetrat, illudque vacuum relinquit. Vitrum arsenici e duabus partibus minii & una parte arsenici albi constabat.

Docent haec experimenta, magnesiam semper obscuriorem & plerumque bruneum vitris impertiri colorem, quem a particulis martialibus derivare, haud incongruum foret.

§. XXII.

Haec sunt, quae circa Magnesium ipsam institui experimenta. Superest itaque adhuc, ut terram ceu maximam partem constitutivam Magnesiae propius expendam, quo natura & indoles ejus magis elucescant. Sed ad haec examinanda, major quantitas ejus, ac experimenta praecedentia porrigebant, erat acquirenda. Qua ex causa hanc elegi methodum, quam aliis multo faciliorem deprehendi.

Experimentum XXII.

Duas uncias Magnesiae alcoholisatae ingessi in retortam vitream satis capacem, quibus quatuor uncias olei vitrioli concentrati superaffudi & in arenae balneum collocavi. Recipiente sine omniluto adaptato, ignem subministravi, quem pede-

pedetentim ad vehementiorem gradum usque auxi. Hunc calorem per duodecim horas retinui, & quia materia valde tum intumescebat & collum retortae transcendere minabatur, ignem substratum extinxi. Frigefacta retorta, massam fundum & latera vasis occupantem inveni albissimam, qua ex causa postero die iterum ignem substravi, quo medium & superficies massae eundem colorem adipiscerentur. Per sex tum horas vehementissimum ignis adornavi gradum, quo mediante retorta in totum candebat, acidum vitriolicum sub forma nebulae imperspicuae & guttarum brunearum transcendebat & materia contenta undiquaque sicca & alba apparebat. Distracto vase massam valde porosam & spongiosam animadverti, pars ejus inferior ad quatuor digitorum remanentiam circiter brunea evasit, stratum quod sequitur roseo gaudebat colore & superius praealbo. Concretum hoc salinum linguae adnotum in totum liquecebat & tres uncias duasque drachmas ponderabat. Solvi illud in aqua destillata, quam paululum tantum calidum reddebat, statim in frustula fatiscere coepit. Color solutionis per filtrum trajectae respondebat iam indicatae *Exper. IV. 1.* Residuum in filtro siccatum erat obscure carnei coloris, ponderabat duos scrupulos, & in carbone addito phlogisto cum instrumento vitreo ad ferruminandum usitato, vulgo *Lotbröbrchen* dicto, ignitum a magnete valde attrahebatur. Diebus sequentibus in liquore filtrato nebulae obscure rubrae circumnatabant, quae ope filtri separatae, gelatinae similes erant, & eodem modo ac remanentia tractatae nutum magnetis sequebantur. Solutionem evaporavi & in locum frigidum ad crystallisandum seposui, postero die inveni crystallos subrubicundas ex meris laminis superimpositis constantes. Lixivium remanens & a crystallis separatum iterum evaporavi, id quod ad ultima usque repetii, & semper easdemque obtinui crystallos, licet in lixivio ultimo sal

sal amarum inter has inveni. Hae crystalli humiditatem aeris attrahebant & in calore liquefiebant. Qua ex causa partem quandam illarum in crucibulo calcinavi, & ex solutione sal multo firmitus obtinui, nec in aere nec in modico calore deliquescent. In aqua facillime solvebantur, ex qua cum solutione alcali fixi terram primo luteam, postea autem albidiorrem praecipitavi. Hanc aqua calida ab omnibus particulis salinis optime ablutam ad experimenta instituenda siccavi.

Experimentum XXIII.

Eadem fere methodo Magnesiam cum acido salis sublimante tractavi. Finita vero destillatione statim concretum salinum in crucibulum immisi & calcinavi, quo acidum superfluum abiret, massamque obtinui fuliginem splendentem simulantem. Hanc eodem modo cum aqua elixavi, filtravi & praecipitavi. Praecipitatum vero omne multo puriori gaudebat albedine ac prius. (Exper. XXII.)

Experimenta circa hanc terram coepta ordine, quo instituta sunt, proferam, & ultimo omnia conjunctim recensabo.

§. XXIII.

Experimentum XXIV.

In acidum vitrioli cum aqua debilitatum immisi frustula terrae, quae magna cum effervescentia solvebantur, repeti itaque immisionem terrae, donec acidum saturatum erat. Solutio saporem habebat subdulcem. Filtravi ipsam, evaporavi & ad crystallandum seposui, quo tum eadem crystalli, facillime in aqua solubiles, ac jam in Exper. XXII. descriptae existant, enatae sunt. Etsi in hanc solutionem sal alcali fi-

xum solutum eo modo, ut Cl. MARGGRAF docet, *) instillavi, tamen nullum alumen obtinui.

Experimentum XXV.

Quum acidum nitri cum hac terra saturavi, idem motus effervescentiae ortus est. Saporem solutio habuit multo acriorem, dulciculum tamen. Nulla ratione operae adhibitae habita ad crystallifandum non erat disponenda. Acidum vitriolicum instillatum, licet hanc mixtionem in locum calidum seposuerim, nihil ad fundum deiecit. Charta solutione illita flamma virescente deflagavit.

Experimentum XXVI.

In acido falis aequae bene & cum effervescentia solutio peracta est. Sapor hujus solutionis majorem habebat dulcedinem ac jam memoratae, propius saporis solutionum saturni in acidis accedens. Ad crystallifandum etiam non erat redigenda. Per instillatum acidum vitriolicum nihil exturbatur, licet etiam calide tractaverim. **) Solutio ficcata & in crucibulo fortissime calcinata non omne dimittebat acidum falis.

§. XXIV.

Experimentum XXVII.

Terram substratam in tigillo tecto igni ad calcinandum exposui, & ipsam rubro-brunei coloris, rubricae fabrilis apprimae accedentis reperi.

Expe-

*) *Marggrafs chymische Schriften*, I. 205.

**) Ex solutione vero terrae lutefcentis, quam sub prima praecipitatione obtinui (Expr. XXII.) instillato acido vitriolico postero die flocculi pulchre virides se praecipitaverant.

Experimentum XXVIII.

Hanc terram calcinatam cum in aquam frigidam immiserim, nullus strepitus, nullus calor ortus est. Horis nonnullis praeterlapsis liquorem pellucidum decantavi & sequentia respectu ipsius observavi: cum acidis nihil praecipitabatur; nec color mercurii sublimati corrosivi nec mercurii dulcis mutabatur, dum hos cum eo trivi; solutio vero mercurii vivi in acido nitri perpauillum coloris aurantii praecipitare videbatur.

§. XXV.

Experimentum XXIX.

Terrae praedictae & salis tartari purissimi sumsi partes aequales, immisi in crucibulum & igni fusorio per horam tradidi. Hoc mixtum, quod in unam massam fufum erat, saporem haud causticum linguae admotum imprimebat, neque minus in aere celerrime deliquescebat. In aquam immissum mox solvebatur, & sedimentum obscure viride ad fundum dejecit. Ex solutione lutefcente pellucida ab acidis instillatis materia pauca flocculenta viridis successu temporis praecipitabatur, quae commixtio penetrantissimo ovis putridis simili excipiebatur odore.

§. XXVI.

Experimentum XXX.

Miscui salis armoniaci depurati duas drachmas cum semuncia terrae Magnesiae, indidi retortae vitreae & in balneo arenae collocata juncturisque optime clausis ignem substravi. Mox alta petierunt flores pulchre se sublimantes, & liquidum paucum in excipulum transillavit. Operatione fini-

ta sublimatum & liquidum transgressum urinosè sapuerunt & oluerunt. Cum acidis in motum effervescentiæ abiverunt & syrupum violarum viridi infecerunt colore. Residuum in retorta perlevem cum aqua edidit calorem & ex obtento lixivio terra alba colore per menstruum alcalicum ad fundum dejecta est. Massa in filtro restans terræ umbrae similis erat.

§. XXVII.

Experimentum XXXI.

Semunciam Magnesiæ cum duabus drachmis cinnabaris in unum pollinem trivi optime, retortæ vitreae immisi & in arenam collocavi. Adhibito igne per gradus aucto, mox hydrargyrum omne collum retortæ transcendere observavi, cinnabarinque decompositam esse certior factus sum. Materiae in retorta restanti adfudi aquam calidam, quo factò acido instillato odor sulphureus ortus est. Lixivium per instillationem solutionis salis tartari lactescens evasit.

§. XXVIII.

Terram nostram ab admittione partis metallicæ non esse immunem, docet Exper. XXVII, quo illa calcinata bruneum nanciscitur colorem. Probant idem etiam residua experimentorum obscure colorata ut Exper. XXIX. XXX & q. f. r. Alcalinae indolis vero illam esse & effervescentia & solutio in acidis satis superque demonstrat. Quum vero tres species dentur terrarum alcalinarum, nimirum calcaria, aluminosa & muriatica, adhuc sub iudice quaestio versatur, ad quamnam speciem haec esset referenda. Ad illam solvendam phaenomena terræ alcalinae substratae cum phaenomenis jam laudatarum comparare optimum foret, quo uno obtuitu colligat

queat, an uni harum, seu commixtioni unius alteriusque, seu nulli respondeant.

§. XXIX.

Cum terrae calcariae proprietatibus terra substrata multa habet communia, nempe

- 1.) Quod metathesi salis armoniaci efficit. (Exp. XXX.)
2. Quod acidum salis in calcinatione non omnino dimittit. (Exper. XXVI.)
3. Quod cinnabarin decomponit. (Exper. XXXI.)
4. Quod residua ab Exper. XXIV. XXXI. cum acidis foetorem sulphureum excitabant, id quod terrae calcariae proprium est.

E contrario calcariae indolis eam non esse suadent:

1. CrySTALLORVM figura, cum acido vitriolico productarum, (Exper. XXII. XXIV) quae formae selenitis neutiquam respondent.
2. Solubilitas tam facillima crySTALLORVM in aqua (Exper. XXIV.), cum e contrario selenites difficillime in ipsa aqua ebullienti est solvendus.
3. Copia terrae hujus, quam acidum vitrioli solvendo par est, multo major observatur, ac si illud cum terra calcaria saturatur.
4. Quia per se calcinata phaenomena calcis vivae omnino non edit. (Exper. XXVIII.)
5. Quia sal alcali fixum non causticum reddit. (Exper. XXIX.)

§. XXX.

Terram aluminosam non esse, inde elucet, quia omniartificio adhibito nullum alumen producere poteram. (Exper. XXIV.) Muriaticam vero terram, basin salium amarorum constituentem, ipsi inesse, ut veritas omnibus numeris absoluta est assumenda. Nam tantum abest, ut ad hoc probandum ad flammam viridem, quam solutio terrae nostrae in acido nitri cum charta communicat (Exper. XXV.), & quod secundum experimenta Cl. MARGGRAF tantummodo ratione terrae muriaticae observatur*), provocem, ut potius intrepide sal ipsum ex lixivio cum acido vitriolico obtentum, salique amaro perquam simile (Exper. XXII.) in conspectum proferre nullus dubitem.

§. XXXI.

Quum ex lixivio, in Exper. XXII. descripto, duas tantummodo diversas crystallos obtinui, duas etiam tantummodo diversas terras alcalinas basin earum constituere, concludo. Terram muriaticam suam inter partes constitutivas conferre symbolam, jam evici: superest itaque adhuc, alteram terram crystallos, ex laminis tenuissimis supraimpositis constantes componentem eruere. Hic vero haeret aqua. — Experimenta circa hanc veritatem adeo laborem frustrata sunt, ut nil firmi circa hoc postulatum sit stabiliendum. Num fortassis est nova species terrarum alcalinarum? An potius est terra calcaria, quae per admixta metalla adeo modificata est, ut phaenomena ostendat, quae alias illam non determinant? — Ultimam ego quidem arripio sententiam, quia terrae nostrae multa competunt, quae alias tantummodo inter notas characteristicas terrae calcariae veniunt (§. XXIX.) Auguror quidem & augu-

*) *Marggrafs chymische Schriften* II. p. 9. & 34.

augurium me non fallere credo, nonnullos mihi objecturos esse, me terram labe metallica inquinatam ad experimenta vocasse, sed doceant hi prius methodum, quomodo illius immunis reddi possit, saltem haecenus nulla mihi nota est via, terram alcalinam, quae intimo cum metallica parte jungitur amplexu, ab illa liberandi. Difficultates, quibus haec operatio premitur, unicuique in experimentis adornandis exercitato, statim se obvias dabunt.

§. XXXII.

Quae cum ita sint, concludo, Magnesium nostram praecipue ex terra alcalina, calcariae proxime accedenti, ex terra muriatica & marte constare. Illas nunc (§. XXXI.) evicimus; hic autem in §. XII. 3. probatus tribus rationibus existat, quibus gravissimum addo argumentum, dum lectorem ad Exper. XI. & XXII. reduco, ubi tam dilucide probavi, huiusmodi ferrum a magnete attrahi. *) Levem fortassis etiam Magnesia inesse Vismuthi quantitatem, indicavi §. XII. 4. Diversa phaenomena mihi etiam conjecturam insinuarunt, hanc mineram & Cobaltum in mixtione fortassis alere, licet omni adhibita opera nullum atramentum sympatheticum producendo par fuerim. Secundum experimenta Cl. MARGGRAF Zincum non continet **), de quo ego etiam nullum inveni vestigium. Respectu quantitatis partium constitutarum calculum meum sententiae WALLERII adiicio, qui centum libris

*) Hisce etiam addere possem experimentum a Cl. MONTAMY institutum, quod nos de praesentia maris haud dubios relinquit. Infillavit nimirum in solutionem Magnesia in acido vitriolico factam solutionem alcali sulphurati, & statim coeruleum berolinense fundum petiit. Confer. Montamy *Abhandlung von den Farben zum Porcellain und Emailnablen*, p. 231.

**) *Marggrafs chymische Schriften* I. 274.

libris Magnesiaec decem ferri (ego quidem metalli potius dicerem) adjudicat *), reliquum vero meram terram esse alcalinam, credo.

§. XXXIII.

In usum adhibetur Magnesia a figulis ad vasa nigro encausto obducenda & in hyalurgiis ad nimiam pelluciditatem vitrorum temperandam & viridem seu coeruleum colorem illorum tollendum, qua ex causa illa a KUNKELIO & aliis *sapo vitri* nuncupatur. Mira haec revera est proprietas Magnesiaec, quia alias vitris colorem impertire solet. (Exper. XVII. XXI.) Respectu explicationis tam difficillimae hujus phaenomeni, nulla mihi a diversis autoribus prolata satisfacit theoria **), & ignorantiam meam hac in re confiteri magis quam rationes ab ultimis petere placet, quia in re, ubi experimenta ad explicationes semper necessaria desunt, optimum esse duco, manum de tabula.

*Berolino Onoldum
missa d. 12. Junii 1776.*

Expe-

*) Wallerius Mineralogie. 346.

***) MONTAMY nimis ingenio suo indulget, hoc phaenomenon per simile explicans, quo duo prismata vitrea diversi coloris invicem juncta nullos transmittunt radios. Conf. l. c. 231.

EXPERIMENTA
ET
OBSERVATIONES
SEPTICORUM
ET
ANTISEPTICORUM
INDOLEM ILLUSTRANTIA
AVCTORE
EBERHARDO GMELIN M. D.

PRAEFECTURAE WIRTEMBERGICAE FREVDENSTADIANAE
MEDICO ORDINARIO, ACADEMIAE IMPERIALIS NATURAE CURIOSQ-
RUM COLLEGA ET INSTITUTI MOR. ET LITT. ELEGANT, QUOD ERLANGAE
FLORET, SOCIO HONORARIO.

ILLUSTRISSIMAE ACADEMIAE CAESARAE NATURAE CURIOSORUM pagellis hifce decenter offero experimenta quaedam cum substantiis aliquot, quoad relationes istarum ad corpus humanum vivum maxime memorabilibus, instituta, cum systemate quodam, ast lubenter fateor! lacunis atque defectibus adhuc scatente, de septicis & antisepticis. In eo-themate elaborando normam, quam illustris Academia Divionensis occasione problematis: quae sit natura & indoles remediorum, latiori significatione dictorum antisepticorum, quis modus, quo vim suam exerant, quaenam diversae eorum species, & qualis usus in morbis? ad annum 1767. propositi, sequutus sum. Rei autem ipsius amplitudo, & dignitas, & gravitas vires meas multum superans, effecerunt, ut, quod ad ultimum quaestionis articulum de usu in morbis determinato attinet, in generalibus tantummodo perstiterim, specialiora haud attigerim. Occasionem autem, tum haec experimenta instituendi, tum systema illud qualecunque condendi, mihi subministravit sequens historia, qua cum ea ex causa merito facio hujus commentarii initium.

Historia morbi & mortis

ex esu

baccarum atropae belladonnae.

Vir sexaginta & duos annos natus, die vigesimo quinto Augusti, anno 1772. armenta custodiens, calidissimis tum temporis solis radiis expositus, vespera vehementi vexabatur fiti, quam, habitu succulento splendentium nigrarum baccarum, cerasis similium, illectus, temperare voluit. Ex dulci & grato ipsarum sapore quam maximam refectionem sentiens, magnum ingessit numerum, & praeterea liberis suis ramum bac-

bacciferum rediens dono dedit, qui a matre prudenter moniti, ipsum intactum reliquerunt. Vix lectum petiit, cum inquietudine & anxietate afficeretur, deliraret, floccos de lecto carperet, evelleret; uxor ipsius, his symptomatibus perterrita, universale nostrae plebis ipsi dedit remedium, spiritum vini. Brevi post horrore concussus est, crebrius oscitavit, lecto surrexit, mortem instare praedixit, & familiam suam ad preces hortatus est, de dolore singulari non conquestus, tremore tantummodo & vertigine tentatus est. In lectum non multo post reposito praebuerunt electuarium apii & sambuci cum lacte: continuo lecto exsilire tentavit, inquietus, anxius fuit, nunc perpetuo deliravit. Tandem quiete jacuit, nec nisi tegumentum lecti aliquoties vi projecit; denique convulsionibus affectus & sensibus orbis ita prostratus est, ut hora ab esu baccarum circiter decima quarta, cum aliquot suspiriis, sed placide exstingeretur.

Quam morbi & mortis historiam uxor defuncti mihi retulit. Magistratus vero de causa mortis tam improvisae viri alias sani nondum instructus, adornavit sectionem legalem, quam ego ex ordine institui.

Sectio Cadaveris.

Duodecima a morte hora suscepi sectionem.

Monstrarunt mihi primo ramum, cujus baccas antea ingererat: clarissime vidi ex habitu plantae & baccis esse atropam belladonnam LINNAEI, die *Wolfskirsche*, *Tollbeere*; eoque magis nunc curiosus fui, quo rariores sunt sectiones corporum humanorum, hujus plantae venenatis viribus interentorum.

Cadaver spargebat foetorem intolerabilem, horrendum, ut neque Chirurgus, neque Scabini, sectione legali interesse voluerint, sed ego solus, & sectionem instituere, & reperta notare, fuerim coactus.

Totum corpus, alias gracile, horrendum in modum intumuit, abdomen, scrotum & penis, prae immenso tumore, lapidis instar, dura erant, penisque erectus, & quamprimum aperiebantur, profluxit aqua quam maxime spumosa, foetoris putridissimi, cultellos corrodens. Ex ore, naribus & oculis emanavit sanguis valde spumofus, resolutus. Facies, pectus, abdomen, dorsum, extremitatesque copiosis, magnis vesicis gangraenosis, lividis, obsita erant.

Aperto abdomine apparuit ventriculus, baccis, manducatione contritis, atropae belladonnae plenus, nullibi vero inflammatus vel gangraenosus, sed colore & substantia naturali. Duodenum intestinum in lividum vergebat colorem, cetera adhuc fatis firmum erat; reliqua autem intestina nec colore nec substantia a statu naturali recedebant. Lien & hepar erant friabilia & fere jam putrefacta. In cavitate pectoris observavi pulmones valde tumidos, & ubi vertebris adjacent, lividos. Ventriculi cordis fuerunt vacui, & substantia cordis naturalis. Sanguis, ubicunque arteriam vel venam incidi, profluxit quam maxime tenuis, fluidus, resolutus, spumofus.

Encephalum etiam jam putredine correptum erat, arteriae ipsius, venae & sinus sanguine turgebant, ut ubique esset ruberrimum.

Animadversiones.

Historiam hanc communicavi Cl. Professori GMELINO, quam in tractatu de vegetabilibus venenatis Sueviae, Academiae Caesareae oblato, recensuit & in usus suos convertit.

Est vero eo magis memorabilis, quo magis effectus hujus plantae venenati sectione anatomica manifesti redduntur; & si a majori ad minus valet consequentia, quid de viribus ipsius

ipfius medicatis fentiendum fit, & quousque extendi poffint, eo clarius inde elucefcit.

Ob fimilitudinem effectuum tam venenatorum quam medicamentorum adjungo vires conii maculati feu cicutaë vulgaris, & aquaticae, aconiti, hyofcyami, ftramonii, tentaturus, an poffim integram cujusvis plantae virtutem ad vires fimples reducere, ut quaevis earum poffit feorfim confiderari, deinde quid conjunctae, quae integram plantae virtutem confituunt, valeant, ficque appareat, quomodo mortem vel falutem nonnunquam afferant, & fub quibus conditionibus?

Ex animi dejectione, deliriis, anxietatibus, convulfionibus, prostratione virium, quae efum baccarum belladonnae fequuta funt, apparet, ipfum principium vitale, quod omnibus corporis humani fystematibus praefit, invafiffe, hujusque motus irritatione violenta primum perturbando, dein injecto torpore fuspendendo, functiones vitae pefsumdaffe. Eumque effectum jam produxiffe, quum venenum adhuc in ventriculo folummodo haereret, & nervos ipfius quovis modo mutaret, irritaret, demonftrat celeris horum fymptomatum poft efum baccarum exortus, & exempla hominum his fymptomatibus ab efu baccarum jam correptorum, & dato vomitorio, ut baccae vomitu redderentur, brevi poft integrae fanitati reftitutorum; cujusmodi exempla refert ELIAS CAMERARIUS. De opio id notiffimum eft, granum unicum ingeftum fomnum placidum conciliare, eoque vomitu rejecto, effectus opii definere. Eodem modo agere cicutam vulgarem, aquaticam, ftramonium, aconitum, hyofcyamum, docent exempla, a Prof. GMELINO in laudato tractatu collecta. Omnes hae plantae invadunt principium vitale, fed pro diverfitate fexus, aetatis, confuetudinis, vitae generis, internae difpofitionis & idiofyncrafiæ, nunc haec, nunc illa, eaque nunc mitiora, nunc vehementiora, producunt fymptomata; femper autem de qualicunque principii vitalis perturbatione teftantur.

Alter effectus cum priori proxime cohaerens oritur ab expansivo, vaporoso, volatili succi principio. Succus enim *v. g.* cicutae recens, id quod experimentum refert *P. I. Ehrhart* in dissertatione de cicuta, Argentorati 1763. habita, vitro cylindraceo, vesica integra duplicata madida quam arctissime obturato servatus paucis elapsis minutis adeo vesicam distendit, ut certissima vitri inde minuetur fractura. Aperto tum vitro, odor cicutae omnia replet, & qua qua versum diffunditur. Quae expansio quum a fermentatione proficisci non possit, oriatur necesse est a volatili, vaporoso principio.

Principium id belladonnae etiam inesse quam proxime verissime est. Quod vaporosum si in ventriculo clauso supponatur, ventriculi, intestinorum distensiones, contractiones, laesam respirationem, anxietatem &c. creabit.

Tertius effectus consistit in rarefactione & resolutione massae sanguinae, putredinis primo gradui valde affini, quo corpus putrescens intumescit, aërique liberare se tantum annititur. Unde nascitur tumor totius corporis & augmentum symptomatum, a prioribus mutationibus jam illatorum, a mutatis ventriculi nervis & affecto inde vitali principio & continuato hoc motu intestino, aër, a corporis particulis integrantibus hactenus ligatus, nunc magis liber, superat resistantiam earum particularum, extricatur, ipsarumque nexus solvitur, ut venenum fermenti ad instar sanguinem fudisse videatur, vesicas sanguine fuso, spumoso plenas excitet in tota corporis superficie, sanguis ex ore, naribus & oculis profluat spumofus, resolutus, totum corpus horrendum in modum intumescat, solida emolliantur, macerentur; imo viscera in putredinem quam maxime proclivia, quemadmodum hepar & lien & cerebrum, jam putrescant, & vis vitalis ipsa pro constitutione corporis ocyus serius extinguitur.

MAPPUS refert simile triste fatum civis Rappoltivillani, qui ab assumtis duabus libris vini, succo baccarum belladonnae infucati, subito mortuus est, sphacelo totum corpus occupan-

cupante, ita, ut brevitotum nigredine fuerit corruptum, & cuticula chirurgi, sectionem legalem suscipientis, digitis adhæserit.

Collections Franconicae, s. Fraenkische Sammlungen Vol. III.

P. XIII. p. 44. continent similes quosdam casus tristes ex belladonna, & simul Politiae dispositionem, quo cunctis, ad cautionem, deleteriae hae baccae innotescerent. *Conf. & III. DELII Prim. Lin. Chemiae forensis* §. 17. Ejusdemque *Adversaria physico medica* p. 8. §. 2. ibique singularem errorem notatum, qui in VOGELII Materiam medicam irrepsit, dum de Baccis belladonnae ibi sermo est, quod tamen de solano scandente dici debuisset. Acta Academiae Parisiensis anni 1735. referunt casum, ubi quis adsumferat opii drachmam, cui tumores lividi, infantis quadrimestris caput magnitudine aequantes, brachia & femora cadaveris deturpabant, cum foetore intolerabili, centenique feles accurrebant, ac lingebant cadaver.

Vegetabilia quum nota non sint, quae putredinem actu promoveant, credas forte, belladonnae hos effectus in solida & fluida, iisdem vitalium virium motibus vitiatis deberi. Obstat vero, quo minus his motibus solis effectus descripto tribuamus, cum a morbis nervorum diuturnis, vehementibus, istas fluidorum & solidorum degeneraciones non observemus.

RELATIONES CORPORVM QVORVNDAM AD SANGVINEM HVMANVM, RATIONE VIRIVM VEL SEPTICARVM VEL ANTISEPTICARVM

per experimenta & observationes ostensae.

Ergo institui experimenta cum sanguine recenti hominis sani & succo expresso baccarum atropae belladonnae & cum succo cicutae vulgaris, & cum conchis praeparatis, quorum ecce summam!

Institui experimenta haec mensè Julii calore atmosphaerae, quo in scala Fahrenheitiana stetit mercurius inter gradum

dum 56. & 76. Sumfi vitra, quibus ad mixturas uti solemus, collo brevi atque angusto, unciarum circiter sex capacia, eaque epistomio chartaceo operui.

1.) Crassamenti sanguinis unciae circiter binae succi cicutae unciae dimidiae commixtae, nullam primo momento mutationem produxerunt; post horam dimidiam color succi superstantis in rubellum mutatus est, talisque hac die permanfit. Mixtura odorem cicutae proprium habet.

2.) Succu belladonnae drachmae duae, crassamenti unciae uni mixtae, initio statim rubello colore tinctae sunt; post quatuor horas notabilem jam crassamenti quantitatem solverunt, sed sine conspicuis bullis: obscure rubrum colorem nunc habet succus, & odorem sibi proprium.

3.) Succu cicutae drachma una cum feri sanguinis uncia una mixta nullam produxit notabilem mutationem, praeter filorum quorundam hinc inde secessum. Odor est cicutae.

4.) Succu belladonnae drachma una cum feri uncia una mixta, eadem praebuit phaenomena, qualia cicuta.

5.) Concharum praeparatarum scrupulus unus crassamenti unciae dimidiae mixtus, ubi adhaesit pulvis, colorem coccineum produxit; ubi vero non adhaesit, crassamenti color fuit nigrescens.

6.) Crassamentum in ampla patina seorsim asservatum, prima die ad sensum non mutatum est, color superne laete ruber, inferne obscure ruber. Odor nullus.

7.) Serum in angusto vitro servatum, non mutatum est.

8.) Succu & cicutae & belladonnae in propriis vasis seorsim sepositi sunt.

Altero die succu cicutae & belladonnae de crassamento plus in se susceperunt, ut quantitas & volumen crassamenti in fundo haerentis notabiliter minuta fuerint, & succu saturatius rubrum colorem habeant. Nullibi observavi putredinis signa,

ne in reliquis quidem vasis, nec aliam notabilem mutationem.

Tertio die succi & cicutae & belladonnae plus adhuc de crassamento solverunt, & odorem non amplius sibi proprium habuerunt, sed subputrido mixtum; succus cicutae vero plus, quam belladonnae succus; observavi etiam in superna parte crassamenti aliquot bullas & colorem profunde rubrum & nigrescentem.

Succi harum plantarum, cum sanguine haud mixti, sed seorsim sepositi, jam acescere inceperunt.

Succi cicutae & belladonnae sero affusi habent odorem urinae putrescentis, succus autem cicutae magis, quam belladonnae succus, qui adhuc de odore proprio aliquid habet.

Crassamentum, cui conchae praeparatae additae sunt, foetet, color niger est, ubi conchae sparsae non sunt; sed ubi conchae, ibi adhuc color coccineus, bullae adsunt, deliquescere incipit.

Crassamentum seorsim sepositum foetet, color in superficie superiori profunde ruber est, nullae bullae, deliquescit.

Serum seorsim sepositum non mutatum est, nondum foetet.

Quarto die succi cicutae & belladonnae plus dissolverunt crassamentum, ut profunde rubri coloris sint. Odor utriusque est magis evolutus putridus. Crassamentum ubique nigrescens apparet; bullae nullae.

Succi seorsim sepositi manifeste acidi sunt, & ille belladonnae fitum contraxit.

Succus cicutae sero affusus manifeste foetet, & turbidus fit.

In mixtura succi belladonnae & feri foetor subputridus cum proprio mixtus est.

Serum seorsim sepositum paululum foetet, multo minus vero, quam illud, cui cicutae succus mixtus est.

Crassamentum cum conchis praeparatis & magis foetet, & deliquescit.

Id vero, quod seorsim & solum sepositum est, magis & quidem terribiliter foetet, totum deliquescit, & quod adhuc supereft crassamenti, levissima vi scindi potest, ut cohaerentia ejus pene nulla sit. Tota massa est nigerrima.

Quinto die succus cicutae crassamento affusus terribilem foetorem putridum spargit, crassamentum nigri coloris magis funditur.

Crassamentum succo belladonnae mixtum minus foetet, tamen manifestum odorem putridum habet, ita tamen, ut odor plantae proprius adhuc cognosci possit; bullae nullae, crassamentum fere penitus solutum est.

Serum succo cicutae affusum putridum foetorem habet, sedimentum depofuit mucilaginosum, puriforme; bullae adfunt.

Mixtura belladonnae & feri quoque magis putridum odorem, plantae proprio adhuc mixtum, spargit, & turbida est; bullae nullae.

Serum seorsim sepositum exsiccatum fere est, & vix foetet.

Crassamentum seorsim sepositum valde foetet, & id, quod nondum colliquesactum est, nigri coloris, tenacitatem acquisivit, non adeo facile superandam. (Quam mutationem exhalationi in aëre libero tribuo: expositum enim fuit aëri libero in patina ampla, quae charta leviter tantummodo tecta erat.)

Crassamentum cum conchis, superne exsiccatum visum est, inferne vero quam maxime putret & deliquescit.

Sexto die aegrorum caussa absui, nec mutationes hac die contingentes observare potui.

Septimo die mixtura cicutae succi & crassamenti teterrimum foetorem putridum sparsit: nec oleum tartari per deliquium

quum, nec spiritus sulphuris bullas excitavit. Crassamentum magis est colliquefactum.

Crassamentum succo belladonnae commixtum, odorem putridum sparsit, sed odor plantae proprius nondum penitus evanuit; abs reagentibus mutatio nulla; crassamentum fere prorsus evanuit in succo.

Serum succo cicutae affusum valde foetet, a reagentibus non mutatur.

Serum succo belladonnae affusum valde putridum olet.

Crassamentum solum, quod ex parte exsiccatum, & teterime foetet; idque cum conchis mixtum, ab affuso sulphuris spiritu non effervuit; sed foetor putridus utriusque ex instanti mutatus est in excrementorum odorem.

Nono die succus belladonnae & crassamento & fero affusus odorem putridum spargit, ut tamen adhuc odor belladonnae proprius distingui possit.

Succus cicutae crassamento & fero affusus teterrime foetere pergit; cum oleo autem vitrioli nondum effervesceat.

Nec crassamentum meracum, nec id cum conchis mixtum, amplius foetent, sed in solidam, firmam, resinofam quasi, abiere massam.

Die decimo quarto succus belladonnae crassamento affusus teterrime foetet, ut odor proprius evanuerit; crassamentum prorsus disparuit, & oleum vitrioli affusum aliquas excitavit bullas & effervuit.

Succus cicutae cum crassamento mixtus teterrimam mephitum spirat, crassamentum disparuit; nec oleum vitrioli excitavit bullas.

Serum, cui cicutae succus commixtus est, valde foetet, & bullas cum spiritu sulphuris affuso excitavit.

Serum succo belladonnae affusum exsiccatum est.

Ulterius non potui deducere haec experimenta, tum ob nauseam inde ortam, tum ob frequentiores, aegrorum causa factas, peregrinationes. Fateor quoque quam lubentissime

me, ea capta non esse praecisione Pringliana, quum ipsius apparatus ad manus non habuerim. Evenit inde, ut aëris, tempore experimentorum contingentes, mutationes & vicissitudines, ratione caloris, humiditatis &c. experimenti eventum nunc accelerare, nunc retardare potuerint.

Ex his autem experimentis fluunt proſo alveo ſequentia corollaria.

Succum belladonnae & citius colliquefacere, ſolvere craſſamentum, atque majorem ejus quantitatem, quam cicutae ſuccum.

Succum cicutae in certa proportione adhibitum, nec poſſidere vim ſepticam, nec antiſepticam ratione craſſamenti, ſed craſſamentum meracum, idque ſeorſim poſitum, atque id cum ſucco cicutae mixtum, ſub iisdem conditionibus, eodem fere tempore putreſcere, & odorem cicutae proprium abs putrido brevi vinci, eo fere tempore, quo ſuccus cicutae meracus aceſcit.

Conchas praeparatas non plus habere ſub conditionibus memoratis praerogativae in promovenda craſſamenti putredine, quam cicutae ſuccum.

Succum belladonnae craſſamento mixtum eodem tempore ſubputridum ſpargere odorem, ſed proprii odoris magis eſſe tenacem, ut octavo adhuc die perciperetur: foetorem putridum purum non niſi ſero evolvi.

Serum ſanguinis ſucco cicutae & belladonnae mixtum, ſtatim poſt mixtionem ſila excutere, eaque ratione plaſticam ipſius indolem corrumpi; & citius putredinem capere, quam id meracum, ſub iisdem conditionibus ſeorſim ſepoſitum.

Succum autem cicutae ratione ſeri ſanguinis majorem exſerere vim ſepticam, quam ſuccum belladonnae, qui etiam odorem proprium ad quintum uſque diem ſervavit.

Putredinem in libero aëre & aperto procedere absque vivido fermentationis motu, absque intumeſcentia & ſtrepitu, absque bullarum aërearum manifeſto ortu & decrepitatione.

Serum

Serum sanguinis putrescere ferius, quam ejus crassamentum.

Mixturam ex crassamento & belladonnae succo constantem, putridam, die decimo quarto demum efferbuiffe cum oleo vitrioli.

Serum sanguinis putridum, cui cicutae succus mixtus fuit, eodem demum tempore cum sulphuris spiritu efferbuiffe.

Olei vitrioli pauculas affusas guttas crassamenti deliquescentis putredinem cito sistere, idque in massam solidam mutare, cum foetore vulgari excrementorum alvinorum.

Magnae succi belladonnae ad sanguinem rationi (sumsit enim unciam unam succi, in quam aliquot guttulas sanguinis calidi ex naribus stillavit) tribuendum esse arbitror, quod Cl. OETINGER (in Differtatione de belladonna tanquam specifico in cancro, sub praesidio ALBERTI Halae Magd. 1739. defensa) octidui tempore ne minimum quidem putrefactionis signum observaverit, tempore valde calido. Major inde per fermentationem orta acidi quantitas a paucis sanguinis guttulis putredinem avertere facile potuit: aut eodem forte, mihi quidem ignoto modo, succi belladonnae major quantitas substantiarum putredinis capacium putredinem impedit, quo id praestat sal culinare, cujus minor quantitas, e. g. ejus grana viginti, ad carnis drachmas duas addita, putredinem promovet; major vero ipsius quantitas, e. g. drachma dimidia, eam manifeste differt & impedit.

Colliquefactionem quandam crassamenti pariter observavit Oetinger, sed mutatum id in sedimentum atro-fuscum, non mucaginosum, sed pulverulentum quasi.

Ut vires dictarum plantarum in corpus vivum illustrentur, sufficit, hac vice didicisse, succum cicutae in certa proportione ratione seri manifestas exserere vires septicas, & succum belladonnae seri putredini magis favere, quam obstare, cum odor urinae putrescentis in mixtura ex sero & belladonnae

nae succo constante apparuerit, antequam in fero meraco, seorsim seposito potuerit detegi; & his experimentis istorum succorum vim solventem, colliquefacientem, extra omne positam esse dubium.

Eodem tempore atque sub iisdem conditionibus periculum feci cum extracto opii aquoso & mercurio sublimato corrosivo.

1.) Cum crassamenti uncia una miscui grana duo extracti opii aqua soluti; solutio rubello colore tincta est: ceterum nulla facta est mutatio.

2.) Crassamenti drachmis duabus mercurii sublimati corrosivi granum unum cum dimidio aqua soluti addidi; post aliquot horas color crassamenti sature ruber in pallide rubrum mutatus est. Crassamenti vero particulae videntur solidae, porosae & siccae & fragiles; odor nullus.

3.) Grana duo extracti opii aquae fontanae drachma semis soluti unciae dimidiae feri commixta, colorem non mutarunt; odor est opii.

4.) Granum unum cum dimidio mercurii sublimati aquae fontanae drachma semis soluti cum uncia una feri commixtum, turbidam fecit mixturam, coloris ex albo paululum flavescens; ceterum nulla mutatio.

Altero & tertio die solutio opii crassamento affusa saturius rubrum colorem induit, & solutio mercurii sublimati fero affusa sensim deposuit sedimentum ex albo flavescens. Nullibi apparent putredinis signa.

Quarto die in solutione extracti opii crassamento commixta vix percipi potuit foetoris aliquod vestigium, solutio saturius rubro colore tingitur; bullae nullae.

Solutio mercurii sublimati in crassamento nullam amplius produxit sensibilem mutationem.

Serum cum opio nondum foetet, & clarum, pellucidum est.

Serum cum solutione mercurii sublimati adhuc turbidum est, sedimenti vero quantitas augetur.

Quinto die crassamentum cum opio adhuc vix foetet, colorem habet profunde rubrum.

Crassamentum cum mercurio sublimato nulla ratione mutatum inveni.

Serum cum opio adhuc pellucidum est, odorem mutavit paululum in magis nauseosum.

Serum cum mercurio sublimato clarius fit, aucta sedimenti quantitate, & omnis odoris expers est.

Septimo die crassamentum cum opio mixtum, magis colliquefactum, magis putridum, sed nondum plane evolutam habet odorem, a spiritu sulphuris nullae oriuntur bullae.

Solutio mercurii sublimati crassamento affusa excolor est, & oleum tartari per deliquium affusum nullam produxit mutationem, quemadmodum alias fieri solet praecipitatio colore aurantio, si oleum tartari cum solutione mercurii sublimati miscetur; nec praeterea ullum in crassamento ingratum odorem produxit; id quod alias alcalibus fixis cum substantiis animalibus mixtis proprium est. Mixturam ex crassamento & mercurio sublimato etiam post annum nulla ratione mutatam inveni.

Solutio mercurii sublimati cum sero mixta, nunc clara est, & multum habet sedimentum, foetoris omnis expers. Nec ab affusione olei tartari per deliquium ulla facta est mutatio, nec in hac mixtione etiam post annum ulla apparuit corruptionis nota.

Nono die crassamentum cum opio subputridum habet odorem.

Die decimo quarto crassamentum cum opio parum foetet, & serum cum opio quoque putrescere incipit.

Liquet ex his experimentis:

1.) Opium possidere vim antisepticam, ut putredinem sanguinis per aliquot dies manifeste impediatur, dein si incipiat, valde moderetur, infringat, ut non nisi levis oriatur foetor; dein solvere crassamentum.

2.) Mercurium sublimatum corrosivum cum recenti etiam sanguine commixtum, quemadmodum in feri commixtione manifestissime apparuit, praecipitari colore ex albo paululum flavescente, prouti praecipitatur, si cum alcalibus volatilibus confunditur: color ille paululum flavescens olei adhaerentis effectus tantummodo esse videtur. Deinde sanguinem diutissime incorruptum servare.

Annon credibile est, vim ipsius antisepticam latere in acido salis, praecipitata calce mercuriali, sui juris facta? Non videtur, cum per oleum tartari affusum acidi meraci vestigium non appareat. Nonne vero similis est, confusione sanguinis & solutionis mercurialis alcali volatile sanguine excussum, cum acido salis novum iniisse connubium, eaque ratione calcem mercurialem praecipitasse, & salam ammoniacam, cujus vis antiseptica nota est, constituisse? Sane principia chemica, ex congruis experimentis & observationibus deducta, non nisi alcalia volatilia mercurii sublimati solutionem colore albo praecipitare docent; ergo confusione sanguinis & solutionis mercurialis alcali volatile sanguini inhaerens, liberum fuisse redditum, & cum acido salis coivisse, quam maxime credibile est.

Inquirendum ergo nunc est, num a novo hoc concreto, sale ammoniaco, summa haec vis antiseptica expectanda sit? Acidum salis in mercurio sublimato venali se habet ad mercurium ut $1 : 3 \cdot \frac{1}{2}$ & ad totam sublimati quantitatem ut $1 : 4 \cdot \frac{1}{2}$. secundum experimenta Illustris GAUBII.

Ergo tertia pars grani acidi salis concentratissimi continetur in grano uno & dimidio sublimati. Supponamus nunc, octodecim alcali volatilil partes requiri ad eam acidi salis quantitatem saturandam; oriatur inde sal ammoniacus pondere grano-

granorum sex. Ponamus nunc, nihil de hoc fale calci adhaerescere, sed omne ad partis animalis conservationem impendi. Nunc ad carnis vitulinae drachmas duas, calore corporis humani sani, ad triginta horas, nec ultra, conservandas, requiruntur, secundum experimenta Pringliana, falis ammoniaci grana viginti.

Crassamentum autem, utpote in putredinem adhuc magis proclive, pondere drachmarum duarum, per annum & ultra absque putredinis ulla nota conservatum, & in porosam, friabilem, siccam massam mutatum est; quocum tamen ad summum sex falis ammoniaci grana mixta esse possunt. Ergo sali ammoniaco, ex connubio alcali volatilil, sanguine excussi, & acidi falis, praecipitata calce mercuriali, nato, vis haec fortissima antiseptica adscribenda non esse videtur.

Nec eam calci metallica tribuendam esse arbitror, utpote sanguine haud solubili, nec cum ipso ne in externa quidem superficie ubique contactum fubeunti.

Ergo vis haec fortissima antiseptica quaerenda esse videtur in sanguinis mutatione, quam efficit solutio mercurii sublimati cum sanguine commixta. Vidimus vero, excussam fuisse calcem metallicam, quod non potuisset fieri, nisi ex sanguine, quemadmodum ex urina, evolutum fuisset alcali volatile: Ergo mutatio sanguinis ab affusa mercuriali solutione producta consistit praecipue in decompositione falis sanguinis, in suas partes integrantes, acidum & alcali volatile. Id enim ammoniacalis esse naturae, per experimenta constat, & falis feri crystallos, oculo armato detectos, & crystalli falis ammoniaci valde similes, egregie depingi curavit Ill. DELIUS.

Acidi autem per instillationem olei tartari per deliquium signa non sunt detecta: forsitan ejusdem est cum acido falis nativi urinae humanae indolis, quod cum alcali fixo sicco quidem effervesceat, cum solutione autem aquosa ejusdem alcali minime: prouti ex SCHLOSSERI experimentis constat.

Quidquid sit, videmus tamen ex putredinis effectu, sub qua sensim sensimque alcali volatile evolvitur, ut temporis progressu manifeste se per reagentia prodat; hinc acidum salis nativi liberum redditur; putredinem eo non fisti, sed potius, quo magis alcali volatile evolvitur, eam eo magis promoveri & accelerari.

Credibile itaque potius est, eo, quod alcali volatile sanguinis pristinis suis vinculis excutiatur, eaque ratione sanguis eo subito privetur, putredinem arceri, impediri, & si totum excutiatur, plane impossibilem fieri.

Quam alcali volatilium excussionem & privationem demonstrat etiam post praecipitationem colore ex albo paululum flavescente, facta adfusio olei tartari per deliquium, quod, prouti omnia alcalia fixa, corporibus putrescibilibus alias affusum producit odorem ingratum, nauseosum; ad mixturam autem ex sanguine & solutione mercuriali constantem id affusum plane nihil ejusmodi produxit.

Idque eo magis credibile est, cum nullum inveniatur corpus putrescibile, PRINGLIO etiam nunc consentiente, quin de eo ostendi possit, & salem in se habere alcalinum volatilem, & oleum; & supposita putredine, necesse esse, ut supponatur & salis & olei simul, corporis alicujus ex his compositi, in se mutuo actio, salis nimirum alcalini volatilium evolutio, volatilifatio & olei corruptio, & utriusque connubium & fugacitas; ab utroque foetor nascitur putridus, ita, ut alcali volatile, spiritus fere volantis & rapacis munere fungens, oleo nauseoso volatilitatem, qua nares ferit; oleum contra corruptum proprie id, quod foetorem nominamus, efficiat: oleum enim per se putredinem non concipit, sed rancorem, corruptionem specie diversam; alcali vero volatile meracum, evolutum jam, per se putredinis multo minus capax est, ut potius militet inter fortiora antiseptica, quemadmodum acidum meracum, fermentationis acidae productum, hanc potius impedit,

pedit, retardat, sistit, eademque ratione spiritus inflammabiles fermentationem spirituofam cohibent.

Regeri forsitan posset; ergo facile componi potest corpus, putredinis capax; modo combinetur alcali volatile & oleum. Sed respondeo, nondum notam esse illam determinatam alcali volatilis ad oleum proportionem, quae absolute requiritur, ut corpus sit putrescibile; quemadmodum cantharides, utpote ingenti alcali volatilis quantitate scatentes, non nisi post longam temporis moram, dum nempe ipsorum superfluum alcali volatile exhalaverit, in putredinem ruunt; ut potius recentes ob superfluum alcali volatile inter antiseptica locum habeant. Secundo respondeo, nos non ita subigere posse oleum cum alcali volatili puro, si excipias causticum, ut corpus inde emergat quasi homogeneous, ut nempe cuivis particulae olei, alcali volatilis quaedam adhaereat; id quod machinae organicae proprium adhuc opus esse videtur. Non plane vero ideo negaverim possibilitatem, corpus putrescibile componendi.

Quantum vero hucusque constat, dispositio ad putredinem non nisi corporum organicorum attributum esse videtur. Putredo autem ipsa alicujus corporis organici, tanquam mutatio corporis, non concipi potest sine motu; qui, quum in integra massa non observetur, inter partes corporis integrantes sit, necesse est; hunc motum intestinum ab aëre fixo, in corporibus putrescibilibus haerente, nunc exitum quaerente, proficisci; tum phaenomena sub putredinis actu contingentia, tum summa hujus aëris nota activitas, manifestum faciunt. Aër vero ille fixus ad exitum disponitur calore & humiditate, frigore vero & siccitate fortissime cohibetur. Liberatio autem aëris fixi sola non videtur sufficere, ad corpora putrescibilia in motum intestinum putridum deducenda, cum ea in vacuo Boyleano, sub quo aër fixus facile quidem exit, & evolvitur, non adeo facile putrescant; & si esset perfectum vacuum, sane nunquam putrescerent: Ergo etiam re-

quiritur accessus aëris atmosphaerici, ut motus is intestinus incipiat & continuetur. Causam itaque motus intestini pono cum Cel. BOISSIER, in actione simultanea aëris interni & atmosphaerici, dum prior se liberare tentat a substantia putredini obnoxia, alter in eam penetrare.

Requiritur ergo, quousque nimirum experimentis & observationibus id ostendi potest, & olei & alcali volatilii certis sub conditionibus & in certa proportione in aliquo corpore organico, ope aëris fixi intima mixtio, ut id putrescibile sit. Et ut putredo ipsa contingere possit, requiritur aër atmosphaericus, calor, humiditas; quae tanquam conditiones, sine quibus non, considerari, & causae putredinis accidentales seu extrinsecae nuncupari possunt.

Antiseptica itaque sequenti ratione in classes, ordines, genera & species dividi possunt.

Classis Prima continet ea, quae accidentales seu extrinsecas putredinis causas tollunt vel minuunt. Eaque sub se comprehendit

- A.) Ea, quae liberum aëris atmosphaerici accessum avertunt, aut
- α.) Aërem atmosphaericum a corpore putrescente plane excludendo, ipsumque auferendo; prouti antlia pneumatica.
  - β.) Aut se interponendo inter aërem atmosphaericum & corpus putrescens, ipsiusque poros ita occludendo & obstruendo, ut aër externus non amplius per istos meare & remeare possit: quem effectum praestant oleosa, mucilaginoso, gummosa.
- B.) Ea, quae frigore corpus putrescens contrahunt, aërisque fixi exitum ea ratione cohibent.
- α.) Frigida actu, quemadmodum glacies & nix, eaque cum salibus mixta.

β.) Quae

β.) Quae miscela sua frigus producunt, quemadmodum salia media. Fatendum autem est, explicationem hanc non penitus exhaurire salium mediorum vim antisepticam.

C.) Quae humiditatem corporis putrescibilis tollunt; prouti aer siccus, calor ingens.

Contraria sunt certissime ceteris paribus septica. Notissima sunt, aerem externum, humidum, calidum, putredini quam maxime favere, ipsamque accelerare & promoveri.

Classis Secunda continet ea, quae unionem & mixtionem partium corporis putrescibilis integrantium ita mutant, ut id vel in putredinem ideo minus pronum evadat, vel putrescibile esse plane desinat.

Quae classis sub se comprehendit,

A.) Quae partes corporis constituentes arctius uniunt, fortius ligant, eaque ratione aeris fixi liberationem, evolutionem, utpote motus intestini auctorem, cohibent, impediunt: exempla sunt acida, austera, adstringentia, spirituosae, amara, roborantia.

B.) Quae proportionem partium corporis putrescentis essentialium mutant,

a.) vel augendo unius partis essentialis quantitatem, idque

α.) aut augendo olei quantitatem, quo in casu corpus putrescens a putredine vel diu praeservatur, vel tandem plane in rancorem abit, non putrescit. Quorum refero olea pressa, destillata, balsama nativa, camphoram, resinas, gummi-resinas. Vero simile autem est, quum balsamorum & oleorum fragrantium, e. g. oleorum essent. camphorae, asae foetidae, adeo parva dosis magnam corporis putrescibilis

bilis quantitatem tam egregie conservet; virtutem istam potius fragranti isti principio, quod in oleosam corporis putrescentis partem agere, eamque a rancore praeservare videtur, tribuendam esse. Sic castoreum, animalis cujusdam pars excrementitia, ob partes suas odoriferas & olei essentialis copiam, diutissime incorruptum servatur.

1.) Aut augendo alcali volatilis quantitatem, addendo vel alcali volatile meracum, vel corpora eo liberaliter impraegnata.

Inde, uti jam dixi, accidit, ut cantharides, & viperæ quoque, non nisi longum post tempus putrescant, dum nempe superfluum istorum alcali volatile exhalaverit.

2.) Aut addendo aërem fixum ex corporibus fermentantibus & effervescentibus, qui eo putredinem retardat, quod aër fixus ex corpore putrescente exiens, illico ab ambeunte aëre fixo, abs peregrino corpore communicato, restituatur, sicque dissolutio partium corporis constituentium praecaveatur, & corpus putrescibile in statu suo originali conservetur.

Acidum autem aëri illi fixo adhaerens, & a corpore fermentante vel effervescente abreptum, aliquam virtutis conservatricis partem sibi vindicare posse videtur.

Inceptam autem jam putredinem ea ratione corrigere videtur, quod aërem fixum, magna ex parte jam amissum, restituat, & tanquam menstruum exhalationum putridarum, has absorbeat, iisque corpus putrescens liberet: quae conjectura est Cel. PERCIVAL.

b.) Vel diminuendo unius partis essentialis quantitatem, aut plane excutiendo eam. Sub quo ordine comprehensa sunt,

a.) Quae

a.) Quae principium oleosum solvunt, extrahunt, vel ex parte saltim, vel ex toto, vera antiseptica sunt: cujus generis sunt sapones, saccharum, succi fructuum horaeorum saponacei, saliva. Manifeste retardant putredinem, & jam inceptam valde moderantur.

β.) Quae salinum principium solvunt, extrahunt; quemadmodum aqua fervens, bulliens. Aqua moderate calida quidem etiam extrahit sal, sed valde lente: quum vero ex altera parte humiditas aquea & calor moderatus tantopere faveant putredini, haec iis adminiculis adjuncta multo citius inchoat, quam sal corporis putrescentis ab aqua solvitur & extrahitur. Porro quae celerrime & quasi actu subitaneo alcali volatile vinculis suis liberant, quemadmodum alcalia fixa, solutio mercurii sublimati corrosivi, forte etiam aliorum salium metallicorum vel vitriolorum, inter fortiora & fortissima pertinent antiseptica. Gradum fortitudinis determinat celerior & perfectior alcali volatilis expulsio.

Quae lente tantummodo alcali volatile extricant, quemadmodum faciunt testacea, terrae calcareae, aëris fixi liberationem, ejusque in partes corporis constituentes actionem successivam, promovent, augent, eaque ratione vera fiunt septica.

Medium inter haec constituit aqua calcis vivae.

γ.) Quae aërem fixum tam celeriter ex corpore putrescente extrahunt, ut requisitum non habeat tempus, in reliquas partes corporis putrescentis constituentes agendi, sicque putredinem, quae successu demum temporis, non uno quasi saltu, contingere potest, inchoandi. Ex hoc principio putredinem remorantur, pro parte saltim, vacuum Boyleanum, aqua calcis vivae, lixivium saponariorum.

C.) Quae

C.) Quae corporis putrescibilis mixtionem ita mutant, ut plane alienam indolem nanciscatur. Hujus ordinis sunt farinacea, & omnia in fermentationem acidam prona corpora, quae cum corporibus putrescibilibus intime mixta, initio quidem motum intestinum putridum non impediunt, sed is vix inceptus brevi convertitur in fermentatorium, quo generatur acidum multo fortius, quam ea corpora pura, meraca, per se generassent.

Ast si mixtionis hujus majorem partem constituit corpus animale; oritur inde foetor casei corrupti & acidum debilius: prouti docent experimenta Pringliana.

Omnes eae substantiae, quae putredinem praecavent, etiam jam inceptam infringunt, moderantur, sistunt, & putridum corpus corrigunt, ut adeo corpus jam putridum, cum corporibus fermentationis capacibus mixtum, fermentationem promoveat, atque ab hac corrigatur.

Liquet etiam ex his, cur adeo rara sint vera septica? quae putredinem directe promoveant; cum corpora putrescibilia, praecipue animalia, jam eam mixtionem habeant, quae putredini quam maxime favet, si conditiones externae, sine quibus non, respondeant. Corpora haec, quum ipsa nunc magis nunc minus, in putredinem prona sint, sibi ipsis optime inservire possunt tanquam septica. Exhalationes putridae ipsae sunt vera fermenta septica, quae faciunt, ut corpus animale cito in putredinem ruat, eaque citissime abfolvatur: Inde evenit, ut corpus putrescens in vase cum angustiiori collo citius putrescat, quam idem in lata patina aëri libero expositum, si caetera paria sunt.

Inde noxae aëris stagnantis, non renovati, inclusi. Videntur autem effluvia illa putrida, quorum vehiculum aër externus est, summe activa & efficacia esse, ut facile corpora penetrent, laxent, & si inveniant quoddam ad putredinem naturaliter dispositum, ut motum ipsi intestinum communi-

cent,

cent, aërem fixum ad exitum disponant, liberent, eaque ratione putredinem promoveant.

Omnia porro corpora, putredinis quidem per se non capacia, putredinem corporum praedispositorum promovent, quae cohaesionem eorum laxant, aërisque fixi exitum ea ratione facilitant. Hinc aqua moderate calida putredinem bene promovet; si etiam destillata adhibeatur.

Porro etiam omnia, quae aëris fixi liberationem, & motum intestinum in corpore putrescente, per indirectum promovent, nec ex altera parte vires habent antisepticas.

Hujus ordinis sunt testacea & terrae omnes calcareae, quorum agendi modum jam supra explanavi.

Cur autem falis cibarii quantitas, quae est infra pondus gr. XXX. aquae unciis duabus soluta, putredinem citius concitet, nec aliorum salium minuta quantitas idem efficiat? rationem reddere non valeo.

Quaeratur forte ex me, cujus septicorum classis sit cicutae succus? Fateor, responsum, quae plenarie satisfaciatur, in promptu me non habere. Suspicio autem, cum ipse facile motum intestinum concipiat, & quidem citius, quam serum sanguinis meracum, eo ipso ciere, excitare, promovere materierum putrescibilium motum intestinum, eaque ratione nexum ipsarum solvi; succum vero cicutae, qui motu intestino acidum generat, nec generare ejus fortitudinis acidum, quod motum intestinum ad acidi elevationem dirigat, sed generare tantummodo valde debile; nec multum in se continere aëris fixi, quod motum intestinum putridum supprimat, vel dissolutionem partium corporis putrescentis cohibeat: quemadmodum e contrario observamus, partes animales farinaceis mixtas, primo putredinem concipere, eam vero sisti, quamprimum farinacea fermentare incipiunt, quae a putrido fermento in vehementiorem motum rapiuntur, & acidum generant longe fortius. Sagax Physicorum industria forte plura detegat hujus generis septica.

Succus belladonnae etiam solvit sanguinem, aequè facile motum intestinum concipit per se, ut acescat, sed sanguini commixtus eo gradu putredinem non promovet, & proprii odoris est tenacissimus. Quae ratio? generare forsitan acidum fortius & plus aëris fixi in se continere, credas. Ast aequè tranquille fermentationem acidam subit ac cicutae succus, nec fortius inde productum acidum observavi. Sed tenacitas odoris majorem olei quantitatem innuere videtur, quae vim ipsius septicam facile restringere potest.

Et opii extracti aquosi grana duo ad crassamenti unciam unam addita, exseruere manifestam & notabilem vim antisepticam, & solverunt sanguinem. PRINGLIUS observavit, opii grana tria, aqua soluti restitisse melius putredini carnis drachmarum duarum, quam sexaginta falis culinariae grana; ast advertit simul, iusto plus aëris separari & carnem mollescere magis, quam a quavis fere substantia alia antiseptica: observavit itaque aliquos putredinis effectus, aëris nimirum exitum & liberationem, & carnis emolliationem; foetorem autem putridum eo tempore non observavit; videtur ergo opium promovere motum intestinum; plenariam vero putredinem manifeste retardat; alcali volatile non evolvitur, volatile non fit, nec oleosum principium corrumpitur, unde nullus foetor. Impeditne ergo alcali volatilium evolutionem, volatilisationem, & olei corruptionem, an utraque firmiter & intimius miscet & ligat? Experimenta rem decernant. Forte eodem modo, quo alia odorifera & vaporosa, putredinem avertit.

Una adhuc classis septicorum constitui posset, qua continerentur, quae in corpore putrescibili eam mixtionem & proportionem partium essentialium restituunt, quae putredini quam maxime favet. Exempla corporum putrescibilium ea ratione mutandorum dant cantharides, viperae, castoreum. Forte in plurimis locum haberet haec mutatio, sed cum experimenta non praevaldeant, in his subsisto.

Transeo nunc ad usum septicorum & antisepticorum in morbis, de isto annotationes aliquot generales prolaturus. Ex recensione antisepticorum secundum ipsorum agendi modum nunc patere arbitror, quoniam in praxi medica, caeteris paribus, praeferenda sint reliquis: ea nimirum, quae mixtionem neque solidorum neque fluidorum in plane alienam mutant, nec principium vitale in turbas conjiciunt, sed tantummodo cohaesionem solidorum & fluidorum augent, aëris fixi copiam subministrant, & blande agunt; hinc acida, austera, amara, roborantia, adstringentia, spirituosae, inhalatio aëris fixi quovis modo administrata. Deinde sequi, quae virtute, oleum corporis putrescentis principium conservandi & corruptum corrigendi, praedita esse videntur, quemadmodum camphora, asa foetida, balsama nativa.

Reliqua vero, quae proportionem partium corporis putrescibilis essentialium valdopere mutant, & sanguinem fundunt, & acrimonia sua rodunt, & vires vitae vehementer stimulant, vel aliis viribus corpori humano infensa sunt, interne assumta, tanquam antiseptica, nunquam optato effectu operari possunt. Exempla sint mercurius sublimatus corrosivus, alcalia fixa, saponis, alcalia volatilia &c. quae quum mixtionem sanguinis tantopere mutant, ut vitae humanae non amplius conveniat, & acres ipsorum particulae principium vitale vehementer stimulent, irritent, sanguinem fundant, & calorem plus minus mordacem producant, non in ea ratione, qua vires antisepticas exferere visa sunt, ingeri & ideo putredinis potius promotores, quam correctores evadere possunt. Novi Medicum navis mercatoriae, qui experimentis Pringlianis inductus omnes aegros, quorum magnam habuit copiam, febre putrida laborantes, copioso sale alcalino volatili tractavit, omnesque fato perdidit, ut desperabundus in proprium corpus violenta manu saevierit. Ea propter autem non dici possunt directe-septica: si enim usu calcis vivae, vel lithontriptici illius Anglicani sensim evolvitur & excutitur humori-

bus alcali volatile, ipsisque inducitur tenuitas & acrimonia alcalina, ut in urina istorum hominum alcali volatile manifeste se prodatur, non oritur putredo humorum; cum natura sic sensim sensimque stimulo illi alcalino volatili assuescat, nec tam violenter inde incitetur & irritetur.

Ast eadem in praxi chirurgica adhibita maximae sunt utilitatis, inter quae praecipue eminent solutiones plumbi & mercurii sublimati corrosivi. Egregius ille Suecus Medicus, PETER BIERCHEN, numerat solutionem mercurialem saturatam inter fortissima antiseptica, ipsiusque virtutes in ulceribus sphacelosis, e. g. in noma, maximis extollit laudibus. Aqua phagedaenica, quae ad exulcerationes externas, carnem luxuriantem & foeda in primis ulcera venerea mundificanda & consolidanda feliciter adhibetur, in praescriptione, quae in recentissima Dispensatorii Wirtembergici editione exstat, habet aquae calcis vivae uncias sedecim & mercurii sublimati grana viginti quatuor. Cum vero secundum experimenta Cel. MEYER aquae calcis vivae uncia una praecipitet mercurii sublimati grana duo; secundum datam formulam omnis mercurius praecipitatur, sicque destruitur; & si nec praecipitatum separatur, nec aqua filtratur, pulvis tamen gravis, etiam sub concussionem vasis continentis, fundum petit, nec sub effusione aquae, nec sub ipsius applicatione aequaliter distribui potest: ergo ejusmodi aqua phagedaenica fere tantummodo tanquam sal medium terrestre, ex acido salis & terra calcarea constans, agit: si vero plus mercurii sublimati, quam ab aqua calcis praecipitari potest, fumatur; tantum mercurii frustra consumitur, quantum ab aqua calcis praecipitatur: hinc & sumtibus parceretur, & magis ex fine ageretur, si solutio mercurii sublimati meraca, nunc magis, nunc minus saturata, in usum adhiberetur.

Secundo substantiae antisepticae quum praeterea etiam alii, iisque diversissimis viribus sint instructae, ut una cum vi antiseptica refrigerantem virtutem, altera calefacientem,
nunc

nunc resolventem, relaxantem, nunc incrassantem & adstrictoriam, conjunctam habeat, idemque de antiseptiis unius ejusdemque ordinis valeat; exemplo sint acida, spirituosae, cortex peruvianus; morbi autem ex classe putridorum pariter diversissimi sint, & saepius adhuc acre sui generis sibi junctum habeant, & idem morbus secundum diversos suos gradus alius sit; & praeterea corpora aegrorum quam maxime discrepent, nunc stricta nunc laxa, nunc irritabilia nunc torpida sint, nunc humores solutos, tenues, nunc viscidos, lentos, densos, habeant; patet clarissime, non quaevis antiseptica huic vel illi morbo putrido, vel cuivis subjecto, indiscriminatim convenire, sed semper ejusmodi eligendum esse, quod etiam vel ex reliquis suis viribus morbum debellare, putredinis causam singularem vincere valet, vel saltim iis morbum nec augere nec exacerbare potest, & quod gradui morbi & constitutioni corporis privatae conveniat.

Tertio pleraque antiseptica vegetabilia ea dosi assumta, quae partes animales mortuas, si utrinque eandem proportionem observes, nec recentes conservat, nec jam putridas corrigit, quum vires antisepticas in corpore vivo adeo manifeste exerant; credibile est, in corpore vivo plane alia ratione agere, quam in parte animali mortua. E. g. si cortex peruvianus eo, quo id in mortuo facit, modo, in corpore humano vivo putredinem averteret, corrigeret, sifteret, enormis ipsius requireretur quantitas, si eam proportionem ad totum corpus aut solummodo ad humorum massam adhibere velimus, quam notabiliter in experimentis observamus esse antisepticam: & quidni chamomilla aequae sifteret ingesta putredinem, eamque corrigeret, ac quidem cortex peruvianus? Dubia haec occurrunt in consideratione plerorumque antisepticorum vegetabilium. Credamus igitur oportet, vires vegetabilium plerorumque, ut corticis peruviani, arnicae, myrrhae, reliquorum, agere non solummodo viribus suis antiseptiis, sed simul, & potissimum roborando solidum vivum, sensibile, me-

phiti putrida prostratum, debilitatum, vires ipsius incitando, instaurando, ut crudum subigatur, ad certum gradum putrescat, nec ultra, tum ad excernicula deferatur, & corpore excernatur, vel ad locum quendam corporis deponatur. Eo modo agere ipsas naturae vires, demonstrant manifeste morborum acutorum crises. Quem vero latet hujus classis antisepticorum vis roborans, nervina, reficiens? et quam momentosa est in hisce morbis indicatio vitalis! inde derivo virtutes vini generosi egregias in morbis putridis sub lapsu virium vitalium. Cavendum autem est, ne ultra, quam par est, vires naturae intendamus: Est modus in rebus, sunt certi denique fines, quos ultra citraque nequit consistere rectum. Simili ratione naturam humanam, & forte omnem organicam vivam, etiam in sanitate, opus digestionis, sanguificationis, se-& excretionis perficere, & machinam a morte statim putrescentem, aëri proprioque calori, instrumentis ad putredinem efficacissimis expositam, per tot annos incorruptam tueri, sanior docet Physiologia. Inde patet etiam, potentissima antiseptica nonnunquam cum damno aegri assumi, dum nondum adest in corpore vivo ille putredinis gradus, qui requirat, ut Medicus ei omnibus viribus contranitur, ipsam plenarie sistat: Ita enim turbat Medicus opus coctionis & criseos, tam salutare & necessarium ad bonum morborum eventum; id quod egregie sustentasset & promovisset, si, observata indicatione vitali, inceptam putredinem congruorum antisepticorum prudenti usu moderatus esset, atque ne ultra invalescat, intra cancellos suos retinuisse.

Acida vegetabilia, spirituosa, adstringentia, camphoram, praesertim si ea dosi Colliniana assumitur, potissimum meris suis viribus antiseptis, putredinem in corpore vivo avertere, corrigere & sistere, vero simile est.

Inter omnes vero substantias, quae in corpus humanum vivum meris viribus antiseptis potentissime agunt, sunt salia terrestria, prouti nitrum, & acida mineralia, quorum parva quanti-

tas notabilem putrescentem massam corrigit, vel a putrescibili putredinem arcet, & quidem quantitas, quae justis sub cautelis in corpus vivum ingeri potest, & sine molestia & sine detrimento ferri. Ideo quoque oleum vitrioli pro circumstantiis plus minus dilutum, omnium fere Practicorum unanimo consensu, constituit medicamentum excellentissimum, in dissolutione massae sanguineae, in statu subputrido, gangraenoso. De eo autem nulla ratione dici potest agere directe in principium vitale. Exhibui semel spiritum vitrioli sat fortem cum mucilagine gummi arabici, per nycthemeri spatium ad drachmas tres, in statu humorum subputrido, gangraenoso, ut sponte gena dextra in gangraenam sit conversa, pulsus fuerit debilis, parvus, celerrimus, intermittens, inaequalis, cum virium totali prostratione, eo cum effectu, ut intra bidui spatium pulsus factus sit solidus, constans, magnus, minus celer, vires animales increverint, & in gena salutaris nata fuerit suppuratio, aegerque paucos post dies integre convaluerit, multoque melius postea se habuerit, quam ante hujus morbi invasionem. In febre illa putrida, quae ante aliquot annos per totam fere Germaniam grassabatur, eadem saepe liberali manu dedi spiritum istum, mucilagine gummi arabici mitificatum, quamprimum corruptionem humorum ex symptomatibus invalescere cognovi; nec ipsum exhibuisse unquam poenituit. Id molestiae ex ejus usu adverti, quod dentes inde ita obtusi facti fuerint, ut non nisi cum molestia, per quatuor hebdomades ad summum, masticationem ipsis absolvere potuerint.

Acida nitri & salis, licet aequae egregiam habeant vim antisepticam, a Medico tamen in usus internos vocanda non sunt, quia secundum experimenta Cel. PÖERNERI, acidum salis ossa animalium recentia celeriter & notabiliter solvit, ut forma ossis mutetur, nec nisi textus fibrosus remaneat; tardius & minus notabiliter ea solvit acidum nitri, forma ossium haud mutata, substantia tantummodo lamellosa & spongiosa facta;

facta; acidum autem vitrioli ea aggreditur tardissime & vix notabiliter.

Quarto putredo in corpore humano vivo imminens avertitur, praecavetur, jam praesens corrigitur, imminuitur, & progressus ipsius sistitur; si id, quod ansam ipsi praeberet, tollitur, vel jam corruptum a sanis separatur, & quidem remediis, quae per se nequaquam sunt antiseptica. Externa ejusmodi remedia sunt emollientia, resolventia, cataplasmatibus, fomentis, balnei specie applicata, quae inflammationem, obstructionem alicujus partis discutendo, resolvendo, corruptionem ipsam arcent, praecavent; scarificationes putredini alicujus partis limites ponunt, suppurationes & extirpationes corruptum tollunt: hinc omnia, quae vitium aliquod locale, putredinem minans, quovis modo sanant, corrupti a sano separationem promovent, progressum corruptionis sistunt, quodam sensu sunt antiseptica, licet proprie iis viribus praedita non sint. Interna ejusmodi sunt omnia, quae corruptum corpore evacuant; emetica, purgantia, diaphoretica &c.

Progredior nunc ad septicorum usum, cujus necessitas in iis morbis, qui humores viscidos, spissos, coagulatos, concretos, vasis impactos, pro fundamento habent, ab omnibus agnoscitur. „*Quemadmodum enim natura humana, etiam in sanitate, tam non aliena est a putredine, ut non ipso suarum actionum vigore materiam ingestam propriosque humores ad illam concipiendam disponat; ita nec absimile vero videtur, eandem septicam quoque sua facultate uti, cum concreta, impacta, obstructa in puris formam convertit, ut in fluorem reducta loco moveri queant.*„ In iis jam morbis, quos natura ipsa leni sepsi ad sanitatem disponit, Medicus naturae minister lenia septicam porrigit, quae agunt „*concitata putredine, nec consummata tamen, neque penitus in crassamentum sanguinis partiumve firmarum texturam inducta, eoque insuper beneficio, ut, quae indies subnascitur, putrida materies per patentiora corporis emunctoria continuo foras ejiciatur,*

ejiciatur, nec intus retenta fermenti septicæ vice fangi queat., quæ verba sunt Illustris GAUBII.

Inter ea nunc eminent aqua marina, cujus virtutes egregias in referendis obstructionibus & tumoribus glandularum a RUSSELLIO, GAUBIO, aliisque, maximis extolluntur laudibus. Ex supra adductis Pringlii experimentis jam elucescit, muriam pro vario falsitudinis suæ gradu aut septicam exferere, aut antisepticam potestatem. Quum nunc marinae aquae libra una vix unciam semis cibarii contineat, patet, eam epotam quotidie ad aliquot uncias vel ad libram usque, eamque insuper ab aquosis corporis humoribus dilutam, necessario septicam exerturam fore vires. Idemque præstare aquam æquæ falsi cibarii copia saturatam, Gaubii observationes docent. Summa autem attentione in usu hujus muriae opus est, ne vel nimis protrahatur, vel ipsius vis septica totum corpus putrescere faciat. Transactiones enim Philosophicæ Vol. XV. memorant, gracili & delicata corporis habitudine virginem, epota quotidie aquae marinae pintæ, post diem decimum enormi sanguinis fluxu per vasa uterina, gingivas, nares, correptam, brachio dein gangraena affecto, exanthematibus rubris, lividis, per universum corpus eruptis, irritis quorumvis remedium usu exspirasse, cadavere sanguinem plane dissolutum putridumque monstrante. Credibile est, salem marinum vi septicæ in humores egisse; emunctoriis autem occlusis, retentum putrorem tam vehementer increvisse, ut universa humorum massa, una cum ipso forsân sale putrefacto, contabuerit. Ideo sub ejus usu in id præcipue attendendum est, ut emunctoria, per quæ natura, quod intus putrescere incipit, mature excernere consuevit, aperta sint. Qua sub cautione usus ejus eo magis commendandus est, quum toties experiamur, „*etiam in medendo tranquillam potestatem, repetito sæpius actu, efficere, quod violenta nequeat, illasque materias, quas in nutritio succo natura non aegre ferre consuevit amatæ, facilius intronitti & altius in omnes corporis recessus diduci.*„

Eodem modo agere aethiopem vegetabilem, & RUSSELLII observationes de usu ipsius in tabe glandulari, & Ill. DELII examen chemicum docent, quo constat, cuncta ea salia in ipso latere, quae Cel. GAUBIUS ex aqua marina obtinuit. Imo fontes aliquos soterios simili modo in corpus humanum vivum agere, ex similitudine principiorum, quibus constant, cum principiis aquae marinae, ab eodem Ill. DELIO detecta, & similitudine effectuum, quos in corpore humano praestant, quam maxime vero simile est.

Deinde agunt vi septica in corpus humanum vivum, tumores & obstructions glandularum solvunt, testacea & terrae calcareae. Ita GREG. MENSURATI, referente HAENIO & confirmante propriis experimentis, plurimos colli tumoribus tentatos in Styria & Carinthia, curavit remedio, ex nihili albi ℥jv. ossium sepiae, putaminum ovorum āā ℥ij. panni scarlatini ℥iβ. vase clauso combustis, inque pulverem redactis, constante, cujus grana octodecim adultus bis de die sumsit, ea quidem lege, ut ipso in plenilunio purgans phlegmagogon sumatur, & sequentibus sex diebus duodecim pulveres assumantur, dum interea loca tumida probe fricentur. Et ejusmodi tumores hoc remedio resoluti sunt, qui neque suppurantibus, neque vaporibus aceti, neque spongiae ustae, neque mercurio sublimato, ullo modo minuti sunt. Qui mirandus sane effectus non nisi eorum terreorum, pulveris istius partem fere dimidiam constituentium, virtuti septicae, quae experimentis Pringlianis nunc constat, tribuendus esse videtur.

Septica porro potestate agunt in corpus humanum vivum, quaecunque sanguinem fundunt, solida laxant, flaccida reddunt, debilitant, praeprimis si simul vires vitales in turbas conjiciunt, vel istas incitando justo vehementius, vel eas prosterndo; quanquam cum corpore animali mortuo certa in proportione mixta manifeste antiseptica sint; quum ea proportione ad totum corpus non ingeri possint sine certissimo mortis periculo. Acrium & stimulantium ejusmodi septicorum
 exem-

exempla praebent mercurialia, ranuncolorum quaedam species, euphorbium, colocynthis &c. Narcoticorum autem atque stupefacientium septicorum genus sub se comprehendit opium, cicutam, belladonnam, hyoscyamum, stramonium, aconitum, rel.

Septica etiam potestate, saltem quoad effectum, agunt in corpus humanum vivum, quae solidum vivum inflammant, corrodunt, mortificant; qualia sunt omnia caustica, arsenicum, mercurius sublimatus, praecipitatus ruber, oleum vitrioli: licet ea referenda sint ad antiseptica fortissima.

Quae annotationes de septicis & antisepticis tentaminis loco sufficiant, in illustranda illa doctrina non omni forte utilitate destitutae, quum saltem ipsorum indolem, agendi modum, diversitates, usumque in morbis aliquatenus declarant.

Progredior nunc ad casus descripti, qui ad hunc de septicis & antisepticis commentariolum ansam mihi praebuit, ulteriorem discussionem, & penultimi ordinis septicorum applicationem & usum in debellandis morbis.

Uterior & continuata casus descripti illustratio.

Ergo per experimenta constat de solvente, colliquefaciente virtute belladonnae, opii. Idem constat per WEPFERI experimenta in brutis instituta, de cicuta vulgari, aquatica, napello; de stramonio & hyoscyamo idem certissimum est per observationes crebrius repetitas. Excepta nunc cicuta vel belladonna quoque, de reliquis non ita dici potest, agere cum corporibus putrescibilibus mixta, tanquam fermenta septica, sed ea potius putredinem arcere, retardare, differre.

Ast cum „*ipsum vitale principium invadant, huiusque motus aut irritatione violenta perturbando aut vehementissime incitando, aut & injecto torpore suspendendo*„ pro corporis ingesti & individui ingerentis ratione „*functiones vitae pessumdent*„

porro humorum massam, & praepriis sanguinis crassamentum solvant, colliquefaciant, solida flaccidiora, molliora reddant, aëri fixo exitum parent, sicque putredinis primum gradum jam constituent, & praeterea intensum calorem excitent; non mirum est, cum naturae vis hac ratione oppressa aut perturbata, non amplius corporis saluti invigilare possit, & corrumpi incipiens corpore amandare; tot autem conditiones putredini adeo egregie faventes concurrant, nec plantae hae vel ipsarum partes unquam ea ingerantur copia, qua putredini arcedae potentes sunt deprehensae; non mirum est, inquam, quod ab his ingestis corpus humanum vivum adeo brevi temporis intervallo vitae continuandae reddatur impar, & tam celerrime postea in putredinem exquisitam & omnibus numeris absolutam ruat.

Vires indicatarum plantarum medicatae.

Expositis nunc viribus plantarum dictarum venenatis, jam aliquam habemus normam, secundum quam ipsas a Medicis laudatas vires medicatas metiri possumus. Exhibitae autem istae sunt forma infusi, succi expressi, conservae, syrupi & plerumque extracti forma. Volatile vero, cum sub coctione & inspissatione ad extracti consistentiam avolet, disquirendum est, quid privum sibi id vendicet, haereatne vis princeps in volatili, an in fixo principio?

A simplici experientia initium facio. Plantae hae recentes spargunt odorem gravem, ingratum, virosam, narcoticum, ut ipsas eo solummodo generi humano nocuisse, exempla non adeo rara sint. Servavi succum cicutae & belladonnae expressum in lagenis longo collo instructis & subere clausis in cella subterranea: quum ipsas semel incaute aperirem, gravibus & virulentis succorum effluviis ita affectus sum, ut ex instanti visus meus hebesceret, & per totam illam diem sine vividissimis doloribus lucem aspicere non potuerim; oculis deinceps frequenter aqua frigida elutis, visus sensim est restitutus.

tus. Pharmacopœi, extracta inde parantes, de iisdem incommodis saepius conqueruntur. Ergo & recens planta, & succus recenter expressus, & infusa, & syrapi, & conservae, utpote volatili principio, quod praecipuam vim narcoticam & nervis adeo infensam in se continere videtur, adhuc instructa, magis reformidanda sunt, quam extracta.

Nec extractorum usus, teste experientia, omni caret periculo. Effectus enim istorum in corpore humano vivo his mutationibus continentur:

1.) Resolvunt, fundunt sanguinem, fudoris & urinae fatis notabile profluvium faciunt, salivationem cient, mucinarium excretionem augent, menstruorum fluxum cohibitum, si quidem caussa in spissitudine humorum lateat, restituunt, cumque justo largiorem reddunt, nauseam, vomituritiones, vomitus spontaneos, alvi notabilem laxitatem & diarrhoeam producant, imo usu diuturno nonnunquam tussim siccam, ferinam, purulentam, imo sanguinolentam movent, & funestam humoribus acrimoniam inducendo, febris lentae & mactiei auctores evadunt.

2.) Systemati vitali quam maxime infensa sunt deprehensa, ut languorem totius corporis cum summa virium prostratione exitiali inferant, nunc somnum inducant, nunc vigilias, cephalalgiam, vertiginem, sensuum internorum torporem, praecipue visum depravatum multiplicem, oculorum hebetudinem, caliginem, scintillationem, oculorum convulsiones, ebrietatis sensum, lipothymias, paralyses, deliria, appetitum ciborum nunc auctum nunc prostratum maxime, respirationem difficilem, anxietatem, reliqua producant.

Qui effectus, a Medicis peritissimis, & sine praejudicio & bene observantibus, saepe annotati, quum vitam in ipso suo fonte aggressam denotent, adeo momentosi sunt, ut mirandum sane sit, usum eorum extractorum in libris, populi instructioni dicatis, tanquam sacram in morbis quibusdam rebellibus anchoram, fuisse commendatum, quasi careret omni

periculo, & tutus esset etiam in manibus rudibus atque indoctis, quum tamen adeo facile noxius, imo nonnunquam venenatus evadat, nisi manu Medici & prudentis & periti admittretur.

Quibus ex observationibus facile consequitur, 1.) iis, qui sanguinem tenuem, solutum, acrem habent, & corpus leucophlegmaticum, flaccidum, vel ulcera quoque interna; 2.) quorum natura ex usu istarum plantarum vel inde paratorum extractorum, initio statim turbatur, & male afficitur, plane esse evitanda; 3.) usum autem diuturniorem & largiorem omnibus fere subjectis tandem maximo fore detrimento; 4.) in illis vero, quorum principium vitale huic stimulo affuevit, quemadmodum consuetudinem omnia fere sibi familiaria reddere novimus, agere continuatum istorum usum aequae in humores, fundendo eos, solvendo, acuendo, ac in solida, laxando ea, eaque ratione etiam in assuetis procrastinare mortem; quemadmodum contrariis quidem effectibus, abusus spiritus vini, licet assuetis ebrietatem non amplius inducat, sanguinem densum, vasa obstruentem, & solida justo duriora & constricta producendo, solidum autem vivum debilitando & enervando, mortis acceleratae auctor nominandus merito est.

Attamen cautus & prudens ipsorum usus Practicis fide dignissimis saepius visus est salutaris in morbis, qui lentum, viscidum, crassum, vasis impactum humorem pro fundamento habent. Haec quidem generaliter. Ast hanc vel illam plantam in morbo singulari curando aliquid sibi privum habere observabatur. Fatendum autem est, Practicorum cum his facta experimenta & observationes circa cujusvis plantae in dato morbi genere sanando efficaciam non ita inter se convenire, ut Medicus in desperatis fere illis morbis, in quibus tantis cum encomiis elata sunt, tanquam ad certam salutis anchoram confugere possit. Factum inde est, ut alii Medici, cum sub ipsorum usu toties spe concepta exciderint, imo nocivos

civos inde effectus potius observaverint, ipsis omnem virtutem medicatam denegassent; imo ista in venenorum classem relegassent: quemadmodum id omnibus novis inventis accidere affolet, ut ad coelum primo summis laudibus efferantur, dein ad inferos usque damnentur, donec serior aetas justum ipsis decernat pretium.

Nec adeo remota est ratio, cur tanta sit circa determinatum earum plantarum usum opinionum discrepantia. Exemplo sint cicuta & belladonna, quae tanquam canceri specifica initio divendebantur. Ast si cum majori animi attentione observationes de canceris, medicamentis istis sanatis, legimus; illico convincimur, cancos istos vel scrophulas fuisse, vel tumores venereos, vel atrabilarios, ex tenaci, crasso, mucoso, vel piceo sanguine ortos, vel ejusmodi ulcera. Canceri genuini historiam, qualem Cel. ille Suecus Medicus, BIERCHEN, nobis exhibuit, vel etiam fungosi, medicamentis istis sanati, in scriptis illis nullibi reperimus. Nec mirum, quom genuinus scirrhus, ex quo verus cancer labente tempore nascitur, sit tantummodo vitium topicum; & quam diu materia illa impacta non corrumpitur, in motum non deducitur, nec virus aliis partibus communicatur, cum sanitate reliqui corporis illibata consistere potest per aliquot lustra: quam primum autem ea eveniunt, vel vitio circa sex res non naturales commissio, vel assumtis medicamentis solventibus, irritantibus; illico tota mutatur scena, & dirus cancer cum crudelibus suis comitibus prodit: inde genuinus scirrhus merito appellatur: noli me tangere; & cum angue sub herba latente comparatur. Ergo genuinus scirrhus & cancer, vel tantummodo sibi relinquenda sunt, & putredini atque acrimoniae omnia rodenti aliquo modo resistendum; vel, si vicinae glandulae aut etiam ipse sanguis, viru cancroso nondum infecta sunt, ferro aut pulvere illo Anglicano, extirpanda penitus.

Ast

Ast omnes sane practicum, qui sine praejudicio aequae ac sine invidia usum earum plantarum tentarunt, observationes de cicutae & belladonnae usu in iis concurrunt, quod scrophulae & constitutio sanguinis scrophulosa, venerea, tumores & ulcera inde orta, aliae sanguinis vel lymphae stases, obstructions, rheumaticae, arthriticae, ex usu earum vel potius inde paratorum extractorum, feliciter cesserint. Observationes plurimae etiam confirmant salutarem usum hyocyami, stramonii, aconiti, ut prima planta in tussi ex tuberculis pulmonum sanguineis & phthisi inde nata, ob insigniores vires narcoticas, altera in morbis melancholicis, maniacis, ex sanguine atrabilario, infimi ventris viscera obstruente, ob insigniores vires solventes; tertia in rheumatismo chronico & arthritide, praecipue in corporibus strictis cum humoribus viscidis, crassis, tenacibus, ob vires eximias diaphoreticas, ut etiam canes ex WEPFERI experimento inde sudaverint, singularem laudem sibi acquisiverint: ea autem non ita intellecta esse vellem, quasi singulae plantae adeo privam in indicato morbi genere sanando virtute gaudeant, ut a reliquis in eo morbo efficacia plane nulla sit expectanda, quum observationes doceant, omnes jam indiscriminatim fuisse cum fructu adhibitas in singulis istis morbis. Cur autem non semper juvent? ratio potissimum sita esse videtur in diversis indicatorum morborum speciebus, imo eorum quoque gradibus, nondum factis adhuc cognitis, nec per signa sua distinctis atque determinatis: deinde quia, si morbus est refractarius, usus istarum sine detrimento non diu continuari potest: & limitatio virtutis quodnam medicamentum non stringit?

Ergo indicatione iuste formata, & corporis constitutione bene pensitata, sub cautelis supra traditis, a minima incipiendo dosi secure in usum vocari possunt praedictae plantae.

Adjungo adhuc aliquot observationes ex propria praxi depromptas; quae, quum & alia medicamenta simul in usum vocaverim, istorum medicamentorum pretium non ita quidem

dem simpliciter constituunt, tamen docent, bonam curationis partem ipsis esse tribuendam.

Extracto cicutae saepius usus sum in glandulis obstructis, induratis, scrophulosis, saepius cum optimo successu, nonnunquam frustra; & quamprimum appetitum prostratum, vel languorem eo inductum, vel alias nervorum affectiones, observavi, medicamento abstinui.

Bina exempla proferam, unum de interno ejus maxime usu, alterum de externo.

Ante aliquot annos Chirurgus quidam ad me duxit mulierem, quadraginta circiter annorum, ex infima plebe, aliquot, quos ipsa lactavit, liberorum matrem, quae ante sex circiter menses, eo tempore non lactans, horrore concussa, mammam sinistram aequaliter intumescere sensit, spatio duodecim dierum excrecente dein illa in notabilem, lapidis instar durum, musculus pectoris accretum, ubique aequabilem, cuti concolorem, indolentem tumorem, inque eo statu ad id, quo me consuluit, tempus, permanentem, si excipias, quod ab aliquot retro hebdomadibus dolores pungentes, sed raro recurrentes, in mamma affecta perceperit: ceterum nulla malignitatis nota apparebat, & mulier de aliis incommodis non conquerebatur; mamma dextra vacua, collapsa fuit; qualis semper fuit mammarum naturalis status, ut ideo semper lactatio fuerit difficilis. Praescripsi ipsi interne extractum cicutae, per diem ad scrupulum unum, cum saponis veneti scrupulis duobus, quae mixta invicem, in pilularem formam redacta, & partitis vicibus exhibita fuerunt: externe praescripsi emplastri cicutae & saponis veneti aequalem portionem, ut mammae aegrae imponeretur. Tantam praescripsi portionem, quae ad usum per quatuordecim dies sufficeret: his absolutis, rediit, monstravitque mihi mammam laevam dextrae ita simillimam, ut, quae fuerit olim affecta, nisi id in diario meo notassem, ex aspectu divinare non potuissem, nec, quemadmodum mihi retulit, ullum ex usu percepit incommodum.

Alter memorabilis casus hic est: Mulieri plebejæ quadraginta & aliquot annorum, de viru venereo olim jam suscepto valde suspectæ, per aliquot jam annos cephalæa pertinacissima, vehementissima, ut prae dolore nonnunquam lipothymica humi procumberet, affectæ, a dimidio anno ichor foetidissimus naribus stillavit; & quum me consuleret, apportavit mihi ramenta ossæ, aspera, spongiosa, quæ cum ichore, dum semel sternutabat, naribus expulsa sunt. Oculis prae horrendo foetore nares inspicere fere non potui; vidi tamen, membranam Schneiderianam pallide-rubrum habere colorem, & in superiori narium parte, lardosum. Examinavi nares specillo, & deprehendi versus sinus sphenoidales os nudum, asperum. Praescripsi ipsi liquorem mercurialem Swietenii, ut mane & vesperi cochleare unum cum saturato bardanæ decocto sumeret; & naribus cicutæ infusum sæpius de die injici curavi. Methodo ea id profecit, ut post tres septimanas, cum ad morum rediret, cephalæa jam plane desierit, foetor evanuerit, membranae narium color naturalis redierit, & os nudum papillis carnosis renatis jam fuerit tectum.

Cum aconiti extracto in aegris arthritide vaga & fixa, rheumatismis inveteratis laborantibus, sæpius feci periculum, & quidem semper cum magno dolorum & molestiarum levamine, etiam in arthritidis calcareæ, nodosæ, tanto gradu, ut corpus integrum inflexibile, capite ad genua verso, genibus flexis & sursum tractis, globi in modum fuerit convolutum. Ast diuturniorem istius usum magnæ virium prostrationis causam evadere, dolens observavi. Ideo conjunxi extracti aconiti usum cum infuso florum arnicæ & herbarum amararum, eaque methodo id effeci, præcipue in rheumatismis chronicis, ut & eo citius optatam attigerim finem, & noxium illum aconiti effectum sustulerim.

In diario reperio casum de virgine, quadraginta fere annorum, bene quidem & regulariter menstruante, sed a decem annis in partibus mollibus, quæ lumbos, pelvim, pedes tegunt,

tegunt, toties doloribus rheumaticis affecta, ut administrationi rei domesticae, quacum victum sibi quaerit, brevi non amplius par fuisset. Praescripti extracti aconiti & sulphuris antimonii aurati tertiae praecipitationis & sacchari canariensis, tantum, ut mane & vesperi, singula vice, partem tertiam grani extracti & granum dimidium sulphuris fumeret, & libram unam infusi ex florum arnicae & herbae centaurei minoris anadroma una, spatio aliquot horarum, in lecto superbiberet: a primis quidem dosibus aucti sunt dolores, sed aucta post perspirationem, sensim minuta sunt, ut tandem post octiduum plane siluerint: continuatis postea medicamentis adhuc per octiduum ita convaluit, ut etiam nunc, dum haec scribo, elapsis jam aliquot annis, ab omnibus iis doloribus & molestiis libera & sanissima vivat adhucdum.

Quae sufficiant ad confirmandum, quod tot Medici experimentis suis & observationibus probarunt, usum dictarum plantarum cautum, prudentem & legitime indicatum, quam maxime salutarem esse; easque omnibus gaudere boni medicamenti, quas Celsus postulat, notis, quum cito, tuto & jucunde curationem absolvant, ideoque etiam egregiorum medicamentorum titulum jure mereri.

Scripta allegata.

Differtations sur les Antiseptiques, qui ont concouru pour le prix propose par l'Academie de Dijon en 1767. Comm. Lips. Vol. XVII. p. 594.

Problema ab Academia Divionensi propositum. Comm. Lips. Vol. XIII. p. 163.

Memoires de l'Academie de Paris. 1735.

Bierchens Abhandlung von den wahren Kennzeichen der Krebs-Schaeden. Goett. 1775.

Büchner Diff. qua proposita a Cl. Mackbride putredinis theoria examini subjicitur. Halae Magd. 1768.

Delius Experimenta nonnulla microscopico-chemica circa sal ferri Erl. 1766.

Prim. Lin. Chem. Forens. Erl. 1771.

Diff. de aethiope vegetabili. Erl. 1774.

Adversaria phys. med. Erl. 1775.

Fraenckische Sammlungen. Nürnberg. 1757.

Gaubii Institutiones Pathologiae Medicinalis. Lips. 1759.

Adversaria. Leidae. 1771.

Haen ratio medendi. Editio Batava.

Mappi Historia plantarum Alsatiae.

Meyer Versuche über den ungelöschten Kalch.

Oetinger de Belladonna tanquam specifico in cancro, Diff. sub praesidio Alberti. Halae Magdeb. 1739.

Piccardt Diff. de venenis & antidotis. Leidae. 1764.

Essays medical and experimental. Vol. II. By Thomas Percival.

Murray *Medicinische Bibliothek. I. Band, p. 75.*

Poerner Uebersetzung der Abhandlung des Baumé vom Thon.

Pringles Beobachtungen über die Krankheiten der Armee. von Brande. Altenburg. 1772.

Schlosser de sale urinae humanae nativo. Harl. 1760.

Spielmann Diff. de vegetabilibus venenatis Alsatiae. Argent. 1766.

*Erlanga Onoldum
missa d. 9. Octobris 1776.*

**DISQVISITIO
CHIMICA
DE
SILICE**

**ACADEMIAE CAESAREAE NATURAE CURIOSORUM
ACTIS DESTINATA**

A

IOANNE CHRISTIANO WIEGLEB

**PHARMACOPOEO LONGOSALISSENSI ACAD. ELECT. MO-
GUNTINAE SCIENTIAR. UTILIUM SODALI.**

§. 1. **N**ullum reperitur sine dubio corpus, quamvis vile, nulliusque fere aestimationis, quin attentionem physici ad se vertere & indagacionem indolis suae naturalis mereatur. Veritas haec tam liquida est, ut eam ulterius confirmare esset supervacuum, cum quotidiana experientia nobis maxime luculenta ante oculos ponat documenta.

§. 2. Praesens nostrum seculum in eo maxime prae omnibus antecedentibus emicat, quod studia creverint praeprimis in variis terrarum & lapidum speciebus, accuratiori negotio perquirendis, ad eorum genuinam naturam cognoscendam. Usus ex hac notitia non solum redundat ad opera ruralia, sed etiam ad varia opificia & artes, & major, quam primo intuitu videri possit; qui tamen usus nunquam consequitur, nisi singulorum corporum exacta cognitio accesserit.

§. 3. Praetereo omnia, quae jam jam in hunc finem a diversis celeberrimi nominis Physicis facta sint, & subjicio modo in praesentiarum naturam *Silicis* accuratiori indagini, quippe nondum eo perventum est, ut illa ita sit eruta, ut omni dubio vacaret.

§. 4. *Henkelius* Cel. primus forsan fuit, qui illum sua attentione dignaretur, & ejus ulteriorem cognitionem optaret; verum pauca probabilia, quae satisfacerent, reliquit physicus sui temporis ille magnus, & filix tanquam aenigma in obscuro latebat. *)

§. 5. Diu post Cl. *Poerner* omnium primus inauditam opinionem de silice proponebat observationibus fultam, nempe ejusmodi substantiam, quae ope acidi vitriolici ex argilla extrahi posset, pro terra silicea esse habendam; & propriam terram siliceam similem esse terrae ex alumine eductae, hancque ex argilla pronatam terram huic similitudine conjungi, & sic pro una eademque terra aestimandam. Adducit sequens experi-

*) *Henkels kleine mineralog. und chymische Schriften*, S. 340.

perimentum: se expurissima & subtilissima terra silicea, creta & alcali fixo, accepisse massam, quae sub dio posita aliquamdiu humida & unguinosa facta esset, in multis quoque phaenomenis cum argilla convenisset; & ubi acidum vitrioli infundisset, quidquam aluminosi inde prodiisse. *) In alio quoque loco Meminit: quando infundebatur bonum acetum in liquorem silicum, aut etiam aliud acidum, praecipitari terram; si illa bene edulcoraretur & acidum vitrioli affunderetur, verum inde enasci alumen. Exinde quaestionem movet: annon terra aluminosa, silicea esse videatur, aut annon illa haec sit maxima ex parte? **)

§. 6. In subsequente anno, nempe 1770. in lucem prodibat in Gallia tractatus Cl. *Baumé* de argilla sub hoc nomine: *Memoire sur les Argilles ou recherches & experiences chymiques & physiques sur la nature des terres les plus propres a l'agriculture, & sur les moyens de fertiliser celles, qui sont steriles, par M. Baumé.* A Paris 8. qui brevi post a Cl. *Poernero* in nostram linguam vertebatur, & cum animadversionibus illustrabatur, sub titulo: *Poerners Anmerkungen über Herrn Baumé Abhandlung vom Thon.* Leipzig. 1771.

§. 7. Memorabile erat, quod in tractatu chemici celeberrimi gallici eadem observatio descripta reperiebatur, quod e terra silicea acido vitriolico juncta alumen progigneretur, unde conclusit, terram aluminosam nihil aliud esse, quam subtilem & maxime dispersam terram siliceam. Ambo hi chemici sic unam eandemque fovebant sententiam uno tempore maxime diffitis locis; & mirabilis eorum consensus non poterat non omnem excitare attentionem, cum multum distaret ab aliorum notionibus, quae hucusque inter chemicos invaluerant; praecipue, cum hac occasione Cl. *Poerner*, id quod experimentis viderat, in allegatis notis ulterius confirmaret, asse-

*) *Allgemeine Begriffe der Chymie, aus dem französischen übersetzt.* Leipzig, 1769. Tb. 1. S. 15. 16. 460, Anmerk.

**) *Ibid.* S. 369. A.

asserens: praecipitatum terram siliceam sub humida & pulposa forma cito solvi in diluto acido vitriolico, & verum alumen componi.

§. 8. Quantum equidem scio, hanc sententiam amplectebatur postea Cl. *Cartheuser*, experimenta ad incudem denuo revocans. *) Eligebat ad captanda experimenta, loco silicis vulgaris, crystallum montanam, quam calcinatam terebat in pulverem, de qua tunc partem unam quaternis partibus exsiccati salis tartari in igne liquefcere sinebat. Massam liquefactam deinde solvi curabat in calida aqua & percolari; unde praecipitabat terram siliceam acido vitriolico, quam segregata humiditate salina, aqua probe edulcorabat. His factis infundebat parvae terrae edulcoratae adhuc humidae, mollis & pulposae portioni sufficientem quantitatem spiritus vitrioli. Sic una pars praecipitatae terrae brevi tempore sine ebullitione solvebatur; altera pars vero, quae oculorum judicio tanta fere erat, quanta soluta, remanebat insoluta, licet vitrum per nonnullos dies in calore positum esset.

§. 9. Simili modo acidum nitrosum aqua dilutum solvebat partem mollis & humidae terrae, quanquam mistio incaluerat usque ad ebullitionem.

§. 10. Ex reliqua praecipitata, exsiccata & in tenuem pulverem redacta terra silicea, pars modo una spiritu vitrioli per coctionem soluta erat; reliqua pars vero solutionem non experta fuerat.

§. 11. Ad rationem exacte determinandam, quantum proprie hoc modo solveretur, & quantum solutioni reluctaretur, experimentum instituebatur cum duabus drachmis praecipitatae, siccae & in tenuem pulverem redactae terrae, una cum dimidia uncia spiritus vitrioli; inde hoc efficiebatur, ut non plus quam duo scrupuli & quatuordecim grana solverentur, & sic ferme dimidia pars ad hoc experimentum sumtae terrae

*) S. *Mineralogische Abhandlungen. Zweyter Theil. Gießen 1773. S. 225. f.*

terrae insoluta remaneret ; tres scrupuli vero & sex grana ex his duabus drachmis erant soluta. Solutio filtrata, peracta evaporatione, dedit veras crystallos aluminis simulque salem seleniticum capillarem.

§. 12. Ejusdem generis productum e mere calcinatis & pulverifatis crystallis montanis, - quas ante neque fudisset sale alcalino, neque inde rursus praecipitasset, se accepisse asseverat Cl. *Cartheuser*, hoc tantummodo discrimine, quod de quatuor drachmis crystalli montanae duo scrupuli modo spiritu vitrioli solvi potuerint. - Solutionem vero verum alumen & salem seleniticum largitam esse. *)

§. 13. His ductus experimentis concludit nunc Cl. *Cartheuser* : crystallum montanam non mere constare ex terra vitrescente aut silicea, sed adjunctam sibi habere terram aluminosam. Inesse quidem hac ratione terram aluminosam compositioni crystalli montanae tanquam partem constitutivam, esse vero diversam a terra silicea, quae maximam partem crystalli montanae efficeret, ideoque pro singulari terra esse habendam.

§. 14. Haec veritas vix innotuerat, cum jam in lucem prodiiisset tractatus I. C. F. *Meyeri* de solutione terrae siliceae in diversis acidis**), in quo ille denuo persuadere vult, se nullo modo e terra silicea alumen potuisse elicere.

§. 15. Hae contradictiones me movebant, ut animum inducerem meum, inquirere in veritatem, & videre, quis illorum exacte labores suos instituerit. Ea mente commiscebam unciam unam pulveris tenuis silicis calcinati cum quatuor unciis salis tartari, & in crucibulo, uti decet, sinebam fluere, usque dum tota ebullitio cessaret. Massa fusa inter effusionem colorem diaphanum prae se ferebat, qui post refrigerationem

*) *Ibid.* S. 233-238.

**) *Beschäftigungen der Berlin. Gesellsch. naturforschender Freunde. Erster Band. Berlin. 1775. 10te Abhandl.*

tionem difparebat, manente modo colore opalino. Pondus erat trium unciarum cum femiffe.

§. 16. His peractis, recentem mixturam praedictorum fimili pondere, ut antea, in ufurpatum illud crucibulum injiciebam, quoniam adhuc integrum erat, & finebam iterum hanc, usque ad finitam ebullitionem, & ultra quadrantem horae solvi. Potuit forfan fieri, ut in hac operatione parum carbonum pulveris in tigillum inciderit; nam cum in lamellam effudiffem, fal de colore erat fuccineo. Pondere erat quatuor unciarum.

§. 17. Ultimo hoc experimento, ad contrarium evincendum inffituto, animus erat clare demonftrare, quod in fusione ejusmodi mixturae non exigua pars fluentis materiae, adeoque pars filicis ipfius in tigillum sese infinuaret, & quod refpicere debeamus in computatione ad hanc jacturam. Tali modo in ipfo labore recens tigillum effecerat, ut perderem per primam fusionem unciam femis massae plus (§. 15), quam in fecunda fusione, in qua crucibulum nihil amplius materiae imbibere potuerat (§. 16), licet quidquam adhuc in se recepiffe videatur.

§. 18. Utrumque fal (§. 15. 16) solvebam aqua destillata frigida in diversis vitris. Ambo diffluebant in totum, & inducebant aquae colorem vino perfimilem. De fale fuccinei coloris (§. 16.) secedebat corpus phlogifticum forma pulveris atrii, qui post exficcationem ipsum granum minime aequabat. Quo facto utraeque solutiones sibi fimiles evadebant.

§. 19. Nunc addebam fufficientem quantitatem aquae destillatae ad diluendam solutionem falis §. 15. descripti, & praecipitabam eam mediante acido vitriolico diluto, separabamque terram per filtrum, quae erat formae gelatinae, & toties infundebam aquam ferventem destillatam, quousque omniscredo in totum evanesceret; inde reponebam hanc per aliquot

quot dies in filtro bene tecto, dum maxima pars humiditatis evaporaret.

§. 20. Tum vero adhuc pultiformis erat, immiscebam sufficientem quantitatem spiritus vitrioli in cucurbita, concutiens vitrum fortiter, quo terra eo facilius dissiparetur. Hoc agens animadvertēbam clare, initium solutionis fieri; multum vero aberat, quin omnis terra in solutionem abiisset. Tota quidem mixtio diaphana videbatur, uti ipsa terra silicea praecipitata per se est; ast per moram ad fundum terra silicea, quantacunque erat, inclinabat, indubitato documento, omnem fere mixtionem in statu indissoluto permansisse. Mandabam post haec vitrum forti digestionem, usque ad ebullitionem, sub qua etiam non contemnenda pars humiditatis per vaporem abibat. Nihilo fecius tamen videbatur totum volumen terrae, quoad maximam partem indissolutum relictum esse. Aliquot dies post totam mixturam majori quantitate aquae destillatae liquidiorē efficiebam, & sic committebam magna filtro, quo omnis humiditas inde fecerneretur. Ex post per aliquot vices addebam aquam calidam destillatam terrae in filtro relictæ, usque dum ne quid saporis acris relinqueretur.

§. 21. Omnem sic perfiltratam humiditatem in cucurbita pedetentim evaporare sinebam, quo tandem eam in vas murinum infundere possem; tunc ad formam oleosam redactam crystallisationi subiciebam: aliquot vero praeteribant hebdomades vix emergente crystallo.

§. 22. Quoniam terra praecipitata silicea secedit valde subtilis, & magnum volumen efformat, necessitate cogebam, magnam quantitatem spiritus vitrioli superaddere; inde fit, ut extractio illius terrae communiter multum superflui acidi vitriolici secum habeat. Abundantiam ejus considerabam jam tanquam impedimentum, quo minus in crystallos se efformare posset. Quod ut felicius succederet, diluebam solutionem salino-oleosam justa quantitate aquae destillatae, & injiciebam sal alcali solutum usque ad saturationis punctum.

Insequebatur praecipitatio, & accipiebam ex hoc labore, praegressaedulcoratione & exsiccatione, drachmam unam & viginti sex grana terrae albae, quam ad ulteriorem indagacionem reponebam.

§. 23. In filtro relictam terram insolutam (§. 20.) rite exsiccari curabam, ubi adhuc aliquot grana super unciam unam ponderabat. Hoc ex pondere suspicabar, tenaciter retinuisse partem aliquam humiditatis, licet in duritiem lapideam abiisset; tum tigillo immittebam ad lenem excandescenciam; hac peracta & frigefacta non plus ponderis habebat, quam drachmas sex cum 20. granis.

§. 24. Ut viderem, an amplius aliquid ex hac terra extrahi posset, accipiebam drachmas duas (§. 23.) istius terrae subtilissime tritae, cui affundebam semiunciam olei vitrioli, per unciam unam aquae destillatae dilutam, omnemque humiditatem ad siccitatem usque in catino igni exposito evaporare sinebam. Tunc omnem falsedinem affusa aqua ebulliente sejunctam & filtratam miscebam cum alcali soluto. Sub hoc actu non plus terrae quam vix unicum granum se praecipitabat. Quod erat indicio, sub prima operatione terram siliceam perfecte extractam esse. Terra residua postedulcorationem & exactam exsiccationem ponderabat drachmam unam & 56. grana. Reliqua grana, quae deficerent, sine dubio in labore perierunt.

§. 25. His peractis instituebam experimentum inversum cum terra praecipitata ex illo sale siliceo §. 16. descripto: evaporando redigebam illam praegressaedulcoratione in pultiformem consistentiam, & adungebam libras duas spiritus vitrioli fortis, supponens vitrum per unum diem digestionem. Tunc die insequenti omnem humiditatem ferme ad siccitatem usque evaporabam. Terram residuam semipellucidam immergebam posthac ferventi aquae usque dum omnem acrimoniam deposuisset. Haec terra probeedulcorata per filtrum separata, & per se, quam fieri potuit, optime exsiccata adhuc sesqui unciam

ciam ponderis reddebat. Post exandefcentiam vero pondus ad sex drachmas cum femiffe decreverat.

§. 26. Nullo modo fieri potuit, ut ex omni filtrata & evaporata humiditate cryftalli aluminis prodirent, & ex hac (§. 25.) & ab illa (§. 21). Neceffitate inde iterum adducebar, ut totum magma aqua deftillata diluerem & folutione addita falis alcali praecipitarem. Praecipitatum inde ortum bene edulcoratum atque exficcatum pondere aequabat drachmam unam & femiffem.

§. 27. Nunc progrediebar ad inquisitionem terrae acido vitriolico e terra filicea extractae. Conjiens in unum omne quod aderat (§. 22. & 26.), atterebam in mortario vitreo, adjecta fufficiente aquae portione, ad confistentiam pultiformem; recuperabat prope priftinam formam femipellucidam, qua ante exficcationem gaudebat, & magis magisque ita intumefcebat, ut e re effe mihi videretur, diverfis vicibus aliquid aquae deftillatae denuo addere ad fervandam debitam mollitiem. Infillatis tribus unciis fpiritus vitrioli terrae subtiliter tritae, reponebam vitrum per aliquot dies in calorem. Nulla quidem ibi apparebat effervescencia, bullulae tamen exfilientes probabant folutionis alicujus actum fubeffe. Evaporabam poftea in vitro diverfis vicibus omnem humiditatem ad pultiformem confistentiam terrae, jacturam refarciendo additione repetita aquae deftillatae. Ubi tamen animadvertebam non omnem terram, fed modo ejus, ut opinor, unam partem folutum iri. Trajecto omni humore per filtrum, & adjecta pedetentim tanta aquae deftillatae quantitate fuper terram refiduam, quanta edulcorationi fufficeret; confundebam liquores falinos. Terra fic infoluta refans poft exficcationem adhuc ponderis habebat drachmam unam cum granis viginti.

§. 28. Claram & filtratam omnem humiditatem ad evaporationem lentam in hypocausto reponebam, &, quamprimum tempus cryftallifationis ad effe opinarer, effundebam hanc in parvam vitream planam concham, remotam ab fornace com-

mittebam leni calori hypocausti ad lentam evaporationem. Post aliquot dies tunc in medio vitri fundo fasciculus pellucidarum crystallorum tenuium oblongarum comparebat, forte 6-8. grana ponderantium, & quas accuratiori explorationi subiectas nihil esse vidi, nisi veras crystallos seleniticas.

§. 29. Postridie tandem verum pellucidum alumen magnis crystallis sub forma consueta consurgebat, unde drachmam unam & duos scrupulos eximere licebat. Postquam has crystallos aliquamdiu inter chartam emporeticam repositas condideram, quo omnis heterogenea acris humiditas adhaerens segregaretur, hunc salem quoad & formam externam, & saporem reliquasque virtutes verum alumen esse deprehendebam. Reliqua humiditas erat adhuc sapore aluminoso, quae vero, quoniam aciditate abundaret, in crystallos regulares abire nunc recusabat.

§. 30. Quibus peractis terram explorabam restantem (§. 27), in qua mirabar, solutioni in acido vitriolico reluctari, cum tamen antea eodem acido extrahi potuerit. Iudicatu nunc erat facile, naturae terram esse seleniticae; ut vero certior fierem, sequens instituebam experimentum: miscebam hanc cum duobus scrupulis salis tartari, sinebamque in tigillo per dimidium horae candesceri. Posthaec tritae huic quam subtilissime mixturae omnem auferebam falsedinem affusa aqua fervente. Qua filtrata & evaporata exsurgabant crystalli tartari vitriolati; reliquum erat lixivii parum alcalici. Terram vero in filtro relictam, prius edulcoratam, solvebat acidum nitri, remanentibus modo XVI. granis. Id quod me magis convincebat, terram vere fuisse naturae seleniticae. Illa vero, quae solutionem respuerat, pura erat terra silicea, quae forte sub separatione extractionis acido vitriolico factae (§. 21. 26.) per filtrum recessit.

§. 31. An selenites modo silici inhabitavit, an prius sub extractione terrae siliceae compositionem inierit? quaestio nunc est. Obtineo posterius, in silice juxta terram aluminis por-

portionem quandam terrae calcariae esse partem constitutam, ab acido vitriolico simul cum terra aluminis solutam, & postea conjunctim praecipitatum: tum denique facta affusione acidi vitriolici terram aluminosam solvi (§. 27), terram calcariam vero, in consortio acidi vitriolici, sub forma selenitae restare.

§. 32. Ex his omni diligentia & accuratiori studio institutis experimentis tandem verissime elucet, Cl. *Baumé* & *Poernerum* in eo verum tenuisse, quod e silice, uti dixi, alumen haberi possit; in eo tamen utrosque errasse, quod crediderint, totam e lixivio silicis praecipitatum terram solutam esse, quod modo minima in parte accidere potuit. Ita conclusio eorum non quadrat, terram aluminosam terram esse veram siliceam.

§. 33. Experimenta Cl. *Cartheuseri* meis conveniunt, praeterquam quod is proportionem terrae aluminosae extractae adeo magnam indixerit; & videtur in eo hallucinatum esse, quod ad computationem terram praecipitatum siliceam sumferit, quae sine dubio post exsiccationem non exiguam quantitatem aquositate similiter (§. 23. 25), continuerit, & hinc computatum in experimento pondus terrae aluminosae extractae nimium auxerit. Praeterea praesentem terram calcariam neglexit, & in eo erravit, quod etiam crystallos, quas in experimentis accepit suis, seleniticas, e combinatione terrae vitrescibilis crystalli montanae cum acido vitriolico deduxerit; hoc seductus praejudicio, crystallum montanam nihil terrae calcariae continuisse, quoniam sub extractione hujus nulla effervescentia apparuerit. Verum conclusio haec a veritate procul aberrat, utpote terra calcaria in multis combinationibus naturalibus & existendi modis adeo latere possit, ut in extractione omnis fileat effervescentia. Id quod hic evenire potest ex eo, quod terra calcaria cum terra silicea & aluminosa

fa intime fit juncta; aut potest fieri, ut terra calcaria, confortio filicis aut crystalli montanae aëre fit vacua, & sic haud apparentibus bullulis solvi queat. Selenites praefens fat evincit, terram calcariam vere inesse.

§. 34. Reliquum elucet, *Meyerum* hac in re labores suos haud exacte instituisse, asseverantem, se nihil aluminis e filice obtinere potuisse.

§. 35. Per mea tandem experimenta me convictum credo, filicem adhuc mixtum corpus esse compositum, cujus partem majorem constitutivam efficit terra filicea specifica, a natura cum portione terrae aluminis & calcariae, tanquam partibus constitutivis, conjuncta; quam proportionem experientia duce sequenti modo determino; constare nempe uncias duas filicis

e XII. Drachmis L. granis genuinae terrae filiceae, (§. 23. 25.)

II. Drachmis LVI. granis terrae solubilis, compositae duabus partibus aluminosae, & parte una terrae calcariae.

aut numero rotundo

e XIII. Drachmis terrae insolubilis proprie filiceae,

II. Drachmis terrae aluminosae &

I. Drachma terrae calcariae.

MEMORIA

VIRI

PERILLVSTRIS MAGNIFICI

ET

EXCELLENTISSIMI

JOANNIS BAPTISTAE MORGAGNI

PHILOSOPHIAE ET MEDICINAE DOCTORIS

IN VNIVERSITATE PATAVINA PRIMARI ANATOMIAE
PROFESSORIS ET PRAESIDIS, ACADEMIAE IMPERIALIS NATURAE CU-
RIOSORUM ADIUNCTI, SOCIETATUM SCIENTIARUM PETROPOLITANAE, PARIENSIS,
LONDINENSIS ET BEROLINENSIS COLLEGAE.

ex

*Angeli Fabronii Biographia Italarum Excellentium,
qui Seculo XVIII. Floruerunt, Decade II. Decerpta.*

Forum Livii, civitas duobus portubus cincta, commercii felix alumna, viris praestantissimis & literatis foecunda, natale solum est, in quo lucem aspexit IOANNES BAPTISTA MORGAGNUS e nobili stirpe prognatus die XXV. Februarii MDCLXXXII, patre FABRICIO, cive privilegiato Foroliviensi, dignitate & eruditionis laude illustri, matre MARIA TORNIELLIA, praeclari nominis & familiae matrona. Pater mature decessit, filiumque reliquit vix septennem, cujus tutelam mater provide suscepit, & unicum amoris pignus pietate, bonis moribus ac studiis, quibus aetas juvenilis imbui solet, instruendum curavit. Tenerae huic corporis constitutioni duo minitabantur pericula, febris nimirum vehemens, & lapsus in canalem longis fornicibus magna ex parte obtectum aquisque redundantem. Parum abfuit, quin a flumine sub fornicem raperetur adolescentulus & mergi deberet. Ast divina favente clementia vir quidam advenerat, qui puerum jam praetergressus non illum cadentem vidit, sed aliquid strepitus audivit, mox impense monentem, ut pereunti operam ferret. Accurrit, in canalem se projecit, & a submersione liberavit morti proximum.

Postquam ex ephebis excessit Morgagnus, optimam spem dedit linguas & literas elegantiores addiscendi, eo quidem felici successu, ut anno decimo quarto adscriberetur Academiae patriae Filergitarum, & applaudente choro auditorum orationem poetica recitaret. Anno vertente cathedram conscendit, & spartam respondentis singulari alacritate ornavit, de omni re, quaecunque in disceptationem & quaestionem vocaretur, enodate judicans. Forte visum fuit cuidam commilitoni ut prius pronunciaret distichon in laudem defendentis, quam argumentum attulisset, Morgagnus pro mira ingenii acie totidem versus praemisit, mox antithesin modeste excussit. Plus ultra petenti facilis patebat aditus ad Bononiam, celebrem

brem artis Machaonicæ nutricem, cujus moenia intravit anno seculi superioris nonagesimo octavo. Sat felicem ibi fortem invenit, florentes nimirum auditores Malpighii, Ioannem Iacobum Sandrium, Hippolitum Franciscum Albertinum, & Antonium Mariam Valsalvam, cujus speciali manu ductione ad Anatomiam gavissus est. Nec defuerunt reliqui Professores instituere & erudire desiderantem in vera scientia naturali. Adolefcens illustri ingenio & industria præditus dogmata Philosophiæ ac Medicinæ velocius addidicerat, ita, ut a præceptoribus abituriens pro testimonio diligentissime laudaretur.

Cum studia Philosophiæ ad normam Burgundicæ Du Hamel renovare coepisset, ophthalmia gravi afflictus est, quæ magnum & acerbum commovit dolorem, sublata non solum legendi scribendique, sed etiam somnum tenendi facultate; mitigationem vero palpebris tepide applicata pomorum dulcium pulpa conciliavit. Diuturna quidem valetudinis perturbatio non obstitit, quo minus divinæ præsentis memoriæ conscius in solemne veniret certamen, unde lauream Doctoris Medici ac Philosophi gloriose obtinuit anno hujus seculi primo. Plausu maximo cum ipsi esset gratulatio significata, in patriam redux ibidem brevi convaluit. Ex quo tempore, si ophthalmiam alteram, quæ senescenti accidit, excipias brevior, videndi sensus incolumes constabant grandævo. Ad pristinum illud robur conservandum in tanta ac tam assidua oculorum contentione lotio matutina faciei & palpebrarum cum aqua recenti e puteo hausta utilis fuit.

Quamvis autem omnes Medicinæ partes probe calleret; Musas tamen Bononienses iterum salutare & studium anatomicum cum primis recolere contendit, præceptore usus Antonio Maria Valsalva, cui magno adjumento fuit in adornanda editione de aure humana & sectionibus cadaverum humanorum, idque munus demonstratoris Anatomici solus administravit eo anno, quo idem Valsalva Parmam accersitus Bononia aberat. Unde factum est, ut brevi inclaresceret. Ete-

nim præter laudem rei Anatomicæ maximam in aliis quoque scientiis ita profecit, ut videretur omnia consequi posse, simul ac velle coepisset. Tanta autem erat elegantia sermonis Latini æque ac Etrusci, ut cum elegantissimo quoque scriptore posset comparari. Noverat & græcas literas, attigerat & poeticen, quoniam illius dulcedinis expers esse noluit; præclare tenebat Botanicam & Geometriam, quod in iis non parum ad sua studia præsidii esse putaverat; ob eandemque causam Opticam addidicerat, Hydraulicam, Mechanicam, nec non in Astronomia se exercuerat. Quum igitur haberet studia communia cum multis eruditis, essetque singulari bonitate, moribus plane suavissimis, & ad omnem rationem humanitatis accommodatissimis, ita vivebat Bononiæ, ut universis civibus merito esset carissimus & probatissimus. Utebatur vero intime Manfrediis fratribus, Iacobo Bartholomæo Beccario, & Ioanne Antonio Stancario, huiusque fratre Victorio, cum quibus duobus postremis ipsi necessitudo quoque erat contubernii. Has ob causas præcipuus ei honos habitus; creatus est enim, cum nondum compleisset secundum & vicesimum ætatis annum, princeps Academiæ Inquietorum, in quam fuerat quinquennio ante cooptatus. Qua in potestate præclaras res gessit. Nam persuasit Academicis, ut relictis inanibus disputationibus, novam, utilemque amplecterentur philosophandi rationem, novisque conditis propositisque legibus, has ut omnes probarent effecit. Plura hac de re videri possunt in vita Eustachii Manfredii, qui & conditor illius Academiæ & socius una cum Victorio Stancario glorioso in labore Morgagni fuit. Hic vero ut collegas ad occulta naturæ investiganda suo exemplo inflammaret, in solemni ac publico Academiæ conventu, qui habitus est anno, postquam princeps ipse fuerat, recitavit, quæ ei in longa cadaverum serie attentissime spectanti sese observanda obtulerant, & in adversaria coniecerat. Neque hæc communia & pervulgata, sed pleraque nova, omnia vero difficillimam cognitionem habent. Ex quo factum

factum est, ut non modo laudem ingenii, sed etiam admirationem sit consecutus; nullusque auditorum fuerit, qui eum non sit hortatus, ut illa in lucem proferret, pollicitus fore, & ipsi & Academiae honorificentissima. Paruit ille horum consiliis ediditque MDCCVI. Bononiae librum, quem inscripsit *Adversaria Anatomica prima*, consecravitque Eustachio Manfredio, tunc Academiae principi, caeterisque sodalibus. Nihil enim magis laborabat, quam ut in Academiam, cui, quidquid erat, videbatur referre acceptum, gratissimus cognosceretur. Tali modo Bononiae confecto studiorum curriculo, Venetias & Patavium venit ad salutandos doctos viros. Qua profectioe magnum accepit detrimentum Academia. Vix enim ferre posse videbatur absentiam illius, qui ipsam praeter caeteris exemplo, & legibus institutisque quasi parens & conditor formaverat. Patavii Morgagnus magnam junxit amicitiam cum Dominico Guglielminio, Venetiis cum Ioanne Polemio, & Ioanne Hieronymo Zanichellio, aliisque multis, quos sibi mores, & optimarum artium, ac literarum studio commendabat. Ibi quoad substitit (non diutius autem, quam triginta circiter mensibus fuit) assidue aut in dissectionibus animalium majorum, praesertim piscium, aut in re chimica, aut in pharmaceutica aut in physicis & anatomicis experimentis, aut denique in selectorum librorum, quos studiose comparabat, lectione versatus est. His tot instructus adiumentis, tunc demum venit ad medicinam faciendam; hancque in patria exercuit ea felicitate, quae observationibus, dum Bononiae degebat, ad aegrotantium lectulos jugiter, ac solerter habitis, responderet.

Quum enim relaxandi paulisper animi causa domum secessisset, ea de ipso opinio fuerat suorum civium, ut ad amplissimi in civitate viri abditum gravissimumque morbum dignoscendum, & si fieri posset, ex aliqua saltem parte levandum advocaretur; quorum utrumque egregie praestitit. Iam vero in patria commoratus magnam apud omnes acquisivit fiduciam, & vix aegrotatio paulo difficilior accidit, quin a senioribus

bus ipsis medicis sibi focus optaretur Morgagnus; adeo attentus erat in observando, cautus in prædicendo, felix in curando. Quæ cum sine assidua animi contentione, & corporis fatigatione esse non possent, intelligere primum coepit, si sic porro pergeret, non diutius se esse victurum; mox ut erat, si quis alius tum otii inimicus, tum Anatomæ amator in memoriam rediit oblatam sibi, cum Patavii esset, a Guglielminio fuisse occasionem ibi permanendi, & facultatem docendi, si ex ejus Gymnasii scholis una placeret. Inopinato autem accidit obitus Guglielminii. Quum enim in ejus locum sufficiens esset immortalis vir Antonius Vallisnerius, quæsitum est de Morgagno, an Vallisnerii professionem suscepturus esset? Quærentibus non gravate annuit, & a Senatu Veneto iisdem honestissimis conditionibus, quibus gaudebat Vallisnerius sub finem anni MDCCXI. ad tradendam theoreticam medicinam est vocatus. Quapropter vix triennio in patria exacto Patavium concessit. Ipse decimo sexto calendarum Aprilis anno MDCCXII. quo primum suggestum conscendit in magna auditorum frequentia, latinam habuit orationem, qua formam expressit quarundam medicarum institutionum, quas animo conceperat. Itaque tripartita oratione proposuit, quæ partes esse debeant illius, qui ad perfectam medicinæ laudem adspirat, antequam medico præceptor tradatur, postquam erit traditus, & ex quo eidem ægrotantes tradentur. Plurimum laboris & temporis in erudiendis medicinæ studiosis impendit, ut docte, ornate, Latine, atque etiam ordinate omnia explicaret. Petierat ab eo Lancisius, quo cum magnam contraxerat amicitiam, ut diligenter describeret, quænam in triginta octo anatomicis tabulis Bartholomæi Eustachii per hos dies repertis agnosceret, quæ propria, & peculiaris inventa ejusdem autoris dici deberent, fuerint licet ab aliis post ipsum prodita. Qua quidem in re sic amici postulationi brevi octo dierum spatio satisfecit, ut laudem ab eo reportaverit viri in Anatomæ historia omnium peritissimi. Sed præsertim petenti-

tibus non solum, sed etiam flagitantibus amicis, qui hoc magni interesse dicebant ad decus ejus, in quo docebat Gymnasia, studium & curam contulit, ut defenderet adversaria sua anatomica contra animadversiones, quas in illa fecerat Ioannes Baptista Blancus, & Iacobus Mangetus suum in theatrum anatomicum retulerat. Grave ac molestum fuit viro a contentionibus alieno, ac leni mitique animo, in illud se adductum esse discrimen, ut naturam atque ingenium suum desereret. Et quidem non defensoris modo, sed acris etiam accusatoris personam sustinuit in iis quinque adversariis, quæ intra biennium in vulgus edidit. Quæ accusatio cum in eo maxime versetur, ut coarguat, atque corrigat plurimos, ac gravissimos errores, quibus scatent multorum anatomicorum scripta, quibus locus datus est in hoc theatro ac præsertim Verheyenii & Blanci, illud consecutus est Morgagnus, ut hæc adversaria non solum utilia, sed etiam necessaria sint rei anatomicæ studiosis, qui eodem theatro uti desiderant. Iis vero, qui aliquam cupiditatem habent noscendi novas observationes, animadversionesque ad anatomen quidem præcipue, sed subinde etiam ad Chirurgiam ac Medicinam spectantes, nihil dulcius esse potest, iisdem adversariis, quæ in hoc rerum genere mirum in modum abundant. Non est autem credibile, quam multa auctor disseccare debuerit cadavera ad confirmandas a se propositas observationes: nec mediocrem quoque in eo diligentiam adhibuit, ut operi adjungerentur tabulæ anatomicæ affabre insculptæ, qua in re usus est præsertim opera Michaelis Angeli Cavazzonii, Ioannis Baptistæ Cromerii, & Francisci Mariæ Franciæ. Cæterum vix secundis tertiisque adversariis inspectis tædium Blancum vehementerque poenituit, quod Morgagnum offendisset; pro qua offensione illi se satisfacturum Lancisio per literas significavit. Accepit satisfactionem Morgagnus, & signum mitigati animi erga illum dedit in adversariis, quæ mox in lucem emisit. Egerat enim Lancisius de restituendo in gratiam Mangeto, cui
osten-

ostendit, posse rem ad concordiam facile deduci, dummodo ille declararet, non invidia atque obtreptione laudis Morgagni, cui ipse semper faverit, se scripta Blanci suum in theatrum anatomicum intulisse, sed inconsulto atque inconsiderate id fecisse, factumque suum improbare ac detestari. Non dubitavit quidem Mangetus ingenue fateri Lancisio, se *animadversiones Blanci corrente prelo accepisse, ac vix attente perlectas typis commisisse, opereque jam edito deprehendisse in iis nonnulla, quae delicatulis acerbiora videri poterant*; sed illum adeo pupugerunt secunda & tertia adversaria, ut ei rescripserit, quae reconciliationis desperationem afferre viderentur. Verum postea sentiens multorum vocibus se reprehendi, quod talem virum offendisset, neque offensum placare studuisset, de reconcilianda gratia cogitare coepit. Verebatur quoque, ne peccatum suum a Morgagno severius in aliis, quae paraverat adversariis, puniretur. Quibus rebus factum est, ut ei se purgaverit per literas a Ioanne Fantonio scriptas, utens excusatione negligentiae, quo majoris criminis, illatae scilicet injuriae, suspensionem averteret.

Qua excusatione & amici precibus commotus Morgagnus, multa, quae acrius scripserat, oblitteravit in edendis adversariis. Sic bellum acerbum, quod inter Morgagnum, Blancum & Mangetum exortum fuerat, sedatum esse videbatur. At non multos post annos Blancus iterum Morgagnum ad arma compulit: nam cum iterum typis committeret librum a se conscriptum de historia hepatica, in hoc non solum veteres refricavit controversias, sed novas etiam excusavit, non videns hac re plurimum violari existimationem suam. Nam fidem Lancisio dederat, nihil se unquam commissurum, quod hominibus suspensionem fictae reconciliatae gratiae movere posset. Nec modo infidi sed etiam ingrati animi accusationem timere debebat Blancus, cum esset Morgagno recenti beneficio obstrictus. Quapropter minime reprehendi debet Morgagnus, si quid ab eo paulo severius vindicatum est, cum de
- hac

hac instaurata controversia binas sane longas ad amicum scripsisset epistolas, de quibus vere dictum fuit, nihil defendere, quod non evidentiter probent, nihil oppugnare, quod non plane evertant. Profecto magna habenda est gratia Blanco & Mangeto, quod has epistolas, quaeque eis socia damus, adversaria anatomica a Morgagno extorserint, in quibus tanta doctrina, tot inventa, tanta in omnire anatomica eruditio apparet, ut idoneus certe iudex Albertus Hallerus non dubitaverit pronunciare, nihil habere anatonem, quod cum illis operibus conferri possit. Ruyschius quoque, Boerhaavius, Heisterus, Winslovius, Schroeckius, Hoffmannus, Vaterus, Meadius, Goelickius, Waltherus, Senacus, Cockburnius, Guntzius, Meckelius haec eadem opera laudibus ad coelum extulerunt, & ex iis in sua scripta multa transtulerunt ornamenta. Atque in his libris conficiendis dum elaborabat Morgagnus, nihilominus officia sua praestabat aut studiosae iuventuti, quae domum ejus tanquam officinam sapientiae frequentabat; aut amicis, qui iudicium, consiliumque suum saepe exquirebant, cum in iis, quae ad eruditionem, tum in iis praesertim, quae ad rem medicam, caeterasque physicas facultates pertinent; aut Germanis, qui Patavii dant operam Philosophiae, Medicinae, ac rerum divinarum scientiae, cum eorum patronus anno MDCCXV. electus fuerit. His persuasit, ut sibi aedem emerent, in qua eorum bibliotheca tutius in omne tempus servaretur, in quibus illi tractare solent de iis rebus, quas inter se communes habent. Qua empta, haec in ingressu iidem inscripserunt: *Inclyta natio Germanica DD. Artistarum, adjuvante liberalissimo Protectore Cel. viro Io. Bapt. Morgagno P. P. P. has sibi emit aedes &c.* Sic cum Morgagnus magno in honore Patavii viveret, electus est a Senatu Veneto, ineunte Octobri memorati anni ad tradendam in ejus civitatis Gymnasio anatonem.

Non est praetereunda illius modestia hoc loco. Nam quamvis suam ingrederetur provinciam, plurimum tamen se

vereri dicebat, quidnam pro dignitate loci & expectatione omnium afferre posset, praesertim cum cogitaret Andream Vesalium, Realdum Columbum, Gabrielem Faloppium, Hieronymum Fabricium, Iulium Casserium, Adrianum Spigelium, Ioannem Veslingium, aliosque praestantissimos Anatomicos, qui in hac sede fuerant. Erat quidem inanis timor. Omnes enim jam tum in illud consentiebant elogium, tantum illum excellere anatomico, ut nemo esset non solum aetatis suae, sed etiam de maioribus natu, qui ei anteponi posset. Quod iudicium non minus oratione, quam factis comprobavit Senatus. Nam cum ei satis amplum quingentorum aureorum stipendium decrevisset, illud primum raro exemplo ad octingentos, postea rarissimo ad bis milenos, singulari demum atque unico ad ducentos supra bis milenos perduxit. Sed maximum, quod Morgagno dari potuit, praemium fuit incredibilis acclamatio, & plausus, quo ille in exedra collocatus fuerit. Cujus rei cum statim fama emanasset, magna undique ei facta est gratulatio, & pro sua eximia in literas & literatos homines voluntate Summus quoque Pontifex Clemens XI. eidem gratulatus est. Non parum sudare debuit Morgagnus primis sui muneris annis, ut hominem informaret ad bene diligenterque anatomicas ostensiones administrandas; sicque Ioannem Baptistam Vulpium ad incidendorum cadaverum officium instituit, ut nemo fortasse esset, qui cum illo comparari posset. Accidit aliquando, ut cum hic aniculae cadaver aperiret, quo adstans Morgagnus ostenderet auditoribus suis singulorum viscerum sedem, etsi plus solito illud nequaquam oleret, neque ullum in eodem praeter implicationem intestinorum vitium appareret, subitus tamen languor Morgagnum oppresserit, non secus ac si deliquium instaret. Revocatis paullulum viribus cum uterque domum e theatro anatomico rediisset, ad eundem modum, eodemque tempore febris correptus est, quae sic Morgagnum male habuit, ut non nisi aliquot post menses pristinam valetudinem recuperare potuerit.

tuerit. Non propterea tamen in eo languit industria. Nam eodem, quo antea, studio commodis discipulorum domi, in nosocomio ac theatro inservivit, ac nihil unquam, si paucos excipias aestivos menses, quibus in patria fuit, remisit delabore, quem in anatomicis praesertim scriptioibus solitus erat impendere. Etenim, quod mireris, magna pars adversariorum in hac corporis infirmitate ab eo confecta est. Eodem quoque tempore amice per literas cum Lancisio disputavit de genere mortis Cleopatrae, multaque in his literis sane elegantibus atque eruditis, attulit huic convenientia sententiae, quam ipse tenebat, Cleopatram aspidis morfu periisse, adversus eos, qui veneno ore capto sublatam contendebant. Scripsit & alia multa consequentibus temporibus, quae eum praestantem philologum ostendunt. Itaque rogatu Ioannis Baptistae Vulpji, qui nobilem editionem parabat medicorum operum A. Cornelii Celsi & Q. Sereni Sammonici, sub finem anni MDCCXX. & intra proximum quatuor exaravit epistolas, quarum tres Celsum attingunt, quarta Sammonicum. In iis prioribus diligenter persequitur aetatem, qua autor ille floruit, studia & scripta ejusdem: haud pauca ipsius loca difficultia illustrat, ac multa, quae erant depravata, restituit: quaedam indicat verba, quae removenda existimabat a latinis lexicis, in quibus sub mentito Celsi nomine locum obtinuerant: indicat & alia, quae sunt profecto Celsi, sed quae in iisdem lexicis non facile reperias. In quarta epistola examinat, quid praestiterint Afulanus, Caesarius, Humelbergius & Keuchenius, tum in emendando, tum in illustrando Sammonici poemate de Medicina, iisque lumen de suo lumine accendit; qua occasione multa in medium profert, quae pertinent ad illius scriptoris vitam declarandam. Hanc epistolam undetriginta post annos secuta est altera, quae explicat, quale iudicium fecerit Petrus Burmannus de priori epistola, & quale Morgagnus ipse faciat de opera, quam idem Burmannus in hunc medicum scriptorem contulit, cum illum A. MDCCXXXI.

Lugd. Batav. edidit minores inter poetas latinos. Explicat etiam quid sit id, de quo autor a Burmanno dissentiat, qua diffensione sane modesta, & quales homines doctos decet, magis magisque Sammonicus illustratur. Eodem ferme tempore dedit Morgagnus tribus superioribus in Celsum epistolis, quinque alias comites, ut esset unde ad illa, quae notaverat de hoc auctore ejusque scriptis, corollarium adderetur, & unde plurima Celsi sumere possent studiosi, quibus depravata ab Almelveenio & Lindenio corrigerent, & a quibus magis ad cognitionem intelligentiamque ejusdem scriptoris ducerentur. Has decem epistolas scripsit Morgagnus ad Ioannem Baptistam Vulpium; dedicavit vero Laurentio Heistero, cum inter se & hunc virum propter excellentem utriusque in anatome doctrinam magna intercederet amicitia. Nam quatuor scriptis epistolis (id fuit annis MDCCXXI- & MDCCXXIII.) ad Iacobum Facciolum una, reliquis ad amantissimum eruditissimum inprimis inter tot alios discipulos suos Iulium Pontederam, his vitiosa multa, quae sunt in rei rusticae latinis auctoribus, ac praesertim Columella & Vegetio emendavit, & loca nonnulla obscura bono in lumine collocavit, omnibus ostendens quanta afflueret eruditionis copia quantumque in eo esset ingenii acumen, ac latinae linguae scientia. Ex quo factum est, ut ejus sententia saepe exquiretur in hoc rerum genere ab eruditis amicis, quibus ille facile poterat satisfacere, praesertim cum recurreret ad copias suas. Sic enim vir modestissimus appellabat thesauros illos suos, in quibus admirabilem vim eruditionis tum Graecae, tum Latinae, tum Italicae reconditam habebat. Sunt in manibus hominum, quae, postulante Ioanne Polenio, quo neminem nec amiciosem, nec jucundiosem, nec cariorem habebat, scripsit tum ad eundem Polenium, tum ad Petrum Pluvenium e S. I. de ordinario Frontini consulatu, id habens ratum, quod Norisius olim judicaverat, scilicet anno aerae Christianae C. Frontinum non Frontonem, ut aliqui putabant, Trajani III.

Consulis collegam ordinarium fuisse; quamquam idem Norisius, non satis quidem probabilibus impulsus conjecturis ac rationibus, hanc suam sententiam postea deseruit, pro Frontone pronuncians. Extant etiam quae differuit de Prospero Alpino, de Philologo Ravennate, & de Angelo Bolognino; nec non ad memoratum Polenium epistolae tres, quarum altera est de quadam particula libri IV. Marci Varronis de lingua Latina in veterem Frontini codicem relata, quam particulam sic explicat Morgagnus, ut Romanae antiquitatis peritum se ostendat; altera est de Vitruvii loco, ex quo in dubium verti potest, utrum scriptor hic Augusti aevo vixerit; tertia demum emendat & explicat alium ejusdem scriptoris locum ad rem medicam spectantem. Sed quam antiquitatis amator fuerit Morgagnus, & quam diligenter habuerit cognitam, ex iis praesertim intelligi potest epistolis, quas Aemilianas inscripsit. Exposuit in iis plurima scitu dignissima de fluminibus Aemiliae atque inprimis de iis, quae propter Ravennam fluunt; sicque persecutus est monumenta nonnullarum urbium, atque oppidorum, quae ab his fluminibus alluuntur, ut ea qui legat non multum desideret historiam contextam illorum locorum. Sed maxime ea in veritatis lucem protulit, quae Forum Livii patriam ejus illustrant, notans unde, & quo tempore orta, qui fuerit ejus status & dignitas, pluribus verbis ostendens, quanto credibilis sit Galum poetam, cujus de vita multa in apertum profert, suum civem fuisse, & haud pauca recensens de Flavio Blondo, de Hieronymo Mercuriali, de Iacobo a Turre, aliisque viris illustribus Foroliviensibus. Neque sejungere debemus ab operibus, quae Morgagnus mansuetioribus Musis scripsit, vitas Dominici Guglielminii, & Antonii Mariae Valsalvae, quibus non modo laudem diligentis, elegantisque scriptoris reportavit, sed etiam amici benevolentissimi. Quos enim vivos omni officio ac potius pietate coluerat, mortuos monumentis literarum mandare voluit. Sed praesertim lumen ingenii sui, gratumque ac pium animum ostendit in iis, quae de Valsal-

va scripsit. Eo enim praeceptore, ut initio docuimus, usus fuerat. Itaque non solum fecit, ut ejus vita plenissima esset illarum rerum, quae ad illam declarandam pertinerent, sed etiam duodeviginti exaravit epistolas, quae mirabiliter ejusdem viri opera illustrent. Harum epistolarum undecim attingunt tractatum de aure humana, reliquae dissertationes. In iis vero sic omnia perscripta sunt de observationibus habitis ab ipso Valsalva, Morgagno, aliisque doctis viris, quibus aut exornantur, aut confirmantur, aut corriguntur res, quae in memoratis Valsalvae operibus continentur, ut nihil non appareat, & facile existimari possit, singulari studio atque scientia fuisse Morgagnum in omni re Anatomica. In hoc quoque magnopere is laudandus est, quod non se tenuit, quin aliquando contra suum doctorem (quamquam semper aliquam, & quidem probabilem, dedit errato illius excusationem) differuerit. Videbat enim homini in inquisitione veri unice occupato nihil tam esse adversarium, quam ad alicujus, quamvis sapientissimi, auctoritatem ita se conferre, ut integra iudicandi non esset potestas. Quapropter minime non est mirandum, si nunquam gravate tulit, quod aliquis sententiam probaverit, quam ipse non sequeretur; & si in omni dissensione non vincere maluit, quam vinci, dummodo verum inveniretur. Qui autem scire cupiat, quantum illi laboris ac temporis positum fuerit in perlegendis, conferendis, feligendisque Valsalvae chartis, quarum magnum numerum ille reliquerat, quantum in volutandis omnibus pene alicujus nominis Anatomicorum libris, ut ex eorum fontibus hauriret, quae aliqua ratione possent illustrare res, de quibus aut egerat, aut commemoraverat Valsalva, quantum in observationibus habendis, cum soleret ex Anatome proferre nihil, quod non propriis oculis, ac saepius perspectum habuisset, quantum denique in omni re proposita diligenter perpendenda, exponendisque judiciis suis, legat ea, quae idem praefatus est de his anatomicis epistolis. Praeter has scripsit etiam epistolam ad
ami-

amicissimum suum Franciscum Mariam Zanottum, quae epitomen complectitur trium, quas Valsalva in Bononiensi instituti scientiarum Academia habuerat dissertationum, eaque legitur primo in volumine commentariorum ejusdem Academiae. Editis jam his epistolis, cum Morgagnus colligendi sui, vitandique aestivi caloris causa in rus se contulisset, venissetque eodem egregiae indolis adolescens & cum aliis studiis, tum praesertim Medicinae deditissimus, multum inter se collocti sunt de rebus ad illam facultatem pertinentibus. Quo quidem in sermone, multa praeclara a Morgagno commemorata sunt de vera medendi ratione, deque sua non modo, sed etiam praeceptorum suorum Valsalvae, & Albertini hac in re consuetudine. Quae inter cum casu mentio incidisset operis Theophili Boneti, quod inscribitur sepulchretum, quodque continet dissectiones eorum, quos morbi e medio abstulerunt, plurimis ex autoribus collectas, rogatus est, ut aperiret, quodnam esset de hoc opere iudicium suum. Affirmavit ille, opus quidem utilitate maximum suscepisse Bonetum, sed non satis diligentiae ad illud conficiendum contulisse; quapropterea praeclare acturum, qui hoc sibi fumeret, ut multa, quae in illo deficiunt, suppleret, non pauca redundantia resicaret, & accuratius, atque exquisitius seligeret, ac referret observationes, quae ad singulos morbos pertinerent, notans quid certum, quid incertum, & si quid minus recte a Scriptoribus esset expositum. Tum adolescens: non sum, inquit, nescius, te aliquid simile cogitasse, & in commentariolo de Valsalvae vita promississe te facturum, ut ejus plurimae huc spectantes observationes in lucem prodirent. Quid igitur differs rem dignam usu, & ista singulari doctrina tua? Facile se exorari sivit Morgagnus, credo, quod videbat se in suo regno versari debere. Itaque vix Patavium rediit, cum studium suum ad hanc rem admovit, confectisque aliquot latinis epistolis, has ad amicum misit. Ex hoc autem cognosci potuit, quam placuerint, quod ille non prius rogare destitit Morgagnum, ut his
epi-

epistolis alias comites daret, quam septuaginta obtinuerit; quodque eadem auctori, ut recensere posset, petenti, non antea remiserit, quam idem auctor sancte pollicitus esset, nihil se esse detracturum, ac brevi eas editurum. Quod & fecit. Inscribitur opus de sedibus & causis morborum per Anatomen indagatis, idque in libros quinque dividitur, quorum in priori agitur de morbis capitis, in secundo de morbis thoracis, in tertio de morbis ventris, in quarto de morbis ad Chirurgiam aut universum corpus spectantibus, in quinto autem ea comprehenduntur, quae ad singulos quatuor priores libros addenda videbantur. Multas ex veterum & recentiorum scriptis huc spectantes collegit Morgagnus observationes, multas ipse a Valsalva acceperat, multo plures in hujus ineditis scriptis notatas repererat, plurimas vero per se infinito studio ac diligentia totis sexaginta annis habuerat, easque omnes in hujus operis confectioem contulit. Bene recteque Iacobus Bartholomaeus Becarius hoc opus amplissimum interioris medicae doctrinae thesaurum pronuntiavit. Satis de hoc immortalis operis dictum erit, si hoc unum addatur, quatuor annorum spatio ter illud, quamvis non mole exiguum, typis impressum fuisse, quod est indicium, quam magno plausu medicinae cultores idem exceperint, quantaque inde facta fuerit accessio ad Morgagni gloriam. Iam enim maximi viri uno ore consenserant penes illum principatum Anatomes esse, e quibus nominasse sufficiat Ioannem Albertum Korffum, Ioannem Bernoullium, Fridericum Ruyschium, Ioannem Saltzmannum, Laurentium Heisterum, atque Petrum Senacum.

Extanta nominis celebritate factum fuit, ut invitaretur ad Academiam Imperialem Naturae Curiosorum Praeside Schroeckio anno MDCCVIII. cujus successor Baierus ipsum anno MDCCXXXII. inter Adjunctos retulit. Guilielmus Bromfield obtulit diploma receptionis in Societatem Regiam Londinensem anno MDCCXXIV. nec defuit Academia Regia Scientiarum Parisiensis sufficere in locum Friderici Ruy-

schii per Petrum Senac Archiatrum Regis Galliae anno MDCCXXXI. Porro accessit ad Academiam Imperialem Petropolitanam curante Ioanne Friderico Schreiberō anno MDCCXXXV. Tandem Ioannes Fridericus Mechel aditum solemnem ad Regiam Academiam Berolinensem Collegae Honorarii significavit anno MDCCLIV. Cum tanto esset Morgagnus in pretio apud exteros, fieri non poterat, ut illum minoris facerent Itali sui. Itaque nulla apud hos extat alicujus nominis Academia, in quam ille honorificentissimis decretis cooptatus non fuerit, nullum floret Gymnasium, quod ejus scriptis maximam non tribuat in rebus physicis auctoritatem, iisque plurimum non utatur in erudiendis harum rerum studiosis adolescentibus; nulla inter hos exorta est aut controversia, aut dubitatio de re anatomica, de qua idem, tanquam oraculum, haud fuerit consultus. Multa sunt illustria facta ejus patriae, ut ostenderet de tanto cive se maxime gloriari. In primis quod in publicis aedibus marmoream ejusdem effigiem posuit, hoc circum eam scripto epigrammate:

*Hic est, ut perhibent doctorum corda virorum
Primus in humani corporis historia.*

Infra autem haec exculpta inscriptio.

IO. BAPT. MORGAGNO NOB. FOROL.

PATRIA

INVENTIS LIBRISQVE EIVS PROBATISSIMIS

VBICVNQVE GENTIVM ILLUSTRATA

DECREVIT A. D. MCCLXIII.

PONENDAM IN CELEBERRIMO HOC LOCO

MARMOREAM EFFIGIEM

ADHVC VIVENTIS.

Quanta autem dignitate viveret Patavii, haec sunt indicia. Ejus schola, ac domus floruit semper nobilitate, ac frequentia discipulorum, nec unquam praelectiones, ostensionesve habuit anatomicas, quin magnus ad eum omnium ordinum, omniumque aetatum fieret concursus. Nemo mediocriter eruditus in hanc civitatem veniebat, qui Morgagnum videre, adire, alloqui praetermitteret; nemo vero ab ipso unquam discessit, qui non parem ejus humanitati ad doctrinae laudem tribuendam esse judicaverit. Quamquam autem, ut supra demonstratum est, illud ei a Veneto Senatu pro munere docendi decretum fuit stipendium, quod nemini unquam, non propterea tamen timere debuit reliquorum Professorum aut offensionem, aut invidiam, cum inter hos nullus esset, qui ejus gloriae plurimum non faveret. Quintum Praefes Collegii Veneti Gymnastici fuit, quae potestas, quamquam legibus cautum sit, ne ultra triennium duret, semel tamen ei ad septennium prorogata est. Iure igitur is dicebat, se in summi beneficii loco ponere, quod in eam civitatem cooptatus esset, a qua, quae dari maxima poterant, accepisset ornamenta, quodque docendi causa in eam se contulisset civitatem, quae cum humanitate, & doctrina praestaret omnes, sic ei erat carus, ut non magnopere patriam desideraret. Ex quo factum est, ut, licet magnis praemiis invitatus fuisset ad docendum in aliis, iisque celeberrimis, tum intra, tum extra Italiam Gymnasiis, ire semper recusaverit. Hoc quoque ad tanti viri laudem illustre fuit, quod Laurentius Heisterus, Georgius Daniel Colchwitzius, Albertus Hallerus, e nostratibus vero Iosephus Antonius Puiatus, Franciscus Maria Zanottus, Io. Verardus Zevianus, aliique maximae doctrinae viri quosdam e multis, quos fecerunt, libris, ejus nuncuparunt nomini. In tanta celebritate famae Principibus quoque viris minime placere non poterat Morgagnus; quam quidem non ultimam esse laudem vere ab Horatio dictum est. Itaque magnam affecutus gratiam Caroli Ruzzinii,

Aloy-

Aloysii Pisanii, Petri Grimanii, Francisci Lauretani, Marci Foscarinii, & Aloysii Mocenici, qui omnes summum locum in Venetorum Republica tenuerunt. Foscarinius autem summis etiam laudibus celebravit Morgagnum in eo, quod edidit, opere de Veneta Litteratura. CAROLUS VI. Augustus de re quadam medica per litteras ab archiatro suo Garellio scriptas illum consuluit; cumque aliquando ejus exercitus in Aemilia hyemaret, Ducibus praecepit, darent operam, ne quis domui, familiaeque Morgagni molestus esset. Fecit hoc idem CAROLUS EMANUEL III. Sardiniae Rex; isque cum semel & iterum per Forum Livii iter habuisset eo tempore, quo ibi feriatu commorabatur Morgagnus, hunc humanissime excepit, & ad plures horas cum eo collocutus est. A Summis Pontificibus CLEMENTE XI. BENEDICTO XIV. & CLEMENTE XIII. magnas tulit existimationis, ac voluntatis significationes; ac jure in eo praesertim gloriabatur, quod BENEDICTUS suo in opere de Beatificatione Servorum Dei testimonium tribuerit amplissimum illius doctrinae; quodque CLEMENS XIII. litteras ad eum dederit honorificentissimas, humanissimasque, quibus significabat pergratum sibi fuisse munus illius operum, quibusque ei non tam vim doctrinae admirabilem, quam pietatem in Deum, caeterasque virtutes gratulabatur. Quod testimonium gravissimum reputari debet, quia a Summae dignitatis Principe proficiscebatur, cui notissima erat vita Morgagni. Quo enim tempore sacris Patavinis sanctissime praefuit, ejus saepe consilio in curanda valetudine usus est, eidemque suas semper patere voluit aedes. Constat quoque aliquando Summum Pontificem praedicasse de Morgagni doctrina, modestia, comitate, humanitate, in Deum hominesque caritate, in amicos fide, in suos studio ac diligentia, ut nihil gloriosius ac magnificentius praedicare potuerit; addiditque, illud non mediocre esse verae laudis argumentum, quod is nunquam timere debuit hominum invidiam. Cum plurimum autoritate & gratia valeret, non illas ad utilitatem suam, sed ad aliorum, ac prae-

fertim amicorum commodum, ac praesidium libentissime conferebat. Atque in beneficiis tribuendis se illa nolle foenerari ostendebat, cum tamdiu meminisset, quoad ille gratus erat, qui acceperat: percepta vero a se immortalis retinebat memoria; quod saepe declaravit, & maxime in homine, cujus ope e periculo vitae ereptus est, quod ob lapsum in canalem quemdam, ut initio narravimus, subiit in pueritia. Hujus enim egestatem suis sumptibus sustentavit, mortem deflevit, memoriam grata recordatione profecutus est. Multum semper vigilavit ac laboravit; & provinciam docendi ad extremam usque senectutem ita sustinuit, ut de se praedicare potuerit illud Virgilianum:

Nec tarda senectus

Debilitat vires animi, mutatque vigorem.

Vixit ad aliorum utilitatem; & magnam se Deo habere gratiam dicebat, quod siverit se eam praesertim scientiam profiteri, quae hominibus plurimum prodesset, & quae ad ipsius Dei cognitionem una omnium maxime duceret. Nihil in eo fictum aut simulatum unquam apparuit. Ut autem erat decori amantissimus, aequalitatem universae vitae, singularumque actionum mirabiliter servavit. Quemadmodum in vita, sic in Medicina, quae essent simplicia amavit, & qui saepe plures venaesectione curavit, nunquam tamen hoc remedii genus sibi adhiberi passus est, quoniam naturaliter illud horrebat. Consuevit etiam in quibusdam capitis morbis sanguinem ex occipite mittere, cujus curationis, quae jam diu fieri desierat, tanquam restitutor ab Hoffmanno, Walthero, aliisque merito laudatur.

Duxit uxorem Paulam Vergeriam civem suam, nobili genere natam, cum qua vixit conjunctissime, & ex qua quindecim suscepit liberos. Inter hos tres virilis sexus fuerunt, quorum natu maximus matrimonio sese junxit cum nobili femina
Maria

Maria Serughia. Decessit autem anno MDCCLXVI. patri relinquens non solum peracerbum sui desiderium, sed etiam nepotum curam, quam mira alacritate & providentia sustinuit. Filiorum alter mortem obivit in pueritia, alter Societati Iesu nomen dedit. Filiarum vero quatuor occiderunt in cunis, reliquae sese Deo virgines voverunt. Fuit Morgagnus statura magna, & venusta figura, hilari & laeto vultu, fulvis capillis, oculis caeruleis, & ad summam senectutem usus est sensibus & valetudine optima. Ad hanc autem conservandam plurimum conduxisse putavit, quod simplici victu, vestituque semper delectatus est; quod non facile tempus variaverit sumendi cibum dormiendique; quodque sibi ab intemperie coeli caverit. Optime profecto ad Nestoris instar inter vivos egit, floruit etiam egregiarum animi dotium integer usque diu animam Deo pie placideque redderet d. VI. Decembris anno hujus seculi septuagesimo primo, cum vitam honestissime traduxisset, ultra annos LXXXIX. & menses novem ad dies XI. decenti funeris pompa elatus, communi civium luctu, qui probe perspexerint, quantum ornamentum ac praesidium Medicinae amisisset Patavina Universitas in uno Morgagno. Nos interim grata mente recolimus memoriam Adjuncti per octo lustra Florentissimi, cujus commendatione ad Academiam nostram accesserunt Viri in Italia Celebrissimi, & munificentia ejusdem bibliothecae nostrae oblatis sunt operum omnium Tomi splendidissimi.

Opera Editæ.

Opera omnia Morgagni in quinque Tomos in fol. divisa Bassani edi curavit an. 1765. Antonius Larber ejusdem Morgagni discipulus.

Tom. I. ADVERSARIA ANATOMICA OMNIA. Horum Prima edita sunt Bononiae 1706. typis Pisarri in 4. magno, postea Lugduni Batavorum 1714. apud Wishoff in 8, & Patavii 1719.

apud Cominum in 4. & Lugduni Batavorum 1723. apud Langerak in 4. & rursus apud eundem 1741. in 4. Altera & Tertia impressa fuere Patavii apud Cominum 1717. in 4. & Lugduni Batavorum apud Langerak 1723, & rursus 1741. in 4. Quarta denique, Quinta, & Sexta impressa fuere Patavii 1719. apud Cominum in 4. & Lugduni Batavorum 1723. apud Langerak, & rursus 1741. in 4.

Tom. II. EPISTOLAE ANATOMICAЕ XX. quarum priores duae prodierunt Lugduni Batavorum apud Ioan. a Kerkhem in 4. reliquae impressae fuerunt cum Valsalvae operibus Venetiis 1740. typis Pitteri in 4. tom. 2. & deinde 1741. apud eundem in 4. minori tom. 1.

Tom. III. & IV. DE SEDIBUS ET CAUSIS MORBORUM PER ANATOMEN INDAGATIS Libri quinque. An. 1761. ex Typographia Remondiniana Bassani primum prodierunt, an. deinde 1762. recusi fuerunt Neapoli sumptibus Dominici Terres in 4.

Tom. V. MISCELLANEA OPUSCULA TRES IN PARTES DIVISA. In I. Parte continentur quae ad rem medicam, & Anatomicam spectant, eaque sunt:

Nova Institutionum Medicarum Idea Patavii edita apud Coronam in 4. magno; & Lugduni Batavorum apud Langerak in 4. 1740. & cum Adversariis conjuncta 1741.

De via atque ordine in tradenda publice Medicina atque Anatome Epistola ad Antonium Larber Archiatrum Bassanensem.

Prooemia quaedam Anatomicarum Praelectionum.

De Anatomicis Eustachii Tabulis Epistola ad Ioannem Mariam Lancisium. Edita haec epistola a Lancisio fuit cum iisdem

dem Tabulis Eustachianis Romae 1714. apud Gonzagam & Genevae 1717. cum Theatro Anatomico Mangeti apud Cramer & Perachon; & rursus Romae 1728. sumptibus Pagliariorum, in fol.

De Glandulis Epistola ad Petrum Antonium Michelotum. Edita ab hoc fuit in suo de Separatione Fluidorum libro: Venetiis 1721. apud Pinellos in 4.

De Lacrymalibus ductibus, eorumque obstructione epistola ad Dominicum Anelium, qui illam edidit in libro, cui titulus: Suite de la nouvelle methode de guerir les fistules &c. Taurini 1714. apud Maireffe in 4.

De Lumbricis epistola ad Antonium Vallisnerium; a quo edita fuit in suo libro, qui inscribitur: Considerazioni intorno alla generazione de vermi: Patavii 1711. typis Seminarii in 4. & recusa inter illius opera: Venetiis 1733. apud Coletum in fol.

De acu intra vesicam intrusa, & de excrementa membranae adiposae epistola ad Lucam Schroeckium: habetur in Centuria V. Ephemeridum Caesareae N. C. Academiae: Norimbergae 1717. typis Heinii.

De Calculis Felleis Epistola ad eundem, eaque relata est in II. Volumen Actorum ejusdem Academiae. Ibid. 1730. typis Adulbulneri.

De venae cavae varicibus epistola ad Antonium Caelestinum Cocchium qui ei locum dedit inter suas epistolas physico-medicas, Romae 1725. apud Antonium de Rubeis in 4.

De vesicae calculis a Fratре Iacobo Beaulieu Patavii effectis; & de casu Corneliae Bandiae epistola ad Salvatorem Morandum.

In locum Vitruvii medicum epistola ad Ioannem Polemium. Extat in Exercitationibus Vitruvianis secundis Polenii 1739. Patavii typis Seminarii in fol.

De iis quae a Valsalva in Bononiensi Academia Instituti Scientiarum recitata fuerant epistola ad Franciscum Mariam Zanottum. Extat in Tom. I. Commentariorum de eodem illo Instituto. Bononiae 1731. in 4.

Experimenta circa Aquam Calcis vivae. Habentur in citato volumine.

Responsum medico-legale circa obstetricum iudicium de mulieris virginitate. Romae 1739. typis Rev. Cam. Apostol. in 4.

Responsum medico-legale alterum super feminis emittendi impotentia.

Responsum medico-legale tertium, an post septem a conceptione menses infans nasci possit vitalis & perfectus?

In A. Corn. Celsum & Q. Serenum Samonicum epistolae X. Harum primae quatuor Patavii prodierunt 1721. apud Cominum in 8. & Hagae Comitum 1724. apud Alberts in 4. & rursus apud Cominum cum Celso 1722. omnes autem tum solae, tum simul cum Celso apud eundem Cominum 1750.

In II. Parte continentur quae ad Philologiam pertinent, eaque sunt:

De Prospero Alpino epistolae duae ad Hieronymum Davidem Gaubium.

De Philologo Ravennate, & de Angelo Bolognino Epistola ad Ioannem Astruc, a quo edita fuerat in Tom. II. editionis secundae suorum de morbis venereis librorum. Parisiis 1740. in 4.

De vita & scriptis Dominici Guglielmini commentarium. Extat in Centuria IV. Ephemeridum Caesareae N. C. Academiae, Norimbergae 1715. typis Adelbulneri, in operibus Guglielmini editis Genevae apud Cramer & Perachon an. 1719. in 4. in Bibliotheca Scriptorum Medicorum Mangeti, Genevae apud eosdem in fol. & in Decade I. Vitarum Italarum doctrina excellentium, qui Seculo XVIII. floruerunt. Romae apud Komareckium 1766, in 8.

De vita & scriptis Antonii Mariae Valsalvae commentariolum editum cum hujus operibus Venet. 1740. & 1741. in 4. & in memorata Decade Vitarum Italarum &c.

De genere mortis Cléopatrae epistolae duae ad Ioannem Mariam Lancisium, qui eas vulgavit in appendice ad Mercati Metallothecam Vaticanam, Romae 1719. typis Salvioni in fol.

De ordinario Frontini consulatu epistolae duae, quarum prima est ad Ioannem Polenum, qui eam vulgavit cum Frontino de Aquaeductibus 1722. Patavii typis Seminarii in 4. altera est ad Petrum Pluvenium S. I.

De quadam librorum M. Varronis particula, ut legitur in veteri codice, Epistola ad Ioannem Polenum. Extat in Tomo IV. della Raccolta d'opuscoli scientifici e filologici. Venezia 1730. appresso Cristoforo Zane in 12.

In Vitruvii locum ad tempus, quo iscripsit, attinentem, & in alterum veteris Auctoris compendii Architecturae epistola ad eundem Polenum.

Laudationes a Morgagno habitae olim cum Gymnasiar-
chas, aliosve Doctoris insignibus exornaret.

In Scriptores Rei Rusticae Epistolae IV. quarum unam dedit ad Iacobum Facciolatum, reliquas ad Iulium Pontaderam. Editae fuerunt Lipsiae cum iisdem scriptoribus Tom. II. 1735. sumptibus Fritschii in 4.

In III. Parte continentur Epistolae XIV. Historico-Criticae, Aemiliana dictae, non modo quia pleraeque olim scriptae fuerant in Aemilia, sed & quia omnes ad antiquitates, & geographiam attinent partis non modicae illius Provinciae.

Epistola ad Ioannem Mariam Lancisium de vena sine pari. Extat in opere cui titulus: Ioannis Mariae Lancisii &c. de motu Cordis & anevrysmatibus, Romae 1745. ex Typographia Palladis apud Fratres Palearinos in 4.

MEMORIA

VIRI

PRAENOBILISSIMI EXCELLENTISSIMI

EXPERIENTISSIMIQUE

IOANNIS SEBASTIANI

ALBRECHT

MEDICINAE DOCTORIS, IN ILLVSTRI GYMNASIO CASI-
MIRIANO ACADEMICO PHILOSOPHIAE NATURALIS PROFESSORIS PU-
BLICI, RURIS COBURGENSIS PHYSICI ATQUE ACADEMIAE IMPERIALIS NATURAE
CURIOSORUM ADIUNCTI

ex

Programmate funebri deprompta.

Longaeuitate duce, comite sedulitate spartam inter Viros Primarios Academiae Imperialis Naturae Curiosorum ornavit IOANNES SEBASTIANUS ALBRECHT, natus Coburgi Francorum d. IV. Iunii A. R. S. MDCXCV. Pater ipsi obtigit vir integerrimus Ioannes Christianus Albrecht, mercator ac civis ejus loci honestissimus, mater Margaretha ortu Haasia. Ab his parentibus a prima statim juventute non solum publicae scholae senatoriae praeceptoribus, & imprimis fideli informationi Dn. Christophori Knorri t. t. Rectoris, & Dn Bugelmanni Conrectoris clarissimi, sed etiam privatis fuit traditus, donec MDCCVIII. mense Aprilis superiorum nutu in Gymnasium Casimirianum illustre ac academicum translatus est. Ibi per septem annos a celeberrimis ejusdem Professoribus Dn. Ioanne Conrado Schwarzio, Theodoro Verpoortenio, Ioanne Achatio Colero, SS. Theologiae Licentiatas ac illustris Gymnasii academici Professoribus publicis, nec non a Dn. Ioanne Daniele Gihnelein, I. V. D. Paedagogiarcha, ac P. P. & Dn. Ernesto Salomone Cypriano, SS. Theologiae Doctore, eo tempore Gymnasii Directore, & Consistorii ecclesiastici assessore gravissimo; postea vero Serenissimi Principis Ducis Saxo-Gothani, Supremo a consiliis ecclesiasticis, ut & ab ejus in hoc munere successore maxime Reverendo Godofredo Ludovici, SS. Theologiae D. & Gymnasii Directore, privatim quoque a viro doctissimo Leonhardo Hofmanno, Philosophiae Magistro clarissimo, in literatura latina, graeca & hebraica, oratoria item & mathefi, physica, logica, politica, historia, jure naturae, theologia tum thetica, tum morali summa dexteritate fuit instructus. Positis hifce fundamentis parentum consensu, & amicorum consilio, habita prius valedictoria oratione, de admirandis naturae anno MDCCXIV. visis & hinc inde observatis, ad Almam Salanam profectus d. IX. Maii anno MDCCXV. a Pro-
recto-

rectore tunc temporis Magnifico, Dn. D. Ioanne Bernhardo Friesen, Iurisconsulto, Aulae ac Synedrii sancti Consiliario Ifenacensi, Antecessore Facult. Iur. Scabin. & Cur. Provinc. Assessore Excellentissimo, in numerum hujus Academiae studiosorum receptus est. Hic igitur commoratus studia mathematica aequae ac physica, tum theoretica tum experimentalia, ulterius praeunte B. Dn. Georgio Alberto Hambergero, Mathematicum ac Physicis Professore Excellentissimo, tractavit sedulo. In experimentis physicis, ut & laboribus anatomicis, methodo secandi anatomica ad ductum collegii Ms. excellentissimi Bohnii, nec minus in excursionibus botanicis, laudavit industriam Hermanni Friderici Teichmeyer, Medicinae Doct. & Physicis experimentalis P. P. O. Medico studio operam dedit auspiciis Illustribus Georgii Wolfgangi Wedelii Theoret. P. P. Ordin. quem publice docentem audivit, physiologiam acroamaticam, pathologiam synopticam, methodum medendi, dietamque medicam; privatim vero interfuit collegio examinatorio in theoremata medica, formulari, seu de medicamentorum compositione, politiae medicae, materiae simplicium demonstrationibus, materiae medicae ad ductum Macassii, pathologico-therapeutico, ut & practico de morbis mulierum. Insuper anno MDCCXVII. die VII. Aprilis, sub ejus praesidio de asthmae dissertationem cum laude defendit. Excellentissimum vero Ioannem Adrianum Slevogtium, chirurgiae & botanices P. P. O. non solum quatuor cadavera, tria feminina & unum masculinum, quam artificiosissime secantem vidit, adhibitis simul singulis operationibus chirurgicis, eo ordine, quo Dionis eas tractat, sed etiam botanices fundamenta publicis lectionibus tradentem audivit. Porro per dimidium annum exercitio casuali practico interfuit apud Ioannem Iacobum Fickium P. P. extraordinarium. Celeberrimi Ioannis Adolphi Wedelii etiam assiduus auditor fuit, cum institutiones medicas bis, physiologiam, pathologiam, semioti-

cam, methodum medendi generalem Walaeanam, chirurgiam ad ductum Hornii in microtechne, chemiam, & operationes chemicas, casuale item practicum per totum annum, publice vero methodum medendi generalem, morbos medii & infimi ventris, infantum affectus, morbos externos explicaret. His itaque solide tractatis fructum laborum, honores medicinae summos, ambire non dubitavit, &, ut accessus sibi ad examina solemnia concederetur, modeste petiit. Eo magis autem ejus desiderio satisfactum est, quo magis semper ut genuinum artis filium se gessit. Primo itaque examine habito primus ipsi gradus honorum collatus est ex merito. Quo facto in Belgium se contulit, ubi in itinere statim Francofurti ad Moenum singularem expertus est humanitatem Dn. ab Uffenbach, cujus & bibliothecam celebratissimam, quantum per tempus licuit, perlustravit, nec minus Dn. Kisneri atque Dn. Büttneri, utrorumque medicinae Doctorum & practicum ibidem celeberrimorum, insignem benevolentiam laudavit. Quum Lugdunum pervenisset, quantum per ferias subsequentes licuit, audivit viros celeberrimos Bernhardum Albinum & Hermannum Boerhaave, alterum praxin medicam tradentem, alterum in suas institutiones ac aphorismos commentantem, ad quos privatus quoque accessus semper patuit. Accedentibus jam feriis brevi Belgii perlustravit inclytas urbes, & Angliam quoque adiisset, nisi a ventis adversum tenentibus fuisset impeditus. Amstelodamum itaque rediit, ubi elegantissimis suis injectionibus praeparata & bina corpora infantilia balsamata, & plura alia anatomica illustris Ruyschius conspicienda benevole saepius concessit. Ibidem quoque in rem herbariam meritissimi aequae ac celeberrimi Casp. Commelini munificentiam ac humanitatem veneratus, nec minus sibi gratulatus est, quod in Io. Clerici, Petri Burmanni, Tiber. Hemsterhuis virorum clarissimorum notitiam pervenerit. Reditum in Germaniam parans Hamburgum accessit,

cessit, ubi insignis humanitatis D. Falckii, viri, praesertim in chemicis, curiosissimi & excellentissimi fructum percepit. Hic ipsi videre contigit casu, quod evenit celeberrimo D. Kundmanno, vide ejusdem rariora naturae & artis sect. II. artic. 33. p. 626. seqq. sed impari fortuna, nam mutatum aurum non ipsi, sed itineris socio Schutteo M. D. Anclamensi accepisse obtigit. Postmodum in Herciniam se contulit, ut ibi quoque indagandis fodinis, metallorumque officinis desiderii sui compos fieret, ubi magno sibi adminiculo fuit experientissimi D. Holzmanni reipubl. Goslariensis physici opera atque humanitas, quibus peregrinos unice sibi devincire studuit. Tandem perlustratis quoque vicinis academiis, & ibi quoque salutatis viris in arte medica celeberrimis, Bohnio, Rivino, Schachero, Hoffmanno, Stahlio, Alberti, Ienam rediit, ut propositum suum proficeretur. Quumque in altero examine bene recteque steterit, ad cathedram publicam aditus ipsi concessus est habenda sub praesidio Excellentissimi D. Slevogtii dissertatione inaugurali de cerussa.

Redux in urbem patriam factus a. d. XXII. Dec. A. MDCCXVIII. atque a Wedelio suo Beatiff. Duci Io. ERNESTO, glor. mem. etiam atque etiam commendatus, Beatiff. Principibus juventutis Filiis ejusd. glor. mem. tum Hungariam & castra petentibus fere additus esset comes & medicus, nisi consilio illo mutato, divino numine sic dirigente, res aliter accidisset. Ad praxin enim se convertit medicam, cujus ope quot aegroti sint levati, cives Coburgenses fuerunt, atque adhuc sunt testes fide dignissimi. Non multo post a. d. XVI. Jun. A. MDCCXXI. interveniente Wedelio, munus physici Stolpensis in Pomerania, conditione commodissima ei est oblatum, quod tamen ob res domesticas, & pericula bellica tum maxime in illis regionibus metuenda suscipere noluit; cujus recusationis eum postea non poenituit, cum eandem urbem

urbem anno proxime sequente fluminis cognominis abundantione graviter percussam esse atque afflictam comperiret. Neque tamen latere potuit Coburgi, nam a. d. XV. Dec. MDCCXXX. a Perillustri Io. Iac. Baiero, Academiae Imperialis Natur. Curios. Praefide, ejus Societatis Collega cognomine Panthemi est cooptatus. Aliquot annorum spatio interjecto in illustri hoc Gymnasio Casimiriano academico Professio Philosophiae Naturalis a. d. III. Septembr. A. MDCCXXXIV. ipsi est demandata, ad cujus susceptionem oratione habita *de curiositate physica, ejusque finibus regundis* aggressus est. Huic muneri, cui summa cum fide & industria, quoad corporis vires permetterent, praefuit, mox, videlicet ad diem XV. Mart. A. MDCCXXXVII. jussu Beatiss. Ducc. Sax. CHRISTIANI ERNESTI & FRANCISCI IOSIAE, quorum glor. est mem. aliud, scilicet illud Physici in agris Coburgensibus est adjectum. Cum igitur fama, arte, scriptisque mox com. memorandis magis magisque inclaresceret, factum est, ut a Perillustri Andrea Elia Büchnero memoratae Academiae Imperialis Praefide a. d. XX. Ian. MDCCXXXVIII. ejusdem Societatis Adjunctus pro Francia Orientali pronunciaretur. Quo honore eo fuit dignior, quo magis, ut suam artem elegantiori etiam eruditione ornaret, nunquam non allaboravit, quod studium in eximia copia pinnarum, concharum, naticum, lapidum figuratorum odoratorumque, fossilium, metallorum, marmorum, petrificatorum, quae vocant, aliarumque rerum naturalium e terris collibusque Coburgensibus, magnam earum partem suppeditantibus, primum collecta, deinde commercio literario cum viris illustribus doctissimisque, variarum Academiarum urbiumque ornamentis, Baiero, Büchnero, Burggravio, Trewio, Brückmanno, (qui in epistolarum itinerariarum Cent. I. epist. XXXVII. & Cent. II. epist. XXIII. & LXXXV. ad nostrum misit b. D. Albrechtum) Delio, Meuschenio, Nobili de Bailloux, aliisque instituto

stituto, cum rebus transmarinis atque adventiciis commutata, elucet, quem apparatus cum supellectili libraria physica, botanica, anatomica, aliaque non mediocri conjunctum adeo auxit, ut SERENISSIMOS etiam multosque alios & cives & peregrinos alliceret spectatores, atque rebus urbis nostrae memorabilibus annumeraretur. Eadem politior doctrina in causa fuit, cur Dux noster SERENISSIMUS PATER PATRIAE hujusque Gymnasii ALTOR INDULGENTISSIMUS suam Familiaequae clementissimae, quam Deus amet, valetudines, a. d. XVIII. Maii A. MDCCLVIII. ei traderet regendas. Quemadmodum igitur in caeteris rebus prospera semper usus est fortuna, sic eadem in matrimoniis contrahendis illi non defuit. Nupsit enim ei a. d. XV. Octobr. A. MDCCXX. virgo ornatissima Anna Sophia Herzogia, unica, patreque jam orba filia, viri instructissimi Henr. Christoph. Herzogii in aulis Ducum Saxoniae Pharmacopolae privilegiarii, & Margarethae Sophiae natae Heubliniae, eique quinque peperit liberos, e quibus sola Ioanna Euphrosina, matrona omnibus sexus sui dotibus conspicua b. Io. Christoph. Sommeri Pastoris quondam Simaviensis meritissimi vidua, vel propterea b. Parenti suo acceptissima, quia ei ob dilectissimam, quam eidem dederat, neptem, Sophiam Mariam Sommeriam, quae viro honestissimo Io. Friderico Herdae, mercatori & civi hujus urbis nupsit, suoque avo duos pronepotes Io. Christ. Sebastianum & Frider. Eliam Gottliebium genuit, proavorum etiam delicias experiundi fecit facultatem, est superstes. Prima autem conjux a. d. I. Febr. A. MDCCXXVII. non sine magno vidui dolore, diem obiit supremum, quo facto duxit in matrimonium a. d. V. Aprilis A. MDCCXXVIII. Mariam Eleonoram, natam Hebereriam matronam lectissimam, Viri Cel. Io. Iusti Bodenii. Ser. Duc. Sax. Salfeld, a Secretis & in Ill. hoc Gymnas. Mathem P. P. O. viduam, qua a. d. IX. Mart. A. MDCCXXXI, beate defuncta, tertiam conjugio sibi conjunxit matronam honoratissimam, Annam Barbaram, nat.

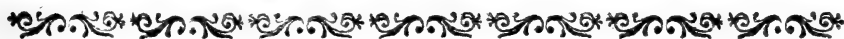
App. N. Act. Phys. Med. T. VI. k k k Gla-

Glaferiam, Viri Consultiff. Wolfgangi Andreae Meyeri I. V. D. & Advocati ordinarii viduam, quod matrimonium feliciter reliquis fuit & diuturnius. Ante paucos enim annos, videlicet a. d. XXVII. Ian. A. MDCCLXXII. morte erepta ei est conjux desideratissima, ex qua novem suscepit liberos, quorum tres vivunt, optimumque lugent Parentem. Primus est Vir Praenobiliff. Experientiff. & Doctiff. Fridericus Ludovicus Albrecht, Med. D. & Ser. Duc. Sax. Hilperhuf. in agro Sonnenfeldensi Physicus, nat. a. d. XXV. Febr. A. MDCCLXXXI. Altera est matrona honoratissima, Constantia Eleonora Ulrica, Viri Consultiff. Theodori Pauli Schmidii, Ser. Duc. Sax. Cob. & Saalf. Scribae Aedilicii vidua, in lucem edita a. d. XIV. Sept. A. MDCCLXXXII. Tertius est Vir integerrimus Io. Frid. Christ. Albrecht, mercator & civis Amstelodamensis natus a. d. XXII. Jun. a. MDCCLXXXIV. ex quo neptem sibi genitam esse Annam Barbaram Iohannam itidem gavifus est b. noster D. Albrecht. De cujus valetudine nunc quaedam sunt adjungenda, quae alias satis commoda fuit, si a febre illa periculosissima eaque dysenterica, cujus contagio tum per populum est grassata, discesseris, a qua a. d. XIX. Aug. A. MDCCLXXXVI. correptum atque incredibili ardore perustum fere contabuisset corpusculum, nisi idem, Deo ei medicinam faciente, id quod ipse fatetur, critico, quem vocant, sudore duodecim horas, & quod excurrit, manans, somnumque, quem duas hebdomades oculis suis non vidisset, dulcem capiens salubremque, a morbo illo tot hominibus parvulis adultisque pestifero a. d. II. Sept. e. a. esset relictum. Ex ratione, qua hunc morbum, de quo ipse retulit in *Commerc. Phys. Techn. Medic. a. ejusd. hebd. XLV. p. 355.* in commentariolis saepe commemoratis annotavit, colligere licet, quanta tandem pietate, disertissimis praesertim Viri Ven. Christ. Wilh. Scherzeri, Subdiac. ad. d. Maur. adjutus & sustentatus alloquiis, quantaque fide Deo Pacificatori habita ad ejusdem meritum applicuerit animum, eumque Servatori suo tradiderit.

rit. Morbum, quem mors sequuta est, narravit Filius dignifimus, verus eruditionis paternae haeres, cujus relationem subteximus.

Maxime venerandus & charissimus Pater, cujus cineres in tumulo adhuc pia memoria prosequar, obiit marasmo senili. Ante decem & quod excurrit abhinc annos morbo hypochondriaco-melancholico maxime rebelli laboravit, ex quo tempore semper somnus parcus & non reficiens fuit, appetitus periit, & vires sensim consumebantur. Hoc ultimo praefertim anno de infirmitate maxima, continuo frigore, somno interrupto, tussi pituitosa, siccitate oris, pruritu & dolore artuum vago, atque de difficultate spirandi conquerebatur, quae symptomata sensim sensimque ingravescebant, & vires consumebant atque corpus lente attenuabant, donec accedentibus ante XIV. circiter dies anorexia atque virium plenaria prostratione, asthma pituitoso, & continuo conatu vomendi, pulsuque admodum debili & languido, vitam ipsi eripiebant, ut placide in suo Servatore obdormiverit. Vixit annos septuaginta novem, quatuor menses & quatuor dies.

Index Scriptorum

B. D. ALBRECHT.

Dissertatio inauguralis medica de Cerussa, sub Praesid. celeberr. Io. Hadr. Sievogtii, publice defensa Jenae, d. 17. Decembr. 1718.

Programma, quo recentiorum plerorumque physicorum sententia, fossilia quaedam figurata diluvii universalis esse testimonia, ex aliquot antiquioribus ingeniorum monumentis adstruitur & affirmatur, simulque ad audiendam orationem invitatur. P. P. a. d. IV. Id. Octobr. MDCCXXXIV.

Kurzgefasser Unterricht von der in der Nähe hin und her einsehleichenden Hornviehseuche, darinnen gelebret wird, worinnen sie bestehe, wie ihr moeglichst vorzubeugen, und wie des kranken Viehes zu pflegen sey, auf Hochfürstlicher Regierung zu Coburg Special-Befehl dem Publico zum besten in Eile entworfen. Coburg.

1742. 4.

Joach. Iungii Opuscula Botanico-physica, novisque annotatiunculis illustrata a D. Jo. Sebass. Albrecht Coburg. 1747. 4.

Programma ad natalia Christi celebranda 1748, de falicis rosis fictis, nec bonorum nec malorum nunciis, communi collegii professorii nomine, vacante Directorata, scriptum.

Der kurzgefasse Unterricht wegen der Hornviehseuche &c. mit einigen noethigen Zusätzen vermehrt. Coburg. 1749. 4.

Progr. invitator. ad orationem valedictoriam W. H. Fr. Nendwig, quo sapientia & providentia divina, in aliis corporis humani partibus ab aliis, diversis temporibus, demonstrata, ex capitis humani situ ejusque partium concinno ordine delineatur. Coburg. 1750. 4.

Miscellaneis physico-mediceis Vratislaviensibus quae Erfurti ab anno 1724. usque ad 1730. typis impressa sunt, inseruit tredecim observationes.

Acta Phys. Med. Acad. Caes. Leopold. Car. Nat. Curiosorum locupletavit quinquaginta tribus observationibus rari selectique argumenti.

En Commercio Literario Norico Physico-Technico-Medico reperiuntur quadraginta duae observationes, quas vir laboriosissimus subinde consignavit.

I N D E X

Asteriscus numeris praefixus indicat Appendicis paginas.

A.

- A** *Abano* (*Petr. de*) citatur *236.
237
- Abdominalis spasmus virtute moschi victus 364
- Abdominis ex contusione intestinum ileum disruptum 322
- Abscessuli frigidi *17
- Abscessus nimis frequenti deligatione in ulcera mutantur *20
— turundis in fistulas deviant *21
- Abscessus frigidi *25. scalpello & forcipe discissi sine dolore 26.
27
- Abscessus gingivarum *46. seq.
- Abscessus hepatis per urinam excretus 72
— cultro sanatus 74 seq.
- Abscessus hepatis lethalis 80 seq.
- Abscessu in inguine passio iliaca gravissima soluta 163
- Abscessus internus lethalis 323
- Abscessus oris non semper sequuntur fistulae aut caries & exfoliatio ossium maxillarium *53
- Accareadore de Svenno, nomen hispanicum atropae s. belladonnae *225
- Acescentium esus variolarum malignitatem non praecavet 349
- Aceti naphthae praeparatio 238
- Acida nitri & salis in usus inter-nos vocanda non sunt *383
- Acidi in igne electrico praesentia demonstratur 200
- Acidularum & thermarum quarundam Helvetiae et adjacentium regionum qualitates *103
- Acidularum usus noxius in vitiis renum & vesicae 254
- Acidum phosphori metallis inest 202
- Aconitum bacciferum vid. *Actaea spicata*
- Aconitum lycoctonum *271. ejus characteres 272. effectus noxii *ibid.*
- Napellus 273. ejus characteres *ib.* effectus noxii 274 seq.
- Aconiti Napelli radice differentia a radice hellebori nigri veri 147. seq. effectus lethales 149
- Aconitum racemosum, vid. *Actaea*
- Aconiti extractum est remedium antarthriticum *394
- Acrimonia urinae producta urethrae exulceratio sanata 259
- Actaea*, *spicata* *270. ejus characteres *ib.* effectus noxii 271
Actaea

I N D E X

- Actaeae spicatae radices differentia a radice hellebori nigri veri 145
- Actinia virginea; coccinea, tentaculis cylindricis annulatis 53
 — trunca; conica glabra rufo-lutea *ib.*
 — squamata; pulvinata, scabra, tentaculis subramosis 54
- Adonidis perennis dodecapetali radices differentia a radice hellebori nigri veri 145
- Aegineta* citatur 76
- Aegopodium podagraria, quomodo differat a cicuta virosa 253
- Aera, nomen graecum lolii temulentii * 206
- Aeris stagnantis, inclusi noxae * 376
- Aethiopsis vegetabilis modus agendi in corpus humanum * 386
- Aethusa cynapium * 257. ejus characteres *ibid.* effectus noxii 253
- Aethusa cynapium, quomodo differat a conio maculato * 242.
 a cicuta virosa 254
- Aetius* citatur 169
- Affectibus periodicis omnibus medetur cortex peruvianus 23
- Affectuum animi noxius effectus in puerperis 301
- Agaricus, muscarius * 327. ejus characteres *ib.* effectus noxii 328
- Agave vid. Aloe
- Agricultorum Insubriae morbus, Pelagra dictus 118. haecenus insanabilis 125.
- Agrimoniae Eupatorii floris characteres emendati 172
- Agrostis, nomen graecum bryoniae albae * 25
- Ailhaud* pulveris noxii effectus 12
- Alabastrino cortice tectum caput humanum 194
- Alabastrites antiquorum describitur 186. unde nomen adeptus *ib.* ejus cum variis lapidibus, alabastris nomine insignitis, similitudines & differentiae 187. seq. ejus varietates *ib.* 193. est proprie alabastrum calcarium 198
- Alabastrum, vasis unguentarii genus 186
 — gelatum 191. calcareum 192. 194. gypseum *ib.* stalactitium 195. hujus notae *ib.* vitreum 197
- Alberti* citatur * 218. 221. 222. 223. 224. 226. 227. 228. 231. 24.
- Albinus* citatur * 132. 133. 134. 135. 137. 138. 141. 144. 146.
- Albrecht* citatur 301. 323. * 226. 228. 229. 230. 231.
- Albrecht* (Io. Seb.) Memoria * 435
- Albucafis* citatur 76
- Alcalescentium ab esu abstinencia non praecavet malignitatem variolarum * 346
- Alca-

I n d e x.

- Alcalina terrea pars magnesia vitriariorum chemice examinata * 329. seqq.
- Aldrovandus* citatur 191
- Alfronke, Alfsranke, nomina belgica solani dulcamarae * 232
- Allen* citatur * 326
- Allobrogum aqua mineralis * 104
- Aloes tristitia fata e gelu orta 216
- Alpranken*, * 232
- Alt-Wasser*, aqua mineralis Si-lesiae * 107
- Alveolus dentis evulsi excretioni mensium inferviens 253
- Alvi obstructio cum vomitu ni-vis externo usu sanata 209
- Alvi obstructio frequens haemorrhoidum caussa * 42
- Alumen e silice paratum * 401
- Amanita vid. Agaricus
- Amatus Lusitanus* citatur. * 292
326
- Amavrosia perfecta utriusque oculi electricitate discussa 62
- Ammannus* citatur * 247
- Ampelos leuce, nomen graecum bryoniae albae * 235
- Ampelos melaina, nomen graecum clematidis vitalbae * 282
- Amputatio felix penis carcinomatosi 229
- Amuletum contra haemorrhoides * 74
- Anasarca, liquore nitri fixi discussa 160. differt a leucophlegmatia 162
- Anatome detectae causae quorundam morborum & mortis, non ita praevisae 322
- Anatome gravidae morte subitanea extinctae 277
- Anatome infantis lacte nutricis, lue venerea affectae, necati 302
- Anatome laqueo voluntarie suffocati 267
- Anatome viri ex esu baccarum atropae belladonnae demortui * 355
- Anatomica demonstratio foetus bicipitis & bicorporei * 129. seq.
- Anatomica sectio vid. Sectio.
- Anatomico - physiologica observatio de foetu bicipite ad anteriora connato * 159
- Andreae fontis, prope Stuttgardiam, aqua mineralis * 105
- Andry* citatur * 245. 246. 247. 325
- Anemone, uvilde vveisse*, * 281.
hanenfusartige 282
- Anemone, Pullatilla, * 278. ejus characteres 279. effectus noxii 280
- nemorosa 280. ejus characteres 281. effectus noxii ib.
- ranunculoides 281. ejus characteres 282. effectus noxii ib.
- Anevrismata vasorum lymphaticorum * 13
- Angelica sylvestris, quomodo differat a cicuta virosa s. aquatica 253
- Anger* citatur * 137
- Ani procidenciae causae * 88.
remedia 89. seq. repositio 90
- Animadversiones quaedam botanicae 170
- Ani-

I n d e x.

- Animalis rabidi morfus non sola est cauffa hydrophobiae 110
- Animalium corpora graviter laedentia venena non femper hominibus nocent, & vice verfa *203
- Animalium & vegetabilium quaedam differentiae fexu recenſentur 90. ſeq.
- Annihilatio foetus in utero materno, quid? *195.
- Anorea, nomen hispanicum bryoniae *235
- Antifepti corum diviſiones in claſſes, ordines, genera & ſpecies *372. ſeq. uſus in morbis 379
- Antifepti corum & ſepti corum indolem illuſtrantia experimenta & obſervationes *353
- Anydron, nomen graecum atropaeſ. belladonnae *225
- Aphonia aliaque incommoda vermium ejectione ſanata 261
- Apollinaris Cordi *216
- Aprilblume, vveiffe* *281
- Aqua gelida, copioſe fluentibus haemorrhodibus, ano applicata ſine effectu & noxa *74
- Aquae marinae effectus ſalutares & nocivi *385
- Aquarum quarundam mineralium Helvetiae & adjacentium regionum qualitates *103
- Aquapendente (Fabric. ab)* citatur 76
- Arcanum *Herrenſchwandi* contra taeniam 22
- Archezoſtis, nomen graecum bryoniae albae *235
- Arenofis concretionibus obſeſſus uterus & placenta gravidae 273
- Arnoldi (Georg. Chriſt.)* Obſervatio anatomico-phyſiologica de foetu bicipite ad anteriora connato *59. ſeq.
- Aron* *322
- Arteriae aſperae in ramis multiformia concrementa polypofa generari poſſunt 167
- Arteriae aſperae vulnus tranſverſale grave ſanatum 244. non opus habet ſutura cruenta 248
- Arteriae divulſae parum aut nihil cruoris emittunt 297
- Arteriae iſchio-cavernofae, pene cancroſo reſecto, ambae ſunt ligandae 233
- Arteriae phrenicae diuturnum vomitum conſecuta ruptura inopinatae mortis cauſa 36. ſeq.
- Arteriae thyroideae vid. Thyroideae.
- Arthritica materia retrocedens amavroſeos cauſa 62
- Artus foetus superiores celerius grandefcunt *169
- Arum, maculatum *321, ejus characteres 322. effectus noxii 323
- Aſarum *320. ejus characteres 321. effectus noxii ib.
- Aſcidia inteſtinalis; elongata, laevis, alba, interaneo in collum producto 51
- Aſci-

I n d e x.

- Afcidia* gelatina; dilatata, laevis, alba, interaneo suborbiculato 52
 — mammilla; globosa laevis alba, foramine solitario 52
Aurantiae radicis differentia a radice hellebori nigri veri 146. seq.
Atmosphæra Lucensium thermarum describitur 1. seq.
Atriplex vid. *Chenopodium*
Atropae (*Belladonnae*) characteres * 224. seq. effectus noxii 226. seq. virulentia fixae magis acrimoniae, quam volatiliae debetur 231
Atropae belladonnae effectus lethalis in viro sexagenario * 354
 — modi agendi in corpus humanum 357. 388.
 — baccarum succi expressi effectus in crassamentum & serum sanguinis 360. seq.
Aurium strepitus chronici historia * 92. seq. species, ib. nec coryza nec sudore ulla diminutio 93
Autochire suspensio ad vitam revocatus 264. non ad vitam revocati anatome 267
- B.*
- Badhaus*, aqua mineralis * 104
Baccarum atropae belladonnae lethalis effectus * 354
Bacinet blanc, nomen gallicum anemones nemorosae * 280
 — petit 287
- Bacon* citatur * 274. 276. 277
Bactiacensis aqua mineralis * 104
Badensis Helvetiorum aqua mineralis * 105
Baglivius citatur 169. 206
Bangenkraut * 238
Barrere citatur * 219. 221. 222. 223.
Bartholinus (*Th.*) citatur 210. 294. * 130. 140. 175.
Barykokkalon, nomen graecum *Daturae* * 211
Batavra citatur * 326
Batrachion arnoglossophyllon, platyphyllon, nomina graeca ranunculi flammulae * 285
Baubinus (*C.*) citatur * 274. 275. 276. 277. 278.
Baubinus (*Io.*) citatur * 130. 162. 212. 213. 219. 221. 222. 260. 268. 272. 274. 275. 276. 278. 280. 287. 293. 295. 299. 304. 305.
Baulduc citatur * 226. 227. 228. 229. 230. 231.
Baumé citatur * 399
Baumer citatur 191
Bauzenkraut * 251
Bearfoot, - wort, nomina anglica hellebori foetidi * 300
Bechus 51
Behrens citatur * 245. 247
Belend, nomen hungaricum hyoscyami nigri * 216
Belfortis citatur * 326
Belladonna vid. *Atropa belladonna*.
 Ill 2 Bendtsch,

I n d e x.

Bendtsch, nomen arabicum hyo-	<i>Bodaeus a Stapel</i> citatur *226. 227
scyami nigri *216	231.
<i>Benedictus</i> citatur 168	<i>Boecler</i> citatur *280
<i>Bengelkraut</i> , beständiges *324	<i>Boenneken</i> citatur 232. 251
<i>Bergpfeffer</i> *317	<i>Boerhaave</i> citatur 121. 205. 206.
<i>Bertrand</i> citatur 75. *218	285. 316. *13. 42. *234. 245.
Betneka - murie, nomen lapponi-	247. 264.
cum Actaeae *270	<i>Boetius de Boot</i> citatur 187. 188
Beuwin, nomen hungaricum co-	Bolbos agrios, nomen graecum
nii maculati *238	colchici *262
<i>Beyersten</i> citatur *250	Bolchlaw, nomen anglicum co-
Bicipitis foetus ad anteriora con-	nii *238
nati sectio anatomica *159	Boleti phalli duae species descri-
Bicipitis foetus origo *193	buntur *107
Bicipitis & bicorporei foetus de-	Boleti larva & phalaena descri-
monstratio anatomica *129. sq.	buntur 327
<i>Bierchen</i> citatur 159	<i>Bolwurz</i> *225
<i>Bierling</i> citatur *219	<i>Bomare (de)</i> citatur 196
<i>Bilguer</i> citatur 248	Bombus, species strepitus aurium
Biliarium vasorum varia confor-	*92
matio 290	<i>Bonnet</i> citatur 75. 77
Bilsen, Bilsenkruyd, nomina bel-	<i>Borellus (P.)</i> citatur *218. 219.
gica hyoscyami nigri *216	221.
<i>Bilsenkraut</i> , schwarzes, *216	<i>Borrichius</i> citatur *269
— samen. ibid.	<i>Botallus</i> citatur *326. 327.
<i>Bingen (de)</i> citatur 128	Botanicae quaedam animadver-
<i>Binninger</i> citatur *326. 327	siones 170
Bitterfoet, nomen belgicum so-	Botanices summa utilitas *202
lani dulcamarae *232	Bourreau des arbres, nomen gal-
<i>Bittersus</i> *232	licum solani dulcamarae *232
Bitter - sweet, nomen angli-	<i>Boyle</i> citatur 34
cum solani dulcamarae *232	Brachium infantis in partu praer-
<i>Blair</i> citatur *219. 223. 226. 258.	ternaturali ex articulatione sca-
259.	puulae avulsum, vulnere postea
<i>Blasius</i> citatur 290	sanato 294
Blumensteinensis aqua mineralis	<i>Bradley</i> citatur *274. 275. 278.
*103	318.
<i>Boccone</i> citatur *234. 247	

<i>Brassavola</i> citatur	* 245. 248	Cactus vid. <i>Cereus</i>	
<i>Braunstein</i> , derber, drusenarti- ger, schuppiger, strahliger,	* 331	<i>Caesalpinus</i> citatur	189
<i>Brendel</i> citatur	* 144	Calcareae terrae obstructions glandularum solvunt	* 386
<i>Brennvvurzel</i>	* 284	Calcarius lapis vid. <i>Lapis calca- rius</i>	
<i>Brunsfeld</i> citatur 231.	* 226. 229 234.	Calces metallicas parandi varii modi, illarum & exinde para- torum vitrorum, nec non ea- rundem in vitrum album dia- phanum inserti, colores de- scribuntur	199. seq.
<i>Brosse (de la)</i> citatur	* 326	Calculi vesicae praegrandes per urethram excreti	249
<i>Broun (Thom.)</i> citatur	290	Calculis acutis obsessus uterus & placenta gravidae	273
<i>Brückmann</i> citatur	192. 196	<i>Caltha</i> , palustris, * 301. ejus characteres 302. effectus noxii ib.	
Brüttelensis aqua mineralis	* 105	Calvariae laesio vehemens, a praecipitatione ex equo, quin- que vicibus trepano subjecta	113
<i>Brunnenbach</i> , aqua mineralis	* 106	<i>Camerarius (El.)</i> citatur * 218. 222. 223. 224. 226. 228. 229. 230. 234. 235.	
<i>Bruyn (Corn. le)</i> citatur	191	<i>Camerarius (Jac. Rud.)</i> citatur 144. * 208. 209	
<i>Bryonia alba</i> * 235. ejus chara- cteres 236. effectus noxii ibid. seq.		Camphorae, in variolis externe adhibitae, effectus	342. seq.
<i>Bryonie</i> , witte, nomen belgi- cum bryoniae	* 235	Canahaja, nomen hispanicum co- nii	* 238
<i>Bryony</i> , white, nomen angli- cum bryoniae	* 235	Cancer verus extracto cicutae nunquam curatur	* 391
<i>Bryoron</i> , nomen graecum atropae f. belladonnae	* 224	Cancro mammaram exulcerati foetorem arcendi modus	235
<i>Buchananus</i> citatur * 226. 227. 230.		Cancro mammae exulcerato ca- taplasma e radicibus dauci sati-	
<i>Budaens</i> citatur	311		
<i>Büchner</i> citatur * 213. 214. 215. 218. 221. 247. 255.			
<i>Büttnerus</i> citatur	* 145		
<i>Buquet</i> citatur	196		
<i>Burghart</i> citatur	* 207		
<i>Burton</i> citatur	* 168		
<i>Buschmoeren</i>	* 259		
C.			
<i>Cabaret</i> , nomen gallicum asari	* 321		

I n d e x.

- vi sine optato effectu applicatum 156
 Cancrosum faciei ulcus cataplasmate e radicibus dauci sativi sanatum 155
 Capitis laesio vehemens quinque vicibus trepano subiecta 113
 Caput humanum alabastrino corticetectum 194
Carben, aqua mineralis *106
 Carcinoma vid. Cancer.
 Carcinomatosi penis felix amputatio 229
Cardanus citatur *327
 Cardialgia cortice peruviano sublata 25. 27
 Cardialgiae caute adhibenda sunt spirituosa 12
 Cari Carvi characteres emendati 170
 Caries ossium maxillarium non semper sequitur abscessus gingivarum annosiores *53
Carl citatur *226. 229. 230
Cartheuser citatur 190. *267. *400. 401.
 Cartilagine thyroideae vid. Thyroideae.
 Catamenia vid. Menses.
 Cataplasmatibus e radicibus dauci sativi effectus insignis in ulcere faciei cancroso, at exiguis in cancro mammae exulcerato 155
 Ceguë, Cigtüë, nomina gallica conii maculati *238
 — des eaux *251
 Ceguta, nomen hispanicum conii *238
Celsus citatur 43. 162 *136.
 Cephalaea venerea liquore mercuriali *Svietemii* sanata *394
 Cerastii aquatici floris characteres emendati 171
 Cerebri processuum mammillarium cum naribus connexio 293
 Cerefolium vid. Chaerophyllum, Scandix.
 Cereus, gelu, igne, ferro, marty, superstes 214. seq.
 Chaerophylla, bulbosum, hirsutum, sylvestre, temulentum, quomodo a conio maculato differant, 242. 243. a cicuta virofa 254
 Chaerophyllum sylvestre *259. ejus characteres ib. effectus noxii 260
 — bulbosum 260. ejus characteres ib. seq. effectus noxii 261
 — temulum 261. ejus characteres ib.
 Chamaeleon mineralis *338
 Chamaeleuce, nomen graecum calthae palustris *301
 Chamaepitys vid. Teucrium
 Chamaesyce vid. Euphorbia.
Champagner Wurzel 266
 Characias vid. Euphorbia amygdaloides.
Charlotten-Brunn, aqua mineralis *108
 Cheli-

I n d e x.

- Chelidonium, nomen graecum
bryoniae albae *235
- Chelidonium minus vid. Ranunculus Ficaria.
- Chemica diatribe, vitriariorum
magnesium ejusque partem terream alcalinam considerans.
*329. seq.
- Chemica disquisitio de silice *397
- Chenopodium, hybridum *316
ejus characteres ib. effectus
noxii 317
- Chefneau*, (*Nic.*) citatur *283.
295.
- Cherbachen abaid, nomen arabicum
veratri albi *266
- Chevalier* citatur *218. 220. 224
- Chinae cortex vid. Cortex peruvianus.
- Christellus* citatur *146
- Christophoriana vid. Actaea spicata.
- Christophoriana Actaea, vid. Actaea.
- Christophskraut*, -wurz *270
- Christwurz* *300
- Chrysofenii alternifolii & oppositifolii
florum characteres emendati 171
- Cicuta vid. Conium maculatum.
- Cicuta minor vid. Aethusa Cynapium.
- Cicuta virosa, quomodo differat
a conio maculato *241
- Cicuta virosa s. aquatica *250.
ejus characteres 251. seq. differentia
ab oenanthe fistulosa & crocata 252.
phellandrio aquatico ibid. conio maculato
253. angelica sylvestri ib. aegopodio
podagraria ib. ligustico peloponnesiaco
ib. sio latifolio & nodifloro ib. 254.
aethusa cynapio 254. petroselinino
ib. scandice ib. chaerophyllis ib.
- Cicutaria vid. Aethusa Cynapium,
Chaerophyllum.
- Cicutaria latifolia foetida, quomodo
differat a conio maculato? *240
- palustris tenuifolia quomodo
differat a conio maculato? 241
- Cirsii pratensis polycephali vulgaris
capitula gestata contra haemorrhoides,
sed incassum *74
- Cission, Cissanthemum, Cissophyllum,
nomina graeca clematidis *282
- Clauderus* citatur *218. 219. 222
223
- Clematis, Vitalba, *282. ejus
characteres 283. effectus noxii ib.
- Flammula 284. ejus characteres
ib. effectus noxii ib.
- Climers, nomen anglicum clematidis
flammulae *284
- Clivensis aqua mineralis *106
- Clysmata & suppositorium ore redita
207
- Coalitus hymenis retentionis mensium
caussa 105. sectione sublata 107
- Cockowpint, nomen anglicum ari
*322
- Cocue,

I n d e x.

- Cocue, nomen gallicum conii *238
- Codovvensis aqua mineralis *109
 varia cum illa instituta experimen-
 ta ibid.
- Coffee usus haemorrhoidariis in-
 salubris, pellens *74
- Colchicum autumnale *262. ejus
 characteres 263. effectus noxii
 264
- Coleuvre, Coleuvre, Colubri-
 ne, nomina gallica bryoniae
 albae *235
- Collo infantis obvolutus funicu-
 culus umbilicalis hydrocephala-
 lum efficit *131
- Colores vitrorum e calcibus me-
 tallicis paratorum, ut & harum
 in vitrum album diaphanum in-
 ferti describuntur 199. seq.
- Columbus citatur *136
- Concharum praeparatarum effe-
 ctus in crassamentum & serum
 sanguinis *360. seq.
- Concrementa membranosa cum
 purulentis sputis ejecta 165
- Conium maculatum s. Cicuta
 *237. ejus nomina graeca 238.
 characteres ib. seq. differentia
 a ligustico peloponnesiaco 240.
 oenanthe fistulosa & crocata
 ib. 241. phellandrio aquatico
 241. cicuta virosa ib. aethusa
 cynapio 242. scandice cerefolio
 & odorata ib. chaerophyllis syl-
 vestri, bulbofo, hirsuto, te-
 mulento ib. 243. petroselino
 244. effectus noxii 244. seq.
- Conii maculati succi expressi ef-
 fectus in crassamentum & se-
 rum sanguinis *360. seq.
- Conii maculati vires venenatae
 *387. & medicatae 388
- Convulsivus morbus per purgan-
 tia excitatus 12. seq.
- Coquelourde, nomen gallicum
 pulsatillae *279
- Coqueluchon, nomen gallicum
 aconiti napelli *273
- Cörcellus citatur *131
- Cordis palpitatio, vid. Palpita-
 tio cordis.
- Cordis ventriculus sinister abs-
 que causa manifesta ruptus
 212
- Cordus (Val.) citatur *249. 264
 282.
- Cornus sanguineae floris chara-
 cteres emendati 170
- Cornutus penis sanatus 233
- Corfenae vid. Lucensium therma-
 rum.
- Cortex chinae, vid. Cortex pe-
 ruvianus.
- Cortex peruvianus emphraxi in-
 testini recti praecipua causa
 221
- Corticis peruviani insignis usus
 in omnibus affectibus periodi-
 cis 23. in spasmo maxillae utrius-
 que periodico 24. odontalgia
 & dolore maxillae 25. cardial-
 gia flatulento - spasmodica ib.
 seq. 27
- Coryza strepitus aurium non di-
 minutus *93

- Couper* citatur * 132. 136. 137. 138. 145.
- Cranii laesio vehemens*, a praecipitatione ex equo, quinque vicibus trepano subjecta 113
- Craniz* citatur * 219. 221. 222. 226. 227. 236.
- Crassamentum sanguinis* vid. *Sanguinis crassamentum*.
- Crassulae generis* 28. novae species in Capite bonae spei detectae describuntur, nimirum *Crassula cordata* 330. spatulata ib. tecta 331. hemisphaerica ib. montana 332. barbata ib. cotyledonis ib. tomentosa 333. cephalophora ib. spicata ib. deltoidea 334. corallina ib. vestita 335. columnaris ib. pyramidalis ib. alpestris 336. turrita ib. rupestris 337. argentea ib. retroflexa 338. perforata ib. thyrsiflora 339. capitella ib. crenulata ib. pubescens 340. mollis ib. ramosa 341. adscendens ib.
- Crataegi Oxyacanthae* characteres emendati 172
- Cronstedt* citatur 190. 191. *342
- Croovyfoot*, nomen anglicum ranunculi * 285. 286. 287. 288. 292. 294. 296. 298. 299.
- Cruor sanguinis* vid. *Sanguinis crassamentum*.
- Crurum febris topica* * 21
- Crustulae lenticulares* * 12
- Cuvage*, nomen gallicum polygони hydroperis * 319
- Cynicus spasmus curatus* 236
- Cynocrambe* vid. *Mercurialis*.
- Czasebelius* citatur 75
- D.
- Dactylitis*, nomen graecum digitalis * 304
- Dalechamp* citatur * 258
- Daphne*. *Mezereum*, * 317. ejus characteres ib. seq. effectus noxii 318
- Darnel*, nomen anglicum lolii temulenti * 206
- Daturae* characteres * 210. 215. seq. effectus noxii 212. seq. 215.
- Daubentonius* citatur 186. 194
- Dauci sativi e radicibus confecti cataplasmatibus* effectus insignis in ulcere faciei cancroso, at exiguus in cancro mammarum exulcerato 155
- Decoctum lignorum in lue venerea* summe efficax 306 seq.
- Degner* citatur * 226
- Deligatio abscessuum nimis frequens* nocet * 20
- Delineatio foetus primitiva*, quid? * 194
- Delius* citatur 220. 221. 251. * 359 369. 386.
- Demonstratio anatomica foetus bicipitis & bicorporei* * 129. seq.
- Dens elephantinus molaris sub terra calcinatus* 367
- Dentis evulsi ex alveolo mensium excretio* 253
- Dessentius* citatur * 269
- Dia-

I n d e x.

- Diatribe chemica, vitriariorum** magnesiæ ejusque partem terream, alcalinam considerans *329. seq.
- Differentiæ quaedam sexus, cum** in animalibus, tum in vegetabilibus, recensentur 90. seq.
- Digitalis, purpurea** *304. ejus characteres ib. effectus noxii 305
- Dillenius** citatur *226. 230. 231
- Dioscorides** citatur 186. *226. 284.
- Dippelhaber** *206
- Disquisitio chimica de silice** *397
- Diverticulum intestini ilei** 9. ro.
- Dobrzensky** citatur *269
- Dodonæus** citatur *274. 275. 278.
- Doederlinus** citatur *212
- Dulcamara, nomen italicum** solani dulcamaræ *231
- Dolik, nomen belgicum** lolii temulenti *206
- Dollen-appel, nomen belgicum** Daturæ *211
- Doris clavigera; ovalis candida,** pedicellis clavatis croceis 48
- fasciculata; oblonga, alba, fasciculis marginalibus fuscis 49
- quadrilineata; oblonga alba, lineis quatuor nigris, auriculis sulphureis 50
- tuberculata; ovata, supra undique verrucosa 50
- Dornapfel** *211
- Dorn-appel, nomen belgicum** Daturæ *211
- Dotterblume** *302
- Douceamere, nomen gallicum** solani dulcamaræ *232
- Douve, la, nomen gallicum** rannunculi flammulæ *285
- Dran, (le)** citatur 233
- Drelincurt** citatur *248. 249
- Drüsvurz** *292
- Dulcamara** vid. Solanum.
- Dulcruyd, nomen belgicum** atropæ s. belladonnæ *225
- Dulle besien, nomen belgicum** atropæ s. belladonnæ *225
- Durt** *206
- Dwale, nomen anglicum** atropæ s. belladonnæ *225
- Dysenteria epidemica** Peylaviæ *35. seq.
- Dysenteriæ signum pathognomicum** tenesmus *38
- E.**
- Ebrödunensis aqua mineralis** *104
- Ebur fossile** Spirense 367
- Echetrosis, nomen graecum** bryoniae albae *235
- Ectemata** *5
- Eems (van)** citatur *215. 218
- Ehrhard** citatur 140. *219. 221. 228. 231. 245. 246. 247. 248. 249. 274. 278. 302. 306. 307.
- Eisenhütlein, gelbes** *271
- blaues 273
- Electricitate amavrosi perfecta** utriusque oculi discussa 62
- Electricitate res fere omnes metallicae in calcem converti possunt** 200
- Ele.

I n d e x.

- Elephantinus dens molaris sub terra calcinatus 367
- Elleborus vid. Helleborus.
- Ellebore, veratre blanche; nomina gallica veratri albi * 266
- Emphraxis intestini recti, praecipue a cortice peruviano 221
- Emulgentes venae, vid. Venae emulgentes.
- Endormie, nomen gallicum hyoscyami nigri * 216
- Enemata & suppositorium ore redita 207
- Enoron, nomen graecum atropae s. belladonnae * 225
- Enulae radix raspata, butyro frixa, est remedium in scabie aliisque morbis cutaneis * 12
- Enulae unguenti descriptio * 97
- Enzian, vveisser, * 235
- Erba di St. Christoforo * 270
- Eschenbach citatur * 137
- Escelere, petite, nomen gallicum ranunculi ficariae * 287
- Eselsmilch * 313
- Esferae * 9. 12.
- Esula, vid. Euphorbia.
- Etlinger citatur * 255
- Ettmüllerus citatur 206. * 221. 267. 268.
- Evolutio foetus in utero materno, quid? * 194
- Euphorbia, Chamaesyce, * 307. ejus characteres ib.
- Peplus, 308. ejus characteres ib.
- exigua acuta 309. ejus characteres ib.
- Euphorbia, paralias 309. ejus characteres 310
- helioscopia 310. ejus characteres ib. seq.
- verrucosa 311. ejus characteres ib.
- platyphyllos 312. ejus characteres ib.
- Esula, 313. ejus characteres ib.
- cyparissias 314. ejus characteres ib.
- amygdaloides 314. ejus characteres 315.
- sylvatica 315. ejus characteres ib.
- Euphorbie, niedrige* * 307
- *runde* 308
- *kleine* 309
- *Wasser-* 309
- *warzige* 311
- *breitblaetterichte* 312
- *Cypressen-* 314
- *Mandel-* 315
- *Wald-* 315
- Eustachius* citatur * 136. 140
- Exanthemata miliaria rubra lymphatica * 3. purulenta * 6. alba * 8. parva opaca * 10
- Exanthematum chronicorum historia * 94 seq.
- Exanthematici morbi multiformis historia * 3. seq.
- Exostosis maxillae inferioris sectione ablata 27. seq.
- Experimenta & observationes septicorum & antisepticorum indolem illustrantia * 353
- Exul-

I n d e x.

- Exulceratio urethrae ab acrimonia feri urinarii curata** 259
- F.**
- Faber*, (10. *Matth.*) citatur *218
219. 221. 223. 224. 226. 228
229. 230. 231.
- Fabricius ab Aquapendente* citatur 76
- Faciei frontis pustulae panacea mercuriali sanantur** *128
- Faciei ulcus cancriforme cataplasmate e radicibus dauci sativi sanatum** 155
- Faeces intestinorum per penem exoneratae** *197
- Fallopianus* citatur *138. *267.
268. 270.
- Fascia haemorrhoidalis** *75
- Faule Grete* *257
- Faye (de la)* citatur 225. 228.
243.
- Febris cruribus topica** *21
- Febris nervoso-putridae historia**
175. seqq. praecipua sympto-
mata 188
- Febre morbillosa nervorum morbus sublatus** 20
- Febre putrida petechiali laboranti foeminae sensus frigoris in ventriculo & intestinis** 55
- Feigwarzenkraut* *288
- Fellea vesicula ramulos quosdam ex hepatis substantia recipit**
291
- Felleorum vasorum varia conformatio** 290
- Fellin-Wood, nomen anglicum solani dulcamarae** *232
- Ferrum compactum** *331
- intricatum ib.
- mineralisatum *330
- nigricans, splensens, e centro radiatum ib.
- radiatum *331
- reniforme ib.
- Fessera, Fesire, Alfescera, Alfesire, nomina maurica bryoniae albae** *235
- Feu ardent, nomen gallicum bryoniae** *235
- Feyer unyors, nomen hungaricum veratri albi** *266
- Fingerhut, purparrother* *304
- Fioravanti* citatur *290
- Fissurae suris cruentae** *7.9
- Fistulae non semper sequuntur abscessus gingivarum licet annosiores** *53
- Flatulento-spasmodica cardialgia cortice peruviano sublata** 25
seq.
- Fliegenschwamm* *327
- Fliehenensis aqua mineralis** *104
- Flöhkraut, scharffes* *319
- Floyerus* citatur *233. 247
- Fodi Tock, nomen hungaricum bryoniae albae** *235
- Foeminae, febre putrida petechiali laboranti, sensus singularis frigoris in ventriculo & intestinis** 55
- Foeminis mercurialia non tam salutaria sunt, quam maribus**
306

- Foetorem in cancro mammarum
 exulcerato arcendi modus 235
 Foetus bicipitis ad anteriora con-
 natifectio anatomica * 159. seq.
 Foetus bicipitis & bicorporei &
 demonstratio anatomica * 129.
 seq.
 Foetus bicipitis origo * 193
 Foetus brachium in partu prae-
 ternaturali ex articulatione sca-
 pulae avulsum, vulnere postea
 sanato 294
 Follfoot, nomen anglicum asari
 * 320
 Folliculus felleus vid. Vesicula
 fellea.
Fordice citatur 307
Forestsus citatur 317. * 267. 263.
 269. 326.
 Forficula, noctambulo, devasta-
 tor 219, seq.
 Foxglove, nomen anglicum di-
 gitalis * 304
 Fractura calvariae vehemens, a
 praecipitatione ex equo, quin-
 que vicibus trepano subjecta 13
 Frigida aqua, copiose fluenti-
 bus haemorrhoidibus, ano si-
 ne effectu & noxa applicata * 74
 Frigoris sensus singularis in ven-
 triculo & intestinis foeminae
 febre putrida petechiali labo-
 rantis 55
Fritsch citatur * 247. 248
 Frontis faciei pustulae panacea
 mercuriali sanantur * 128
Froschpfeffer * 289
 Fungorum character communis
 * 325. effectus noxii ibid. no-
 centissimorum characteres ibi-
 dem. *Agaricus*.
 Funiculus umbilicalis, circa col-
 lum obvolutus, hydrocephala-
 lum efficit * 131
 Furunculi * 17. seq.
- G.
- Gaensesus, unaechter* * 316
Galenus citatur 163. 167. 232.
 * 138. 306. 326.
 Gans de notre Dame, nomen gal-
 licum digitalis * 304
Garengot citatur 249. * 133. 134
 138. 139. 142.
Garidel citatur * 219. 221. 265
Gataker citatur * 234
 Gelida aqua, copiose fluentibus
 haemorrhoidibus, ano sine ef-
 fectu & noxa applicata * 74
 Gelkflower, nomen anglicum cal-
 thae palustris 302
 Gelu effectus diversi in cereum
 & aloen 214. 216
Gerard citatur * 226. 231
Gesner citatur 323. 367
Gesnerus (C.) citatur * 268. 274
*Gichtrebe, Gichtrübe, Gicht-
 wurz* * 235
 Gingivarum abscessus * 46. seq.
 Gioglio, nomen italicum lolii te-
 mulenti * 206
 Giusquiamo, nomen italicum hyo-
 scyami nigri * 216
 Glandularum tumores scrophu-
 lares interni 85. lethales 87
Gleditsch citatur * 304
Gleisse * 257
 m m m 3 *Glif-*

I n d e x.

- Glissonius* citatur * 143
Gmelin (*Eberh.*) Experimenta & observationes septicorum & antisepticorum indolem illustrantia * 353
Gmelin (*I. C.*) citatur * 218. 219 221. 222. 223. 224.
Gmelin (*Io. Frid.*) Historia venenorum vegetabilium Sueviae indigenorum * 201
Gmelin (*I. G.*) citatur * 218. 220 221. 222. 223. 267. 270. 281.
Goeckel citatur * 226. 227. 228 230. 231.
Goldviesenblume * 302
 Gonorrhoeae virulentae medetur panacea mercurialis * 127
Gorterius citatur * 121
Graf citatur * 244. 246. 247
 Gramen loliaceum vid. Lolium temulentum.
Grasf citatur * 268. 269
 Gravidae feminae uterus & placenta acutis petrefactis punctis obsessa 270
 Gravidae morte subitanea extinctae historia & anatome 277
 Graviditas cum continuo catameniorum defectu, horumque praeternaturalis post partum excretio 253
Greiselius citatur 75
 Grenouillette aquatique, nomen gallicum ranunculi scelerati * 289
Grevv citatur * 267. 268
Grimm citatur * 227. 228. 229 230.
Grünwald citatur * 218. 219. 220 221.
Grundelius citatur * 274. 277
Guerin citatur * 213. 215. 228 230. 234. 318. 325.
Guisart citatur * 325. 326
Guldenklec (*a*) citatur 245. 245 247. 249. 307. 326.
 Gurnigelensis aqua mineralis * 103
 Gustatorius nervus ad cutem occipitis reflexus * 197
 Gutta serena vid. Amavrosif.
- H.
- Haemorrhoidum fluxus historia * 72. imminentis signa 73. causata 73. seq. remedia 74. 75. 76 effectus salutares & nocivi 84. 85
 Haemorrhoidalis fascia * 75
Haen (*de*) citatur 21. 230. 323 * 134. 138. 226. 229. 230.
Hagedorn citatur * 219. 222. 247.
Hagen citatur * 338
Hagen (*Car. God.*) Diatribe chemica, vitriariorum magnesiæ ejusque partem terream alcalinam considerans * 329. seq.
Haguenot citatur 210
Hain citatur * 274. 275. 277
Haller citatur 42. 43. 121. 147. 170. 172. 206. 317. * 130. 131. 134. 135. 136. 137. 138. 139. 140. 142. 143. 144. 146. 160. 168. 172. 173. 174. 175. 176. 178. 179. 180. 181. 182. 183. 184.

184. 185. 186. 188. 190. 191.	Helleborus albus vid. Veratrum album.
194. 197. 199. 214. 218. 219.	Helleborus caule plerumque unifloro &c. vid. Trollius Europaeus.
220. 222. 223. 227. 245. 258.	Helleborus, foetidus, * 300. ejus characteres ib. effectus noxii
264. 265. 267. 274. 275. 281.	
286. 287. 302. 305. 317. 320.	
323. 325. 328.	
Hameb alcha chaich, Hamebathana- naleb, Hanabalthaleb, nomi- na arabica solani nigri * 233	Helleboros leucos, Afcis, Ato- mos, Pignatoraxis, Heraleios, Polyeidos, Anaphytos, nomi- na graeca veratri albi * 266
Hanebane, nomen gallicum hyo- scyami nigri * 216	Helleborus niger faniculae folio vid. Aстранtia.
Hanebane, Henbane, Henbay- ne, Hennequalt, nomina an- glica hyoscyami nigri * 216	Helleborus niger tenuifolius vid. Adonis perennis dodecapetalos.
Hanensius, Sumpf, - Wasser- * 285. 286. 289	Hellebori nigri radice loco vene- nata quaedam radix in vino medicato exhibita lethales edi- dit effectus 129. seq.
— boefester, brennender 289	— notae characteristicae ib. 142
— knolliger 292	effectus diversi non climati vel solo adscribendi 139
— brennender, scharfer 294	— delineationes optimae 139
— Acker- 296	Hellebori nigri veri radice diffe- rentia a radice hellebori nigri flore viridi 144. seq. adonidis perennis dodecapetali 145.
— grosser weisser 298	actaeae spicatae 146. astran- tiae 146. seq. trollii europaei 147. aconiti napelli 147. seq.
— weisser Wasser - 299	Helmet - Flower, yellow, no- men anglicum aconiti lycocot- ni * 271
Harderus citatur * 246. 247	— blew 273
Harveius citatur * 172. 182	Helmont citatur * 218. 219. 220.
Haselwurze * 321	221. 274. 276.
Hafeneß citatur * 226. 227. 229	Heruet citatur * 147
230.	Hemercurius 266
Hatte citatur * 326. 327	Hem-
Hebenstreit citatur 190. * 174	
Hee citatur * 244. 245. 246. 247.	
248.	
Heister citatur * 141	
Held ab Hagelsheim citatur * 255	
256. 260.	
Helenii radix, butyro frixa, est remedium in scabie aliisque morbis cutaneis * 12	
Helleboraster vid. Helleborus foe- tidus.	

I n d e x.

Hemlock, Homblocke, Homlocke, nomina anglica conii maculati	*238	<i>Herrenschwandi</i> remedium contra tæniam s. lumbricum latum	20. seq.
— Water -	*251	<i>Heucher</i> citatur	*226. 231
<i>Henkel</i> citatur	*332. 398	<i>Heuermann</i> citatur	*144
Hepar duplex rarissime in foetibus bicipitibus invenitur	*172	<i>Highmorus</i> citatur	291
— trimestri foetui album ibid.		<i>Hildanus</i> citatur	225. 229. *274 275. 276 278. 326.
Hepar novem librarum cum pancreate dislocato	151	<i>Hill</i> citatur	189. 193. 194
Hepar praemagnum subitaneae mortis causa	284	<i>Hinschkraut</i>	*232
Hepatis abscessus per urinam excretus	72	<i>Hippocrates</i> citatur	77. 157. 273 311. *326.
— cultro sanatus	74. seq.	Historia venenorum vegetabilium Sueviae indigenorum	*201
Hepatis abscessus lethalis	80. seq.	<i>Hoff-Geismar</i> , aqua mineralis	*106
Hepatis ex substantia abeunt ramuli quidam biliarii ad vesiculam felleam	291	<i>Hoffmannus</i> (<i>Frid.</i>) citatur	121 206. *53. *295.
Hepatitis funesta ab ulcere exsiccato	263	— (<i>M.</i>) citatur	*318. 319
Herbariae rei cognitionis summa necessitas & utilitas	*202	<i>Homburgii</i> pyrophorus	*341
Herbe à la taupe, aux magiciens, aux forciers, de demoniaques, du diable, nomina gallica Daturae	*211	Hominum corpora graviter laedentia venena non semper animalibus nocent, & vice versa	*203
Herbe aux Gueux, nomen gallicum clematidis	*283. 284.	Hoppes, wilde, nomen gallicum bryoniae	*235
Herbe aux poulx, nomen gallicum pedicularis palustris	*303	<i>Horst</i> (<i>Greg.</i>) citatur	*226. 229
Herbe aux tignes, nomen gallicum hyoscyami nigri	*216	Hovvndsberry, nomen gallicum solani nigri	*233
Herbe de St. Christophe	*270	<i>Hoyer</i> citatur	*219
<i>Herbstblume</i>	*263	<i>Hunerswvloff</i> citatur	*218. 221. 222. 223. 224.
Hermodactyle, nomen belgicum colchici	*262	Humanum caput alabastrino cortice tectum	194
Hernia intestini recti	*88	<i>Hundshoden</i>	*263
Herpes pustularis ruber	*11	<i>Hundskoel</i>	*324
		<i>Hundskurbis</i> , <i>Hundsreben</i>	*235
		Huræ crepitantis floris character emendatus	173
			Hyda-

I n d e x.

Hydatis in hepate	324	Icteri recens natorum vera causa	20. seq.
Hydrocephalum efficit funiculus umbilicalis circa collum obvolutus	* 131	<i>Je laenger je lieber.</i>	* 232
Hydrophobia cum morte terminata, absque morfu rabidi animalis orta	110	Iecur vid. Hepar.	
Hydropiper vid. Polygonum.		<i>Igelskolben</i>	* 211
Hydrops anasarca liquore nitri fixi discussus 160. differt a leucophlegmatia	162	Ileum intestinum infictu unguulae equinae disruptum	322
Hygrometri praestantis confectio	8	Ilei intestini saccus inconfectus	9. 10. ejus origo
Hymenis absque dilaceratione foemina potest impraegnari	232	Iliaca passio gravissima abscessu in inguine soluta	163
Hymenis coalitus retentionis mensium causa 105. sectione sublata	107	Imagines ante oculos volitantes in melancholico	* 91
Hyoscyami nigri characteres	* 216. effectus noxii 218. seq.	<i>Imperatus (Ferr.)</i> citatur	191
Hyperici kalmiani floris character emendatus	175	Impetigo pustulosa	* 111
Hypochondriaci mali historia * 65 seq. paroxysmorum decursus ib. seq. causae 67. remedia fere nulla	70	Infantis bicipitis & bicorporei demonstratio anatomica	* 129. seq.
Hypochondriacis & hysteris in morbis caute usurpanda sunt spirituosa	12	Infantis bicipitis ad anteriora con-nati sectio anatomica	* 159. seq.
Hysteris & hypochondriacis in morbis caute usurpanda sunt spirituosa	12	Infantis brachium in partu praeternaturali ex articulatione scapulae avulsum, vulnere postea sanato	294
		Infantis, lacte nutricis, venereo morbo affectae, enecati anatomie	302
		Infantes rhachitici quomodo curandi?	34. seq.
		Infantium recens natorum icteri causa	205. seq.
		Inflammatiō hepatis vid. Hepatitis.	
		Inflammatiō sanguinea partialis vera	* 17
		Inflammatiō serosa	* 13
		<i>Isaber, t. cunischer</i>	32
		n n n	ngu
<i>Iacobaeus</i> citatur	* 219. 221. 222		
<i>Ianin</i> citatur	308		
<i>laugeon</i> citatur	* 256		

I.

I n d e x.

Inguinis dextri abscessu gravissima passio iliaca soluta	163	<i>Kaempfer</i> citatur	* 213. 214
Insecta saepius pulverem florum seminalem ab aliis plantis afferunt	96	<i>Kappenblumen</i>	* 273
<i>Insubriae</i> morbi, <i>Pelagra</i> dicti, historia	118	Kaychavvka, nomen bohemicum veratri albi	* 266
Intestinum ileum inflictu unguulae equinae disruptum	322	<i>Kazenpeterlein</i>	* 238
Intestini ilei saccus inconsuetus	9.	Kedroftis, nomen graecum bryoniae albae	* 235
10. ejus origo	10	<i>Kelber</i>	* 238
Intestini recti emphraxis, praecipue a cortice peruviano	221	<i>Kellerbals</i>	* 317
Intestini recti procidentia, vid. Ani procidentia.		<i>Kerbelkern</i>	* 259
— hernia	* 88	<i>Kerkringius</i> citatur	* 145. 175
Intestinorum & ventriculi sensus frigoris singularis in foemina febre putrida petechiali laborante	55	Kervel, dulle, nomen belgicum conii maculati	* 238
Intestinorum faeces per penem exoneratae	* 107	<i>Keyfeliz</i> citatur	* 168
<i>Ionston</i> (<i>I. H.</i>) citatur	* 258. 259	<i>Kircherus</i> citatur	245. 247. 248
Iron - Wort, yellow, nomen anglicum aconiti lycoctoni	* 271	<i>Klein</i> citatur	168. * 139
— blew	273	<i>Koerbel, wvilder</i>	* 259
<i>Junckerus</i> citatur	207	Kokorchiin, nomen hungaricum colchici	* 263
<i>Jungius</i> citatur	* 258	<i>Kollichen</i> citatur	* 326
Lusquiae, nomen gallicum hyoscyami nigri	* 216	<i>Kramer</i> citatur	* 213. 214. 244

K.

<i>Kaau - Boerhaave</i> citatur	167.
* 130. 131. 134. 138. 139. 140.	
213. 214. 215.	
<i>Kaelberkropf, wvilder</i>	* 259. <i>bol-</i>
<i>liger</i>	260. <i>berauschender</i>
	261

L.

Labium leporinum singulare & curatu perdifficile sanatum	223
	Lac

I n d e x.

Lac lunae est species Italaëtitis	
	* 103
Lactis nutriticis morbo venereo affectae lethalis effectus per anatomem detectus	302. seq.
Lactea dantur vasa naturaliter ex carne oriuntia	* 143
Lacrymandi pronitas nimia	251
Lacuna citatur	* 219. 221
Laesio calvariae vehemens, a praecipitatione ex equo, quinque vicibus trepano subjecta	113
<i>Lauskraut</i>	* 303. 317
<i>Lambergen</i> citatur	* 226. 227. 229. 230.
<i>Lancisus</i> citatur	4
Landecenses aquae minerales	* 108
<i>Lange</i> citatur	* 245. 246. 319
Lantanae, a trifolia & annua diversae, descriptio botanica	173. seq.
Lapis Manganensis	* 330
Lapidis singularis calcarii prope pagum Enzveyhingen in Ducatu Würtembergiae reperti historia 66. analysi chymicae 68. seq. natura Italaëtica	71
Lapides quidam, quos recentiores alabastrum nomine appellaverunt, describuntur	186. seq.
Laqueo suspensus ad vitam revocatus 264. non ad vitam revocati anatome	267
Lardum medicamentum vulnerarium	295
Larva & phalaena boleti describuntur	327
Laryngis vulnus transversale grave sanatum	244
<i>Launay d'Hermont</i> citatur	* 227. 228. 229. 230.
Laureole rouge, nomen gallicum daphnes mezerei	* 317
Laufannensis aqua mineralis	* 104
<i>Ledelius</i> citatur	* 267. 268. 269. 307
<i>Lentilius</i> citatur	* 267. 268. 269. 274.
Lepidium bidentatum describitur	324
Leporinum labium vid. Labium.	
Leuckensis aqua mineralis	* 104
Leucophlegmatia, quomodo differat ab anasarca	162
<i>Levret</i> citatur	232. * 131
<i>Licetus</i> citatur	317
Lichenes	* 11. 12
<i>Lichtblume</i>	* 2 3
Lien in foetu bicipite nullus inventus	* 175
Ligamentum <i>Poupartii</i> est propria lacerta ligamentosa, non ima pars musculi obliqui externi	* 132
Lignorum decoctum in lue venerea summe efficax	306. seq.
Ligusticum peloponnesiacum, quomodo differat a conio maculato? 240. a cicuta virosa	253
Lilek Wetffy, nomen bohemicum atropaeae belladonnae	* 225
Liliorum character communis	* 262
<i>Limprecht</i> citatur	* 244. 245. 246. 247. 248.
<i>Linder</i> citatur	* 209
Linguae ulcus phagaedenicum sanatum	258
n n n 2	<i>Lin-</i>

I n d e x.

- Limnaeus* citatur 190. 196. * 213
 271. 290. 318. 319. 332.
- Liquor tingens *Meyeri* * 334
- Liquoris mineralis anodyni eximia efficacia in febre nervosoputrida 180. 181. 183
- Liquoris *van Swieten* mirabilis virtus in sananda lue venerea 83
- Liquore mercuriali *Swietenii* cephalaea venerea sanata * 394
- Liquore nitri fixi hydrops anasarca discussus 160
- Lobelius* citatur * 218. 219. 221. 226. 227. 231.
- Lobstein* citatur * 213. 214. 215
- Lochbad*, aqua mineralis * 105
- Lochiorum post partum excretio fere nulla 253
- Loefike* citatur * 146
- Loefike* error deridendus 217
- Loglio, nomen italicum lolii temulenti * 206
- Lolii temulenti characteres * 206, seq. effectus noxii 208, seq. particulae nocentes sunt magis volaticae quam fixae 210
- Loquelae defectus vid. Aponia.
- Lorry* citatur * 268. 269
- Louis* citatur 273
- Louvers* citatur * 131
- Lucensium thermarum aemosphæra 1. seq. situs 2. salubritas 7
- Ludovici* citatur * 264
- Lülch* * 206
- Lues venerea liquore *van Swieten* sanata 83, seq.
- Lues venerea, an panacea mercuriali possit sanari, experientia declarandum * 127. conf. Venereus morbus.
- Luille, nomen gallicum lolii temulenti * 206
- Lumbrici intestinorum aphoniae causa 261
- Lumbrici lati remedium 20. seq.
- Luridae plantae * 205. 20. seq.
- Lychnites 189
- Lygdinum marmor 189
- Lympham processus vermiformis continebat * 142
- Lymphatica dantur vasa naturaliter ex carne oriuntia * 143
- Lynen* * 283. 284
- Lysimachiae nemorum floris characteres emendati 170

M.

- Macbride* citatur * 264
- Maculae ante oculos volitantes in melancholico * 91
- Maculae rubrae tiliarum * 42
- Maculae serpiginosae rotundae * 11
- Maculae surarum coccinei coloris * 11. femorum & genuum * 12
- Madriettes, nomen gallicum aconiti * 271. 273.
- Maensleins - Bad*, aqua mineralis * 103
- Magnesia hemisphaeris continuis * 331
- radiata ib.
- solida ib.

Magne-

I n d e x

- Magnesia squamosa ib.
 — striata ib.
 — textura vitrea ib.
 Magnesia vitriariorum ejusque
 partis terreae alcalinae chemi-
 cum examen *329
 — variae denominationes 330.
 facies externa 331. loca nata-
 lia ibid. gravitas specifica 332.
 partes constitutivae secundum
 hypotheses auctorum, & verae
 332. 333. seq. 351.
 — examen chemicum in igne
 aperto 333. per distillationem
 simplicem ib. & adfusa aqua de-
 stillata 334. per solutionem in
 acido vitriolico 334. in acido
 nitri 335. in aqua regis ib. in
 acido salis 336. in igne aperto,
 addito sale tartari 337. hepate
 sulphuris ibid. nitro depurato
 338. in retorta additis flori-
 bus salis ammoniaci ib. mer-
 curio sublimato corrosivo 339.
 cinnabari factitia ib. floribus
 sulphuris 340. per solutionem
 in oleo olivarum 341. per
 vitrificationem cum borace ib.
 vitro saturni 342. fritta ibid.
 vitro antimonii hyacinthino
 ib. vitro arsenici ib.
 — terra 343. varii hanc separan-
 di modi ib. seq. experimenta
 cum illa instituta 345. seq. con-
 tinet partes metallicas 348. non
 est terra mere calcaria 349. nec
 aluminosa 350. nec muriatica
 ib. sed ex alcalina, calcariae
 proxime accedente & muriati-
 ca composita 351.
 Malum hypochondriacum, vid.
 Hypochondriacum malum.
 Mammae tumor extracto cicutae
 sanatus *393
 Mammae cancro exulcerato ca-
 taplasma e radicibus dauci sati-
 vi sine optato effectu applica-
 tum 156
 Mammarum canceri exulcerati foe-
 torem arcendi modus 235
 Mammarum triplex tumorum
 & ulcerum forma 159
 Mammillarium cerebri processum
 cum naribus connexio 293
 Mandragoras, nomen graecum
 atropae f. belladonnae *225
 Manetti citatur *226. 228
 Manganensis lapsus *330
 Manget citatur *138
 Mappius citatur *131. 226. 227
 231.
 Maranta citatur *245
 Margus citatur *264
 Marggraf citatur *345. 351
 Marquet citatur *219. 224
 Marina aqua vid. Aqua marina.
 Marinorum molluscorum Norve-
 giae descriptio 48. seq.
 Marmor onychites 187. Iygdinum
 189 phengites 193
 Martin (de St.) citatur *22.
 228. 229 230.
 Martine citatur *247. 248
 Martius citatur *258

I n d e x.

- Mata lovo giallo, nomen hispanicum aconiti lycoctoni *271
- Materiae medicae sollicita cognitio pharmacopoeo inprimis incumbit 130. 141
- Matrix vid. Vterus.
- Matthiolus* citatur *218. 219. 221. 226. 227. 228. 231. 244. 245. 247. 248. 249. 258. 274. 275. 276. 277. 278. 280. 318. 323.
- Mausoveizen* *206
- Maxillae dolor periodicus cortice peruviano sublatus 25
- Maxillae fissura in labio leporino intra quorundam mensium spatium plane aboletur 228
- Maxillae inferioris exostosis sectione ablata 27. seq.
- Maxillae utriusque spasmus cortice peruviano sublatus 24
- Mead* citatur 21
- Meekel* citatur *147. 183
- Medica materia vid. Materia medica.
- Medicus* citatur 174
- Meditationes de quibusdam differentiis sexus, cum in animalibus, tum in vegetabilibus, & de variis admodum notabilibus, quae in posterioribus vario tempore contingunt, mutationibus, sexum spectantibus 90. seq.
- Meerspizen* 51
- Meimendro, nomen hispanicum hyoscyami nigri *216
- Melanocerafos, nomen graecum atropae s. belladonnae *225
- Melle (a)* Demonstratio anatomica foetus bicipitis & bicorporei *129. seq.
- Melothros, nomen graecum bryoniae albae *235
- Membranosa concrementa cum purulentis sputis ejecta 165
- Membrum virile vid. Penis.
- Memoria *Io. Bapt. Morgagni* *409. seq.
- Memoria *Io. Sebast. Albrechts* *435. seq.
- Mensium cum continuo defectu graviditas, eorumque praeternaturalis post partum excretio 253
- Mensium retentionis causa, hymenis coalitus 105 sectione sublata 107
- Mercatus* citatur *330
- Mereclinus (Ge. Abr.)* citatur 76
- Mercurialis Panacea vid. Panacea mercurialis.
- Mercurialis, perennis, *323 ejus characteres ib. seq. effectus noxii 324
- Mercurialia foeminis non tam salutaria sunt, quam maribus 306
- Mercurii sublimati corrosivi mirabilis virtus in lue venerea 83
- Mercurii sublimati effectus in crassamentum & serum sanguinis *366. seq.
- Mercurium dulcem rite parandi & examinandi modus 210
- Merk, breitblätterichter,* *250
- Mer-*

I n d e x.

- Merzenblume* * 281
Mesue citatur * 268. 269
 Metallicas res ad calcis statum redigendi varii modi, calcium metallicarum, vitrorum ex his paratorum, nec non istarum in vitrum album. inserti colores describuntur 199. seq.
 Metallis phosphori acidum inest 202
Meyer citatur * 334. 380. 401
Meyeri liquor tingens * 334
 Mezereum vid. Daphne.
 Miliaria exanthemata rubra lymphatica * 3. purulenta * 6. alba * 8. parva opaca * 10.
Miller citatur * 218. 219. 221. 222. 223. 226. 229. 230. 248. 258. 274. 277.
 Mineralium aquarum quarundam Helvetiae & adjacentium regionum qualitates * 103
 Molluscorum marinarum Norvegiae descriptio 48. seq.
 Molybdaenum tritura atra * 330
Mondmilch, vid. Lac lunae.
Monro citatur 213. * 134
 Monstrum, quid? * 161
 Monstra, quomodo oriantur * 193
 Monstri bicipitis & bicorporei demonstratio anatomica * 129. seq.
Montamy citatur 351. 352
Moraenus citatur * 274. 275. 277. 278.
 Morbillofa febre nervorum morbus sublatus 20
 Morbi nervorum species per purgantia intempestive data excitata 12. seq.
 Morbi nervoso - putridi historia 175. seq.
 Morbi pustularis multiformis historia * 3. seq. tabula synchrona 29. seq.
 Morborum quorundam mortisque causae, non ita praevisae, anatome detectae 322
 Morbis periodicis omnibus medetur cortex peruvianus 23
 Morbona *Ritteri* * 1. conf. *Ritteri*.
 Morell, great, nomen anglicum atropae s. belladonnae * 225
 Morell, pety, nomen anglicum solani nigri * 233
 Morella erba, nomen italicum solani nigri * 233
 Morelle, nomen gallicum solani dulcamarae * 232. & solani nigri 233
 Morelle marine, nomen gallicum atropae s. belladonnae * 225
Morgagni (Io. Bapt.) Memoria * 409. seq.
Morgagnus citatur 42. 43. 45. 46. 149. 169. 209. 287. 311. 315. 316. 317. 320. * 132. 138. 141. 142.
 Mors inopinata ab arteriae phrenicae ruptura diuturnum vomitum consecuta 36. seq.
 Mortis & morborum quorundam causae, non ita praevisae, per anatomen detectae 322
 Mortis

I n d e x.

Mortis subitaneae mulieris gravi- dae historia	277	<i>Nachtschatten, toedlicher</i>	* 225
Morsus rabidi animalis non sola caussa hydrophobiae	110	<i>Nackende Hure</i>	* 263
Mort au chien, Tue chien, no- mina gallica colchici	* 263	Napellus vid. Aconitum.	
Mofchi eximia efficacia in febre nervoso-putrida	180. 183	Naphthae aceti praeparatio	278
Mofchi virtute spasmus abdomi- nalis victus	364	<i>Nappenkaerfel</i>	261
<i>Moulin (du)</i> citatur * 227. 228. 229. 230.		<i>Nardus, vilder</i>	* 321
Mulieris gravidae subitaneae mor- tis historia	277	Narium cum processibus cerebri mammillaribus connexio	293
<i>Muralt</i> citatur * 139. 268. 269. 295.		<i>Narrenkappen</i>	* 273
Murmur, species strepitus au- rium	* 92	Nascaye, groote, nomen belgi- cum atropae f. belladonnae	* 225
<i>Murray</i> citatur	167. 172	<i>Naxier</i> citatur	* 219. 222
<i>Murtenbad</i> , aqua mineralis	* 107	Nervoso - putridi morbi historia	175. seq.
<i>Muschbroeck</i> citatur	* 332	Nervus gustatorius ad cutem oc- cipitis reflexus	* 197
Mutationes variae admodum no- tabiles, sexum spectantes, in vegetabilibus recensentur	90. seq.	Nervorum morbus per purgantia excitatus	12. seq.
Myrrhe, nomen graecum chae- rophylli sylvestris	* 259	<i>Neumann</i> citatur	* 267
Myrrhis vid. Chaerophyllum.		Neuxa, nomen hispanicum bryo- niae	* 235
Myrrhis, quomodo differat a co- nio maculato.	* 242	Nezarchafen, Nezargiesan, no- mina maurica bryoniae albae	* 235
N.		<i>Nicolai</i> citatur	* 236
Nachtschade, nomen belgicum fo- lani nigri	* 233	<i>Nieswurcz, stinkende</i>	* 300
Nachtschade, dollmakende, no- men belgicum atropae f. bella- donnae	* 225	<i>Nieswurcz, vveisse</i>	266
<i>Nachtschatten</i>	* 232. 233	Nigellae arvensis floris character emendatus	172
		Nightshade, deadly, nomen an- glicum atropae f. belladonnae	* 225
		Nightshade, vwoody, nomen an- glicum solani dulcamarae	* 232
		common	* 233
		Nitri acidum in usus internos non est vocandum	* 383
		Nitri fixi liquore hydrops anasar- ca discussus	160
		Nivis	

I n d e x.

Nivis externus usus in vomitu & obstructione alvi 209
 Noix metelle, nomen gallicum
     Daturae * 21
 Norca blanca, nomen hispanicum bryoniae * 235
Norcus citatur * 137
 Norvegiae molluscorum marinarum descriptio 48. seq.
 Nueza blanca, nomen hispanicum bryoniae * 235
 Nutricis, morbo venereo affectae, lac contagiosum & lethiferum 302

O.

Observatio anatomico-physiologica, de foetu bicipite ad anteriora connato * 159. seq.
 Observationes & experimenta inspecticorum & antisepticorum indolem illustrantia * 353
 Obstructio alvi frequens haemorrhoidum causa * 42
 — intestini recti, praecipue a cortice peruviano 221
 Occipitis ad cutem reflexus nervus gustatorius * 127
 Oculi utriusque amavrosis perfecta electricitate discussa 62
 Oculis obvolitantes maculae in melancholico * 91
 Ocum, nomen bohemicum colchici * 263
 Odontalgia periodica cortice peruviano sublata 25
 Oenanthe crocata, quomodo differat a conio maculato * 241
     a cicuta virofa, 252

Oenanthe fistulosa s. aquatica, quomodo differat a conio maculato? * 210. a cicuta virofa 252
 Omentum quarto mense in foetu incipit apparere * 176
 Ophiostaphylos, nomen graecum bryoniae albae * 235
 Opii extracti effectus in crassamentum & serum sanguinis * 366
 Opium possidet vim antisepticam * 318
 Oreillette, nomen gallicum asari * 321
 Origo foetus bicipitis * 193
 Oris interni ulcera * 46
 — tortura curata * 236
 Orthogyon, nomen graecum atropae s. belladonnae * 225
Osterblume * 279
Otto citatur * 137
 Oxyacantha vid. Crataegus.

P.

Palpitationis cordis historia * 70. seq. causae ib. seq. remedia 72
Palucci citatur 233
 Panaceae mercurialis praeparatio * 126. usus & modus applicandi in gonorrhoea virulenta 127 in scabie 128. in pustulis faciei frontis ibid. usus internus experientia declarandus 127
 Pancreas dislocatum cum hepate novem librarum 151
 Pancreata saepe plura in uno corpore * 139
 000 Pape-

I n d e x.

- Papekullekens, nomen belgicum
ari *322
- Paraeus* citatur *130
- Paralysis sinistri faciei lateris sanata 236
- Paraphrenitis lethalis cum hydrophobia, absque morfu rabidi animalis orta, conjuncta 110
- Partu in praeternaturali infantis brachium ex articulatione scapulae avulsam, vulnere postea sanato 294
- Passflower, nomen anglicum anemones pulsatillae *279
- Passio iliaca gravissima abscessu in inguine soluta 163
- Patouillard* citatur *218. 221. 222.
- Pau* (*Sim.*) citatur 290. *218. 220. 221. 224. 226. 327. 231. 245. 246. 247. 248. 249. 318.
- Pechlinus* citatur 159
- Pedicularis, palustris *303. ejus characteres ib. effectus noxii 304
- Pedis ulcus exsiccatum hepatitidis funestae causa 263
- Pelagrae, morbi Insubriae, historia 118
- Penis cornutus sanatus 233
- intestinorum faecibus exitum concedens *197
- carcinomatosi felix amputatio 229
- Pene juxta synchondrosin ossium pubis fere amputato, foemina tamen impraegnari potest 232
- Pene cancroso resecto ambae arteriae ischio-cavernosae sunt ligandae 233
- Pennier* citatur *326
- Pentadryon, nomen graecum atropae s. belladonnae *228
- Peplos, nomen graecum euphorbiae *308
- Periodicis morbis omnibus medetur cortex peruvianus 23
- Perficaria vid. Polygonum. Hydropiper.
- Perfil d'âne, nomen gallicum chaerophylli sylvestris *259
- Peruvianus cortex, vid. Cortex peruvianus.
- Petechiali putrida febre laboranti foeminae sensus frigoris in ventriculo & intestinis 55
- Peterlein*, *Glanz*-, *Hunds*-, *Kazen*-, *Kroeten*-, *Stinkender*, *toller* *257
- Peterswaldau* aqua mineralis *107
- Petitus* citatur *131. 248. 318.
- Petrefactis acutis punctis obsessus uterus & placenta gravidae 273
- Petroselinum, quomodo a conio maculato differat? 244. a cicuta virota 254
- Petroselini devastator forficula 219. seq.
- Peyer* (*I. C.*) citatur *265
- Peylavientis* dysenteria epidemica *35. seq.
- Pfaffenhoedlein* *288
- Pfaffenpinz* *322
- Pfauckenkraut* *319
- Pfer-*

I n d e x.

- Pfersingkraut, scharfes* *319
Phagaedenicum linguae ulcus sanatum 253
Phalaena & larva *boleti* describuntur 327
Phalli boleti duae species describuntur *107
Pharmacopoeo incumbit distincta materiae medicae cognitio 130. 141.
Phellandrium aquaticum, quomodo differat a conio maculato? *241. a *cicuta virosa* 272
Phengites marmor 189
Phlyctaeae *13. 14
Phosphori acidum metallis ineft 202
Phrenica arteria vld *Arteria*.
Phtirion, nomen graecum pedicularis palustris *303
Pilewort, nomen anglicum *rannunculi ficariae* *287
Pituita glutinosa causa sensus frigoris singularis in ventriculo & intestinis 58
Picyusa, nomen graecum *euphorbiae esulae* *313
Placenta & uterus gravidae acutis petrefactis punctis obfessa 273
Planchon citatur *219. 221. 222. 223. 224.
Plantae luridae *205. 210. seq.
Plantarum & animalium quaedam differentiae sexus, illarumque variae notabiles mutationes, sexum spectantes, recensentur 90. seq.
- Plantarum venenatarum Sueviae* indigenarum historia *201
Platnerus citatur *131
Plinius citatur 187. 138. 189. 192. 193. *268. 327.
Pluviae decidentis quantitas, quomodo determinanda? 8
Poerner citatur *399
Polyandrarum plantarum character communis *279
Polygonum, *Hydropiper*, *19. ejus characteres 329. effectus noxii ib.
Polyposa multiformia concretamenta intra tracheas generari possunt 167. 169
Pomme epineuse, nomen gallicum *Daturae* *211
Populage, nomen gallicum *calthae palustris* *302
Porta (I. B.) citatur *227
Posed, nomen bohemicum *bryoniae albae* *235
Pott citatur 190. 192. 193
 — refutatur *333. 336
Poupartii ligamentum est propria lacerta ligamentosa, non ima pars musculi obliqui externi *132
Praeparatio ad variolas, peraccrescentium ciborum esum, vana 346
Pranginensis aqua mineralis *104
Pringle citatur 75
Processus vermiformis nulla valvula praeditus *142. nihil faecum sed lympham continebat ib.
Processuum cerebri mammillarium cum naribus connexio 293

Index.

- Procidencia ani vid.** Ani proci-
 dentia.
Prolapsus ani vid. Ani proci-
 dentia.
Pronitas lacrymandi nimia 251
Pruni spinolae characteres emen-
dati 172
Psilothros, nomen graecum bryo-
niae albae *235
Puerperis animi affectus non ra-
ro lethales 301
Pulmonum de substantia an ali-
quid expui possit? 168
Pulsatilla vid. Anemone.
Pulsus, species strepitus aurium
 *92
Pulveris d' Ailband noxii effectus
 12. seq.
Pulvis contra strumas *386
Purgantium in nervis mobilibus
damnum 12. seq.
Purpura mineralis Cassii 201
 — vera alba abstersione destri-
 tur *10
 — spuria rubra *3. purulenta
 *6. alba *8. parva opaca *10
Purpurae chronicae historia *94
 seq.
Purulentis cum sputis membra-
nosa concrementa ejecta 165
Pustulae faciei frontis panacea
mercuriali sanantur *128
 — miliares parvae, inflamma-
 toriae, prurientes, opacae
 *10
Pustularis morbi multiformis hi-
storia *3. seq. tabula synchro-
 na 29. seq.
- Putredini resistentia vid.** Antise-
 ptica.
Putrida petechiali febre laboran-
ti foeminae sensus frigoris in
ventriculo & intestinis 55
Putridi nervosi morbi historia
 175. seq.
Pyrophorus Hombergii *345
- Q.
- Quelmalz citatur** *175
Quer citatur *274
- R.
- Rabidi animalis morsus non sola**
caussa hydrophobiae 110
Radix dauci sativi vid. Dauci sa-
 tivi.
 — enulae raspata, butyro-frixa,
 est remedium in scabie aliisque
 morbis cutaneis *12
 — hellebori nigri vid. Hellebo-
 ri nigri.
Radicis cujusdam venenatae, pro
radice hellebori nigri vendita-
tae, effectus lethales 129. &
 noxii 136
Rajus citatur *248. 249
Ranunculus, flammula, *285
 ejus characteres 286. effectus
 noxii ibi.
 — Lingua, 287. characteres &
 effectus noxii 287
 — Ficaria 287. characteres & ef-
 fectus noxii 288
 — sceleratus 288. ejus caracte-
 res 289. effectus noxii 290. seq.
 Ranun-

I n d e x.

- Ranunculus, bulbosus 292. ejus
 characteres ib. effectus noxii
 293
 — acris. 294. ejus characteres
 ib. effectus noxii 295
 — arvensis 295. ejus characteres
 296. effectus noxii 297
 — aconitifolius 298. ejus cha-
 racteres ibid. effectus noxii
 299
 — aquatilis 299. ejus caracte-
 res. ib. effectus noxii ib.
 Ranunculus flore globoso vid.
 Trollius europæus.
 — nemorosus vid. Anemone.
 Ranunculorum characteres com-
 munes *285
Raswurzel *235
Rau citatur *227. 228. 229. 230
Rauchpfeil *211
Raulin citatur *218
Reichard (Io. Jac.) citatur 171
Reimann citatur *255. 256. 267.
 268. 269.
Reimerz, aqua mineralis *110
Reismann citatur *245. 247. 248.
 249.
Reneaume citatur *248. 249
 Renum & vesicæ morbis nocent
 acidulae 254
 Repositio procidentiae ani *90
 Respirationis impedimenta varia
 282. seq.
 Reveille-matin de vignes, no-
 men gallicum euphorbiae *308
 310. 314.
 Rhachitidem curandi methodus
 33 seq.
 Rhagades furarum *79.
- Rhazes* citatur *268
 Rhevmatica materia retrocedens
 amavroscos causa 62
Rindswurzel *216
 Ringentium plantarum character
 communis *302
Riolanus citatur *135
Ritter citatur 190. *274. 318.
 319. 323.
Ritteri (Io. Jac.) Morbona *1.
 exanthemata miliaria rubra,
 lymphatica 3. purulenta 6. al-
 ba 8. rheumatismus 4. haemor-
 rhoides 4. 7. sensus tumoris
 absque tumore 6. fissuræ su-
 ris cruentæ 7. 9. pustulae mi-
 liares parvae opacæ 10. ma-
 culæ suris coccinei coloris 11.
 crustulae lenticulares natibus
 12. vesiculæ sphaericæ s. phly-
 ctænae 13. seq. tuberculum
 cuti conicum absque dolore
 nascens, rubens 17. furunculi
 ib. seq. febris cruribus topica
 21. abscessus majores Caposte-
 mata 25. dysenteria 35. seq.
 febris tertiana regularis 40. ma-
 culæ tibiæ rubrae 42. ab-
 scessus gingivarum & ulcera
 oris interni 45. seq. morbo-
 rum minorum ordo chrono-
 logicus 53. seq. hypochon-
 driaci mali historia 67. seq. pal-
 pitationis cordis historia 70.
 seq. hæmorrhoidum fluxus hi-
 storia 72. seq. ani prociden-
 tia 88. maculæ ante oculos
 volitantes 90. strepitus aurium
 92. morbi pustularis reliquiæ

I n d e x.

94. aegritudines ultra morbo-
nae terminum adficientes 99.
casus fortuiti 100
Riviere citatur *258. 259
Rivinus citatur *162
Rodel, brauner *303
Rödder eitatur *267. 269. 274.
276. 278.
Roederer citatur *131. 143.
Roi (du) citatur 175
Rollensis aqua mineralis *104
Roloff citatur *175
Roncaltus Parolinus citatur *226
229.
Rondeletius citatur *245
Roris collectio & analysis, quo-
modo instituenda? 4
— putrefacti vermiculi 5
Rosalinae maculae *42
Rosenstein citatur 205. 206
Ruckerus citatur *234. 235
Rueff (de) citatur *219. 224.
Ruptura arteriae phrenicae, diu-
turnum vomitum secuta, in-
opinatae mortis causa 36
Rufius citatur 290
Ruß citatur *317
Rustelius citatur 85
Rusticorum Insubriae morbus,
Pelagra dictus 118. haftenus
incurabilis 125
Ruschius citatur 167. 233. *139
144.

S.

Saccus intestini ilei inconusuetus
9 10. ejus origo 10
Säubonen *216

Säukraut *225
Safranblume, wilde *263
Saffron, wild, nomen anglicum
colchici *262
Sage citatur 201. 202
Saginae procumbentis floris cha-
racteres emendati 170
Salices saepius formam suam mu-
tant 102
Salis acidum in usus internos non
est vocandum *383
Sanguifera vasa divulsa parum aut
nihil cruoris emittunt 297
Sanguinis crassamenti & seri mu-
tationes a succo baccarum bel-
ladonnae, conii maculati, mer-
curio sublimato, conchis prae-
paratis, opio *360. 366. 368.
Santorinus citatur *136
Saviardus citatur 77. 225
Sauvages citatur *213. 214. 215.
218. 220. 221. 222. 223. 224.
226. 228. 229. 230.
Saxonia (H. n.) citatur *274.
276.
Scabies panacea mercuriali sana-
tur *128
— retropulsa spasmis vesicae uri-
nariae lethalis causa 125
— — innumeros alios produxit
morbos ib. seq.
Scabiei aliorumque morborum
cutaneorum remedium est ra-
dix enulae raspata, butyro fri-
xa *12
Scaliger citatur *218. 219. 223.
248.
Scandix cerefolium & odorata,
quomodo differant a conio ma-
culato?

I n d e x.

culato? * 242.	a cicuta virofa	Schuster citatur * 226. 228. 229.
	254	Schwalbacensis aqua mineralis
Scapulae ex articulatione bra-		* 106
chium infantis in partu prae-		Schwalbenwurzel * 288
ternaturali avulsum, vulnere		Schwarzkraut, aehrenförmiges
postea sanato	294	* 279
Scharbockskraut	* 283	Schwefelbrunn aqua mineralis
Scharff citatur * 290. 291. 292		comitatus Glacensis * 103
Scharf Schmid citatur 74. * 143.		Schwencke citatur * 255. 256
161.		Schwindelhaber * 206
Scheere	* 259	Scopoli citatur 175. 191. 315.
Scheerling, nomen belgicum co-		* 226. 230. 274. 306. 307.
nni maculati	* 238	Scrophulaire, petite, nomen gal-
Scheilam, nomen persicum lolii		licum ranunculi ficariae * 287
temulenti	* 206	Scrophularum medela 35. seq.
Scheiswurzel	* 235	Scrophulares tumores interni 85.
Schenckius citatur 169. * 218. 221.		lethales 87
Scheuchzerus citatur 190		Scybala dura frequens haemor-
Schierling * 238. 251. 257		rroidum caussa * 42
Schinzencensis aqua mineralis		Seckingenensis aqua mineralis * 105.
* 105		seq.
Schlafbeere * 225		Sectio anatomica conf. Anatome.
Schlafkraut * 216. 225		— — foetus bicipitis ad ante-
Schlangenbad vid. Serpentariae		rriora connati * 159
thermae.		— — foetus bicipitis & bicor-
Schlottenblume * 279		porei * 129. seq.
Schmucker citatur 78		— — militis ex scabie retropul-
Schnittweyher, aqua minera-		sa mortui 127
lis * 104		— — viri & foeminae vino me-
Schober (Gottl.) citatur * 209		dicato, quod radix venenata
Schoelkraut, kleines * 288		loco radicis hellebori nigri in-
Schreber citatur * 261		grediebatur, interemptorum
Schroeck citatur * 226. 227. 228.		131. 134
229. 230. 231.		Sedes procidua * 88
Schroeder citatur * 267. 268.		Seeger citatur * 208. 209
Schulze citatur * 218. 220. 221.		Seidelbast * 317
222.		Selenitis gravitas specifica deter-
Schulzsius citatur 148		minata 198
Schurigius citatur * 146		Selinon

I n d e x.

- Selinon hydaticon, nomen graecum ranunculi foelerali * 89
- Senac* citatur 74. * 137. 140. 183
- Septicorum & antisepticorum indolem illustrantia experimenta & observationes * 353
- usus in morbis 379. 384
- Serpentariae thermae infusum Thee Boey gratissimi saporis praebent * 105
- in morbis a fibra rigida egregii effectus ib.
- Serre (la)* citatur * 219. 221
- Serum sanguinis vid. Sanguinis serum.
- Severinus (M. A.)* citatur 76
- Sexus differentiae quaedam, cum in animalibus, tum in vegetabilibus, variaeque in his notabiles mutationes, sexum spectantes, recensentur 90
- Sibilus, species strepitus aurium * 92
- Sicaran, nomen arabicum hyoscyami nigri * 216
- Sicelius* citatur * 226. 228. 229. 230.
- Siegesbeck* citatur * 265. 307
- Silicis analysis chimica * 397. partes constitutivae 408
- Sinopaenus* citatur * 134
- Sium latifolium* * 249. ejus characteres 250. effectus noxii ib.
- conf. *Cicuta virosa*.
- Sium latifolium* & nodiflorum, quomodo differant a *cicuta virosa* 253. 254.
- Slevogt* citatur * 223
- Sloane* citatur * 219. 221. 222. 223. 324. 327.
- Smellie* citatur * 131. 161
- Soden*, aqua mineralis * 106
- Solanum (Dulcamara)* * 231. ejus characteres 232. effectus noxii 233
- foetidum vid. *Datura*.
- furiosum, manicum, melanocerasos, vid. *Atropa*.
- nigrum * 233. ejus characteres ib. seq. effectus noxii 234.
- Solatro*, nomen italicum solani dulcamarae * 231
- — nigri 233
- Solingen* citatur * 146
- Sommerlolch* * 06
- Sorbi aucupariae floris character emendatus 172
- Spasmus abdominalis virtute moschi victus 364
- cynicus curatus 236
- maxillae utriusque cortice peruviano sublatus 24
- vesicae urinariae lethalis ex scabie retropulsa 125
- Specificum *Herrenschrwandi* remedium contra taeniam 22
- Speerkraut, kleines* * 285. 286
- Sphondylii characteres emendati 170
- Spigelius* citatur * 182
- Spindler* citatur * 219
- Spinblume* * 263
- Spirense ebur fossile 367
- Spirituosa in hypochondriacis & hystericis caute usurpanda 12
- Splen in foetu bicipite nullus inventus * 175
- Spongia,

I n d e x.

- Spongia, aqua gelida ebria, copiose fluentibus haemorrhoidibus, ano sine effectu & noxa applicata *74
- Springsfeld* citatur *170
- Spurge, petry *308
- Sou- 310
- broadleaved 312
- little 313. nomina anglica euphorbiarum.
- Sputis cum purulentis membranosa concrementa ejecta 165
- St. Amand aqua mineralis *103
- Stacheltrous* *211
- Stalactitae singularis prope pagum Enzweyhingen in Ducatu Württembergiae reperti historia 66. analyses chimicae 68. seq.
- Stalpart van der Wiel* citatur *326. 327
- Stechapfel* *211. blauelichter 215
- Steinmilch* *309. 315
- Stellariae nemorum floris characteres emendati 171
- Sternblümlein, Gold-, Schmalz-* *288
- Stickwurcz, weisse* *235
- Stiffer* citatur *219. 222. 223. 224.
- Stoerck* citatur *212. 215. 245. 246. 262. 264. 265. 273. 274. 275. 276. 280. 285.
- Storch* citatur *218
- Stramonium vid. Datura.
- Strepitus aurium chronici historia *92. seq. species ib. nec coryza nec sudore ulla diminutio 93
- Strumarum medela 85
- remedium *385
- Strychnon cepajon, nomen graecum solani nigri *233
- elyeypicron, nomen graecum solani dulcamarae *231
- manicon, perison, perisson, peritton, nomina graeca atropae f. belladonnae *224
- Stupiditas summa ex scabie retro-pulsa 126
- Sturmhat, gelber *271
- blauer 273
- Sucaram, nomen arabicum conii maculati f. cicatae *238
- Sudamina *9
- Sudore strepitus aurium non diminutus *93
- Sueviae indigenorum venenorum vegetabilium historia *101
- Sulzer* citatur *209
- Superfoetationis exemplum 109
- Suppositorium & clysmata ore reddita 207
- Suppositoriorum roborantium in nimio haemorrhoidum fluxu effectus *6
- Surarum maculae coccinei coloris *11
- rhagades seu fissurae cruentae *10
- Suspensus laqueo ad vitam revocatus 264. non ad vitam revocati anatome 267
- Sufurrus, species strepitus aurium *92
- Sutura cruenta haud indigent vulnera asperae arteriae 248
- Suyt - bitter, nomen anglicum solani dulcamarae *232
- PPP
Suvit-

I n d e x.

Sarvieten (van) citatur 121. 167
169. 316. * 13. 318.
— liquore lues venerea sanata:
83. seq.
Sydenham citatur: 123.

T.

Tæniæ seu vermis lati reme-
dium 20. seq.
Tartari emetici effectus in ex-
pellendis lumbricis 262.
Taubensius * 292.
Tenelmus Signum dysenteriae pa-
thognomicum * 38.
Teplyvodensis aqua mineralis:
* 109.
Terminthus * 18.
Terra magnesiæ vitriariorum vid.
Magnesiæ vitriariorum.
Terræ calcareæ obstructions
glandularum solvunt * 386.
Terrea alcalina pars magnesiæ vi-
triariorum chemice examinata:
* 329.
Testacea obstructions glandula-
rum solvunt * 386.
Tethya s. Tethyum vid. Ascidia
intestinalis..
Teucrii Chamaepitydis floris cha-
racter emendatus: 175.
Teufelsabbeis: * 298.
Teufelsaugen: * 216.
Teufelsbeere: * 225.
Teufelskirschen: * 235.
Teufelsmilch: * 308.
Teufelspeterlein: * 238.
Thalins: citatur: * 226. 230. 231.

Thee Boey cum thermis serpen-
tariis infusum præbet gratissi-
mi saporis: * 105.
Theophrastus citatur: 188. * 245.
275. 278.
Thermarum & acidularum qua-
rundam Helvetiæ & adjacen-
tium regionum qualitates:
* 103.
— Lucensium atmosphaera vid.
Lucensium thermarum.
— Wisbadensium noxius in hæ-
morrhoidario effectus: * 75.
Thermæ serpentariæ vid. Ser-
pentariæ thermæ.
Thiming citatur: * 130.
Thoracum usus pro infantibus
rhachiticis noxius: 35.
Thorn-apple, nomen anglicum
Daturæ: * 211.
Threlkeld citatur: * 218. 301.
Threvon, nomen graecum atro-
pæ s. belladonnae: * 224.
Thygron, nomen graecum atro-
pæ s. belladonnae: * 224.
Thymelæa vid. Daphne.
Thyroidearum cartilaginum, ar-
teriarum & musculorum vul-
nus transversale grave sanatum:
245.
Tibiarum maculae rubrae: * 42.
Tilemannus citatur: * 143.
Tinea vid. Phalaena.
Tingens liquor *Meyeri*: * 334.
Tinnitus, species strepitus aurium:
* 92.
Tissot citatur: * 18.
Tithymalus conf. Euphorbia.
Tithy-

I n d e x.

Tithymalorum characteres communes *305. effectus noxii 306
Tobhaber *206
Toeberich *206
Tollbeere, Tollkirschen, Tollwurz *225
Tollkoerfel *238
Tollkorn *206
Tollkraut *211. 216. 225
Tortura oris curata 236
Tournefort citatur *280
Tragus citatur 227. 230. 319
Trepano quinque vicibus subiecta laesio calvariae vehemens 113
Trepfendort *206
Trespe *206
Trespderp *206
Trevvius citatur *146. 174. 255. 258. 274. 277.
Treyzen *206
Triticum temulentum vid. Lolium temulentum.
Trollblume *298
Trollii europaei radicis differentia a radice hellebori nigri veri 147
Tropanegger citatur *214
Tuberculum cuti conicum, absque dolore nascens, rubens *17
Tue-loup, jaune, nomen galli-
cum aconiti lycoctoni *271
— bleu 273
Tütlofen, nomen belgicum col-
chici *262
Tulipae sylvestris floris characte-
res emendati 171

Tulpus citatur 167. 168. *130. 146.
Tumores scrophulares interni 85.
lethales 87
Tumorum & ulcerum in mam-
mis triplex forma 159
Turundis abscessus in fistulas de-
viant *2
Tyvalk, nomen belgicum lolii
temulenti *2011

V.

Valentini citatur *209. 216. 217. 228. 229. 230. 231. 214. 275. 276. 278.
Valvula nulla praeditus processus vermiformis *142
Varenius citatur 4
Varices vasorum lymphaticorum *13
Variolas antecedens praeparatio, per acefcentium ciborum esum, vana 346
Variolis externe applicatae camphorae effectus 34. seq.
Variolosi morbi gravissimi historia 342. seq.
Vasa dantur lymphatica & lactea naturaliter ex carne oriuntia *143
— sanguifera divulsa parum aut nihil cruoris emittunt 297
Vasorum felleorum varia conformatio 290
Vegetabilium & animalium quaedam differentiae sexus, illorumque variae notabiles mutatione-

I n d e x.

- rationes, sexum spectantes, recensentur 90. seq.
- Vegetabilium venenorum Sueviae indigenorum historia** *201
- Veladro, Helleboro bianco, nomina italica veratri albi** *266
- Velenho & Velenno, nomina hispanica hyoscyami nigri** *216
- Venae emulgentes non in sinu renis sed superficiei externae se insinuantes** *148
- Venae sectionis in haemorrhoidario noxius effectus & innoxia intermissio** *77
- Venena, quid?** *203
- animalium corpora graviter laedentia, non semper hominibus nocent, & vice versa ibid.
- Venenorum vegetabilium Sueviae indigenorum historia** *201
- — in corpore humanum agendi modus & effectus *204. seq.
- Venenatae cujusdam radicis, loco radicis hellebori nigri adhibitae, effectus lethales 129. & noxii** 136
- Venerea lues conf. Lues:**
- — an panacea mercuriali sanari possit, experientia declarandum *127
- Venereo morbo affectae nutricis lac contagiosum & lethiferum** 302
- Venereis in morbis summe efficax decoctum lignorum** 306. seq.
- Ventriculi & intestinorum sensus frigoris singularis in foemina febre putrida petechiali laborante** 55
- ulcera ex lacte nutricis, venereo morbo affectae, orta 314
- Ventriculos duos plerumque habent foetus bicipites** *176
- Ventriculus bilocularis** 10
- cordis sinister absque caussa manifesta ruptus 212
- Veratrum album** *266. ejus characteres 266, effectus noxii 267. seq.
- nigrum vid. Helleborus niger.
- Verde gambre blanco, Yerva de ballesta, nomina hispanica veratri albi** *266
- Verenae fons Badensis calidissimus** *105
- Vermiculi in rore putrefacto** 5
- Vermiformis processus vid. Processus.**
- Vermes. intestinorum aphoniae caussa** 265
- Vermis lati remedium** 20. seq.
- Vesica urinaria in foetu subinde continet urinam, alias nullam** *178
- Vesicae urinae spasmus lethalis ex scabie retropulsa** 125.
- carnositas morbosa 128.
- calculi praevalides per urethram excreti 249
- & renum morbis nocent acidulae 254
- Vesi-

I n d e x.

- Vesicula fellea ramulos quosdam ex hepatis substantia recipit 291
- Veslingius* citatur *143
- Vidus Vidius* citatur *326. 327
- Vine, wild, nomen anglicum bryoniae *235
- — nomen anglicum clematidis vitalbae *283
- Vini medicati, quod radix quaedam venenata loco radicis hellebori nigri ingrediebatur, effectus lethales 129. seq.
- Vinum rubrum causa haemorrhoidum *74
- Viorne, nomen gallicum clematidis vitalbae *283
- Virgins - Bower, nomen anglicum clematidis flammulae *284
- Viridet* citatur *274. 277
- Virulentae gonorrhoeae medetur panacea mercurialis *127
- Vit de chien, Vit de prêtre, nomina gallica ari *322
- Vite bianca, nomen italicum bryoniae *235
- salvatica, nomen italicum folani dulcamarae *231
- Vitiligo serpens *11
- Vitriariorum magnesia vid. Magnesia.
- Vitrum album diaphanum, quibus coloribus a calcibus metallicis tingatur 199. seq.
- Vitra varia ex magnesia vitriariorum cum aliis corporibus facta 341. seq.
- Vitrorum e calcibus metallicis paratorum colores describuntur 199. seq.
- Vlbersdorffensis aqua mineralis *108
- Vlcus exsiccatum hepatitis funestae causa 263
- faciei cancrorum cataplasmate e radicibus dauci sativi sanatum 155
- linguae phagaedenicum sanatum 258
- Vlcera in ventriculo ex lacte nutriticis, venereo morbo affectae, orta 314
- oris interni *46. seq.
- Vlcerum & tumorum in mammis triplex forma 159
- Vmbilicalis funiculus, circa cololum obvolutus, hydrocephalum efficit *131
- Vnguentum sulphuratum *8
- Vnguenti enulae descriptio *97
- Vnzer* citatur 209
- Vocis defectus vid. Aphonia.
- Vogel* citatur 191. *306. 307
- Vogel (Zach.)* citatur 225. 228. 232. 309.
- Vomica rupta & sanata 184. seq.
- Vomitum cum obstructione alvi nivis externo usu sanatum 209
- Vomitum diuturnum secuta arteriae phrenicae ruptura, inopinatae mortis causa 36. seq.
- Vomitu clysmata & suppositorium reddita 207
- Vra

Vrachus in adultis apertus & urinam continens vilus * 133. ut & in foetu 137	<i>Waltherus</i> citatur 74
— in foetu apertus * 137	<i>Walther</i> (C. L.) citatur * 224
Vrethra excreti calculi vesicae praegrandes 249	<i>Walther</i> (F. A.) citatur * 178
Vrethrae exulceratio ab acrimonia feri urinarii curata 259	<i>Warmbrunn</i> s. <i>Warmbad</i> , aqua mineralis prope <i>Hirschbergam</i> * 109
Vrinae ab acrimonia orta urethrae exulceratio curata 259	<i>Warthonus</i> citatur 81
Vrinaria vesica, vid. Vesica.	<i>Wassereppich</i> * 250. 89
Vrinarias per vias abscessus hepatis excretus 72	<i>Wassermerk</i> * 250
Vterus & placenta gravidae acutis petrefactis punctis obfessa 273	<i>Wasserpastinak</i> * 250
Vteri defectus plenarius 105	<i>Wasserpeterlein</i> * 250
Vulnus laryngis transversale grave sanatum 244. non opus habet futura cruenta 248	<i>Wasserschierling</i> * 251
Vulnera lardo sanantur 296	<i>Wasserspfeffer</i> * 319
	Watereype , nomen belgicum sibi latifolii * 249. cicutae virosae 251
W.	Waterpeper , nomen anglicum polygoni hydropiperis * 39
<i>Wagner</i> citatur * 216. 217. 228. 230. 231.	Water-parsnep , great, nomen anglicum sibi latifolii * 249
<i>Wald - Anemone</i> , - <i>Haenlein</i> , - <i>Hanenfus</i> , <i>weisser</i> * 281	<i>Watson</i> citatur * 247. 248
— gelbe 282	<i>Weckerus</i> citatur 317
<i>Waldglöcklein</i> , - <i>Schelle</i> * 304	<i>Wedelius</i> (G. W.) citatur * 218. 219. 220. 221. 222. 224. 319. 321.
<i>Waldrebe</i> , <i>steigende</i> * 283	Weissenburgensis aqua mineralis * 103
— <i>brennende</i> 284	<i>Weitbrecht</i> citatur * 132. 136
<i>Walkenbaum</i> * 225	<i>Wepfer</i> citatur * 218. 220. 221. 223. 226. 234. 245. 251. 252. 255. 256. 257. 267. 269. 274. 275. 276.
<i>Wallerius</i> citatur 189. 352	<i>Westendorff</i> (Io. Christ.) citatur 239
	<i>Wey-</i>

I n d e x.

<i>Zep-Zolo</i> , nomen hungaricum		<i>Zizania</i> , nomen hispanicum lolii	
<i>folani nigri</i>	* 233	<i>temulenti</i>	* 206
<i>Ziegerkraut</i>	* 238	<i>Zizanie</i> , nomen gallicum lolii	
<i>Ziegeunerkraut</i>	* 216	<i>temulenti</i>	* 206
<i>Zimmermann</i> citatur	* 226. 229.	<i>Zizanon</i> , nomen graecum lolii	
230.		<i>temulenti</i>	* 205
<i>Zinniae pauciflorae & multiflorae</i>		<i>Zuberus</i> (<i>Christ.</i>) citatur	128
<i>characteres emendati</i>	172.	<i>Zucca salvatica</i> , nomen italicum	
<i>seq.</i>		<i>bryoniae albae</i>	* 235
<i>Zinnius</i> citatur	172	<i>Zwinger</i> citatur	276. * 5. 11.
<i>Zittvver</i> , <i>vvilder</i>	* 225	12. 13. 25. 95.	

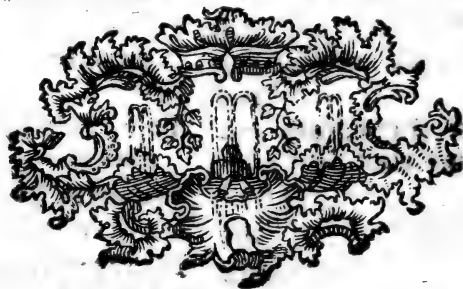

Fig. 3. ad Obs. XXIII. pag. 118.

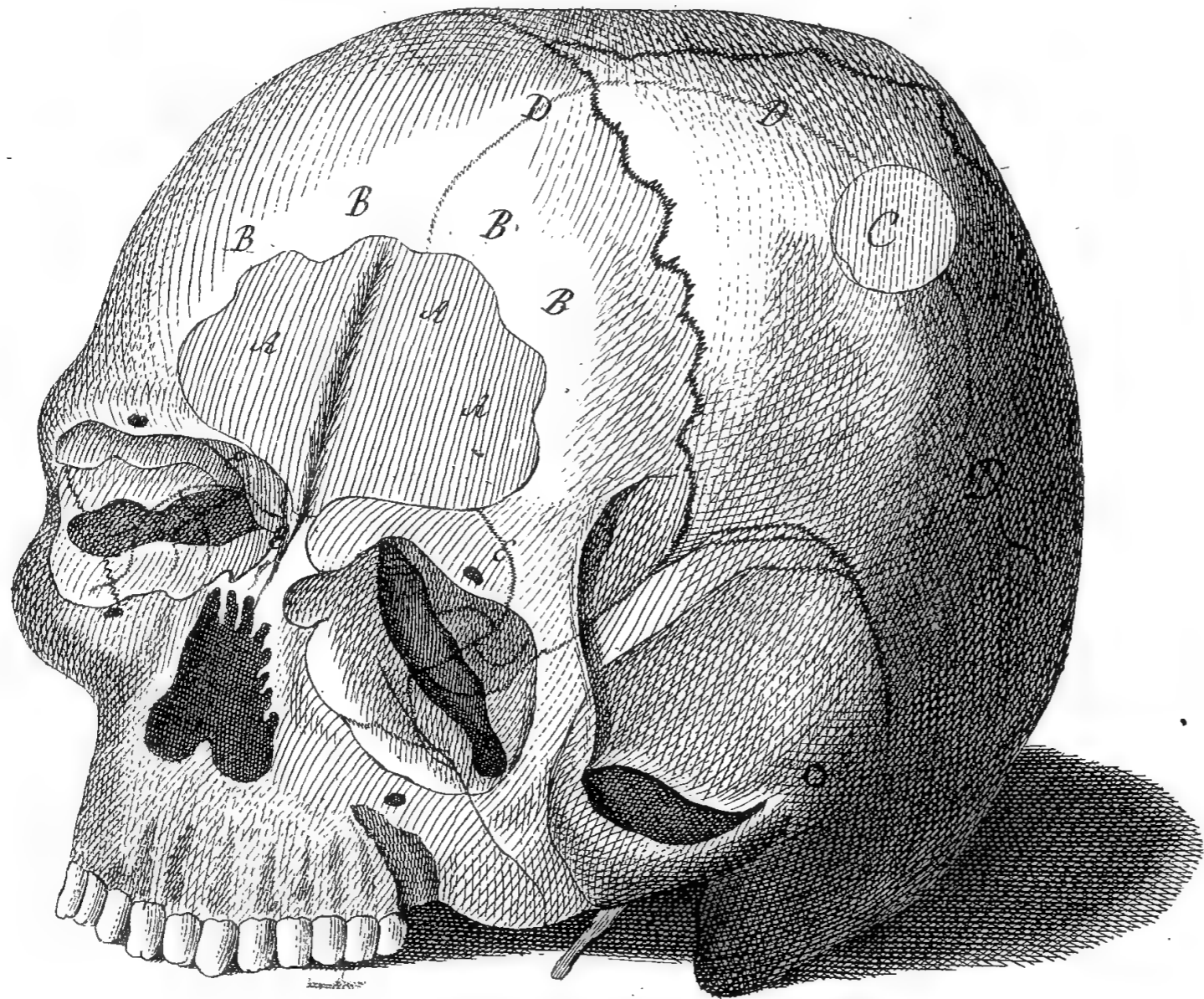

Fig. 1. ad Obs. VII. pag. 33.

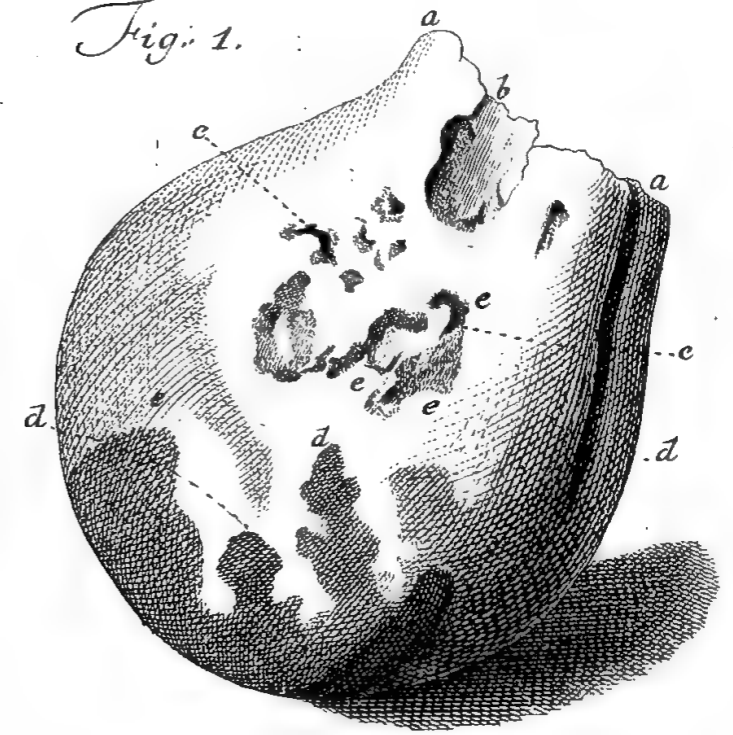
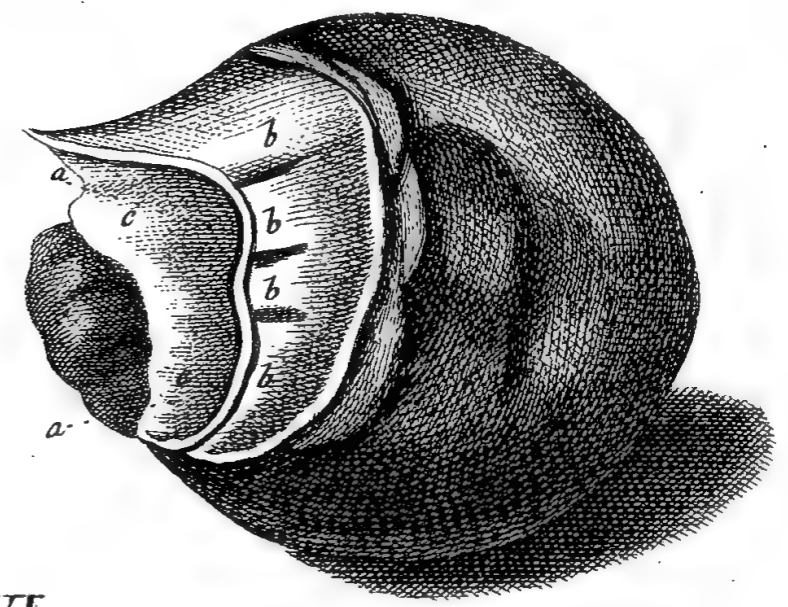

Fig. 2.

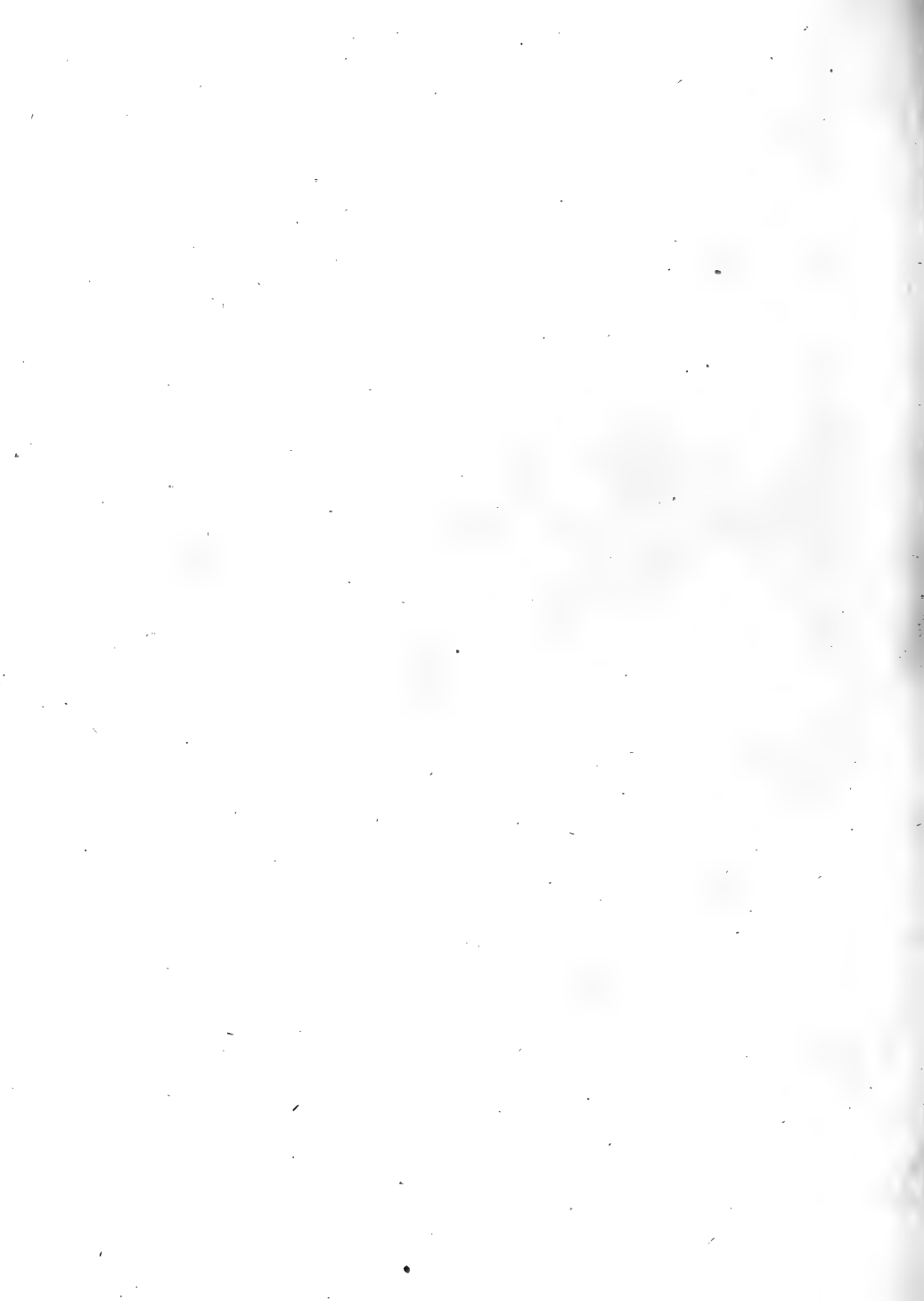
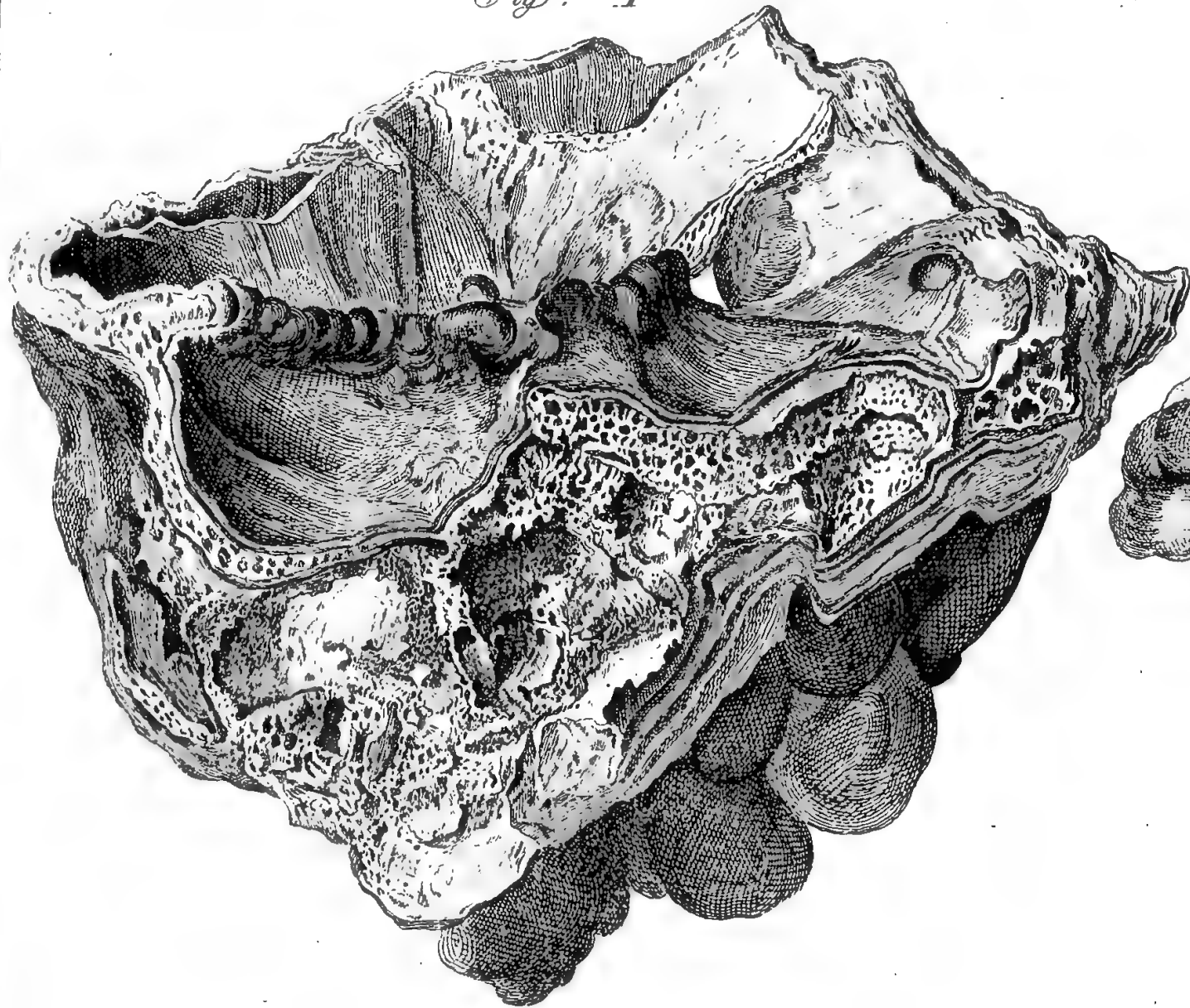

Fig. 1

ad Observ. XXXV. pag. 194.

Fig. 2

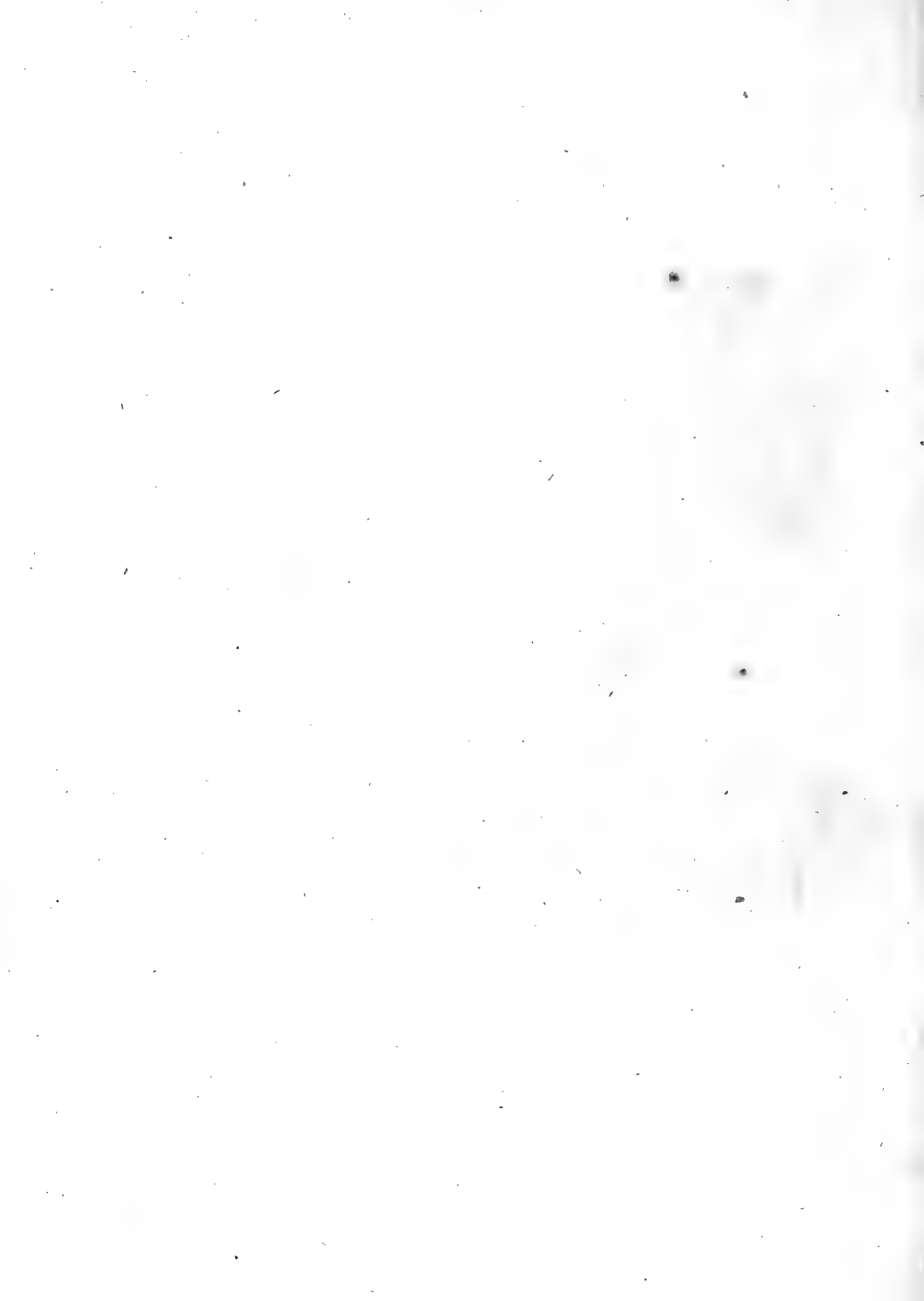

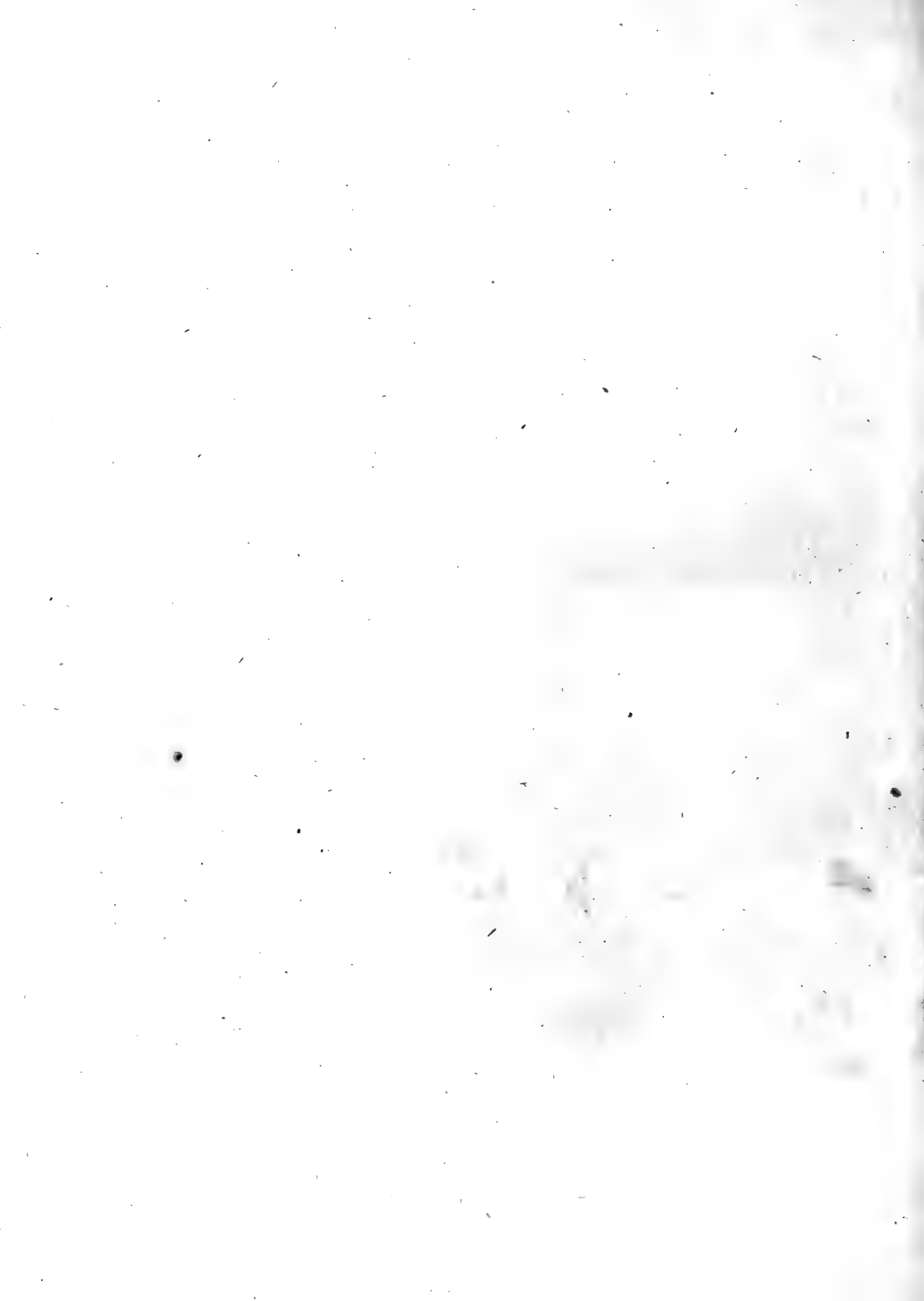

Fig. 1.

ad Observ. XLIII pag. 223.

Fig. 2.

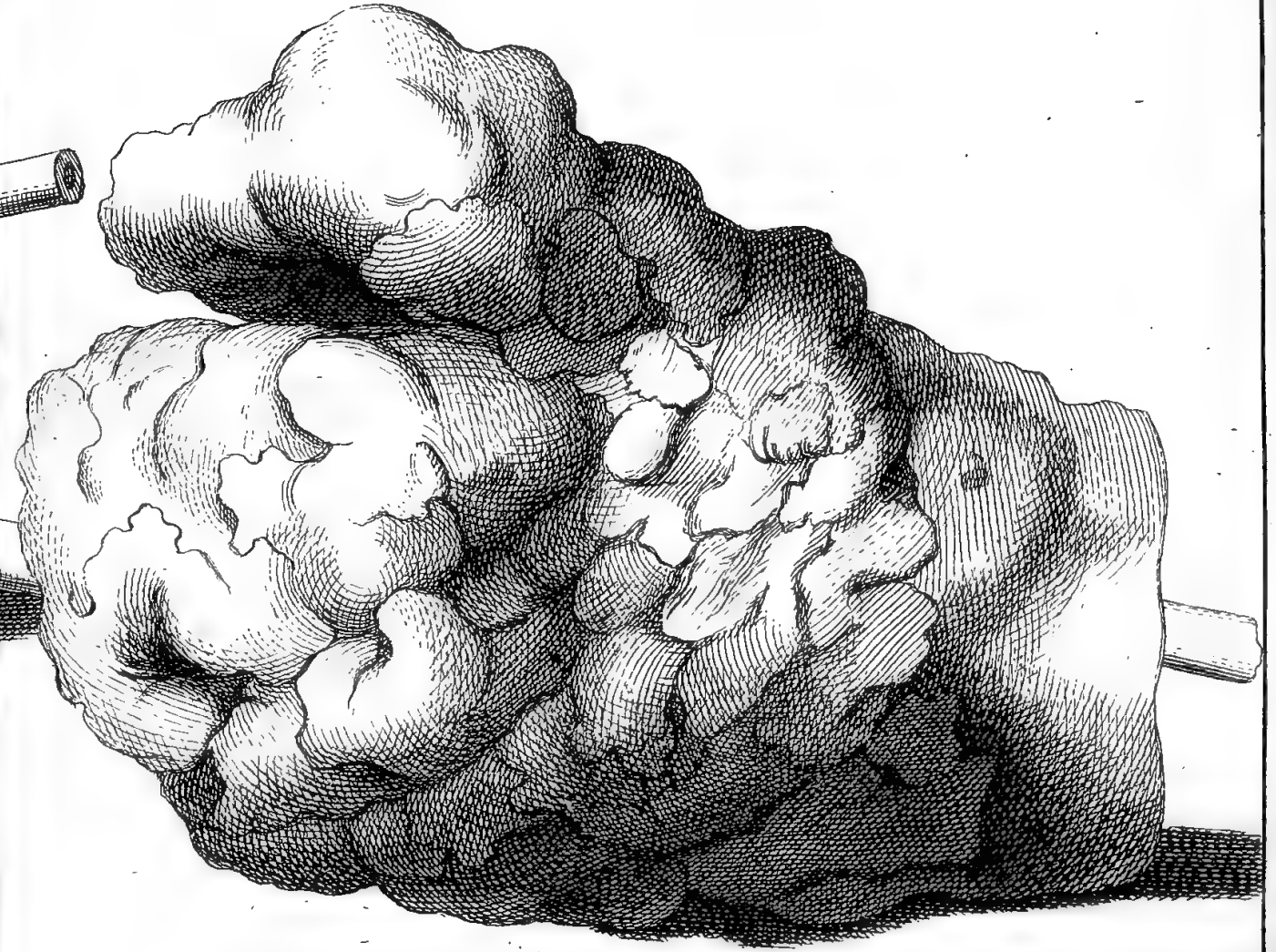

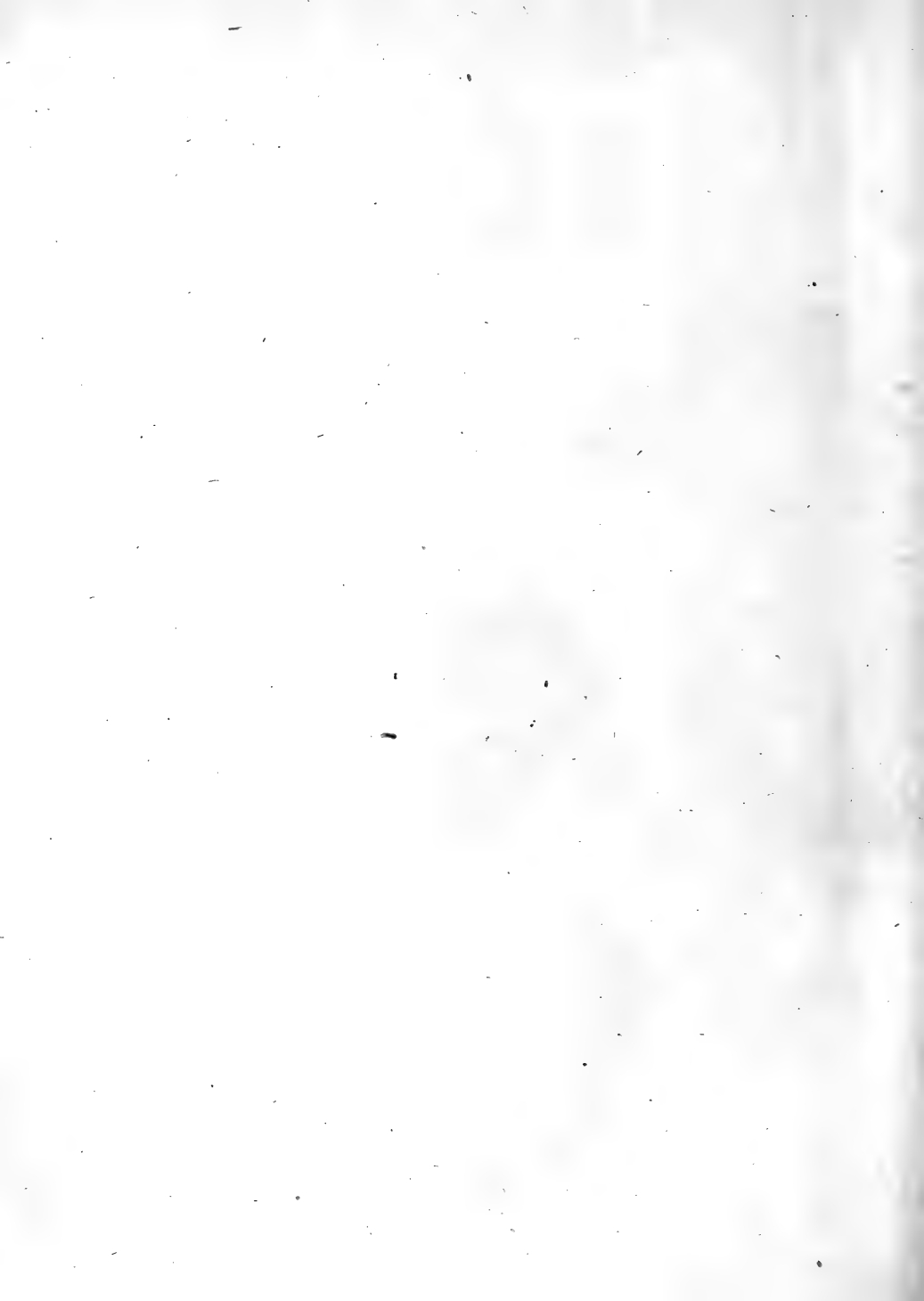
ad Observ. XLIV. pag. 229.

Fig. 1.

Fig. 2.

ad Obserr. XLIV. pag. 234.

Fig. 1.

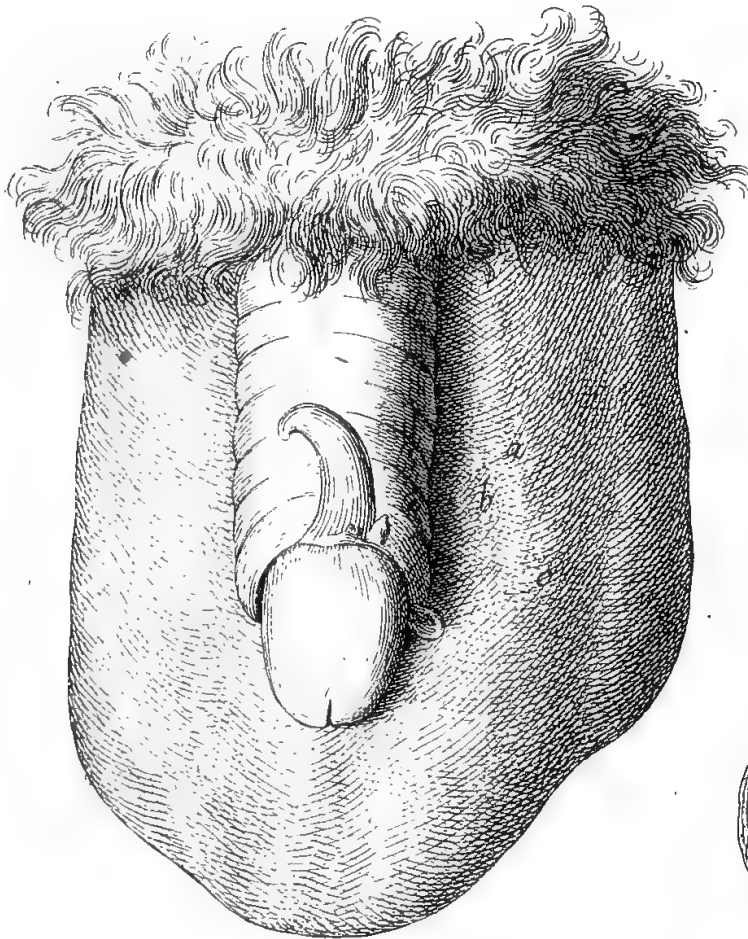
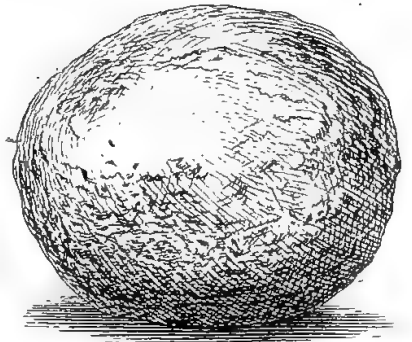
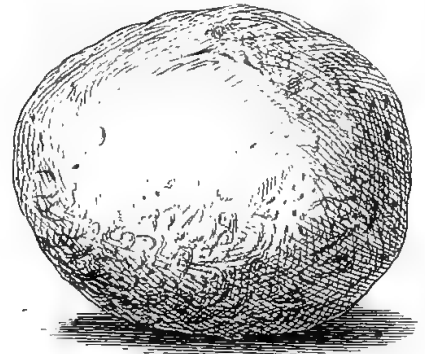

Fig. 3.

ad Obserr. XLIX.
pag. 249.

Fig. 2.

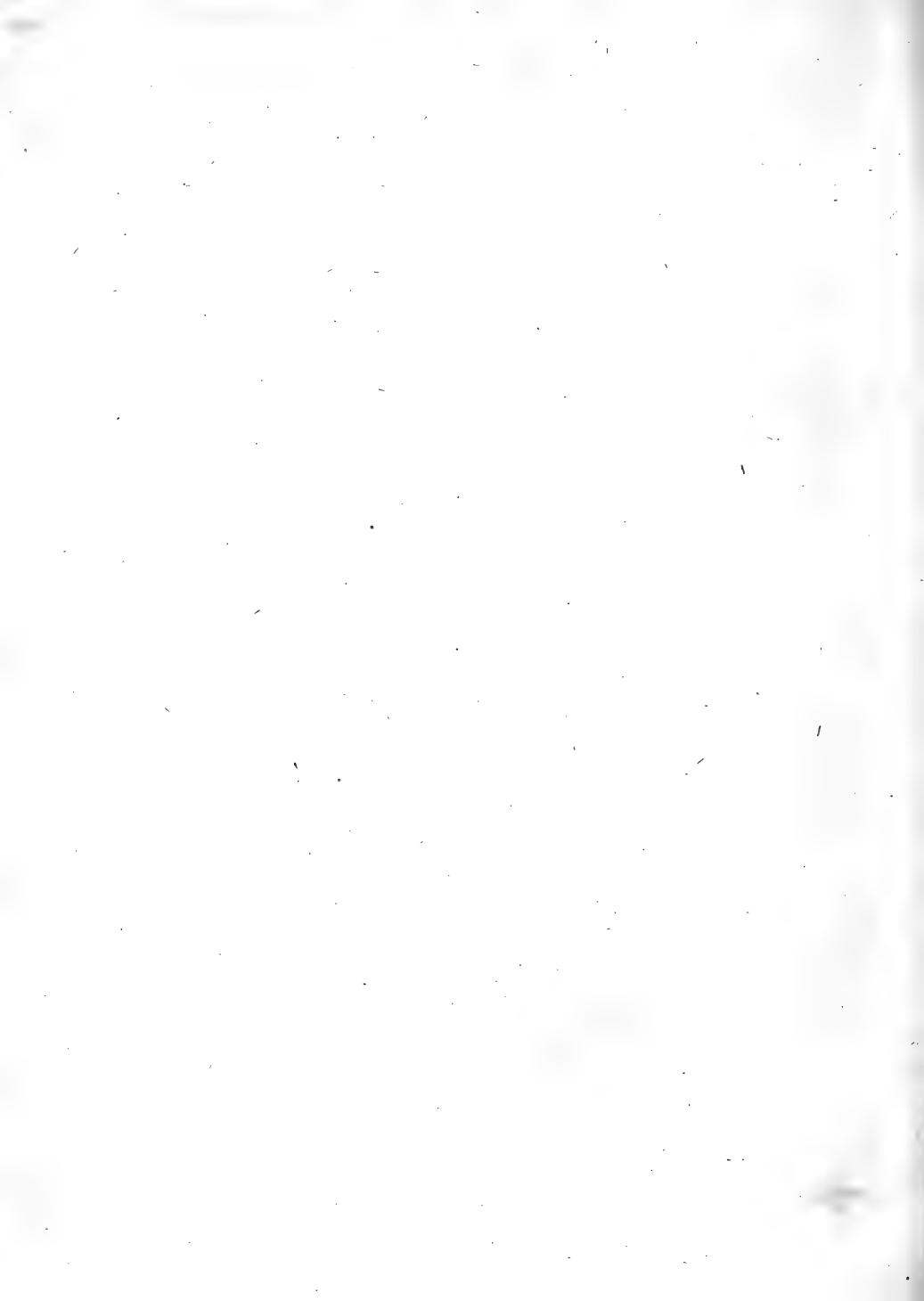

Fig. 2.

Fig. 3.

ad Observ. LXVI.
pag. 324.

Fig. 1

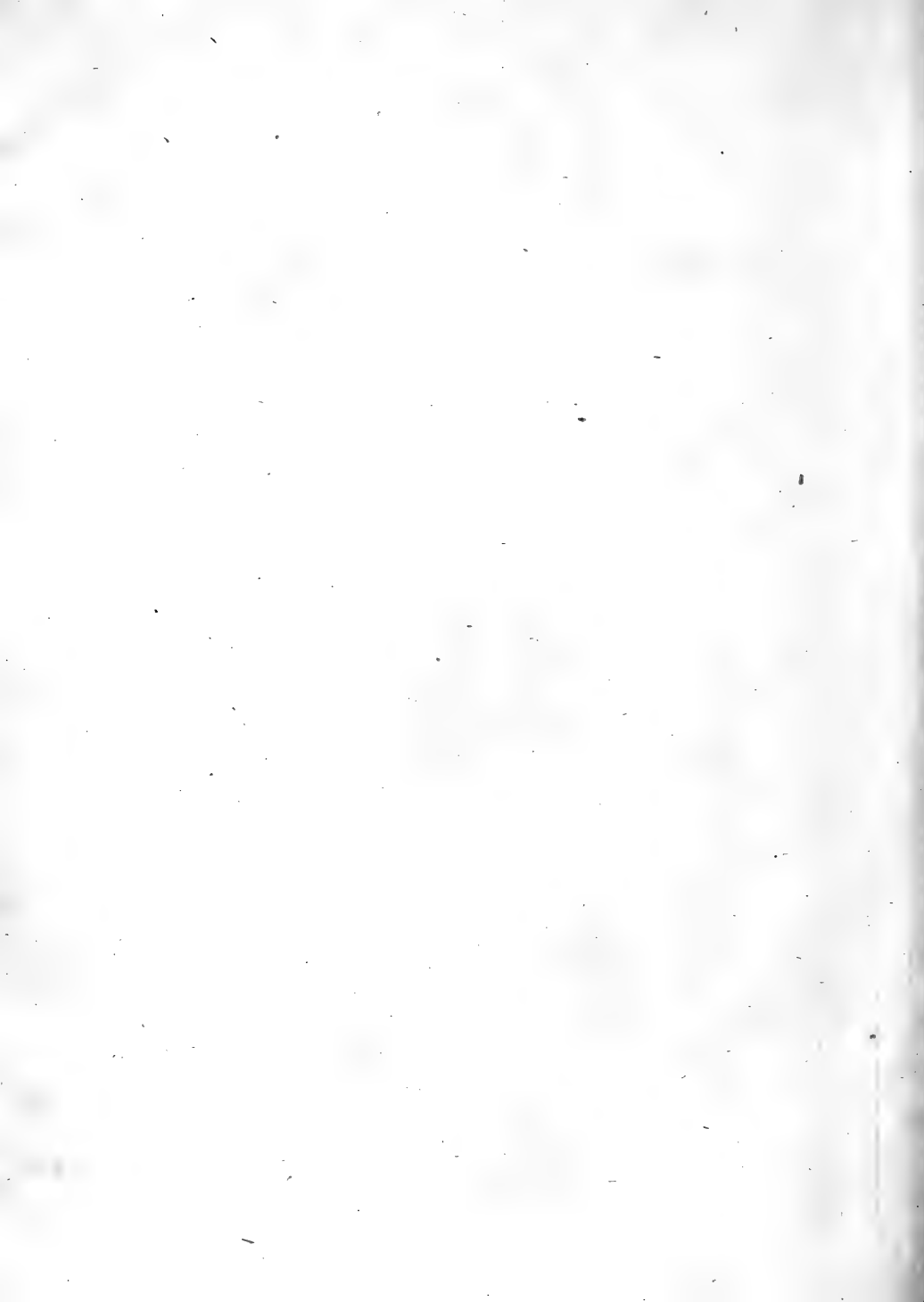

Fig. 1.

ad Observ. LXVII.
pag. 327.

Fig. 2.

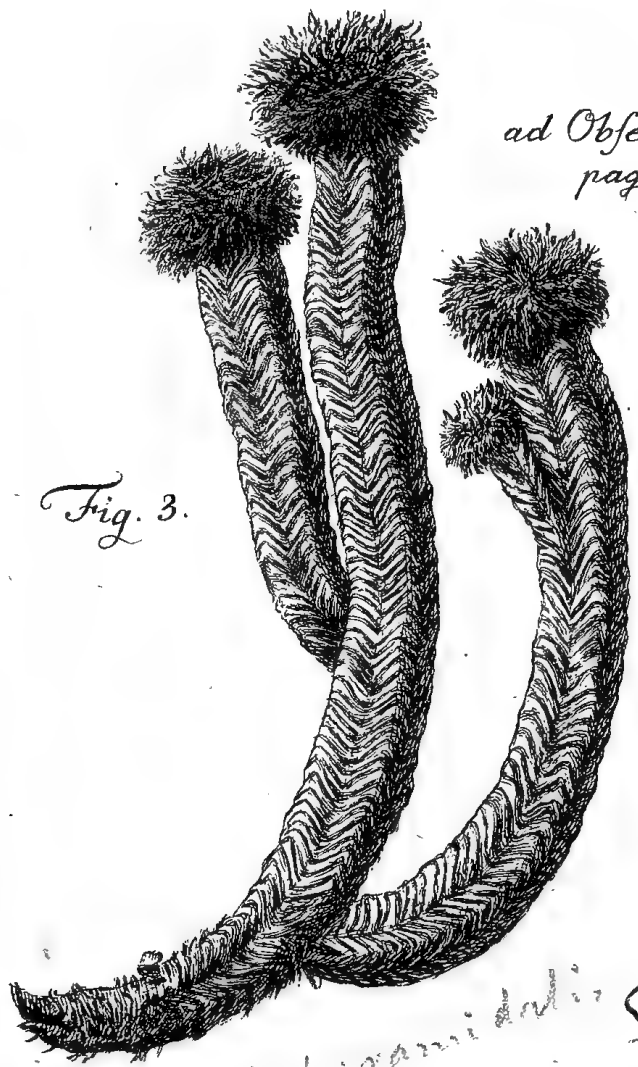

Fig. 4.

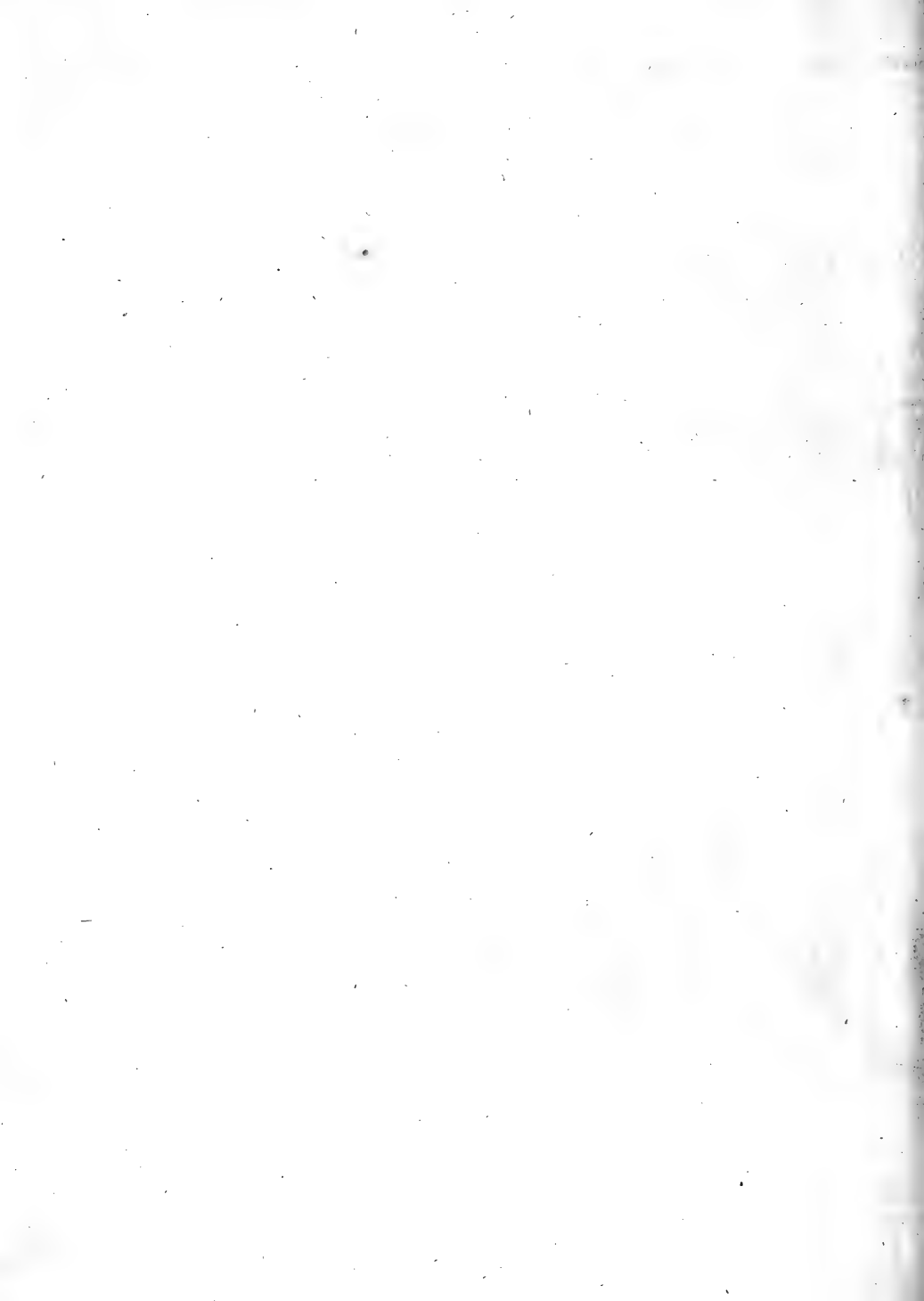

ad Observ. LXVIII.
pag. 335. 336.

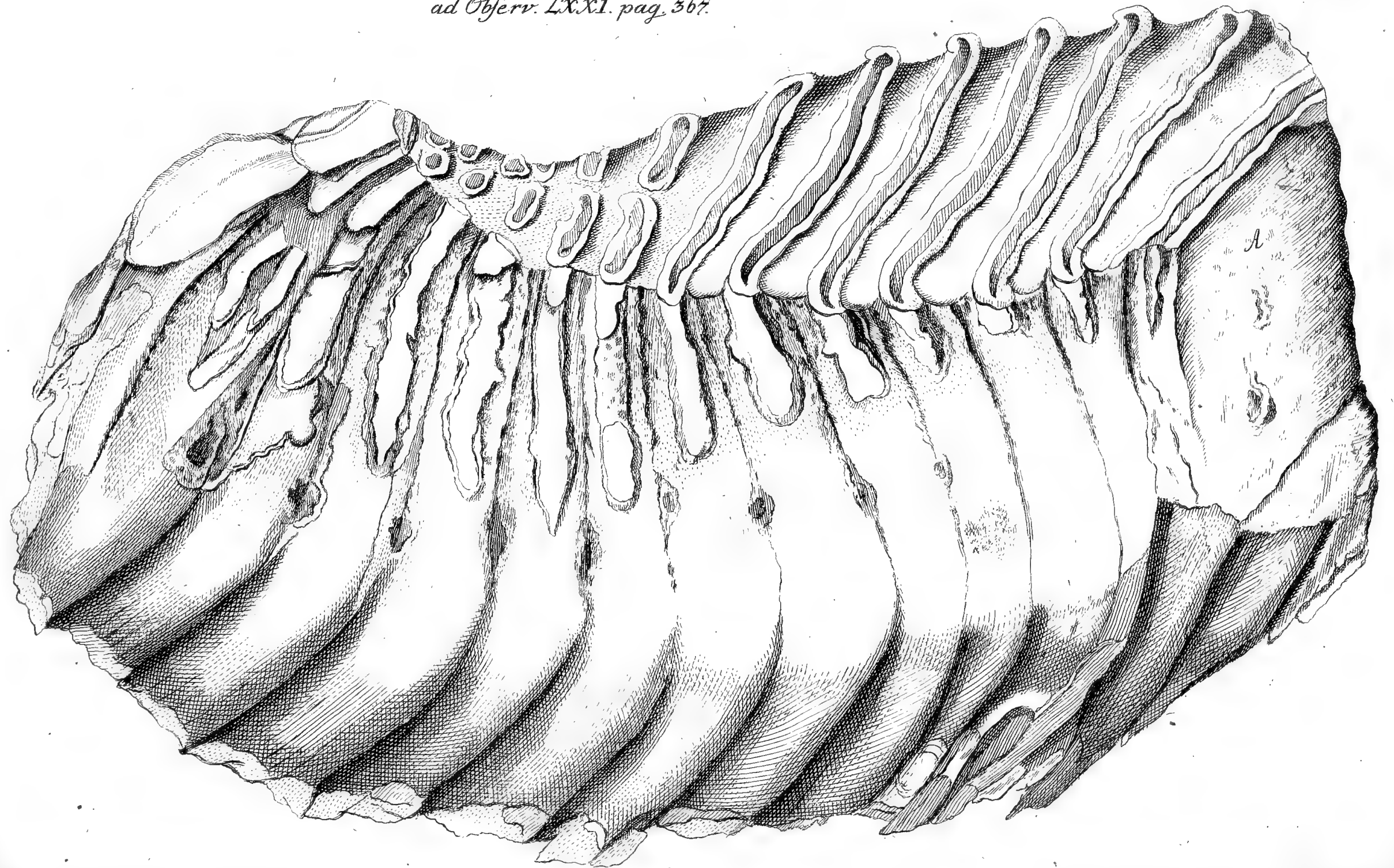
Fig. 3.

C. pyramidalis

ad Obserr. LXXXI. pag. 367.

Nov. Act Nat. Curios. Tom VI

Fig. 1.

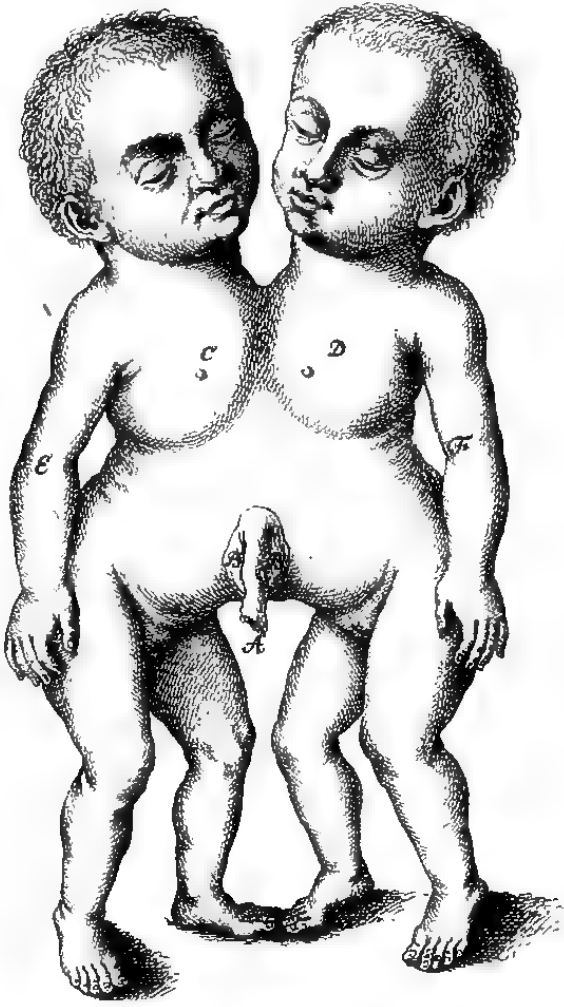

Fig. 2.

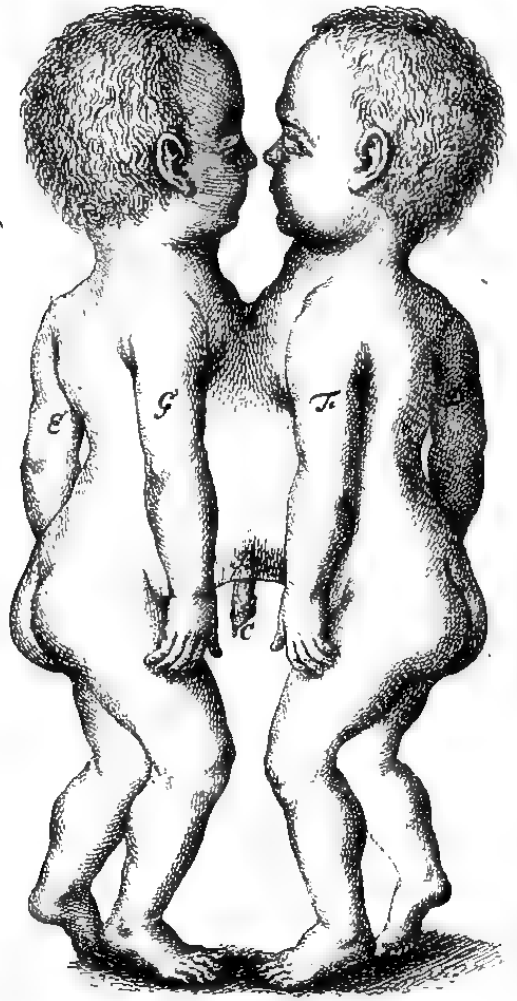

Fig. 3.

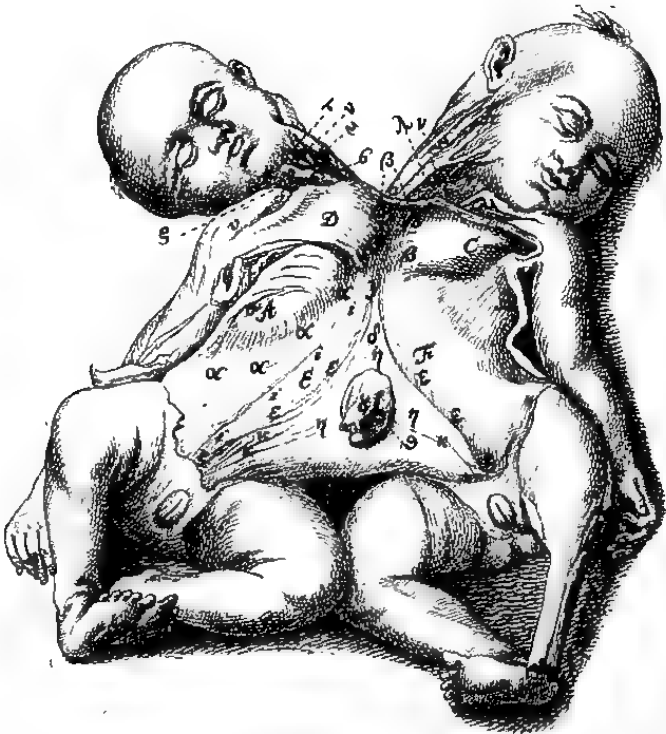
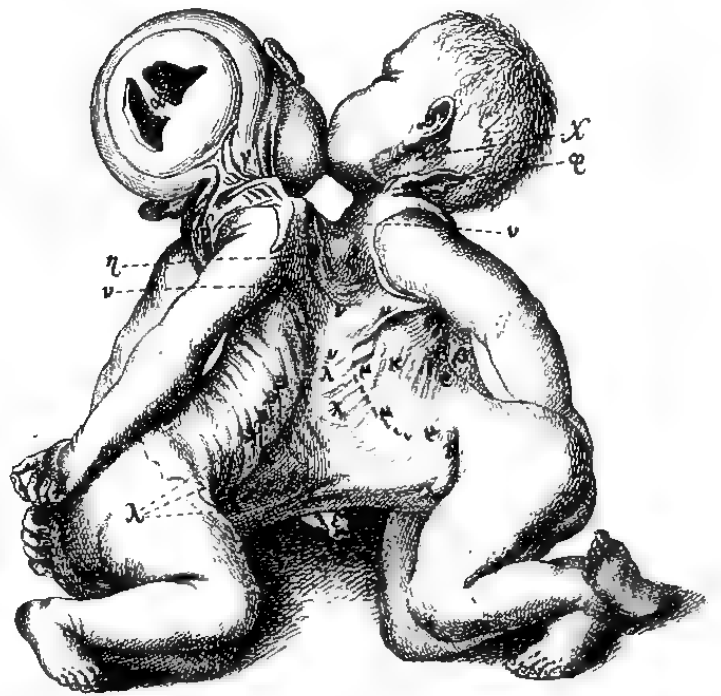

Fig. 4.

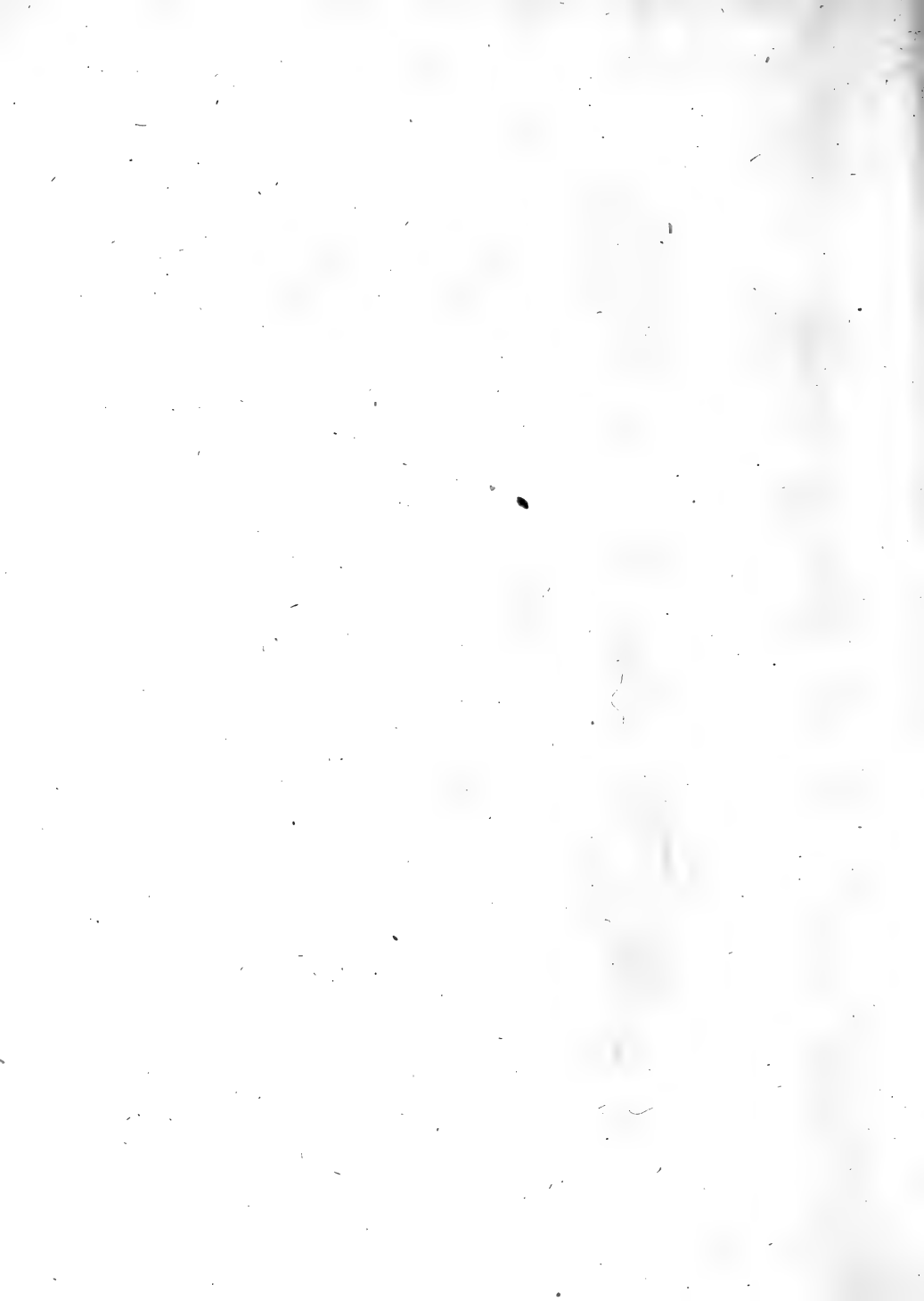

Fig. 1.

Fig. 3.

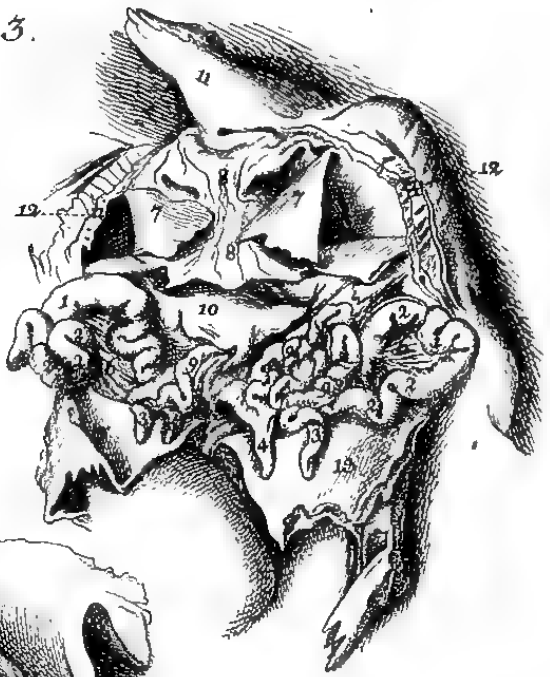

Fig. 2.

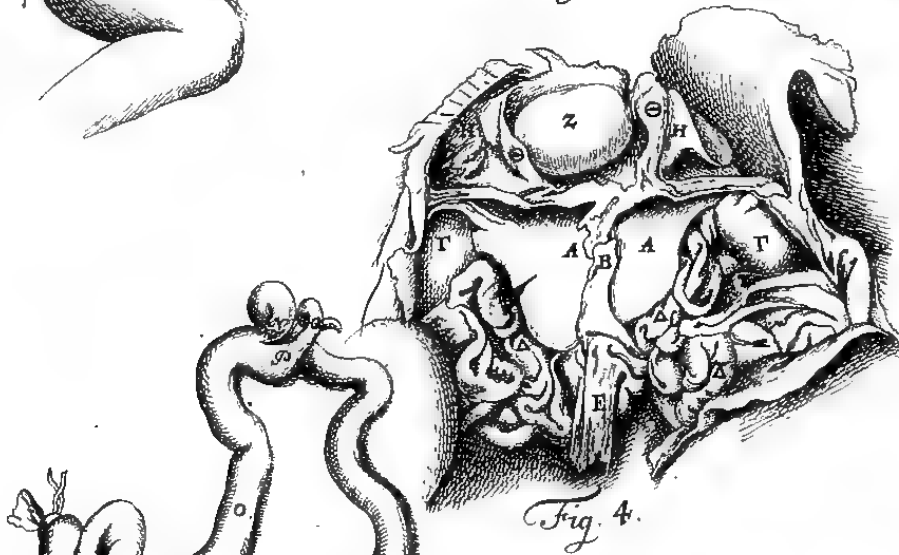

Fig. 4.

Fig. 5.

Fig. 7.

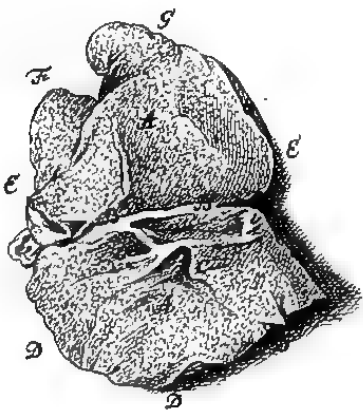

Fig. 8.

Fig. 11.

Fig. 12.

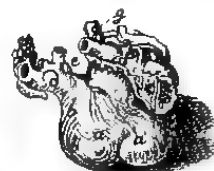
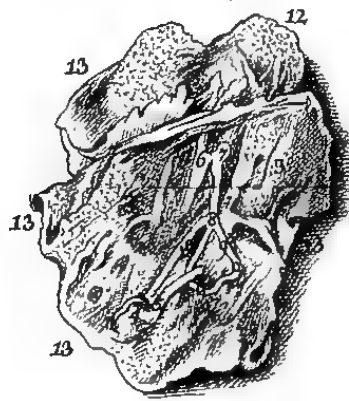

Fig. 9.

Fig. 10.

Fig. 6.

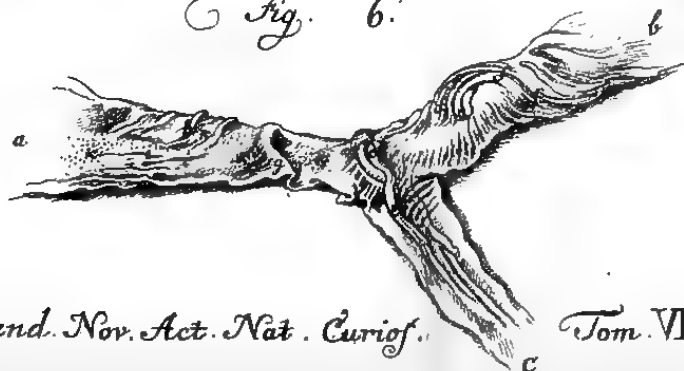

Fig. 1.

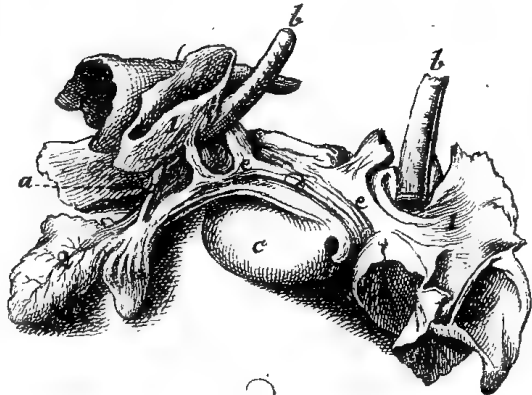

Fig. 3.

Fig. 2.

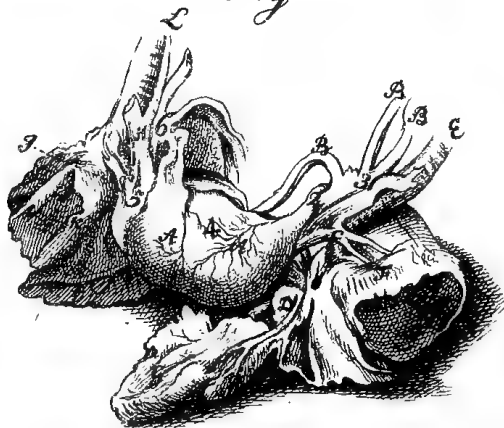

Fig. 4.

